

مشرووی

کورد له سه دهی ۲۰ - ۱۹ و ۱

له کریس کوچیرا - وه

وه رکیراوی - محمد ریانی

مِثْرُودِی

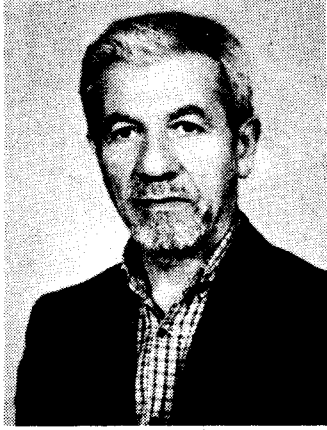
کورد له سه دهی ۲۰ - ۱۹ و ۱

له کریس کو حیرا -

وه رکیراوی - محمد ریانی

کتاب و نثرات از فروشی حمیدنی

دهاباد خیابان پوهنځی ۲۷۹۸ - ۲۸۱۴

وینە ی وه رگێر

شناسنامە ی میژووی کورد

x+x++++++++++++++++++++++x+x

نیۆی کتیب : کورد له سه دهی ۱۹ - ۲۰ دا

نووسەر : کریس کوچیـرا

وه رگیـر : محمد ریانی

چاپی : هه وه ل

چاپخانه ی : کارون

لیتوگراف : آذرنگ

تیراز : ۳۰۰۰ نوسخه

سالی بـلا و بو و نه وه بـهـهاری ۱۳۶۹ - تـارـاخ

همو گهلیک له گهلانی شم سرزه مینه ههراوه ... چه
 شهوانی نازاد و خودا پیداون و چه شهوانی چاوه چاون ههلی
 وایان بو بره خستی که نازادی وه دهس بینن و خویان وه کو
 بنیاده مان له ناو خه لکدا بنویسن ، ههتا به زمانی زگ ماکی
 به نویسنه وه رانه یه ن و ... له گهله نازاده کانی دیکه ی نه
 گه یه نن که شهمانیش وهک بنیاده می تر زیندون و ده توانن
 بژین ، ده بیی به لگه یه کیان هه بیی، شه به لگه یه ش میژوی تازه و
 که ونارایه که خرابیته سر قاقه زو نیشانی یه کتری بده ن ، هه
 گهلیکی میژوی نوسراوی خوی نه بیی وهک که رکه مه ری بی شوانه و
 له سارایه سرگه و دانه . هه ر جانه وه ری دپنده ی نزیکی بی
 تا مه زرو ی گوشته که یه تی شتر جیگه ی شه ومیلله ته گه رمیا نه یا
 کوپستانه فه رقی نا کا و به ده ردی مه سل گوتنی بوژیا ن دهسته
 وه ستانه ونا توانی بلتی منیش هم .

به داخوه شیمه ی کوردی قه ره به ختی دهسته وه ستان قهت
 به هاری نازادیمان به چا و نه دی و چوار فه سله بومه زستان بو .
 بوچی ؟ چونکه نه به زمانی خومان نویسن و خویندنمان بوه نه
 میژوشمان خستووته سر قاقه زه وه ... شیمه خوینده وارمان زور
 بون به لام هه زاران فخابن زوری بو ربون .

شه گه ر شیمه سه رمان به هه ر کتیب خانه یه کدا بکه ین به و
 کتیبانه ی که کورده کان به عاره بی و فارسی و ترکی و شینگلیسی
 و زور زمانی تر نویسیوانه پرپوته وه ، هه ر له کوله کوی ته ریشدا

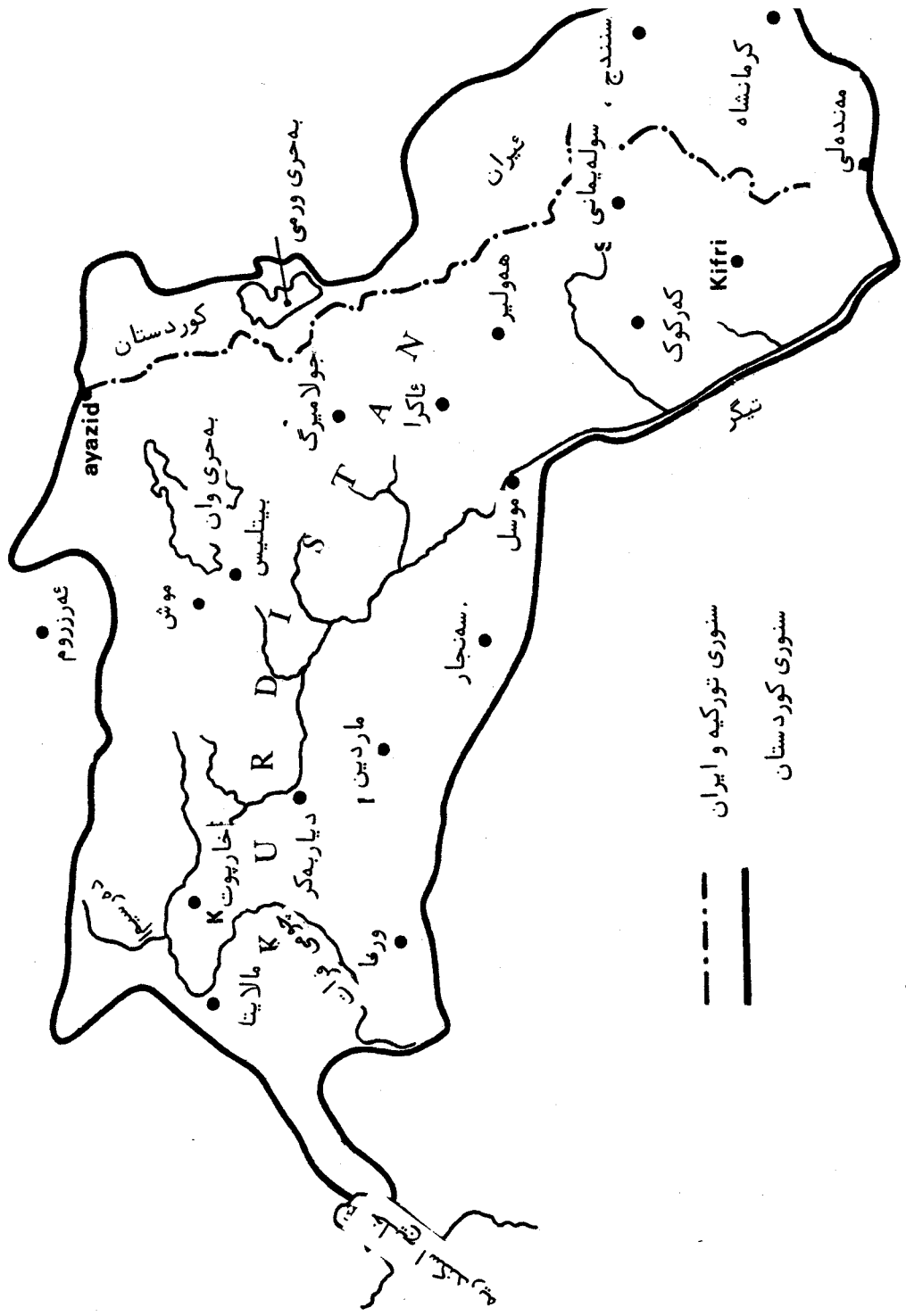
باسی کوردیان نه کردوه . چهن دین سه ده هاتن و چون به فهدرموده نی
 حاجی قادر، کورد ههر کورت بون و خه بهریان له خویان نه بو .
 جاوهک ده لپن " له پاش سالی سلامالی " والهم چهرخی بستم
 دا تاک توته رالیرو له وی چهند لاریکمان تی گه یشتن تا ئیمه
 خومان نه ناسین چون خه لک ده مان ناسی ... هاتن به زمانه
 که ی خویان شه وهندی لوا بی بویان ... کوشیان کرد میژوی
 خویان بنوسنه وه و به زمانیک بی که ها و ولاتیه کانی کوردیشان
 لی تی بگن و رابردوی خویان بزنان ... کسه بسرائ زور
 به خرشمان (کاک محهمه دی په بیانی) یه کییک له و لوا نه یه ،
 شم میژوهی ده رباره ی زور له و رودا وانه ی که له کوردستاندا
 روی دا وه ، خستویه ته سر قاقه زو ، شم به ره مه ی پیک هیئا وه .
 به هومیدم نوسه رانی قه لیم به دهستی ها و زیدی چا وله و
 بکه و بو قازانجی گه له که یان به دل و گیان تی بکوشن وه له
 ههزاری رزگارمان بی .

کریس کوچیڙا ۱۹۷۹

ههستی نه ته وایه تی کورد

گریس کوچیڤرا
حه ره که تی نه ته وایه تی کورد

پیشکش به ننه سرین، و، نا دروسهیل

نخشه‌ی ته‌واوی کوردستان

له‌ته‌رحه‌ شه‌مه‌ ۱۰۰۰

پیشکش به خیزانی ها و ده م و ،

ها و ده ردم ، و به کچه کانم کلی و ژوژیا ر

کدله یا رمه تی شه و میژو و یه دا ها و کارم بوون

محمدریانی

"بسمه تعالی"

شوکر و سپاس بۆ خودای مه زن که ئیمه‌ی خولقاندوه ئاده میزادی کرده‌ئه شره - فی مه خلوقات وه به شوپنی دانعه تیکی زوری دایه .

ئنجاقانون و عورفی الاهی بۆژیانی باش وحه سانه وه وه بوناسینی خوپی له قوناغی هه وه له وه دانا وه به پیی ئه وقانون و یاسایه زیگی دروستو، راسته قینه‌ی به خه‌لک نیشان دا .

سپاس بۆ ئه‌وه خودایه‌ی که له و ئاخریانه دا زوری وملهوری پادشا زالمه‌کانی پاش ۲۵۰۰ سال حکومه‌تی داسه پاوی چه‌په‌لی پادشایه تی له سه ره ستوو کۆلی خه‌لکی دارنی و هه‌ل گرت، وه به جیگای وی حکومه‌تی عه‌دلی ئی لاهی دانا . به راستی ئال وگورپکی ئه‌ وتۆی له ئیران دایه هه‌دست هیناکه له میژوودانه دیتراوه . به درپژائی میژوودا زولم وسته‌م له نه‌ته وه‌کان به تاییه‌ت له کوردان زورکراوه .

ئینجابه دانانی قانون ئه‌ساسی نوپی کۆماری ئیسلامی ئیران مافی خه‌لکه‌ کانی ئیرانی به هوی ماده ۱۵ ناساندوزمان و نووسینی له ناوچه‌کان دا ئازاد کرد . جائیمرو به وپۆنه وه‌یه که نو و سه ران تووانیوانه پی نووس به ده‌سته وه بگرن وشت بنوسن وه به سه رهاتی فه و مه‌که یان له زابردودا بگێرنه وه . له‌راسته

قینه له ژاږدوداښه وه میژو ونو وسهکان و نورسه ره کانی بیگانه بوون که به سه رهاستی ښیمه یان به که یفی خوږیان نو وسیوه وه قه لمیان به سه رکاغه زدهیڼاوه . به لام ښه وه . پوهه وه لښن که ښه ته که ده و له تی کوماری ښیسلامی ښیران به هوږی حوکم و عورفی ښیسلامی خوږی، که ته واوی نه ته وه کانی .

پي وه ک یه ک وایه ، ژپگاده دا که " میژووی کورد " له ښیران دانوسری . هیوادارین ژوژیک پی که گشتی کورده کان جهان " که له ته باره وه ښیرانی و مسلمانن ، له ژپر څالای به رزی ښیسلامی ښیران دا ژیانیکي پاک و خاویڼ به ژپوه به رن . لپزه دامن سپاس و ته شه کوری خوږم له ښه ندامانی به ریزی کوماری ښیسلامی ښیران ده رده برم ، وه له خودای که وره ده وام وپه ره پی دانی ښه و کوماره څاواته خووا زم و هه روهها هیودارم که څالای به رزی ښیسلام به وزو وانه له ته واوی وولاتی جیهان دابله ریته وه وپشه که پیته وه وه ښیتر

محمد ریانی

ووتاری سهر فه سلهگان

فه سلی ۱

صفحه

۹	— نه خشمی کوردستان گه وره
۲۹	— ژینامهی نووسهر
۳۳	— سه ره تا
۳۱	— ناسینی نووسهر
۴۳	— بوئاگاداری
۴۳	— ۱- شمیر بهدرخان
۴۹	— ۲- شیخ عوبهی دیل لای شه مزینان
۵۲	— ۳- دانانی کۆری زایناری کورد (کلوب)
۵۴	— ۴- شه جه ره ی بهدرخان
۵۸	— ۵- شه ریف پاشا
۶۴	— ۶- هه نگاوی به رزی کورده ناسیونالیسته کان
۷۱	— ۷- نیوان ناخۆشی و، دوبهر کانی له بزونتەوی کورد دا
۷۳	— ۸- له پشتوانیک دهگه زان

ساله کانی به رهه لستی

فه سلی ۲

۸۱	— شوژش کوردستان ی تورکیه
۸۲	— ۱- شنگلیسیکان و، بزوتنهوی کورد
۸۴	— ۲- نه خشمی خهلیل به رخان
۸۵	— ۳- یارمهتی یونانیکان
۸۵	— ۴- زاو، ته دبیری چرچیل
۸۶	— ۵- پیش گرتن له جولانهوی کورد

- ۱ - گرتنی سا بلاغ (مهاباد)
- ۲ - سمو
- ۳ - سمو و ئنگلیسیگان
- ۴ - سمو و ، تورک
- ۵ - سمو و ، سوویت
- ۶ - شه زی میاندواو (ئاوریلی ۱۹۲۲)
- ۷ - شه زی شه که ریازی (۲۵ ژویه ی ۱۹۲۲)
- ۸ - شه زی ساری تاج (ئوت ی ۱۹۲۲)
- ۹ - دوور که وتنه وهی سمو له وولات
- ۱۰ - پیشوازی شیخ مه محمود له سمو
- ۱۱ - ساله کانی سهر گهردانی

شورشی شیخ مه محمود

- ۱۰۷
 - ۱۰۸
 - ۱۱۰
 - ۱۱۱
 - ۱۱۳
 - ۱۱۵
 - ۱۱۶
 - ۱۱۷
 - ۱۱۹
 - ۱۲۱
 - ۱۲۲
 - ۱۲۳
- ۱ - ئه میر فهیسهل
 - ۲ - ریفراندوم (لی پرسین) ئوت ی ۱۹۲۲
 - ۳ - شافهیسهل و ، کوردهکان
 - ۴ - ئازاوهی تورک له وولاتی کوردستان دا
 - ۵ - چول کردنی شاری سولهیمانی (هه وهلی سپتامبری ۱۹۲۲)
 - ۶ - گه زانه وهی شیخ مه محمود (۳۰ سپتامبر ۱۹۲۲)
 - ۷ - شیخ مه محمود " شای کوردستان " ۱۹ نوامبری ۱۹۲۲
 - ۸ - رۆژنامه و گوڤاری کوردکانی حکومهتی شیخ محمود
 - ۹ - مه سه له ی کهرکوک
 - ۱۰ - شیخ مه محمود تورکهکان
 - ۱۱ - ئاگاداری بریتانیای گهوره نوئیلی ۱۹۲۲

صفحه

- ۱۲- له ژیریبی نانی مافه که ی شیخ مهحمود
 ۱۳- بومبارانی سولهیمانی
 ۱۴- شه ژ دزی ئوزده میر
 ۱۵- سهید تاهاقائم مهقامی شاری ژه واندر
 ۱۶- گرتنی سولهیمانی (۱۶ مانگی مهی ۱۹۲۳)
 ۱۷- ناکام مانه وهی رژیمی هاوکاری
 ۱۸- گه ژانه وهی شیخ مهحمود بو سولهیمانی (۱۱ ژوئییهی ۱۹۲۳)
 ۱۹- مهجلیسی یاسای بنه ژهتی وه مافی هاوکاری له گه ل بریتانیا
 ۲۰- بومبارانی سولهیمانی (مهی ۱۹۲۴)
 ۲۱- گرتنی جاری دووه می سولهیمانی (۱۹ ژوئییهی ۱۹۲۳)
 ۲۲- ژه خنه
 شورش و، راپهرینی شیخ سعید (۱۹۲۵)

- فہ سلی ۴
 ۱۳۷
 ۱- شورشی شیخ سعید
 ۲- شیخ سعید
 ۳- له ته داره کی شورش دا
 ۴- ده ستی ئنگلیسیکان
 ۵- نه خشی شورہ وی
 ۶- کاتی مروّفه به زرهکان له کوردستان دا
 ۷- سه ره تای شورش
 ۸- گرتنی شاری خارپوت (۲۶ فیورییهی ۱۹۲۵)
 ۹- گه مارۆی دیاربهکر ۴-۷ مارس ۱۹۲۵)
 ۱۰- دو وژمنایه تی گهوره تر ده بی
 ۱۱- زۆربهی ئورگانیکی (سازمانی نیزامی و، بهرگری)
 ۱۲- ئاکاری نیزامی دزی کوردهکان
 ۱۳۸
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰

صفحه	
۱۵۱	۱۳- ریک کوشین (سهرکوت کردنی شوڤش)
۱۵۱	۱۴- محاکمه‌ی شیخ سه‌عیدو، ئاکاری دوژمنایه‌تی
۱۵۳	۱۵- پاشکوی ژاپه‌زینی شیخ سه‌عید
۱۵۳	۱۶- گه‌یشتنی په‌نابه‌ره‌کان بو‌عراق
۱۵۴	۱۷- مه‌سه‌له‌ی " ئی‌تنوسید "

گوماری کوردی ئارارات (۱۹۲۷-۱۹۳۱)

	فهرستی ۵
۱۵۷	۱- دامه‌رزانی خو‌ی بون
۱۵۷	۲- هب‌رسی گه‌وره‌ی ۱۹۲۷
۱۵۹	۳- هه‌ل و، مه‌رجی سوو‌یه‌ت (ژه‌وشت و، ئاکار)
۱۶۰	۴- ئی‌خسان نوری و، هه‌لستانی ئارارات
۱۶۱	۵- ئارارات
۱۶۲	۶- ووت و ویزی ۱۹۲۸
۱۶۳	۷- سه‌ره‌تای شه‌ر
۱۶۵	۸- دژی هب‌رسی کورد
۱۶۶	۹- دووژ منایه‌تی تورک - ئیران
۱۶۷	۱۰- بزوتنه‌وه‌ی حاجو
۱۶۹	۱۱- خو‌تیوه‌ردانی شیخ‌ئهمه‌دی بارزان
۱۶۸	۱۲- تیگ‌چوونی گوماری ئارارات (سپتامبر ۱۹۳۱)
۱۷۰	۱۳- تین‌دانی شه‌ر له‌ئیران (به‌هاری ۱۹۳۱)
۱۷۱	۱۴- هب‌زه‌کانی ئاماده
۱۷۲	۱۵- هه‌وه‌لین‌فازی ئاکاری نیزامی ئیران
۱۷۳	۱۶- فازی دووه‌می شه‌ر (ژوئیه‌ی ۱۹۳۱)
۱۷۴	۱۷- یه‌ک‌گرتنی عراق - تورک - ئیران - دژی کورد
۱۷۵	۱۸- حه‌ل‌بوونی تورک له‌مه‌سه‌له‌ی کورد دا
۱۷۶	

ئاخريين شۆرشى شېخ مەحمود

صفحه

۱۷۹	۵ سلى ۶
۱۷۹	۱ -- شەرى ۱۹۲۵
۱۸۰	۲ -- ئاكارى نىزامى ۱۹۲۶
۱۸۰	۳ -- ووت و، وىژ له گە ل كۆرن واليس (۹ ئوكتوبرى ۱۹۲۶)
۱۸۲	۴ -- سەر كە وتنى كۆرى زاینارى كوردله كوردستانى عراق دا (۲۷-۱۹۲۶)
۱۸۴	۵ -- راپە زىنى سوله يمانى (۶ سپتامبرى ۱۹۳۰)
۱۸۵	۶ -- هە ئستانى شېخ مەحمود (نوامبرى ۱۹۳۰)
۱۸۷	۷ -- ئاخريين شە ز دژى شېخ مەحمود

۱۹۱ شېخ ئەحمەدى بارزان

۱۹۱	فەسلى ۷
۱۹۳	۱ -- شېخ ئەحمەد، وه شۆرشى ئارارات
۱۹۵	۲ -- رۆبه رۆبون له گە ل شېخ زە شیدی لۆلان
۱۹۵	۳ -- هە وه لىن شە ز دژى شېخ مە حمەد (دسامبرى ۱۹۳۱)
۱۹۶	۴ -- دووهه مین شە ز (فيۋورييهى ۱۹۳۲)
۱۹۶	۵ -- سى هە مین شە ز (مارسى ۱۹۳۲)
۱۹۷	۶ -- تى گىرسان (ئاورىل ۱۹۳۲) له قورپوهر چون
۱۹۸	۷ -- ئاكامى ئاكارى نىزامى (له ژوئن ۱۹۳۲)
۱۹۸	۸ -- شۆرشى مە حمەد سه دىق ، وه مه لا مسته فای بارزانى

شۆرشى دە رسيم ۲۰۱

۲۰۱	فەسلى ۸
۲۰۱	۱ -- نه خشى " عابدين ئوزمان بوگورانى نه ته وهى كورد "

صفحه

- ۱- شه رّی ۱۹۴۵
- ۲۳۴
- ۱- مشت و ، مال ئنگلیس - عراقیکان (دوبره کی)
- ۲۳۵
- ۱- هه وه لّین هیّرشی عراق
- ۲۳۵
- ۱- شکانی تازهی عراقیکان
- ۲۳۶
- ۱- گۆرّینی رّای مهحمود ئاغای زبّیاری
- ۲۳۷
- ۱- هیّرشی ئاخر (۱۹۴۵ ئوکتوبر)
- ۲۳۷
- ۱- ده نگ دانه وهی ئاونه تهوهکان له باری شهردا
- ۲۳۸
- ۱- بارزانی و حیزبی " هیوا "
- ۲۳۹
- ۱- لیک بّلا و بوونی " هیوا "
- ۲۴۱
- ۱- پارّتی کومونستی عراق ، وه مه سه لهی کورد
- ۲۴۲
- ۱- هاتنی بارزانی بوئیران ، هه وه لّین چاوپیّ که وتنه کهی له گه لّ شوّره ویکان
- ۲۴۴

شوّره وی له گوردستان ی ئیران ، وه گوماری مهباد

۲۴۵

سلی ۲

۲۴۵

- مهباد
- ۲۴۵
- بنه مالگی قازی مهحمهد
- ۲۴۶
- له نیوان شوّره وی ، ئنگلیس دا
- ۲۴۸
- ئنگلیسیکان ، کوردهکان ، شوّره ویکان
- ۲۴۸
- قازی مهحمهدو ، سوویمت
- ۲۵۱
- هه وه لّین سه فه ری پیاوه گه وره کانی کورد بوّباکو (نوامبری ۱۹۴۱)
- ۲۵۱
- ده نگ دانه وهی ئه وسه فه ره له دونیادا
- ۲۵۳
- مه ترسی تورک
- ۲۵۴
- ده نگ دانه وی سه فه ری باکو له ناوچه دا
- ۲۵۴
- رّه قبیبه کانی ناوچه ئی
- ۲۵۵
- ئازاوه له ورمیّ (ئاوریل - مه ۱۹۴۲)
- ۲۵۷
- کو بوونه وه بیهک له شاری شنو
- ۲۵۸

صفحه

- ۲۵۹ ۱۳- مانوری قازی مه‌مه‌د
- ۲۶۱ ۱۴- دامه رزانی (کومه‌له - ژ - ک)
- ۲۶۵ ۱۵- به هست هانتی (پارتی دیموکراتی کوردستان)
- ۲۶۷ ۱۶- سه فه‌ری دووهم بو‌باکو (سپتامبر ۱۹۴۵)
- ۲۶۹ ۱۷- زاگه یاندنی کو‌مار (۲۲ ژانویه‌ی ۱۹۴۶)
- ۲۷۱ ۱۸- هیژی مه‌بادو، بارزانیکان
- ۲۷۲ ۱۹- ئالوژی له نیوان کوردو، ئازربایجان
- ۲۷۶ ۲۰- ته‌رکی شه‌ر (مه - سپتامبری ۱۹۴۶)
- ۲۷۷ ۲۱- سه‌ر کو‌مار قازی مه‌مه‌د
- ۲۸۱ ۲۲- مه‌باد له کاتی کو‌ماری
- ۲۸۲ ۲۳- گفت و گوئی دووایی
- ۲۸۴ ۲۴- تیگ چوونی کو‌ماری مه‌باد (۱۷ دسامبری ۱۹۴۶)
- ۲۸۶ ۲۵- دووژ منایه‌تی له گهل قازی مه‌مه‌د (محاکه‌مه)
- ۲۸۷ ۲۶- مه به ستی تیگ چوونی کو‌ماری مه‌باد
- ۲۸۸ ۲۷- به سه رهاتی‌ها وآله کانی بارزانی
- ۲۹۰ ۲۸- زی پیوانی دوورو، دریزی بارزانی بو‌وولاتی شوژه‌وی

۲۹۳ پارتی دیموکراتی کوردستان ی ئیزان گاتی تیگ چوونی کو‌ماری
مه‌باد، تا شوژی عراق ۱۹۵۸

فهرستی ۳

- ۲۹۳ ۱- کمیته‌ی کومونیستی کوردستان، وه پارتی دیموکرات
- ۲۹۳ ۲- پارت پاش مو سه د دق
- ۲۹۵ ۳- جیاوازی پارت له حیزیبی توده
- ۲۹۵ ۴- کمیته‌ی مه‌باد - سنه
- ۲۹۶ ۵- کمیته ناوه ندی ۱۹۵۴
- ۲۹۶ ۶- به‌ر نامه‌ی پارتی دیموکرات له ۱۹۵۶ دا

۲۹۹	پارتی دیموکراتی کوردستانی عراق له دامه زانیوه تا شوژی ۱۹۵۸
۲۹۹	سلی ۴
۳۰۰	- گه رانه وهی بارزانی بو عراق
۳۰۱	- به هه ست ها تنی پارتی کوردی عراق
۳۰۲	- هه وه لاین کوپوونه وهی پارتی عراق (۱۶ ئوتی ۱۹۴۶)
۳۰۳	- پارتی دیموکرات به بی بارزانی
۳۰۵	- بارزانی له شوژهوی (۱۹۴۷ - ۱۹۵۸)
۳۰۸	- بنه زهتی پارت
۳۱۰	- پارتی کومونیستی وه مه سه لهی کورد
۳۱۲	- پارتی دیموکرات وه (به شی کوردستان ، ی پارتی کومونیستی)
۳۱۲	- پارت بهر له شوژی ۱۹۵۸

له شوژی عراق (۱۹۵۸) تا بزینی هات و چوله گه ل قاسم

سلی ۵

۳۱۵	- هومیډواری
۳۱۶	- پلهی سهر ووی رۆژنامهگان
۳۱۷	- ۲ به دگومانی رژیمی تازه (سهر لی شیوان)
۳۱۹	- ۲ گه رانه وهی ژینرال بارزانی له دوور خراوه که به وه
۳۲۰	- ۵ بارزانی کئی بوو؟
۳۲۱	- ۶ نه خشی پان کوردی بارزانی
۳۲۲	- ۷ هه لستانی موسل (۸ مارس ۱۹۵۸)
۳۲۴	- ۸ نه وروزی ۱۹۵۹
۳۲۴	- ۹ به یانییهی پارتی به کیتی دیموکراتی کوردستان (مهی ۱۹۵۹)
۳۲۵	- ۱۰ بزوتنه وهی سه روکه کوردهکانی ره واندز (مهی ۱۹۵۹)

صفحـ

۳۲۷

۱۱- برّینی هات و چۆله به بّینی بارزانی - قاسم

۳۲۹

۱۲- مه به ستی برّینی هات و، چۆ

۳۳۰

۱۳- بیلان

۳۲۵

شهری قاسم

۳۳۵

فەسلێ ۶

۳۳۶

۱- دووژ منایهتی ده ستی بی دهکری

۳۳۷

۲- کاتی پارتی دیموکرات

۳۳۸

۳- هه وه لّین زه بونی کوردهکان

۳۳۹

۴- پ. د. گ. وه ئۆرگانهکانی بهرگری

۳۴۰

۵- په یوه ندی به بّینی بارزانی و، پارت

۳۴۰

۶- زووناک بیرهکانی پارت

۳۴۲

۷- دزهکانی را پهژین کورد

۳۴۴

۸- مه سه لهی ئۆتۆنۆمی (مافی نه نهوایهتی ناوخوا)

۳۴۵

۹- بارزانی و، گالتهی قودره ته گه ورهکان

۳۵۰

۱۰- ئاکاری شهژ شهرده ستی بی ده کریته وه

۳۵۲

۱۱- سقوتی قاسم

۳۵۴

۱۲- راو کردنی کومونیستهکان عهکس العملی کوردهکان

۳۵۵

۱۳- دژی کرده وهی کوردهکان

هه وه لّین نه فهس گیشان (فیوریه - ژوئن ۱۹۶۳)

۳۵۵

فەسلێ ۷

۳۵۶

۱- هه وه لّین تیک هه لچوون (به رنگاری)

۳۵۷

۲- مه سه لهی کورد وه سه ر کۆمار ناسر

۳۵۸

۳- دوودلی عراقیکان

۳۵۸

۴- چاووی کموتن له کانی مازان (۴ مارس ۱۹۶۳)

صفحہ

- ۳۶۰ - مدعای بارزانی
 ۳۶۱ - ھہ لہ کان
 ۳۶۲ - بہ غدالہ دوولاولہ کایہ دہ کات
 ۳۶۲ - رادہی بزینی ھات و، چووس بارزانی وبہ عسیگان

۳۶۵ ھہوہلین شہ زی بہ عس (ژوئن - نوامبری ۱۹۶۳)

سلی ۸

- ۳۶۵ - نہ خشہی عراق لہ سہرژو و شوینی لامہرکہزی
 ۳۶۵ - سہ رہ تای شہ ز (۹ ژوین ۱۹۶۳)
 ۳۶۶ - شہ زی بہ عس
 ۳۶۶ - عہرہ ہی کردن وولات
 ۳۶۸ - ٹاکاری نیزامی
 ۳۶۸ - نیونجی کردنی سووریہ (خوتیوہردان)
 ۳۶۹ - کاتی ناسر
 ۳۷۰ - کاتی وولاتہ رۆژ ٹاواپہکان
 ۳۷۱ - کات و، وازی دہ ولہ تی شوڑہوی
 ۳۷۲ - نابہرا بہری فکری بہ عسیگان
 ۳۷۵

دووہمین ٹاھنگ (فیوریہی ۱۹۶۴ - ٹاوریل ۱۹۶۵)
 قہیرانی ۱۹۶۴

سلی ۹

- ۳۷۹ - تہ قہ وہ ستاندن لہ ۱۰ فیوریہی ۱۹۶۴
 ۳۷۹ - مہ نتقی بارزانی
 ۳۸۱ - دووژمنایہ تی . پ - د . ک - بارزانی (چیاوازی)
 ۳۸۲ - کونفرانس ی پ د . ک . ی (ٹاوریل ۱۹۶۴)
 ۳۸۴

صفح

- ۲۸۵ ۵ - چاووپیکه وتنی بارزانی - تاهریحیا (ژوئن ۱۹۶۴)
- ۳۸۷ ۶ - بَرینی هات و، چۆ له گه ل پ. د. گ
- ۳۸۸ ۷ - برایم ته حمهد له ئیران
- ۳۸۹ ۸ - سه رته نجامی بوحرانی ۱۹۶۴
- ۳۹۱ ۹ - به رگری بارزانی له به رامبهر به غدادا
- ۳۹۱ ۱۰ - " ناوچهی کورد "

۳۹۳ شهزی عارف (ئاوویل ۱۹۶۵ - ژوین ۱۹۶۶)

۳۹۳ فهسلی ۱۰

- ۳۹۴ ۱ - سه ره تای دووژمنایهتی
- ۳۹۵ ۲ - هات و چۆی بارزانی له گه ل ئیرانیگان
- ۳۹۶ ۳ - وه شا ؟
- ۳۹۷ ۴ - هه وه لاین رووداوهی ئیران - عراق
- ۳۹۹ ۵ - مه سه لهی ناردنی ته سه له جه
- ۳۹۹ ۶ - گالتهی یهک گرتنی هه وادارانگی تاله بانگی
- ۴۰۰ ۷ - شهزی هه ندرین (مه - ژوئن ۱۹۶۶)
- ۴۰۱ ۸ - ریک که وتنی (۹ ژوئن ۱۹۶۶)

۴۰۶ سی هه مین خوشحالی (ژوئن ۱۹۶۶ - ژانویه ۱۹۶۹)

۴۰۶ فهسلی ۱۱

- ۴۰۶ ۱ - ژینرال عارف و، مه سه لهی کورد
- ۴۰۶ ۲ - بارزانی و، شهزی ۶ روزه (ژوین ۱۹۶۷)
- ۴۰۷ ۳ - نرخ و بایخی یارمه تی شا .
- ۴۰۸ ۴ - له نیوچونی ژینرال عه بدورره حمان عارف (۱۷ ژوبیهی ۱۹۶۸)
- ۴۰۹ ۵ - کوردهکان و، به عسیگان

۴۱۱

۶۔ یارمہ تی ٹیرانیکان

۴۱۳

شہری دووہہ می بہ عس (بہ ہاری ۱۹۶۹) مارس ۷۰

۴۱۳

فہسلی ۱۲

۴۱۳

۱۔ گرنگی مہ سہ لہی کہ رکوک

۴۱۴

۲۔ ہیڑشی بہ ہاری ۱۹۶۹

۴۱۵

۳۔ دووژمنایہ تی ٹیران و، عراق

۴۱۵

۴۔ سی گۆشی ٹیران - عراق - کوردستان

۴۱۷

۵۔ کانگای مہ ہربانی

۴۲۰

۶۔ ہیڑشی ہاوینی ۱۹۶۹

۴۲۱

۷۔ نیونجی گری و، خوئیوہر دانی ٹیران (سپتامبری ۶۹)

۴۲۱

۸۔ ووت و، ویزہ

۴۲۲

۹۔ نہ خشی سہ د دام حسین

۴۲۵

۱۰۔ پیگ ہاتنی ۱۱ مارس ۱۹۷۰

۴۲۷

ٹاشتی و تہ قہ وہ ستانگی دوورو، دریز (مارس ۱۹۷۰ - مارس ۱۹۷۴)

۴۲۷

فہسلی ۱۳

۴۲۸

۱۔ تہ قہ ل لالہ سہ رزاوہ ستانی پیگ ہاتنہ کہ

۴۲۹

۲۔ ہہ وہ لین ہہ ورو، ہہ لا

۴۳۰

۳۔ گیژہ لووکہی ۱۹۷۴ (بوحران) قہیران

۴۳۰

۴۔ مہ سہ لہی کوردہکانی ٹیران لہ عراق دا

۴۳۱

۵۔ ژوودا وہکانی بارزانی (پیلان)

۴۳۱

۶۔ ٹاہمنگی لہ بہ بین بردنی بارزانی

۴۳۳

۷۔ شای ٹیران و، پیگ ہاتنہ کہی ۱۱ مارس ۱۹۷۰

۴۳۴

۸۔ دہ ستہ وگورجی موتالای شورہوی بوپیگ ہاتنی ہہردوک لا

صفحه

- ۴۳۵ ۶- پیک هاتن له گه ل سیاوشا
- ۴۳۸ ۷- به ینی بارزانی و به غدا تیک دهچی
- ۴۳۹ ۸- گالتهی ناشتی ۱۹۷۳ چه وتی له نیو ناشتیکه دا له سالی ۱۹۷۳
- ۴۴۱ ۹- به ره ی نه ته وایه تی (۱۹۷۳ ژوئیه)
- ۴۴۲ ۱۰- ژینرال بارزانی و شه ری عه رب - ئیسرائیل
- ۴۴۳ ۱۱- نه خشه کانی ته سویری بو کوردستان
- ۴۴۵ ۱۲- کوردستان له نیوان ، ئوتونومی ، ئیستقلال ، وه نه مان
- ۴۴۹ ۱۳- هوه یداو ، مه سه له ی کورد
- ۴۵۰ ۱۴- له نه خشی ناشتیوه تا شه ر
- ۴۵۱ ۱۵- شکانیکی میژووئی
- ۴۵۲ ۱۶- ئاخیرین هه ولی ئیدریس له به غدا
- ۴۵۴ ۱۷- اتمام حجت (ته واو بوونی مه به ست)
- ۴۵۵ ۱۸- ئاخیرین پېشنیاره کانی بارزانی
- ۴۵۶ ۱۹- به ره پرسیاره کان وه ئه ستوگرته کان

سێ هه مین شه ری به عس (مارس ۱۹۷۴ - مارس ۱۹۷۵)

۴۶۱

۴۶۱

فەسلی ۱۴

- ۴۶۱ ۱- هاوکاری کوردهکان
- ۴۶۳ ۲- ئاکاری نيزامی
- ۴۶۴ ۳- هیرشی به هاره ئی (ئاوریل ۱۹۷۴)
- ۴۶۵ ۴- هیرشی هاوینی (ژوئیه - ئوت ۱۹۷۴)
- ۴۶۶ ۵- کوردهکان کوچیان کردو ، په نایان برد
- ۴۶۹ ۶- هیرشی پابعیزی (سپتامبر - ئوکتوبر ۱۹۷۴)
- ۴۷۱ ۷- دانانی شتیگی دی به جیگای ئوتونومی
- ۴۷۲ ۸- ئاخیرین رۆژه خو شه کانی راپه رینی ژینرال بارزانی
- ۴۷۳ ۹- کابینه ی کوردهکان
- ۴۷۶ ۹- ئه ودیوی مدال

- ۴۷۶ - بیافرایه کی نو؟
- ۴۸۱ - کوردهکان ناتوانن خوژاگرن
- ۴۸۴ - ۱۰- خو تپوهردانی ئیژانیگان
- ۴۸۵ - ۱۱- بارودوخی یارمهتی ئیژانیگان

۴۸۹ پیگ هاتنی ئەل جه زیره (۶ مارس ۱۹۷۵)

- ۴۸۹ فەسلی ۱۵
- ۴۹۳ ۱- نه خشی سەر کوّمار سادات وه، بوومید یهن
 - ۴۹۵ ۲- تروپکی ۱- پ اپ وه پیگ هاتنی ۶ مارس ۱۹۷۵
 - ۴۹۷ ۳- مه بهسته ژسه سمیگان له پیگ هاتنه که دا (۶ مارس ۱۹۷۵)
 - ۴۹۸ ۴- مه به سته نهپنیگان ۶ مارس ۱۹۷۵
 - ۴۹۹ ۵- وازی کوردهکان پیش پیگ هاتنی ۶ مارس ۱۹۷۵
 - ۵۰۱ ۶- ژینرال بارزانی ، پیگ هاتنی ۶ مارس ۱۹۷۵
 - ۵۰۲ ۷- ئاخیرین رۆژهکانی کورد له بهرگری دا
 - ۵۰۳ ۸- به رگری زووتیک شکا
 - ۵۰۶ ۹- رژگاریکی بو ژینرال ده تووانی پیگ بی
 - ۵۰۸ ۱۰- هه موشتیک تهواوبو (پایان)

۵۱۳ بیلان و رووانگه

- ۵۱۳ به شی ۴
- ۵۱۵ - بزونتته وهی کوردله وولاتی تورکیه ۱۹۷۵ - ۱۹۵۸
 - ۵۱۷ ۱- پارتنی دیموکراتی کوردستانی تورکیه
 - ۵۱۷ ۲- کوردستان و، حیزبی کریکارانی تورک - پ - او - ت
 - ۵۱۸ ۲- گیزه لکهی ۱۹۶۷ قه یران
 - ۵۱۸ ۲- جیاوازی یارت، دیموکرات، که، دستان، ت.ک.ه.ه.

ژینامه کریس کوچیرا

کریس کوچیرا نووسه ری میژوی "خهبات و، هه‌لستانی گه‌لی کورد"، له‌سالی ۱۹۳۸ زاینی دا له دایک بووه، ژنه‌که‌ی وینه هه‌ل گره، و له کاروباری کوچیرا داها وکارپیتی.

ژه و نوسه‌ره له ژۆژنامه کان و، گوڤاره‌کانی ولاتی فه رانسه، وه هه‌روه‌ها ده‌ره وه، ژپیۆر تاژی رامیاری ده‌نووسی: هه‌تا ئیستا ژه وانهی به‌شه‌رخه وه نووسیوه: بسزوتنه وه‌ی بیافزاله سالی ۱۹۶۹، کاتی خلیجی فارس له ۱۹۷۸ - ۱۹۷۵ دا "ولاتی سوداں له ۱۹۷۱ دا، ژاپه‌زینی کورده‌کان له ماوه‌ی ۱۹۷۵ - ۱۹۷۱ دا ولاتی شیلی که ۱۹۷۶، فلستین له ساله‌کانی ۱۹۷۸ - ۱۹۷۶، ژه‌وانه ژسته نووسراوه یه‌کن که کوچیرا بلاوی کردونه‌وه.

کرس کوچیرا، بونووسینی ژه و میژووییه، پترله ۵۱ کتب وه ۷۱ روزنامه و گوڤاری خویندوته‌وه وه هه‌روه‌هاله ئارشویه‌کانی ده‌ره‌وه‌ی جیهان که‌لکی وه رگرتووه.

وه رگیڤ - ژینانی

ناسینی وه رگیژ

له سه رژی و شوینی هه میشه که باوه و قاوه، نووسه ریاوه رگیژ بوئه وهی که بناسری پیویسته به کورتی له سه ره تاوه به سه رهات واته شه رحی حالی خوبی بنوسی.

حه قیرله بانه مه زی سالی ۱۳۰۳ له شاری مهبادله دایک بوم. له هه وه له وه چومه مه کته ب، ده رسی دینی و، فوزغان م خویند. پاشان ناردياغه مه دره سه ی ده ولتهی وه تا سالی ۱۳۲۰ ی هه تاوی ده رسم خویند. سه بارهت به ژوودا وهی شهزی گه وره ی دووهه می جیهانی له کوردستان ماوهیک مه دره سه کان داخران منش شه وکات نه م تووانی پترله ۹ پله ده رسی نیونجی بخوینم ئالوزی و پشیوی له مهبادزیا ترده بووله هه ل ومه رحی دامه زرانندی کوماری کوردستان له مهباد دابوکه بوده ره وهی وولات بو خویندن چووم سالیگ لهوی مامه وه و، گه زامهوه ئیران.

مه یلم کیشره بولای ئیش وکاری فه رهه نگ له سالی ۱۳۲۶ له قوناغی هه وه له وه له مهبادده رسم ده گوت. به شوینی شه وه داناردياغه بوکان مه دره سه ی ناوه ندی بوکان م به یارمهتی ئاغاکانی وی دانا.

پترله سالیگ له وی نه مامه وه، له ویراهه لیان داشتم بوورمی، له گوندیک به نیوی، مه لوونه " ده رسم ده دا. به شوینی شه وه داهینا یاغه وه شاری ورمی

وه به چه رمه سه ری ناردیاغه وه مهباد .

له سالی ۱۳۲۹ تو وانیم دیپلمی علمی وهرگرم ، وه به و به لگه یه بچمه زانستگهی شه فسه ری . به ده ره چه ی ستوانی له جنوبی ئیران له زستهی توپخانه خه ریکی خزمه ت بووم . شه وکاره دووسالی خایاند . له قوناغی دووایی داهاتمه وه عیدارهی فهره نگی مهباد ، به لام تووشی زووداوهی سیاسی بووم و ، له فه رهه نگووه ده ریان نام .

به شوینی شه وه داخه ریکی که سب وکاربووم ، وهه رههاله موتالاش غافل نه بووم ، وه تو وانیم دیپلمی شه ده بش وه رگرم .

له کنکورزانستگهی ته وریزقه بول بووم . له زستهی زمانی فه رانسه ناوینان نووسیم . له سالی ۱۳۳۷ لیسانس موه رگرت . له دووایه بو افه رهه نگ داوهت کرامه وه . کردیاغه سه روک ده بیرستان ، تا سالی ۱۳۴۴ له سه رهه وکاره به رده وام بووم له وماوه یه دا لهگه ل هیندی له ده بیران و آموزگاران ، تاوان بارکراین که دزی رژیم ده بزوبنه وه ، منیان بوکاشان هه ل داشت وه شه وانی دیشه رهه یک بولایهک . پاش سی سالمانه وه و ، کویره وهری بوتاران ناردرام . له وکاتوساته دابه یارمه تی ماموستای زاناوبه رژیم مه حه مه دی ئیراهیمی چومه ئیزگهی برون مه رزی به رنامهی کوردی ، وه ها وکاریم ده کرد .

له وبه ینه ش دا تووانیم ده وره ی پلهی سه ره وهی انستیتو به رنامه ریزی و مودیرییه ت ته واوکه م .

ئیسنا که متقاعد بووم واته بازنشسته .

پاش شووشی پیروزی ئیسلامی ئیران ، به هوی دانی ئازادی قه لم ونووسین منش خه ریکی وه رگیسانی په رتوکی " میژووی کورد" که هه رئیسناکه له به رچاوتانه بووم . لیره دابه جییه که له جه نابی دوکتورا علم پیروفسوری قه لب سوپاس وته شه کوربهکم که شه وکتیبهی دامی ، وه هانی دام که وه ری گیرمه وه .

نوو سراوهکانی دیکه له گوڤاری گرههی کوردستانی داکه سه رده میک به سه رنووسه ری ماموستای زاناو کارزان ئیراهیمی بلاو ده بووه ناساندراوه . جیتی

کوردله سهدی نوزده و بیستدا

شایانی با سه که لیره دا به خاتری ئازادی قه له م وه زمان که له ماده ی ۱۵ قانونی
ئه ساسی کۆماری ئیسلامی داگونجاوه سپاس بکری .

ئترده وام و ، قه وامی ئه و کوماره به رژیه مان له خودای مه زن ئاواته خووا
زین - محمد ریانی زۆ به ندانی ۱۳۶۶ هه تاوی له تاران .

بسم الله الرحمن الرحيم

سه ره تا

نه ته وهیه که که له نیو و ولاتی جوړ به جوړدا وونه ، به شی زوری له وولاتی تورک ، ئیران وه عراق ، وه به شی که می له وولاتی سوریه و شوروی داده ژین ته و نه ته وهیه له میژووداله هه رهنه ته وه کونه کان ناسراوه .

ووشمی کوردله و ولاتانه داوهک په ک له سه رزاران نیه . له تورکیه داپییان ده لاین دانشتووانی ئاناتولی باشوری . ژماهی دانشتووانی کورد له ناوچهی ته و ولاتانه دابه وجوره نیوبردراوه له وولاتی تورکیه ۶ میلیون له ئیران ۵/۵ میلیون له عراق ۲/۵ میلیون وهیه ک میلیونی دیکه ش له وولاتی سوریه و وولاتی ترده ژین که له گشت دا ۱۵ میلیون نه قهرزاندراوه .

هه لبه ت هیندی میژوونوسان ته وژماره یان نه سه لماندوه ، وه هیندی له حکومه ته کان ده لاین که ته وژماره په وانیه ، به لام هه رچیک بی له وباره په دأئا- کاری رامیاری تییدا دیاره ، وه له ت وکوت بوونی ته و ، وولاته له وبابه ته وه بی ته سهرنیه

کات وچلونایه تی جوغرافیای کوردستانش زوربه چاکی ژوون نه بوته وه . له عراق داسنوری به بینی کوردستان وه عه ره به کان ده - که ریته وه لای کیوه کانی کوردستان وه ده شتی به بین ته ننه هرین ه ئینجا .

۱۵ سال شه روکیشه له وولاتی کوردستانی عراق دابه زگری له وهی کردوه که

رژیمی عراق به باشی نه ته وهی کورد بناسی وه به حال و بالیان رابگات ،
وه سنوریان دیاری بکات !

له ئیژان داته نیالیوایه کی کوردستان ههیه که نیوی ناوچهی کوردی له سه
رهو ، وازبه چاکی ژوون نه کراوه وبه وجوره ئه ولیوایه هه مووی وولاتی کوردستانی
ئیژان ناگریته وه ، وهله راسته قینه داله وولاتی تورکیه داهه رده لئی کوردستان
هه ستی نیه .

وولاتی کوردستان له نه خشه داباش دیاره واته له سه رتا سه ری ده ریای
مدیترانه تاخلیجی فارس ده‌گریته‌وه .

ئه ونه ته وه یه مه به ست به پاراستنی زمان و ، فه رهه نگ و آیین و ، مه زهه
و ، فۆلکلۆر ، شانۆ ، میتولۆژی چیرۆک و ، مه ته ل ، زاراوه ئاداب و ژۆسمی ژه-
سه نی خۆیی تائیس‌تاتووانیو ییتی هه ربه وچه شنه فۆرم و شکلی خۆیی له
ژۆژ هه لاتی ناوه راست دابی لیتته وه ، وله قه دیمه‌وه رای بگری . هیندی ، هه-
لوپست بوته هۆی ئه وه ، که کوردبی میژوو مابیتته وه ، وهچ شتیک له باره‌ی وی دانه-
نوسرابی ئینجا نووسه رکانی عه زه ب ، فارس ، تورک هه‌وه لاین راویژکه ره کان
بوون که له بابه ت میژووی کورد لییان کۆلی وه‌ته وه و ، په رتۆکیان نو و سیوه .
له چاوه ژووانی و ژۆ وانگه‌ی جو - غراقی ناسه کانه وه له باره‌ی ئه وقه ومه واگوتراوه :
"ئه بوو ئیسحاقی فارسی " ده لئی کوردقه ومیکه که له ته نشست فارسه کان
داژیانیان رابووا ردووه ، ئه ونووسه ره له سه دهی ده هم داژیا وه هه روه هابه
ووته که ی درپژه داوه ، ده لئی کوردنه ته وه یه کی

تایبه ته که ئاکاروکرده وهی جیاوازی خۆی هه یه ، واته گه لیکه که سروشتوووخه
میره که ی له هه وه له‌وه کوردبه هه ست‌ها تووه "

میژوونووسیکی عه زه ب په‌نیوی مسعودی له په رتۆرکی "مروج‌الذهب" واته "
چیمنه کانی ته لائی " داده‌لی! قه ومی کورد له بنه چه که ی پیاوه یه خسیره کانی
شاسوله بمانه ، وه له ته باروعیلی شه بیتانن که له کیوه کان دابلاوبوونه وه‌وه سه
رزیوو نافه رمان بوون "

میژوونوو سیکی دیکه ده نووسی که شهوقمه له بنه چه که ی زووحاکن که پادشایه کی خوین خوری شیران بووه وه دووبرینی به شکلی مارله سه رشان بووه که زوری سه خله ت کردووه، وه به هیچ داووده رمانیک چاره ی نه هاتووه " تاکورژیک شه یتان له جلکی دوکتور دیته لای وه پی ی ده لی شه ودووبرینه ته نیا چاره ی به وه دی که هه موژوژی مه غزی سه ری دووگه نجی له سه ردا بنیتی تا غارام بی وساریزی بکات ئینجا .

ئه ورپیگایه ی بو دا مرکاندنی ده ردی زووحاک به پادشای شیران فی رکردووه، که به وهش عیلاجی نه هاتووه. ①

به شوینی شه وه دابورزگار بوون له دا وی شه و پادشایه، کورده کان چوونه کیوه کان وه په نایان بو جیگای عاستم بردوه، وه زورژیانان لی تال بووه، وه به وجه شه له چاوه زووانی ژوژیک دابوون که ههل و مهرجیان بو ههل که وی تابتوان شه و پادشای مله وره له بهین بهرن و، شه ری وی له سه رملی خو یان دابرن گوتیه تی شه ونه ته وه یه ماوه یهک له گهل شارو، ئاوه دانی هاتو، چیان نه بووه وه له وما وهش دا زمانیکی تاییه تیان دانا وه، قسه یان پی کردووه .

ئینجا لاپه ره میژووکان نیشان ده دن که کورد له میژه ههستی هه یه وه له زه ویوو، کیوه کانیکی که شه ورژ ولاتی کوردستانی نیوه، ژیاون .

له شاری زه واندزی عهراق دا، له شه شکه وتی " شاییدار " بهنده نیکی ئاده میزا دیان دیتوته وه له ئیسانه هه وه له کان، واته " نی ئان درتال " ه، وه شه وشارهش له کاتی حازر دا کورد نشینه به لام باستان شناسان هیستا بر وایان به وه ی نیه که ووشه ی " کورد " له سه ره شه ئی سکلیته دابنن .

گری نیفون میژوو نووسی یونانی که له سالی ۲۲۵ ی پیشزاینی دا زیاره، وه یه کیکه له میژوو زانان و ساحب مه نسه بکانی گه وره ی هیزی ئسپا رتهکان، له په رتوکی خو ی دا به نیوی " گه رانه وه ی ده هه زار سو وار " ده نووسی که شه و قهومه، مادن، وه خزم و، کوره مامی فارسه کانن؟ وه یان قهومیکن که له بهینی

ئینجا وه زیری زووحاک هه مووروژی میشکی به رخیکی له گه ل میشکی گه نجیکی تیکه ل کردوه، وه به وجووره، گه نجیکی له گوشتن رزگار کردوه .

و لاتی ئاسیاو، ئوروپادا. وه به نیوی سیریتن ناسراون
 به راستی میژووی کورد له وه ختیک داناسراوه وه به باشی زوون بوته وه
 که ئاینی ئیسلام لهزه مانی عومهر خلیفه موسلمانان دالموه لات بلاو بوته وه،
 وه ئه سهری له سهر ئه وگه له داناوه: نووسره عه زبه کان که به سهره تیان نووسیوه،
 ده لیب که ئه ونه ته وه یه له سی سهدان دا را پهرینه که ی خوی دریزه پی داوه،
 واته لهزه مانی داگیرکردنی ته کریت له سالی ۱۶۳۷ دا، تابه سهرهاتی هه وه لیب
 سلسله میژووی کورده کان: شه ددیته کان له سالی ۹۵۱ وه تا ۱۱۷۴ له سهره وه ی
 قه قاز حکومتیان کردوه.

حه سن و ا حیده کان که له ۹۶۰ وه تا ۱۰۱۵ ئه و کوردانه ی که ئوروله
 جهنوبی کوردستان ی ئیران داهه ن، حکومتیان کردوه، وه مه روانیکانی کورد
 که له ۹۹۰ وه تا ۱۰۹۶ له ناوچه ی دیار به کر حکومتیان هه بووه سه لحه ددین ی
 ئه یوجی که دانینه ری سلسله ی ئه یوی بووه (۱۱۹۳ - ۱۱۳۸) له بابه وه کورده،
 وه هه تاوالاتی مسر پادشایه تی کردوه، به لام ره گزی خوی وه ده رنه خستوه،
 له سه ده ی ۱۱ دا مه غوله کان زژانه سهر ناوچه ی کوردستان: له سالی ۱۲۴۷ وه
 له شاره زوور، وه له سالی ۱۲۵۲ دا، له دیار به کر، وه له سالی ۱۲۵۷ دا، له
 کرمانشاو، هه ولیر، وه له سالی ۱۲۵۹ دا، له هه کاریو، جهزیره بوون، وه به و
 چه شنه خاکی کوردستانیان تادووسه ده و، نیو له ژیر سیبه ری ره شی خویان دا
 هیه شتوته وه.

پتویسته له سه ده ی ۱۷ زاینی شدا چاو یک له وازی کوردستان بخشینین
 و بزاین که کاتی ئه و لاته چۆن بووه، له گه ل شه ری چالداران له سالی ۱۵۱۴
 کورده کان بو دووباره ژیا نه وه ی خویان واته رونیسانس: له ما وه ی چوار سهدان دا
 که رژیمی عوسمانی دزی پادشایه تی ئیران دووژ منایه تی هه بووه، تووانی ویانه
 که به دامه زراندی ئوتونومی له ناوچه که دابگه ن، وه ئه و دو ده ولته مافی
 نه ته وایه تی ئه ویان بپان پی دا هیناوه، وه له گه ل هه ردوو ده ولته تی مه رکه زی
 ئه سته مبول وه تاران نیوانی هه بووه، جاله وده ورانه دا که کوردستان هه سته
 هه بووه، پپی گوتراوه ده ورانی ته لائی فیئودالیه تی کورد.

شه رفنا مه که له سالی ۱۵۹۵ دا به زمانی فارسی نووسراوه، وه نووسره که ی
 کورد بووه، هه وه لیب کتیپی میژووی کورده که قامک له سهر ئه وکاته داده نی، وه

نیوی نووسره که شهره ئەدینی یتلیسیه .

له سدهی ۱۷ و ۱۸ دا سنووری کوردستان له لایهن دووره قییهوه به ستراره ، سنووری بهینی تورکو، ئیران له رۆژههلاتهوه بو رۆژ ئاوا ، وه له رۆژئاواوه بو رۆژ ههلات دهس به دهست گهزاهه و ئال و گور کراوه ، ئهوهش مه بهست به شهرو ، کیشهیهک بووه ، که له وه مه له بنده دا قه و ماوه .

پهیمانی سالی ۱۶۳۹ نیشان ده دا که ئیدی ئیران نهی تووانیوه ، بهو هیره دریزه پی بدات ، له ئاکام دا ته وای کورده کان بوونه ژیر فرمانی دهولهتی عوسمانی .

پهیمانی ۱۷۳۲ واته پاش سدهیهک که به ستره ، ئاسویهکی تازه له سنوور دا دی نیته پیشی یا نی له لای رۆژ ئاواوه که قودرتهت و ، فرمانی نادرشا که ههتا دهروازهی بهغدایه بوو ، ئه و سنوور هی ئال و گور کرد بهلام پهیمانیکی نویی دیکه که له سالی ۱۷۳۶ دا به ستره ، دووباره پهیمانی سالی ۱۶۳۹ ی ههروه به قهوهتی خوی هیشتهوه .

له بهر بهری ئاسوی سدهی ۱۹ دا ، کاتیک که جوولانهوه - یهکی ناسیونالیستی و ، نه ته وایهتی دههات شکل بگری ، کوردستان به ره و ژا په ری - ن ده رویشت ، بهلام هیشتا ناگاته ئه و ده مهی که شهره ئەدین له سالی ۱۵۹۶ زاینی دا گوتویهتی ، وه قامکی له سرداناوه .

له سدهی ووستادا واته له سدهی ناوه راستی ئوروپادا له گوشهکانی فیئودال له ده ره به گه ئان کهم و ، زور به یارمهتی جوتیارهکانی کوردو ، ههرمهنی حکومهتی قه بیله ئی ، یان نیوه قه بیله ئیان پیک هیناوه .

له مه له بندهکانی بهرزوهک کیوهکان که ریگای هات و و چو کهم بووه ، قانونی ده ره به گهکان له سهر جوتیاره کوردهکان زور حوکم و ، زوری به نه بووه ، وه دستورو ، حوکمیان له دول و ، ده ره بندهکان دا پتر به زیوه بردراوه ، ئینجا هیندی له ده ره به گهکان و ، ئه ربابهکان بو خویان کهم یان زور چهشنه ئوتو ئومیکیان پیک هیناوه ، بهلام ههرگز ووشه " دولت " وه یان " نه ته وه " به سهر زمانان دانههاتوه .

له سالی ۱۹۷۵ دا ، پاش ئه وهی که مافی نه ته وایهتی ناوخو ئه ستان درا ، وه چهشنه مافیکی گشتی له کوردستان به زیوه بردرا به دووای تیک چوون دا دیسان کوردستان له رۆژی رهش وتال داماره و ، نیوی کوژاوه ، ئینجا خو هه لکیشان و ،

تی هه‌ل چوونو، هان دان له‌وبه‌ینه‌دا بووبه‌مه‌به‌ستی ئیشته‌بایه‌کی میژووئی، له‌وه‌هل و، مهرجه‌دا!

ده‌گوتری بلین که ته‌واوی ئه‌و بزوتنه‌وانه‌ی که‌ره‌نگ‌وشکل‌ی نه‌ته‌وایه‌تی هه‌بووه، وه‌ئاراسته‌و، گه‌وره‌کراوه: هه‌مووی له‌یه‌ک میژووی گشتی سه‌رچاوه‌ی هه‌بووه، وه‌ له‌کوره‌یه‌کی نه‌ته‌وا یه‌تی و، ناسیونالیستی دا وه‌جۆش و خۆش‌هاتوه، ئینجایان نه‌مان بووه و، گولله‌ی توپ، وه‌ یان‌زیان، به‌لام ده‌بی پی له‌وه‌ی بندری که به‌راستی کورد میژووی نه‌ بووه و، نه‌نووسراوه: " پی‌ش مهرگه‌ی ژینرال بارزانی هه‌رگز ئه‌میر به‌درخان‌ی نه‌ده‌ناسی، وه‌نه‌ی ده‌زانی ئه‌شیخ‌عوبه‌ی دیلا کییه، به‌راستی ئه‌وان قاره‌مانیکی چاره‌ره‌شی کوردستان بوون.

تاقمی زووناک بیره‌کانی کورد که له‌گه‌ل بارزانی هاوکاریان ده‌کرد، هه‌رگز هه‌رگز، ئه‌و مروقانه‌ی که کلویی کوردی قوس تن تنیه یان‌داناوه، نه‌ده‌ناسی، جابه‌راستی ئه‌و مروقانه‌ی که پیویست‌بوو له‌باره‌ی زا په‌رینه‌کانی سالی ۱۹۲۱، ۱۹۲۵، ۱۹۲۷، ۱۹۳۷ دا لی ئی کولیاپیو، وه‌ متالای کردبایه، ده‌هات‌له‌باره‌ی ته‌مه‌ددنی ۵۰۰۰ ساله‌ی کورد، دا قسه‌ی ده‌کردو، له‌سه‌ری ده‌روپشت، بی‌گومان کورده‌کان له‌وباره‌دا به‌ر هه‌لستو، بیانویان زۆره: به‌ره‌لستو، پی‌ش‌لی گرتنی سه‌ده‌ساله‌ی رژیمه‌کونه‌کان و، پادشا بوگه‌نه‌کان که نه‌یان ده‌هیشته‌نه‌مانت میژوو یه‌که‌له‌باره‌ی نه‌ته‌وه‌ی کورددا بنوسری.

له‌سه‌رئه‌وه‌ش‌را، کورده‌کان ناتوانن ئه‌وباره‌ قورسه له‌سه‌ر ئه‌ستوو، کولی‌خویان لابون که‌چیان نه‌کردوه، پاش ئاشتی وسولحی ۱۹۷۰ کوردی عراق به‌راستی نه‌ی زانی، وه‌یان نه‌ی ویست‌له‌وکاته‌و، ده‌مه‌گه‌وره‌یه که بو‌ی‌هاتیو پی‌شی که‌لک وهرگری وه‌له‌سه‌ر نوو بیینی میژوو‌یه‌کی گه‌وره‌کاربکات، به‌راستی ده‌بی لیره‌ دابلین که میژوو لیاقه‌تی سه‌رزه‌نشوو، لومه‌یه، ئینجا متالایه‌کی قوول له‌سه‌ر میژووی زا په‌رینی کورد له‌سه‌ره‌تای هه‌لستانه‌که‌ی له‌سه‌ده‌ی ۱۹ دا ئامانج و هه‌لوپسته‌ به‌لام ئه‌وه‌ش ناتوانی به‌بی هه‌له‌و‌ئیشته‌بایی - بی‌گومان ئه‌و که‌سانه‌ی که له‌داهاتوودا له‌باره‌ی میژووی کورد متالا ده‌که‌ن ولی ئی ده‌کول نسه‌وه، و ده‌نوسن، ده‌بیته‌ هو‌ی په‌رسپیکی چاک که ئاکارو کرده‌وه‌ی زا بردوکان وه‌بیر خه‌لک دینیته‌وه، وه‌عیتر هه‌له‌دووپا ته‌نا بیته‌وه.

سه‌رئه‌نجام هه‌رچونیک که له‌باره‌ی هه‌وا دارانی ژینرال بارزانی قه‌زا-

ومت ده کهن، بابی کهن، بهلام وا باشه که بزوتنه وه که هه رینوسری وه به بیان
نامه کانیش بیته سه رکا غه زو، له بیرنه چنه وه .

بۆئاگاداری

- نووسەر ئه‌وپه‌ر تۆکه‌ی کردۆته‌ چووار به‌ش
- ۱ - مه‌سه‌له‌ی نه‌ته‌واپه‌تی قه‌ومی کورد و ، هه‌وه‌لین خه‌باته‌که‌یان
 - ۲ - سا‌له‌کانی کێ که‌ کورده‌کان ، له‌ ژێر زو‌لم و سته‌می نه‌ته‌واپه‌تی دابوون
 - ۳ - خه‌بات بۆسه‌ر که‌وتن و ، سه‌ربه‌ستی
 - ۴ - سه‌رئه‌نجامی ئه‌وگه‌له‌ ، وه‌سرنج‌دان به‌ خه‌بات و ، که‌لکی وه‌رگرتن .
- "وه‌رگیر"

به‌شی هه‌وه‌ل (۱)

(هه‌ستی و ، بوونی نه‌ته‌واپه‌تی کورد)

بهشی (۱)

۱ - ئەمیر بەدرخان "پادشای" کوردان

ئەمیر بەدرخان حاکی کوردستانی بهشی وهلاتی کورد نشینی عوسمانی بوو، حاکیکی بههیزوتوواناو، زانا بوو، ئینجا به ده خۆزادیوی ئەورستهپیهی لهبارهی خۆی داگوتووہ:

— ئەوہ منم که حاکی ئەو وهلاتەم و، حوکم دەدەم، نەپادشای عوسمانی ئەگەر پادشای با بی عالی، لەمن هیزو، زۆر بەوتوو نائی پترە، بەلام من زۆر لەوی نەجیب تروگەرەترم! چونکە باش تروچاکتر بەسەر نەتەوہی خۆم زادەگەم، وه ئاگام لێیانە، هیچ کاتیک زوولم وستەمیان لێ ناکەم گەلی گورد گەلیکی کۆن، ئەسیلو، پاک و خاوینە.

هەرچەند گوتنی ئەووتتا رەی بەدرخان دەبی نەختیک لەخو هەل کیشانی وی بریتی بی، ئەمما بۆمان وەدەر دەکەوی، کە ئەو حاکی شاناژی بەوہوہ کردوہ که خۆی بە کوردیک زاینوہ که لەبەرا بنەر پادشای عوسمانی دا بەو هەموو تووانائی وقودرەتەوہ، نیک سەری دانەنوواندوہ، بەلکو خوشی بەزۆر داردانناوہ. وهلام بەریکی وهلاتی فەرانسە که لە لایەن پادشای فەرانسەوہ سەری لەوہولاتە کوردەکانی تورکیە داوہ دەگیریتە وه، دەلی: ئەو گەلەلەئاسیای کۆن داژیاوہ: وه بەراستی سولتان جەقیتی کەبلی، من لەگەلیکی نەجیبو، پاکم و چوون ئەمیر بەدرخانی اش لەوژەگەزەپە، و لەو زەویو زارەش دا لەدا یک بووہ.

هەر وەها ئەو وهلام بەرەگوتیوہتی: ئەمیر بەدرخان حاکیکی زاناو، تی گەشتوو بووہ، خزم و قەومیک زۆری لەدەورو بەر بووہ، وه ئەو ووتارەي که

گوتویهتی "من خوم لهپادشای عوسمانی بهما قوول تر ده زانم"، راستی گوتوو. عینجا بابزاینن ئەمیر بەدرخان کچی بووه، ئەمیر بەدرخان بەگ له بنه چه کهو، بنه ماله‌ی هه ره کونی کورده، له سالی ۱۸۲۱ی زاینی دانه میری وه لاتی بۆتان بووه، ئەو وه لات هه که جی دانشتووانی کوردی تورکیه بوون، زۆر به هیزه وه دابینو، ئەهون کردوه، وه حکومهتی نه ته وایهتیو، سه ره خوئی خه لکی کوردی له وه لات دا، دامه زراندوه.

ئهو ئەمیره جلگی تایبهتی له بهره کرد، واته لیباسیکی تایبهتی گوول دۆزی زیر که زۆر ئاراسته بووه له بهره کردوه، میزه ریکی سووکی ئاوریشمی له سه ر داناوه، قه راگی پانتولی، ئاوریشمی سوورو، زه ش بووه، کاله‌ی شه مانه بندی، بیان سۆلیکی که نووکی سه ری هه ل که راوه له پچی کردوو.

عینجا ئەوکات زۆر به‌ی حاکمه کورده کان جلکو، به رگیان به و چه شنه بووه، وه حۆرمه تیکی تایبه تیان له نیو عیل و عه شیره تی خویان بو گیراوه، وه ههروه ها کورده کانی دیکه زیزی ئەو حاکمانه یان گرتوو. ئەو زیزگرته مه به ست به وه بووه که ئەمیروو حاکمه کانی کورد، که له که یان زۆر خوش و یستوو، وه له پاشا تورکه کان پتر به سه ر خه لک را ده گه یشتن.

ئەمیره کان بو پاراستنی سنوو، ولاتی خویان، خه لکیان چه ک دارده کرد، واته تفهنگ و شمشیرو، خه نه زیان ده دانی که بتوان له به رانه ر دوژمن دا دلیرانه را وه ستن، ئەمیر به درخان هه ره به نیوانی چه ند زۆزان، سه ری به سه ره لاتی کوردستان داده گیشا، وه له وازی خه لکی ده پرپی، پوولی، پارهی به نه دارو، فه قیره وه ژاران وه نابینایان ده دا وه مه لایانی خه لات ده کرد، ئەمیر به درخان زۆر جار له به ریه یانیوه له کۆشکی خوئی دا له ده رگولی له چه زیره دا، داده نیشت، کیسه زیری ده به شیوه، که ئەو کیسه زیزانه به پوولی ئەو زۆ ۱۲۵ دلا ر واته نزیک به ۹۰۰۰ ریال ده بوو، میژوو نووسان گوتویانه که ئەمیر به درخان

مروفتیکی زۆر مو سلمانو، پاریزگار بووه، وه زۆرش توواناو، زانا. ۲ ده گێر نهو که له به رانه ر ئەمیر دا، سه رو که کان هه یج ده سه لاتیان نه بووه، به راستی هه موودانشتووانی وه لاتی کوردستان له و هختو، زه مانه دا، پهبان و ابوو که خودا، محه مه دیکی دووه می، بو ریک و پیک کردنی کاروباری کوردان نار دووه، ۳ تاله ئاکام دا به شه خووراوه کانیان بو بستینیته وه، وه ژبانیکی

به شهرفیان بووه دهست بخاتوه، وه سه ره نجام سه ره خووییکی به نرخ و با یخ بوخهلکی کورد دابمه زرینن . ۴

له راسته قینه دا ئه میر به درخان ئامانج و ئاکاری بو کوردایه تی هه ره به وچه شنه بووه، وه کو سپو، به ره لهستیکی که بوخهلکه که هاتو ته پیشتی، له نیو بردوه، وه هه ولی داوه که گه لی کورد له چیوتی وناله باری دا نه بی .

ئینجا له سالی ۱۸۴۶ زاینی دا کوژیکی ئه مریکائی چاوپیکه و تنیکیان له گه ل ئه و حاکمه بووه، وه گیزاویانه ته وه که ئیمه که ۸ سال له وهی پیش ئه و ئه میره مان که چاوپیی که وتوو ه مروفیکی "ناتوان، بووه، وه زور دهوله مندو به قودرته نه بووه، له ئاکام دابه چاکی باسیان نه کردوه . ۵

هه ره له باره یه دا، مه حمود پاشا، شازاده ی کوردی سولمایمانی له سالی ۱۸۲۵ دا که له گه ل پیاویکی دیپلوماتی ئینگلیسی چاویان به یه کتر که وتوو ه، وه باسی میژووی گرنگی کوردی بوگیرا وه ته وه، گوتویه تی که جهزیره بی ته ختی تایبه تی بو تان بووه، وه تیک و پیک دراوه، وه له باره ی له "نیوچوونی خانه دانی خو بی" قسه ی بو کردوه .

هیندی له سه ر چاووکانی میژوو گوتویانه، که به درخان جیی شازاده سه یف ئه ددینی گرتو ته وه، مه به ست به وه که یه زدان شیری کوری خو بی له زیندانی کردوه وه نه ی هیش تووه حاکم بی ۱ ۶

له سالی ۱۸۲۸ - ۱۸۲۹ ئه میر به درخان که خاوه ن هیژو، توانا تر بووه، به تا بیست تووانیوتی له به را نه درده وله تی عوسمانی دا، زاوه ستی وه هه ول و ته قه ل لایدات که جیرانه کورده فئوداله کانی خو بی وه کخان مه حمود، له شاری وان، وه نورول لابه گ له شاری حه کاری کوکاته وه و یه کیتی به هه ست بی نی وه به ئاواتی پیکه هینانی کوردستان ی سه ره ست بووه .

ئینجا پاش ئه وه ی که سولتانی عوسمانی له سالی ۱۸۳۸ - ۱۸۳۶، دا قه رمانی عه داله تی و برایه تی له وه لات دا زاده گه پینی به درخان له سالی ۱۸۳۹ دا په یمانیکی له گه ل عوسمانی ده به ستی .

به لام پاش چه ن هه وتوو ان هیژه کانی مسری بئرایم پاشا که چه ی نشینی هیژه عوسمانیکان ده بن، له په یمانه که لاده دن، به م بو نس ه بو کورده کان ه یچ شتیک نامینی، وه له بیروزی توله ئه ستینه وه داده بن، لاوازی و، بی،

قودرەتى تورکەکان بووبەهوى ئەوه که کوردەکان له (ژوئن ۱۸۳۹ - ۲۴ - ۲۱) دا جوولانەوه‌یه‌کی گشتی به‌هه‌ست‌بیین .

پاش پینچ سال واته له‌سالی ۱۸۴۶ - ۱۸۴۴ ئەمیر به‌درخان به‌قودرەتەوه، زۆرزوو ئاکار و کوردەوه‌ی خویی به‌جی هینا: سکە لیدا، له‌ نوێزی جه‌ما عەتی جومعه‌دا نیوی له‌ خوێنه‌دا خویندراوه، تاسنووری ئیران حوکمی وی راگه‌یاندر، له‌ ژۆژ هه‌لاته‌وه تانیوزاستی به‌ین ئەن نه‌هرین واته‌ ناروژئاوا، به‌نده‌ری دیار به‌کر، وه‌تاده‌گاته‌وه‌شار و مالبه‌ندی موسل ده‌سته‌لاتی هه‌بوو، وه‌ به‌جووره‌ مالو، سه‌روه‌تیکی بی‌حیسانی پیک هیناو، حکومه‌تی کرد .

ئەمیر به‌درخان له‌سه‌رتا سه‌ری کوردستان دا هیمن‌و‌ئارامی به‌رقه‌رار کرد بوو .

ئینجا له‌سه‌ر ئەوه‌شرا میژوو زۆرباشواری حوکم رانی وی ژوون نه‌کردوته‌وه وه‌ ئاسه‌وار ئاگاداریکی چاک له‌ده‌ست‌دانیه، به‌لام ئەوه‌ی که ئاشکرایه ته‌واوی وه‌لاتی کوردستان له‌ژێر فه‌رمانی ئەمیر به‌درخان دا بووه .

ئەمیر به‌درخان دوو تاقمی ئەمریکائی که بریتی له‌دوکتورایست وه‌ بریت‌بوون، بو‌سه‌رلی‌دان له‌ کوردستان بانگ هیشتوه، ئەودووتاقمه بانگ هیشتنه‌که‌یان سه‌لماندوه، وه‌هاتوونه "دی‌رگولی" وه‌ماوه‌ی ۲۳ ژۆژ له‌سالی ۱۸۴۶ داماوون، وه‌ له‌نا وچه‌ی ورمی ژاتاجه‌زیره‌ی به‌نی عومەر، وه‌ له‌ جوولامیگ را تاسه‌رچاوه‌کانی خابوور گه‌را وون، وه‌سه‌ر نجیان داوه سه‌ر وه‌لاتی ناچه‌کانی، ده‌ست پی رانه‌گه‌یشتوی کوردستان .

کوژی قونسوولی فه‌رانسه‌ ویکانی‌شکه له‌ سالی ۱۸۴۵ له‌ناوچه‌ی "بو‌تان" دا گه‌راوون، به‌و جووره‌یان گه‌را وه‌ته‌وه: وه‌لاتی کوردستان له‌گه‌ل وه‌لاتی تورک‌ته‌فاوه‌تی‌زۆره، دانشتنوو، ژونشتیان له‌ ژووی‌زانسته‌وه‌یه، فه‌ره‌ه‌نگیان باشه، ئەو تاقمه له‌ ۵۰ جیگایان سه‌ری‌داوه وه‌ به‌ناوچه‌ی تیگری دا ده‌چنه‌ دیار به‌کر، وه‌ده‌گه‌یرنه‌وه، که‌دووژمنا یه‌تی کوردەکان و تورکەکان به‌ چاکی له‌گه‌ل یه‌کتر دیاربوو، وه‌ ئەمیر به‌درخان باش چاوه‌ دی‌ری وه‌لاتی ده‌کرد .

ئەوکات ئەمیر به‌درخان ۲۵۰/۰۰۰ پیاسترواته‌قروشی ته‌رخان کردبوو، بو‌ هۆزه‌کانی به‌نده‌ر، ئەوکۆژه له‌باره‌ی ئەمیر به‌درخان دا ده‌لی: مرو‌فیک‌ی به‌ هی‌زو تووانا بوو، به‌لام عادل و دادگه‌ر، به‌قودرته وه‌ حوکم رانی ده‌کرد،

پیاوی سیخووری بو و هدهست هیئانی هاوال بو وه لاتی تورکهکان دهنارد تا خهبران بزانی، ئەمیر بهدرخان پیاویکی خاوهن چی، بهتین و حهرا رته، وه لهخۆزازی بوو، بهسەر تهواوی وهلاتی کوردستان دا وه ههروهها بهسەر حاکم کانی دیکهی کورد زال بوو، وه دستێ بهسهریان دا دهرویشت . ۷

تاقمی دوکتور زایت وه بریت ماوهی چوو ارچه وتوان له لای ئەمیر بهدرخان مانهوه، وازی مهسیحی نهستوریکانی یان بهچاکی زانی، وه چلو نایهتی شهوان وه نیوان ناخوشیکهیان لهگهله کوردهکان لی حالی بوو، وه کاتی را میاری شهوان لهگهله کورد و تورکهکان باس کرا .

نهستوریکان لهبابهت دانی مالیاتهوه لهگهله کوردهکان نیوان ناخوشیان بو هاتبو گوپی وه شوژیشان دهست پێ کردبوو، لهسالی ۱۸۴۳ وه که نهستوریکان له زێر ئالای کوردهکان دابوون وادیار بوو که زولم و، ستهمی نهتهوا پهتیا بهتایهتی لهناوچهی سهکاری لهلایهن نورول لابهگهوه لی کراوه، ئینجا لهسالی ۱۸۴۶ دا زیانیان به کوردهکان تال کرد، عوسمانیکان نهستوریکان بهیهکه وه دهژی ئەمیر بهدرخان نارجهتی خویمان دهبرزی، وهلاتی کوردستان سهروه ناخوشیوو، نالهباری چوو، ئازاوهیهک به دووای یهکی داوهدی دههات، ئینجاله ئوتی ۱۸۴۷ دزایهتی لندن و پاریس و ئەمری عسمان پاشا کوشکی ئەمیر بهدرخان گه مارو درا، وهگرتیان وهله و لات بو "کاندی" دوورخراره، وهلهویش زا نار دیانه "دیمهشق" وهله ئاخری دا لهسالی ۱۸۶۸ یان ۱۸۷۰ کوچی دووایی کرد . ۸

لهبارهی ئەمیر بهدرخان میژوو نووسهکانی دیکهش، جور به جور دوواوون، "بازی نیکیتین" میژوو نووسی ژووسی دهلی: ئەمیر بهدرخان نیوان نا کوکیکی که لهگهله مهسیحیکانی ههبوو، بهتولهی شهوه کوشت و، کوشتاری لی کردن، بهلام چارهی نهما لهبهرا نهبر داخووازهکانی شهوان سهری دانوواندو، تهسليم بوو، وه شهوهش بوو بهمه بهستی شکانی وی، ئینجا عوسمانیکانیش بهسهرخاکی کوردستان دا زال بوون .

میژوو نووسهکانی تر وهکوو "اگلی تون" گوتویانه که ئەمیر بهدرخان له حهقیقهت دا ویستویهتی که ههستی نهتهوا یهتی کورد بهتهواوی بنا سینی، بهلام به داخهوه زور بهباشی و خیرایی بوی بهچی نههاتو، بهئاواتی خوی که هدهست خستنی مافی سهربهستی گشتی له کوردستان بوو، نهگه بهست، پوله

زواناک بیرو، پلهی سه ره وهی کوردی ئەرزۆ، له سه ره ژهوراوته دبیره نه که خهباتی ئەمیر به درخان له کوردایهتی دا، خهباتیکی ده ره به گایهتی و، فئودالی بووه، ئەگینه ئەو حکومهته نه ده بایه بهو زوانه زووخابایه، ئەگه ره فلهو خوتیاره کان به چاکی له گهلی بان، دهوامی پتر ده بوو!

ئینجا هه ره چونیک بی، ئەمیر به درخان مرۆفیکی ناوداری میژووئی کورده که بو کوردستان له سه دهی ۱۹ دا خهباتی کردوه وه ده ولتهی پتیک هیناوه. ئەوهی که له میژوو نووسه کان وه ههروه ها میژوونا سه کان وه ده ره که وتووه، ئەویه که ئەمیر به درخان له میژوودا بو کوردستان چه رخیکی زیرینی کوردی به ههست هیناوه.

ده سلاتی ئەمیر به درخان وابوو که فرمانی وی ته وای ناوچهی کوردستانی داگر تووه، واته له وه لاتی فارسه وه تاکوو "تیکر" ئەو ده سه لاته کاری گه ره بووه، به راستی ئەوکاته له میژوودا به چاکی له بهر چاوه، وه وون نابیی، وه کورده کان به هوئی ئەویه که پێی ده لین ده و ره ی، "چه ره خه زیرینه" وه شانازی پێی وه ده که نه.

تووانائی و، به کاری و مشوووری ئەمیر به درخان، وه ئا کار و کرده وهی به چه شنیک له میژوو دا زوون بوته وه ده دیاره که پیاوانا تووانی چاوی بقوچینی ولیی را بری.

به راستی پاش هه شتا سال دووای ئەمیر به درخان کامیک له که سانی وی، له کوژ هکان تووانیوه وه که ئەو بو جوتیار و فله کان و، نه جیب زاده کان به که لک بن وه یان بو کورده کان به چه شنی وی دلسوز بن، ئەگه ره تووانی بانایه وه که ئەمیر به درخان حکومهت بکه نه، ئیتر نیوی کوردستان وه مافی خه لکی کورد هه رده ماوه و، نه ده کوژاوه!

ئەمیر به درخان هه وه لین پیاویک بووه که تووانیویتی گه لی، کورد وه بهر چاوان به خاته وه، گه شهی پێ بداته وه، له بهر چاوی ئوروپایه کان ئەمیر به درخان له قودرته و، تووانائی خوئی که لک وه رده گرت، به لام دوومه سه له بوو به هوئی ئەوه که له قودرته بکه وی وه کوردستان تا ئەو زۆ نهی توانی بی زۆر له هه لاتسی ناوه راست دا ههستی هه بی، یه کیان مه سه له ی نه ستوریکان بوو که نهی تووانی چی به جی ی بکات، چوونکه هیندی له ده وه لتهانی ئوروپائی لایه نه گری مەسیحیکان

بوون، دووهم مه سهلهی نهفت، بووی بهره لستیگی گهوره بوو ا
 ویلیام ئی گلی تون له ئاکاما ئاوا لهومه سهلهیه که لک وهرده گری،
 ئهومیژوو نووسهی ئینگلیسی که به سهرها ته کهی کوماری مهابادی نووسیوه، وه به
 ووردی به دووای مهسهله کهدا روپشتوو له ئاخری پهرتوکه کهی خووی دا دهلی:
 شوژی سالی ۱۳۲۴ بهرا بهرایهتی قازی مهحهممه که کوماری بچووکی کوردی
 پیک هیناوه سالیک بهره و ام بوو، زابردو، تیگچوو، ئینجا ئهوبزوتنه وهیه
 دروست سهده سال پاش حکومهتی ئهمیر بهدرخان بووه، وه به شوینی ئهوه دا
 مهلامسته فاش له سالی ۱۹۷۵ دا تووشی ئهوشکانه بوو، وهرا په رینه کهی کوزاوه،
 ئیتر...

۲ - شیخ عوبهیی دیل لای شهزینان (شهزینان)

پاش ئهوهی که ئهمیر بهدرخان له سهر کار لابرادرا وهله و لات دور
 خراوه، حکومهتی تورکله دووپگاو دهیهویست به سهر و لاتی کوردستان دا زال
 بیئت، ههوه لین مه بهستی ئهوه بووکه له خزم و قدومه کانی ئهمیر بهدرخان
 که سیک به جی نشین ههله بزیری، بهلام نهی تووانی ئهوکاره بکات، دووهم
 "بابی عالی" دهیهویست و لاتی پان و، بهرینی کوردستان به چه شنیک ئیداره
 بکات وه سازمانیک دا مهزینانی که به تالانی را میاری و ئابوری و لاته فئوداله
 کوردهکان پر کاتهوه.

ئینجا پاش ئهمیر بهدرخان چهرخیکی پرله ئازاوه، پشیوی به سهر
 و لاتی کوردستان دا هات، کهله مهجموع دا ده بوو، دهورهیهکی تازه وهدی بیئت
 "گهورهکان" واته "شیخهکان" که له کوردستان دا پیاوانی مهزه بهی ئائینی
 بوون وه نفوزیکی ئائینی باشیان له نیو خه لک دا هه بوو، وای نیشان ده دا به
 نه بوونی شازادهکان و، ئهمیره کوردهکان، خوین بنوین، له مهودای نیوسه ده دا
 ، له بهر چاوی خه لکی کورد ئه و پیاوه مهزه بیانه نه خشیکی گریگیان ده گیرا،
 بی گومان ووتارو، کردهوهی ئه و پیاوه مهزه بیانه دهی تووانی له ووه خته ناسکه دا
 له سهر نه ته وهی کورد ئه سه ریکی قوول دا بنی.

ئینجا یه کی که لهه مووان قسهی زیاتر ده ژویشته، شیخ عوبه‌ی دیل لای شهم زینان یاشم دینان بووه که له لایهن خه لکه وه له حوزمه تیکی تایبهتی که لکی وهرده گرت.

شیخ عوبه‌ی دیل لای شهم زینان، له بنه مالمی شیخ عبدالقادر یهتی که یلانیه (۱۱۶۶ - ۱۰۷۸) که قادری سمر سلسله‌ی دانیه نهری سوفیا یهتی له کوردستان دایه وه به سلسله‌ی قادری نیوده بردری.

شیخ عوبه‌ی دیل لا له سالی ۱۸۳۰ ی زاینی دا له دا یک بووه، پاش شهوی که رابهرایه تی شهو سلسله‌ی به ده سته و گرت سمر نه نجام به وریبازه گیشته که نه خشی مهزه بهی خوی له گهل نه خشی سیاسی تیکهل کاته وه، وه به کار و کرده وهی کوردستان را بگات.

ده گونجی بلین که قهومی کورد به چه شنیک ئیمانی بهو سه رو که مهزه بهی هه بوو که پیی وابوو خودا شهو پیاوهی به تاییمت بوژگار کردنی و ولاته که ناردو، به راستی هه ربه و جو ره شوو، کورده کان ده ستورو، قهرمانی شیخ عوبه‌ی دیل لایان به گیان و، دلوه به جی ده گه یاندو له پیناوی شهمری وی داسه رو گیانیان فیدا ده کرد، شهو مروقه مهزنه له ناوچه‌ی شمالی ژوزهلاتی (شهرقی) کوردستان دا ده سه لاتیکی زوری پیدا کرد، له و ناوچه یه شدا تاو لاتی دوورو، نیزی که به مه لبهندی بارزان که سیک نه بوو که هه وتای بی.....، شیخ له قوولاتی دلوه شهوی ده زانی که تنیا به ده بختی و چاره ره شی کورده کان شهویه که ولاتیان یه. که پارچه نیه وه دوو به شکراوه، وه تاو لاته داگیر کراوه کانی تورک، ئیران نه کاته یه که ناتووانی به ئاواتی خوی که گیشته به مافی گشی نه ته وایه تیه بگات کاتی شهزی ژووسیه‌ی تزاری و عوسمانیکان له سالی ۱۸۷۸ - ۱۸۷۷ دا له بهر شهوی که تورکه کان موسولمان بوون لایهن گری لی کردن وه قازانجی کورده کانیش، له وهی داده دیت، به لام به داخه وه که لکی لهو کاره وه رته گرت وه له ژووسه کان شکا، ماوه یه که خانه نشین بوو، به لام وازی له بزوتنه وهی کورده هیئا، وه زور زوو "زابه رایه تی نه ته وهی کوردی به ده سته وه گرت وه، وه خوی نیشان داوه، وه خه باتی ده ست پی کرده وه. ۱۰ - ۱۱

له به یانیه که دا واته له مانی فیستیک دا که شیخ عوبه‌ی دیل لابلای کورده وه، نه ته وایه تی کوردی بو هه وه لین جار باس کرده به ولاتانی ژوزئاوا حالی

کرد که کورده کان چ له ئیران داوه چ له لاتی تورک دابن پیویسته ئاکارو کرده وی خویمان به دهست خویمان بی وه مافی سر بهستی نه ته وایه تیان بو دیاری بکری . به دهوله ته ئوروپا یه کانی زاگه یان دویوو که پیویسته بوو کاره سرنج بدنی وه وازی قهومی کورد به چاکی بزانه ن . کورد دهیوی بو خویمان کاره کانیا ن به دهسته وه بگرن و به ریوهی بهرن . ۱۲

به بلا و بو ونه وهی ئه وه به بیان نامه یه شیخ عوبه ی دیلا ، به بابی کورده کان نیو د بهر درا وه ههروه ها به زا بهری نه ته وهی کوردناسرا . . .

ئینجا دو شورش که له ماوهی ساله کانی ۱۸۷۹ و ۱۸۸۵ له ناوچه ی بادیا ن وه له مهلبه ندی ئیران دا قهوما ، سه ره نه جامی به شکست کیشا ، واتا پاش شمیر به درخان شه نه نامت له به شیک له کوردستان دا ، کورده کان نه یان تووانی دهوله تیک بو خویمان پیگ بی نن ، هه رچه ند شیخ عوبه ی دیل لاسه رزه مینکی زوری له ناوچه ی کوردستان دا دا گیر کرد ، وه هه تا مهلبه ندی میان داوا ، ئه ولاترش چوو ، به لام په لاماری هیزی ئیران وه دووژمنایه تی هیندی له کورده کان له و زا په ری نه دا ، وه کارو کرده وهی ئه وان به قازانجی دهولمت ، نه ی تووانی کاریک بکات .

دهوله ته زور داره کانی ئوروپا ، به تایبته دهوله تی ئینگلیس که قازانجیا ن له و کارانه دا ده دیت ، وازیان له کورده کان هی نابوو ، وه لایه ن گری ئیران بوون ، وه ههروه ها دهوله تی فه رانه ش ده یه ویست به هاو کاری دهوله تی بریتانیا ی گه وره ، له ونا وچه یه دا کاره ساتیک به سه ر تورکه کان بئین ، ئینجا دهوله تی ئه مریکاش پیی له ناوچه که دا کرا وه ، وه بو ئه وه ی که دهوله تی ئیرانش له و بابه ته وه خاتره جم بکات له سالی ۱۸۸۲ کاتی سیاسی و ، دیپلوما تیکی خو ی له و مهلبه ن سه ده دا پته و تر کرد .

هه وه لئین ئاسه واریکی که سو دو ، قازانجی ئیرانیکا نی لی وه دیاز کهوت ، ئه وه بوو که له و مهلبه ن سه ده دا ، سه رکه وتنی ئه وانی لی به دی هات ۱۲

پاش چل سال دوور که وتنه ، شیخ عوبه ی دیلا له سالی ۱۸۸۳ له شاری مه که کوچی دووای کرد . کوژه که ی شیخ عه بدول قادر ، وه نه وه که ی سه یه تاها ، توانیا ن نه خشیکی گه وره له زا په ری نی کورده کان دا به ری وه بهرن ، وه له ئاکام دا ئه و بزوتنه وان هه ش مه به ست به کارو کرده وه ، نفوذی گه وره ی شیخ عوبه ی دیل لایوو که له نیو کورده کان دا ئه سه ریکی قولی دانا بوو .

۳- دانانی کانگای کوری زانیاری کورد (کلوپ)

هەرلهوکاتو، دهوره دا، یانی لههوهلین رۆژهکانی سهدهی ۲۰، پاشئهووی که په نجا سال بزوتنهوهکان درپژهی ههبوو، وههروهها که له ئاکاما بوورژوا گهورهکان، وه شازاده نه دارهکان دهاتن که کاریان تهواویی، چینهکانی نیونجی، کورد، سهربلند دهکن.

ئینجا ئهوجار پیویستبوو، که له رێگایهکی دیکهوه خهبات بو بزوتنهوه دهستی بکری، سهروکه کوردهکان و، گهورهکان ئهوکهرهت بو درپژهی دانای خهباتی کوردایهتی له رێگای را میاریوه دست به کار بوون.

مههست بهمههسالی ۱۹۰۸ دا بو دامهزرداندنی سازمانی سیاسی کورد قۆلیان ههله کرد.

لهسالی ۱۸۷۸ دا میدهحمت بهک بهدرخان لهشاری قاهره هوه لین رۆژنامهی کوردی بهنیوی کوردستان بلاو کردهوه، لهو رۆژنامهیه داچهشنی ژیان و ئاکارو کردهوهی کوردهکانی تورکیهیی دهنووسی وه زور به گرنگی لهکاروباری سیاسی تورکهکان زرخهیی دهگرت.

پاش میدحمت بهگ یهکیکه له براکانی بهنیوی عهبدوره حمان بهدرخان لهشاری ژنو، وه لهشاری فول گی ستون دووایی ئههرو رۆژنامهیهی گرتو له چاپی داوه تا سالی ۱۸۹۲ درپژهی پی دا.

لهکاتی شمری جیهانی ه وهله دا، رۆژنامهی کوردستان لهشاری قاهره بهسهر نووسه رایهتی سوورژهییا بهدرخان کورپی ئهمین عهلی بهدرخان لهژیر چاپوه دهرده کهوت.

لهسالی ۱۸۸۹ کۆژیکی سیاسی تورک به نیوی "کمیتهی یه کهتی و، تههرهقی خووازی" لهشاری قووس تن تهنیه پیکهات که دووئهنامی کورد وه دووئهنامی تورک بوو، ئهندهمه کوردهکان یهکیان نیوی ئیسحاق سووکوتی وه ئهوی دیکهش عهبدول لاسیودهت بوو،^{۱۲} هاوری له گهله دههچوونی ئهوه رۆژنامه و، دانانی کۆژه زانیارهکان، هیندی له کورده زووناک بیرهکان، بهچهشن

وٹاکاری تازه وه، به نیوی " ریفورمیست " وه " مؤدیرنیست " زور به گهرم وگوره وه دهستیان به کارکرد، له نیوی شو تا قمه زووناک بیرهدا؛ عبدالقادی کوزی شیخ که دزی سولتان له ۱۸۹۶ دا له پیلانیکدا هاوکاری کردبوو، وودووسه روکی کوردی دیکهش له سالی ۱۹۰۲ زاینی دا له هوه له وه لهو کورانه دانه خشیان به جوریکی دیکه هه بوو وه نیویان عبدالووره حمان به درخان وه حکیمت بابان بوو، شو انیش له هوه له نی کنگرهی (کمیتهی یه که تی و، تهره قی خوازی) دا له شاری پاریس هاوبه شیان بووه .

به شوینی زا بردنی ده سال له سازمانی کوردو تورکه ناسیونالیستی هکان، بزوتنه وهی (گه نجه گانی تورک) پیگهات . (۱۹۰۸)

ده گوتری که کوپونه وهو، پی گیشتنی شو تا قمانه که شوپش گیپ بوون، وه له زیر چاوهویزی دا له سالی ۱۸۷۶ وه ده بزوتنه وه، گه نجه گانی تورک بهو ئاکاره، دریزه یان پی ده دا له قوس تن تنیه هاوری له گهل شه ده ستانه هوه له نی سازمانی زا میاری کورد به هه ست هات .

سه رنه نجام : شمین عهلی به درخان، عبدالقادی شه مزینان، شریف پاشا، وه شه محمد زولفیک پاشا له سالی ۱۹۰۸ دا کوپچکیان به نیوی " کوردستان ته عالی وه تهره قی جه معیبه تی " واته " کوردستان کسره بزره، کوری رووناک بیران " دانا، وه ههروه ها کوپیکی دیکه شه به نیوی : " کوردنه شری معاریف جه معیبه تی " یانی " کوپی چاپه مهنی، زانیاری کورد " که بو زانیاری و، ئاگاداری خه لکی کورد له ریگای علم و زانسته وه هه ولی ده دا، پیگهات، شو کوره له شاری شه ستانبول له گهره کی خان ویرلی تاج مه دره سه یه کی به زمانی کوردی دانا .

له خمه زل وه ری ۱۹۰۸ له کانگای کوپی شمین عهلی به درخان زوژنامه یهک به نیوی : " کوردته عاون وه تهره قی گازیتی " واته : " روزنامه ی یارمه تی و، پیش کهوتنی کورد " به دهستی شو شه ندا مانه، ئیسماعیل حکی بابان زاده، سعید کوردی، وه عبدالقادی شهم زینان له چاپه هاته ده ری، شه وروژنامه یه له باره ی، زمان و، ته ممدن و، شه ده ب و ته علیم و ته ربیه تی کوردی وه ده وه مند کردنی زمانی کوردی به فولکلور و، شه ده بیاتی راسته قینه ی کورد،

ووتاری دهنووسی وه پهرتوگی کوردیشی چاپدهکرد، وهخزمهتیکی گهوهی بهخهلکی کوردی ناوچهکهکرد.

ئینجا ئه و روزنامهیه، هیندی شتی لهبنهوه دژی ئهدهبیاتی تورکهکان دهنووسی وه زور به شینهیو، ووریاپانه خهباتی قهلمی دهستی کرد بوو، وهزور به ووردیوه ئاگاپان لهوه بوو که لهلایهن عوسمانیکان زخنهیان لی نهگیری، ووتارهکی ئه وهبووکه دهی نووسی که زمانی تورکی ئیتر قازانجیگی بو خهلکی کوردی خویندهوارنیه، وههروهها، توودهی خهلکش ناتوانی کهلکی لی وهرگری وه منا لان بهوزمانه هیچ فیژنابن.

ئینجا پیویسته فهرهنگی ئابوری و، کومله لایهتی کوردی دا بندری، وه لهگوندهکانی کوردستان بهزمانی زگماکی بخویندري وهدهبی پشتی ئه وکاره بگیری و، بهردهوام بیت، به شوینی ئه وه دا کوپی زانیاری له بهغداو، موسل و، دیاربهکر، مدهرسهیان بهزمانی کوردی کردهوه، به لام لهسهرئهوهرئا کانگای گهوره، وه نیوه رووکه و ئاورگی نتهوه پهسته کان شاری قوسی تنه تهنیه بوو. له ئاکاما کانگای ناوهندی توانی لهگه ۳۰/۰۰۰ مروف، هات و چو بهرقهرا ربکات، که بهشی پتری ئه وئهندا مانه له کوردهندهارهکان و، ههزاربکان بوون، ئه وهش مه بهستیکی تیدا بوو. بهلام دوودهسته له کوردهکان نهیان توانی لهگه ئه و کوپوکانگایه هاوکاری بکن، لهوانه دهسته یهک بوون که عوسمانیکان ئه وانیان بو شارهکانی قاهره، کریت دوورخستبووه واته تهبعید کرابوون، تا قمیک کوردی دیکهش زهگه زیان گورابوو، وه ببوونه تورک وه له و لاتی تورک زا نه دهگهرا نه وه و لاتی کوردوه له مه مجموع دا هات و چووشیان برابوو.

۴ - شهجهره ی بهدرخان

ئه ولادی ئه میر بهدرخان زوربوون، وه به چاکی نه زاندراره که ژماره یان چهند بووه، (ماژورنوئیل) گوتویهتی که ۹۰ کوپی هه بووه، (کونسول تروته) دهلی که ۴۰ کوپو، ۱۴ کچی هه بووه و ههروه هاگوترا وه که ۶۵ کوپی هه بووه.

ئه میر کامران بهدرخان نه وهی (پادشای کوردستان) شیه باشی نازانی، که کوپو، کهچهکان چهندن، ته نیا ئه ویش له باب و باپیری خو بیستوووه که گوتویانه

۹۹ مندالی هه‌بووه به‌لام شه‌وی که جیگای خاترجه‌می یه، یانی کاتیگ که به‌درخان کوچی دووایی کردوه، ۲۱ کۆروه ۲۱ کچی هه‌بووه وه منش ۱۵ و ۱۶ مام وپورم ده‌ناسم . ۱۴ جابه‌هه‌رچونیک‌بی، شه‌وی که به چاکی زاندراره، ۱۲ مروف‌له‌کۆزه‌کان وه‌نه‌وه‌کانیان نه‌خشیگی گه‌وره‌یان له‌را په‌زینی نه‌ته‌وایه‌تی کوردان داهه‌بووه، وه بریتی بوون له:

— عوسمان وه‌حسینی (شورشی ۱۸۷۹) یان‌را به‌رایه‌تی کردوه، حسین سه‌ر نه‌نجام له‌سالی ۱۹۱۰ داله‌دار دراوه.

— میدحت بهگ، خاوه‌نی ژۆژنامه‌ی کوردستان (شورشی ۱۸۸۹)

— کامیل به‌درخان که له‌گه‌ل پروسه‌کان نیوانی بووه، وه له‌سالی ۱۹۱۷ والی شه‌زه‌روم بووه، وه له‌پاشان له‌تغلیس ژپاوه.

— خه‌لیل که‌والی واته‌ئوستانداری شاری مالاتیا بووه.

— حسن به‌درخان و، حسین به‌درخان هه‌ردوکیان له‌هه‌ل بژاردنی نیونه‌رایه‌تی سال ۱۹۱۰ دا هاوبه‌شیان کردوه، وه به‌نوینه‌ری کوردستان هه‌ل بژیردراون، به‌لام که حسین زیندانی‌کرا، براکه‌ی حسن پاش‌شه‌وی که ماوه‌ی ۶ مانگان خو‌ی شارده‌وه، سه‌ره‌نجام گیرا، وله‌به‌ندیخانه‌کرا وزۆریان شکه‌نجه‌دا وه له‌ئاخردا که‌پوو.

— عه‌بدوره‌حمان پاش میدحت بووبه سه‌روکی کوردستان.

— به‌حری له‌بزوتنه‌وه‌ی شیخ عوبه‌ی دیل لادا به‌شها ری هه‌بووه.

— شه‌مین عه‌لی (۱۹۲۶ - ۱۸۵۱) که قازی بوو، وه یه‌کێک له‌ئه‌ندا مانی دامه‌زرینی کلویی کوردستان له‌سالی ۱۹۰۸ دابوو.

نه‌وه‌کانی

عه‌بدوره‌زاق کۆری نه‌جیب‌پاشا که یه‌کێک له‌کۆره‌کانی شه‌میر به‌درخانه، که حاکی شاری قوسته‌ن ته‌نیه‌ی له‌به‌ربه‌ره‌کانیک‌دا گوشتووه، ئینجا له‌گه‌ل ته‌واوی خانه‌واده‌که‌ی دوورخرا وه‌ته‌وه، وه‌پاشان په‌نای بۆپروسیه‌ برده‌وه‌له‌وه‌ی بۆته‌ شه‌سهری ده‌رباری تزاری وه‌سه‌ره‌نجام له‌موسل له‌سالی ۱۹۱۸ دا له‌داردا.

— کورّه کانی ئەمین عەلی :

— سوورپهیا (۱۹۳۸ — ۱۸۸۳)

— جهلادەت (۱۹۵۱ — ۱۸۹۳)

— کامران (۱۹۷۸ — ۱۸۹۵)

له گهڵ بەدرخان، شهجهره‌ی سوۆران، بابانه‌کان، وه شهجهره‌ی شیخ عوبه‌ی دیل لاواته عەبدوول قادر، وه سه‌ید تاهای شه‌مزینان وه دوونه‌سلی ئەسلی کورد، شه‌ریف‌پاشاو، مسته‌فا پاشا، وه چهن‌دخان‌ه‌واده‌ی سه‌ر شناسی دیار به‌کر، هه‌مووی ئەوانه که له سه‌روکه‌کانی بزوتنه‌وه‌ی کوردستان بوون وه نه‌خشیکی گرنگیان له راپهرینه‌که‌دا بووه .

له مانگی ئاوڕیلی ۱۹۰۹ دا پارتیزا نه‌کانی سوڵتان دژی شوۆرش هه‌لستان وه له گه‌ڵ سه‌روکه کورده‌کانی میلیی هاوبه‌شیان کرد، به لام دژی شوۆرش له‌لای توره که نه‌جه‌کان لایهن گری لی نه‌کرا وه له‌ئاکاما ته‌واوی کلۆپ و کوۆره‌زانیاریکان و، مه‌درسه‌کانی کوردیان به‌ستن .

ئەمین عەلی بەدرخان وه شه‌ریف‌پاشا به مه‌رگ مه‌حکوم کران، به‌لام تووانیان که هه‌لین، سوورپه‌یا به‌درخان که هاتبوۆ شاری قاهره، ده‌ستی به چاپ کردنی رۆژنامه‌ی کوردستان کرد، ئەمما دووباره له‌وی دوورخراوه .

له‌سالی ۱۹۱۰ دوو دانشجوی مه‌درسه‌ی کشت و کالی هه‌ل کەلی که نیویان خه‌لیل خه‌یالی موکتی عومەر، وه خه‌دری به‌گ جه‌میل پاشازاده، بوون، له‌گه‌ڵ فووئاد توموله له‌شاری وان وه زه‌کی ئەفه‌ندی له‌ شاری دیار به‌کـــــــر کوۆبونه‌وه‌یه‌کیان به‌نیوی (کوۆزی پله‌ی سه‌رکه‌وتوو) پیکه‌هینا، که ئەو کوۆبونه‌وه‌یه بوو هۆی دروست‌بوونی (هیوی) وه‌له پاشان له‌شاری موسل به‌ نیوی "هیوا" ناسرا، ئەو کوۆمه‌له‌یه تا پێش شه‌ری هه‌وه‌لی جیهانی په‌رده‌وام بـــــــوو، وه رۆژنامه‌یه‌کی به‌نیوی رۆژی کورد وه ده‌رده‌خست، رۆژنامه‌ی سووهم به‌ نیوی ژین له‌لایان مه‌مدوح سالم (ده‌بیری کلی کورد) وه کامل فه‌وزی به‌گ (له‌دیاربهر له‌سالی ۱۹۲۵ له‌ دار درا) وه حه‌مه‌زه ئەفه‌نه‌ندی، بلاوده‌بووه .

لهسالی ۱۹۱۲ له بهینی تورکه گهنجهکان و کورده نهتهوه پهرستهکان ئاشتبوونه وهیهک پیگهاتوه له شاری بۆتان ئازاوهیهک سازبوو، لهوشۆر شه دا سولهیمان بهدرخان بهدهستی پولیس کوژرا.

لهسالی ۱۹۱۳ دا ئهنوه پاشای دیکتاتور، فشاری بۆ خه لک پترکرد، شه رّی هه وه لّی جیهانی دهستی بی کرا، و لات له لایهن ده ولته گه ره کان داگیرکرا، وه ههروه ها خاکی کوردستانش له لایهن ده ولتهی فه رانسه و ئینگلیس گیرا.

له میژووی کورد دا ئینجا بۆ هه وه لّین که رّت، سه روکه کورده کان، زاوته دبیریان هی ناسه ره وهی که له رّیگای دیپلوما سیّه بۆ کورده کان تی بکۆشن و، هه ولّ بدن: ئیمپراتوری عوسمانی ده هات له شه رّدا بشکج، کورده کان هه ولیان ده دا که له کنفرانسی ئاشتی خووازی پاريس دا پاش ته واوی بوونی شه رّ به شداری بکن وه دهنگی خو یان بۆ وه رگرتنی مافه که یان ده ربژن، ده شیان تووانی له شاری قووس تن تنیه دا له گه ل قودرته ته گه ره کان له وباره وه به ووتو، ویژ دا بینیشن به لام هی ستا نیوی کورد زۆر له سه رزاران نه بوو.

ویلسون سه رکۆماری ئه مریکا وه ده ولته ته خاوه ن قودرته ته گانی دیکه که له شه رّ دا پیروژ ببون ده یانه ویست به نه ته وه بچوو که کان مافی سه ره بهستی بدن وه ههروه ها مه سه له ی کورده کانیش له گۆرّی دا بوو، وه مه بهستی وانشل بهر ئه وه بوو که پیگهاتنی ده ولته تانی تازه، سوود و قازانجی وانی زۆر له بهردایه.

کورده کان له وه یه نه دا بۆ کوردستان ی سه ره بهست هه ولیان ده دا، به لام ئه و که رّته شه یوونه قووربانی دهستی نه ته وه گه ره ئیمیرالیسته کان که له شه رّ دا پیروژ ببون وه به که یفی خو یان و لات ه داگیرا وه کان یان دا به شو، دا برده کرد، وه دوو ده و له تی گه ره وه ک ئینگلیس و فه رانسه به شی زۆریان بۆ خو یان دانا، وه هی ندی له ده ولته ئه روپایه کان وه ک ئیتالیا وه یونانیش له وه جه مه به شدار بوون، کورده کان، به سووک وه اسانی کلاویان چۆسه رّی: ده ره به گه کان واته فتوداله کان ی کورد له ونیوه دا وه ک میوه رۆن له به ردهستی ده وله ته خاوه ن زور دا را ن دا بوون و گالته یان بی ده کرا.

۵- شریف پاشا

لهی تهختی فرانسه له پاریس دا، پیاویکی سیاسی و، کۆنی دهولتهی عوسمانی که له بنه مالهیهکی کورد بوو، پاشروه ستانی شهرێ ههوهلی جیهانی تووانیویتی له کوبوونهوهی کنگرهی ناشتی خووازانێ جیهانی دا به شداریت. شریف پاشا له شاری سولهیمانی له دا یک بووه، وه له قوتاب خانیه خواجای بابی له گهل شیخ مه محمود خویندویهتی، پاشان که له خویندن تهوابووه، له کاتیکی دا که به هیچ کوردیک کاری دهولتیا نهده دا، به ههر چه شتیکی بووه، له کاری دهولتهی دا له شاری قووس تن تنیه به شدار بووه، وه له دم و، دهزگای دهولتهی دا خاوهن جی و مهقام بووه.

پاش ماوهیهک له سالی ۱۸۹۰ له لایهن سولتان عبدالوول حمید پادشای عوسمانی کراوه ته بالویزی عوسمانی له شاری ستکهلم، جابه و جوړه تهوپیاوه له ریزه ی پیاوه دیپلوماتهکان بووه وه ههر بهومه بهستهی که گوتمان خوی له کوردایهتی له نه ناسیوی داوه، وه به چه شتیکی نهیی بو قازانجی گهلی کورد ههوهلی داوه و، تی کوشاوه. به بی کۆسپ و کهند له قوولائی دلهوه کاری کردوه، کاتیکی که له دا مه زانندی کۆری یه کیتی و، ته رهقی خووازی کورد ناگادارده بی له گهلان هاتو، چۆ پهیدا دهکات بهلام له سه رهوهی که شریف پاشا بوکار داری بالویزی فهرا نسه ده نیردری، نهوان دزی نهوکاره ده بن، نهینجانیاوان ناخوشی له گهلان پهیدا دهکات، وه نهوهها و کات له گهل شوړشی ۱۹۰۸ ده بییت. کاتیکی که شهر ههل دایسی وه دهولتهی عوسمانی پهیمانی هاوکاری خوی له شهری دا له گهل ئالمان را ده گهینی، شریف پاشا دزی نهوکاره دهنگی خوی ده رهبری وه ماوهیهکی زور له مهو دای شهرێ دا له کۆشکی "مون کیف" له مونت کارلودا ده میتهوه.

مروقیکی فیودال و، پوول دار بووه، وه خوشی را بووا ردوه: یه کیکیله کۆره نه ربابهکان له باره ی وی داده لی و، ده نووسی که... زیان بووی سوک وهاسان بوو، خوش گوزه ران و، که یف خوشروه وادیاره زورده وه له مه نـدو،^{۱۷}

پولداره. "ئینگلیسیکان که خوشیان نه ویستوهه، له بـاره‌ی وی دا خراپ ده‌گیرنهوه: تورکه‌کان ئەوی به پیاویکی خوش لیباس دهناسن، ده‌لین پیاویکی له خورازه‌یه وه له سورشتهوه پیاویکی نه‌زانه‌وگیژه! تورکه‌کانی میانه‌روی سویس‌ده‌لین که به‌خته‌وه‌ریکی گه‌وره له چاوه‌روانی وی‌دایه، ئینجا له‌گه‌ل کچیکی ده‌وله مهن‌دی مسری شای و زه‌ماوه‌ند ده‌کات ۱۸۰

پاش ئەوه‌ی که له‌سالی ۱۹۱۴ دا له ئنگلیسیکان نزیک ده‌بیته وه، وه که‌لکی لی وهرناگری، ئینجا له‌سەر‌زا له‌پیش‌ئەوه‌ی دا‌که شهر خلاسی، چهن جاران‌لی یان نزیک ده‌بیته‌وه، وه هه‌روه‌ها له‌سالی ۱۹۱۸ وه له ۳ ی مانگی ژوئن دا له‌شاری مارسیی چاوی کەوتنی ده‌ بی وه له‌گه‌ل سیرپه‌رس‌کاکس‌کمیسه‌ر که‌نیوی کمیسه‌ری به‌ین ئەننه‌ه‌رینی له‌سه‌رده‌بی، پیک‌ده‌گهن. شه‌ریف‌پاشا به‌ چه‌شنیکی‌زا میاری به‌ سیرپه‌رس‌کاکس‌ده‌لی که بریتانیای که‌بیر له‌گه‌ل دانی مافی نه‌ته‌وايه‌تی کورد، گومان و ته‌دبیری یه‌که، وه‌دانی به‌سه‌ر دا‌هیناوه، وه‌کانگای مه‌رکه‌زی ئیداره‌ی کوردستان‌ش (بی گومان شاری موسل دان‌دراوه) – که ریگای به‌شیکی ئەو ناوچه‌یه بوه‌فرانسه‌ ته‌رخان ده‌در ۱

به‌لام پاشوه‌ستانه‌وه‌ی شهر، له‌مودروس‌زا (۳۱ دی ئوکتوبری ۱۹۱۸) ، شه‌ریف‌پاشا دیته و لاتنی سویس‌وه‌له‌لایهن سه‌باح ئەددین سه‌روکی کۆری ئازادی خووازه‌کانی عوسمانی بانگ هیشتره که بو‌چاره‌سه‌ر کردنی مافی ۱۹ گه‌له‌کان له‌کنگره‌ی ئورویا دا به‌شداری بکات وه‌له مافی نه‌ته‌وا یه‌تـی به‌رگری هه‌بی. به‌ راستی که شه‌ریف‌پاشا ئەوه‌مه‌وو هه‌ول و کوششی بو‌پیش‌بردنی کاری کورده‌کان کردوه، ئایا که‌س‌بی زانیوه، وه‌که‌لک‌وقازانجی لی وهرده‌گرت؟
 ۲۰ له‌سه‌ر‌ئەوه‌ش‌زا شه‌ریف‌پاشا پییه‌کی له پاریس و، پیه‌کی له‌لنده‌ن بوو!

له‌شاری‌لنده‌ن زۆر به‌تینه‌وه، پیش و ازی لی نه‌کرا، چونکه مه‌سه‌له‌ی مافی ئوتۆنومی له‌به‌ر‌چاوی‌زا میاری ئەوان زۆر گرنگ نه‌بوو، وه ده‌یان گوت که نوینه‌ری کورده‌کانه له‌وبا به‌ته‌وه که له‌گه‌ل ده‌وله‌تی عوسمانی هاوکاری ده‌کات وه‌ئەوه‌ش به‌مه‌یلی ئینگلیسیکانیه، وه له‌ سه‌ر ئەوه‌ش‌زا به‌ شیک له‌خاکی ئیمپه‌را توری عوسمانی لی ده‌بیته‌وه، وه‌ئینگلیس نه‌نیا له‌گه‌ل لامه‌رکه‌زی ته‌وافقی هه‌بوو. ئینجا شه‌ریف‌پاشا له‌گه‌را نه‌وه‌که‌ی دا بو پاریس هه‌ولی دا که له‌گه‌ل

كورد له سه دهی نوزده و بیست دا

وهزارهتی دهره وهی فهرانسه لهگهل پیاوه بهرزه کان ووت و ویژ بکات تا بهلکو مهسه لهی کوردستان لهوړیگایه وهجی به جی بیټ .

فهرانسه به گومانی خووی له بیروز ای شریف پاشای گه شت بوو، وه دهی گوت که شریف پاشا ده بهووی بیټه "ئه میری کوردستان" وه مافی نه ته وایه تی ناخو بۆ کورد له ژیر فه رمانی فه رانسو هه رگری . ٢١

به راستی شریف پاشا بو وه رگرتنی مافی نه ته وایه تی کورد له هیچ ریگایه که وه کوتائی نه ده کرد، له ولایوئه ولای ده چوو، له گهل ده وله ته کان زاو ته دبیری ده کرد وه مه سه لهی کوردستان بی گوی ته وای بالویزه کان وه پیا وانی گه وهی رامیاری وه سه ر کومار ه کاتی دهره وه را ده گه یاند .

له ١٤٤١ مانگی فوریهی سالی ١٩١٩ دا شریف پاشا له گهل کلمانسو سه روکی به رزی کنفرانسی شهستی خو وازانی ده وله ته پیروزه کان پاش شه ری هه وه لی جیهانی، چاوپی که وتنیکی به زیوه برد وه ووت وویژی له باره ی مافی نه ته وایه تی گه لی کورد واته غوتونومی کی که ناوچه ی دیار به گر، خارپوت، بی تلیس و موسل وه ههروه ها ناوچه ی کووی سه نجاق و، ئورفاشی له به ردابی زا گه یاند .

شریف پاشا به ئاشکرائی زای گه یاند که ئه و داوای (ته وای کوردستان) وه مافه که ی کورد ناکات، به لکو ته نیا مه بهستی ئه وجیگا یانه یه که زای گه یاند وه، ده نامه سه لهی کورد و کوردستان له ئه ر زه زوم زا تا کوردی ئیران شه ده گریته وه ا ٢٢ به لام پاش چهن حه وتیک له نامه یه کی دا که بو ویلسون، کلمانسو، لوئید

جورج وه ئورلاندوی نووسی له ووی دا (به ههست هیانی حکومه تیکی مووه قه تی کوردستان ی داوا کردو، وه مه سه لهی کوردانی وه بیری ئه وان هی نابوو ه . ٢٣

دووژمنایه تی ده وله تی فه رانسه

به لام زور زوو ده وله تی فه رانسه دووژمنایه تی خووی دژی ئاکاری کورده کان دهریزی، وه له دژی دانانی ئه ماره تیکی کورد که (دهستی ئینگلیس له وی دابی دهنگی خووی دهریزی .

کات و، چلونا یه تی دهوله تی بریتانیای گهوره

به شوینی شهوه دا له ۲۵ی مانگی مهی ۱۹۱۹ شریف پاشا به میرلوئی مالس بالویزی بریتانیای گهوره له پاریس دا رای گه یاند که له بالفورد خووی بو نوینه رایه تی شه میری کوردستان ئاماده دهکات، وه به زوو پکی زوو شه دا خووازانه له بریتانیا دهکات ا

بریتانیای گهوره، مافی گشتی نه ته وایه تی کوردستان بناسی وه (له وی دا حکومتیکی ناوه ندی) که ته وای مافی سه رو که کانی کورد وه مافی سه دساله ی شه وانی له به زدا بی، له چوا رچیوه ی کاتی فتودالی دا پناسری."

شینجا پیاوه کانی سیاسی بریتانیای گهوره بو کوردستان بنی بردری وه وازی عیداری ئابوری ورا میاری ونزانی به یارمه تی شه وان، وه له زیر چاوه دیری شه وان دا، ریک و پیک بکری و، گورانیکی باشی تیدا به کلیردری."

شریف پاشا که له وه هل بژارنده دا خووی به نیوی شه میری ته وای و لات وه سه رو که کانی کورده قووس تن تنیه دانابوو، به وچه شه نه دهیه بیست مه سه له ی کوردستان ته وای بکات

شریف پاشا گوتی که شه مافی که بو ته وای عه ره به کان له بهر چاوه ده گرن، ده بی بو کورده کان له بهر چاوه بگیری وه ته نانه ت شه انه ی که له قوس تن تنیه شه دا هه نو، ده ژین " به و جو ره ی که گوترا بی ت. به ریوه ببردری ۲۲ به لام شینگلیس نه هاته رییه . . .

شینجا هه ره به وچه شه نه ی که پاش چهن حه وتوو ان پیاویکی را میاری عیداره ی ده ره وه ی شینگلیس رای گه یاند وه گوتی که "حکومه تی بریتانیای گهوره "له مانه وه که ی دا له پاریس، نه ی تووانی وه که نه خشی سه روکی کوردان به چاکی له باره ی مه سه له ی کوردستان دا دیاری بکات ا

شینجا فه رانسه ش شه بیانوو یه ی هینا پشی که شریف پاشا (ته وای داو خو وازی شینگلیسیکانی به ریوه بر دووه به داخه وه، چاره ره شی و به ده به ختی شریف پاشا له وه ی دا بوو که هه موو شه و یان تاوان بارده کرد،^{۲۵} شینگلیس ده ی

گوت که ئەو پیاویکی لایەن گری فەرانسە ویکانە واتە (فرانکوفیل) هەرچەند لە میژوو داشەریف پاشا بە مۆفیکێ سازشکار و خوێرێک خەمر ناسراوە وە میژوو نووسەکان زۆریان بەوێر وواهیە بەلام : ئەگەر ئەو نەبایە هەرگز دەنگی نەتەوێی کورد لە کەفرانسی ئاشتی خووازانێ جیهانی لە پارێس دا بە گۆی زابەرەکان سەرکومارەکانی نەتەوێی دوونیا ، زانەدەگەشیست بەراستی ئەوێش زورجیبی باوەژنیە ، ئنگلیسیکان سەرئەنجام لەبارە ی ئەو مەبەستە کە شەریف پاشا قسەوێژێکی تەنیا بێ وە نەخشیکی گەورە لە کەفرانس دا بەدەستە و بەگری ، بەرگریان لێ نەدەکرد ، لەکاتی کدا لە قسەوێژەکانی دیکە ی کورد ولەهاتنی ئەوان بوفەرانسە بە رگریان کردوێ !

ئینجا کە دوواتامی زۆ میاری شیخ محمود (پاشای) کوردستان ی خووارو کە لەبێژوتو ، دیمەشق دا کاریان دەکرد وە لەژێر چاوەدێری کۆری بەغدا یە دابوون ، لەگەڵ کۆریکی کە لەشاری قاهرە دا خەریکبوون ، کاری یەکتریان لەبەرچاوە دەگرت ، بەهۆی ئەوێ کە کاری کوردهکان تیکەل و پیکەل دەبوو ، و ئەو و دووبەرەکیە و جیاوازی بەرھەلستیکی گەورە بوو بۆ پیشڕەفتی کاری کوردهکان . لەراستە قینەدا شەریف پاشا پیاویکی مەزن بوو ، وە لەبنە ژەت را لە کاری زۆ میاری دا بەشداری کرد بوو ، وە لەگەڵ پیاوە دیپلوماتەکانی ئۆرۆپا و ئەمریکا کەھات و چۆنی هەبوو لەکاری خویی دازۆر سەرراستی ببو هەلوێستی ئەوێ بوو کە جگە لەمەسەلە ی مافی کوردهکان ، نیوانی کورد ، ئەرمەنی شچاک بکات تا هەردوونەتەوێ کە دووژنایە تیان لە نیوان هەل گیری ولەتەنشت یەک دابژین . ئەرمەنیکانیش لە زور بزوتنەوان دا بە شدار ببون وە بۆمافی خویان خەباتیان زورکردبو .

رۆژنامەکانی ئۆرۆپا یە بەشی زیاتریان تەرخان دا بەلایەن گری لە ئەرمەنیکان وە لەسەر ماف وەرگرتنی ئەوان زۆری لەسەر دەپۆشتن وە کوردهکانیان لەوێ پێدا تاوان بار دەکرد ، ئینجا بۆ ئەوێ کە دیاری بکریت کە لەراستە قینەدا کوردهکان دەیانەوی لەگەڵ هەرمەنیکان نیوان ناخۆشیان نەمیئێ وە تەنانت لایەن گری وەرگەنتی مافە کە میان بوو ، شەریف پاشا سەرئەنجام کۆری هەرمەنیکان کە بەسەر و کایەتی بۆغوس نۆبەر بووھینا وە بەوچەشنە بەلکە ی نیشان دا کە ئیمە ناکوکیمان نیە ، بەلام کەلکی لەی وەر نەگرت ، لەئاکام دا لە ۲۷ ی ئاوریلی

۱۹۲۰ پاش ئەو هه موو هات و چۆوته قل لایه، هه ل پەسیردراوه ئاوات و ئامانجه گانی که به راستی خهون و خیالی یک بوو وه که دهیه ویست بیهیته ئەمیری کوردستان، به جی نه گه یشتو، پووچ بووه!

کلۆبی کورده گانی قوس نهن ته نیه

پاش تهواو بوونی شهز کلۆبی کورده گان له سەرزا دهستیان به کار کرده وه، دوو مرۆف که له کورده نه ته وه په رسته گانی نیونجی، له پی تهختی عوسمانی خه ریکی جوولانه وه بوون، نوێنه رسه ناتور عه بدول قادر که کوری شیخ عوبه ی دیل لای بوو پاش ئەوه ی که له سالی ۱۸۸۰ زانیسی دا ئیران به سه ر. بابی دا زال بوو، یه کیک له وان بوو، ئەوی دی ئەمین عه لی به درخان بوو که پاش ئەوه ی که برا گانی له نیو چوون وه یان کوچی دووایان کرد بووبه سه رۆکی به نیوی شه جه ره ی به درخان، ئەو دوو که سه دهستیان به دانانی کوری کورد کرد.

ئەو دوو مرۆفه کومه لی " کوردستان ته عالی جه معیه تی" واته (کومه لی کوردی پله ی سه رووی کوردستان) یان پیگ هیئا.

عه بدوول قادر به نیوی سه رۆک، ئەمین عه لی به درخان به نیوی نایب سه رۆک، وه ئەندا مانی گه ره ی دیکه، وه ک زه مزی به گی خارپوتی، ئە کره م به گی جه میل پاشا زاده ی دیار به کری، نه جمه دین حسینی، مه مدوح سالم، دوکتور شوکری موحه ممه د، ئەمین زه کی به گ، حسین ئەمین به گ، نیونیه ری خارپوت، موحه ممه د به گ نوێنه ری مالاتیا، سه ره نگ خه لیل به گی ده رسیمی، مه حمود نه دیم پاشای دوورما، وه ژنی نیرال مسته فا پاشا وه حمید پاشای سوله یمانی، له و کوره دا ئه ندام بوون.

زۆریان له و مرۆفانه له ده م و ده زگای ئیمپراتوری عوسمانی دا خاوه ن کاری گرنگ بوون، وه یان ئەفسه ری پایه به رزی ده ولته تی عوسمانی بوون. سه ناتور عه بدول قادر یه کێ له کار به ده ستانی هه ره نزیکی ده ولت بوو وه یه کێ له ۱۳ مرۆفه گانی حکومه تی داماد فه رید بوو، که تازوو خانی حکومه ته که ی له سالی ۱۹۱۹ مه ی ۱۵ - ۱۴) له لایه ن یونانیکا نه وه وه له دا گیر کردنی سیمرن له گه لی هاو کاری کردووه.

سه‌ره‌نگ خه‌لیل سه‌رۆک پولیسی شاری قوس‌ته‌نته‌نیه‌بوو. ئینجا له‌ماوه‌ی نیوسه‌ده‌دا، به‌لکوپتر کوژه‌کانی ئەمین‌علی به‌درخان، ئەمیر کامران به‌درخان: "پێ‌په‌کیان له‌نیو کورده‌کان‌دا بووه، وه‌پێ‌ی یه‌کیان له‌نیو ته‌شکیلاتی ئیسلامی و، عوسمانی وه‌گاندیدی و ه‌زاره‌ت‌بوون . ۲۶ سه‌ره‌نجام شه‌و کوژانه‌ زۆر زوو ده‌ستیان به‌ دانانی کلۆبی کورد به‌ تایبته‌ له‌شاره‌کانی وه‌ک مالاتیا، ماردنه‌ن وه‌ خارپوت و دیار به‌کرگه‌د .

۶- به‌سه‌ر هاته‌ تازه‌کانی کورده‌ ناسیونالیسته‌کان

له‌ناوچه‌و، مه‌لبه‌نده‌کانی کوردستان وه‌ هه‌روه‌ها له‌ پێ‌ ته‌ختی ئیمپراتوری عوسمانی‌دا، کورده‌نه‌ته‌وه‌ په‌رسته‌کان سه‌پارته‌ به‌ئاکارو کورده‌وه‌یان، دابه‌ش ببوون، وه‌ ده‌گوتری که‌ له‌سی به‌سه‌ره‌اتی تایبته‌ دا جووان وه‌ دیار که‌وتن:

— تا قمیک به‌نیوی کانگای (کورد - تورک) بوون که‌ مه‌به‌ست وه‌هلۆیستیان به‌هه‌ست هینانی ئیسلامی کردنی گشتی، واته‌ به‌هه‌ست هینانی پان ئیسلامیسم بوو، که‌ دزی ده‌وله‌تی ئینگلیس له‌کوردستانی شمال و سه‌روو دا ده‌بزوته‌وه‌ وه‌لایه‌ن گریان له‌ شو‌رشگیره‌کانی ئەوانچه‌به‌ ده‌کرد وه‌ پێشگیری فه‌وریان له‌ پیک‌هاتنی ده‌وله‌تیکی هه‌رمه‌نی ده‌کرد، وه‌هه‌روه‌ها ئەگه‌ر بپتوو ده‌وله‌تیکی کورد له‌کوردستانی تورکیه‌دا به‌ هه‌ست‌بیته‌نه‌یه‌لن بجپته‌ ژیربالی ده‌وله‌ته‌کانی ده‌روه‌ه‌ وه‌یان له‌ژیر چاوی ده‌وله‌ته‌ به‌ قودره‌ته‌کان دا بن!

— دوو هه‌مین کۆری خه‌بات‌گیری ژا میاری به‌سه‌رو‌گایه‌تی نوپه‌ری مه‌-جلسی سه‌نا به‌نیوی عه‌بدول قادر بوو که‌ مه‌سه‌له‌ی سه‌ربه‌ستی نه‌ته‌واپه‌تی واته‌ ئۆتۆنۆمی بو‌ کوردستان هینا بو‌ پێشی.

— تا قمی سی هه‌م، به‌سه‌رو‌گایه‌تی ئەمین‌علی به‌درخان بوو که‌ داوای مافی سه‌ربه‌ستی گشتی بو‌ کوردستان ده‌کرد، هه‌وه‌ لێن چاوپێ که‌وتن‌و، کو‌بوونه‌ له‌گه‌ل کوژه‌ ده‌وله‌تیکیان بوو، وه‌هه‌ولیان دا له‌وده‌رفه‌ ته‌ که‌لک‌وه‌رگرن، وه‌ کاریک بو‌ کورده‌کان بکه‌ن.

— مسته‌فا عارف‌به‌گ وه‌زیری ناوخۆ، وه‌دۆستی به‌درخان، زۆر زوو شه‌و چاوپێ که‌وتنه‌ی پیک‌هینا که‌ خه‌لیل به‌گ ببیته‌ به‌حاکمی مالاتیا وه‌ هه‌روه‌ها علی

به درخان شبیه حاکمی شاری دیار به کر . ۲۷

له کاتی چاوی پی که وتن و، ووت و، ویزه کان دا کورده کان ههولیان دا که دووایی قسه کانی سالی ۱۹۱۹ بگرن و، دریزه ی پی بدهن و، له و دهرفته ی که عوسمانی تیدایه که لک وهرگرن، به شی زورتی . کو بونه و، هه لستان و، دانشتانه، له دهرفته ری سه روک و هزیری عوسمانی پیک دههیندرا .

ئه ندامانی کور پی کورد که له وگفت وگو یه دا به شداریان ده کرد بریتی بوون له: عه بدول قادر، ئەمین عه لی به درخان، مراد به درخان، مهولان زاده زفعت و، دووئه ندامی ئەفسه ری کورد که نیویان سه رهنگ ئەمین به گوه سه رگورد عه ونی به گ بوون .

له لایهن ده وله تی عوسمانی وه ئەوه ندا مانه له ووت و، ویزدا به شداریان ده کرد: حمیده ری زاده، شیخ ئەل عیسلام بووک پاشا، وه زیری جهنگ و، کاروپیشه، وه عه ونی پاشا وه زیری مه عه دن .

عوسمانی کان زایان وابوو که ده بی له پیش دا یاسایه ک له سه ر بنه ره تی دانانی مافی نه ته وایه تی له کوردستان داله زیز چاوه دی ری و، فه رمانی تورکیه دا بندری و بنوسری . وه ئینجا مه جلسی تورکیه ش ئە ویا سایه سه له مینی

له سه ره له ویستی اژیره وه هه ر دوو کوره که پیک هه ت بوون :

۱ - حکومه تی ناو خوی کوردستان، بوئیداره کردنه که ی کوردستان، ژاندارم و کاربه ده سه ته کانی ئیداره کان له نیو خوی دا هه ل بژیری وه له سه ره ئیش و کاریان دا بنی .

۲ - به شی زوری قازانجی ناو خوی ناوچه که بو ئاوادان کردنی و لات ته رخان بدری .

۳ - کورده کان له راوته دبیری ده ره وه ی گشتی و لات ده ته وان سن ها وه به شی بکه ن و چاوه دی ر بن، ئەوه ش که ئاشکرایه که حکومه تی کورد به شی که وه لو لاتی ئیمیراتوری عوسمانی وه وه ک ده ست وباسک وایه بو ده وله تی عوسمانی ا

کوره را میاره کانی کورد به ووتاران سه به لینی یان دابوو، وه پیشوازیان لی کرد بوو، به لام هه ره له شک وگومان دابوو، چونکه پییان وابوو، پاش ته و ابوونی شه ری جیهانی، ئیتر عوسمانی به چه شنیک شل و کوت و، که له لاو و کز ببوو، که نه ی تووانی داخوازه کانی کورده کان به جی بی نی . ه جگه له ده شیان دیت که

تورکه کانیش شهوه ورده ورده دین له ژیر قسه کانیان دهدهن و پاشه کشه ی دههکن مهسه له که ی له بیر خویان بهر نهوه . ۲۸

د مه تهقه له بهینی کوری کلوبی کورد ، وه حکومتی تورکیه ی عوسمانی

کوبوونه وه کانی کوری تورک و ، کورد که بو پاپه راندنی مهسه له ی کورد له نهینی دا له گه ل یه ک ووت و ، و یزیان ده کرد ، وه نه نتیجه ی لی نه گیرا ، عینجا ورده ورده ووت و ، و یزه که ئاشکرا بوو ، یه ک یه کی ی له کاتی ووت و ، و یزه کان دا تاوان بارده کرد .

به دووای شهوه دا تورکه کان له روژنامه ی وه کیت ، داشمپیکی قه له میان ده سپی کرده له همه وه له وه کورده کانیان تاوان بار کرد که داوای مافی گشتی نه ته وایه تی واته ئیستقلال دهکن ، وه نایانه وی ئه مره نیکان له ومه به سته دا پیروژو ، به شدا ربن شهوه ی که ئاشکرا یه کورده کان هیچ کاتیک شهودا وا زله یان نه کرد بوو ، وه ده ولته ی عوسمانیش قهت دانی به سر شهوه ی دانانه ده هیئا ، پهس که و ابوو ، سوور ده زانین که شهو داوایه له وکاته دا دووژمنایه تی له گه ل حکومتی عوسمانیه ! جاهر شهوانه دووژمنانی خه لکی کوردن ! ۲۹

به شوینی شهو ووتاره له روژنامه ی وه کیت ی تورکه کان دا ، کورده کانیش له روژنامه ی ژین دا به وجهه شهوه لامیان داوه :

ئیمه شهو تاوانه زهد ده کی شهوه ، وه به چاکی تی ده گه ی که له وسه رده مه دا کوری را میاری کورد هه رگز نایه وی حکومتی تورک نا په حهت بکات ، ده زانین که حکومت پاش شهری جیهانی تووشی چ ناله باری و چه مره سهری بووه ، ئیمه نامانه وی چیوتی وده ردی سهری له سر حکومت زیاتریکه ی ، به لکوته نیا داوای مافی به شه خووراوی خو مان ده که ی که سه دان ساله له دووای ده گه زین که وه ده سته ی به خیه شهوه ، ئیتر کوپره وه ری و چه مره سهری بو کورد به سه ، کاتیک که کورده کان داوای مافی خو یان ده کهن وه ده لین که زولمان لیگراوه وه کورده کان له ده ولت دا به شه ارنین ، ته ماشا کهن بزانی جگه له ومه به سته نه چی دیکه مان داوا کرده ! ۳۰

حکومت به کورده کان ده لی شو ریش گی رن به هه مو و چه شنیک تاوان بار یان ده کن ، عینجا له جیاتی وهی که بو هیمن و ، شهوه ن کرد نه وه ی و لات تی بکوشن

وه لهوژینگاپهوه ههول بدهن ، بهلام به پیچهوانهی ئهومه بهسته به رهه لست دینه پیشی وه ناکوکی سازده کهن .

هاوکات دهگهل نووسین وشهری قهلهمی که تورکهکان له روژنامه دا هینا بوویانه پیشی ، حکومت کوژیکی به قسهی خوئی ئازاد لهناو چهکانی کوردستان دا پیک هیناوه دژی مافی سهربهستی گشتی دهنگی خویان دهربری وهگوتیان کههوه دهستی دهرهوهی تیدایه وه کوردهکان به تین وهان دانی دهولهتی دهرهوهه ودا وایه دهکهن له ۲۰ ی ژانویهی ۱۹۲۰ دالهتیلی گرامیک دا که بوچکومت لیدرا ، مهنتی توواریک بوو ، لهلایهن سهروکهکانی بتلیس ناردرا ، سهرهنجام وهزیری ناوخوئی تورکیه داوخووازهکانیکی که لهلایهن پارتی دیموکراتی تورکیهوه داواکرا بوو ، زهدی کردهوه ، لهئاکاما پاش ۲۵ سال شهوه لوچیسته و مه بهسته و داوایه ، لهلایهن دانینهری پارتی دیموکراتی کوردستان لهشاری مهباد تازه کراوه .

کوژی سیاسی کوردستان وه پارتی دیموکراتی کوردستان پیش شهوهی که قوس تنه تنیه نیوی ههل گیری جاریکی دیکهش لهلایهن نهجم عهددین حسینی دهبیری پارت ، شه ودا وایه وهبیر حکومتی عوسمانی هیناوه ، بهلام قوس تنه تنیه شهوکه زهت لهلایهن مستهفا که مال داگیرکرا ، وهکاری کوردهکان زیاتر گیروگرتی تی کهوت .

حکومهتی عوسمانی تائهوجیگایه گه یشت که هیندی له سهروکهکانی کوردی لهبند کرد ، لهوانه یهکیان سهردهبیری روژنامهی ژین به نیوی ههمزه بهگ بوو که لهئاخری سالی ۱۹۱۹ دا به مەرگ مه حکوم بوو ، وه تاوانی شه و بوو که لهکو پیوونه وهیه که دا لهماردهن به شه ندری کرد بوو گوت بووی که "کوردهکان ده بی خویمان ژزگارکن" سهروکهکانی کورد لهوکاته عاسته مه دا زوچاک ده بیان زانی که نابیی داوای مافی گشتی نه تهوا یه تی بکن وه لهوکارهش خویان ده پار است ! وه لهوهی خاتر جهم بیون که سه رهنجام کنفرانسی ناشتی خووا زان مافی کوردهکان ده سهلمینی و دهیان داتی وه نایه لی له ژیر ئالای تورکهکان دا بمی نیته وه .

دزى ئاكارى سياسى وه به پيچهوانهى مهىلى توركهكان، زاپهرينهكه: يان
ئوتونومى دهويست، يان مافى گشتى سهر بهستى

بهلام زور زوو سهروكه كوردهكان له دوودلى هاتنه دهري، شريف پاشا
لهشارى پاريسله ٢٥ى مانگى نوامبرى ١٩١٩ لهگهلاو كارهكانى، وه
نوينهركانى ههرمهنى وه بهتايهت لهگهلاو سهروك بوغوس نوچار به پيك هاتنيك
گهيشتن.

شريف پاشا به بوغوس نوچارى گوت كه: گهلهكانى كوردو، ههر مهنى
كههروكيان له رهگهزى ئاريان، پيوستيانه لهتەنشت يهك پيگهوه بژين وه
قازانجى شيان لهوهى دايه، ههر دوك خهلكى ئهرمهنى و كورد بو وه دهست خستنى
قازادى خهباتيان زور كردوه، وه ئاواتى كوئيان سهر بهستى وسهر بهخوئى
گهلهكهيانه، جا دهبي لهوابهتهوه، هاوريو، هاو فكر بن، شريف پاشا به
بوغوس نوچارى گوت: كه ناوچهو، سنوورى كوردهكان و مهسحيكان پيگهوه
ديارى دهكن، وه به شوپنى ئهوه دا تهسميمي خويان به كون فرانسى ئاشتى
خووازانى جيهانى زاده گهينن. ٣٢

ووتوو پيژى ئهوه دوو نوينهركه له نيتو دهولهتهكانى ئوروپاو ئامريكادا
دهنگى داوه، وه ئهوانيش لهو مهسهله به پيشوازيان لى كرد.

ئهو پيگه هاتنه، وهك بو مبله پي تهختى عوسمانى واته قوس تمن ته نيه
دهنگى داوه وه گوتيان ئيتز لهوهى دووا كوردهكان سهر بهلاى سولتانى عوسمانى
واته خهليفهى عوسمانيان نين وه به چاكي دياره پيگ هاتنى بهينى ئهوه
دورهه قيه، دووژمنايهتى لهگهلاو توركهكانهوه ئهوه كارهى به خهيانهت دهزانين.

به شوپنى ئهوه پيگه هاتنهى بوغوس نوچارو، شريف پاشا، كوردهكان بوونه
دووبهش، هيندى دهيان گوت كه دهبي ئايا مافى سهر بهستى گشتى واته ئيستقلال
داوا بكرى يان مافى نهتهوايهتى ناوخو؟ يانى ئوتونومى؟ ٣٣

ئاووزى و فكر كردنهوه لهبيني كوردهكان دا زور بوو نهيان دهزانى چيكن،

وه " مدعای ئینگلیسکانیش لهگۆرێ دا بوو " لهوههل و، مهرجه دا نهجمه ددین حسینی، نووسهری گشتی پارتی دیموکراتی کوردی تورکیه، نامهیهکی بو پیاوه بهرزهکانی حکومهتی ئینگلیس نارد و گوت بووی که مهسهلهی " مافی سهربهستی گشتی لهناوچهی کوردستان دا بوکوردان، کارو کردهویهکی تهبعی و نهتهوایهتیه

وه پیکهاتنی ئهو مهسهلهیه، بهتهوای ناخوشیکانی ناوچهی رۆژ ههلاتی ئاسیای ناوه راست دووایی پێ دینی وه ههروهها لهو نامهیهدا زیاتر مهبهستی وی ئهوه بوو که بهگویی دهولهتی ئینگلیس را بگهینی که داخووازی کوردهکان که لهکون فرانسێ ئاشتی خووازانێ جیهانی هاتۆته پێشی ناتووانی کوردهکان رازی بگات ا

کۆرێ ئەمین عەلی بەدرخان وه ههروهها چهن کۆرپکی دیکهش لهروژنامهی (بوسفور) دا به داو خووازهکانی مافی گشتی کوردی گوت که: " ئیمه سولتانی عوسمانی ههر به خهلیفه ده ناسین وه داوای جودائی ناکهین، جا به ههرچه شنیکبی، ئیمه ده می نینهوهو، لهگهله ئهوان ده بین .

تاقمیکێ دیکه ی ئۆپۆرتونیس تهواته خۆرپک خهزپیان وابوو که ئهگه ر خه لکی کورد به مافهکی بگات، مهترسی ئهوهیه که له ئوروپا دوور که ویتهوه، یان لهنهکاو تورکه نه ته وه په رستهکان بگه زینهوه سهر ئیمه، جا و اچاکه به چه شنسی ئوتونومی له ژیر ئالای تورک دا بمی نیینهوه، وه لایهن گری ئهو مهسه لهیه، کم بوون وه گوتیان که واباشه ئه وه مهسه لهیه بچته وه بهرچا وه د بیری و بلسون . بۆچی ئیمه نابی مهسه لهی کورد ستانی نه جه سه وه سهر ئه ستوی وان؟ ده نا ئه گه ر حکومه تی مه رکه زی وه به تاییم ه یزی نه ته وایه تی نارازی بن؟ ئهو وه ختی ئیمه چمان له ده ست دی؟ . . .

مرو ئیقی که لیڤه دا زور تین و، حهرا رهتی له خۆی نیشان ده دا . . . وه خۆرپک خه رهکان (ئۆپۆرتونیس تهکان) ش زوریان خوش نه ده و یست سه نا تور عه بدوول قادر بوو!

لهروژنامهی "ئهل ئیقدا م" له ۲۷ فورییهی ۱۹۲۵ دا عه بدوول قادر ووت وو پێکی کرد بوو، ووتاریکی نووسی بوو ههولێ دا بوو، که پیکهاته کهی شهریف پاشاو، بۆغوس نو باری چکوله کاته وه وه گوت بووی که: " ئیمه له گه ل

تورکه کان له یهک جیگان و، وهبراین، یهکتر مان خوښ دهوی، ههر دوکمان موسولمانین، بغزو کینه مان له نیودانیه! ئیمه ده مانه وی ته نیا ئازادیکی خو مان هه بی، پیکه اتنی بهینی شهریف پاشا وه بوغوسی نوبارته نیا له ئاکاما دووژ منایه تی له گهل تورکه گانه، وه ئه وه به ستو هه لو یستی که ئیمه ده مانه وی روژیک به دهستی بیین ئه وه نیه!

وه کوری شیخ عوبه ی دیل لای ئاوی له سهر رویش: ۲۲

"له کاتی حازردا پینج پاشه ش ولایهت کورد نشی نن که حکومت دان به مافی نه ته وایه تی له وولایه تانه دا ده نی وه ئیمه له سهر مانه که له و و لاتانه دا (هه ول بو ئا وه دانی وگه وه کردنی بدهین) وه پیاوی حقوقی و به شهره ف و پرسته قینه هه ل بزیرین وه هه ره به وچه شه ی که من به ئیوه دلیم، لیره داراده که ینم که ئیمه دووژ منایه تیمان له گهل تورکه کان نیه وه ئیمه ته نانه ت ده مانه وی له مافی سهر به ستی ناوخو (ئوتونومی) که دا واده کهین، حکومت یارمه تیمان بدات، وه له گهل مان بو دامه زراندنی ئه و مافه وه به ژیه بردنی، ها به شی بکات. " ۲۵

پاش چهند روژیکی دی، عه بدوول قادر له گهل روژنامه ی "ته سویری عیفکیار" ووتو، و بژیکی نوی کرد و رای گه یاند: "به راستی ئه وه کاریکی زور هه له یه که کورد هه لو یستی بی له تورک جودا بیته وه، ئه من به به شی خو م به وکاره به ئینی ناده م، ئایا مرؤف به راستی نابی له و کارانه دا خورد پیته وه، ژاوته دبیر بکات؟

یه کیتی و پهیمان ده توانی له بهینی موسولمانان دامه به ستیکی گه وه بو پله ی سهر که و توو پیک بیئی وه کورده کان له حه قیقه ت دا، حوزمه تیکی تایه ت بو خه لیفه ی ئیسلام داده نین، له ئاکام دامن لایمن گری مافی نه ته وایه تی ناوخو له چووار چیوه ی تورکیه دام وه من لیره دا به ته نی نیم، وه "کمیه تی ئازادی کورد" ئه وه ی پیویسته وه باش ده زانین که کورده کان به مهیلی خو یان ئه و کمیه تی ان دانا وه، کار به ده سه ته کانی عوسمانی به دریزائی ساله کان دا له و باره دا کو تاییان کرد وه و زوولمیان له کورده کان کرد وه، که مافی نه ته وایه تیان نه دا وه، وه ههروه ها عه بدول قادر له کاره که ی شهریف پاشا رخنه ی گرت و گو تی که کارو کرده و کانی وی (نه ته نیا به قازانجی کورده کان نیه، به لکو به قازانجی تورکه گانه"، سهر ئه نجام ئه و کارو کرده وه یه له مه جلسی عوسمانی دا دهنگی دا وه و ئالوژی به هه ست هی نا وه

نوینرهکانی کوردی (سهرهدهولت) دژی ئاکاری عبدول قادر، دهنگی خوڤیان دهبرژی وه داوای عهزل ولابردنی ویان له دانشگاهی کرد، وهگوتیان که عبدول قادر بهسهرزهمین و، نهتهوهو، حکومت خیانت دهکات. " ۲۶

ولهسههرتای مانگی مارس ۱۹۲۰ نوینرهکانی ناوچهی کوردستان لهشارهکانی وان ئهززهژۆم، ترابوزان، جهکاری، وه با بهزید، داوای لاجوونی عبدول قادریان له نونهرا یهتی سنا کرد!

لهئاکام دا هیندهیان هیژش بۆهیناو، وهزهزیان کرد کهمهجبور بووله ۱۵ مارس دا لهسهرکاری خوڤی لاجی.

۷- نیوان ناخوشی و، دووبهرهکانی لهبزوتنهوهی کورد

ئهوههوال و، خهبرانهوهئهوئاکارانهبوونههوئی ئهوه کهکلوبی کوژی کورد قهلهشتی تیگهوی به تایبته له خانوادهی بابان، دژی سهروکی مهجلسی نوینهران دهنگی خوڤیان دهبرژی لهسههرتای مانگی ئاوریلی ۱۹۲۰ عبدول قادر بهنیوی (زابهاری کورد) ی قوس تن تهنیه، یانی بهنیوی تاقمیکله دانشتوانی کوردی پیتتهخت، ژای گهپاند که تنیا من دهتوانم، وه لهخۆم رادهبینم که لهبارهی کاروباری کوردهکان دا بدویم!

لهلایهکی دیکهشهوه، لاوان و روشن بیرهکانی کورد، کهلهدهوروبهری ئەمین عهلی بهدرخان کۆببوونهوه، داوایان کرد کهعبدوول قادر لهسهروکایهتی کانگای کلوبی کورد لاجردی! وه لهسهرکاروباری را بهری لاجی.

سهرهئعجام دووبهرهکایهتی دههات پتر بی وه دووکۆپی ناسیونالیستی کورد له قوس تن تهنیه دا به ناوانی (کوهملی کوردی سۆسیال) که ئەمین عهلی بهدرخان لهگهله گهل ممدوح سهلمیم که، سی کرییتیژی ئهوکۆمهله بووه ئهوی دی بهنیوی (کوهملی کورد و کوردستان کهلهلایهن عب دوول قادره وه بهرپهوه دهبردرا ههستیان ههبوو.

ژهقییهکانی سنا توور عب دوول قادر وه به تایبته ئەندامانی خانوادهی بهدرخان لهگهله وه ههمیشه ژۆر به راستی و دووروستی نهدهبزوتنه تهواوی پیاوه دیپلوماتهکانی دهروهه که له گهله عب دوول قادر تیگه لایان ههبوو، ئهویان

به‌مرۆفیکێ مه‌زه‌به‌بی ناسیوه، وه‌ حورمه‌ت و ڕێزیان بودانا وه، جابه‌وه‌ویه‌وه بووه‌که بۆلایوی کی‌شراون، ئەومرۆقه‌موسولمانه‌ به‌چاوی خه‌لیفه‌ته‌ماشای پادشای عوسمانی کردوه، وه‌ له‌ به‌رئه‌وه‌ له‌ ویسته‌ش بووه‌ که بۆ کورده‌کان ئوتونومی داوا کردوه تا هه‌ر له‌ ژێر ئالای تورکه‌کان دابمێ ننه‌وه به‌گومان ده‌بی بگوترێ که به‌ه‌زۆر مه‌به‌ست و ده‌لیلان کۆری شیخ عوبه‌ی دیلا به‌هۆی چاوه‌ دیری زا میاری وه‌ حه‌قی بووه‌ که بۆ مه‌سه‌له‌ی کوردستان به‌و چه‌شه‌ه‌خۆی مه‌حدود بکات و، هه‌ر به‌ وه‌ نه‌ه‌رازی بێت.

له‌نیووت و وێژیکێ که له‌به‌ینی پیاویکی سیاسی پایه‌ه‌زی بریتانیا وه‌ عه‌بدوول قادر له‌قوس تن ته‌نیه‌دا که وه‌دی هات، عه‌بدوول قادر ئەوه‌په‌نده‌ی کوردی گیرا بووه: " ئەگه‌ر دووژمنی تو میروو له‌به‌کیشی، نابی پپی لی بخشینی و بی‌کوژی " وه‌ گوت بووی: ^{۲۷} له‌سه‌رئه‌وه‌ش را ئیستا که سوور ده‌بینن که و لاتنی تورکیه‌ له‌لایهن ده‌وله‌ته‌کانه‌وه‌ داگیرکراوه، وه‌ له‌ شه‌رداشکان، به‌لام نابی ئیمه‌ ئەوان به‌ گالته‌ بگه‌رین و کایه‌یان پی بکه‌ین. جائه‌گه‌ر کورده‌کان بیه‌توله‌سه‌ر مه‌سه‌له‌ی مافی نه‌ته‌وايه‌تی گشتی برون، وه‌ هه‌یزی نیزامی نه‌توانی وازی وولات به‌چاکی به‌ریوه‌ه‌ری، ئیتر تورکه‌کان مه‌سه‌له‌ی ئاشتی له‌گشت دا پێشنیار ده‌که‌ن وادیار بوو دووشت له‌ به‌رچاوی عه‌بدوول قادر گه‌نگ بوو: مه‌به‌سته‌کانیکی که به‌شویی وه‌رگرتنی ئوتونومی دادیته‌ پپی

— مافی سه‌ره‌سته‌ی گشتی — وه‌ مه‌سه‌له‌ی یه‌کیتی کورده‌کان بوو.

ئینجا به‌ پیچه‌وانه‌ی داخواری ئەمین عه‌لی به‌درخان، عه‌بدوول قادر مافی نه‌ته‌وايه‌تی ناخووبی له‌زیر ئالای تورکه‌کان داپی باشت بوو، له‌کوردستانیکی سه‌ره‌سته‌که‌ به‌ره‌و، بلاو بوون و ته‌قینه‌وه‌ برووا!

عه‌بدوول قادر له‌شاری قوس تن ته‌نیه‌دا به‌مه‌ستر دوروبیک کمیه‌ ری پایه‌ به‌ری ئینگلیسی راگه‌یاند که: " ئەگه‌ر حکومه‌تی سولتانی عوسمانی بیه‌وی که له‌کاتی حازر دامافی سه‌ره‌سته‌ی گشتی به‌کوردستان بدات وه‌ ئەکاره‌ به‌ریوه‌ه‌ری، هه‌چ که‌لک و قازانجی تیدانیه‌ واته‌ ئەو مه‌به‌سته‌ ناتوانی به‌نیوی

۸- له "پشتیوانیک" دهگهزان

پاش سهدەیهک خهباتی چهکدارانه بوژازادی وسهربهستی نهتهوایهتی گشتی، له ئاکام دا کوردهکان بویان وه دیار کهوت که له ریگای نیزامی و، شهروهه چییان بو ناچیتهسهری، جادهستیان به خهبات له ریگای زامیاریو، دیپلوماتیکهوه دا وه پییان وابوو که شهگهه پشتیوانیک نهی هیچ کاریک ناکری سهرۆکهکانی ناسیونالیستی کورد له خانهدانی بهدرخان بهتایهتی بوچاره سهرکردنی مهسهلهی کورد ههولیان دا که له گهه زه بهر قودره تهمندهکانی ئوروپایی نزیک بنهوه، وه فکرو رای ئهوان بو لای خویان بکیشن.

- وه له ههوه له وه بو لای دهولهتی بریتانیای گهوره چوون، وه یارمهتیان لهوی بیست چوونکه ئهودهولهته خوی بهزا بهروسهرکردهی ئاسیای کۆن وقه دیم دهزانی وه باشانش دهولهتی فهرانسه بوو که له ژیهی قودرتهتی دووههم حساب دهکرا. هه موو کوردیک دهیزانی و دهی سهلمانده که شهگهه ئینگلیس به مهسهلهی کورد رازی نه بیته وه به کوهمگ یارمهتی ئهوان نه بی، ناتوانن سهرکهون، وه کوردستان له داها تهو دا به ههسته نایه دهیان گوت که ئیمه به هه موو جوړیک حازرین خزمهت به دهولهتی ئینگلیس بکهین، به شه رتیک که وه لاتمان له ژیر چاوه دیژی ئهوان دابی!

له وسهرۆکانه که به گومانی وی کورد دهی تهووانی رزگار بی، نه جمه ددین حسینی ده بییری کلی پارتی دیموکراتی کورد بوو، که له گهه کمیسه ری پایه بهرزی ئینگلیس بهووتو، ویژ خه ریک بوو! ۲۹

زۆریان له سهرۆک، و رابه ره کوردهکان ئه وه هه لو یسته یان هه بوو، وه پییان وابوو که گر بی کاره که به دهستی ئینگلیس یا فهرانسه ده که رپته وه... وه ههروهها سه ناتوری نوینر عهبدوول قادر که له سالی ۱۹۲۵ زاینی دا کوچی دووای کرد، له سهر ئه ورا وته دبیره بوو!

ئه مین عه لی بهدرخان له شاری قوس تهن ته نیه دا، یادداشتو، نـاـ ملکه یه کی دا به کمیسه ری پایه بهرزی فهرانسه وه له پاش ئه وهی که نیوهکانی شه جه ره ی

خوی به دوورو، دريژ نووسی بوو، وه که سوکاری خانواد کهی نیو برد بوو که هیندیکیان لهوانه له ریگی خبات ورا پهرینه کهی کوردستان دا بو وده ست هیانی مافی سهر بهستی گشتی خویان بهخت کردوه، به دووای شهوه دا نوسی بووی که: شیمه له کوردستان دا له حورمه تیکی گه وره که لکمان وهر گرتووه، وه نفوزمان هه بووه، وه به تایبته له وناوچه نه دا که شهوه دی و بهر به شی ده ولته تی فرانسه بکه وی، نفوزو، قودرته تی شیوه کاتیک ده توانی کارگر بی وه به ئامانجی خویی بگات وه له ناوچه که دا به ئاشتی و، هیمنی ده ست پهیدا بگات که شهوان بی نیبته بهرحه مایه توده ست به سردا گرتنی خویی وه له ژیر چاوه دیری شهوان بی. ۲۰

له مانگی ئاوریلی ۱۹۲۲ نفوزی بریتانیا کم بووه، وده وه له تی فرانسه له کاتیک دا که له گهل نه ته وه په رسته کانی که مالی خوئی پیک ده خست، عه دوول قادر به سهروک وه زیری فرانسه، پووان کاری گوت که شه گهر شیوه به نهینی له گهل حکومه تی که مالی کان بدوین، وه له باره ی مافی نه ته وایه تی ناو خوی کوردستان قسه بکن "شهمنش بهرا بهری کوردستان دا بندریم، حازرم که نوشتاریک بدهم که نفوزی خوم به ته وای بو وده ست هیانی سووریه بو ده ولته تی فرانسه، وه کار پخهم" (له رنامیلکه که دا نووسی بووی که شتمه کی تجاره تی فرانسه به ئازادی له کوردستان دا بچینه سهری وه ره واجی هه بی!) کیامل به درخان که لایمن گری زووسه کان بوو، وه له شاری تغلیس دا ده ئیا، له مانگی ژانویه ۱۹۱۸ دا، به ئینگلیسیکانی پیشنیار کرد که "هه لایساندن ئاوریکی گه وره له سهرتاسهری کوردستان دا واته له سنووری ئیران را نادیار به کر "شه گهر له پرووی نه خشه یکی دروست پیگی بی وه یه کیتی له نیودایی: ئینجا من بو ئیداره کردنی و لاتی کوردستان حازرم وه قول هه لده مالم وه کاره که به ده ست وه ده گرم!" ۴۲

له نیو ئارشیوی را میاری و دیپلوماتیک دا به دريژانی ساله کانه وه، واوه دهرده که وی که ته وای را بهر هکانی کورد، ته دبیریان شهوه بووه که بو گه یشتن به مه سه له ی کورد وه را پهراندنی شه و مه سه ته، ده بی یان یارمه تی له ئینگلیس وهر گیری، یان له فرانسه: "شه گهر شیمه بمانه وی مه سه له ی کوردستان وه گه یشتن به مافی ناو خو (ئوتونومی)، وه یان گه یشتن به مافی سهر بهستی گشتی (ئیسقلال) کورد حمل کهین، پیویسته ده ستوور له شهوان وهر گیری وه شه وه ش نابیته هوی

ئهوه که لهه یاساو، کردهوه لادین!

ئینجا ئهگەر تهواوی ئهوه رابهره کوردانه پیکهوه فکرورایان یهک بایه، وه له بیرى پادشایهتی و، رابهری و، خوهمل کیشان و، له خوڤازی بون دا، نه بانایهوه سوبسیدیان نهویستایهوه مه بهستیان پرزگاری نه ته وه که بایه، وه ههروهها له کاروباری کوردستان دا غافل نه بانایه، پیویست بوو له دهرفت وهمل کهوت که لکیان وه رگرتبایه، وه به که م و، زۆر له گهله دهولته زۆرداره کان به وجیگایه که یشتبانیه که سوودی لی وهرده گیرا، به گورجی رازی بانایه. بهلام نهیان تووانی ئهواره بکن، نووسهریکی پایه بهرزى کاروباری ئیداری دهرهوهی ئینگلیس گوتیهتی: "خهون وخیالیکی که پارتی لاوانی کورد دهی بینن و، دهگهن وه قامک له سه ر خه رچ و پوول و پارهو پیاوه کانسى دهولته کانسى دهره وه داده نین، به راستی خهون و خیالیکی به تاله وه قهت بویان ناگونجی "وه سه رکه وتنى تیدا نابیندرئ، ئه وه ی که ئاشکرا بوو، رابهره کورده کان "نه دارو فه قیر" بوون وه ته نیا له نیو ئه وان دا سه ناتور عهبدوول قادر بوو که داراوده وه له مهن د بوو.

قوس ته ن ته نیه هیستا ناوه ندى هان دانئ بوو وه هه موو ولاتی عوسمانیشی ده گرتوه. وه زبیری ناوخوای تورک لایهن گری انگلیس بوو، وه فه رانسه — ویکان به وه یان تاوان بارکرد که ۱۵۰۰۰ لیری به رتیل له انگلیس وه رگرتوه. ئهوانی دیش ده وه تی فه رانسه یان له وبابه ته وه تاوان بارده کرد. انگلیس لایهن گری کوردستانی خووارو بوو، فه رانسه و ویکان، رووسه کان و ئیرانیکان هه ریه ک مدعایه کیان هه بو.

کنفرانس ئاشتی خووازن که له ۱۸ ژانویهی ۱۹۱۹ دا کراوه، بریتانیای گهره، وه فه رانسه هوش وگوشیان له سه ره سه له ی وولاتی عوسمانی بو، ئیدی گوئیان بوسه رو که کورده کان شل نه ره کرد.

کورده کان به هیواى ویلسون سه ر کوماری ئه مریکا بوون، به لام ته نیا نوینهرانی ئه مریکائی بوولاتی سوریه و، قوس ته ن ته نیه، به بین ئهن نه هرین و ئاناتوله، چوون پاش سال و نیویک دهولته زۆر داره پیروژه کان له شهزی جیهانی هه وه له دا که ده یانه وه یست مافی خه لکه کان له په یمانی سیورد (۱۱ مانگی ئوتی ۱۹۲۰)

بدەن ، تەنیا لەسەر کاغەز نووسرابوو وە ئەوپەیمانە لە بەینی "نەژین - ژیان" (مردن - نەمردن) دا ماڤۆوە وە نەیان تەوانی، یان کە یەفیان لێ نەبوو کە مەسەلەى رۆژەهەڵاتی ناوەراست حەل بکەن و راي پەڕین وە مافی کوردەکانش بەوجورە لەبەرچاو نەهات و بە رپۆه نەبەردرا .

لەکون فرانسى ئاشتی خووازانی جیەانی لەبەشى کنگرەى سیۆر دا

کە باسى کوردها تیبۆگۆرێ ، لەبارەى ئە و دوومادە انەى خووارە وە لە سە رى رۆیشت بوون . لە مادەى ۶۲ ی یاسای مافە کانی گە لە کان دالە کمسیونى ئتالیا - فە رانسە نەگلیس کە لە شاری قوس تە ن تە ینەگیرابوو ، ئاوانووسرابوو :

پێویستە لە ماوەى ۶ مانگان دامافی سە ربه ستى نە تە وایە تى ناوچەى کوردستان بێتە جێ . . .

وە سە ر ئە نجام ئە وسە رزە مینانە بۆمافی نە تە وە کە دیاری کرابوو کە بریتی بوون لە : ناوچەى فۆزات ، راپاتە لە جنوبە وە تاسنووری مە سحیکان ، وە لە شمال را تاسنووری تورکە کان ، کە دە گاتە وە وولاتى سووریە وە ناوچەى بە یین ئە ننه رین ، " . . .

لە مادەى ۶۴ رادیاری کرابوو ، کە ژمارەى دانشتوانى خە لکی کوردلە هە موومە لێ نە نە نش تە جیگانی کوردی ئۆتۆنۆمی دا ، لە ماوە ی سالیک داسە رژمیرى بکری وە بیووسری ، چونکە ئە وکارە ساتە بۆپاشە رۆژی بۆمە سە لە ی پیکهانتى مافی سە ربه ستى نە تە وایە تى گشتى کوردستان کارىکی پێویستە " .

بهشی دووهم

ساله کانی بهره لستی

مهسه لهی مافی نهته وایهتی ناوخوا واته ئوتونومی، وه دانی مافی سهر به سستی گشتی به کورده کان وه ههروه ها مه تلهبی چکولهی دیکهش، که یهک به یهک له پهمانی سیورد!، چ له لایهن دهوله ته گه وره کان سووه، وه چ له لایهن کورده کانی رامیاری، زانا وه که به شداریان له دانشته کان دا کردبوو، وه باسلی کرابوو، بووه هیچ وه به چه سنی بروسکیگ هاتو، رویشت.

ئینجاله و کنگره یه دا دوو مهسه لهی دیکه له گهل مافدان به گه له کان تیگهل ببو، وه بریتی بوون له وانه، هه وه ل زیندو بوونه وهی ده و له تیگی تازهی تورک پاش شکانی دهولهتی ئمپراتوری عوسمانی وه ته و او بوونی شهر، له ژیر چاوه دیری وه حکومت کردنی که مال مسته فا.

ئهویدی به ههست هانتی دهولهتی عراق به سهرو کایهتی شافه یسهل!

وه بو کورده کان مهسه لهی موسلیان هینا پیتی وهته نانهت پهمانی لوزان ش نهی تووانی ئه وه بهره لستهی له نیو به ری، له ئاکا ماسی به ریگی تاریک له ساله کانی دا هاتوو، ناوچهی کوردستانی داگرت. وه کورده کان له ژیر چه پۆکهی سی قودزهتی تورک، وه فارس وه ئینگلیس داماهه.

بویه ده لئین ئینگلیس چونکه عراق که نیوهی کوردبوو، له ژیر ئالای ئینگلیس دههات به ههست نهی. ئینجا له ری یازیگی تازه، واته له لایهن قودره تیگی دهره وه که ره قیبی ئینگلیس و تورک بوو، کورده کان دلداری ده درانه وه، ئه ویش دهولهتی یونان بوو. کلویی کورده کان له شاری قوس تن ته نیه داده سستی یارمهتی

بولای وی درییژ کردوه ههولمی دا له دژایه تیگی که له بهینی تورک - ئینگلیس بههست هاتوو، که لک و هرگری، لهو نیوانهش دا لوئید جوړج که له هات وچو دابوو، وه له ئاکاردا دژی مستهفا که مال بهرگری ده کرد، بهلام بی که لک بوو کاره ساتیک له گوړی دابوو، که پیویست بوو، زوو راپه ریندری. بهلام له وکاته عاسته مهش که لک و هر نه گیرا، وه قهول و قه راریکی که داندرا بوو که یارمه تی به کورده کان له ری به غدا و بهگات، نه گهیشتی، وه سه ره نه جام راپه رینه که له سالی ۱۹۲۱ له لایهن حکومه تی تورکیه تیک شکاو، کوژاوه.

له راسته قینه دا کورد له هه موو لایه وه که زوری بو هات بوو، واته له هه موو لایه کیوه ده ستیان لی ده وه شاندا، تورکه کان و ئی رانیکان هه ریه که له لایه کیوه، ئینگلیسکانیش هه ربه و جو ره زوری له کورده کان ده دا.

له ئی رانی دا راپه رینی سمایل لاغا سکو بو ره زاخان که تازه به شایه تی ئی ران گهیشتوو مه ترسیکی گه وه و، به ره هلستیکی زل له بهرچاو ده هات، هه ر به و هه لو یسته وه بوو، که ره زاخان ده یه ویست په یه ون دیکی تازه له گه ل ئینگلیس به هه ست بی نی.

له مانگی ئوتی ۱۹۱۹ دا، په یمانیکی له گه ل ئینگلیس به ست، به راستی به به ستنی ئه و په یمانانه، جا، چ له ئی ران، وه چ له تورکیه دا که به ری وه ده بهر دراو، ده به سترا، هه رگزه و هه رگزه ئه و قه راره ده ده ی که له پی شوودا بو کورد له بهرچاو بوو، وه رسته و، ره سه نیکیان که بو چا وه دیری کرد بوو، به جی نه هات و، خیانه تی پیکرا.

له حه قیقه ت دا ئنگلیس له بهر قارانجی خو ی له ناوچه که دا خو ی گیل ده کردو، چاوی ده قوو چاند، وه دهنگی له بهر ده رنه ده هات، تورکه کانیش خه یانه تیان کرد، وه په یمانه کانی دیکه ش مه حکوم کران، وه له بیر چوونه وه. هاوکات له گه ل ئه و کاره ساتانه، له زه ویوو، زاری و لاتی تازه پیکه هاتوو ی عمراقیش دا، شیخ مه محمود، له ناوچه ی کوردستان دا خه ریکی بزوتنه و، خه بات بوو، وه مه به ستی ئه و بوو، که له دوو ژمنایه تی و، دو بهر کی دوو ره قیبی تورک - ئنگلیس که لک و هرگری، وه له گه ل تورکه کان دژی ئینگلیس هاوړی بی ت، وه هه روه ها له "ناوچه ی کوردستان" ی عمراق داسه ربه خو ی وه ده ست بخات و، به یاد شایه تی بهگات.

بهلام ئەوهی له بهرچاو بوو، ئینگلیسیکان قەت نه یان دهویست که له عراق دا دوو پادشا، یانی شیخ مهحمود وه فهیسهل بهههست بین!

ئینجا دوور له هه موو عقلو، مهنتقیک، به چهشنی پیشوو، دهوله تهزۆر- دارهکان، راپهڕینی کوردهکانیان، که بهراستی دههات که لکی لی وه رگیری وه له رپیازی ئاواتو، ئامانج دا بیٔ، سه رکوتیان کرد، وه نهتهوهی کوردیان له ته م و، خه م داهیشه وه.

فه سلی ۱

۱ - شوژی کوردستان ی تورکیه (۱۹۲۱)

لهکاتیک دا که کوردهکان ههولیان دهدا وهتی دهکۆشان که دهولهته
که ورهکان به تاییهتی بریتانیای کهبیر بهمهسهلهی کوردهکان تیژابینی ههبی،
مستهفا کهمال هاته سرکار، وه لیده ره کوردهکان ی شاری قوستهن تهنیهش زوریان
پی ناخۆش بوو.

ئهوهی که بهچاکی پروون ببووه مستهفا که مال لهسالی ۱۹۲۰ دا لهگهل
به رههلهستیکی گهره ی نیزامی پروو به پروو ببوو، ئهویش قهلهپۆزو، هیژی کوردهکان
بوو که لهگۆژی دابوو. هیئدی لهسر چاوهکانی ههوال دهری کوردهکان گوتیانه
که مستهفا که مال دهیهویست که بهچهشنیک له کنگرهی سیور دا مافی کوردهکان
دیاری بکری، ئهویش ئه مافی دهسهلمینی ۱

بهلام که ههپ شهو، گورپه شهو، دهستی کوردهکانی لهسالی ۱۹۲۱ دا لهسر
کورت بوو، مهسهلهکهی وه پشت گوژی خوژی خستو، لهبیر خوژی برده وه،
وه دعت گوت قهت لهو یابه ته وه باسیک نهکراوه

ئینجا که له به هاری ۱۹۲۱ دا دهست به کار بوو، وه چهند بزوتنه وهی کوردهکانی
سرکوت کرد، وه خه لکی به پوولو، پاره و، پیاوی خویی هان دهدا، که
دژی یونانیکان که ده یانهوی به کوردهکان کومهک بکن، به شه پین وه نیوانی
کوردهکان ش ناخوش بکن، بهلام به پیچه وانهی ئه کاره، راپه رینه که سهرتاسهری
کوردستانی تورکیه ی داگرت بو هه وه لین کات وه که لک وهرگرتن، له ناوچه ی
ماردین دا کوردهکان له گهل به کیگ له سه رو کهکانی که وره ی نیزامی تورکیه به نیوی،

په‌ریزاد بـه‌کـر که ئە فسـهـریکی پایه به‌رزی قه‌دیمی ده‌باری سولتانی عه‌بدوول حمید، وه فه‌رمانده‌ی هیزی چووارم بوو، وه دژی مسته‌فا که مال به‌شهر ده هات، چاوی‌که‌وتیک پیک‌هاتو، زوو ده‌ست به‌یه‌ک بوون، به‌لام له‌مانگی ژوئنی ۱۹۲۱، لایهن گره‌کانی مسته‌فا که مال ده‌ست به‌کاربوون وه بو ئەوه‌ی که ئەوه ئەفسه‌ره له‌کوردەکان جووی بکه نه‌وه، کۆریکیان بو ووتو، ویژ بۆلای په‌ریزاد به‌کر نارد، وه پییان گوت که! باش ده‌زانی که کوردەکان مافی نه‌ته‌وایه‌تی ئەیه‌الەتیان واته ئوتونومیان ده‌وی.

وه ده‌یه‌نه‌وی که سنووری کوردستان دیاری بکن، وه ده‌یه‌نه‌وی کاربه‌ ده‌سته‌کانو، ژاندارمه‌کانو شاره‌وانیکان له‌ ناوچه‌ی کوردستان وه‌ده‌رنین، وه‌نه‌یلن له‌مه‌لبه‌ ندی کوردستان داسه‌ر بازیگیری. ۲

ئینجا ئەوه کاریکی پرله‌مه‌ترسیو، ناله‌باریه، وه‌ئومه‌به‌سته‌ی کوردان له‌قه‌وه‌تو، قودرته‌ی ئیمه‌دانیه. کوردەناسیونالیسته‌که مالیکان به‌بی ئەوه‌ی که له‌گه‌ل کوردەکانو، په‌ریزاد پیک‌بین، گه‌رانه‌وه‌شاری ئانکارا وه‌ده‌ریان بری که ووتو، ویژ بی که‌که.

له‌مانگی سپتامبری ۱۹۲۱ داکۆریکی تازه‌ی دیکه‌ی تورک که بریتی له‌ نوینه‌ ره‌کانی ناسیونالیستی شاری بتلیسو، وان، وه‌نوینه‌رانی حکومت بوون، بو‌گفتو، گو هاتنه‌لای کوردەکان، به‌لام ئەو کۆزه‌ش نه‌ی تووانی کاریک به‌ریته‌پیشی. وه هیمنایه‌تیو، هومیدیک له‌ کوردستان به‌ریوه‌به‌ری. له‌مانگی ئوکتوبری ۱۹۲۱ تورکه‌کان ویستیان به‌چه‌شنیک (ته‌شکیلاتی ئیداری) له‌ناوچه‌ی ده‌رسیم دابنن وه‌به‌وجوره‌ هیمنیو، ئەهوه‌نی بو ولاتی کوردستان بگه‌ ژیته‌وه‌هه‌وه‌ها وه‌ده‌ستیان به‌سه‌ر‌باز‌گیری‌کرد، وه‌مه‌به‌ستی‌گه‌وره‌یان ئەوه بوو که بزوتنه‌ وه‌ی کوردەکان به‌ره‌ر‌چونیک بی دامرکینن، ده‌ناهیچ ئامانجی دیکه‌یان نه‌بوو که به‌لکسی کوردەکان بی. ئینجا بلیسمو‌گری راپه‌رینه‌ که مه‌به‌ست به‌وکاته ناسکه‌وباریکه‌ پتره‌ه‌لایسا، وه‌ ناوچه‌کانی دیکه‌شی داگرت.

۱ - ئینگلیسو، بزوتنه‌ وه‌ی کوردەکان

بو‌ فه‌رانسه‌ ویگان هیچ شکو، گومانیک نه‌ مابوو، که له‌و بزوتنه‌ وه‌یه‌ دا

دهستی ئینگلیزیکان له کاردايه. ئینگلیس له تورکیه دا پتردهستی به سه‌رپشتی کورده‌کان دادینا، وه زیاتر وه‌باوی ده‌خستن، ئه‌ویش مه‌به‌ست به‌وه بوو، که مسته‌فا که‌مال به‌دهستی کورده‌کان کز، لاوازیق، تاپتر په‌رو، بال ناوی‌وه مدعای ناوچه‌ی موسل له بیروباوه‌ری به‌ریته‌وه. ژینیرال پیللی سه‌روکی پایه‌به‌ری فرانسه‌ویان له‌روژه‌لات دا، ده‌ی گوت که ئینگلیسیکان هه‌لو‌یستیان ئه‌وه‌یه که به‌هه‌ر چونیک بی کورده‌کان له‌ومه‌ل‌به‌نده‌دا به‌چه‌شنی به‌ر هه‌لستی‌ک وه له‌مه‌یه‌ری گه‌وره‌له‌به‌ینی فه‌یسه‌ل و ناسیونالیسته‌کان بو‌نه‌ته‌وه‌کانی دی‌بی، وه مه‌لیک فه‌سه‌لش به‌قازانجی ئه‌وان بیزو‌یته‌وه. ۲

له‌پا‌ئیزی سالی ۱۹۲۵ دا بو‌هه‌وه‌لین که زه‌ت گومانی خو‌تی‌وه‌ردانیکی گرنگ، وه به‌ر‌ه‌نگار بوونیک چاوه‌دی‌ری ده‌کرا، به‌لام نه‌خشه‌یه‌کیش له‌به‌رچا‌بوو، واته‌ئینگلیس ده‌یه‌ویست که له‌جه‌زیره‌ دا‌هیزیک کورد پیک‌بیت وه‌ما‌زادیک به‌ کورده‌کان بدریت به‌چه‌شنیک که "بو‌لای فرانسه‌ویکان نه‌کی‌شیرین."

به‌لام ئه‌و ریبازونه‌خشیه مه‌به‌ست به‌مه‌سه‌له‌ی رامباری له‌لاین سئ کریتی‌ری ئینگلیس له‌هندوستان دا وه‌پشت گو‌ی‌خرا وه له‌بیرچوو‌ه (۱۸ ژانویه - ۱۹۲۵) له‌مانگی ژوئینی ۱۹۲۱ له‌لاین سیرپیرسی کاکس پیاوه به‌رزه‌که‌ی ئینگلیس له‌کونفرانسی له‌نده‌ن دا (فیوریه - مارس ۱۹۲۱) مه‌سه‌له‌ی کورده‌کان سه‌بارت به‌دووژمنایه‌تی له‌گه‌ل مسته‌فا که‌مال هاته‌پیشی‌وه سه‌رئه‌نجام ئینگلیس به‌وه‌ی رازی‌بوو که مرؤفیک له‌خزم‌وقه‌ومه‌کانی به‌درخان که سه‌ربه‌ئینگلیس هه‌ن، به‌یارمه‌تی‌و، لایه‌نگری نوویل بو‌کاروباری کورده‌کان دا‌بندری.

به‌شوینی ئه‌وه‌دا له‌مانگی ئوکتوبری ۱۹۲۱ به‌هاتنی خه‌لیل به‌درخان، وه‌چوو‌ار ئه‌ندامی کانگای کو‌زی کلویی کوردانی شاری قوس‌ته‌ن‌ته‌نی، بو‌به‌غدا‌یه مه‌سه‌له‌ی کورد هاته‌سه‌ر زار، وه‌ئینگلیس خه‌ریکی به‌ری‌وه‌به‌ردنی مه‌به‌سته‌که‌بوو که به‌قازانجی خو‌ی به‌ری‌وه‌ی به‌ری. ۲

به‌گومانی خه‌لیل به‌درخان، به‌هاتنی کمیسه‌ری عالی ئینگلیس له‌قوس‌ته‌ن‌ته‌نی‌ه‌را بوو، ووتو، ویه "به‌خته‌وه‌ری" بو‌ریک وپیک کردنی مه‌سه‌له‌ی کورد زور بوو.

۲ - نه‌خشی خلیل به‌درخان

خلیل به‌درخان له‌ووتو، وێژه که‌ی خو‌ی دا که له‌گه‌ل سی‌پرسی کاکس کمیسهری پایه‌هرزی ئینگلیس له‌عراق دا رای گه‌یاند که بزوتنه‌وه‌ی دووساله‌ی ئیمه له‌رێگای کانگای کلوبی قووس تن‌ته‌نیوه، هاوکات له‌گه‌ل ئه‌و راپه‌رینه بووه که له‌ناوچه‌کانی دیاربه‌کر، وان، بتلیس هه‌یان‌بووه، ئه‌و مه‌لبه‌ندانه ماوه‌ی سالیگه که مالیاتیان به‌ده‌ولته‌ی تورک سه‌بارت به‌خه‌باته‌که‌یان نه‌داوه. وه‌منش له‌بنه‌ماله‌ی کوردم، وه‌ئیلو، هۆزی‌مه له‌مێژه بو‌یه‌که‌ته‌ی خه‌بات ده‌کات! ئینجا خلیل به‌درخان ئه‌وه‌ی به‌ئاشکرائی به‌کمیسهری عالی ئینگلیس گوت که ئیمه پیوستمان به‌یارمه‌تی و کومه‌گی ئیوه هه‌یه.

به‌داخه‌وه ئه‌و یارمه‌تیه به‌چه‌شنیک بووه‌که هه‌تا ئیستا نه‌گوتراو، نه‌دیترابوو! خلیل به‌درخان به‌قه‌سه‌کانی درێژه‌پێ‌داو، گوتی "ئیمه‌گیان و، رووحمان له‌گه‌ل ئینگلیسه، وه‌لایهن‌گری ئه‌وانین"

وه له‌بنه‌په‌ت‌را واته له‌ئه‌مه‌میرخانه‌وه هه‌روابووین. "ئیمه ده‌مانه‌وی له‌ژێر فه‌رمان و، یاسای ئیوه‌ دابژین، ئه‌گه‌ر بریتانیای گه‌وره یارمه‌تی‌مان‌بدات وه‌ کورده‌کانیش ده‌ولته‌تیکی هه‌وا داری ئیوه له‌به‌ینی دووژمنانی عراق، رووس، تورک پیک‌بینن، ئینجا له‌گه‌ل هه‌رمه‌نیکان واته له‌گه‌ل ته‌واوی مه‌سیحیکان‌ش پیک‌دین،"

ئه‌ویار مه‌ته‌یه‌ی که خلیل به‌درخان له‌ئینگلیسی‌کانی چاوه‌دی‌ری هه‌بوو ئه‌وه بوو داوای کرد که له‌پیش هه‌مووشتی‌ک‌دا که کۆرپکی ئه‌فسه‌ری‌خواروی بریتانیاه‌ک ماژور نو‌ئیل به‌جلکی کوردی بنێزدی، جائه‌و وه‌ختی ده‌توانین‌بلین که حکومه‌تی بریتانیا به‌راستی "به‌لێنی‌به‌بزوتنه‌وه‌ی کورده‌کان ده‌دات"

به‌شوی‌نی ئه‌و داوایانه‌ی دا خلیل به‌درخان هه‌روه‌هاله کمیسهری پایه به‌هرزی ئینگلیسی ویست که ئیوه! دووتو‌پی سه‌هرائی، چهن تیربار، ۵۰۰۰هه‌زار تفه‌نگ، وه‌جلکی سازوبه‌رگی شه‌ری‌شمان بو‌نێرن

لهبارەى مهسهلمى ئابورى وولات دا خهليل بهدرخان گوتى، كه پاش ئه وهى دهولەتى بریتانیای گهوره كاری كورده كانی پیک هینا، ئیمه پیوستمان به پولو، پاره همیه كه له ریگای باوه زکردن، اعتباری بانکی به ئیمه بدری، جاههروهخت ئینجا خهليل بهدرخان زور به تیرادیویوه رای گه یاند كه. "ئه گهر ئیوه زهدی كهنهوه، من به دووای ئه مومه به سته دا ههرهم، و ئه گهر تووانیم شه ریگی كلاسیکی واته گه و ره دهس پی ده كم، ده ناله ریگای شه ری گریه لائیو، پارتیزانیوه به خهباتو، راپه رینه كه دریزه پی ده دین!"

۳- یارمه تی یونانیكان

وه كه سیر پیرس كاكس گیرا و پته وه، كوری خهليل بهدرخان ۱۰/۰۰۰ لیره ی له بانکی كی قووس تن تانیه ی وه رگرت، وه كه ره تیگی دیکه ش تیلی گرافی بو حكو مه تی یونان لیدا كه پولیگی ترش بو كورده كان بنیردری. خهليل بهدرخان به وچه شه كه یینو، به یینی خو ی له گهل یونانیكان ساز کرد...

هاوكات له گهل ئه و كاره ساته یونان ههنگاویگی به باخی ههلینا، واته ریگای له ئینگلیس وه رگری كه، كه شتیگی پز له چهك و ئه سله حه له وه لاتی عهراقه وه بو كورده كان بنیرری.

۴- راو، ته دبیرو، ته سمیمی چرچیل.

له مانگی ژوئن دا تا قمیگی چریکی تورك به لایهن گری مسته فا كه مال هاته شاری ره واندز وه له ئیداره ی كاری ئینگلیس چاوپیکه و تنیكان به جی هینا وه له نهینی دا دژی عهراق له گهل سیر پرسی كاكس، ووت، ویژی کرد، ئه ویشز یاتر له باره ی مهسهلمی كورده كان بوو. بهلام كمیسه ری عالی ئینگلیس، گوتی كه حكو مه ته كه ی دژی ئه و كاره ی كه توركه كان کردویانه، وه ئه فسه ریان بو ره واندز ناردووه دهنگی خو ی ده ربریوه

ئینجا توركه كان گوتیان كه ئینگلیس به یونانیكانیشی ریگا داوه كه چهك و، ئه سله حه و، سازو بهرگی جهنگی بو كوردان بنیرن؟! بهلام كمیسه ری ئینگلیس

لهسەر شهومهسهلهیه نهروپشتو، گویی خوی بو دانهخست و، بی دهنگی لی کردو،
 وای نیشان دا که من ئاگام لهو کاره نیه. ۵
 شهوهی که شایانی باسه، ئینگلیس دهیه بیست که کارو کرده وهی کوردهکان
 لهناوچه که دا پیک بیست، بهلام لهوکاته دا چرچیل ههوالیکی بوسی پرسی کاکس نارد
 وهلی بیست که وازی (لههان دانی کوردهکان لهوکاته دا) بیستی. " ۶

۵ - پیش گرتن له جوولانهوهی کورد

لهکهرهتی دوووهم دا که دهولهتی فهراسه پیک هاتنه کهی خوئی بهجی
 گه پاندوه له ئوکتوبری ۱۹۲۱ را قهاردادی ئیمزاکرد، وه ههروهها که رژیمی
 مستهفا که مال ورده ورده پهره گرت! ئینجا لهسالی ۱۹۲۱ را جهواد پاشا
 هیزش برده سهر کوردهکان، وه پاشا شهریکی دوورو، دریز و قورس له (نوامبری
 ۱۹۲۱ - فیورییهی ۱۹۲۲) شوژی کوردانی تیکشانند.
 ئینجاره فهت بهگ له بهغدایه بوو، وه له کاتیک دا که دیتی ئینگلیس هیچ
 یارمه تیک ناگا گهراوه قوس ته نه نیه (ئاخری ۱۹۲۲).
 خلیل بهگش که دیتی کاره سات بهو جوهریه، وه زیانیشی له مهترسی و،
 خهتر دایه هاتوه بهغدایه که ههم خوئی رزگار بکات وه ههم بهلکو بتوانی
 (کاریکی دهولهتی واته پۆستیک) به دهست بی نیت بهلام تامانگی مهی سالی ۱۹۲۲
 ماوه، دووباره گهراوه قوس ته نه نیه وه خوئی به دهسته وه داو تسلیم بوو.

سمایل ئاغا، که سمکویان پی گوتووه، کوری مه‌حمه‌دئاغای سه‌رۆ کی عیلی شکاکانه، که‌ئهو تایغه‌یله سالی ۱۹۱۸، دا ۲۰۰۰ خانه‌واری نزیککی به‌کتر بوون^۱ پاش مردنی موحه‌مه‌دئاغا، عه‌شریه‌تی شکاک له‌ژیر فرمانو، چاوه‌دی‌ری برا گه‌وره‌که‌ی جه‌عفر ئاغا قه‌راری‌گرت که خاوه‌ن قودرته‌توبه‌ نفوزبوو - له‌سالی ۱۸۸۹ داله‌لایمن تزاری روسیه‌ نیکلای دووم له‌گه‌ل عه‌بدوهره‌زاق به‌ درخان وه‌ سه‌ییدتا‌های شه‌مزیان بو‌روسیه داوته‌کراوه -

به‌لام حاکمی شاری ته‌وریز که (نیزام و سه‌لته‌نه) بوو، پێشی له‌مو داوته‌گرت: به‌ شوینی داوته‌کردنی ئهو بو‌ ته‌وریزواته‌پاش شو‌رشی ۱۹۰۶ که‌له‌بابه‌ت ئازاوه‌ی ناوچه‌که‌ پیک هات‌بوو، که‌ بتوانن هیمنایه‌تی و، ئه‌هوه‌نی بو‌ ناوچه‌که‌ بگه‌ژیننه‌وه، پیلانیکنان بو‌ سازکرد وه‌ له‌سالی ۱۹۰۷ داله‌پشتی چادریک دا له‌گه‌ل هاو‌رپییه‌کانی شه‌هیدیان کرد.

له‌وی رۆژی را سمایل ئاغا، هه‌رله‌ فکری وه‌ی دابوو که‌ تۆله‌ی خۆی

(۱) عه‌شره‌تی شکاک به‌ دوو ده‌سته‌ به‌ش کراوه: عه‌بدو‌اکان که‌ له‌ ده‌و‌روبه‌ری چه‌هریق له‌روژئاوا له‌انتها‌ی سه‌روی به‌حری ورمی ده‌ژین، که‌سه‌روه سمکو بوون، وه‌ مه‌مدوا کان که‌ نزیک به‌ خووارو، واته‌جنوبین وه‌سه‌ربه‌ یه‌کیک له‌مامه‌گانی سمکون، که‌عه‌مه‌رخانه، که‌یه‌کی له‌خاوه‌ن نیوو، به‌نفود بووه، که‌ پیاویگی وه‌ک سمکو به‌ قودرته‌توبوه.

به‌توره‌یی‌وزۆره‌ملی له فارسه‌کان بستیتسه‌وه، جا، که ره‌تیک بو لای تورکه‌کان ده‌چوو وه جاریک بۆلای پروسه‌کان، وه هه‌روه‌ها بۆ لای ئینگلیسیکان خوی ده کیشا... وه هه‌ربه‌وجوره‌بوو که له‌ووتو، ویزو، هاتو، چوپه‌کی دوستانه‌دا له‌شاری‌وان له‌گه‌ل وابه‌سته‌ی نیزامی بریتانیا له‌وان به‌نیوی کاپیتان دیکسون که‌لکی وه‌رده‌گرت.

له‌پاش‌ته‌واو بوونی شه‌ری جیهانی هه‌وه‌ل سه‌روکی ستادی پایه‌به‌ری ئینگلیس هه‌ولای دا، که یه‌که‌تیک له‌به‌ینی گه‌لی هه‌رمه‌نی، ئاسوری وه کورده‌کانی سه‌ر به‌سماعیل ئاغا له سنووری پروس دا دژی تورکه‌کان پینگ بئینی. به‌لام سمکو یه‌که‌تیکه‌ی نه‌سه‌لماند، وه‌له ۲۵ فیوریه‌ی ۱۹۱۸ دا سه‌روکی پروحانی هه‌رمه‌نی‌کانی به‌نیوی مارشیمونی له‌نیو برد.

سیمکو پاش شه‌ریکی قوورس تووانی به‌سه‌ر زۆربه‌ی و لاتی کوردستان دا زال بی، واته‌له له‌ده‌وره‌به‌ری قه‌راغ به‌حری ورمج وه‌تا سنووری تورکیه‌وه‌ناوچانه‌ی داگیر کرد، شه‌وکاره‌ساته‌ هاوکات له‌گه‌ل ته‌سلیم بوونی تورکه‌کان له ئوکتوبری ۱۹۱۸ دا بوو که ته‌واو بوونی شه‌ریان سه‌لماند.

رپهرینی سمکو له‌گه‌ل له‌ناوچوونی سلسله‌ی پادشاهی قاجار له‌ئێران دا به‌رامبه‌ره‌و، هاوکاته، شه‌وی که پروون بو ته وه شه‌وه‌ختی له‌سه‌رتاسه‌ری زه‌ه‌ویوزاری ئێران دا ته‌واوی پیاوه‌ چه‌ک دا‌ره‌کانی ژاندارمی و لای له ۱۲۰۰۰ نه‌فه‌ر، وه قه‌زاقه‌کان له ۷۰۰۰ سه‌رباز که خه‌رجیان له‌لایه‌ن ده‌ولته‌ی ئینگلیسه‌وه رووسیه‌ ده‌ درا پیترنه‌بوون!

تا شه‌وکاته‌ی که ره‌زاخان له‌سالی ۱۹۲۱ دا کودتای کرد، سه‌ربازه‌ قه‌زاقه‌کان له‌ژیر فه‌رمانی شه‌فسه‌ره‌کانی ده‌ره‌وه، واته‌ پروسه‌ سپی‌کان ته‌علیم ده‌دران، وه‌خه‌رجی شه‌وانیش له‌لایه‌ن ده‌ولته‌ی بریتانیا وه‌ده‌را... که به‌راستی ته‌واوی ده‌رامدی مالیاتو، خه‌راجاتی ئێران له‌ژیر بارمه‌تی، چاو (دی‌ری ئینگلیسیکان بوو. وه شه‌وکاره‌ ساته، تا ته‌واو بوونی شه‌ر هه‌رد ریژه‌ی هه‌بوو، وه به‌گه‌رنگی ئینگلیس به‌ دووایه‌ وه بوو.

حکومه‌تی ئێران به‌ته‌واوی زه‌برو، زه‌نگی خۆیه‌وه، ده‌یه‌دیست به‌هه‌ر چونیک بی سمکو له‌نیو به‌ری ئینجا بو کوشتنی سمکو به‌سته‌یه‌کی به‌فیلو، ته‌له‌که بو نارد، به‌لام شه‌وه‌سته‌یه‌ که بو‌مب بوو، وه‌توقی چه‌ن که‌سی له سه‌روکه

شکاکهکان وهیهکیک لهبراکانی لهنیوبردو، سمایل ئاغالو پیلانه ززگار بوو . لههاوینی سالی ۱۹۱۹ سیمکو شاری وورمی ی گه مارپو دا . حکومهتی ئیران ، سرههنگ فیلیپوفی پرووسی کهسهرۆکی قهزاقهکانی ئیرانی بوو ، وهلهقشونی ئیران دا خزمهتی دهکرد ، لهریگی شارهف خانهی ورمی را نارد ه سهرسمایل ئاغا . ئهوهفسهرهلهمهلبندی شاپور دا هیزشی برده سر سمایل ئاغا ، وه پیاوهچهک دارهکانی سیمکوی تا چههریق پاشهکشه پیدایا ، بهلام لهنهکاو له سیمکوی داوا کرد که ووتو ، ویژبکری . لهکاتی ووتو ، ویژ دا فیلیپوف پیی را گه یاند که من نامهوی بوسه رناوچهی وورمی دهس دریژ کهم ، وهده گهریمهوه . ۱

ئینجا فیلیپوف ئهوکاره ی کرد ، وهسمایل ئاغا وورده - وورده تهواوی مهلبهندی ورهتی داگرت لهسالی ۱۹۲۰ را تا نیوهراستی سالی ۱۹۲۱ ناوچهکه له هیمنی و ئارامی دابوو ، بهلام قشوونیککی تازه لهته ورپز و هر ی که وت که ئهوه هیزه له ناوچهکانی تارانوههات بوون .

بهو جوړه ناوچهی کوردستان ئازاوهی لی سازبووه ، بهلام لهپیش ئهوهی دا که ئهوه هیزه بگاته ناوچهکه ، سمایل ئاغا شاری سابلاغ واته مهابادی گه مارپو دا ، خهریکی گرتنی بوو .

۱- گرتنی سابلاغ (مهاباد) (له خهزلهوهی ۱۹۲۱)

۲ له ۶ مانگی اوکتوبری ۱۹۲۱ مروفت تهها ، ژن براو ، ئاوالزاوا و ، هاوړپی سیمکو لهگهل چهندهسدسوار هیزشیان بو سهر شاری سابلاغ (مهاباد) برد . لهوکات دا ۵۵۰ ژاندارمی ئیرانی لهوشارهیان بهرگری دهکرد

بهلام لهشک دامایوونه وه ، وه نهیان دهزانی چبکهن ، وه ئایا پیوسته شه ربکری یان نه !؟

بوداواژۆزی سمایل ئاغا به خو یوبه ۲۰۰۰ سوواری کورد بو سابلاغی وهری کهوت ، لهسهرریگی خو ی ههرقه لاو پووستیککی ئیرانی کهدیت بایه لهبهینی دهبرد . دهیگرت ، تاگه هیشه شاری سابلاغ ، له نیوشاری دا وه دووی ژاندارمهکان کهوت ، قهلمت وبری لی کردن ، هیزی دهولهتی خو ی نهگرتو ، شکاوبلاو بوو ،

لهوشهره دا ۴۰۰ ژاندارم کوژراوله ناوچوو ساحیب مه نسه به کانیان جگه لسه دوویا سی کهس کوژرانو، له نیو چوون، سی ئه فسه رهش که گیرا بوون له به ندیخانه کران شکانی هیژی دهولتهی له مهاباد زور به یه کی گه وه بو دولت بوو، نه و نا کامیهو، شکانه، مه به ست به وه بوو که هیژی دهولتهی نهم و، دیسپلینی نه بوو، ئالوژی له نیویان دا ده دیترا، به لام مه به ستیکی دیکهش بوته هو شکانو، لیک بلاو بوونی هیژی ئیران. یانی به گرتنی دوویاوی گه وه ی سا بلاغ، خه لکی شاری به ره ره کانیان له گه ل کار به دهسته کان کرد، وه بووبه هو شکانی وان به لام گرتنی شاری مهاباد له لایهن هیژی سمایل ئا غا وه، تالان و کوشتنی خه لکی نیو شاری شی به دووا وه سوو، وه خه لکی کی زور کوژرا: قازی له تیفی به ناوبانگ له جهنگه ی شهره داشه هیدکرا، وه دهوله مهنده کانو، ده ره به گه کانو، خه لکی شاری تالان کران به شوینی نه وه دا پاش چند حه وتووان، سمایل ئا غا نه و کاره ساته ی له ووتو، و بیژیک دا، بوکوری کلوبی کورده کان که له شاری قوس تنه تنیه را هات بوون، وه به سه رکردایه تی مسته فا پاشا بوو، بلاوی کرد بووه و، وه شهرحی دا بوو، گوت بووی: که ئیمه له سه رو که گه وه کانی سا بلاغ دا وه ت مان کرد که بین وه له پیش گرتنی شار دا چاره سه ریکی مه سه له که بکری، به لام نه وان نه یانه ویست وه لام به دنه وه، وه خه لکی شاری سا بلاغ ریزیان دانه نا ئینه ئیمه ش شه رمان هیئا قه راغ دیواری شاری سا بلاغ، وه شکاکیش بیانه وی یانه یانه وی ده سی تان به تالان و برین کرد!

سمایل ئا غا به ووتاره که ی ئا وا دریزه پی دا، فارسه کان تا قه راغ دیوارو، برج و باروی شاری شه کسه یان کرد بوو، وه ده هات که به گرتنی شاری سا بلاغ، شه ر ته واوبی، به لام خه لکی شاری له وه بنیه دا تا وان بار بوون، ئینه جا بوونه فیدای نه وشهره، وه شکاکه کانش چاویان هیچ شتیکی نه ده ویست، هیچیان نه ده پاراست. سمایل ئا غا ههروه ها ده ری بری که به راستی نه ده توواندرا که له تالان کردنی شار، پیا وه کانی خو ی بهاریزی. " هه رچهند له دووایه دا خه لکی شاری به تابه ت گه وه ره کانو، ردین سپی کان له لایهن سمیکو وه دل داری درانه وه، به لام خه لکی نه و زوی مهاباد له وه باره یه دا زور به دهسته وه ستانه وه ده دوینو، قه زا وه ت ده کهن.

ئینه جا به هه رچونیک بووی، خه لکی مهاباد سه کو ی به یه کیک له پیا وه گه وه کانی

خۆمالسی کورد، واته ناسیونالیسم ده ناسن. پاش گرتنی سابلاغ هیژی دهولهتی ئیران، له ئازربایجان دا هاته ژیر فرمانی ساحیب مه نسه بیکی سوویدی به نیوی سره ههنگ "لوئید بیژگ".

هیژیکی دیکهش له ژیر شه مروفه رمانی سه روکی کی ئیرانی به نیوی "شه میر شهرد" بوو، که قشوونه کهی بریتی بوو له چریک و، پارتیزانی خه لکی ناوچهی ئازربایجان که پیر له ۲۰۰۰ که سه بوون، شه وهیزه هیژیشیکی برده سهر پیاوه چه کداره کورده کان، سمکو له قهراغ شاری هیرشه کهی تیک شکاند، وه پیتر له ۲۰۰ که سی لی کوشتن، وه ههروه ها شه میر شهرد شهده له شه په دا کووزرا، ماوهی هیزه که به ئالوزی و شکاوی، بو دووايه پاشه کسهی کرد. به شوینی شکانی هیزه ئازهریکان، سیمکو شه جار هیرشیکی گهروهی برده سه رهیزی به ژیک و پیکی سه رههنگ لوئید بیژگ سویدی، زاندار مهکانی شه وهیزه به چهک و، شه سه له حهی ئینگلیس چه کدار کرابوون، به لام شه سباب و یه دهگی شه ری که بو پشتیوانی هیزه که دانداربوو، یان چهک و شه سه له حهی فه رانسهوی بوو، یان ساز و به رگی رووسی! ۵

دوو هیژی دیکهی دهولهتی که یه کیان له نیوهی مانگی نوامبری سالی ۱۹۲۱ وه تا دسامبری ۱۹۲۱ به رگری له شاری خویه ده کرد، له وی دا ماوه. هیزه که ی دی هیژشی برده سهر ناوچهی قه ره ته په، ئینجا ههردوک هیزه به رانه بهر هیژی سه میل ئاغا دا شکان، وه کشانه وه دووايه.

پاش شهو پیروژه گهروهی که وه دست سیمکو کهوت، حورمهت و، رپزیوی له نیو عیل و، عه شیرته کورده کان وه خه لکی کورد به تیگراشی چو سه ره ی وه گهوره کان سهریان بو دانواند.

سه ره نه جگام و لات و، مه له بن دیکی که سه میل ئاغا توانی به هیژ و، قودرتهی خوی داگیر بکات بریتی بووله ناوچهی با شووری به حری وورمی تا شاری خویه، وه له شماله وه بو لای جنوب تا شاری بانه. وه هه ره بو جووره، تهها برای خیزانی سه میل ئاغا و لاتنی بیره کاپرای، تازیباری له به رده ستهی دا بوو، وه ئیداره ی ده کرد.

۲ - سمکو -

مافی گشتی و، سهر بهستی نه ته وایه تی واته له مه جموع دا وولاتی یه ک جئی کورد ئاوات و ئامانجی وی، بووه ئینجاله بهر چاوی سهر کرده کانی ئیران وه ههروه ها تورک وهک "حه سمن ئه رفهع" وه "ئوزده میر" سمایل ئا غابه و چه شنه قه زا وه تی له باره ی دا کرا وه، سمکو هه رچونیک بی، پیاویکی له خو رازی و، هه یچ نه زان بووه و، تالان گه ی! وه به راستی مرؤقیکی نه ته وه په رست واته ناسیونالیست بوو، وه نیو ئاخن دار. وه زور یان له ئا غا وه ته کان و، ده ربه گه کان که ها وکار یان له گه ل کرده، مه به ست به وه بووه که ئه ویش "فیودال" بووه، وه تامی نه ته وایه تی واته ناسیونالیستیان چیه ستو وه، وه به راستی هه موویان کوردی نه ته وه په رست بوون. سمکو کوتی رپی ئه یه پانتولیک ی شکاکی، وه چه کمه یه کی پروسی له پی ده کرد به و ته ی ئینگلیسیکان خوش لیباس بووه هه می شه زه رده خه نده یه کی شه رمیو نانه ی به لیو یه بوو، پیاویکی که م دو ی، ما قوول و، له سه رخو بوو. کانگای نا وه ندی سمایل ئا غا چه هریق بوو که نزیک ی سنووری وولاتی تورکیه یه وه له قه راغ وئا خری شمالی به حری وورمی به بووه.

له نیو چومیک دا له سه ر ته قه قه به ردیک ی بلند بابی سمکو قه لایه کی دروست کرده که ده ئی هیل لانه ی هه لویه.

مالیکی گه وره ی دیکه شی هه بوو که ئاشپه ز خانو، ته ویله ی له نیوی خو ی دا بووه. گه یرا ویا نه ته وه که کاتیک کار به ده ستانی ده ول ته ی بزوتنه وه که ی سمایل ئا غایان تیک شکاند وه ماله که یان دا گه یر کرد، له وی دا پیا نوو کیان دیته وه. میژوو نووسان له به ابه ت بوونی ئه و پیا نو یه له خانوی سمکو دا که دیترا وه سه ر یان سوور ما وه، له به ره وه ی که و لاتی پان و به رینی کوردستانی که هیستا رام نه بووه، ئه وه به راستی جی پی سه ر سوور مانه. "سمکو دهنگی تفهنگی یه وه قاسپه قاسپی، کهوی و هه راهه رای مهیدانی شه ری و هه حیله ی ئه سپانی زور له دهنگی پیا نو ی پی خوش تر بووه - وه ره گه یرا" سمایل ئا غابو هه و ال، خه به رو باس وه ره گرتن له دووری و لاتی، له مابه ینی شاری مهاباد - چه هریق ویلمان وه ههروه ها جیگا دووره کانی کوردستان

تهلهفونی ههبووه، وهخه بهری وه رگرتووه، ئاگاداری له کاروباری ناوچه که ههبووه. گهیا و یانه تهوه که سمایل ئاغا مروقیکی بی پوحم بووه، وه دووژمنانی خووی بهزنی دووئی له سمرقهلای، کیوه کان را همل داشتووه

لهوباره یه دا به سه رهاتیک لهوی ده گهیر نهوه وه له زمان یه کی وک له وه فسه رهانی که گرتوویه تی بیستراوه که سمکو له خورا خه لکی نه کوشتووه، به لکو ویستوویه تی توله وه رگرتیهوه، وه ئاوا ی گهیراوه تهوه! پاش شهری یهزدیکانی (نیوه راستی مانگی نووامبری ۱۹۲۱) که چهن ساحیب مه نسه بیگ زیندانی بوون له یه کی که لهوانی ویستووه که چه شنی کاروله عمه ممل هینانی ره شاشی فیرکا. شهوه فسه رهکیان در جه داره که لهوکاته دا که گول لهی له بهر ره شاشه که دا داناوه به ره و سمایل ئاغای را گرتووه، وه ویستوویه تی پی یه وه نی!

لهوکاته عاسته مه دا سمایل ئاغا هه لاتو ته سه ری وه دهستی گرتووه وه پیی گووتووه که "سپاس!" به راستی فیربووم که چون ده بی وه کارخوری و، باو بژی... " وه پاشانی ده پرسی، مه بهستی کوشتنی من له نیو شه وه موو سه رکرده کوردانه دا چبووه، وه تو سوور ده زانی که ده کوژیه وه، به لام شه فسه ره که وه لامیکی شه توی نه دا وه تهوه، عینجا له کاتیک دا که شهوی له گهل شه فسه ره کانی دیکه ئازاد ده کا، به هه ریه ک لهوانه لیره یه کی زیریشیان ده داتی وه تار بیازو، خه تی ئیران پیاویان له گهل ده نیری. ۸

عینجا سمکو، شهوه ش ناشاریته وه که به لی وایه که شه من به چه شنی توله وه رگرتن له گهل ئیرانیکان بزوتوومه وه چونکه! باب و، با پیرم، وه ههروه ها خزم و، قهومه کان و، دوو. براکانم به دهستی شهوان کوژراون. سه ره نه جام هه ره شهوانش سیمکویان له نیو برده وه!

سیمکو زوژجاران له ووتاره کانی دا گوته یه تی که به راستی هه لو یستو، مه بهستی عیمه، زیاتر مه سه له ی نه ته وایه تی بووه، نه ک توله شه ستان دنه وه: "هه موو که سه ده زانی تائیس تا، چه سه ر کورده کان داها ته وه، که سان و گه وه ره کانی پیشووی عیمه وه ک سمایل خان، عه لی خان، به چه شنی کی زور زالمانه له لایهن ئیرانیکانه وه له به یین چوون. له راسته قینه دا من که عیستا بو نه ته وه ی کورد، هه ول ده ده م مه سه له ی توله وه رگرتنش له زور داره کان، له گوپری دایه" ۹

شه وه ی که وا بو سمکو زوون بو ته وه، شه وه یه که حکومه تی پادشایه تی

ئیران قەت نەى ویستوو له گەل داواى مافەکەى ئەوان کە بە دەست هێنانى مافى سەر بەستى گشتى ، یان مافى ناو خۆى واتە ئوتونومى بووه ، رووى خویى بنوێنێى وە دان بە سەر ئەومەسەلەیه دا بێنێى .

جا با پرووانینه ئەو نامیلکەیه کە سمایل ئاغا لە سالى ۱۹۲۲ دا ، بو زەفەر رود دەوله (فەرماندەى پایە بەرزى ئیران فەرماندە گشتى له ئازربایجان دا نوسیوه ، سرنج بەهێنێى : "ئیه باش دەزانن کە هێندیک نەتەوه له دونیا یه دا هەن کە بەقە را چووآر بەش لە بەشیک له کوردهکان نابن ، وە بە ئاواتى خوێان کە مافى ئوتونومى یه گە یشتوون ، چاوبنوێنە سەر ئالمایشیکان کە بەو جورە دا بین کراون "ناوچەین"

"لەرسته قینه دا ئەگەر نەتەوهى گەورەى کورد ، لە ئیران دا بە ماھى نەتەوا یه تى نەگات ، مردن و ، نەمانى ، لەزبان چاکترە (لەوکاتەى کە ئیستا کە ئیمەتێى داين ، لە ئاکام دا حکومەتى ئیران پێى خوش بێى یان پێى ناخوش بێ ، ئیمە مافى ئوتونومى مان دەوى ، جاشووه ئاواتى هەر مەروۆفیکى کورده ، وە زبانیکی

نوی بوخەلکی ئیمەیه . ۱۰

بەلام سیمکو هەرگز ئەو کاتەى بونەهاتە پێشێ کە کوردستانیکی سەر بە خو ، یان ئوتونوم ، دابمە زرینێى ، وە کاروبارى و لات بە دەست بگرێ
 کۆرێ کانگای کلوبى کوردی شاری قوس تەن تەنیه کە بە سەرۆکایه تى مستەفا پاشای کورد هاتنە لای سمایل ئاغاى ، لێى یان پرسى : "تو کە دە تەوى لەوزە و یوزارەى کە ئیستا کە بە دەستە و یه ، سازمانیکى حکومەتى دامەزرینى ، وە سەر بە خو بى ، پەس ئالات بو هەل نە کردوو ه ؟

سمکو وە لامى داوه : لە کاتى حازردا سازمانیکى زۆر ریک و پیک بەر یوه نە چوو ه . من مەروۆفیکى کوردم ، وەرە ئەو ولاتەى رزگار کەین ، هێندە کاریکى گرنگو ، زلشە کە کێ حاکمو ، راپەربى . من لەو سەر زەمینە دا پیاویک نەم کە مەقام پەرستو ، لە خو رازى بى . ئەوهى کە مەبەست لە ئالایه . . . من پیم وانیه هێندە مەسەلە یه کى گرنگ بى . بەلام پێویستە ئەوهش بزاینن کە شکاک ئالای جور بە جور یان هیه ، وە هەر عەشیرە تەى ئالای خوی هیه ، ئەوه تا کە بە چاوى خۆت ئەوهى باش دەبینى . " ۱۱

لە ئاخىر ی سال ۱۹۲۱ دا سەرۆکەکانى شاری قوس تەن تەنیه کە راپەربینیکى

تهواویان له کوردستان پیک هینابوو، وهک که له پیش داباسی کرا، دهیانه ویست که سیمکوش به وراپهرینه پیوه نبدن وه مه بهستی ئه وپرسیاره ی مسته فاپاشا که له سمایل ئاغای کرد، که توله جیات ئه وه ی که ئیستا که له گهل ئیران شهر ده که ی وه هیرشیان ده به یه سه ری، بوچ نایه ی له پیش دا به عیمه یانی کورده کانی، وان، ئه زه روم، بتلیسو، هه کاری یارمه تی بکه ی؟ وه ئیستا که، که مال مسته فا قودره تی به ده سه ته وه گرتوه کاتی وه یه که نه یه لین به سه ره عیمه دا زال بی؟

سمکو وه لامی داوه که من نامه وی پردی بهینی خوم و، تورکیه له نیو بهرم، چونکه ئه وان چه کو، سازوبه رگم ده ده نی.

به لام شای و یاس بوو که سمکو بهو قسه یه ی که کردی، له گهل پیک هاتنی (کوردستانی گه وره) به لینی نه دابوو، وه یان له خو ی رانه دیوه که رابه ری و سه رو کایه تی به ده سه ته وه به گری... به لام مسته فاپاشا ئه وه ی نه شه سارد وه وه، به تووره ئی له باره ی سمکو دا گوت بووی که: "سمکو به نه زانی خو یه وه به کوره که ی نوو سیبوو که به لی من لایه ن گری که مالیکانم، چوونکه به هه موو جو ریک یارمه تیم ده کن."

۳ - سمکو، ئینگلیسیکان

سمایل ئاغا له سالی ۱۹۱۹ یه وه، له گهل ئینگلیس ده یه ویست نیوانی خوشکا، وه به یارمه تی ئه وان چاره سه ری مه سه له ی کورد بکات. ئینجا ئه و کاره به رابه ری سه ید ته ها ده هات به رپوه به ردی، له مانگی مه ی سالی ۱۹۱۹، ته های له ریگای هه ولیر وه ناره به غدایه که له گهل ئینگلیسیکان له باره ی مه سه له ی کوردی ئیران ووتو، و ئیژبکات، ته ها له گهل ویلسون پیاوه رامیاره که ی ئینگلیس له بابت چلونا یه تی مه سه له ی کورد زور دووا، به لام سه ره نه جام "ناهومید" ماوه، وه که لکی له ووتو، و یژه که وه ره نگر ت. له وکاته دا که پیاوی رامیاری ئینگلیس له گهل نوینه ری کورده کان گفت و گو ی ده کرد، له بنه وه ش را له گهل ئیرانیکانیش خه ریکی گه پو، گالته ی سیاسی بوو، وه له ئاکاما ئیداره ی سیاسی ده ره وه ی ئینگلیس ده ری به ری که: "ئه گه ر حکومتی ئیران له سه ر چاره سه ر کردن و کاره ساته که ی مه سه له ی کوردستان، به راستی و چاکی نه یه ته پیشی وه

ساوه ساوی تیدا بکات، ده بی لهوهی بترسی که کورده کان، داواوی جودائی بکن " وهه وکارهش بو تاران لهوکاته باریکه و ناسکه دا مهترسی زوره، وهشایه ده له ئاسوی سیاسی ئینگلیسو، فارسه کان دا بی ته ئیسرنه بی ۱۲۰

ئینجا له سالی ۱۹۲۱ پاش شهوهی که سیرپرسی کاکس چوتاران، وه له گهل شیرانیکان به گفت و گو یه کی گرنگ دانشت، وه پوستی تازهی له شاری به غدایه وه رگرت، کاروبار به تهواوی گوزابوو واته لهوبه یینه دا سهروک وه زیری شیران ووسوو و ددهوله^{۱۳} په یمانیکی له گهل ئینگلیس به ستبوو، وه وا ئاشکرا بوو که پاش هانتی زیاهه و ددین ته باته بانی وه کودتای مانگی فیورییهی سالی ۱۹۲۱ مهسهلهی ولات پهنگو، پرویه کی دیکه به خوئی گرتوه، وه دوو دهولهتی شیران وئینگلیس زور له یه کتر نزیک بوونه وه.

سمایل ئاغا له مانگی ژوییهی سالی ۱۹۲۱ واته پینج مانگ دووای کودتا، تا شهو^{۱۴} رادهیه گه یشت که چاوو بی کهوتنیکی له گهل یه کی له ساحیب مهسه به کانی ئینگلیس شاری شو بکات تا به لکو پیکه هانتیک له بهینی هرودوکیان دا وه دی بیت.^{۱۴} وه به دووای وی دا له گهل سیرپرسی کاکس له مانگی ئوتی ۱۹۲۱ دا یه کتریان دیت، وه لهو چاو پیکه وتنه به پیویستی زانی که دوو مهسهلان لهوبه یینه دا به چاکی پروون کاتهوه، وه له ئاکا مابزانی وازی کوردستان چی لی دیته وه، وه ئایامه سهلهی کوردستان که له سالی ۱۹۱۴ وه که له بهر چاوی دهو له تانسی تورکو، سوویت، وه ئینگلیس دابووه، به کوئی دهگات.

دووهم ده بی شهو مه به ستش بزانی که ئایا له نیو چوونی تاج و تهختی پادشایه تی قاجار، وه هاتنه سهرکاری په زاخان ده بیته هوئی شهوه که قازانچی خه لکی کوردی تیدا بیست، وه ئایا له ووبابه ته وه مهترسیک له گوزی دانیه؟ وه ئایا شه گهر دهوله تیک کورده کان له ژیر بالی خوئی دا رانه گری به تهنیالیی چون له چنگی شیران و، تورک رزگاری دیت؟ سیمکو هه لو بیستی شهوه بوو که به هر چونیک بی ئنگلیس رازی بکا که لایهن گری بی و، حمایه تی لی بکات.

"سمایل ئاغا شهو مه تله بهی دووباره به وان گوت بوو که "که ره سه وه، سازوبه رگی شه ری بو کورده کان زور پید او بیسته. شه گهر ته داره کی شه ری نه بی ئیمه تووشی ناره حه تی و چو تی ده بین! ۱۵

ماوهی سی مانگان ووتو، ویز له بهینی کورده کان وه پیاوه کانی ئینگلیس

دریژهی هه‌بوو، له‌وبه‌نیه‌ش دا بابه‌کر‌ئا‌غای کورد که لایهن‌گری‌ئینگلیس‌بوووه له‌وکاره‌ دانێ‌ۆنجی‌بوو. هاوبه‌شی له‌گفت‌و‌گویه‌که‌ داده‌ کرد. به‌لام پاش‌ ئه‌وه‌هه‌موو هاتو، چۆیه‌و، ووتو، وێ‌ژه‌ له‌مانگی‌ اوکتوبری‌ سالی‌ ۱۹۲۱ دا به‌ ده‌ستووری‌ ده‌وله‌تی‌ ئینگلیس، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی‌ که‌ ئی‌ران له‌و مه‌به‌سته‌ و گ‌فت‌و‌گویه‌ نی‌گه‌ران‌و، دژ‌دۆنگه‌ ئیتر هه‌یج‌ نوی‌نه‌ریک‌ بو‌ قسه‌لی‌کردن‌ له‌مه‌سه‌له‌که‌ کۆ‌نه‌بووه، ته‌نیا ئینگلیس بو‌ ئه‌وه‌ی‌ که‌ بزانی‌ بزوتنه‌وه‌که‌ی‌ کوردان‌ له‌ چ‌لۆ‌نایه‌تی‌ به‌رگری‌ ئه‌وان، که‌ ئی‌ران بی‌توو هه‌یژ‌ش به‌ری‌ به‌ کوی‌ ده‌گات‌وه‌ له‌ومه‌به‌سته‌ ئاگاداری‌یت. ۱۶

له‌سه‌ر ئه‌وه‌ش‌را مسته‌فا‌پاشا، سه‌رۆکی‌ کۆ‌ری‌ کوردی‌ تورکیه‌، پلاری‌ ئاخ‌ری‌ خو‌ی‌ هاویش‌ت، وه‌هه‌ول‌ی‌ دا که‌ ووتو، وێ‌ژیکی‌ دیکه‌ له‌نی‌وان‌ کورده‌کان‌و، ئینگلیس‌ به‌ر‌پۆ‌ه‌به‌بردری‌.

ئینجا هه‌ردوک‌ کۆ‌ری‌ کوردی‌ تورکیه‌ و ئی‌ران به‌ را به‌رایه‌تی‌ مسته‌فا‌ پاشاوه‌ سه‌یدتاها له‌گه‌ل‌ ئینگلیسیکان‌ ووتو، وێ‌ژیکیان‌ به‌عه‌مه‌ل‌ هه‌ینا‌وه‌ به‌وانیان‌ را‌ گه‌یان‌د که‌ ئه‌گه‌ر بی‌توو ئینگلیس‌ یارمه‌تی‌ چه‌کو، ئه‌سه‌له‌هو، سازوبه‌رگی‌ شه‌ریمان‌ بداتی‌ وه‌ به‌ئاشکرای‌ی‌ پشتیوانی‌ کوردی‌، ئی‌مه‌ ده‌ تئووانین‌ ناوچه‌ی‌وان، ئه‌رزه‌روم، سیواس، حه‌کیاری، بتلیس‌ بگ‌ری‌ن‌ وه‌له‌سه‌ربازه‌تورکه‌کانی‌ پاک‌که‌ینه‌وه، وه‌ ده‌رسیکی‌وا به‌ کاربه‌ده‌سته‌کانی‌ تورک‌ بده‌ین‌ که‌ قه‌ت‌ له‌بیران‌ نه‌چیته‌ وه‌ تاره‌ وان‌دز‌ یچین‌ وه‌ ئه‌گه‌ر ئینگلیس‌ بی‌هه‌لی‌ تا شاری‌ ئانکارا‌ ده‌رۆین‌. وه‌ئینجا له‌ ئی‌ران‌ دا ده‌تئووانین‌ تا مه‌لبه‌ندی‌ سه‌ه‌ پرۆینه‌پیشی‌! ۱۷

ده‌وله‌تی‌ فه‌رانسه‌ش‌ که‌ هه‌روه‌ها به‌ شوینی‌ مه‌سه‌له‌ی‌ کورد‌دابوو، باشی‌ لی‌ حالی‌ ببوو که‌ ئینگلیسیکان‌ پاش‌ به‌ ستنی‌ په‌یمان‌ له‌گه‌ل‌ ئی‌ران‌، ئیتر هه‌یج‌ کاریکیان‌ به‌ کورده‌کان‌ نه‌ماوه‌وه‌چشیان‌ بو‌ ناکه‌ن، وه‌ مه‌سه‌له‌ی‌ کورد‌ له‌به‌رچاوی‌ ئه‌وان‌ لاچوووه، وه‌پشت‌گویی‌ خراوه‌. به‌لام له‌سه‌رئه‌وه‌ش‌ را سمکوش‌ هه‌رچاوه‌ پرووانی‌ یارمه‌تی‌ له‌وان‌ هه‌بوو، سه‌رئه‌نجام‌ کورده‌کان‌ له‌وده‌مو، جه‌مه‌ش‌ دا هه‌یج‌ کاریکیان‌ بونه‌ کرا. ۱۸

۴ - سیمکو و تورکه‌کان

وه‌ سه‌رئه‌نجام‌ سیمکو به‌وه‌ی‌ خو‌رازی‌ کرد که‌ له‌تورکه‌کان‌ یارمه‌تی‌ وه‌رگری‌!

ئویش لهوهی دا مهبهستی دوشت بوو. مهسهلهی نتهوایهتی که لهنیو تورکهکان دا رهواجی ههبوو، بۆوی زۆر چاک ئاشکرا بوو، وه دهشی زانی که تورکهکان لهئیرانیکان بو کوردان دووژمن ترن "بهلام سیمکو" همرگر هاتو، چۆی لهگهله تورکهکان نهپری وهچک وئسهلهحهیهکی که پیویستی بوو لهوانی وهردهگرت. ۱۹. تورکهکان لهبارهی سمایل ئاغا دا جووان قهزاوه تیان نهده کرد، سه رههنگه علی شهفیق (ئوزدهمیر) لهسه ره رای کاری سمکو دا پیی دهگوت که پیاو ییکی (عهوام) و سادهیه، بیرو، رای قوول نیه "سفهتی حاکم بوونی چاک لهوی داهیه" ۲۰. ئهو قسانه ی ئوزدهمیر پاش چهن مانگان کاتیک گوترا که سمکو تهواوی ناوچهی کوردستانی لهژیر دهستی دابوو، بهلام لهو کاته دا حکومهتی ئیران ههولی دا که لهتورکهکان نزیک بیتهوه، وه ئهوان دژی کوردهکان هان بدات. ئینجا ئیران له ۲۵ ئوکتوبری ۱۹۲۲ دا خهریکی ووتو، وپز لهگهله تورکهکان بوو. وه ئهوهش مهبهست به یارمهتیک بوو که له لایهن تورکهکانه وه به سیمکو دهگرا، وه ههروهها دهشیانهویست که پپش لهیه کهتی و نفوزی ئینگلیس - فهیسهل له ناوچه که دا واته له نیو عهشیره ته کوردهکان له مهلبنده که دا بگرن وه مافی خویان لهونیوه دا دژی کوردهکان بپارژن. ۲۱

۵ - سمکو وهرووسهکان :

ئینجا سیمکو لهو ناوچهیه دا له پشتیوانیک ده گهرا، جاههلو، مهرجی بو ههل کهوت وه له بههاری سالی ۱۹۲۲ دا کوریک ی بو باکو په نارد. ۲۲. ئهوکاته له میژوودا، کاتیکی زۆر ناسکو، عاستهم بوو، سمایل ئاغا به راستی وهختیکی باریکی ههل بژارد بوو! حکومهتی تازهی ئیران هاتو، چۆی خوئی لهگهله حکومهتی شوپهوی عادی و ته بیعی کرد بوو. وه له پهیمانی ۲۶ فیوریه ی سالی ۱۹۲۲ ئهو کاره ی سهلماند بوو. وه ههروهها شوپهوی یارمهتی سازو بهرگ و، نیزامی خوی له سه رانی شوژشکیژی کومونیستی گیلان پری بو (۱۹۲۱ - ۱۹۲۵)

شکانی "جمهوری لایهن گری شوپهوی له ئیران ههوهل و ئاخیری دهوره ی سمکو^{۲۳}یه. ئینجا حکومهتی شای تازهی ئیران پهره دهگری و دهیی که پایسه داربی و، پراوهستی: تهواوی عهشیره تهکان و، خاوهن قودرتهکانی ناوچهکانی ئیران سهریان

بوشا شوژ کردو، رام بوون وهه سهحه کانیان لی وهرگرتنه وهوه قودره تی رابزدوو یان لی ته ستاندنوه.

له مانگی دی سامبری ۱۹۲۱ وه، رهزاخان سازمانه کانی هیژی ئیرانی وهک قهزاقهکان و، ژاندارمهکان وه هیژی ئه یاله تی که تهواوی ئه وهیزانه ریک و پیک نه بوون وه ههریهک لهوانه سه به خوکاری ده کرد، هینایه ژیر فرمانی خوی وه دووبه رکیه تی له نیو ههل گرتن وه یه که تی و، یه که رهنگی له نیو ئه وان دا پیک هیناوه به ساز بهرگو، ته سهله هی یهک جوور ئاماده ی کردن.

سه ره نه نجام رهزاخان ده بوو کاری سیمکوش تهواوکا، وه به ههر چونیک بی له نیوی به ری. وه رهزاخان بهو نه تیجه که یشت بوو که پیرۆز بوونی وی یهک به دووای یه کی دا به سه ره قبیبه کانی ناوچه که ئه وه بوو که ده ی زانی زور قودره تیکی وایان نیه که بتوانن له بهرانبهر وی دا خوژاگرن وه له ئاکام دا یه که به دووای یه کی داشکاون

۶- شهری میاندواو له ئاوریل ی ۱۹۲۲ دا

سه رله شکر شه بیانی فرماندهی هیژی تازه ی نیزامی ئیران له مانگی ژانویه ی سالی ۱۹۲۲ دا هاته شاری تهوریز، مه به سستی ئه وه بوو که ناوچه ی کوردستان له رووانگی نیزامیوه ههل سهنگینی و کاره سه ته که ی سهنگ و سوک کات: له مانگی ئاوریل ی ۱۹۲۲ ته وه لویسته ی به جی گه یاند، واته ۵۰۰ پیایوی سه برزیوو، سه کیشی خه لکی گیلانی له ژیر فرمانی خاله قوربانی. دانا، که بوشاری سابلاغ "مهاباد" هیرش و هوروزم به ری. ئه وه هیزه که گه یشته سابلاغ سماهل ئاغاله پێشدا دهستی لی وه شانندن، همه له متی بو سه بردن. هیزه که تیک شکاو، خاله قوربانی

ردین سپیکانی مهاباد ده گیر نه وه که خالوقوربان به دهستی گاک سواره ی مه نگور له دیی ایندرتاش داگوژا. ئه وه له به ستهش سه ره تا یزاره ویه کن که گو تراون

ئافهرین سواره ته سه مه نگوری لینگی داخالوی، خالوی زگدری...

ش له و شهزه دا کوژرا !

ئینجا سی مانگ هیژی شی دیکه دهولمت وه دووا که وت وه سمکو له کهمین دا
راوهستا بو، هیژی خاله قوربانی که لهیهک بلاو بیوو رهسیتان له شهر کیشاوه،
پهژش و بلا بوون. شترئاداری له سهر پاداری نهما، وه له به رنگاری دا

لهگهل کوردهکان وازیان دینا.

په زاخان وهزیری تازهی شهر، به وا به ستهی نیزامی ئینگلیسی را گه
یاند که ده وله تی ئیران توشی مهسهلهیهگی زور زل بووه، ئینجا بو را په
راندنی ئه و گپرو گرفته پیوستی به پوول و پارهیه! وه ههروههاگوتی: ئه گهر
ئه و یارمهتیه زووبکری، من له ماوهی چهن حهوتوووان دا دهتوووانم هیزی سیمکو
بشکتیم، تهرت و توونای بکه م.

مهسهلهیهک، که بوپه زاخان هات بوپیشی، وه زوری لهبهر نارحهت بوو،
ولهبهرئه ومهسهلهیه نیه دهتوووانی لهگهل سیمکو پروبه پروبی، وه دژیوی دهست
به کاربیت مهسهلهی! هیزی سنه بوو ۴۰۰ پیاوی کهم چهکو، بی سازو، بهرگ:
فیشه کهکانیکی که سالهکانی پیشوو بو تفهنگی رووسی له قشونی ئیس فههان دا
ئامادهیان کردبوو،^{۲۵} وه ناربوویان، لهگهل فیشهک و تفهنگیکی که له هیزی
کوردستان دا بوو، فهرقی دهکرد! سیمکو لهو دههوساته دا، وازی زورباش بو
هاتبو پیشی، وه کاتیکی چاکی بوههل کهوت بو! ههر چند له بابته سازوبهرگی
هیژ زور تهیارنه بوو، وه بوغزو کینهی هیندی له کهسهکان و، ههوال دهرهکان به
حکومهت، پیشی له کارهکانی وی دهگرت، بهلام دهی تووانی نفوزی خوی تاو لاتی
خوواروی کوردستان یانی جنوب په ره پی بدات وه بهرگریشی لی بکات، وه

لهو ههل کهوته کهلک، وهرگری بهلام له مانگی ژوئنی سالی ۱۹۲۲ سمکو له وه لاتی
شه مزینان لهگهل کوپیکی تورک به سهروکایهتی حهیدره بهگ والی قه دیمی موسل
چاو پی که وتنیکی کرد: بهلام ئه و کوپه له بهرئه وهی که ئینگلیس چاوی به

خاله قوربانی ردین پاش وپیش

ههسته له خوی.....

خاله قوربانی ردین کلکه کهر

ههسته له خوی منگورت هاته سهر

عراقیوه بوو، وهنیکه ران بوو، لهبارهی مهسهلهی کوردنه دووان و، باسیان نهکرد. له مانگی ژوئییهی سالی ۱۹۲۲ تهواوی یارمهتی تاران حازرو، ئاماده ببوو، ساحیب مهنسهبی تازهی هیژی شیران، سهرلهشکرجهانبانی بوو، که لهشکری گاردی تاران وه ههروههاهیژی تهوورپزشی لهژیرفه رمان دابوو، ئهوهیژه لهتارانیه ژا هات بوو، وهلهمهجموع دالهگهله "هیژی تهوورپزشی" هیژیکی گهوهری ئازربایجانی پیگ هیئابوو، وهجگه لهو هیژه، هیژیکی داووخوازی هههمهنی لهژیرفه رمانی ساحیب مهنسهبیکیه نیوی به گرورابوف که ئه فسه ریکی روسیهی تزاری بوو حازربوو

له گشت دا ئهوه هیژانه بریتی له ۸۰۰۰ کهسه بوون که له شمالی ده و رووبهری بهحری ورمی دا جیکیریبون.

که سهرئهنجام له ۲۳ ژوئییهی سالی ۱۹۲۲ دا بۆلای شاری سهلماس وه پری کهوتن^۱

۷- شهژی شهکهریازی (۲۵ ژوئییهی ۱۹۲۲)

شهپی ئهوه مهلبهنده زۆر قورس بوو، وهله کردهوه دا له ۲۵ ژوئییه له شهکهریازی دهستی پی کرا. کوردهکان چووارجار بۆ سهرهیژی پیادهی شیران هیژشیان برد وه هه تا جهرگی پیادهنیزام نفوزیان کرد، شهپه خهنجهرو، شمشیردهکرا، وه دلیرانه له قهلبی هیژی شیران دا رخنهیان کردبوو، بهلام له ئاکام دا پیروژنه بوون و، پاشهکشهیان کرد.

سمکو ئهوجار به سووارهکانی هیژشی دهستی پی کرد، بهلام له بهر ئاور بارانی گوللهی چهکهکان پاشهکشهی کرد.

گوللهی توپی کوردهکان - که دهنگی دههات و، داویژ را، زۆر چاک وه نیشانه نهدهکهوت نیشانهگیر^۲ کان تورکهکان بوون - بهلام زۆریان له گوللهکان

(۱) له میژووی ورمی دا (تاریخ اورمیه) که نووسره کهی (تمدن) بوو، ژمارهی سهریازهکان و، چریگهکانی ئیرانی پترله ۱۵۰۰۰ کهسی نووسیوه، که ئهوه هیژه ههمووی هیرشی هیئا سهر سمکو. وهرگیر - م - ر

نهده تۆقین، وه سه ره نهجام کورده کان پاش نیوه روپه گه زانه وه دووایه وه پاشه کسه
یان کرد.

سیمکو که لهو شهردا ۱۰۰۰۰ کەسی له گهل بوو، بهلام لهوبهینه دا پترله
ههزار نهفهری له گهل نهما - وه وهویش ته نیا عه شیره ته که ی خوئی بوو که ههتا
ئاخر له گهلی بوو!

بهوجوره سیمکو له بهران بهر هیزی ئیران داشکا. به شوینی شکانه که ی
داهیزی ئیران ئاههنگی وورمیی کرد وه له مانگی ئوت دا پاش ئه وهی که کورده کان
چوواریالی ره بهق ورمییان له بهر دهستی دابوو، گریتانه وه!^{۲۶}
پاشان هیزی ئیران بولای چه هریق که کانگای ناوه رووکه ی هیزی سیمکو
بوو رویشته وه له کاتیکدا که ههتا سنووری تورکیه دهه چو پیشی، له فهرمانده ی
هیزی تورکانی ویست که پارتیزانه کانی کورد چهک بکاوه ئه سه له حه کانیا ن لی
بستی.

۸ - شه ری ساری تاج (ئوتی ۱۹۲۲)

سیمکو هیرشی هیئا سه ره و هیزی که ههتا سنوور هات بوون، وه له قه له-
ره شه دا، ئهوانی مه جبور کرد که بگه رینه وه، وه پاشه کسه ی پی دان... بهلام
سیمکو له ههزار پیاو زیاتری هیله گهل نه بوو، وه هیزی گه وه ی نیزامی ئیران
بو یارمه تیا ن هاتن - وه تا قمیگی تۆپخانه ی له گهل بوو وه کورده کان په نایان
بوکیوی ساری تاج برد، وه لهویش را له لایهن هیزی تورکانه وه، هیرشیا ن بو
هات وه پاش شه ریکی قورس شکان. وه سه ره نهجام سیمکو "په نای بو تورکیه
برد" وه هاو رییه کانی له لایهن تورکه کانه وه چهک کران.^{۲۷}

۹ - دوورکه و تنه وه ی سیمکو له وه لات :

سیمکو له ئوکتوبری ۱۹۲۲ پاش له نیو چوونی شور شه که خوئی گه یانده
شاری هه ولیزی عراق، وه ته واوی چهک و ئه سه له حه کانی که بریتی بوون له :

توپ، زهشاش، وه سازوبه رگی جهنگی له دهست دا، خیزانی کوژرا، کوری له ته مهنی ده ساله ی دا "گلینهی ههردوک چاوی" له به ندیخانه کرا، وه به چاوی خوئی دهی دیست که ئینگلیسیکان به ئاشکرائی له دهولهتی ئیران لایهن گری دهکات، وه به یارمهتی، قهوهتی وی بوو) که راپه رینه که ی تیک شکاوه، وه هه ره به وجورهش له تورکهکان زور داغدار بوو که له کاتی کشانه که ی دا، جگه له وهی که یارمهتی نه داوه، به لکو به سه ریشی دا داوه، وه په ناشی نه داوه. ^{۲۸} ئهو مه به سه ته ی که له میژوو دا بومان پروون بوته وه، ئه وه یه که سه میل ئاغا ده یه ویست که بو خوئی بیته را به ریکی کورد که له نیوان دوو حکومهتی ئیران و تورکیه ده وله تیگی کورد به ههست بی نیت، وه ئه ویش به یارمهتی ئینگلیس. له کاتی ئاخری راپه رینه - که ی دا ئینگلیس پیاویکی را میاری خوئی به نیوی سیرژان عیدموند نارده لای سیمکو وه ووت، و بیژیکی دوورو، دریزی له ۱۲ نوامبری ۱۹۲۲ دا له گه ل کرد، وه به چاکی پی را گه یاند که له وعانه ی دا که ئیران و تورک ته وای سنووریان گرتوته وه، وه تورکهکان ده یانه وی بو سه رشاری ره واندز هیژش به رن، ئیتر هه موشتیک ته واو بووه وه ئیمه ناتووانین، له ئیوه لایهن گری بکه ین

۱۰ - پیشوازی شیخ مه محمود

سیمکو که به باشی له فروفیلی ئینگلیسیکان گه یشت بوو، له سهید ته های جوی بووه وه بو لای شاری سولهیمانی وه پئج کهوت، وه له مانگی ژانویه ی سالی ۱۹۲۳ دا که گه یشته سولهیمانی به چه شنی سه روک ده وله تیک له لایهن شیخ مه محموده وه پیش وازی لیکرا! حهوت توپیان به حورمهت، ئی احترامی وی هاویشته، دوکانو، بازاریان بودا خست، ئینجا سیمکو له به رانه ر هیژی نیزامی کوردی سولهیمانی دا که به خاتری وی رازا بووه، به شانازیوه "سان" ی دیست! به لام له پاشان سیمکو زور به باشی له لایهن شیخ مه محموده وه که داوای یارمهتی فی کردبوو، ریزی لی نهگیرا وه وه لامی نه دراوه. ئینجا له و نیوهش دا دههات که نیوانی حکومهتی به غدا و سولهیمانی ش ناخوشی، وه شیخ مه محمود که له سولهیمانی حکومهتی ده کرد، نه ی ده ویست خوئی له کیژاو یک باوی که ته نانهت قارهمانی کورد له کاره که ی داسه رکه وی وه قازانجیکی بوویش نه بی. ^{۲۹}

سیمکو ماوه‌ی مانگیگ له‌شاری سوله‌یمانی ماوه، له‌وبه‌نیه‌دا نیوانی شیخ مه‌حمود له‌گه‌ل ئینگلیسیگان ناخوشر ببوو، ئه‌ویش وازی له سوله‌یمانی هیناو، له‌وی نه‌ماوه. ۲۰

۱۱ - ساله‌کانی سهرگه‌ردانی

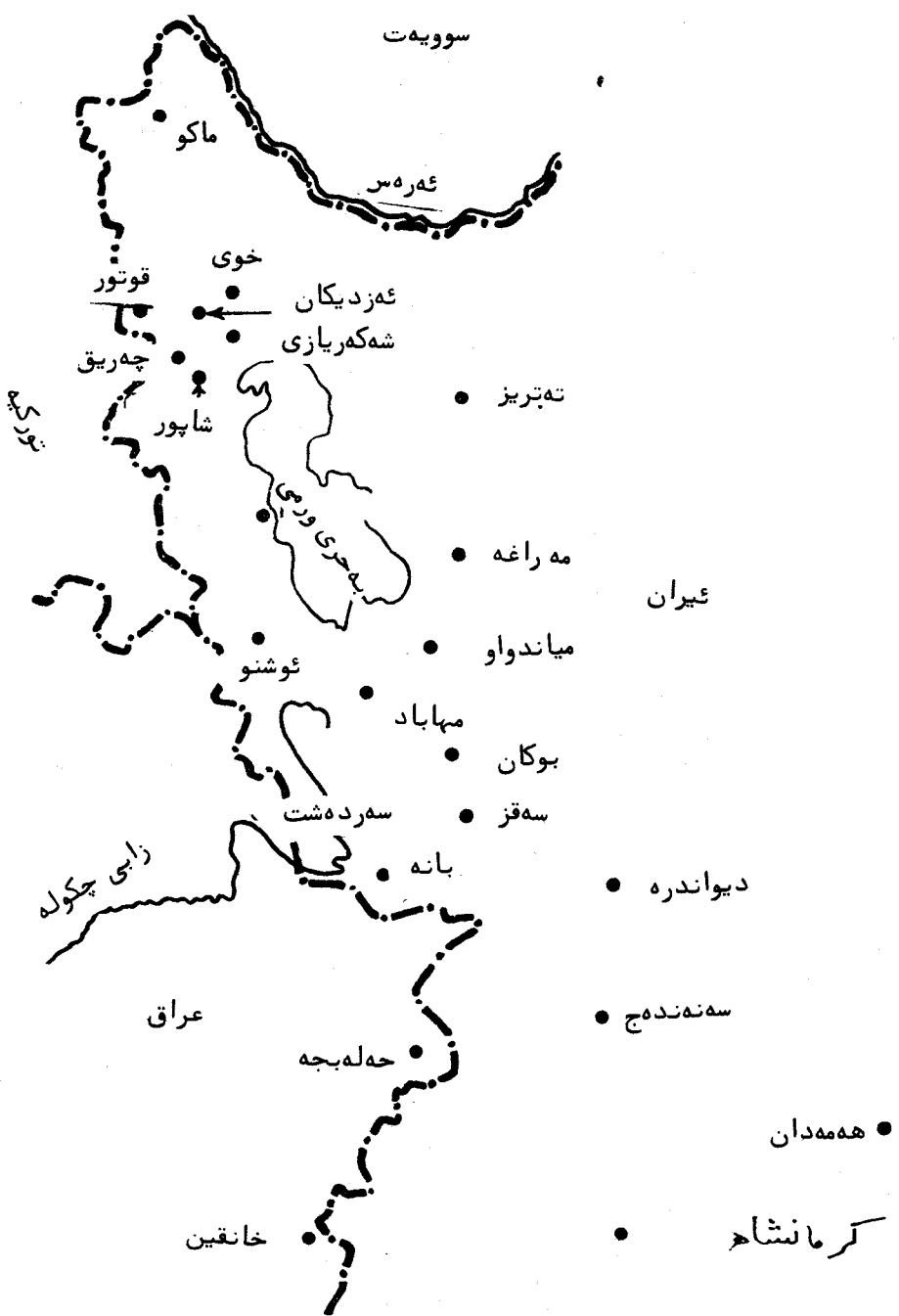
سیمکو گه‌راوه و ولاتی تورکیه، خوی شارده‌وه، وه ماوه‌ی سالیک له‌وی ماوه، له‌سالی ۱۹۲۴ هاته‌وه و ولاتی ئیران، له‌گه‌ل سه‌رله‌شکرته‌هماسی که سه‌رۆکی هیزی شمالی ئیرانی بوو، چاوپیکه‌وتتیکی کرد، له‌سالی ۱۹۲۵ دا چۆوه چه‌هریق، ره‌زا شا لاواندیوه، دلداری داوه ئه‌ویش سوپندی خووارد که ئیتر تا (ئه‌به‌د) کاری به‌کس نه‌دابی.

ئینجا پاش سالیک سه‌ری بلند کرده‌وه، وه به‌یارمه‌تی چه‌ن سه‌د مروچی هه‌رکی، هیرشیان بو سه‌ر شاری سه‌لماس بردو، گه‌مارۆی شاره‌که‌یان دا. به‌لام ئه‌و که ره‌ته‌ش شکا، وه تا سنووری ئیران - تورکیه کشاوه، له سنووری تورکیه‌دا گه‌مارویان داو، بی‌چه‌کیان کردو، گرتیان، پاش چه‌ن مانگیگ واته له‌ئاخری سالی ۱۹۲۶ دا گه‌راوه عه‌راق ئنجا له سالی ۱۹۲۷ دا گه‌راوه تورکیه، و سه‌ر

له‌نوی له سالی ۱۹۲۸ گه‌راوه عه‌راق وه چه‌ن پیاویکی خووی زیاتر له‌گه‌ل نه‌بوو. ده‌وله‌تی ئیران داوای وه‌رگرتنه‌وه‌ی سه‌میل‌ئاغای له‌ده‌وله‌تی عه‌راق کرد، به‌لام عه‌راق به‌ئیرانی و هلام داوه که ئه‌وه مه‌سه‌له‌یه‌ی په نادانی سیاسییه. ۳۱

ئینجا سیمکو پاش ماوه‌یه‌ک که له‌عه‌راقی ماوه، له‌ئاکام دا گه‌راوه ئیرانی وه بووبه حاکمی شاری شنۆیه، سه‌رئه‌نجام پاش چه‌ن پڕۆژیک، سیمکو له‌سالی ۱۹۳۰ به‌ده‌ستووری ره‌زاشا به‌مه‌رگ مه‌حکوم کرا، وه به‌ده‌ستی سه‌ربازه‌کانی ئیرانی کووژرا^۱

(۱) له‌میزووی گوردستان و گورد، (د - ق) داگوتراوه که بو ووتو، و یتر بانگه‌کرا شاری شنو، وه له‌ویدا به ناپیای کوشتیان، گه‌ئهو نووسراوه و گوتراوه دروست‌تره... وه‌رگیر. م - ر

کوردستانی عیران
سنوری ناونه‌ته‌وه‌ئی

0 50 100 Kms

فہ سلی ۳

— شوپشی شیخ محمود .

من ہرگز لہ ہوہ لہوہ ہول نادم کہ پادشاہی کی دانیم کہ گورہو،
عقل و بہ مشورہی .! "ٹھو رستہو، ووتہیہ، زبیر تڑو دبیل دہ سیتارو، یارمہ تی دہری
سیر پیرسی داسوہ ٹار نولد ویلسون پیاوی پایہ بہری ٹینگلیسیکان لہ
بہیان نامہ یک دا نووسرا بوو، لہبہ غدا، بلاو ببوؤ لہو بہیان نامہ بہ ناوبانگہ دا
بہ چاکی پوون ببوؤ کہ ٹینگلیسیکان پیمان لہوہی نابوو کہ ناتووانن پادشاہی کی
ٹھوتو لہ و لاتی عراقی، داہا توودا دابنن کہ لہقود پت، کہ لکھوہرگری، بہ لکو
پاویکی و ہک فہیسل پادشاہی تی باشو، کار وباری ٹھوان راست دہ کاتہوہ .
لایان گرانی سیاسی (ٹیمپراتوری) ٹینگلیس دہیانہویست کسہ
بہین ٹھننہہرین ہورہہا لہ زبیر چاوہ دیری ٹینگلیس بمی نیتہوہ، چوون بیرو رای
ٹھوان وابوو کہ ٹھگہر ٹھو ناوچہیہ بیتوو لہ زبیر چاوی ٹسسٹعمارگری ٹینگلیس
دابچیتہ دہری، بی گومان بہ دوویوی دا، مہلبندی ٹیران تووشی نالہباریو،
سہربزیویوو، بزوتنہوہ دہبی وہ دہ پروخی . ٹینجا و لاتی پانو، بہرینی
ہندوستان ش لہدہست دہچیو، دہ پروخی، مہبہست ٹھوہبوو کہ حکومہ تیکی
لایہن گری ٹینگلیس دہبی بیتہ سہرٹیشوکار، وہ بہووتہ ویلسون جاہر چونیک
بی قہیدی ناکات . ۶

پاش شوپشی و ہشتناکی ہاوینی سالی ۱۹۲۵ کہ چہن سہد کسیک لہ

سه‌فی هیزی نیزامی ئینگلیسی، وه سهربازه هندیکان کوزران، ئیتربوؤقودرهمه نده‌کانو، کاربه‌ده‌سته‌کانی مەلبەندی بهین‌ئن نه‌هرین چاره‌یه‌ک نه‌ما که ده‌بوو ههل بژاردنیک به‌هه‌ست بیٚت، وه ئه‌وه‌تاقی کردنه‌وه‌یه‌ک بو سیرپیژستی کاکس‌بوو که ده‌بوو پاش دانانی نه‌زم و ته‌رتیبیک حکومه‌تیگی (نه‌ته‌وا‌یه‌تی) له‌وزلات دابه‌هه‌ست بیٚت.

۱ - ئه‌میرفیه‌سل

فیه‌سل له‌سالی ۱۹۲۴ی مانگی ژوئیه‌دا له‌شاری دی‌مه‌شق که له‌ لایهن ده‌وله‌تی فه‌رانسه‌ وه‌ ده‌رکرا بوو، وه‌ به‌خوی‌بو ۲۴ ژن و ۷۵ (پیاوی تابه‌تی گاردی حجاز، وه ۲۵ ئه‌پسی سوواری وه ۴ تون بارووشته‌ که‌وه‌ سه‌رگه‌ردان‌بوو، وه‌ ده‌سوورا وه‌ له‌پاشان له‌ئوردونی ما‌بووه ۲

فه‌رانسه‌ویکان فه‌یه‌سل‌یان به‌ پیاویکی نالایقو، خۆپیری و زعیف ده‌ناسی، به‌لام ده‌یان گوت له‌سه‌رئه‌وه‌ش‌را که پیاویکی به‌ زیپکه، پیاویکی خه‌ته‌رناگو، هاره،^۴ ده‌ی زانی که ئینگلیسی‌ش له‌ بیرو، رای‌وه‌ی‌دا که له‌به‌ین‌ئن نه‌هرین دا بیکه‌نه‌ پادشاه‌وتاجی له‌سه‌رنین... وه‌ گورزون^۱ پیاوی ئینگلیسی بیروپری و‌ابوو که به‌ هه‌له‌ ئه‌وکاره‌نه‌کرئ وه‌ گورزون که‌ئو‌پیشنیاره‌ی‌دا‌بوو له‌به‌ینو، به‌ین‌دا زورکه‌م لایهن‌گری‌ئهو‌بوو، وه‌ ده‌ی‌گوت که به‌ چاکی‌دیاره‌ که فه‌یه‌سل له‌ دی‌مه‌شق (پیاویکی زه‌عیف و ناتووان) بوو وه "ئشکه‌رنیک زیاتر نه‌بوو".^۵

به‌لام ئه‌وه‌ش‌یان بو‌روون ببووه که دانانی (جمهوریک) له‌ ناوچه‌که‌ش‌دا "دژی ئاکارو، ره‌وشتی ئیسلامیه"،^۶ وه‌ئینجا پیاوی دیکه‌ شله‌ مەلبەنده‌که‌دا که‌م‌بوون، له‌ئاکاما گورزون، وه‌حکومه‌تی بریتانیای گه‌وره، رایان هینا سه‌ر ئه‌وه‌ی‌وه‌ پاش دووه‌مه‌مین کون فرانس‌ی قاهره‌له (۲۴ - ۱۲ مارس ۱۹۲۴) که فه‌یه‌سل‌بیته‌یه‌کی له‌ پادشای به‌ین‌ئن نه‌هرین وه‌ ناوچه‌ی کوردستانش به‌ره‌ی‌پی بدرئ!

(۱) گورزون: میژوونوس پیاوی رامیاری و به‌ناوی ئینگلیسه‌له‌سالی ۱۸۹۴ (د/میژووی "ئیران"ی نووسیوه. وه‌علی‌جواهرکلام به‌فارسی‌وه‌ری‌گپ‌اوه‌ته‌وه‌م - ریانی

نهتیجهی بهره پی دانی، قهله مرهوی کورد له خاکی عراق دا له دووشتان بریتی بوو: پاش ماوهیهک که له کون فرانسی قاهره را بردبوو، ویلسون گوتی که ته سمیم بگیری له سه رپر سین له خه لکی کورد - که له ۱۹۲۱ مهی ۱۹۲۱ دابه ریوه برردری، بیرسی چه شنی سازمانی ئیداری پییان خوشه چون بی، ئایا ده یانه وی له ژیر چاوه دیری حکومتی عراق دایمی ننهوه - وه بنوسن که ئایا چه شنی هات و، چو له نیویان له مه سه له ی ئه ساسی دا چون به ریو برردری - ئایا ئیوه کورده کان ده تانه وی به چه شنیک له ژیر چاوه دیری حکومت دابن - ئایا خو له و کاره ناکیشنه وه وه بی دزه ی ناکهن .

هه ل بژاردن به راستی له شه رایتیکی سه یردا که باوه ر نه ده کرا هاته پیشی: له شاری سوله یمانی دا هه ر ده نگه ی واته هه ر په یه ی که ده درا به نرخی ۱۰۰۰ ریال له ماله کان ده کپ درا!

له ۲۰۰۰ که سان، ۱۹۰ کهس ده نگیان دا، وه ۳۲% کهس گوتبویان که سوله یمانی ده بی له ژیر چاوه دیری عراق دا بمی نیته وه .

به راستی ژماره و، دانشتووانی فه قیر، ده نگه فه قیرشی ده بی " عینجا خه لک بو چو وار په یانیک دا وه ت کرا وه گوتیان که به ده س هه لنیان ده نگه ی خو پان ده برن . که ئایا ده یانه وی له ژیر چاوه دیری ناوچه ی عراق دا بمی ننه وه ؟ به لام حسی نه ته وه ایه تی به چه شنیک به هیز بوو که ده نگیک بلند نه بوو که ئه و به لینی بدات، ته نیاله گه ره کی چوله کان، له ۹۲ کهس موافق ۴ کهس ش دژی ئه و کاره ده نگه خو ی ده بری .

له گه ره که کانی دیکه ی سوله یمانی دا قائم مه قام هیتدی پیای بودیته کان نارد . له ۶۰۰۰ ده نگ، ۵۰۰۰ ده نگ ره ئیان دا که له ژیر حمایه تی عراق دا نامی نیته وه، وه ۳۲ کهس ده نگیان نه دا (ممتنع) بوو، وه دیار بوو که ئه وان لایهن گره کانی بریتانیا بوون . له نیوان گف و گو یه ک له گه ل ئه فه سه ریکی زامیاری ئینگلیس گوترا بوو که چو وار پیای گه ره و، نیوناسی کورد سه باره ت به پیشلی گرتن له کاروباری گمرک دا ده نگه ی منفی یان دا بوو . به لام له گشت داخه لکی سوله یمانی له وه ی مه ترسی هه بوو که له ژیر چاوه دیری عه ره ب دا ماندننه وه، کاری کورده کان خراپ ده کات . "

کمیسره ی ئینگلیس که ئه و کاره ساته ی له سوله یمانی چاوپی که وت، عیترله

کورد له سه دهی نوزده و بیست دا

شاره کانی دیکه وهک ده هوک، زاخو، ئاکرا، ههولیزوه ئامادیا، خو کیشاوه - وه زای گه یاند که ئه گهر مه جلسن پیکهات، ئهو وهخت کورده کان به مه یلی خویان بز یاربدن. واته "گه وره کانی دانشتگی شورا" ته سمیم ده گری. له ههولیز دا هه ره و جووره له سهر ئهو راوته دبیره بوون که شورای گه وره کانی تور کمه نی شاری قه دیم بو مه لبه ندیکی کورد دهنگ بدهن و، تی کوشن وه ته دبیره اته سه ره وه ی که جگه له سوله یمانی بوجاری دوهم ده نگ وه رگرن بودانانی فه یسه ل له ناوچه ی کورد داته سیم بگیری .

۲- ز یفراندووم - دهنگ وه رگرتن و پرسیارکردن

ئهو جار سیرپیرسی کاکس کمیسهری عالی سیاسی و لات که تازه له شاری لهنده نی را به بن ههنگلیکی، پر له پهروه نده گه را بووه ناوچه که ده په ویست کاره که را په رینی .

به فرۆفیلی کی که بو خو ی ده یزانی، ده ست به کاربو، وه له مه لبه نده کانی دا له هه رجیگایه به جو ریک کایه ی ده کرد .

دهستی به دهنگ وه رگرتن و، رپی وه رگرتن کرد، له هیندی له ناوچه کان را که دههاتن ز ییان ده دا، پیاویک وه ژوور کهوته ده فته ری ههل بزاردن و، گوتی من دهنگی خو م به "به لی" ده رده پرم، به لام من دهنگ ده دم به که سیکی ته مه نی وی له ۲۰ سال پترپی وه بو نوینه رپی

ئینجا ئه ندامانی کمیسونی ههل بزاردنی ئهو ده فته ره، هینیان ئه ویان سه باره ت به و قسه یه له ز یزه ی نوینه ران نووسی !

وه ههروه ها یه کیگ له سه رو که عه شیره ته کان ۲۰۰۰ تا ۳۰۰۰ که سی که کو کرد بو وه، هه مو پیکه وه چاویان له سه رو که که کردو دهنگی به لیان دا .

به لام هه ره ئه وفرۆفیلانه یه کو، دوونه بوون : له شاری کهر کوک له ز ی چاوه دیری سیرپیرسی کاکس کو رپیکی ئیداری لایهن گری ئینگلیس دانرا بوو که ئه کو ره به قازانجی فه یسه ل دهنگی وه ر ده گرت !

ئینجا له هیندی له کو بوونه کانی نه یینی دا ته سمیمان جو ریک ی دیکه ده گرت. له ۲۳ ژوبیه دا له کو بوونه وه یه ک دا که موفتیک له وی حازر ده بییت، فتوا ده دا که دزی فه یسه ل (فتوا ی مه زه به ی) بدری !

له وکات و، سه رده مه دا سیرپیرسی کاکس ووتار پکی سه یرو، پی که نین داری

گوت بوو: "ئهگهر گهلی عراق وه ههروهها کوردهکان، بهراستی نایانموئ
حکومهتیکی عهزهب بسلمین وه ئه میر فهسه لیشیان بهو حکومه تهوه ناوی، وادیاره
ههلوپستان ئه وهیه که ده یانهوئ له ژیر ئالای ئینگلیس دابن!"

ئینجا له سه رچاوه یه کی زه سمیوه زاندرابوو که کوردستان ده یه ویست بو
خوئی له ژیانیکی را سته قینه به شداربیت، جا به هیچ چه شنیک نه ده ویست
فه یسه له سه ری دا پادشایه تی بکات، وه یان بیته ژیر چه پوکه ی ستعماری ئینگلیس.
له ۱۸ ئوتی ۱۹۲۱ دا که پرفراندووم به ریوه چوو، وه نه قییب
زای گه یاندکه ۹۰% له سه ددا (نه وه د) که س دهنگی به فه یسه له داوه، ئیدی کار
له کارتر ازابوو، وه شیعه کانی لای خووارووی وولاتش که وهک کوردهکان دزی
فه یسه له کاریان ده کرد، چیان بوئه کرا. ۹

له ئاکاما له ۲۳ مانگی ئوتی ۱۹۲۱ دا ئه میر فه یسه له کوری شه ریفی مه ککه ی
بووبه پادشای عراقی وه بهو ووتیه یی که... که پادشانیسی خوو داله ئه رزی!
دهنگ و رای شاره کوردهکانی وولاتی عراق بووه به هیچ، وه ئینگلیس پی
له ته وای ئه و مه به ستانه خشانکوه نوین رهکانی سوله یمانی وکه رکوک وه هه له
بژارده که یان به ته وای وه پشت گوئی خرا. ۱۰

۳- شاه فه یسه له و، کوردهکان

بهراستی پیاویک، یان باشتربلین (ئشکه رنی) کورزون له عراق دا
تاجی پادشایه تی له سه ر داندرا که ته وای ئاکارو، رهوشتی ئینگلیسیانی
هه بووه تامه زروی قودرته تو، ده ستلالت بوو.

چرچیل له وبارهی دا ئا وای نووسی بو "من به راستی له وه موو تیلی"
گرامه دوورو، درپژهی که له سه ر فه یسه له وه ده وله ته که ی ده کرا، ماندوببووم،
وه ماوه ی شش مانگه که له سه ر ئه و نووسرا وانه وه خه رچی هوتیلی لنده نی
حیساب ده کری وه رۆژ به دووای رۆژی هه ئالو، په یامی ۸۰۰ ووشه ی دی، وه له سه ره
و مه سه له یه ده پروا که ده بی ئه و په یکره هاتو، چوو، نیوانی له گه له قودره ته-
کانی ده ره وه چۆن بیته. " ۱۱

ئوممه سته پیک هات وه ئینگلیسیکان بهراستی لهبارهی فهیسلدا باشیان فکر کردهوه وه ئهویان به پادشاهیتهی گه یاند، فهیسلش ئهو ئارهزوویی ههبوو: که بتوانی سنورهکانی گه وره کاتهوه وه قودرتهو، دهسهلاتی خوئی پهره پیدات.

هر لهبنهرته پرا مهسهلهی کورد، مهسهلهیهکی گه وره وگرنگ بوو: فهیسل سه رنهجام بهو چیگایهی دهگه پشتهو، دهی گوت که ئهگه زور بهتین و حهراپه تهوه له بیری به ههست هیئانی دهوله تیکی عهزه بی سه ربهستم له ئاکاما ئینگلیسیکان "کوردهکان هان دهدهن وه دژی عه ربهکان راستیان دهکهنه وه وه ئه وهش بهئیشتیای مه نیه" ۱۲

مهسهلهی کورد بو پادشای تازهی عراقی پروانگه یهکی دیکهی ههبوو که بهراستی زور گرنگ بوو:

فهیسل له لایهن عه ره بیکهی که می سوننی مهذهبه وه لایهن گری لیده کرا که له به غدایه نشته جی بوون، وه ته نیا لایهن گرهکانی، ئهفسهرانی بهین ئهن- نههرین بوون که له حیجازو، سووریه پرا لهگهلی بوون. بهلام تهواوی بهین ئهن نههرینی خوواروو که شیعه مهذهب بوون هه موویان لهگه ل کوزی شه ریفی مهککهی دووژمنایه تیان ده کرد که سووننی بوو... ۱۳

وله مانگی سپتامبری ۱۹۲۱ له کاتیگدا که گومانی ده برد که ده توانی لهگه لیان خو پیک خات، وه تا بتوانی لهگه ل شیعهکان ری برووا وه پاشان به سهریان دا زال بی هه ل بژیر درا و، بووبه پادشایه ک که چی له بهر چاونه بوو. فهیسل له سیرپیری کاکس کمیسه ری عالی ئینگلیسی پریسار کرد که ئه گه ر کوردهکانی ئیران بیانوی لهگه ل کوردهکانی تورکیه (وه هیئدی له ناوچهی کوردی عراق) وه یان ته واوی ناوچهی کوردهکان جودا بینه وه، بینه یهک " ئینگلیس لهو بایه تهوه چ دهکات؟" ۱۴

ئه گه ر بیانوی که تهواوی سه زره مینی کوردان له خاکی عراق را بیته یهک پال وه کوردی شمال بدهن؟ ئهو وهختی چون ده بیت؟

وه لامی سیرپیری کاکس زور سه ر ئاواله نه بووه گوتی: پاش ئه وهی له کون فرانسای قاهره له مارس ۱۹۲۱ دا ده له تی بریتانیای گه وره زای هیئاسه ره وهی که ده وله تیکی سه ربه خوئی کورد پیک بیت مه بهستی کوردی عراقی

نبوو" وه عینجا له قاهره که که گه ٲراوته وه بهو ٲاکامه گه یشتوو ه که کوردهکان له نیو خو ٲیان دا زو ٲیٲکه وه نین که بتوانن له عراق جو ی ببنه وه . " ۱۵ لهو وه لامه ی سیر پیرس کاکس که دایه وه ، فهیسه ل زو ٲ رازی نبوو ، وه عینجا که عینگیس مهسه له ی (گرنگی) بوونه وه ی کوردی له بهر چاوبوو ه ، ٲه زامه ندی خو ی نیشان نه دا .

فهیسه ل ٲاش چند ٲو ٲان له کمیه سه ری عالی عینگیسی ٲرسار کرد که من به ٲو ٲیست ده زانم وه ک ٲیاو ٲیکی (عراقی) بدو ٲیم ، وه بزائم ٲایا عینگیس به چاوی عراقی کم ته مه شاده کات ، یان به ٲادشایه کی عه ٲه ب که کوردستانی لی دوور ده بیته وه ، چاوولی ده کات ؟

وه لامی سیر پیرس کاکس وه ک سه سه سی مورغی ک وابوو ، وه گو تی : له ٲی ٲش گه یشتی فهیسه ل ٲه تاج و ، ته ختی ٲادشایه تی ٲهو فکرانه مان له سه مه مولا به که وه کردو ته وه ، وه "ٲاواله" هیشتو ته وه دیسان فهیسه ل له سیر پیرس کاکسی ٲرسی که ٲه گهر ده وله تی کی دیکه ی ده ره وه یارمه تی کوردان بدات ، ٲایا ده وله تی بریتانیا له سه ره ٲیمه وه جوواب دیت وه تاج ٲاده یه ک و ، چ ماوه یه ک ده کات ؟ وه ٲایا حکومه تی بریتانیا ی گه وه ره له نا کو کی و ، بی نه زمی کوردستان ، ٲهو کات بهرگری ده کات ، وه ٲه وه تاج ماوه یه ک و ، کاتیک ده بی ؟

فهیسه ل باش ده ی زانی که تاج ٲاده یه ک بریتانیا ی گه وه ره لهو ده ورووکاته دا که ٲه گهر به ره نگاری کی نیزامی بیته ٲی ٲشی له ناردنی ٲیاو ٲیک بو به رگری له کوردستان ، چاوو نا قو و چینی فهیسه ل ده ی زانی که لهو ده مه دا که عینگیس له شه ٲیکی جیهانی دی ٲزگار بی ٲ ، ٲایا ده یه وی له مه سه له ی کوردستان دا له گهل کورده کان ٲو وه رو بی ٲ . وه هه ره به وجوره ی که عراق ٲیو بیستی ، ٲایا حکومه تی بریتانیا ی گه وره ش هه ره شو هه لو ٲیسته ی له باره ی خاکی کوردستان دا هه یه وه له جو بیاز بوونی کوردستان ٲی ٲش گیری ده کات .

به لام فهیسه ل هه ره له سه ره ٲی شو کارماو ، وه ٲیتر له سه ره کار لانه چوو .

۴ - ٲاژاوه ی تورک له کوردستان دا

له سه ره های ٲادشایه تی فهیسه ل ، تورکه کان خه ریکی ٲاژاوه بوون له نا وچه ی

کوردستانی خویان دا مه‌به‌سیتان له‌وکاره ئه‌وه‌بوو که پاش شەری هه‌وه‌لی جیهانی که عراق رچۆی ده‌کراوه، ناله‌باری بیننه‌پیشی، چونکه هیستا پاش‌شکانه‌که‌ی له‌شەر سنووری وه‌لاتی بو دیا‌ری نه‌کرا‌بوو.

ئینگلیسیکان نه‌یان ده‌ویست که فه‌یسه‌ل سه‌ربه‌خۆ له‌گه‌ل تورکه‌کان ووتو، ویژ بکات.

له‌مانگی ژوئن‌ی ۱۹۲۱ یه‌کێ له‌لایه‌ن گره‌کانی مسته‌فا که‌مال که‌ ساحیب مه‌نسه‌بیک‌بوو به‌ نیوی فازل ئه‌فه‌ندی نار درا کوردستان که له‌گه‌ل چه‌ن سه‌ربازیک بو لای شاری ره‌ واندز چه‌ن ئه‌و ئه‌فسه‌ره‌ ده‌بوو به‌ نیوان مه‌له‌به‌نده‌کانیکی که سمکو داگیر کردبوو، رابیری. له‌مانگی ئوت‌دا عه‌شیره‌ته‌کانی جیرانیان ده‌ستیان به‌ شو‌پش کرد، ئینگلیسیکان له‌وه ئاگادار بوون، وه‌ رۆژئاوا، شمالي ره‌واندزیان بومباران کرد. له‌ئاخری سالی ۱۹۲۱ دا ئینگلیسیکان له‌ و شو‌رشه‌ مه‌ترسیان زنیشت وه‌ زورئیکه‌ران بوون. ئینجا وا دیار بوو که ده‌ستی ده‌وله‌تی فه‌رانسه له‌و کاره‌دایه، بو ئه‌وه‌ی "تورکه‌کان یارمه‌تی بدا به‌ خاتری نه‌ فتی موصل" وه‌ ده‌ستی کومپانی نه‌فتی "ستاندارد ئویل" ش له‌کاردایه که ده‌یه‌وه‌ی مه‌له‌به‌ندی موصل داگیرکات.^۱ که مالیکان پاش چول کردنی سی‌لیسی

(۴ ژانویه‌ی ۱۹۲۲) له‌ لایه‌ن ده‌سته‌ی فه‌رانسه‌ویکان به‌چاکی خاترجه‌م بوون که ده‌توانن سه‌باره‌ت به‌پاراستنی مه‌له‌به‌ندی موصل له‌به‌رانبه‌ر ئینگلیسیکان راه‌ستن. له‌ نیوه‌راستی مانگی مارس ۱۹۲۲ دا که مالیسته‌کان قایم مه‌قامیکیان بو ره‌ واندز نارد، وه‌ له‌ ئاخری مانگی مه‌ی گه‌یشه‌ ره‌ واندز. تورکه‌کان کاریان له‌پیش بوو. له‌و ده‌مو، جه‌مه‌ش دا دووده‌سته له‌کورده‌کانی زییاری له‌نزیک چه‌مه‌مال وه‌ هه‌روه‌ها له‌ نیوه‌ی مانگی ژوئن‌دا کورده هه‌مه‌وه‌نده‌کان پاش کوشتنی کاپیتان بوند، وه‌ ماکانت، به‌سه‌روکایه‌تی کریمی فه‌تتاح به‌که‌ه‌له‌ستانه سه‌ری.

له‌نیوه‌ی دووه‌مه‌ی مانگی ژوئن‌ی سالی ۱۹۲۲ دا کولونیل علی شه‌فیع که به‌ گالته به‌ (عوزده میر" نیوده‌به‌ردرا بو ره‌واندزی نار درا که شه‌ری چریکی تورکه‌کان رابه‌ری بکات، له‌و ناوچه‌یه‌دا کاروباری تورکه‌کان له‌پیش‌بوو، به‌لام له‌ناوچه‌ی سوله‌یمانی وازیان زورخراپو، په‌شیو‌بوو.

ئینجا پیاوه به رزه کانی ئینگلیسی نشتەجی به غدایه، جا چ به راست وه چه دروه دهیان گوت بوچ ده بی تهنیا عه ره به کان له عهراق دا سه ره خوئی وه رگرن، شهوی که له سه رچاوهی خه به ره کان وه دهر که وتووه، پاش شهوی که کمپسهری عالی ئینگلیس سازمان و، ته شکیلاتی فهیسهل^{۱۷} دانا، بو خوشی له ئیداره کردنه که ی له و نیوه دامابووه..... سه رنهجام سی ر پیرسی کاکس راو، ته دبیر هیئا سه ره وهی که ده بی چهن پیاویکی به رزی کورد له حکومهت و، ئیداره کردنی عهراق دا به شدارین، بهلام له وهش دامابوونه وه که کی هه ل بژیرن. پییان وابوو هه میدهگ که له عیل و عه شیرهتی بابانی سولهیمانی په ده توانی له وکاره دا به شدار بی وه یارمهتی بکات، بهلام دیتیان که شه پیاوه کوردی نازانی وه تهنیا مروقیکه که عیل و عه شیرهت و، خانه واده که ی خوئی دهناسی وه سه ریشی له سیاههت دهرناچی. هیتدی پییان وابوو که ده بی شیخ محمود بیته وه سه ریش وکار، وه ئینگلیسیکان شهویان له ژوئن ی ۱۹۱۹ دا لا برد بوو. ئیدموند پیی وابوو که پیویسته سه دتاها نوپنه ری داعمی بی و، بیته سه رکار بهلام کاره ساته که وا ده هاته پیش که جی به جی نه ده بوو، وه پتر له و کارانه دا سی ر پیزی کاکس چیوتی دینا پیشی، ئیتر له وئاخریانه دا کاروباری ویش ته واو بوو، ده بوو دهستی کورت که نه وه!

۵- چول کردنی سولهیمانی (هه وه لی سپتامبری ۱۹۲۲)

له ئاخری ئوتی ۱۹۲۲ لیوای هیزی سولهیمانی دژی چریکه تورکه کان که له ژه واندزی ئازاوه یان سازکرد بوو وه ده هاتن که نزیک شاری رانیه پن، دهس به کاربوون، له هه وه لین به رنکاری دا به ره هله ستیان بو هاته پیشی وه دوو شه فسهری هندی ش له گه ل تا قمیگ به یارمهتی هیزه که وه چوو: له ۳۱ مانگی ئوت له مه له بهندی دهر به ندو، زابی چکوله شه ستوونه له "رانیکول" تیک شکا و پاشه کشه ی کرد، دوو توپ و، ته وای شه سلحه هه کانیان له سه حرایه به جی هیشته، دوو شه فسهری ئینگلیسی بریندار بوون، ۳۰ تا ۴۰ سه ربازی سیکی هندی کوژران یان بریندار بوون. ۱۸

ئینجا شه کاره ساته ی که تورکه کان له گه ل کورده کان به سه ره یازی

"کونسول" واته مشاور بی^۶ وه ههروههالهوهی دواوه له بهینی شیخ مهحمود وه کمیسهری عالی ئینگلیس بهنیوی^۷ ریک خهرده ناسری .

۷- شیخ مهحمود "شای کوردستان"

شیخ مهحمود که لهسالی ۱۹۲۲ دا، ۴۴ سالی له ته مهنی ژا بردووه، یهکیک بوو له ره قیبه کانی ئینگلیس له کوردستان دا، پیاویکی لهش ساغو، پتهوو، سالم بوو. مرو^۸فیک بوو، شه^۹زکر، شه^{۱۰}نگیوهی چاک، قسهزان و، خوش به بیان هو^{۱۱} نزاهه کانی چه ماسی وه فولکویری کوردی زور له بهر بوو، جار جار به دهنگی خوشی خو^{۱۲}ی له قوولائی دله وه وه له ناخی گهروویه مه له باره ی قاره مانانی کورد هو^{۱۳} نزاهه کانی ده خو^{۱۴}بیده وه. ته نانهت قسه کانی له دلی خه لکی زور جی^{۱۵} گیر بووه .

به چاولی^{۱۶} کردنیک وای له ئینسانی ده کرد، ده ت گوت دلی ده فری^{۱۷}نی، که پیاو به دل و گیانه وه ته سلیمی ده بوو، مرو^{۱۸}ف وای لی^{۱۹} ده هات که له ری^{۲۰}پیزی شه و دا گیان باز ده بوو. واته شیخ مهحمود پیاویک بووه که ته وای ئاکارو، ره وشتی مردایه تی سه رو^{۲۱}کیکی کورد له وای دا ده دیترا .

۲۰ له شیخه کانی به رزنجی بووه، مرو^{۲۲}فیکی به مشورو، ما قول گیر اویانه ته وه که تیغ به ندو، گولله بهندی هه بووه. پیش مهرگه کانی وی سویندیان خو واردووه که گولله تو^{۲۳}پیش کاری لی^{۲۴} نه کر دووه، وه ته نانهت برینداریشی نه کردووه .

شیخ مهحمود هه ر به شوینی ئاکارو کرده وه ی باب و با پیری خو^{۲۵}ی کاک شه حمهد، تووانی^{۲۶}ویتی به سه رهات و، رووداوه کانی دا هاتووی خه لکی بزانی و، بیلی .

زمانی تورکی، فارسی، عه ره بی، کوردی باش نووسیوه و، خویندویه ته وه، زانایان شهویان په نووسهریکی (قابل توجه - تی^{۲۷}رابین) ناسیوه و، چاویان لی^{۲۸} کردووه. قه دو با لایه کی نیونجی، بووه چاووژه ش، دموچاوپان، وه که لله زل بووه، ره گهزی، کوردایه تی به باشی له نیوچاوان و، ره نگو، روو قه لافه تی باریوه .

دلیکی خاوی^{۲۹} و پاکی هه بووه، قین هه ل گرنه بووه، به لام قینی زور له ئینگلیسیکان بووه .

نووسره ئینگلیسیکان لهبارهی ئەودا به باشی نه دوواون، نووسهریک بهنیوی سوئان که ئەفسهریکی بریتانیایی بووه، سهفهری بۆ کوردستان زور کردوه وه لیبی ماوه تهوه، پیش ئەوبه سه رهاته بابی شیخ مهحمودی دیتوله کتیبی (کوردستان ئەوه دی بگو زێ) وا ده لی "شیخ مهحمود پیاویکی باش نیه وه جنایهتی لهبابی خوی وهرگرتووه!"

کار به دهستیکی بریتانی له سالی ۱۹۱۹ دا نووسراوهیهکی به نیوی (کارهکانی کوردستانی خوواروو"ی نووسیوه لهوی دادەلی" وهک گهنجیکی سادهو، ژیرو، وریا دهچئ وه دوورده پرووانی، بهلام گهنجیکی به فرۆقیله وه جاته له ب، لهخۆزازی... وه تاقمیک ئەویان دهوردها وه، وهزۆریان زل وگهوره کردوه، وه دهلین که بو وهی دروست کراوه که تهواوی گیروگرفتی کوردو، کوردستان لهناو بهرئ

پرسار دهکری جا چون له و دهو، جهمهدا شیخ مهحمود بۆتـه (حوکم دار)ی سولهیمانی. وه لامی ئەو پرسیاره ئەوهیه که لهکتیپی! "کارهکانی کوردستانی جنوب) لهسالی ۱۹۱۸ تا سالی ۱۹۲۲ دا نووسراوه، واتـه بهبی ئەوهی که ئهرکی قورسی لهسهرشانی بی به دهستی خوی پیوستی بووه که ساخلوی نیزامی ئینگلیس له سولهیمانی سازکاو، بیان هینی... وهسهر ئەنجام وه دهریان نی!

پاش چهن رۆژ، که شیخ مهحمود به شانازیوه که گه راوه شاری سولهیمانی، له ۱۵ مانگی ئوکتوبری ۱۹۲۲ دا فهرمانیکی تایبهتی دهپرپی، وه "شاری سولهیمانی" ی پی تهختی کوردستان "نیو برد ئینجا بهوجه شه ۸ وهزیری کابینهی خوی ناساند که له وانه بریتی بوون.

۱ - شیخ قادر سهروک وهزیر، ۲ - شیخ مهحمود وهزیری بهرگری، ۳ - شیخ مهحمود غالب وهزیری ناخو، ۴ - عومه راغا وهزیری عیشوکار، ۵ - خاجی مستهفا پاشا، وهزیری تهعلیم و، تهربیمت، ۶ - وهزارهتی دارائی ومالی دابه پیاویکی مهسیحی کهریم ئالا که کاروباری دیکه بهجی دینا ۸ - وهزارهتی دادگوستهری دا به عملی قهلا داری، سهیه ئەحمهد بووبه مودیر، سهروک پولیس.

وه مانگیک پاش واته له ۱۸ نوامبری ۱۹۲۲ شیخ مهحمود زای گه یاند که من "پادشای کوردستان، م! ئالای کوردستان ههر به چهشنی ئالای سالی ۱۹۱۹

بوو، که رهنگی شین بووه، وه دایرهیهکی سووری تیدا کیشرابوو که له نیو دایره کهدا، هلالی مانگیکی سپی تیدا دیاری کرابوو.

شیخ محمود ههروهها تهمری پوستی چاپ کردووه، که لهوی دا دوومستی پیاوی کورد به شکلی زهربدهر کیشرابوو شهورستهیهشی تیدا نووسرابو: "حکومهتی کوردستانی جنوب".

۸- رۆژنامهگانی کورد، کاتی پادشایهتی شیخ محمود

له سههتای مانگی ئوتی ۱۹۲۲ مستهفاپاشارۆژنامهیهکی به نیوی "بانگی کوردستان" وهدهرخت که ۱۳ ژمارهی بلاو بووه. پاش ماوهیهک کاربهدهستهگانی شیخ محمود، رۆژنامهیه کیان به نیوی "رۆژی کوردستان" که ههوهلین ژمارهی له ۱۵ نوامبری ۱۹۲۲ له چاپ درایلا و بووه.

رۆژنامهی کوردستان، رۆژنامهیهکی رهسمی، رامیاری، و (ویژهوهری بوو که له ههوتوودا کههتیک وه ده ردهکهوت، وه تا سی ههمی مانگی مارس ۱۹۲۳ بههاوکاری نووسهره که ورهگانی کورد لهژیر چاوهدییری وان دابوو. له مانگی دیسامبری ۱۹۲۲ داشیخ محمود دوو ئوردوگای کهرکوکی خسته سهر خاکسی کوردستان وه بو شهوهی که نیشان بدری لهگهل "قهلم رهوی" کورده.

هههلهوکاتهش دا رۆژنامهی "رۆژی کوردستان" له ئاخیری مانگی دا ئاگاداری دا که سهروکی عهشیرهی ناوچهی کهرکوک، هاتۆته سولهیمانی له ئاکامی (واوه ده رده کهوت) که ههریهک له وانده یانهویست که بوخویان لهو ناوچهیه دا خاوهن قودرهت و، سه روگ، رابه رین "

وهک که گوتمان رۆژنامهی رۆژی کوردستان که له چاپ ده درا کۆریک له نووسه ران که له زووناک بیره کان، هۆنه ره کان وه شه دیبه کان ی سولهیمانی به تایهت وهک عارف سائب، وه ره فیهق حیلمی پتیک هات بوو، بلاوده بووه.

ئینجاله ژمارهی هه وه لی ره سمی ده وله تی را، دمه ته قه یه کی رامیاری له گه ل رۆژنامه گانی به غدایه که له بارهی "کوردستانی" جنوب داده دووان به دی هات شه و رۆژنامه یه "ئورگانی پارتی - عراقی کان" بو و وه نیوی (لیوای

سوله یمانی) بو . دهی نووسی که پیاوه کانی کابینه‌ی شیخ محمود ته نیابه " رابه
 وسه رۆ کی ئیداری ناوچه‌که " پیویسته‌ناو ببرد رین سه رته نجام روزنامه‌ی شیخ
 مه‌حمود وه لامی ده داوه که به راستی جینی سه رسوورمانه که " جیران و دوستی "
 سیمه " عراق " ده یه وی مافی هه زار ساله‌ی کوردله ژیری بیخات) . . وه یان
 سنووره کان له‌ئاژا وه‌دابئی " مه‌گه‌ر کورد و عمره ب پیکه وه له ماف دابه رانه‌ر
 نین وه پیویسته نن که مافی کورده کان ، وه مافی نه ته وایه‌تی وان ، وه هه‌روه‌ها
 سنوریان له لایهن " سازمانی نه ته وه کان ناسراوه " ۲۱

به وجوره ووتاری نه و روزنامه‌یه وای نیشان ده‌دا که لقی وه مانیک له‌به‌ینی شیخ
 مه‌حمود و ئینگلیسگان بئه وه دئی به دی بیت .

له‌راسته قینه دا له ماوه‌ی نیوسه دان دا ته جروبه یه کی تال بو شیخ مه‌حمود
 رووی دابوو ، وه ده بوو لینی حالی بی که چون له و حاله دا ، دو و باره ، داوت
 کراوته وه که چاره سه ری مه‌سه له که بی . . . له‌حه‌قیقته داشیخ مه‌حمود ،
 له هه‌وه لی کاره وه مه‌ئمورییه تی هه بوو له له میژوو داپیی نه سپارد رابوو ، که
 ده به ویست کوردستانی گه وره ، پیگ بیئی . نه ومه سه له یه ی به گوئی سه روکی
 نه مریکا ویلسون راگه‌یان دبوو گووت بووی که داو خووازیتی که له کوردستانی
 خواروداده وله تیکی سه ربه خوپیگ بیئی .

به‌لام ئنگلیس مه‌به‌ستی نه‌وه بوو که شیخ مه‌حمود ، وه وله تیکی ناو وچه‌ئی دابئی
 وه له زال بوونی تورکه کان به سه رشاری سووله‌یمانی به و جوهره پیش‌گیری بکات
 ئینجا هه‌گه وه ک زانایه ک تاکاری خوی له به رچاوی ئنگلیس نیشان دابایه ، زور
 زووله‌بیرنه‌ده چۆوه ، وه پیوست بوو ، نه‌گه رله ده رکه‌بی کی وه ده‌ریان نایه ده
 بووله ده رکه یه کی ئاواله‌ی دیکه بدات وه‌له‌گیژاوان به‌قازانجی کورده کان خورزگار
 کات .

۹ - مه سه لهی که رکوک

مه سه لهی که رکوک له هه ره مه سه له گرنگه کان بود که له ووت و، ویزه دابووله نیوهی مانگی سی پتامبری ۱۹۲۲ که ووت و ویتز له گه ل سیر پرسی کاکس لهه غدایه دهستی پیکرابوو، گوت بووی که پیش شهوهی که شیخ مه حمودبگه رینهوه سوله یمانی، نابیی په هیچ چه شنیگ باسی ئیداره کردنی ناوچهی که رکوک و هه ولیر بی نیته گوری

وازی که رکوک له وکاته وا گرتگ بوو، هیستا تورکه کان له وشاره داده سیان ده پویشت ئال وگوری نامه بو به غذا به زمانی تورکی بوو، شاره داری کورد سه ره خوکاری ده کرد وه ئالای عراق هیستاله سه رقه لا وکوشکی ده وله تی هه له نه کرابوو، موته سه ریغی تورک واته (والی) شاری که رکوکسی ئیداره ده کرد، وه له گه ل ئنگلسیان هاوکاری ده کرد. " به لام ورده - ورده ئه وشاره چوژیر دهستی ئنگلیس وه ده ستور له به غدایه وه ده گیرا. ۲۲

فه یسه ل زوربهی دینا، سه رته نجام له ۲۳ ئوکتوبری ۱۹۲۲ به فرمانی وی هه ل بژاردنی نیونه رایه تی مه جلس دهستی پیکرا به لام شیخ مه حمود نار ه زامه ندی خوئی له و باب ه ته وه ده ربری وگوتی: گه رئیوه ده لین که زه مانی زورله وه پیش شاری که رکوک دانشتو، کانی تورکه نی بوون، ئه مئا - ده بینین که ناوچه که کورد نشینه، وه پیویسته له زیر قه لم ره وی ئیمه دابیت.

وه سه رته نجام له دیسامبری ۱۹۲۲ داهه روهک که له سه ره وه گوتمان شیخ مه حمود دووکه مپی که رکوکیی خسته ژیر ناوچه که. وه له ئاخری ئه و مانگشدا، روزی کوردستان گه یشتنی رابه رعه شیر ه ته کانی سوله یمانیی بو که رکوک راگه یاند. له ئا کام داهه ریه ک به شوینی شوهرتی " تامه زروی تاکتیکی " دابوو.

۱۰ - شیخ مه‌مودو، تورکه‌کان

ئەمما شیخ مه‌مودو ئەی دەویست لەگەل (قودرەتەکانی) بەغدا یە کایە بکات و، خۆتیۆه‌دا: ماژور نوئیل بە رپوه بەری کاروباری ئینگلیس، نەخشی ئەوه بوو کە شیخ مه‌مودو، سمکو وه سەید تاها دژی تورکه‌کان بکات یەکو هانیان بدات.

وادیار بوو کە سمکو ئەی دەویست لەمەسەلە ی عراق دا دەستی تیدا بئی، بەلام تەها لەگەل ئینگلیسیکان هاوکاری خویی دەربری، وه له نیۆه‌راستی نوامبری ۱۹۲۲ وه به خو پوو به ۱۵۰ پیش مەرگە ی کورده وه لەگەل سەربازەکانی عراق ریک کەوت، وه هە لویستی ئەوه بوو، کە ئە فسەری تورکه‌کان کە ئوزده میر بوو له ره‌واندزیی وه دەرئی!

ئاکارو کردەوه ی "روولاش" هیزی ره‌واندز!، زور پیرۆزی لەبەر دانه بوو: سەیدتەها چاوه‌دیری ئەوه ی نەده‌کرد کە کارەساتەکه بەو جوورە ی لی بئی وه لەشەرە کە سەر نەکوئی:

بارانی توندش هه‌روه‌ها بووبه مەبەستی شل بوون لەکاردا، عینجا ئەگەر تورکه‌کان لەئاکاما شاری رانیه یان چۆل کرد، مەبەست بەوه بوو کە له بومباران کردنی شارده‌ترسان

نەتیجە و کردە وه ی شەری (روولاش) تەنیا قازانجی بو شیخ مه‌مودو تیدا بوو، کە خوژمەتو، گه‌وره‌یی وی زیاتر کرد. واتە شیخ مه‌مودو بەو جوورە دووژمنایەتی خوی لەگەل ئینگلیس دەربری وه به پیچەوانە ی ئەو، تەها لایەن‌گری ئینگلیس بوو، وه دژی تورکه‌کانی عوسمانی ئەوکارە ی کرد!

ئینجا شیخ مه‌مودو به زوویی لەگەل کولونئیل عەلی شەفیق وه ئەلیاس ئوزده‌میر لەره‌واندز هاتو، چوی خوی سازکرد وه دەری بری کە (دەیه‌وی بو هیزی تورک فداکاری بکات) وه رای گەیاند کە ئامادە یە کە مافی نەتەوا یەتی ناوخوی کورد واتە ئوتونومی بسەلمینی وه‌دست له داواکردنی مافی گشتی سەر بەستی بکیشیتە وه، وه لەگەل حکومەتی تورکیەش هاوکاری بکات. ۲۳

بهو وو تاره ئاشکرا بوو که شیخ مه‌حمود ده‌یه‌ویست نیوان ناکۆکی له‌به‌ینی تورک و ئینگلیس پتریکات! تورکه‌کان خوڤیان نه‌شه‌مزانده، وه هه‌روهک (ئاژانسێ ئینگلیس) رای‌گه‌یاند، کولونیل‌عه‌لی شه‌فیق ئاماده‌گی خو‌ی له‌گه‌ل ئینگلیسیکان ده‌ربه‌ری وه پاش چه‌ندیک بهو سه‌رئه‌نجامه‌گه‌یشته:

"ئیمه‌ئوه‌وشیخه‌مان ناوی... زۆر به‌فروقیله!" به‌لام به‌بی ئه‌وه‌ی که له‌گه‌لی رووبه‌روو بی، ده‌یه‌ویست که له‌هیزی وی بو ولایه‌تی موسل که لک وه‌رگری، موسل‌ئی‌کی که پاشه‌روزی هه‌رگز له‌وکاته دامه‌علوم نه‌بوو.

۱۱ - به‌یان‌نامه‌ی ئینگلیس له‌نوئیل ۱۹۲۲

له‌روزی نوئیلی ۱۹۲۲ پیاوه به‌رزه‌که‌ی ئینگلیس له‌به‌غدایه‌ئا‌گا-داری دا، که ده‌وله‌تی بریتانیا، وه‌حکومه‌تی عه‌راق، دان به‌مافی سه‌ربه‌خوئی ناو‌خو‌ی کورده‌کان له‌سنوورو، چووار چیه‌وی و لاتنی عه‌راق دا ده‌نی. حکومه‌تی عه‌راق ده‌یه‌وی که له‌نیو و لاتنی عه‌راق دا حکومه‌تی کورد پیک بیته. له‌وبه‌یان‌نامه‌دا را‌گه‌یاندرابوو که کورده‌کان بو‌نوسینی یا‌سای مافه‌که‌په‌وسته‌بینه‌شاری به‌غدا وه‌له‌باره‌ی مه‌سه‌له‌ی ئابوری، رامیاری له‌ما‌به‌ینی عه‌راق و ئینگلیس، وه‌کورده‌کان باس‌بکری.

له‌کاتیک دا که به‌ (ئیدموند) وه‌به‌یه‌کی له‌ئه‌فسه‌ره‌پایه‌به‌رزه‌کانی سیاسی ئینگلیس، گوترابوو که به‌یان‌نامه‌که بو‌سه‌روکی کورده‌کان بنی‌ردری‌وه‌بخویند‌ریته‌وه، له‌کاتی خویندنه‌وه‌ی دا نه‌ی تووانی که ئی‌حساساتی خو‌ی ده‌رنه‌بزی، وه‌گوئی: ده‌وله‌تی عه‌راق نایه‌وی له‌گه‌ل کورده‌کان رووبه‌روو بی وه‌له‌نه‌ته‌وه‌ی کورد‌دوربیته‌وه.

ئه‌وه‌ی که له‌به‌یان‌نامه‌یه‌دا به‌چاکی دیار بوو، عه‌راق مه‌به‌ستی نووادی قودره‌تی خو‌ی بوو، ده‌نانه‌ی ده‌ویست که به‌هیچ چه‌شنیک هه‌لو‌یسته‌کانی و، حورمه‌تی ئه‌و به‌یان‌نامه‌یه‌ را‌بگری وه‌نیوان و، هات و، چوئی‌بچاکی به‌ری‌وه‌به‌ری!

۱۲ - لهژیږ پئی نانی مافه کهی شیخ مهحمود

پاش شکانی هموه لنین کنفرانسی لوزان (۴ فئورییه ۱۹۲۳) لهسمرتا سه ری کوردستان ئاژاوه سازبوو، ئینگلیسیکان به دانی چمن ئاگاداری ږایان گه یاند که شیخ مهحمود وه لیدږوو، گهوره شیعهکانی نهجهفو، که ره به لاه گه ل یهکتر هاتو، چۆیان ههیه، وه دژی عراق دهیانهوئ کاربکهن وه دهستیان داووته دهستی بهکتره مهبهستیان ئهوهیه که هیرشیکی گوره لهمانگی مارس^{۲۴} دا بهرنه سهر ئوزدهمیر بو شاری که رکوک. بریتانیای گوره دهیهویست که به تالووک هیرش بهرینه سهرشیخ مهحمود، وهکاریوی تهواوبکات، وه ههروهها لهوئاگاداریانه و بهیان ناماندا به خهلکی ناوچه کهیان ږاده گه یاند که دهبی بی سلمینن که ئیتر شیخ مهحمود به پیچهوانهی سالی ۱۹۱۹ کاردهکات وهته نیامه بهستی "ئاژاوه، سهر بزیویه"، نهک ږاپهرینو، شوږشی کورد. سیربیرس کاکس له ۱۹ ژانویه دا گه ږاوه لهندهن تا له دانشتینیکی پیاوه بهرزهکانی حکومت لهبارهی عراق دا ږاوته دبیرو هاوبهشی بکات... دهگونجی بلین که کاروکردهوی ئهوه لهناوچه که دا تهواو بووه، وه بهجیوی. سیرهانزی دابس دیته سهرکار. بهلام ههرچیگی، ږاوته سمیم لهبارهی شیخ-مهحمود، دا گیرا بوو.

له نیوه راستی مانگی فیورییه دا سیرهانزی دابس لهگهل بوږتوږ بووردیون ئهفسهری ده ریائی وه نووسهری پایه بهرزی کمیسهری عالی وه ئیدموند گه یشته به غدایه وه کوپوونه وه یهکیان پیک هیئا، تانه خشهی خوږیان له بهران بهر "پادشای کوردستان" بهرږوه بهرن.

له ۲۱ مانگی فیورییه ۱۹۲۳ دا پاش پینج مانگ "پادشایهتی" ئهوه ئولتیماتوم هیان دابه شیخ مهحمود: ئینجا به پیویست زاندراره که بو خوږت لهگهل کاربه دهسته ئیداریکانت یاه موته یهکی، دیکه "ئه ندامانی ده ولهتی خوږت) بییه به غدایه، یان پیوسته له سهر کانه مینن! له ئاکاما ههر ئهوه بږیار نامهیه

(اولتیماتوم) به چه شنی به میانیه به فروکه به سه شاری سوله یمانی دابلاو کراوه، وه تیشی دا نووسرا بوو که شه گهر بیتوو له به رانبهر ئی مه دا خه لکی شاری راههستن، بومباران ده کرین . ۲۵

۱۳ - بومبارانی شاری سوله یمانی:

ههر بهو جو ره ی که چاوه پروانی ده کرا، شیخ مه محمود چوونی خوینی بو به غدایه زهد کرده وه و له ۲۲ی مانگی فیورییه ی ۱۹۲۳ دا، ۲۵ فروکه، تراکتو، به میانیه یان هه ل گرت که له سه شاری سوله یمانی بلاو که نه وه به لام ۱۸ فروکه له بهر شه وه ی که سه رکیوه کانی ناوچه ی سوله یمانی وه ههروه ها شاری سوله یمانی ته پو، مزدای گرت بوو، نه یان تووانی کاریک بکن، گه رانه وه، وه ته نیا دوو فروکه تووانی خوینی بگه یه نیته سه رشار! له ۲۴ فیورییه له نیوه شه وی دا شیخ مه محمود تی لی گرافیکی بو ئیدموند که هاتبو که رکوکئی لیدا وه به دریزائی شه وی شه وی، تا قمه وه زیره کانی کورد هه ولیان دا که چاره سه ری کاره که بکنو، نه خشی نیو بجان هه بی! به لام بی نه تیجه ماوه! وه سه ره نه جام له ۳ی مانگی مارس دا، فروکه یه ک شاری سوله یمانی بومباران کرد.

شه بومبارانه ها وکات له گه ل چوونی شیخ قادر برای شیخ مه محمود، وه زیری گه وره، وه مسته فا پاشاو، دوو پیای خو فیه بو شاری که رکوک بو ووتو، ویژبوو.

له ۴ی مارس ۱۹۲۳ شیخ مه محمود به ری به یانی، بارگه وبنه و، خه زینه و پولی تیگنا، وه شاری سوله یمانی به ره و کیوه کانی سه رده شه به جوی هیشت، وه له غاریک دا جی گیر بوو.

له ۸ی مارس دا له نیو شه شه که وه ته که دا پوژنامه یه کی تازه ی به نیوی "بانگی حق" وه ده رخت، که له وی دافهرمانی جیهادی دابوو، وه له گه ل چهن سه د سواری خو ی که به سه روکایه تی "سالح زه کی) بوو ده سستی به شه ری پارتیزانی کرد.

۱۴ - شهر دژی ئوزدهمیر

له ۱۸ مانگی مارس دا فرماندهی هیزی ههوائی ئینگلیس سیرجان^{۲۷} سالموند، تهسمیمی گرت که شاری ره واندزی بومباران کاوه بهوجوره کاری تورکه کان کو تائی پی بی نی .، شهویش مه بهست بهوه بوو که شیخ مه محمودو سه روکی تورکه کان، ههردوکیان دهیانهویست دژی ئینگلیس دهست به کاربن . ستوونیک له سهربازه کانی (کوئی کول) که تنیائینگلیسی بوون، هیزشیان برده سه شاری موسل، هولیز و، کوی سهنجا، وه مه بهست له وهیزشیه برینی هاتو، چۆ له بهینی تورکه کان و، شیخ مه محمود بوو. ستوونی دووهم (فرۆن تیزکول) که بریتی له پولیسرو، چریک بوون، یهک راست چوونه سهردیرا، سپی لیکوه شاری ره واندزی .

کولونیل شهفیق سهرداری تورک که شه وهیزشه گهره ی بیستو، له پاشان چاوی پی کهوت، شهری نه کرد، وه له ۲۲ ی ئاوریلی ۱۹۲۳ دا ره واندزی به جی هیست .

ئهو هوروزوم، هیزشانه هاوکات له گه ل وهختیک بوو که دوو ههمین کونفرانسی لوزان کراوه، دهستی به ئیشوکار کرد . ۲۸

۱۵ - سهد تهها قایم مه قامی شاری ره واندز

پاش چهن روژیک سهد تهها به نیوی "قائم مه قام" ی ره واندز له لایهن ئینگلیسهوه داندرأ: به یارمهتی هیزی ئا سوریکان له و ناوچهیهدا، له سهمر ئیشوکار دانشت .

دهگونجی بلین که سهد تهها نهوهی شیخ عوبه ی دیل لا بوو، وه ههروهها له پیاوه زاو، ته دبیر که ره کان و، مشاوری سیمکو بوو، به لام نهی تووانی نهخشیکی ئهوتو بو کوردهکان به ریوه بهری .

ئهو مروقه که له مهودای ۲۵ سالان دابو کورد کاری کرد سه ره نهجام له

سالی ۱۹۳۹ یزاینی دا پاش شهوی که هاته ئیرانی ده‌رمان داوو کر ا له تاران کوچی دووایی کرد .

۱۶ - گرتنی شاری سوله‌یمانی (۱۶ مه‌ی ۱۹۲۳)

بی‌گومان کار به ده‌سته‌کانی به غذا به‌ته‌واو کردنی کاری تورکه‌کان وه رزگار بوون له شه‌ری ئه‌وان ، ده‌یان‌ه‌ویست را پهرینه‌که‌ی شیخ مه‌حمودیش زووتیک دهن . گوتمان که شیخ مه‌حمود بو شه‌شکه‌وتی یازانه ، یان ژاژانه نزیک شاری سه‌رده‌شت که له‌قه‌راغ سنووری بوو په‌نای برد ، هیزی ئینگلیسو ، عه‌راق ده‌یان‌ه‌ویست کاری شیخ مه‌حمود ته‌واوبکهن . عه‌راق ده‌یه‌ویست که پیاویک به نیوی حاکمی کورد بیته سه‌رکار که له‌ژیر حوکمو ، زای ئه‌وان دابی ، به‌لام که سه‌له سه‌روکه کورده‌کان ئاماده‌ی شه‌وکاره‌نه‌بوو ، وه هه‌روه‌ها له‌بابه‌ت به‌یان‌نامه‌ی نوئیلی ۱۹۲۳ ش دا خوین گیل کردو ، نیویان نه‌هینا . ۲۹

سیره‌هانری دابس ده‌ی گوت که دانی (ئوتونومی) له‌لایهن ئیمه به‌کورده‌کان کاتیک به‌رپه‌وه ده‌بردری که به‌ره‌هلستی گه‌وره‌ی شه‌وکاره که شیخ مه‌حموده له‌نیوان لاچی وه ماوه‌یه‌کی زوره‌که ئینگلیس ده‌یه‌وی کاری سه‌ربه‌خوئی ناوخوئی ناوچه‌ی کوردی محله‌ی پیک‌بیت ، وه ته‌نانه‌ت شیخ مه‌حمودیش ئازادبی به‌لام کمیسهری عالی بیی وابوو که شیخ مه‌حمود پیوسته‌یان بکوژری یان بگیری ، وه‌واباش‌تره که شه‌وکرده‌وه‌یه به‌جی بیت .

له‌زاسته‌قینه دا ده‌گوتری که فشارو ، هیرشی گرنگی : ۸ مه‌ی ۱۹۲۳ هاوکات له‌گه‌ل بلاو کردنه‌وه‌ی به‌یان نامه‌و ، تراکت به سه‌رشاری سوله‌یمانی ، ده‌سیان به‌گرتنی خه‌لکی ش کرد . وه له ۱۲ مه‌ی دا دوو هه‌نگی نیزامی هیندی که له لایهن هیندی له ئه‌فسه‌ره‌کانی ئینگلیس ، وه ئیدموند را به‌ری ده‌کران ، بو‌لای که رکوک چوون . وه به‌وجوده‌روو داوه‌ی سالی ۱۹۱۹ دووپاته کراوه !

به‌لام شه‌و که په‌ته سوله‌یمانی بی شهر و کیشه‌گیرا : شیخ مه‌حمود را وته‌دبیری شه‌وه‌بووکه تاسلوچه‌ی بگری وه بیکاته پیگه‌ی خوی ، به‌لام ئینگلیسیکان پیش‌ده‌سیان کردو ، له‌وکاره به‌رگریان کرد ، شه‌ویش چاره‌ی نه‌ما وه زووی له‌کیوه‌کان کرد ، سه‌ره‌نجام سوله‌یمانی له ۱۶ مه‌ی ۱۹۲۳ دا دووباره‌گیراوه . ئینجا

ئیدموند له شاری سولهیمانی له "دهفتەری کاری" شیخ مه‌حمود دانشت، واتە لهو مه‌دره‌سه‌یه‌ی که ماژورنوئیل له‌سالی ۱۹۱۹ دا کردبوویه دهفتەری‌خو‌ی، جی‌گیربوو.

ته‌نیا علامت و، نیشان‌ه‌یه‌ک که له‌دهفتەری‌شیخ‌مه‌حمود ده‌دیترا: وێنه‌ی شیخ مه‌حمودی بوو که نه‌وارێکی سووری له‌ده‌وره‌ی پیچرا‌بوو، وه‌ه‌روه‌ها ئالایه‌کی کوردی که‌له‌گه‌ل تاجیک له‌سه‌ر په‌رچه‌می پادشایه‌تی در‌ابوو خوئی ده‌نو‌واند. پاش‌کاروباره‌که‌ی شیخ‌مه‌حمود، کاربه‌ده‌سته‌کانی ئینگلیس وه‌به‌تایمه‌ت ئیدموند هه‌لو‌یستیان شه‌وه‌بوو که له‌کوردستان دا چه‌شنه‌"ئوتونومی"ک دابنن وه‌پیاویک له‌گه‌وره‌کانی کورد هه‌ل‌بژیرن که به‌مه‌یل و ئاکاری به‌غدا‌یه بجزۆنه‌وه،! ئینجا شیخ‌قادر "سه‌روک وه‌زیر"ی کوردستان، برای شیخ مه‌حمود بوو کاره‌له‌به‌ر چا‌و‌گیرا که‌هه‌میشه‌بو‌لای ئینگلیسیان خوئی ده‌کیشا. وه‌به‌رگه‌ری هه‌یم‌نایه‌تی شاری وه‌عو‌ده‌وه‌ستۆی خوئی‌گرت. ئه‌حمه‌د توفیق به‌گ پیاوی گه‌وره‌ی کورد بوو به‌کاربه‌ده‌ستی به‌ریوه‌به‌ری‌شار. له‌۲۵مه‌ی ۱۹۲۳ تا‌قمیک سه‌رباز بو‌لای ستادی‌ناوه‌ندی شیخ مه‌حمود پاش‌زویشتن له‌سوله‌یمانی که له‌ئه‌شکه‌وتی رازانه‌دابوو ناردرا،! گرتنی ئه‌وشکه‌وته که له‌جیا‌گه‌یه‌کی زور ته‌نگه‌به‌رو، عاسته‌م دابوو، وه‌دو‌لیکی ته‌نگو‌باریکیشی له‌پیش‌بوو، وه‌له‌به‌ناو، په‌سیوئیکی وا دا بو‌ونه‌ده‌دیترا، به‌لام گه‌مارۆیان داو‌گرتیان

له‌وه‌شکه‌وته‌دا: ته‌ختیکی نووستنی ئاسن، چه‌ند کورسی‌دار، ماشینیکی تایپی نووسینی، وه‌تیلی‌فۆنیک بو‌رییه‌کانی موبلیمانی کوشکه‌کانی شاهی! که‌نزیک به‌هیزه‌کانو، تا‌قمه‌کانی ئینگلیس بوو، ده‌دیترا، وه‌شیخ مه‌حمود له‌گه‌ل‌چه‌ن که‌سیک له‌سوواره‌کانی خوئی بو‌لای‌ئیرانی، که‌له‌به‌رچاوان نه‌ما‌بوون رویشته‌بوون وه‌ئه‌شکه‌وته‌که‌یان چۆل‌کرد بوو.

۱۷- ناکام مانه‌وه‌ی ره‌ژیمی "هاوکاری"

به‌لام زۆر زوو کاربه‌ده‌سته‌کانو، قودره‌تمه‌نده‌کانی ئینگلیس بو‌حکومه‌ت کردن له‌کوردستان‌دا وه‌هاوکاری له‌گه‌ل هه‌یندی له‌لاین‌گره‌کانی خوئی له

ناوچه که دا، ناکام مانه وهو، ناهومیدانه بهر هه لستی یان بۆهاته پیشی: بو کمیسهری پایه بهرزی ئینگلیس نه ده کرا که سه روکیکی ئه وتوی کورد که "بتوانی قودرپی هه بی وه له بهرانبهر نفوذی شیخ مه محمود دا راوهستی" هه ل بژی ری، ئه ویش به بی ئه وهی هیژو، قودرتهی ئینگلیسی چاوه دیری لی نه کاتو، نه ی پاریزیو، بالی به سه ر دانه لیشی . ۲۰

ئه وهی که به چاکی دیار بوو، به تایهت سه روکه گه وره کانی کورد حازر به هاوکاری له گه ل ئینگلیسیکان بوون، به لام هه رگز فه یسه لیان نه ده سه لماند! له ئاخری مانگی مه ی ۱۹۲۳ دا سه روک وه زیری عهراق عه بدوول مو حسن ئه سه سه عدوون، له گه ل حاکمی شاری به غدایه به نیوی شه ی بهک نه شهت که خه لکی (کوردی هه ولیر) بوو، هاوژی له گه ل کار به ده ستیکی پایه بهرزی ئینگلیس کوژن والیس چوونه شاری سوله یمانی .

کورن والیس پای گه یاند که حکومهتی بریتانیا یه ته سمیمو، زای هینا وه ته سه ر ئه ومه به سه تهی که سازمانی حازر له عهراق دا بکاته ۶ فوج واته ۶ له شکر، وه "کوژی کول" له نیوهی مانگی ژوبیه دا له سوله یمانی ده چیه ته ده ری .

سیرهانزی دابس، ئیدموند، وه کورن والیس زۆر به نه پینی له سه ر کاروباری ناوچه که راو، ته دبیریان ده کرد، وه له لایه کی دیکه شه وه که سه روک وه زیری عهراق هاتبو سوله یمانی ده یه و بیست که ری یازی به یینی سوله یمانی وه قه لهم ره ی عهراقی له دا هاتو دا دیاری بکات .

سه ره نه جام به هاتنی ئه و دوو تاقمه بو سوله یمانی له ۲ ژوئنی ۱۹۲۳ کمیسهری پایه بهرز، سیرهانزی دابس، وه سه روکه گه وره کانی کورد نه یان تووانی له رووانگهی به غدایه وه کاریکی بکه ن، وه له ۱۴ ژوئن دا، راویژه ری، کوردی سوله یمانی له سه ره ئیش و کار لا بردرا !

به تال کردنی سوله یمانی له لایه ن ئینگلیس، له پیش دا چاوه دیری ده کرا وه له ۱۷ ژوین ۱۹۲۳ دا به ریۆه بردرا . سێ ژۆژی ئاخری پاش را گه یاندنی ئیدموند "سیه ریکی تال و ناخوش) ولاتی داگرت! شیخ قادر ئینجا ئه رکی سه رشانی شاری وه نه زم و ته رتیبی ناوچه که ی به ده سه ته وه گرت، وه بریتانیا بو یار مه تی ئه و ۲۵۰ که سی له گه ل ئه فسه ریکی ئینگلیس دایه . . .

گوی گول - ستونی نیزامی گوی

بهلام وادیاربوو که سیڙهانی دابس بهوکاره بهلینی نه دابوو، وه گوت بووی که: خوتیوهردانی بریتانیا له کاروباری سولهیمانی داههروا له سرجیگای خویتهی و، بهتال نابیتهوه!

وله ۱۷ی ژوئنی ۱۹۲۳ دا (کوئی کول) شاری سولهیمانی چول کرده ۲۰۰۰ کسی په نابهر" به دووای شهوان دا له گهل ئینگلیسیکان وه ده رکهوتن . ۲۱

۱۸ - گه رانهوهی شیخ مه محمود بو سولهیمانی (۱۱ ژوبیهی ۱۹۲۳)

له کاتیک دا که گه رانهوهی شیخ مه محمود بو سولهیمانی چاوه دیڙی ده کرا، ئیدموند وه پیاوه گه ره کانی بریتانیا دیسان وه خو کھوتن، بو شهوهی که نه خشهو، ئاکاری خویان بو که رتهی ئاخړ له ژیر چاوه دیری وئیداری خویانه وه به دهسته و بگرن، واته ناوچهی (مراوی)، رانیه، قهلاذی له شمال، وه چه مچه مال له رۆژئاواوه، وه قهه داغ وه له بجه له جنوبه وه، له بهشی مه له بهندی سولهیمانی بکه نه وه.

کاتیک که شیخ مه محمود له ۱۱ ژوبیهی ۱۹۲۳ له گهل هیڙی نه ته وایه تی کوردستان، که له ژیر حمایه تی مه جید مسته فادا بوو، "مه لکی کوردستان" به شیکی به رتهنگی زور که می بو حکومت به دهسته وه مابوو. ئینجا شیخ مه محمود ژای گه یاند که ناوچهی سولهیمانی تا سنووری ئیران درپژهی هیه وه لکو پوکی لی نابیتهوه، وه حکومتی تازهی کوردستان ههروه ها له ژیر چاوه دیڙی حکومتی عراق وه هاوکاری له گهل شهو کاره ی خویی بهرپوه ده با. به راستی شهومه له بهنده وهک "که مه ربه ندیکی حفازی یه که چاوه دیڙی لی ده کری. ئینجا سیڙه نژی دابس کمیسری عالی ئینگلیس له برپار نامه یهک دا که له رۆژی ۲۵ ژوبیهی ۱۹۲۳ دا ژای گه یاند، به مهیلی خویی سنووری کورده کانی دیاری کرد . ۲۲

هاوکات له گهل شهو ههواله، حکومتی عراق ش به بیان نامه یهکی بلاو کرده وه که کورتهی به وجوره بوو، دهوله تی عراق به هیچ چه شنیک نایهوی له باره ی چاوه دیڙ کردنی ناوچهی کوردستان که له ژیر حمایه تی شیخ مه محمود دایه قسه ی لی بکات، پیویسته شهفسره عه ره به کان جگه له شهفسره فه ننی کان هه موویان بگه رینه وه ولاتی عه ره ب، وه ههروه ها ره واجی زمانی عه ره بی له ناوچه ی ئیداره کانی کوردستان دا به سه رنه ته وه که دا، دانا سه پینی وه نایهوی زمانیکی

رەسمى بیټ . کوردهکان بهچاکی دهتوانن مافو، سروشتو، ئاكارێکی که لهنیو
ئەوان دا ههیه جا، چ لهبارەى مەزەهەب و ئائین، وه چ لهبارەى شتی دیکه وه بیټ
به پڕۆهه ی بهرنو، بی پارێزن . ۲۳

ئەمما ئەو مەسەله یه زور له بپارنا مەى نوئیلی ۱۹۲۲ دوور که وتبووه!
جامه بهست به و چبووه، نه زانداوه
به راستی له ئاگاداریکی حقوقی لوزانی که له (۲۲ ی ژوویهی ۱۹۲۳)
دا بوو! به بی ئەوه ی که مەسەله ی موسلئ نه تیجه ی لئ وه گریابئ، له سەر
مەسەله ی مافی نه ته وایه تی ناوخو واته ئوتونومی کورد کوتائی هاتبوو، وه مافه که
دیاری کرابوو.

له عراقی دا، "به چاکی بو هه موو کورد یک جگه له کورده بی خه به ره کان
ژوون بووه، که له داها تودا به شیان هه رمانه وه له ژیر چاوه دیژی عراق دایه
وه ئەوه شیان کورده کان به هیچ جور یک نه ده سه لماند، چونکه ئەوه به راستی به
هه ست هاتنی عراقه که بوته مایه ی چاره ره شی ئەوان، ته نانه ت دیار بوو که
ئیدی شیخ مه محمود پادشایه تی ناکا! ۳۲

به لام له سەر ئەوه شرًا که کمیسهری پایه به رزی ئینگلیس له وهی هه ره شه ی
ده کرد که شیخ مه محمود به کارو کرده وه ی رامیاری ولات تاقه له مه وه ی جیرانه گانی
دریژه پی ده دا.

ئینجا کار به ده سه تە گانی بریتانیا بو ئەوه ی که گوته و ئا کار ی را بور دووی
خو یان وه به بر کورده کان بی نه وه "به ره وه ری مه نتقی" ئەو جار له سەر ته دبیری پیشوو،
کانگای ده فتری گشتی خو یان له سوله یمانی به بومی (۲۲۵ لیوری) (گه وه تر)
له ۱۶ ی ئوتی ۱۹۲۳ بومباران ده کن، وه ئەوه بو هه وه لین که ره ته که بومی
"گه وه" له کار ده بن!

پاش چن مانگ له روژی نوئیلی ۱۹۲۳ فرو که یه کی زور هاتنه هه ولیر
که له وی رابچه سه رشاری سوله یمانی و، له سه رًا بومبارانی کن. به لام نیوه ی له
فرو که کان له ته پو، مژدا وون بوون وه گه رانه وه، وه دوویان له ناوچه ی شیخ
مه محمود که وتن. کار به ده سه تە گان هه ر "ئه مروده ستووریان" به شیخ مه محمود ده دا
که خوی له و کاره بپارێزی، به لام ئەوه ی که ده بوو بکری کرابوو!

۱۹ - مجلسی یاسای بنه زهتی وهمانی په یوهندی له گهل بریتانیای گهوره

بهلام ئینگلیس و، حکومتی عراق لهو خه مو، چه مه دابوون که: ههل بژاردنی نوینهران بو یاسای بنه زهتی به چ چه شنیگ به ریوه بهرن، وه پاش دانانی فهیسل له سه رتهختی پادشایهتی ئه و مه بهسته ی پیویست بوو. به دوور خسته وه ی لیده ره شیعه کان له ولات ئه و کاره ی نهختیک سووک کردبوو کار به ده سه کانی عراق هیئدی کاروباری ههل بژاردنی نوینه رایه تیان رپک وپیک کرد - وه به چه شنیکی سمر سووژمان ئه و کاره یان کرد: واته له نیوانی ههل بژاردنی دا " له که رهتی هه وهل" ته وای پیا وه کانی ئی که حقه ی ههل بژاردنی یان هه بوو "هه وه لین ههل بژاردنه کان" ده نگیان به "نوینه ره گه و ره کان" ی ده سه تی دووهم دا جا ئه و جار ئه و انیش نوینه ری دیکه ههل ده بژیرن. کار به ده ستانی ئینگلیس له سه ره وه هه موو کاره ساته ی زا، نه یان تووانی پیش و له وه ی بگرن که "گورده کان نه توانن نوینه ری باش بو مه جلس بنیرن.

له سه ره وه هه موو فروفیله ش زاخه لکی که رکوکو، سوله یمانی توانیان له نیو عه شیره ته کان و شار ده سینان تی دابی وه نوینه ری چاک بنیرنه مه جلسی یاسای بنه زه تی. ۲۵

له ۱۲ ی مارس ۱۹۲۴ ههل بژاردن "ته و ابوو" ! سه ره نه جام کوردستان ۱۷ نوینه ری نارده دانشته گی یاسائی عراق. له نیو ئه و نوینه رانه دا، "نوینه ره باشه کان" بریتی بوون له وانه!

(شیخ قادر برای شیخ مه حمود!) ئه حمه د ته و فیک به گ له سوله یمانی، ساله به گ نه فچی زاده له که رکوک، جه میل به گ له مخانه واده ی بابان له شاری کیفری، وه شیخ حبیب تاله بانی له نیو سه رو که عه شیره ته کان هیئده ی پی نه چوو که له هه وه لین دانشته که ی مه جلسی دا، چهن که سی له نوینه ره کان دژی مافی رپک که و تن ویه که تی، بریتانیاله گهل عراقی ده سه یه کاربوون.

ئاژاوه له مه جلسی به غدایه به ریوه بردرا، وه ئه وه کاتیگ بوو که دوو

نوینهری موافق دژی کوشت و کوشتاری نارپهوا لهولات دا وه ههروهه
له بهرچاونه گرتنی مافی نه تهوه کان له عراق دا، دووانو، قسهیان کرد.
ئهوئاژاوهیه زور زوو له کوردستان دا ئهسهری دانا: (لهکه رکوک دا
سهربازه ئهسووربیهکان پهناکه سیان به رهشاش کوشت، بهلام ئهوکاره نرخوبایخی
شیخمهحمودی لهولات دا بردهسهری وه پیش مهرگهکانی شیخ مهحمودتوانیان
ئسووری کان وه ده رنن.

ئهوئاژاوه لهگهله مهسهلهی قوسی تهنتهیه بو قسهلی کردن لهکون فرانس
لوزان دا له ۱۹مه مهی - ژوئنی ۱۹۲۴ بوو که دهیانهویست سنووری
(پانی تهلائی) عراق وتورکیه دیاری بکری هاوکات بوو. ۲۶

۲۵ - بومبارانی سولهیمانی له مانگی مهی ۱۹۲۴

حکومهتی بهغدایه دهیویست که شیخ مهحمودی بههرچونیک بی له
نیوان لابهری، بو له نیو بردنی ئهوکهرهته لهریگای دا سهپاندنی مالیاتیکی
قورسو، زالمانه دهس بهکار بوو، وه له لایهکی تره وه خه لکو، دووژمنانی شیخ
مهحمودی دژی ئهوه هان ده دا. هاوکات لهگهله ئهوه فرۆ که کانیش له ۲۵ مانگی
مهی ۱۹۲۴ دا، دهسیان به بلاو کردنهوهی کاغزو، تراکت بهسهر شاری
سولهیمانی دا کرد.

لهوبهیان نامهوتراکتانه دا نووسرا بوو که ده بووشیخ مهحمود له ۱۵ مه
بیته به غدایه، وه وادیاره که وه لامی نه داوه تهوه، جامه بهست بهوه شار له ۲۸
و ۲۷ مانگی دا زور به گورجی وه هه له له لایهن فرۆکهکانی ئینگلیس بومباران کرا
لهراپوورتیک دا که هیزی هموائی سهلهتهنتهتی ئینگلیس له بهغدایه دابلاوی
کردهوه، رای که یاندبوو که لهو بومبارانه دا، له ۳۰۰۰ خانوی شاری سولهیمانی
۱۵۰ یا ۱۰۰ مالی کونی قه دیمی شیخ مهحمود له نیو چوو وه زهره روزیانیکی گوره هی لی که وتو.

تورکهکان مه بهست بهو بومبارانه له ۳ مانگی سی پتامبردا له سازمانی
نهتهوه یهک گرتوکان دا بریار نامهیهکیان بلاو کردهوه وه دهنگی خویمان ده ربزی:
له سی بهشی شاری سولهیمانی دووبهشی ویران بووه، وه خه لکیکی زور له نیو
چوون! سه ره نجام ئهوه بومبارانه بههیچ چهشنیک له ئاکارو، زهوشتی شیخ

مهحمودی کهم نهکردهوه، وهلهمیدانی خهبات دهر نهچوو، بهلکو دووهینده لهبهگری دا شیرگیرتر بوو. ئینگلیس ئهوجار ئولتی ماتومیکی دا به نوینهرانی دانستگهی یاسای بهغدایهوه بزّیاری دابوو که: ئهگهر مهبهستو، پهیمانکهی که ئیمه چاوه دپّری دهکن، قامکی لهسر دانهدری، وه تانیوه شوی ۱۰ ی ژوئن نهسهلمیندری وهک ئهوهیه که دژی ئیمه ده تانهوی ببزنونهوه، وه ئیمهش بهجوریکی دیکه عمهمل دهکین.

ئینجا نوینهرانی مهجلاس یاسائی که زورریان بوّهات بوو له ۱۰۰ نوینهر که ۶۷ کس بو دهنگدان هاوبهشیان کردبوو، پیش نیوه شوی ۱۰ ی ژوئن ۱۹۲۴، کاره که یان بهرپّوه برد، وه له ئاکاما ۳۷ کس ی مووافق، وه ۲۴ مرۆقی دژ وه ۸ کس که دهنگی نه دا، ئه و قهرارد ده پیکهات. تهنیادوو نوینهری کوردی موسل لهگهل دهنگی موافق به لپّینی و، رپّی ده سیان دا.

سهر ئه نجام بهو هه موو هه زه شه و فرۆ فیله ی ئینگلیس، فه یسهل مه لکی عراق تووانی ناوچه ی کوردستان بخاته ژیر دهستی ولاتی عراق و، داگیری کات

۲۱ - دووباره داگیر کردنی ناوچه ی سولهیمانی له لایهن دهولهتی عراق (۱۹ ژوینی ۱۹۲۴)

له مانگی ژوینی ۱۹۲۴ دا حکومهتی بهغدا ژاوته دبیری هیئا سهره وهی که شاری سولهیمانی بگریتهوه. بهلام مه بهست وهه لو یستی ئه و کاره هیستا مه علوم نه کرابوو: بی گو مان پاش ناهومی دی کۆزی تورکیه ی شاری قوس تن ته نیه که ماوه یهک دانسته که ی درپّزه ی پیدرا، وه له باره ی موسل دا ده یانه و پست که ته ته سمیم بگرن وه ههروه ها ئه و کۆزه ده یه و یست له گهل شیخ مه حمود پیک بیلت و، کاره که بهریوه بهری، چاوه ژوانی ده کرا.

ئه وهی که ژوون بووه، فه یسهل له و کاره دانفوزی زۆر بوو، بهلام هه رچیک بی، راو، ته دبیر له لهندهن را ده گهیرا وه ئیداره ی دهره وه ی ئینگلیس له کهین وه بینی تورک و شیخ مه حمود به چاکی ئاگادار بوو.

وه ئیداره ی سیاسی دهره وه ی ئینگلیس زور به گرنگی به دووای ئه و کاره وه بوو وه ته نانهت ئاگاداری دا که له "نه کاو" ئه و هه لو یسته گهیرا وه وه کمیسری

پایه بهرزی ئینگلیس بهی سەلماندن و، پرسپاری حکومتی خوئی ئەوکاره دهکات،^{۲۸} بهلام هەرچونیک بی "پیی لهوکاره شهدهنی" سەرئەنجام دهگوتری که ئەو راو ته دبیره زیاترئی بهغدایهوو، که کاربه دهسته ئینگلیسیکانش دهسیتان تیدابوو، وهکاتیک که حکومتی ناوهندی ئینگلیس لهوکاره ی بهغدایه ئاگادار بوو ئیتر درهنگ ببوو، وههیزیک لهلایهن کاربه دهسته کانی بهغداوه ناردرا، که گه یشتیوونه ده روازهی سولهیمانی، وه له ۱۹ ژوییهی ۱۹۲۴ شاریان گرتوه! ۲۹

۲۲- ژه‌خنه

شیخ مه‌حمود به‌هیچ جوریک وابه سووک و، هاسانی وه بهی شەر سولهیمانی ته‌سلیمی دووژمن نه‌کرد. سەرئەنجام پاش ئه‌وه‌ی که شاری چول کرد، له‌گه‌ل ۱۵۰ که‌سی پیاوی چه‌کدار له‌سەر کیویکی چووک له‌ سەر سه‌ روی روزه‌ هه‌لاتی، سولهیمانی "پی ته‌ختی" کوردستان، بنکه‌ی دامه‌زراندوه تا ۲۷ ژوییه‌ی خه‌ریکی زۆر به‌وه‌شاندن له‌هیزی داگیرکرای شاری بوو.

پاشان په‌نای بو به‌رزه‌نجی برد، به‌شوینی ئەوه دا چۆ شاری پینچون، پیش‌مه‌رگه‌کان تا‌ئاخری سالی هوروزمو، هه‌لمه‌تیاں بو سەر هیزی زیک و پینگ خراوی به‌غدا یه‌ده‌برد، وه تانزیک سولهیمانی ده‌چوون. له‌ئاخری مانگی نووامبری ۱۹۲۴ ئیدموند ده‌ستوری بومبارانی کورده‌کانی له‌ ناوچه‌ی سیتاک وه شاربه‌زار دا، بو هه‌وه‌لین جار بومبی ناپالمی به‌کاربرد! شاری سولهیمانی پاش ئه‌وه‌ی که‌گیراوه له‌ژیر چاوه‌دی‌ری ئه‌فسه‌رێکی رامیاری ئینگلیسی به‌نیوی شاپمهن که به "حاکم" داندرابوو ئیداره‌ده‌کرا، وه‌کمیسهری عالی ئینگلیس ده‌سه‌لاتی تاییه‌تی له‌ناوچه‌که‌دا به‌رپوه‌برد. له‌ ۲۰ دیسامبری ۱۹۲۴ مه‌لک فه‌یسه‌ل بوه‌وه‌ه‌لین که‌ژه‌ت بو دتینی شاری که‌رکوک چوو، وه ئالای ده‌وله‌تی عه‌راق بو هه‌وه‌لین جار له‌سه‌رقه‌ لای که‌رکوک ی هه‌ل کرا. وه‌له‌ پاشان چۆ کیفری، به‌لام له‌ رۆیشتن بو شاری سولهیمانی وازی هینا. ئه‌فسه‌ره‌کان پی یان‌گوت که شار پر له‌ به‌فره، وه‌هاتو، چۆ خراپه، له‌ئاگامه‌فه‌یسه‌ل نه‌یویرا به‌و زووانه‌ چاوی به‌ پی ته‌ختی کوردستان ی خووارو بکه‌وی. فه‌یسه‌ل ئاگای له‌وه‌ش بوو که شیخ مه‌حمود په‌ژبوه‌ته‌وه‌ خاکی ئیران.

سالیک پاش ئەو ژاپرینه له ئاکاما له ۱۶ دی سامبری ۱۹۲۵ دا سازمانی نهتهوهیهک گرتوکان^۲ راو، ته دبیریان هیئا سه ره مهبهستهی که ناوچهی موسل بیته سه رولاتسی عراقی عه ره ب، وه وهک شاری "بروکسیل" بی که نه سنوورو، زیبازی ولات .

سه ره نهجام ئەوهی که بو کوردان ماوه، ئەوه بوو که سازمانی نهتهوه یهک گرتوکان له عینگیس داوا بکات که له عیداره کردن و دامه زانندی سازمانیکی عیداری کوردی، یارمهتی به کوردهکان بکات تاله داها توودا حکومهتیکی ناوچهی بو کوردان بهریوه ببردی^۲

شورشو، راپہرینی شیخ سعید (۱۹۲۵)

لہنیو چوونو، تیک رووخانی حکومتی خلافہتی عوسمانی، وہ ہاتنہ سرکاری مستہفا کہمال، وہ زاگہ یاندنی حکومتی کوّماری لہ ۳ مارسی ۱۹۲۴، کاتیکی زور نالہباری بو کوردہکان ہینا بو پیشی، ہہروہک کہ گوترا، کوردہکان بو پیش بردنی ئیشوکاری خوین کاتیک لہیونان، وہ وہ ختیک لہئینگلیس وہ ہیندی وہخت دژی ئەوان لہگہل حکومتی تورکہکان ژیک دہکوت کہ لہبارہی موسلدا یارمہتیاں بدہنو، تابکہویتہ ژیر دہستی حکومتی تازہی مستہفاکہمال۔

لہمہہستیگہو، ہہلوپیتتی دیکہدا کہ دہگوتری کہ بوچ کوردہکان ہاوکاریان لہگہل ئیمپراتوری عوسمانی دہکرد ئەوہبوو کہ مہسہلہی فاناتیسمی مہذہبی وہ سردانووندن بو سولتان خلیفہی عوسمانی لہگورپی دا بووہ۔

بہشیک لہکوردہ دہباریکانی سولتانی عوسمانی پاشئوہی کہ رژیمی خلافہت ژووخا، ہہرواہہ چہشنی جاران وہفادار مابوونہوہ، جابہو بو نہیوہ مہسہلہی مہذہب لہنیو نہتہ وہ پہرستہکانی کورد ہہروا مہسہلہیہکی گرتگ مابووہ، وہ ہہرگز بیرو، باوہژیان نہدہکرد کہ بہو زووانہ حکومت لہبہین بچی۔ ئینجا کاتیک کہ حکومت پروخا، تہ واوی کوردہکانی تورکیہ نامادہی ئەوہ بوون کہ ہہتا دلوپہی ئاخری خوینیان بو وہدس ہینانی مافی سہر بہ خوئی گشتی لہ کوردستان تورکیہ دا خہبات بکن، (و بو بہختہوہریوو، وہدست ہینانی مافی نہتہواہتہی گشتی تی بکوش، وہتہمانت ہہر جورہ فکرو، ئیدی ئولوژیکی کہ ہہیانہ بوختری وہدس ہینانی مافہکہ دای بنین وہلہخہباتی تازہدا بہ شداربن

بهلام ئەوکاره ساوهساوی تێداکرا، ئیتر حکومهتی تازهی مستهفاکهمال پهری گرتبوو، وه له ئاناتولیو، ئیرانیش کهسنه ما بووه که لهو خهباته و شهزه بی ئەمانه دا هاوبهش نهبی، بهلام لهسهر ئەوهشرا که لک و قازانجی بو کوردهکان تیدا نهما بوو.

لهسالی ۱۹۲۱ تا ۱۹۳۷ کوردستان ی تورکیه بی ووچان و، پسانهوه لهئاکاری ژا پهرین و، بزووتنهوه دا ههربه شداربوو. هیندی لهوشوژشانه و، راپهرینه له میژوودا زوورحیاسی لهسهر نهکراوه، بهلکه تهنا ته به کایه وگالته نیو بردراوه! بهلام دهگونجی له راپهرینی شیخ سهعیده سالی ۱۹۲۵ وه له بزووتنهوهی ئارارات لهسالی ۱۹۳۰ وه ههروهها له ههلهستانی دهرسیم لهسالی ۱۹۳۷ بهچاکی نیو ببردی.

ئاکاری بهتینی ئەو قاره مانانه زوورجاران بههان وتین دانی ئاکاری دیپلوماته ژامیاره کانه وه ژووانگه یهکی خهبارانهی بو لیدهره کوردهکانی قوسته نته نهیهی بهدی هیناوه، وه به سه رهات و، سه ودا گهری تیدا بووه.

۱- راپهرینی شیخ سهعید

له ۱۵ فیهوریهی ۱۹۲۵ دا "ههوال دهری ئاناتولی، به کورتی رای گه یاند که! به سه رهاتیک له گوندی پیران له نزیک ژهنج، له بهینهی ژاندارمهکان، وه ۵۰ کس له پیاوهکانی شیخ سهعید رووی داوه، وه دوو کس

ژیانی شیخ سهعید: شیخ سهعید گوژی شیخ - عهلی وسالی ۱۲۸۵ ی گوچی له دایگ بووه، دانشتووی دیسی (کلدار) بووه له پاشان چووه بو (پالو) گهیه گیکه له دی یانهی سهربه ناحیهی (منشی گورد) له تورکیا گهتهم ناحیه یهش سهربه ولایهتی (گهنج) ه. باپیری شیخ سهعید گه (شیخ علی) بووه تهریقهتی نهقشهندی (مهولانا خالید) وه رگرتووه، له شه رع ودیندا زانیهکی دهست بالا بووه، وه هه ره له زهمانی باوکیا دهستی به بلا و کردنهوهی دین و ارشادات کردووه. وه له ههله ستدا دهستیگی بالا ی هه بووه، ههلهستی به گوردی و فارسی و عه ره بی و تورگی ووتووه.

بقیه زیر نویس صفحه قبل

— دواى ئه وهى كه باوكى له سالى ۱۳۱۶ى كوچى دا ، كوچى دواىى كرد ،
 شيخ سعيد بووه جى نشینی .

شيخ سه عید (۱۲) زانای گه وهى بووه كه له ژیره دهستی خویدا زانیاری
 دینیان ته واو کرده ، وه نزیگه (۶۰) هزار دهر ویش و خلیفه ی هه بووه ،
 وئمانه گشتی له ژیر فرمان و چاودیری خویدا بوون وله قسه ی نه چوونه
 ته دهره وه .

شورشی شیخ سه عید : پاش شیری جیهانی یه کهم میللاتی کوردی ش وه گو
 میلله ته گانی تر بیری له سهر بهستی و ئازادی ده کرده وه ، وه پوئمه ش چه ند
 کومه لیک و پارتی سیاسی دامه زرا به تاییه تی له کوردستانی تورکیه وه گو :
 کومه لی (هیوا - هیفی) که روژنامه (روژی کورد) یان دهره کرده کومه لی
 رژیک خراوی کومه لایه تی کوردستان) وه پارتی (میلله تی کورد) کومه لی
 (خویبون) وه کومه لی (بلا و گه ره وه ی زانیاری) وه گهل کومه ل و پارتی . . .
 یه کیگ له شوژشانه که له تورکیه دا برپا بوو شورشی شیخ سعید بوو . شیخ
 له ناوچه ی (گهنج) داخوی گو کرده وه ، وه به هه موو لایه کدا هه والی بلا و
 کرده وه که نابجی به رامبه ر بهم نا په وایه که به میلله تی کورد ئه کریست
 دهسته وسان بوهستن وگوى نه دهنی به لکو ئه بی مافی نه ته وایه تیمان
 بسیتین وله مه بی دهنگ نه بین و داوای له هه موو سه ر کرده گانی کورد کرد
 که ئاماده بین بو شورش و نامه شی نووسی بوئه و سه ر بازوئه فسه ره کوردانه ی که
 برآوی پئی ئه کردن وگه له سوپای تورکیا دا بوون گه ئه وانیش به شداری ئه و
 شور شه بین .

وه بوئهم مه بهسته له شکرگیگی گه وه ی میلیلی پیگه وه نا به سه روگایه تی خوالی
 خوش بوو (خالد به گی جیرانی) گه له داویدا به دهستی تورکه گان کوژرا .
 شیخ سه عید له گهل سه ر کرده گانی کورد و خالد به گدا شوینی شور شه که یان
 نیشان کرد که شاری (گهنج) بوو که له روژی ۲۱ - مارس - ۱۹۲۵ دا شورشی
 بهرپا بگن به لام بهرله دوو حه فته پیش شور شه که یانی له ۷ -
 مارس - ۱۹۲۵ دا هیندی له مریده گانی شیخ له نا و خو یاندا تیک چوون و
 نه بیتی ئهم شور شه به ئاشگرانی گه وته چنگی تورکه گان وه حکومه تی تورکیه
 به یارمه تی ئیستعماری فه رانسه هه موو هیزگی خوی خسته گاروله شکرگیگی

لهژاندارمه‌کان کوژراون!

له ۲۳ی فیورییه‌دا ژوژنامه‌کان نووسیان که‌ئهو ژووداوهیه زۆر سووک وچووک نیه، به‌لام وا به‌سته‌ی نیزامی ئینگلیس له‌شاری قووس تن ته‌نیه دا، وای گومان برد که حکومه‌تی تورکیه ئه‌وکاره‌ی گه‌وره، ده‌کاته‌وه، وه‌ژنگی سیاسی ناوخو پێ‌ده‌دا، ئه‌وه‌ش مه‌به‌ست به‌ د‌زایه‌تی له‌گه‌ل دووژمانه - بیان بو سه‌رکوت کردن و، مات کردنی ئه‌وان .

له ۲۴ فیورییه‌دا وه‌زیری ناوخو ژای‌گه‌یاند که له‌وناوچه یه‌ دا هه‌لو‌یست و، نه‌خشه‌یه‌کی گشتی بزوتنه‌وه یه‌ک تا‌ئاخه‌ری مانگی مارس به‌ریوه ده‌برد، ژماره‌ی پێش مه‌رگه‌کانی شیخ سه‌عید پترله ۷۰۰۰ که‌سن، که له‌نیوئه‌وان دا هه‌روه‌ها هه‌لا‌تووی په‌نا به‌ری نیزامی‌کی زۆری تێ‌دا‌یه .

هیندی له‌روژنامه‌کان ده‌یان نووسی که بریتانیای گه‌وره به‌ شوژش گێژه‌کان یارمه‌تی ده‌کات! روژنامه‌یه‌ک به‌ نیوی وه‌تن، ژای‌گه‌یاند که ئه‌وکاره‌ساتیه له‌بنه‌ژه‌را له‌سازمانی‌کی خراب سه‌رچاوه ده‌گری که‌خه‌ریکی به‌ره‌به‌رگانی یه .

له ۲۶ی فیورییه‌ دا روژنامه که نووسی که ته‌واوی ناوچه که له‌ژێرده‌ستی شوژش گێژه‌کان دا‌یه. حه‌ره که‌ت و، ئاکاریان سه‌رچاوه له‌ دین و مه‌زه‌به‌: ژابه‌ره‌که‌ی پیاویکی تاج‌داره که له‌ پادشایه‌تی ئیمپراتوری‌یه که نیوی شازاده سه‌لیم ،وه‌یه کیکه له‌کوژانی سولتان حه‌مید!

ئینجا له سه‌رئهو هه‌مووه‌هوال و خه‌به‌رانه که له‌باره‌ی ژاپه‌رینی شیخ سه‌عید دا ده‌دا، هه‌چ پیاویکی ژامیاری ئه‌روپائی، بیان روژنامه نووسیه‌ک نه‌ی‌توانیوه وه‌یان نه‌چوووه که دیتنیک له‌و ژووداوه‌یه بکات وه ته‌نانه‌ت له‌ماوه‌ی سێ‌سال بزوتنه‌وه که - روژنامه‌کان به‌مه‌یلی خویان ده‌یان نووسی، وه‌ئهو‌ی

گه‌وره‌ی زیاترله (۲۵)هه‌زار که‌س کو‌کرده‌وه وله‌ژینگه‌ی (سیواس و‌ارضروم و‌قه‌راغی به‌حری‌ژه‌ش) وه هه‌ندیکه‌ی تری له‌ریگه‌ی ئاسنی به‌ینی به‌غدا.

حلب وه نارد، وه‌ئهم هیزی تورکه له‌گه‌ل له‌شکری شیخ‌له‌(دیاریگر) دا‌گه‌وته‌شه‌روه‌له‌ئهنجاما له‌شکری شیخ‌شگا، شیخ و‌دکتر فواد و (۵۶) گه‌ی ناوداریان‌گرت له‌وانه (۴۶) که‌س کوژران، وه له‌ویدا له‌ ئوتی ۱۹۲۵

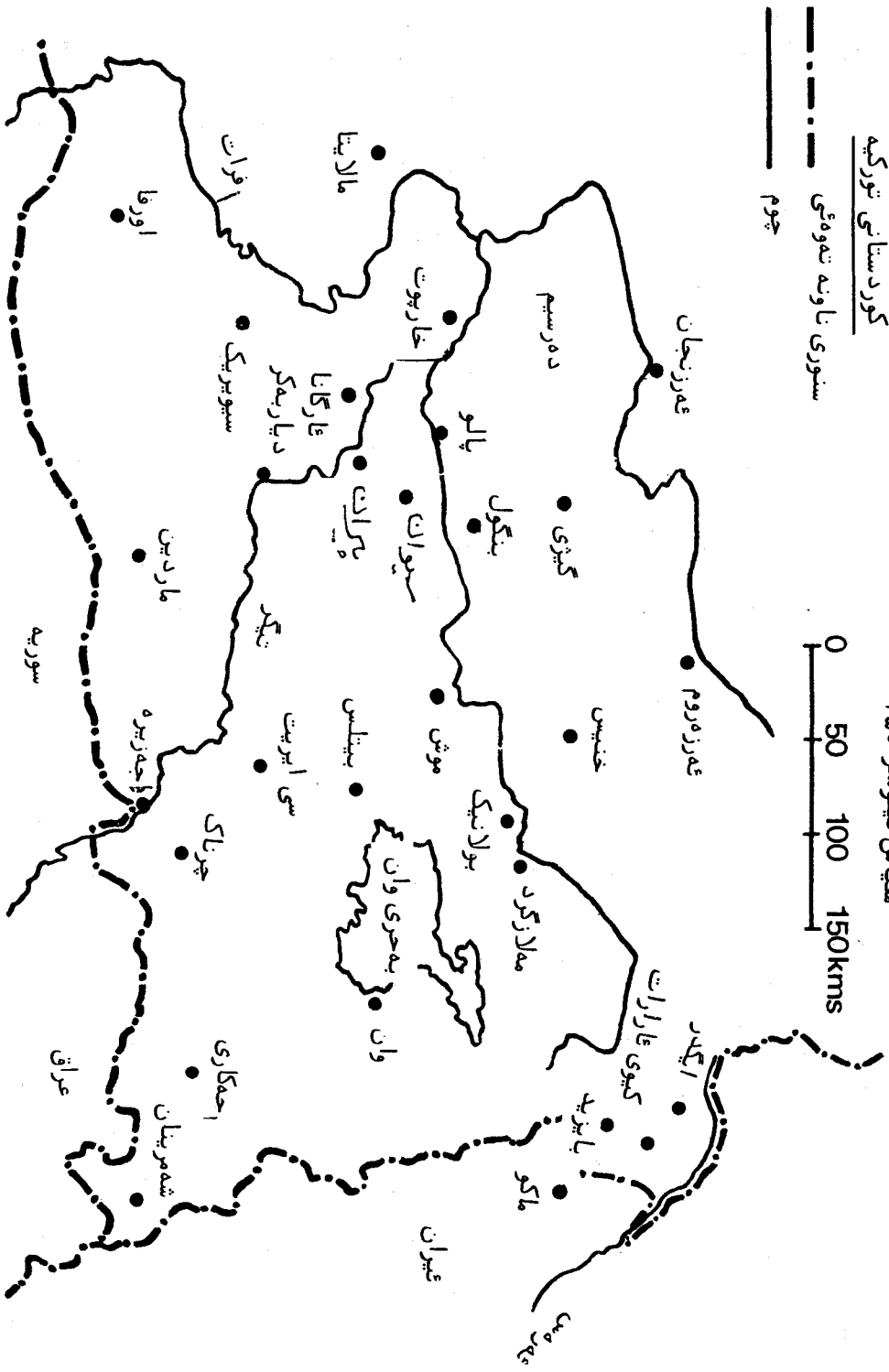
له‌ داردران" م-۱

کوردستانی تورکیه

سنوری ناونه تهوهئی

جوم

مقیاس کیلومتر ۱۵۰

که مه علوم و، ئاشکرایه، ئه و بزوتنه وه یه به چاکی ژوون نه بو تهوه وه وه ک گالته نیویان برده به لام هه چونیک هه یه گوتراوه که ئه و زا په رینه ههستی بووه ..

۲ - شیخ سه عید :

به ژاستی دوورله عهقل و، زانستی هه مرۆفیکی کورده که له بهاری که سهیک دا که زه مانیک له به رانه بر حکومتی تازهی مستهفا که مال زاوه ستابی وه خهباتی نه ته وایهتی کرد بی وه کاری له حکومت شیواندیی، پیی بگوتری کاره که وی گالته و، کایه بووه !

ته مهن و، سال و ئه ندام و، بالاو، سهرو، ژوو، دیمهن و، ئاکارو، کرده وه ی هیستا به چاکی نه ناسرا بوو ! روزنامه گانی شاری دیار به کر که لایهن گری دهولهتی تورکیه بوون، به جوړیکی باشو، راسته قیه ئه و پیاوه یان به خه لک نه ده ناساند. تورکه کان شیخ سه عید یان به پیاویکی نه زان و، کیویله که ده ناسی (تورکه کان به ته وای کوردی دانشتووی تورکیه یان گوتوه، تورکه کیویله که وه رگیر.) ۲

شیخ سه عید مرۆفیک بوو له بنه ماله ی شیخی نه خه شهندی، کوژی شیخ عهلی، که له مه له بندی پالوودا ژیاون، پیاویکی خوداناسو، مه ده بی بوو، خه لکی کورد حوزمهت و ریزیکی تاییهتی بوئه و گرتوه، پیاویکی بوو، که بو ئامانجی کوردایهتی تی کوشیوه، مه به ستیکی دی که شایانی باسه ئه وه یه وه به و پر سیاره وه لام نه دراوه ته وه که ئه وانیه که ته نانهت دژی که مالیکان نه بزوتونه وه بوچ ده بوو له ژیا نی تال دابن و، له گه لیا ن خراب بیزونه وه.

له را په رینه که ی شیخ سه عیدش دا هه ر به و جو ره له گه ل کورده کان به تاییهت له گه ل سهرو که کان عه مه لیا ن کردوه. ده گوتری که که مالیکان بو سهر کوت کردنی دیش له و بزوتنه وه یه که لکیان وه رگرتوه. ههروه ها مروقه گانی نه ته وه په رت که له گه ل را په رینی سالی ۱۹۱۹ (کوری ماژورنوئیل) بوون به سهروکی ساده ناسراون، ئینجا یان گیراون، وه یان له ولات دور خراونه وه.

زورحبی باوه ر کردن نیه که ئه ندامانی روناک بیری کورد، وه ک دوکتور فواد دیار به کری و، توفیق به گی وه کیل، فایم مه قامی شیخ سه عید بوین. ئه وه ی که

بریتیه، عبدول قادری کوری شیخ عوبه‌ی دیل لا که بوو به‌قوربانی پیلانیک—ی پولیسی، له گشت دا دور له کرده وه بووه.

ته‌نیا راوته دبیر کهری خاترجه‌می شیخ سعید خالد بهگ سه‌روکی عه‌شیره‌تی جیرانلی (سه‌رهنگی قه‌دیمی رژیمی حمید پادشا) وه سه‌رهنگ نیوریس بوون.

۳- له ته‌داره‌کی شورش دا

به‌سه‌رهات و، شووشی خه‌مباری شیخ سعید له‌مانگی نوامبری ۱۹۲۴ زا ده‌ستی پی‌کرا: واته له شاری دیار به‌کره وه چهن سهد سوواریکی وی به قه سدی وهی که سه‌ریک له جیرانه عه‌شیره‌ته‌کانی ده‌دا وه‌پ‌ی که‌وتن. به‌باشی دیار بوو که پیاویکی وا مه‌زه‌می، به‌پ‌یزو، خاوه‌ن قودژته‌و، ده‌وله‌مهد که شه‌و حه‌زه که‌ته‌ی ده‌سی پی‌ کرده، قه‌ت ده‌ولت گومانی وهی نا‌کا که لی‌ی درد‌ونگ بی‌و، دژی شه‌و کاربکات^۳ ئاکارو کرده وه‌و، نفوزی شیخ که له‌ناوچه که دا شه‌سری هه‌بوو، به‌و حه‌ره که ته‌پتر بوو، وه به‌بج شه‌وی که لی‌ی مه‌شکوک بن‌ده‌ستی به را‌گه‌یاندن و، پ‌زوپاگان‌دی خوبی کرد.

ئینجا تو‌یزه‌کان و، جوتیارو کریکاره‌کانی کوردی له‌دییه‌کان دا زوون کره‌وه، وه مه‌به‌ستی دووژمنایه‌تی ده‌ولته‌تی ئانکارای له گهل خه‌لکی کوردی بو‌ش‌رح‌دان، وه ورده ورده باسی مه‌سه‌له‌ی نه‌ته‌واپه‌تی ناو‌خوی کوردستان بو‌کردن، وه خه‌بات و به‌ره‌گانی^۴ را بردووی کورده‌کانی بو به‌هه‌ست‌هینانی مافی سه‌ره‌خوئی وه‌بیر شه‌وان هیناوه.

مه‌به‌ست و، ده‌لیلی وه‌پ‌یش که وتنی شیخ سعید له‌و ئاکارو کرده‌وه‌یه به چاکی زوون بوو: له‌به‌ینی ئیمزا کردنی په‌یمانی لوزان، وه به تال بوونی خه‌لافه‌تی عوسمانی، حکومه‌تی تازه‌ی ئانکارا ته‌سمیمی گرت بوو، که دژی کورد هیندی کار بکات—ئینجا ده‌ستی به به‌ستنی قوتاب خانه‌کان و، مه‌دره‌سه‌کان کرد، وه‌قه‌سه‌کردن ووت و، ویژی به‌زمانی کوردی قه‌ده‌غه کرد، سه‌روکه کورده‌کلپی له‌ولات دوور خسته‌وه.

جگه له‌وانه ده‌وله‌تی تازه‌ی ئانکارا له‌باره‌ی کوردستان دا مه‌به‌ست و، گومان‌ی دیکه‌شی هه‌بوو که ده‌یه‌ویست یه‌ک به دووای یه‌کی^۱ دا به پ‌یوه‌ی به‌ری، واته‌ وازی ئابوری ولاتی کوردستانی تیک‌دا وه‌خه‌لکی به‌ چاره‌زه‌شی و، کویره وه‌ری کیشا، وه‌هینای ناوچه‌ی کونی شاری سنجاقی له‌ ژیرئه‌یاله‌تی "والیس" دا دانا که به‌راستی ئه‌و ئاکاروعمه‌له‌دژانه‌ی که ده‌ی کرد وه له‌ باره‌ی کورد دا به ر‌یوه‌ی ده‌برد، زور خراپتر له‌ ده‌وره‌ی ئمپراتوری عوسمانی بوو.

سه‌رئه‌نجام حکومه‌تی تورک له‌ کرده‌وه‌ی رامیار‌یوه به‌کاری جوتیاره دییه‌کانی کورد ته‌واوی و، کوتائی پ‌یدا وه مه‌سه‌له‌ی (تورک کردنی) ولاتی به دانی‌زه‌وی سه‌ربازه‌کانی تورکی قه‌دیم واته ئه‌و زه‌ویو، سه‌رزه‌مینانه‌ی که ئی هه‌رمه‌نیگان بوو، وه له‌ولات دوورخرا بوونه وه، وه‌ یان قه‌لت و، بز و، ئیع‌دام کرابوون وه هه‌روه‌ها زه‌ویو، زاری کورده‌کان یکی‌کده‌ه‌لا توون، وه یان له‌ ماوه‌ی شەری هه‌وله‌ی جیهانی دا له‌ولات، ده‌رکراون و، دوورخراونه‌وه، حه‌ل کرد

۴ - "ده‌ستی" ئینگلیسیگان

شورشی کوردستان‌ی تورکیه کاتیک ده‌ستی پ‌یکرا که ئه‌ندامانی نه‌ته‌وه یه‌ک گرتوکان ده‌یانه‌ویست له‌سه‌رمه‌سه‌له‌ی ناوچه‌ی موسل وه سنووری عه‌راق و، تورکیه که ده‌گه‌ر‌یته‌وه بو موسل، راو، ته‌دبیری له‌سه‌ربده‌ن!

بومسته‌فا که مال به‌باشی ئاشکرا ببوو، که ئه‌و شورشه ده‌ستی ئینگلیسی تیدایه! وه‌ده‌ی گوت! ولاتی تورکیه له‌مه‌ترسی و، خه‌ته‌ر که‌وتووه، کورده‌کان له‌لایه‌ن ئینگلیسه‌وه هان دراون و، له‌ پشت‌ووایی ئه‌وان که لک وه‌رده‌گرن... هاوکات له‌گه‌ل ئه‌وکاره‌ ساته‌ روزنامه‌کانی تورک به‌ ئاشکرائی ده‌وله‌ت‌سی ئینگلیسیان به‌وه تاوان بار کرد که یارمه‌تی گه‌ری کورده‌کانه. ۲

ده‌گونجی بلین که به‌چاکی ژوون ده‌ بیه‌ته‌وه که ئه‌گه‌ر ئینگلیس له‌و ساته‌و، ده‌مه‌دا کورده‌کانی یارمه‌تی ده‌دا، ده‌ست له‌لایه‌ن گری له‌تورکه‌کانیش هه‌ل‌ناگری، ده‌سایپتر له‌و دووکاره مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه که بتوانی ئه‌رکیکی گران له‌سه‌ر شانی ئه‌وان دابنی، وه ناوچه‌ی نه‌فتی موسل که کورده‌کان له‌ ده‌روازه‌ی وی‌دان رزگار بکات، وه ته‌نیا حکومه‌تی تازه‌ی تورکیه له‌مه‌له‌بندی‌خو‌ی دا که بو‌ی دیاری

کراوه قهناعت بکاو، رازی بیت ه عینجا له رووانگهی پیاوانی رامیاری وه ئه وکارهش به دووای دا بوون. له شاری قووس تهنته نیه، ئالییتر سارولت بالویزی فهراسه رای گه یاند که، له مه حکمه می جیهانی داهیتا ئه و مه سه له به له ده ستوری ژۆژدا دانه ندراوه، به چاکی خوتیه و ردانی ئینگلیس دیاری نه کراوه.

له ئاکاما ئینگلیس ئاگاداری دا که ئه گه ره ده بیندری له ناوچه ی موسل دا ئه و کاره ساته به ربیوه بردراوه، زیاتر دهستی تورکه گانی تیدا به، ئه ویش مه به ست به وه یه که له ناوچه ی موسل دا کورده کان سرگه رم که ن تانه تووان به راپه رینه که ی دیار به کروه، وان یارمه تی بدهن، وه له نه نتیجه دا ئه و راپه رینه ی تیک بشکینن. ۶

۵ - نه خشی شوره ی

۷ ئینگلیس رای هیئا بو سر ئه وه ی که خالد به گ جیرانلی له گه ل قونسولی رووسه کان له وورمی دا پیش شورشه که چاو پی که وتنیتکی هه بووه، به لام ولامی مه نفی وهرگرتوه... وه ئه و چاوی که وتنه دیاری نه کراوه که ئایا ره سمی بووه، یان عادی و مه عملی.

عینجا هه رچیگ بی، ده ولته ی ساوای سوویه ت له روزنامه ی "ئیزویسیا" دا رای گه یاند دژی شورشی شیخ سه عید که په ره ی پیدراوه و، گه ره بووه، شورشیکی ده ره به گایه تی و، فتوودالیه تی، وه شیخ سه عید به راستی بوته قوربانی قودره ته گانی غه رب، چوونکه زور به باشی روون بوته وه که ئینگلیس له و شورشه پشتیوانی ده کات، وه ئه وه له راسته قینه دا دژی راپه رینی کورده، وه لیژه دا ئینگلیس کورده گانی هان ویتن داوه. ۸

۶ - کاتی پیاوه گه و ره گانی کورد له شاره کان دا

ده سا له به ینی خه لکی شاره کان و، دییه کان دا نیوان ناخوشیان لی وه دیارکه وت و، له یه کترپان هان دان. له دیاربه کردا هیندئ له گه و ره گانی کورد له ده و رووبه ری که مالیکان کو بوونه وه! یه کیک له وانه پیرنجی زاده سدیق سه روکی پارته خه لک، وه سی پیاوی دی که نوینه ره گانی شاری ئانکارا بوون کو بوونه وه یه کمان

بیک هیئا که بریتی بوون لهوانه: پیرینجی زاده فهیزی بهگ، وهزیری پیشووی ناوخواۆی تورکیه، مفتی زاده شهرهف، وهزولفی زاده.

بهلام عیالی جهمیل پاشازاده که له نهینی دا لهگهل پیلانی ناوخواۆ دهستی تیدا بوو، وه نهی دهویست به تهواوی لهگهل شوۆشه که هاوکاری بکات. قاسم برا گهروه کهی ههروه ها تاوان بارکرا بوو که له سالی ۱۹۱۹ دا لهگهل دووژمن هاوبهشی هه بووه، وه بوشاری قوس تن ته نیه بیان نارد بوو.

ئینجا یه کیک له سهروکی عیله که به نیوی ئەحمه د بهگ هاوۆی لهگهل شهۆ که رهگانی، دژی شوۆشی شیخ سه عید لهگهل هیزی مستهفا که مال کهوت، وه له دییهکان داهه لمه تی بو کوردهکان ده برد.

۷- سه ره تای شوۆشو، هه لستان

هیندهی پی نه چوو که ۱۰۰۰۰ پیایوی چهک دار که هه موویان "گیان و، مالیان" له پیناوی شیخ سه عید دا، دانا بوو، وه ئامادهی شهۆی بیوون له ده وه ری کو بوونه وه. بهلام ئەوه یزه چهکیان ته نیا شمشیرو، نیزه بوو! هه وه لین روو داوه که له نیوه راستی مانگی فیوریه دا وه دی هات.

به شوینی به رهنگاریک له پیران له ۱۳ ی فیوریه ی ۱۹۲۵ لهگهل پیش مه رگه گانی شیخ سه عید، ئینجا سهروکی هیزی فه رمانده ری ناوچهی دیار به کر ۵ ههنگی نیزامی که زور کوک وته یار بوون، له به رانه ر کورده گانی دا رازانده وهو، رای گرتو، پاشان به شهۆی دان.

له ۲۲ ی مانگی فیوریه دا هه وه لین دهستهی برینداره گانیان که هینا وه دیار به کر، ئەوان زور به مه ترسیو، هه راسه وه چونا یه تی شهۆ که یان لهگهل کورده شوۆشگی رهکان ده گیژا وه، وه گو تیان که ۵ ههنگی نیزامی ئیمه قه لتو، بر کران و، له نیو چوون!

له ۲۴ ی فیوریه دا له به رانه ر ئەو روو داوه قورسه دا، هیزی نا وه ندی له شاره گانی دیار به کر، وه مه ئه موره تولعه زیر، (خارپوت) وه ئورفا چه ن مروۆقیکی وه ک جهمیل پاشازاده ئەکره م، وه دوکتور فووا دی گرتو، له به ندی خانه ی کرد.

۸- گرتنی خارپوت

له ۲۶ فیوریهدا هات و چۆی لهبهینی دووشاری دیاربهکرو، خارپوت بزا وه شورشگیرهکانی شیخ سعید هاتنه نیوشاری خارپوت... خهک شاریان زور زوو چول کرد بوو، وهنهیان دهزانی که چون هیزی دهولتهی که خواهن شهسلههه، سازوبهگیککی زور بووه، شاری بهجی هیشتوو، وهیانشکاون. بهلام ههر لهوکاتوساته دا تهواوی ناوچهی شمالی دیاربهکر لهگهل ئارگانا، پالوو، پیران، مهئورهتوولعهزیر کهو ته وه ژیر چنگی شوڤشگیرهکان.

به ووتهی روزنامهی دهولتهی جمهوریهت، ژاندارمهکانو، هیزی ناوخوئی شه ولاتانه وه ههروهها تا قمی محهلی هاتنه بال هیزی شورشگیرهکان، وهیان ههلاتن: حکومهتی ناوهندی ئانکارا بهراستی سهری لهو کاره سوورما بوو، وه ترسیکی گهوهی لی پهیدا بوو. ۹

۹- گه ماروی شاری دیاربهکر (۴ تا ۷ی مارس ۱۹۲۵)

له ۲ی مانگی مارس هیزی شیخ سعید چهن سهعاتیکی زیگابۆ دیار بهکر نهما بوو، خهکی شاری له لایهن هیزی دهوله تیوه له ۲۷ی فیوریهدا بی چهک کرابوون. له ۴ی مارس که شار له لایهن شورشگیرهکانی شیخ سعید گه مارو درابوو، فرماندهری هیزی دهولتهی ۲۵ توپی له دهو رووبهری دیوارو، قهلاهی شاری دامهزراندبوو، وه تهواوی مهدرسهو، سهربازخانهو، نهخۆش خانهکان، چۆل کرابوون. دیواری شار له زور جیگیان له سهر دهروازهی ریگاکانی، "بی ته ختی" کوردستان به سمیتی دارژترابوو. هیرش له نیوه شهوی ۷ی مارسدا دهستی پیکرا، وهلهلای دهروازهی خارپوتهوه بوو.

کوردهکان له سهنگه رهکانیان ههل قهندرانو، زه ره رووزیانیکی گهورهیان لی کهوت... ئینجا دووسهعات بهکاتی بهیانی دهسته یهکی دووسهده نهفری کورد له دهروازهی ماردنهوه هیرشیککی تازهیان برده سهر تورکهکان، وههاتنه

نیوشاری، وه تا قمیگ له سمر بازه کانی تورکیه که له پۆستی قهراغ قه لای شاری دابوون، قهلتو، بژ کران، به دووای ئهوه دامه به ستیان ئهوه بوو که پشت له سمر بازه تورکه کان بگرن، بهلام له نه کاو تا قمیگی سوواری تورکان گه یشتنی وه کورده کانی بلاو کردو، له کوچه کانی شاری کردن، وه له کاتی سمری به یانی ورده - ورده کورده کان که ماندوو، شه کرت بوون دهسیان له شهر کیشاوه، وه پاشه کشه یان کردو، هاتنه قهراغ چومی دیار به کر. چهن سهد سمر باز یگی تورک لای سمر وویان گرت بوو، وه له پمنا گایه کی زور قایم دا جیبی گیر بیون وه سهنگه ریان لی دابوو.

عینجا ۶ تا ۸۰۰۰ شوپشگپری کورد، دیسان دهسیان به هیر شو، ههلمهت برد! بو شیخ سه عید ئه و شمه زور به نروبایخ بوو، شکان و، نه مانی یهک بوو، ههنگی تازه ی شه رکه ری تورک به یارمه تی تورکه کان هات. له ۸ ی مارس دا له کوچه کانی شار دا زۆر به ی پایو چه کداره کانی کورد که له شه ری نیوه شه وی دا کوژرابوون، که لاکیان ده دیترا. به شوینی ئه وه دا ته وای خه لک له نیوه راستی شاری دیار به کر کۆ کرابوونه وه، وه ههروهاله مالان دا له کورده کان ده گه ژان. چهن سهد که سیک له کوردی (زازا) تاوان بار کرابوون که له گه ل شورشگیره کان هاوکار یان کردوه! بهلام به پیچه وانه ی ئه و مه به سه ته له شاری ئانکارا وه قوس ته ن ته نیه وا بلاو بووه که ئیتر ئه وانه هه یج یارمه تیکیان به شورش گیره کان نه کردوه، بهلام تورکه کان هه ر له په لپ و بیانوو ده گه ران تا کورده کانی نیو شار له په شیوی و شیرزه ئی دابنن.

له ئاکام دا له شه وی دا هاتوو دا له شاری دیار به کر، هه رده هنگی تفهنگ ده هات و، به کورده کان یانه وه ده نا تا له شاری هه لیئو، بچه ده ری.

۱۰ - گه وره بوونی شوپشو، سه ربزیوی

له روژی ۱۰ ی مارس شیخ سه عید که له نزیک دیار به کره یزی خوی زاگرت بوو، له نه کاو گه راوه بو شمال و، زۆژئاوا، زۆر به باشی و ئازائی وه شاره کانی سولیوان، هازرو، ئارگاوه چیرمیکی گرت، وه بولای سیویریکی چوو. له نیوه راستی مانگی مارس دا کورده کان ته وای ناوچه ی کوردستانیان دا گیر کرد، وه بۆلای

روژئاوای بهحریوان هاتنه خووارئ، وه سهرئه نجام تهواوی ناوچه که له بهردهستی لایهن گرهکان و هیزهکانی شیخ سهعید دابوو. دووای پاشهکشه پی کردنی قشونی تورکهکان که "دژی هیرشیان" دهست پی کردبوو، تورکهکان ئهوجار شاری بی نگول، کیزیان گرت، وه بؤلای شهرق هاتن، وه تابولانیک، مالاززیرت چوونه پیشی، سی زبست وهسی لوانیان گرت وه هیرشیان بو مارون برد! له لای روژئاووه پیش مهرهگهکانی شیخ سهعید تامالاتیا هاتن،^{۱۰} له بهرامبر تورکهکان دا دژی هیرشیان دهست پی کرد. تورکهکان لهو کاته دا سهریان لی سوورما بوو، له تا کام دا حکومهتی تورکیه بو چاره سهرکردنی مهسهلهی کورد له گهل دهولهته ئورووپا یهکان بهتایبمت له گهل دهولهتی فهرانسه خهریکی گف و گوئی بوو.

۱۱ - سازمانی بهرگری و، پیشگیری

بهلام پاش چهندیک، مهترسی و، وه حشمت حکومهتی تورکیه ی داگرت، وه خوفی پری نشت. بو چاره سهرکردنی ئهوشور شه، زور به بی زوحمی بزووته وه، خه لکی دهکوشت و ئینجا که مال ئه ددین پاشای که یه کیک له دوو صاحب منسه بهکانی بهرزی تورکیه،^{۱۲} که له شاری بیرلن بالوئیز بوو، به دهستووری ئیداره ی دهروه ی له ندهنی ئینگلیس، دژی راپه رینی کوردهکان بانگیان کرده وه تا ئاماده ی کاربیت. له هه وه لئ مانگی مارس حکومهتی تورکیه به شوینی ئه وه ی که له سر پرا سازمان درا، له حکومهتی فهرانسه ی داوا کرد که: زئی بدا که روژی چووار قهتاری شه من نه فهر له رمی به غدایه وه بو ناردنی ۲۰۰۰۰ (تا) ۲۵۰۰۰ سهربازی تورک به سازوبه رگه وه بو سهرکوت کردنی کوردهکان بنیژدری.

هاوکات له گهل ئه وه، حکومهتی تورکیا "مه حکمه ی قهزائی سهربه خوی" ی له ۵ مارس دا پیک هینا، وه به تاوان بارکردنی خه لک خهریک بوو، هه رچهند ئه و کوژ ه قهزائه پیویست بوو له گهل مه حکمه ی قهزائی ئانکارا زاوته دبیرکات، بهلام سهربه خو خه لکی له دارده داو خیزاده ی کوشت . به شوینی ئه ودا ، که عسمت پاشاله ۹ ی مانگی مارسه وه، مسته فا که مالی به سهروک وه زیردانا، به تهواوی هیزو، قهوهتی خو پیه وه دژی شورش دهست به کاربوو!^{۱۱} ئه وکاره ساته به دهستی که سانیک ئه سپاردرا، وه دژی خه لکی کورد به ژپه ده بهردرا که زور

زالمو، خوین خورو، خوین پڑبوون. له دییه کان دا خهلکیان قهتلو، عام ده کرد، بهژنو، مندالیان روحم نه ده کرد!^{۱۴} ئینجا ورده - ورده هیزه کانی شاری ماردن - نیان کو کرده وه، وه ده یانه و پست به ریگای سووریه دا به ژبی ئاسن دا بیانیه نه به غدایه حکومتی تورکیا له ولایه شه وه له گهل که م بوونی پوول و پاره روو به روو ببوو، که شه و مه سه له یه ش که متر له مه سه له ی شورش کورده کان نه بوو.^{۱۵} له ۱۰ ی مانگی مارس دا حکومت داوای ۱۰ میلیون لیره ی باوهرپی کردن (اعتبار) له مه مجلس کرد که دژی شوڤش خه رچی کات

۱۲ - ئاکارو کرده وه ی نیزامی دژی کورده کان

له ئاخری مانگی مارس ۱۹۲۵ دهوله تی تورکیا دژی جوولانه وه که دهستی پی کرد. له هه وه ل دا پیشی کورده کان یان گرت که بو لای روژئاوای به حری وان ژایان دهن، مه به ستیان شه وه بوو که ژیگای هاتو، چوپی، پهینی ئیران و، عراقیان لی بیهستن، کورده کان یان له شاره کان وه دهرنان، هیزی کورده کان په نیان بو کیوه کانی گهنجی برد، به لام له ولایه شه وه، ۱۵ ژود له پیش دا هیزی تورکیا له دیار به کر کو ببوو، تاله ۸ ئاوریل دا به هه رچونیک بیت کاری کورده کان لایه کی وه لایه کی بکه وی. شیخ سعید له جه به کتور دا، له نزیک گهنجی وه، له گهل سی ئاغای مروڤ بوو.^{۱۶} وه پیان وابوو که شیخ سعید له گهل هاوژ بییه کانی نیوان ناخویشان لی پیدا بووه، ئینجا توانیان له گیری بخن!^{۱۷} ئینجا هه وال دهره کان پریان گه یاند که ته واوی گرتو کانیکی که شیخ سعید له فوجی تورکیای گرتوه، هه مو حالیان باشه. (۱۵ ئاویل ۱۹۲۵)

شه وه ی که شایانی باس بوو، شیخ سعید شه ژیکی عاقلانه ی ده کرد، مه به ستی شه وه بوو که خهلک له وشه ژه دا که متریکوژری^{۱۸} وه ده یه ویست که به ئوروو پایه کان به سلمینی که ئیمه گه لیکی خوین مژو خوین خوړن و، به لکو ده مانه وی له هیمنی دا بژن.^{۱۸} به لام تورکه کان زور به بی روحمی هه لمه تیان بو سه ر کورده کان بردبوو، وه ده یانه ویست به هه رچونیک بیت کاره که ی زا په ژین و، ته واوی بکه ن.

۱۳ - سه‌رکوت کردنی شوژش

بو تیک شکاندنی ژاپه‌ژینی شیخ‌سه‌عید ۳۰۰۰۰ سهربازی تورکی قین
 ٚستوری بی‌ژوحمیان نارده ناوچهی کوردستان. له‌شاری دیاربه‌کر له کورده
 "زازا" کان که یارمه‌تی شیخ‌سه‌عیدیان دابوو به‌بی ٚهوهی که بزنان گوناح و
 تاوانیان چیه له‌مه‌یدانی شاری‌دا پاش نیوسه‌عات محاکمه له‌په‌نای دیواران
 تیره‌باران کران یان له‌دار دران خه‌لکی دانشتوی شاری دیاربه‌کر مردنیا
 له‌به‌رچاوبوو به‌وجوره کوشتاریکی ژوریان له کوردان کرد. ۱۹

له ۱۵ی ئاوریل‌دا چووار مروقی به‌ناوبانگی کوردی شاری‌بتلیس که
 له‌نیو ٚهوان‌دا دووکس به‌نیوی یوسف‌زیا نوپنهری پیشوی مه‌جلس وه
 سه‌ره‌نگ پیلید ده‌دیتران که به‌قه‌ناره‌وه بوون له ۱۸ئاوریل‌دا شیخ‌عبدال‌قادر
 له‌گهل شه‌ش‌پیاوی گه‌وره‌ی کورد که هاتپوه شاری قوس تن‌ته‌نیه‌گیران ته‌واوبوونی
 کاری شیخ‌عبدال‌قادری کوژی شیخ‌عوبه‌ی‌دیل‌لا زور خه‌م‌بارو به‌تم بوو:
 پاش‌ٚهوه‌ی که له‌سالی ۱۹۱۹دا ماژورنوئیل ته‌کلیدی لی کرد که‌بگه‌ژیته‌وه، ٚهویش
 نه‌ی‌سه‌لماند به‌نه‌مانی ته‌واو بوو تورکه‌کان ٚهویان به‌خه‌باتگه‌ریکی گه‌وره تاوان‌بار
 کردبوو ۶ سال پاشواته له‌ئاخری ۱۹۲۴زاینی‌دا یه‌کی له‌هاوژپیه‌کانسی
 شیخ‌عبدال‌قادر له به‌ره‌نگاریک‌دا له‌گهل تاقمیکی "مه‌زه‌بی" که خه‌ریکی
 ووتو، ویژ له‌گهل "مودیری کاروباری ژۆزه‌لاتی عیداره‌ی ده‌روه بوو له لایمن
 پاسه‌وانیکی تورکه‌وه‌گیرا! شیخ‌عبدال‌قادر به‌وه تاوان‌بار کرا بوو که له‌گهل
 "شریف حوسه‌ینی مه‌کی" بوپیک‌هاتن به‌یارمه‌تی ٚینگلیسیکان خه‌ریکی
 ووتو، ویژبووه به‌راستی له‌وباره‌به‌دا که به‌چاو‌چاندن و لاپله‌سه‌نی وه‌دووی
 ٚینگلیسان که‌وت‌بوو بو به‌قوربانی ٚهوکاره و به‌مه‌رگ مه‌حکوم کراو له‌داردرا

۱۴ - محاکمه‌ی شیخ‌سه‌عید وه‌ئاکاری دووژمنایه‌تی

له‌شاری ئانکاراو، دیاربه‌کر، کوژی دادگای نیزامی‌تورک که سه‌ربه‌خو بوو
 کاروباری‌خوی درپژه‌پیدا له‌دادگای دیاربه‌کر پاش‌نه‌ختیک ده‌نگو، چه‌له‌مه‌و

ئیددعا، وه گپچهل پئی کردن وه قسهی هیچ ویچ، دوکتور فوواد به مهرگ تاوان بارکرا به دووای وی دا محاکمه می ئدکره م جه میل پاشازاده دهستی پیکرا!،^{۲۰} به شوینی ئه ودا نوبه ی شیخ سه عید هات چهن دپړیکی نووسراوه که دادستان نووسی — ووی له عیددعا نامه که ی دا خویندیوه وه بریتی بوو له ورستانه: شیخ سه عید هیچ کاتیک ته نیا به بیانوی ئه وه ی که مه بهستی خه باتی

مه زه بی بی، ههل نه ستاوه، به لکشو پشی ئه وپیاوه به چه شنی شو ر شه کانی بوسنی و^۱ هی رزگوبین بووه. وه ههروه ها ههلستانه که ی وه ک ههلستانی سووریه و، فلهستین ده بی نیو ببردنی، وه ته نانه ت ئه ورا ده یه ده گوتری که ئه وشور شانه ش له شیخ سه عید "سه رچاوه ده گری"

جگه له و قسانه ی که پیا نه وه نووساند بوو، به وه شیان تاوان بارکرد که یارمه تی زامیاری و فکری شی له بیگانه گان وه رگرتووه! وه دادگاه پپی گوت که تۆده ته ویست وه لاتیکی سر به خوی پیکه وه بینی، وه کوردستانی کی سر به ست و، ئازاد به هه ست بی نی به لی تۆده بی ته وای ئه و کارانه به ئه ستوی خوت بگری و تاوانی بده یه وه!^{۲۱}

محاکمه ی شیخ سه عید له ۲۸ ژوئن ی ۱۹۲۵ دا دووایی هات، وه له گهل ۴۰ مرؤف له پیاوه به رزه کانی کورد، به له قه ناره دان مه حکوم کران، وه تاریکو، روونی به یانی له داردران به کوشتنی شیخ سه عید و یارانی ئه و، ده ولته تی تازه ی تورکیه،^{۲۲} ئینجا دژی لایهن گره کانی خه لیفه ی عوسمانی، وه دژی رووناک بیره کان و، کۆمونیسته کان، ده سه به کاربوو، به تاییه تی کورده کانی دانشتوی شاره کانی قوس ته ن ئه نیه و، دیار به کر، تا قم تا قم ده گیران وه تاوان بارده کران ههروه ها ئه و که سانه ی که له و شارانه دا ده یانه ویست ته نیامافی سه به خویی واته (سازمانی عیداری و، لامه رکه زی، به کوردان بدریت، ئه وانیش گوناح بارده کران به ووته ی کار به ده ستیکی ئینگلیس که گوتیه تی: مسته فاکه مالش ئاکار و کرداری دیکتاتوری عیتالیا واته موسولینی زه چا وکرد، وه ته وای ئازادی خووازان و، مافه دا واکره کانی سه رگوت کرد وه ته نانه ت ئه و راده ش که ده نگی پرخنه گره کان شی خه قه کرد و، له ناوی ببردن^{۲۳}

(۱) دوولاتی بالگانی قه دیم بوون، که له ژیر فرمانی توزگی عوسمانی دا بوون، پاشا، زووخان و، له ت وگوت بوونی خاکی عوسمانی ئه و دوو وولاته دژی ده ولته تی تورک شورشیان کرد وه رگیر.

۱۵ - پاش کۆبی راپهرینی شیخ سه عید :

له به یانیه که و، برپار نامه کی زه سمی دهوله تی دا که بلا و کراوه، نووسرا بوو که شوڤش له ئاو ریل ی ۱۹۲۵ به ته واوی دووای هاتوو، به لام له نهینی دا ئه ورا په زینه دریزه ی ههره بوو، وه شه ری پارتیزانی دژی دهوله تی تورکیه ماوه ی مابوو له ئاخری مانگی مه ی ۱۹۲۵ یه کیک له پیاوه زامیاره کانی فه رانسه ئاگا داری دا که هه لو، مه رج له کوردستان دا نه گوڤ دراوه! کورده کان بو کیه کان چوون ناده س به شه ری گریل لائی بکن! ئینجا حکومه تی تورکیه پیوستی که له سه رزا داخووازی خوی له دهوله تی فه رانسه بکا که له بهینی وه لاتی سووریه و، به غدادا، که شه من نه فر سه ر بازو، شتمه ک راده گوژی، چاوه دیری و، پاریزگاری لی بکری. له ئاکاما لایهن گره کانی وه فادار به شیخ سه عید وه ک ده رویشه کان که م و، زور له ناوچه که دا، بزوتنه وه که یان ههره بوو، به تانیه ت له ناوچه ی هاج جو له ماری ۱۹۲۶ دا که نزیک ی (نه سیبه ی بوو ئه و سه ربزیوی ده دیترا .

۱۶ - گه یشتنی په نا به ره کان بووه لاتی عهراق

کورده کانی دانشتوی عهراق هیستا به باشی له راپه زینه که ی شیخ سه عید ئاگا داریان نه بوو که، کورده شوڤشگیزه کان ی تورکیه گه یشتنه وه لاتی عهراق . له مانگی سپتامبری ۱۹۲۵ تا قمیک له په نا به ره کانی مه سیحی و کورد گه یشتنه شاری زاخو و ده هوک، ئینگلیسیکان ۱۰۰۰۰۰ که سیان له مه سحیکان که له دییه کانی گوپانی و، چیرناک هه لات بوون نشته جی کرد: به لام کورده کان له هه وادا مابوونه وه تا کوکرانه سی به ش، وه له زاخو، ده هوک وه به سه یوی له نزیک سنووردا جیگایان دانی له نیوان کورده کان دا هیندی ئاغا و، به گ له گه لیان بوون که ئه وانه به قسه ی تورکه کانیان نه کرد بوون که ههرمه نیکان بکوژن، هیئدی له سه ر بازه کانی ههنگی ۶۲ ی تورک و به هیئدی له جویتارو، فه له کان و، عه شیره ته کان که هه لات بوون وه له نیو کورده کان دابوون، جیگادران . ۲۵

۱۷ - له سه رکوتان را ، تامه سه له ی ات نوسید (له ناوبردن و پاک کردنه وه)

هاتنی خه لکیکی زوری په نابهری کوردو، ههرمه نی بو و اتی عراق مه سه له یه کی گرینگی بو ده ولته تی عراق و، ئیداره کانی ناوچه که، هینابو پی شی له سه رمیزی شامیکی ره سمی له شاری ئانکارا له ئاخری مانگی نووامبری ۱۹۲۶ دا کمیسهری عالی ئینگلیس له عراق دا سیړه انزی دابس، ئه و پرسپاره ی له وه زیری کاروباری دهره وه ی تورکیه ته و فیک ره شید به گ کردو، پی گو ت: جگه له وه ی که تورکه کان نایانه وئ که په نابهره کان دووباره زی داته وه، ئایا ده شی وئ که کورده کانی ناوچه ی ئاناتولی ش له ولات دوور خاته وه، واته ده یه وئ که ئه و کاره ساته ی که به سه ر یونانیکان وه ههرمه نیکانی هینا، به سه ر کورده کانیش بی نی^{۲۴}! وه زیری دهره وه ی تورکیه پاش چهند حه وتویک که دووباره ووتو، ویزی له گه ل بالویزی ئینگلیس کرد وه لامی داوه که ته وری فلسفی - میژوئی، وه ههروه ها کاتی زامیاری حکومه تی تورکیه زور به باشی ئاشکرایه، نازانم سیاسه ت مه دارانی ئینگلیس خراپ حالی بوون وه یا گوئ بیسنین! سه ره خوئی گشتی بو خه لکیک که میلیونیک پیترنین، وه یان، بیک ناینه و (کاتی ئالبانی) سه ر ناگری کورده کان هه ر ده بی به وچه شه مه حکوم و، چه وسا وه بمی ننه وه.

له کاتی ئیستادا کورده کان له چا و تورکه کان فه ره نگو، ئابوریو، زامیاریان زور له پاشه، وه ئه ندانی زامیاریانیه ئینجا "وهک هندوکان ی ئامریکا، وه یان پی ست سووره کان که له گه ل ئه وانی دیکه به رابنه رنین. ده گونجی بلین که تورکه کانی دانشتووی ناوچه ی کوردستان زور زاناترو به فه ره نگترن. سه ره زای ئه وه ته وای دانشتووانی کوردی تورکیه له ۵۰۰۰۰۰ کس زیاترنین که گه لی له کورده کانی ئیران و عراقیش که ها توونه نیویان تیگه ل بوون، وه به کورتی ده گوتری که ئه و کوردانه له ئادابو، روسم و، ته مه دن دوورن. ۲۷

سه ره نجام پاش چهن مانگیک که زابووارد حکومه تی تورکیه یاسایه کی وه ده رخست (یاسای ژماره ۱۰۹۷ له ۱۹ ژوئنی ۱۹۲۷) که به ده ولت زیگا و، زی ده ست ده دا، سه باره ت به مه به ستی نیزامی و، کومه لایه تی، له ناوچه کانی

باشورپوه نيزيك به ۱۴۰۰ كەس كورد لهگەل كەسو كاريان بو ناوچهى باكوري، دوورخرينهوه، وه ههروهها بهوه مهحكوم دهكرين كه كاري قورسو، پز زهجمهت " بكن دووسال پاش شورشي شيخ سعيد دهولەتي توركيه لهناوچهى كوردستان دا هيستا كويژهوهريو، دهردي سهري زورماوو، لهناوچهى باشوري بو باكوري زا تابهري وان، ۳۰۰۰۰۰ پوليسو، نيزامي توركيه نهى توواني و لاتي كوردستان به چاكي هيمنو، شهوهن كاتوه،^{۲۸} جالهوهي دهگهرا كه بهيارمهتي ئيران كارو بزوتنهوهي كوردهكان لهسنورهكان دا تهواو بكات وه كوئائي پي بيني، چونكه بهراستي بهتەنئ بوخوئبي نهى دهتوواني كاري كوردهكان تهواوبكات. ۲۹

کۆماری کوردی ئارارات (۱۹۳۱ - ۱۹۲۷)

۱ - پینگ هاتنی "خوپی بوون" مهسهلهی مافی نهته وایهتی گشتی

بههست هاتنی کمیتهی کورد بهنیوی (خوپی بوون) زور به چاکی ئاشکراو ژوون نیه بهکیک له دامهزرینهی ئهوسازمانه دهلی کله به هاری ۱۹۲۷ داله داوینی کیوی ئارارات چووار ئه ندامی بنه رتهی نهته وایهتی کورد که بریتی له چووار تا قمی "کوردستان ته عالی"، "کوردستان ته شیکیلات"، "کورد میلی یهت"، وه کمیتهی ئیستقلال بوون ژاوته دبیریان هیئا سه ره وهی که هه رچواریان ببنه یهک وه بنکه یهکی نا وهندی به نیوی "خوپی بوون" پینگ بی ن. خوپی بوون به نیوی "کمیتهی به زیوه بهری ئه جرائی" ههتا هاوینی ۱۹۲۸ کانگای ائالپ بوو به لام ده ولتهی فه رانسه له ویی رادان. پیاوه به نرخه کانی کوردی قوس ته نه نیهش له کۆ بوونه وه کان دا به شداریان ده کرد وه به تابه تهی (نه وهی) به درخان: چه لالهت به درخان، که یه کیک له کۆ به کانی عه لی به درخان بوو، وه ئه ندامانی وه ک براکانی کامرانو، سوژهیا به درخان، وه مه مدوح سالم بهگ، وه شاهین بهک له کۆنگره داهاوبه شیان ده کرد. ئینجا خوپی بوون له وه ئه ندامانهی که له سه ره وه نیوبران پینگ هاتبوو، له ئاکام دا وا وه ده رده که وی که ئه و کۆ بوونه وه یه له بی حه مرۆن له لیبی به ریۆه چووه، به لام به شوینی ئه وه دا چوون ئاکارو کرده وهی نیزامی له کاتای کۆ بوونه وه که دا له کوردستانی تورکیه ده هات دهستی بی بکری، کۆنگره که ژاوته دبیری هیئا سه ره ئه وهی که له ئارارات پینگ بیته له ژاسته قینه دا

ئاکارو، ژهوشتی ئەو کمیتهیه بریتی بوو که: شکان، وکاره نادروستهکانی ژا بردو، وهبیری نییتهوه، وه پرخنه ی لی بگری تابه لکو له خهباتی داهاتوودا کاره ناژه واکان له کوردستان دا دووپاته نه بیتهوه، کارو کردهوهی دروست له سه رژیو شوینیکی تاییهتی دهست پی بگری پراوته دبیر ئەوهیه که ژووناک بیرهکان، جوتیارهکان و، هۆزهکان پیکه وه پیک و پیک بخت، وه بزوتنهوهی دا هاتوو له سه رنیزامیکی باشو تازه به ریوه بهری، وه به شیوهی شهری تازه ئاشنایان کات.

خویی بوون بهرنامهی ئەوه بوو که تاکتیکی شهزی پارتیزانی، به چهشنی ئەمریکای لاتین، له کیوهکانی داگیرکاری وهلاتی تورکیه که نیوه رووهکی ناوهندی ژاپهرینه که بیست، به ههست بی نیست، وه له ژیر فهرمانی سه رۆکو، ژا بهریک دا، هیزیکی به قودۆت وتووانا به ههست بی نیست، وه له ئاکام دا خهباتیکی باش به ریوه بهری.

سه ره ئهجام خوی بوون دهیه بیست، که "سه ر یازه تورکهکان تاسنوور پاشه کسه پی بدات" وه ئا کارو کرداریک له بهر چاوبگری که دووژمن بو خوبی نه تاشی، به تاییهتی دهی گوت که کوردی تورکیه له گهل کوردهکانی ئیران وهک خوشک، وبران، وه ئیمه که خهبات ده کهین هیچ کاتیک نامانهوی له سنووری ئیران ئاژاوه سازکهین، ته نانهت پیویسمانه که له لایهن ئیرانهوه یارمه تیمان بدریتی، وه دژی مه نه بزونهوه ههروهها خویی بوون له دهوله تانی عراق و، سوریه داخووازی دهکات که مافی کوردهکانی ناو خوبی له چووارچیوهی وهلاتانی خویان دا له سه ر شوین و، یاسای خویان بدری، وه به چه شنیک بی که دهوله تانی ئینگلیس و فهرانسهش بهوه ژازی بن، وه دووژمنایهتی ده رنه بژن. وه سه ره ئهجام سازمانی تازه پیکه هاتوو کورد دهی گوت که ئه گه ر له ژا بردو دا له بهینی کوردهکان و، هه ر مه نیکان نیوان ناخوشیک هاتوته پیشی، هه ردوک لا تاوان بارن،^۴ وه ده بی به وکاره کو تایی پی بدن. ئەوهی که شای و، باسه له بهینی سازمانی خویی بوون وه پارتی نه ته وهی هه ر مه نی به نیوی "داشناک" هات و چۆی زۆر گه رم و گوژ نه بووه. هاواییکی بریتانیا گوت بووی که خویی بوون به^۴ پاپازیان ئه ندای کوری ناوهندی داشناک ژیی نه داوه که له کو بوونه وهیهک دا، هاوبه شی بکات، ده نا هه ر مه نیکان خاترجم ده بوون که له ژینگای ته ور یزه وه سازوبه رگی شهزی بو شورش گیژهکانی ئازارات بنییردری ژاپورتی کمیتهی خویی بوونی ئالپ له گهل ئەو تاقمه کوردانه که له کاتی خهبات دا بوون به چاکی

بهژێوه نهچووبوو، له بهر ئهوهی که کمیته له وهلاتی ئوروپا دا دهستی به پهژو پاگان کردبوو، وهپێی وا، بوو که ئهوه مه بهسته ده بیته هۆی ئهوه که له ژووح و گیانی شهژکه رهکان دا قودژه تیکی جوان پینگ بیئی وه ئهوه ته نیا په یوه ندیکه له گهل دونیای دهره وه.

ئینجا له سالی ۱۹۲۵وه، شوژش له کرده وه دا له کوردستان ههر ما بوو، وه به تاییهت له ناوچهی بایه زیدو، ئارارات، بهلام دامه زڕینه رهکانی کمیته شه وه یان دان پێ دادینا که ئه وه بزوتنه وه په له پیش دروست کردنی کمیته که دا ههر ههستی هه بوو، وه هاتنی ئی حسان نووری له وکاته دا وادیار بوو که له نیو ئه وان دا به نیوی سه رۆک زۆر له بهر چاونه بوو به لام له دهره وه کمیته ی خویی بوون نه خشی یه ک گرتنی کورده کانی به باشی به رپۆه دهر د، وه ته نانهت له گهل ئه مریکا دهستی دوستایه تی دا بوو، وه به تاییهت له دی تر و وادا ئه وه ته له به به یان کرا وه ۶"

۲ - هیژشی گهوره (۱۹۲۷)

دهست تی که ل کردنو، تالوکه وه، هه له باشی پیا وه ژامیاره کانی ئیران یان تورکیه وه هاتو، چۆی وان، به وجوره ی ده نوواند که له سالی ۱۹۲۷ زاینی دا ته وای ناوچه ی کوردستان ی تورکیه له راپه ژینیکی به تین دایه. له ده ورووبه ری دیاره کرو، مدوش، خونین، بولانیک دا، پیش مه رگه کانی شیخ سه عید ناوچه که یان له مه ترسی دا دانا بوو. ههروه ها ناوچه کانی بتلیسو، کمیوه کانی ئارارات له و راپه ژینه دا به شدار بوون هه وه لێن هیژشی هیزی تورکه کان له مانگی سپتامبری ۱۹۲۷ دا که بو لای دۆلی زیلان ده چوون، شکانیکی گه وریان خو وارد. به یارمه تی عه شیره تیکی که له ئیران ژاهات بوون کورده کان، هیزی تورکه کانیان، که ۸۰۰۰ سه رباز بوون له سه نگه ردا خو یان ئارایش نیزامی دا بوون ده ریژان، وه ۴ توپ، ۳۵ ژه شاش یان لی گرتن، وه ۱۴ ساحیب مه نسبه بو، چه ند سه د سه ربازیان لی کوشتن، یان به یه خیریان گرتن. به وشکانه خو یناویه تورکه کان گه ژانه وه بو دیادین به شو پینی ئه وشکانه و کشانه وه یه، وه سه رکه و تنو، پیروزی (۶) دیترو! له جیژنی که دا که له دیتروا گیرا بوو دوکتور شیرگو به شاری

هه بووه و قسه ی کرده

کوردان، دهولتهی تورکیه ئاگادار بووکه عهشیرهتی ماکو یارمه‌تیان داوان سهرئه‌نجام حکومهتی تورکیه ئولتیماتۆمی به‌دهولتهی ئیران دا که سنووری خوی به‌هستی. وه هه‌روه‌ها کورده‌کان کهله‌شهر دا ده‌کشینه‌وه وه‌په‌نا بوئیران دینن، بئ‌چه‌کیان بکات. ۸

۳- زه‌وشت و ئاکاری سوویهت

ئاکارو کرده‌وهی دهولتهی شوره‌وی له‌کاتی شه‌ژئ کورده‌کان له‌گه‌ل دهولتهی تورکیه له‌نه‌ینی دا بوو، شه‌ژن‌زیک به‌سنووری ئه‌وان بوو، ئینجا له‌وباره‌یه‌دا وازی ستراتیژیکی خویان زۆر ژوون نه‌ده‌کرده‌وه.

دوو‌په‌یمانی کهله‌ سالی ۱۹۲۱ دا یه‌کیان له‌گه‌ل دهولتهی تازه‌ی ئیران، وه‌ ئه‌وی دیکه که له‌گه‌ل دهولتهی تورکیه به‌ سترابوو، به‌شۆزه‌وی به‌هیچ‌چه‌شنیک رپگا، رپ‌ده‌ست نه‌ده‌دا، که‌خویی له‌ راپه‌رینی کورده‌کان تیۆه‌دا.

دهولتهی فه‌رانسه‌ش به‌زور مه‌به‌ستانه‌وه ده‌ی دیت که‌دانی زاتی سه‌ربه‌خوئی کوردستان له‌ ژووانگه‌و چاوه‌دیژی ئینگلیسیانه وه‌ زۆر تاریکو، نامه‌علمه، جاله‌کاره‌که‌داشل بۆوه.

وه‌سه‌ره‌نجام دهولتهی سوویهت له‌مانگی ژوئییه‌ی ۱۹۲۷ دا، له‌مۆسکو به‌کاراخان‌کمیسهری کاروباری ده‌ره‌وه‌ی سوویهتی ده‌ستووری دا که‌له‌گه‌ل ئارالوف بالوئیزی پئیشووی شۆزه‌وی له‌تورکیه، ئاماده‌بین که له‌گه‌ل زه‌کی به‌گی تورک که‌ په‌یمان نامه‌یه‌ک که‌دژی بزوتنه‌وه‌ی کورده‌کان له‌مۆسکو ئیمزا‌کراوه، به‌ ئیمزای‌بگه‌یی‌نن. ئینجا قه‌راردادو، په‌یمانێکی که‌کمیته‌ی خویی‌بوون له‌گه‌ل پارتی نه‌ته‌وایه‌تی داشناک به‌ست‌بووی، ته‌نیا به‌و جیگایه‌ گه‌شت که شوره‌وی دژی کورد دووژمنایه‌تی خوی پیترده‌ربژی.

له‌سالی ۱۹۳۰ له‌کاتی‌ک‌دا له‌وجیگایه‌ی که شه‌ژ له‌ ده‌وروبه‌ری کی‌وی ئارارات به‌گرنگی ده‌ستی پیکرابوو، له‌نیۆ ئه‌رمه‌نستانی شۆزه‌وی دا نه‌ته‌وه په‌رسته‌کان هه‌لستا‌بوون، وه‌کوردو، هه‌رمه‌نیکانی شۆزه‌وی به‌شۆژشگێزه‌کانی ئارارات یارمه‌تیان ده‌کرد، دهولتهی شوره‌وی له‌وکاته‌ عاسته‌مه‌دا چاره‌ی نه‌ما وه‌ به‌ته‌واوی پالی‌وه‌تورکه‌کان دا وه‌پتری‌لی‌ن‌زیک‌بۆوه! له‌ ئارا سی‌ژا که سنووری

تەبیعی شوره‌ی بوو، هیژەکانی بەگرنگی پارێزگاریان دەکرد، سنوور بەسیمی خاردار دەورەدرابوو، وەسەگ پاسەوانی لێ دەکرد، وەهەر وەها یاسا و لە سووارەکان زوو - زوو دەهاتن و، دەژۆیشتن و، جەزێکی گەورەیان لەقەرەغی سنوور دەکیشا، وەما وەپەکش دەمانەو بەلام لەسەر ئەو شەڕا نیان دەتوانی بەچاکی لەسنوورەکه پارێزگاری بکەن.^{۱۰} لەئاخری مانگی ژووییە ۱۹۳۰ دا لەپێش ئەوێ که هێرش بەرنە سەر ناوچەى ئارارات، تا قەمێکی ۵۰۰ سوواری شوژەوی گەپشتنە گوندی دەوڵوو، کەنزیک بە ئاراکس بوو، وەلەوێ دا دووژۆژ مانەو، لەپاشان بەشەو لەبەرچاوان وون بوون.

وا لەخەلکی دێی ئاشکرا بوو کە ئەو سووارانە بە شو بو یارمەتی تورکەکان چوون. ئەگەر بەراستی سوویەت لەشەری ئارارات دا دژی کوردەکان هیچ کارو کردەوێهکی بەژێو نەبردبێ! ئەما دەوڵەتی شوره‌وی بەباشی وازی خویی بە بەستنی پەیمانەکه ژوون کردبوو دەگوترێ کە دەوڵەتی شوره‌وی بەشویی شەری ئارارات دا، وە هێندێ هەلوێستی دیکە "پەردەى ئاهەنین، ی لە سنووری خۆی پرا بەهەست هینا بوو، وەبەو جورە کاری خویی توندو، قائم گرت بوو! ۱۲

هێرشى دوو هەمی تورکەکان لە نوامبری ۱۹۳۰ دا دژی کوردەکان لە ئارارات دا بەو مەهەستە بوو کە، نیوانی هیزی کوردەکان لەیەکتەرەل بۆن و، بی پچۆن، بەلام نیان تەوانی، وەئەو هێرشە وەک هێرشى هەوێل بەقەت نەبوو، لەئاکامدا تورکەکان هاتنە بایەزید کەزستانی لەویدا بێ نەوێ ئینجا بو هەوێلین کەژەت نیو بانگی ئی حسان نوری بەنیوی فەرماندە، یان "پاڤەرۆ تە دبیرکەری نیزامی" کوردان وە دەرکەوت. هەرلەو دەمو، جەمەشدا بوو کە کوردەکانی بیتلیس هەلستان، وە تا دەوور بەی شاری هاتن. ۱۳

۴ - ئی حسان نوری، هەلستانی ئارارات

ئى حسان نوری، بنەچەکەى بی تلیسیه، ماژور، واتە ئەفسەری پایە بەرزى تورکیه بوو، گوتراوە کە لەسالی ۱۹۲۵ دا لەشوژشی کیوێهکانی بۆتان لە بەیت ئە شەهاب دا بەشداری و هاوکاری هەبوو، وەلەپاشان لەگەل چەن سەد مرۆفیک بو کیوێهکانی ئارارات پەنای هیناوە. لەسالی ۱۹۲۷ دا لەکۆنگرەى کوردانی

"خویی بوون" هاوبهشی بووه، وهله لایهن "شۆرشگیژ" هکانی ئاگری داغ" وه لهو کونگره دا به شدار بووه "کانگای به رهه لستی" ئارارات لهو کونگره دا به ههست هات، وه بزێار نامهیان دا ک(پیوسته کوردهکان له کیوهکانی ئارارات دا کوپینهوه. ئهونه خشیه پیوه، کردهوهیه له لایهن ئی حسان نوری وه پیشنیارکرا، وه لهسالی ۱۹۲۷ وه تیک ههله چونیک لهگهله تورکهکان پیکه هات لهسالی ۱۹۲۸ وه ئی حسان نوری به سهروکایهتی گشتی دانرا که هیزی کوردهکان پیکو، پیککات وه لهسه رپووشوینیکی باش وه پیتی خات.

کاروکردهوهی ناوخوی درایه دهستی ئیبراهیم پاشا ههسکی تی للو، که به (ههسکی تیللو، ناوده بردرا و ده ناسرا. ئینجا ئالای کوردان ههله کراو، له رپوه وه بهو جوره، کو ماریکی چکولهی کورد بو ههوه لاین جار له کیوهکانی بهرزی ئارارات به ههست هات. ۱۲

۵- ئارارات :

کیوهکانی ئارارات جیگایهکی زورعاسته من، وه له جیهان دا دهتوانین بلین که باشتترین جیه بوکانگای شهزی پارتیزانی، به تایبته ئاگری داغ، دووقوللهو، ترووپکی بلندو نهوی له ئاراراتی گهورهو، چووک ههیه. جیگایهکی پان و بهرین، به دریزانی ۹۶۰ کیلومتری چووارگوش وه به بهرینانی ۱۲ کیلومتر به دریزانی و بهرینانی مهوادی ههیه. بلندی قوللهی گهوره ۵۱۵۷ وه بلندی قوللهی چکوله ۳۳۹۶ متر له کهفی دهریایه وه. وه ئه و دوو کیوه که: دووایی دهگاته وه کلکهی سهرداری بلاغ که بلندی ویش ۲۴۴۵ متره ئه و زو له حالی حازردا سنووری ئیران و تورکیه لهو کیوانه رایه. ئاراراتی چکوله واته زوژهلاتی ئه و کیوه بهشی خاکی ئیرانه ئاراراتی چکوله جیگایهکی ووشکه وه کهلی سهردار ۴۵° درجه به رهو، زوژه. به لاهم ئاراراتی گهوره پهناو پهسوی زور نالهباری ههیه که پیره له تهقتهقه بهردی زهلام زهلام، وه زهگی مهعدهنی زوره، خوواره کهو پیچه که بهکی زوری ههیه که دهگاته وه سنووری سوویهت، وه نهریک به ۳۰۰۰ مروقی شۆرشگیژ لهویدا لهگهله مالو، مندال، وه ئازالو، مهرومالات جیگیر بون. ۱۵

له شهزی جیهانی ههوه له وه کوردهکانی جهلالی پهنایان بو ئاراراتی

گهوره بردبوو، وهتوانی بوویان لهبرامبهر هیزی ژوسرو، ئه رمه نیکان ژاوهستن وهبهرنگاری بکن، وه ماوهی سێ مانگان که ۱۵۰ کیلومتر له پشتی جبههی بوون مابوونهوه، ههلبهت ئهوکوردانه لهسالی ۱۹۱۸ دا که تورکهکان له شهزێ داشکان وچهک کران، لهویدا جیگیر ببوون ۱۶.

۶- ووتو، ویزی سالی ۱۹۲۸

لهسالی ۱۹۲۸ دا، تورکهکان لهوهی دهگهزان، کهههله و مهرجیک ههله کهوی کهبتوانی لهگهله کوردهکان لهسهرمیزیک بوگفت وگو دانیش: لهپیش دا لهلایهن دهولهتهوه دهیانوهیست کهبهچهشنی رهس می یا سایهکی بسهلمین که "ئیعدام ههلهگیری" تهقه ژاوهستیندری وهفرمانی لی خوشبوون بدری وه بریاربدهن که کوردهکان له ماوهی سێ مانگان دا بگه پنهوه وهلاتی خویان وه ههروهها گرتوکانیش لهبهندی خانه ئازاد بکړین.

بهلام زمانی کوردی ههروا پپشی لی گیرابوو.

تورکهکان لههوهله دا به سووژه یابهگ حاکمی شاری بایهزیدیان گوت که لهگهله شورشگیرهکان ووتو، ویزیکات. ئهویش له نامهیهکی دابو ههسکی تیللو سهروکی شورشگیرهکان ئاوا نووسی:

به ژاستی سه رهعناجمی شوژش له بهران بهر دهولهتی تورکیه به ئاکامیک ناگات ئهوئیش و کردهوهیه (کاریکی عاقلانهیه!) له نیو ئیوه دا ئهوهی که خویندوهیتهی ده زانی که حکومتی تورکیه، حکومتیکی ۶۰۰ سالهیه، من له ئیوه ده پرسم که تا کوئیستا که ههزاران کهس که دژی حکومت ههلهستاوته سه ریج ئایا پیرۆز بوون وه که لکیان له بزوتنهوهی خویان وه رگرتوو؟ من له جیاتی ئیوه وهلام ده ده مهوه، هه رگرتو به راستی حکومت بو دانشتووانی وهلات وهک ما مۆستا وایه!" وه له وکاتهش دا که دهولهت دهیهوی فرمانی لی خوش بوون به ریوه بهری، پیویسته ته سمیم بگرن.

حاکمی بایهزید ههروهها نووسی بووی که من چهن ووتهیه کم بو ئی حسان نوری ههیه که پیی بلیم: تو ههفسه ریکی له ته مهنی جووان جه حیللی دا، وه گلییکی زۆرم لیته ههیه، بوچ ده بی وابی نازانم گوناحی تو چیه که ده بی ساحیب

مه‌نسه‌بیکى وه‌کتو له‌نیوئه‌وان دایى .)

ئینجا ئه‌وانمیلکه که بو دابین کردنه‌وه‌ی ژاپهرینی ئارارات بوو، هیچ که‌لکی لی‌وه‌رنه‌گیرا، وه‌لامی هاسکی تیللو به‌راستی زو‌ریپاوانه‌و، پشت ئه‌ستورانه‌بوو وه‌بونی خوئیى لی‌ ده‌هات وه‌ه‌لامی ئاوانوو‌سیبووه: ئه‌گهر له‌راسته‌قینه‌دا حکومه‌تی تورکیه ده‌یه‌وی فه‌رمانی لی‌ بوردن بدات پیوسته‌ فه‌رمانی لی‌ بوردن گشتی بی‌ له‌سه‌رتاسه‌ری کوردستان، وه‌ه‌لوپستی ئه‌و فه‌رمانه‌ش له‌گه‌ل عورفو، یاسای ئه‌و‌ژۆ به‌ته‌واوی بگونجی، وه‌ ئه‌گهر له‌ فه‌رمانی لی‌ خوش بوونی گشتی دا، قسه‌ له‌ خه‌لکیک بکری که‌به‌وه‌حشی له‌لای ئیوه‌ ده‌ناسری، ئتر ئه‌و فه‌رمانه‌ هه‌رنه‌دری باشتره‌، وه‌ ئیهمه‌ش قه‌ت ئه‌وچه‌شنه‌ یاسا لی‌ بوردنه‌مان ناوی، جا که‌ وابوو، ته‌نیا له‌وکاره‌ دا مه‌به‌ست فریودانه‌و، هیچی دی‌ به‌لی‌ کورده‌کان به‌باشی ته‌جروبه‌یان وه‌دست که‌وتوو، وه‌ ئیوه‌ش به‌چاکی ده‌ناسن، ئیتیرپی ناوی ده‌رسمان دا بده‌ن ئیوه‌ ده‌بی‌ ئه‌وه‌ی بزانه‌ که‌ له‌و ناوچه‌یه‌دا ئیدی "خه‌لکی وه‌حشی وه‌هیچ نه‌زان ناژین" وه‌تا که‌ نگی‌ پایه‌ به‌رزه‌کانی حکومه‌ت پی‌ له‌وه‌ی نانی‌و ب‌روا ناکه‌ن". هه‌رله‌و ناممیلکه‌یه‌ دا ئه‌وانه‌شی تیدا بوو: ئه‌گهر به‌راستی فه‌رمانی لی‌ بوردن گشتی ده‌ده‌ن بو‌چ ده‌بی‌ تا‌کو ئیستا مال‌ومندالانی ئیمه‌ که‌ له‌وولات دوورخراونه‌وه‌، بو‌وه‌لات نه‌گه‌زاندرانه‌وه‌ به‌راستی تاوان و گوناحی ئه‌وان که‌ دووساله‌ له‌مال‌و، وه‌لاتی خو‌یان پچراونه‌وه‌، و دوورخراونه‌وه‌ ده‌بی‌ چ‌بی‌ت؟ پیوسته‌ مه‌سه‌له‌ی گه‌زانه‌وه‌ی ئیمه‌ وه‌که‌سه‌رو کارمان بو‌وه‌لات یه‌کیک له‌هه‌ره‌مه‌سه‌له‌ گرینگه‌کان بی‌^{۱۷} هاوکات له‌گه‌ل ژاگه‌ یاندنی ئه‌و هه‌واله‌ یه‌کیک له‌کاربه‌ده‌سته‌ کانی گه‌وره‌ی شاری بایه‌زیده‌ شورشگێرکی ئارارات که‌نیوی نو‌عمان ئه‌فه‌ندی بوو، وه‌یه‌کیک له‌کاربه‌ده‌سته‌کانی بو که‌ له‌ ده‌وله‌تی پیشووی تورکیه‌دا بوو، ئاوی نووسی: تا‌ئیستا که‌ ۴۷ ژۆژ له‌ هه‌لاتنی تو‌را ده‌بری وه‌ چووینه‌نیو شورشگیره‌کان، لی‌ت‌ده‌پرسم که‌ تو‌ چۆنت تووانیوه‌ تا‌کو ئیستا له‌نیو ئه‌و وه‌حشیانه‌، دا ژای بو‌یری، ئه‌وه‌ فه‌رمانی لی‌ خوش‌بوونی گشتی ده‌دری، به‌پیوست ده‌زانم که‌ زووتر بو‌ سه‌رکاری ده‌وله‌تی خو‌ت بگه‌ژییه‌وه‌، وه‌هه‌رشاریکی که‌ بو‌ خو‌ت هه‌لی ده‌بژی‌ری سه‌رپشکه‌به‌ ئینجا وه‌لامی نو‌وعان ئه‌فه‌ندی که‌ زور به‌ تووندی درابو وه‌ ئه‌وه‌بوو! به‌لی‌ ئه‌وه‌ی که‌ ده‌بووی بینم، دیتم، ئه‌وه‌ی که‌ چیوتی و ناله‌باریه‌، وه‌ژیم هاتوو وه‌ژۆر چاکیشم لی‌حالی بووه‌، دیاره‌ داواکردنی مه‌به‌ستی واگـــــــــــــــــه‌وره

ناره‌حه‌تیوو، چیوتشی تیدایه، وهه‌موشتیکی به‌دودا ههیه^{۱۸}، تو پیٚت وایه که من به‌نوشتاره گویت بوش‌ده‌که‌م و، سه‌رت بوٚ داده‌خه‌م و، قسه‌کانت ده‌سه‌لمینم وه به‌سووکو، هاسانی ده‌گه‌ریمه‌وه، وه‌ئی‌وه‌ش لی‌م‌خوش‌ده‌بن نه‌هرگز وهرگز شه‌کاره‌ساته و کرده‌ویه بوٚمن ناسه‌لمیندری، من وه‌دووی فکرو، رایه‌کی گه‌وره که‌وتوووم، ئیتر هه‌ر به‌ دوو‌اشی دام پاش شه‌وهی که پارتی ئیمه له‌نیو چوو وه‌تالان‌کرا، ئیتر هه‌لو‌یست، تامانچی ژیان زور مه‌سه‌له‌یه‌کی گرینگو، له‌به‌ر‌چا‌ونیه به‌سه‌که‌وابوو ئیروه، شه‌وی بوٚمه‌ته‌فاوت ناکا، ئینجا به‌وه‌موو فرۆ‌فیله‌و پزپاکانده‌ی که‌ده‌ولت له‌وباره‌یه‌ دا به‌رپوه‌ی برد، نه‌تیجه‌ی لی‌ نه‌گرت و، ناکام ماوه .

له‌مانگی سه‌پتامبری ۱۹۲۸ دا، ده‌ولت تا‌قمی‌کی پایه به‌رزی نارده‌ شاری بایه‌زید که دووکس له‌وانه، نوینهری ئانکارا، وه‌حاکمی قه‌ره‌کلیسا فه‌رمانده‌ی هه‌نگی ۲۹ وه‌هه‌روه‌ها‌قا‌یم‌مه‌قامی . ناوچه‌ی دیادین وه‌ بایه‌زید بوون، که بوٚ گفت‌وگو له‌گه‌ل ئی‌حسان نوری له‌شاری بایه‌زید حازر بوون .

یه‌کت‌ردیتنی دووکۆر له ۳۰ کیلومیت‌ری شاری بایه‌زید له‌جیگا یه‌ک به‌نیوی شیخ‌لی که‌پروو، که‌له‌رۆژ‌هه‌لاتی ئارارات بوو، له‌نیوه‌راستی مانگی سه‌پتامبری ۱۹۲۸ دا به‌رپوه چوو. ئی‌حسان نوری له‌گه‌ل ۶۰ سوواری خو‌یی هات‌بوو. ئینجا فه‌رمانی لی‌بور‌دن‌ی‌گشتی وه‌خو‌به‌ده‌سته‌وه‌دانی خو‌یی و، هاو‌رپیه‌کانی وه‌دانانی شه‌سلحه له‌لایهن ده‌وله‌ته‌وه درایه‌ ده‌ستی. وه‌هه‌روه‌ها به‌ئی‌حسان نوریان پێش‌نیار کرد‌بوو که پو‌ستی وابه‌سته‌ی نیزامی له‌یه‌کی‌ک له‌ شاره‌کانی ئۆزو‌پایه‌دا که بو‌خو‌یی هه‌لی‌بژی‌ری قه‌بوول‌بکات .

به‌لام کورده ناسیونالیسته‌کان، وه‌ هه‌روه‌ها ئی‌حسان نوری به‌و دا‌خو‌وزا‌ه‌و پێش‌نیاری ده‌وله‌تی‌تورکیه به‌ لێ‌نیان نه‌دا، له‌ئاکاما ووت و، ویژ دوو‌ائی‌یی‌هین‌درا‌و بر‌درا .

۷ - سه‌ره‌تای سه‌ر

به‌فری زستانی که‌توواوه، له‌نیوه‌راستی مانگی ماری ۱۹۲۹ دا تورکه‌کان له‌نزی‌ک شاری ایگ‌دیر، وه‌بایه‌زید دوو‌تا‌قمی ۱۲۰۰۰ تا ۱۵۰۰۰ سه‌ربازیان له‌گه‌ل ۳۰ فرۆکه که له‌ژی‌ر فه‌رمانی سال‌ح‌پاشا بوو کو‌کرد‌بو‌وه. هاوکات له‌گه‌ل

ئهوکاره ساته ، دهولمت له ئه زه زه زۆم دهستی به گرتنی پیاوه کورده کان کرد ، ۹۰ مۆقیان له بهندیخانه کرد که یه کیک له وانه کوپری شیخ سه عید که نیوی سه لاج ئه ددین بوو گیرا . له وگرتوانه هیئدیکیان به کوشتن وه هیئدیکیان به ۱۵ سال زیندان ی کاری گران مه حکوم کران ، کوژی شیخ سه عید کاتی گیرانه که ی ته مهنی ۲۱ سال بوو ، ... (هیئدی ده لین ۱۲ سال و نیوی له ته مهنی زا برد بوو ، هیرشی نیزامی ئه سلی له ۱۱ ی مانگی ژوئن ی ۱۹۳۰ وه به ههلمت بردن بۆسر پۆستی هه وه لئ جه به بهی شه ز به کو ماری کوردی ئارارات دهستی پیکرا . وه تا ۱۵ ی ژوئن شه ز و هیرش دژی کورده کان له کیوه کانی ئارارات دا دریزه ی هه بوو .

۸ - دژی هیرش کورده کان له ۱۵ ی ژومیه ی ۱۹۳۰

بهلام کورده کان زور زوو دهسیان به هیرش کرد ، دهگوتری بلین که ئهو هیرشه . هیرشیکی له خو پازیان وه جاه ته له بانه بوو به یارمهتی عه شیره ته کورده کانی تورکو ، ئیران ، له دوو وه لاته وه به سه رو کایهتی ئی حسان نوری وه ئیبراهیم بهگ که سه روکی عیلی جهلالی بوو وه ههروه ها محمود بهگ ئه فسه ریکی کۆنی هیزی تورک هیرشیان بو سه ربازه تورکه کان له پشته وه زا برد وه ههولیان دا که بهینی دهسته کان هات و چو بیرن وه به یارمهتی دانشتوانی شاریش ئه وکاره به جی بیت . ئینجا له دیار به کره وه بزۆن بو جنوب و شمالی به حری وان .

وه ئهو شه زه زور زوو له . به ره بهک به به رینائی ۱۵۰ کیلومتر له ئارارات بو شمال تا خوشاب ، وه له روژ ئاوا وه تا به حری وان دریزه ی هه بوو .

له ۵ تا ۹ ی ژومیه هیزی تورکه کان وه کورده کان له شه زیکی زیک و پیک دا له دهستی زیلان له شمالی ئیرسی وه دهستی پی کرا . کورده کان به رنه کاریکی باشیان ده کرد ، بهلام سه ره نه جام له تورکه کان شان وه له دووسی جیگیان پاشه کشه یان کرد وه زه ره رو زیانیکی زۆریان وی کهوت ! دهسته بهک له هیزی کورده کان له شمالی به حری وان دا ، هات و چو یان له گهل ، هیزه کانی دیکه بز و به ته نی مانه وه ، ته نانهت هیئدیکیان په نایان بو ئیران بردو ، هیئدی کیشیان گه رانه وه کیوی ئارارات کورده کان ۹۰۰ کهسیان لی کوژرا ، ۲۴۰۰ کهسیان بریندار بوون ، وه ۳۶۰۰ کهسیان لی وون بوو بهلام کوژرا و بریندارو ئی خسیرگرتن

له تورکهکان لهئی کوردهکان زور زیاتر بوو. بهیچی هه والهکان ۲۸۰۰ پیاو کوژران
 ۴۰۰۵ سەربازیان بریندار بوو وه ۱۷۰۰ کەسیان ئی خسیرگیران ۲۰.

کوردهکان ۲۴ توپ، ۶۰ ژهشاش، ۶۰۰۰۰ فیشەک وه ۱۲ تهیارهیان لی
 خستبوون! ژۆژنامهکانی توزکهکان نووسیان که ئەو ژمارهیه درۆیه وهوانیه بهلام
 شکانی کوردهکانیش بهو سوک وهاسانه ئەبوو لهوکاته دا ژنیکی ئینگلیزی بهناوی
 روزیتافوربس "ژی پۆرتاژنیکی" پیکههینا که لهبارهی راپهرینی کوردهکانی ئارات
 دابوو: لهپاش ئەوهی کهباسی ئەرمهنیکانی سووبهتی گێژاوه لهئاخری دا گهیشته
 سەر مهسەلهی کوردهکان لهتورکیادا وهگوتی لهماوهی ۱۱ ژۆژ که لهگەڵ شوژش
 گێژهکانی کورد بووه، ویئەیه یهکیک لهتهیارهکانیکی که له کلکەیی قامچی ئارات دا
 کوردهکان لییان دابوو نیشانی دا وههروهها له بارهی یهکی لهتوپهکانیکی که له
 تورکهکان گیرابوو قسهی کرد! پۆژیتا ههروهها گێژایهوه که شورش گێژهکان لهلایهن
 کوردهکانی ئیرانهوه یارمهتی دهدرین! وه لهئاگاما ئەوهشی گێژاوه که کوردهکان
 نازانن توپهکان بهکاربێنن (یارمهتیاں له زهفرهدهوله فرماندهی هیزی
 ئازربایجان (دووژمنی کونی سمایل ئاغاسمکو: ویستبوو که بو بهکاربردنی ئەو
 توپانه کارسازیمان له گەل بکەن بهلام ئەویش لهترسان ئەوکارهی نهکرد بوو،
 یان نهیهویست ئەوکاره بکەن سەرهنجام زهفرهدهوله ئەرمهنیکانیکی که
 لهلایهن تورکهکانهوه که بهکوشتن مهحکوم کرابوون ناردنی لای کوردهکان تا
 ئەگەر کوردهکان وهریان گرتن جمی ننهوه، ئەگینه بیان نیرنهوه. ژۆژیتافورب گوتی:
 "که کوردهکان شهزهکی بهگالته وگپ زادهبوین وهدهستی پیوهدهگرن...
 وهتهواوی ژنهکانیاں لهکاتیک دا که مندالهکانیاں بهکو لهوهیه، تفنهگیشیاں بو
 شهڕی به دهستهوه گرتوه ۲۲

۹ . دوژمنایهتی له نیوتورک وئیران

تورکهکان ژاوتە دبیریاں وا بوو که کاری کوردهکان وه راپهژینهکیان
 دهتوانن زوو بشکین بهلام لهنهکاو تووشی که ندوکوسپیکی گهوره بوون: سنوری
 تورکو ئیران که لهسالی ۱۹۱۴ وه له ئاراتی چووکوه دیاری کرابوو، کوردهکان
 دهیان تووانی ههمیشه بو سنوری ئیران بین و بچن، وهیا پهنا بێنن و یارمهتی

ورگرن وه سه‌رعه‌نجام تورکه‌کان‌ش نه‌توانن گه‌ماژویان به‌ن. ره سه‌رکه‌وتنی تورکه‌کان وه‌هیرشی‌وان بو سه‌ر کورده شورش گه‌په‌کان بوو به هوی شه‌وه‌که‌شه هیره بولای ئیران بچی‌وه درپژهی پی‌بدری. له‌سنور ۸۰۰ سه‌ربازی ئیرانی که‌هیزیکی زورگه‌وره نه‌بوو، پارێزگاریان ده‌کرد.

له‌لایه‌کی دیکه‌وه حکومه‌تی ئیران که هیمنی له‌ناوچه‌ی کوردستان دا به‌جی‌هینابوو، وه‌شه‌ری سمایل آغای سمکو به‌قازانجی خوی ته‌واو کردبوو، به‌هیچ چه‌شنیک‌نه‌ی ده‌ویست ئاژاوه‌له‌وناوچه‌یه‌دا سازه‌ی وه‌نایه‌وی، بارو، دوخی ژامیاریکی که به‌ده‌ستی هینابوو، به‌خاتری شورشگه‌هکانی ئارارات له‌ده‌ستی بدات واته دژی شه‌و شورشگه‌په‌رانی که که‌سه‌و کاریشیان له ئیراندا ده‌ژین کاربکات له‌سه‌ر شه‌وش ژاکه هه‌رچهند ئیران پیک هینانیکه که له‌گه‌ل تورکه‌کان به‌جی هینابوو به‌لام به‌دانی ما‌هی گشتی به‌ کورده‌کانی تورکیه دوژمنایه‌تی نه‌ده‌کرد وه‌هه‌روه‌ها نیوانی ئه‌رمه‌نیکانی ته‌وریزو ئه‌رمه‌نیکانی تورکیا که له‌گه‌ل کورده‌کانی پارێزگاری تورکیا که پیکه‌وه سازه‌بوو، زورگوپی نه‌ده‌دایه وه شه‌وه‌رمه‌نیانه له‌ریگای شاری ماکووه^{۲۳} هات‌و‌چۆیان هه‌بووو وه به‌ درپژائی شه‌ردا حکومه‌تی ئیرانی هات‌و‌چۆی خوی له‌گه‌ل سه‌روکی شورش گه‌په‌کانی ئارارات تاسالی ۱۹۳۰ نه‌به‌زی‌بوو ئینجا له‌و به‌ینه‌دا حکومه‌تی ئیران و تورکیا، نوشتاریان به‌یه‌کترده‌دا، وه شه‌و نوشتاراندا بۆنی گلپی لی ده‌هات، وه‌له‌مانگی عوتی ۱۹۳۰ دا کو‌بونه‌وه‌یه‌کیان له‌شاری تاران پیک‌هیناوه به‌ تورکه‌کانیان گوت که ئیران نایه‌وی به‌هیچ‌جوریک له‌وناوچه‌یه‌دا به‌ره‌نگاری پیک‌بیت تورکه‌کان له‌کاتیک‌دا که ده‌یان‌ه‌ویست کاره‌ساتی کوردان ته‌واوبیت^{۲۵} مانگی ژوبیه‌ش به‌سه‌رچوو ئینجا له‌وه زۆر نیگه‌ران و درۆ دۆنگ‌بوون که کورده‌کان ده‌یان‌ه‌وی هه‌روا شه‌ره‌که‌ی درپژه پی‌به‌ن.

۱۰ - خوتی وه‌ردانی شیخ ئه‌حمه‌دی بارزان

له‌عراق‌دا شیخ ئه‌حمه‌دی بارزانی، له ۲۱ ژوبیه‌ی ۱۹۳۰دا، ۱۰۰ یا ۲۰۰ پیای شه‌ر کهری به‌یارمه‌تی کورده‌کان له‌ناوچه‌ی ئورامار بو تورکیا‌نارد له ۲۶ ژوبیه‌ی سالی ۱۹۳۰ دا، دوله‌تی تورکیا ره‌سمه‌ن له‌بالوێزی بریتانیا، دژی شه‌و کاره‌ ده‌نگی خوی ده‌به‌ری. به‌شوینی شه‌وه‌دا له‌ ۸ عوت شیخ

ئهممه دهستهیهکی دیکهی شهز کهر به یارمهتی کوردهکان نارده وهلاتی تورکیا، که شه تا قومه، لهگهل تورکهکان بهرنگار بوون، وهههیزیک له تورکهکان بولای جنوب چوون که جوولانهوه کهی پیش بگرن و، نهیهلن پهره بگری وه ناوچهکانی کوردی دیکهش بگریتهوه. جایارمهتی دانی شیخ ئهممه به بزوتنهوه که پتر دریزهی پی ده درا: پاش شکانی شهزی مانگی سپتامبری ۱۹۳۰ هیندی له کوردهکانی تورکیا لهدهستی تورکهکان پهنايان بو کوردهکانی عراق له بارزان هینابوو. له ئاخیری سیپتامبر ۱۹۳۰ دا نوری پاشا، له حکومهتی تورکیای داخوواز کرد که بیلی هیزی تورک بجیته نیو خاکی عراق و کاری کوردهکان لهوی دا تهواو بکات.

شیخ ئهممه کاری یارمهتی دانی کوردهناسیونالیستهکانی تورکیای به شهستوگرت بوو، شینجا سالیگ پاش واته له دیسامبری سالی ۱۹۳۱ له لایهن دهولهتی عراق وه ئاکارو کردهوهی نیزامی دژی شه دهستی پی کرا.

۱۱ - بزوتنهوهی حاجو

یهکیگ له سهروکی کوردهکانی وهلاتی سوریه به نیوی حاجو که له لایهن کمیتهی خوپی بوونهوه، یارمهتی ده کرا له سنووردا له گهل تا قمیگی سهدان مروف له لایهن گرهکانی، له ۵ی ئوتی ۱۹۳۰، گوندیکی چکوله یان له مهله بندی نسبین دا، داگیرکرد. وه لهوی برپارنامهیهکیان له چاپ دا، که مه به ست و، ههلوستی نه تهوایهتی گشتی سه به خوئی تی دا دیاری کرابوو، وه بانگه وازیان له خهلکی کورد کردبوو که به یارمهتی وهاورئیی لهگهل کوردهکانی ئارات دهس بکارین.

بهلام حاجو له سووریه دا له لایهن تورکهکانهوه بزوتنهوه کهی تیگ شکاوه زوله نیو چوو هاوکات لهگهل راپهرینه کهی حاجو، له ناوچهکانی جوولامیرک (۷ی ئوت) وه له لای سیئیرت (۶ی ئوت) وه له لایسی (ئاخیری ئوت) وه به تابهتی له دهووروبهری شاری دیاربهکر (۲ی سپتامبر) شه بزوتنهوانهی که له سهری نیو بران دهستی پیکرابوو.

۱۲- ژووخانی کوماری کوردی ئارارات له (سیپتامبری ۱۹۳۰)

لهنیوه راستی مانگی ئوتدا حکومهتی تورکیه ته سمیمی گرت که بهی چاوه دیژی حکومهتی ئیران، به ژینیرال سالح پاشا فرمان بدا که هیرش بو سهر کورده کانی ئارارات بهرئ وه پاشماوهی تا قمه کورده کان که له کیوه که دا په نایان گرتووه له نیوه بهرئ.

ئینجا هیزی تورکه کان بو ئه وهی که لای ژۆژهلاتی کیوی ئارارات بگرن له سنوورتنی په ژین، تابهینی و هات و، چوی کورده کان بیزن، وه لــــ

قولین چکچکدا هه لیان په سپرن و له بهینیان بهرن. ۲۶۱
هیرشی نه هائی که له لایهن ژینیرال سالح پاشاوه درا له ۷ سیپتامبری ۱۹۳۰ بوو که بو لای سهروی ته په کانی ئارارات بوو.

له ۱۰ مانگی سیپتامبردا سالح پاشا کلکهی زینویی بهینی دوو ئاراراتی (که لی سهردار بلاغی) داگیر کرد.

بهو تاکتیکه ده هات کوتهای به شهزه که بینیی به دووای ئه وه هیرشه دا، کورده کان بو لای خواریو کشانه وه هیزی تورکه کان به شوینیان دا چــــوون ئی حسان نوری (ژینیرال یسم) ی کورد په نای بو ئیران برد. ئی حسان نوری له تاران ده ژیا تا کو له نیوهی مانگی ئاوریلی ۱۹۲۶دا کوچی دووایی کرد به لام ئه وه پایانی کار نه بوو زور به چاکی دیاره که تورکه کان له و ژاپه زینه دا بهرداشتیکی غه له تیان کرد.

ههروه ها میژوو نووسه کانی کوردیش له و بابه ته وه که ده بوو نووشتار بنوسن نه یان نووسیه، وه راپه رینه که یان زور به شانازیوه باس نه کردوه، وه پرۆپا کاندی بو نه کراوه.

ده سا هه ر چونیک بوو بی، ئه وه یان زوون نه کردۆته وه که ئایــــا ئی حسان نوری که نگی له کانگای ستادی گشتی فرمانده هی خوی هاتۆته ده ری و بو خاکی ئیران هاتووه، ئایا په نای هی ناوه، یان سه باره ت به شکانه کی هاته ئیران. ئینجا شه ر له ناوچهی ئارارات له مه له بندی سنووری ئیران به درژیائی

سالی ۱۹۳۱ هه ماوهی هه بوو .

بهگومانی هیندی له هاوال دهرهکان وا ئاشکرا بووه که ئی حسان نوری له کاتیک دا په نای بو ئیران برد، کهوه ختهکه زور عاستهم و، ناسک بوو، بهس له بهر ئه و مه بهسته ئه وه یان لی به رخنه وئیراد گرتووه (پا عیزی سالی ۱۹۳۰) ئه وهی که شای و باسه کوردهکان له و بهینه دا پیاویکی دیکه یان به سه روکی نیزامی دان هابوو، که ئه گهر بیئوو ئی حسان نوری کاره ساتیکی به سه ربیت ئه و جیگای بگریته وه، له و با به ته شه وه له کمیتهی خوئی بون رخنه ده گیردی ! ۲۷

له لایه کی دیکه شه وه ئاکارو کرده وه و، بیلانی کوماری کورد له ئارارات دا زور به ووردی زوون نه بوته وه : کوردهکان دوو شکانی گه وریان توش هات (زیلان، ئارارات) که له و دوو شکانه دا ئه ندامی پیش مهرگی زوریان له ده سدا چه کو، ئه سلمو، سازو، بهرگیگی زوریان که له سالهکانی پیشوودا کو کرد بووه، وه بناریان کرد بوو له ده سچوو، مه لبهندی ئارارات که زور جیگایه ئی ناسکو عاستهم بوو، لییان گیرا . له باره ی شه ره که دا هاوالی زور به خاترجه می وه دهرنه که وتوو ه .

بهلام گوتراوه وه نووسراوه که کوردهکان توشی شه ریکی گه وری کلاسیکی نیزامی بیون و، خو یان تیوه ردا وه نه ده بوو نرخ و باخی شه ره که ی به و جوره لی بکه ن، به لکو ده بوو، له کپوه کان دا ده سیان به شه ریکی پارتیزانی و، گریل لائی دا بایه وه له ته واوی شارهکانی کوردستان دا به و چه شنه ئاکاری نیزامی خو یان درپزه پی دا بایه .

میژوو دووپات نابیته وه بهلام پیاو ناتووای به سه رهات و، پیش هاته کان له دا هاتوو دا به چاکی فکر لی کاته وه و، زوونی کاته وه، بهلام هه رچیک بی روو دا وه و، به سه رهات له کوردستان دا یه که به دووای یه کی دا دپته پیشی ، له وه لاتی عراق دا پاش نیوسه دان دیسان به سه رهاتیک ده قهومی .

۱۳ - کیشانی شه ر بوئیزان له به هاری ۱۹۳۱

حکومه تی ئیران به بی روحمی و، به گرنگی له و ده مه دا له سنووری خوی پاریزگاری و، بهرگری ده کرد، وه زورزوو لی حالی بوو که کات عاستهم و ناسکه .

له نیوهی مانگی ماری ۱۹۳۱ به شوینی هیرشیک دا له ناوچهی ماکو، له لایهن کورده کانهوه فرماندهی نیزامی تهوژی هیرشیکی گه وری له ژیر فرمانسی سه رله شکریک، نارد ههنگه ی شهژی. پیاوه سیاستکانی تاران چاوه. ژووانسی تووانهوهی به فیری زستانیان ده کرد. جا به رهه چه شنیگ بوو حکومهتی ئیران چاک یان خراپ سیاستی خوئی له بهاره ی سه رکوت کردنی کورده کان دا له سه رژیاری حکومتی تورکه کان دانا وه به وجوره کورده جه لالیکانی که له ناوچهی ئاراتو، سنووری شوروی ده زیان دوور کرده وه. له هه وهلی مانگی ئاوریلی ۱۹۳۱ دا ریپواریک ده گپیه وه که سه فیکی دوورو دریزی کوردانی په نا بهری ده رکراوی چاو پی که وتوه که شه سه فه ۱ کیلومتری دریزائی هه بوو که بولای شمال دوور

ده که وتنه وه... مالو، مندالیان به وردو، درشته وه له گهل بوو، وه کوچیان ده کردو، پیاویان له گهل نه بوون، مه ژو مالاتیان وه پیش خستبوو، وه عاره بهشیان ده کیشا وه شه ریپوواره گوت بووی که ژماره یان زور بوو، نه ده بژاردران، به لام ده کری بلین ۵۰۰۰ که سپتر بوون. خالد بیک ئاغا، یه کیک له سه روکی کورده کانی جه لالی له گهل پیاوه کانی دیتی خوئی شتمه کی تیک ناو، بو خاکی تورکیه په نای برد. هه ره له کاته شدا، ریپواریکی دی که له ناوچهی بایه زیدوه ایگ دیر پرات بوو، گپه بوویه وه که شه ناچه یه پز بوو له تاقه نیزامیکانی تورک وه دهنگی شه تفهنگ ده هاتو، ژه گباری ژه شاشو، گولله ی تویی له لای ئاراته وه ده بیسترا له لایه کی دیکه وه تورکه کان ۲۰ کیلومتر هاتبوونه نیو خاکی ئیران وه له ناوچهی قوتور دا خهریکی گورانوهی جیگایه ک بوون له گهل ئاراتی چکوله.

۱۴ - هیزه کانی حازرون ئاماده :

له هه وهلی مانگی مه ی ۱۹۳۱ وه که هیزی ئیران له سنووری تورکیه دا جیگیر بوون بریتی بوون له ۳۸۰۰ سه رباز ۲۰۰۰ چریکی به کری گراو، وه ۱۲۰۰ کوردی لایهن گری ده ولت ۳ فزو که ی کون له ناوچه که داده گه ژاو، و لاتی تاقی ده کرده وه له ولایه شه وه هیزی کورده کان بریتی بوو له ۶۰۰ تا ۷۰۰ پیاوی عه شیرته کانی جه لالی وحه یده رانلو، وه ۳۰۰ پیاوی کوردی ئاراتی ش هاوکاری

دهکرد- چهکی ئۆتۆماتیکی تازهیان پی بوو که ۲۵ تیری ده خووارد. سهروکی شهوانه یهکیک له ئەندامانی "خوێ بوون" بو که فرزندەیان پی دهگوت سهروکی کی دیکه کوری ئیبراهیم ئاغای جهلالی بوو که نیوی "بزو" ی له سهرخوی نابوو. ۲۹ لهسالی ۱۹۳۰ وه ههرمه نیکانی داشناک بهخاترجه می هاتو، چۆیان بوونیو کوردهکان دهکرد.

۱۵- فازی یهکه می ئاکاری نیزامی ئیرانیکان له (مانگی می - ژوئنی ۱۹۳۱)

له نیوه راستی مانگی می ۱۹۳۱ هیزی ئیران هیرشی برده سهر مهلبندی قهره عهین مه بهست بهوهی که جهلالیکانی سمایل ئاغا که له ئارارات بوون کوپان کاتهوه سمایل ئاغا لهو مه بهسته ئاگاداری پهیدا کردو، په نای بو وهلاتی تورکیه برد، ئینجا فارسهکان ناوچه چولهکانیان که کوردهکان بهجی یان هیشتهوو داگیر کرد. له ۱۹ می ۱۹۳۱ کوردهکانی جهلالی، له لایهن شهز کهرهکانیکی که له تورکیه زا هات بوون، یارمهتی دران، وه شهوی هوروزمیکیان بو سهربازخانهیهکی ئیرانیکان برد.

سه رهنگ کهریم خانی سهیبیاح سهروکی هیمنایهتی سنووری ئیران - تورک بهو هیرشه ی که کوردهکان کردبوویان سهلماندی که لهونیوه دا ۱۲۴ سهرباز کوژران وه پیترله ۲۰۰ تا ۳۰۰ کس بریندار کران. بهلام له سهرگیرانهوی هاوال بهری رامیاری ئینگلیسهوه ژماره ی کوژراوهکان پتر له سی بهران بهر لهوهی که گوتراوه بوون کوژراوی کوردهکان: ته نیا ۷ کس بوون که له مهیدانی شهزی ده دیتران. "شورشگیرهکان کوژراوهکانیان وهک هه موو جاری له مهیدانی شهزی بردۆته ده ری". دهولهتی ئیران دهیه ویست لهوکاته عاسته مه دا ژماره ی کوژراوهکانو، بریندارهکان وه ده رنه خری وه له نهینی دا بمی نیته وه: له جهنگه ی شهزی دا سهربازهکان بلاویان ده کرده وه که له راسته قیته دا کوژراو، بریندار زۆرن!

له ئاکاما ئیرانیکان ده سینان به گلییی وناکوکی له تورکهکان کرد، وه گوتیان که له سهر کوت کردنی کوردهکان دا هاوبه شیمان له گهل ناکهن!
سه رهنگ کهریم خانی سهیبیاح تورکهکانی گوناح بار کرد که ده یانهوی له به ران بهر کوردهکان دا به هیمنی و ئارامی بیژونهوه، وه به سیاست له گهل یان

بدوین، به تایهتی له ۱۹ی مارس ژا تا ۹ی ژوئین که کاتی شهژیکی توندی کوردو، عیرانیکان بوو، تورکهکان خوڤان لههیچ نهگه یاندو، ئیران لهو بابه تهوه زۆر نارحمت بوو. ۲۰

۱۶ - فازی دووهمی شهژ (ژوبیهی ۱۹۳۱)

بهلام لهسمر شهوه شپرا که ئیرانیکان، پرتو، بۆلهو، تووندو، تیژیان له تورکهکان ده کرد، ئینجا شهوکاره ساته بوو به هوی شهوه که هاوکاری له نیو ههردوو دهولت دا، دژی کوردهکان پتر بییت: به بیی شهوکردهوهی نیزامی که تورکهکان دهیان کرد، کوپی هیمنایهتی سنووری ئیران سی پیشنیاریان که دا پیویست بوو به ریوهی بهری.

- بهستنی سنووری ئیران، بهخاتری شهوهی که کوردهکان له هیج کات وساتیک دا نه توانن بین و بجن.

- چۆل کردن و، لابرندی کوردهکانی ئیران له خهتتی سنووردا: ئارارات له ههوه لهوه لهعه شیره تهکان چول کرابوو، وهنمیان دههشت که کهس بجیتهوه نیوی.

- شهژ کردن له گهل تا قمی کورده " جهردهکان " ! له ناوچهی فارسهکان دا.

له ههوه لئی مانگی ژوئیهی ۱۹۳۱ هیزی ئیران بۆ جاری دووهم قهره عینی گرتوه له وجیگایه دا له لایهن کوردهکانی ئیران و تورکهوه له ۱۴ ژوبیهی دا هیژشیکیان بۆ کرا، زهرهرو، زیانیکی قورسیان لئی کهوت- بۆرۆژی داها تو کوردهکان له دییهک دا له مهلبندی ئیران دهسیان به قهلتو، بۆ تالانیگ کرد، وه لهونیوه دا ههکهس کوژران.

ئینجا فارسهکان سهربازه تورکهکانیان گوناح بار ده کرد که له " جلکی کوردی " دا یارمهتیان به کوردهکان کردوه، وه ههروهها تورکهکانیش دهولتی شورهویان تاوان بار ده کرد که یارمهتی کوردهکان دهکن، وه چهک و شهسله حهبان بۆ ناردوون ! ۲۱

۱۷ - یهکتهی عراق - ئیران - تورک دژی کورد

پاش ئهوهه موو تاوان بار کردنی یهکترو، توندوتیژیو، نیوان ناخوشی، له ئاکام دا له سهر مهسهلهی کوردهکان قهولو، قهرار داندرا که له بهینگی تاران وه ئانکارا هاتو، چو ساریت. فارسهکان دهیان گوت که ئیوه نابیی بهوهی رازی بین که کاتیک کوردهکان له کیوهکان ههله ده بزین وه بلاویان ده که بین، وه بو ده شتهکانی ئیران دین، عیتر ده سیان لی بیکشنهوه. ۲۲

سهره نجام له ههوهلی سالی ۱۹۳۲ دوو کوری تورک به چهشنی رهسمی سهفهریان بوئیرانی کرد.

سهروکی یه کئی لهو کورانه، جهلال بایار بوو، که پاش چه ندیگ به سهر کوماری تورکیه داندرا.

ئهو کورپه له سهره تاوه بو مهسهلهی ئابوری و مالی بوئیران هات بوو، بهلام له نهینیی دا له مهسهلهی کورد ده دووا.

کورپی دووههم که به سهروکایهتی توفیق رۆشتو وه زیری کاروباری دهرهوهی تورکیه بوو، ههلو بستی ئهوه بوو.

که ئاراراتی چکوله که خاکی ئیران بوو له گه ل ۶ گوندی کوردنشین بگورپتهوه.

رهزاشا ئالووکهی ئهوه بوو که ئهوکاره زوو له بهر دهست راپهریو، جئی به جئی بیت! ۲۳

پاش چهن مانگیگ، وه زیری کاروباری دهرهوهی عراق ش دووسه فهری له سالکانی ۱۹۳۱ - ۱۹۳۰ بو ئانکارا کرد لهکاتی ووتو، ویژدا تورکهکان بهوه زیری کاروباری دهرهوهی عراقیان را گه یاید واده بیندری "له ناوچهی بارزان دا هاتو، چوو، جوولانهوه زور وه بهرچاو دی، وه هیندی له کوردهکانی کوماری تورکیه، به پیاووی زیارمت خهریکی ئهوهن که تا قمی خرابکاری دروست بکنو، هیمنایهتیو، ئههوهنی ئهوه مهلبنده تیک بدهن!"

ئینجا حکومهتی عراق رای گه یاند که له هیچ کاتیک دا، له گهله کوردهکان

سازش ناکات و، پیگ نایه و، رپک ناکهوی، وه له دهوروبهری سنووری عراق قهت نایه لیبی غازاوه سازبیت، وه هاتنه سه ره شهوی که دژی شیخ ئەحمدهی بارزان له کرده وهی نیزامی دا هاوکاری بکات. ۲۴

له نیوه راستی مانگی ژوئینی ۱۹۳۱، با لویزی ئیران له شانکارا، له بران بهر بالویزی ئینگلیس دا که له وی بوو، داوخوازی کرد که "ئهو کو بیونوههیه زیاتر به خاتری مه سه لهی کورده کانه، که بیویسته له بهینی سی دهوله تان دا ژاپه ژیندیری و، حمل بکری" وه سه بارهت به وه ده بی ژۆر به گرینگی قسهی لی بکری وه ههروه ها ژای گه یاند که بو ههله سن گاندن و سنگ و سووک کردنی مه سه لهی کورد بزوتنه وهی شیخ مه محمودیش به گرینگی له بهر چاوبیت.

سه ره نه جامی ئه و هات و، چۆیه و، ووت و، ویژه به وه گه یشت که له سالی ۱۹۳۷ دا په یمانیک به نیوی په یمانی سه عد ئاباد له نیو ئه وان دا به ستری له وه په یمانه دا گوترا بوو که ئەگه ره هرکاتیک له کورده گانی دانشتووی ئه وسی و لاته سه ره بزویو، ناره حتهی بیئنه پیستی، به پیویست ده زاندری ئه و سی دهوله ته به یارمه تی په کیتر دژی ئه و کاره قول ههله کهن وه نا له بارپکه و، جوولانه وه که له نیوه له گرن.

۱۸ - وهلامی تورکه کان له باره ی مه سه لهی کورد

له ۵ مهی ۱۹۳۲ حکومه تی تورکیا، ژه سمهن ژای گه یاند که یا سایه ک له مه جلس به جی هاتووه که رپگا ده دا که له ناوچه ی ژۆز ئاوا دا خه لکه گانی ههله گری و، کوچیان، پی بدها، وه ره وشتو، ئاکاری کوردا یه تی له نیو به ری ههروه کو له زه مانی مسته فا که مال وه ته و فیک ژه شید به گ له گه ل کمیسره ی پایه به رزی ئینگلیز له به غدا داوه بالویزی ئینگلیز له شاری قوس ته ن ته نیه دا له مانگی نووامبری ۱۹۲۶ وه ژانویه ی ۱۹۲۷ دا له دانشتنیک دا ئه و مه سه له یان سه لماند بوو.

به و یاسایه ده ستیان ئاواله بوو ده یان تووانی له ناوچه ی ژۆز ئاوا دا ئه وه ی که بیان هوی له باره ی کورده کان و، لایهن گره کان یان دا بی کهن، واته سه روک به گ، ئاغا و شیخ، عه شیره ته کان، پاله و جوتیار وه ته واوی ئورگان و سازمانه کان وه هه ره "مرووف وخواهن قودره تیک" که لیبی دژدۆنگ بن و خراپ بیزویته وه له وه لات

دووری خه‌نوه و لهوۆی هه‌لی گرن .

"هه‌روه‌ها تورکه‌کان ده‌توانن نه‌هێ لڤ که دانشتووی ئه‌و وه‌لاته به‌زمانی زک‌ماکی خۆیان قسه‌و، ووت و وێژیکه‌ن، ته‌نیا پێویسته به‌ زمانی تورکی قسه بکری، ئه‌و زمانه‌ی که به‌چه‌شنیکی تازه له‌شارو ده‌یه‌کان دا ره‌واجی ده‌بی و پێ ده‌خویندری." ۲۶

به‌لام دوورخسته‌وه‌ی کورده‌کان له‌وه‌لاتی خۆیان، زۆر له‌ پێش‌دانانی ئه‌ویاسیه ده‌ستی پێ‌کرا بوو. له‌مانگی سێ‌پتامبری ۱۹۳۱، ۲۰۰۰ م‌روۆفی کوردی جه‌لالی، له‌گه‌ل مه‌رو مالتیان که ۴۰۰۰۰ سهر ئازال و گیان له‌به‌ر بوو، له‌لایه‌ن ده‌سته‌یه‌ک له‌ سه‌ریازه‌ تورکه‌کانه‌وه له‌ ناوچه‌ی کورد، دوور خرا‌نه‌وه‌ وه‌له‌نیووه‌لاتی تورکان داگیرایان! ۲۷ ئینجا له‌ جیگای ئه‌وان تورکیان دانان، ئه‌و خه‌لکه کورده که به‌نیو شاره‌کانی تورکان دا ده‌یان گێژان زۆریان بی‌ج‌لک و به‌رگ بوون، پێ‌خوواس بوون له‌وشار بو‌وشار، له‌و دێ‌ی بو‌و دێ‌ی ئه‌ومال، و منداله‌یان که برسی و توونیش بوون له‌سه‌ر عه‌رابه‌کانیان ئاواره مابوونه‌وه وه هه‌ناسه سارد ئه‌ستوویان خووار کرد بو‌وه پاشه‌ پ‌رۆژیان مه‌علوم نه‌بوو وه ئی‌وا بوو له‌برسان ده‌مرد وه‌یان نه‌خۆش ده‌که‌وت گیان له‌به‌ره‌کانیشیان ده‌که‌وتن و ده‌مردن ."

کاتی‌ک که ده‌ گه‌یشتنه شاریکی گه‌وره که "ده‌یان برده‌نه‌خۆش‌خانه" وه‌یان برینیان بو‌و ده‌رمان ده‌کردن، چی‌وایان پێ‌ رانه‌ده‌گه‌یشتن شه‌وی که ده‌هاتن بنون، هه‌یچ پێ‌خوستیان نه‌بوو، ۲۸ له‌ سه‌عه‌زی خۆلاوی، یه‌ـان له‌سه‌رعه‌رضی سمیتی ده‌نوستن "ئینجا ئه‌وانه‌ی که له‌ ناوچه‌ی کوردستان مابوونه‌وه وازیان خرابتر بوو، به‌ دیتنی ئه‌و خه‌لکه هه‌ژارو، ئاواره‌یه، که بی‌ج‌ل‌وبه‌رگ بوون، کوردستانیکێ زۆر ناخۆش و وێران له‌ به‌رچاو ده‌دیترا. له‌ مانگی مه‌ی ۱۹۳۰ دا ئیدموند، که له‌ حکومه‌تی تورکه‌کان دا ده‌ستی ده‌رو‌یشت، به‌ژێ‌بووار و سه‌فه‌ر چوو بو‌وناوچه‌ی کوردستان و، شاره‌کانی، مه‌ژاش، سی‌ویریک، دیاربه‌کر بی‌تلیسو مووشی تا به‌ حری‌وان دیت بوو، وه‌گێژا بوویه‌وه که: "له‌و شاره‌ندا ته‌نیا وێرانی وه‌ه‌ژاری، به‌ده‌بختی و کوێ‌ره‌وه‌ری کورده‌کان له‌ به‌رچاو بوو، ئێتر هه‌یچی دی‌شاری بی‌تلیس به‌تایبه‌تی زۆر له‌غه‌مباری و وێرانی دا‌بوو، ماله‌کان به‌ در‌پژائێ دوو کیلومتر وێران بوون و له‌نیو چوبوون ئه‌وشاره‌ی که له‌ پێش‌دا ۴۰۰۰۰ که‌سی تی‌دا ده‌ ژیا، له‌وکاته‌ی که دیتم له‌ ۵۰۰۰ که‌سی

کوردله سه‌دهی نوزده و بیست‌دا

پتر تیدا نه بوو " شاری مووش خراب‌تر بوو، به‌راستی مرۆقه به دیتنی ئه‌وشاره
 سه‌ری لی سوورده‌ما، وه دلی تیگه‌ل ده‌هات، ئه‌وشاره که ۳۰۰۰۰ که‌سی دانشتوو
 هه‌بوو، به‌چه‌شنی دییه‌کی ویرانه ده‌دیترا که ۳۰۰۰۰ که‌سی پتر تیدانه مابوو!"
 له ته‌واوی ئه‌هه‌موو ویرانیی که‌له ئاسوی کوردستان‌ی تورکیه‌دا ده‌دیترا،
 ده‌نگیک له ئیسانیک ده‌رنه‌ده‌هات تا‌کو شو‌رشی سال‌ی ۱۹۳۷ ی ناوچه‌ی ده‌رسیم
 ده‌ست پیکرا.

فەسلى ۶

شورشی ئاخىرى شىخ مەحمود

پاش ئەوھى كە شىخ مەحمودى بە رزەنحى لەمانگى ژويپھى ۱۹۲۴ دا لە سولھيمانى وەدەرکەوت ، چۆسنوورى عراق وئيران ، وە كاتى شەرپى بەخويى گرت لە نيو عەشیرەتەكانىگى كە لە ژيژدەستى عراق دانەبوون ، قودرۇھتيكى تايبەتى بەدست ھيئا بوو . ھەرچەند دەولەتى عراق ھەولى دەدا كە ئەوکارەساتەى لەبەين بەرى و تىگدا ، بەلام نەى دەتووانى . ئىنجا (لەسالى ۱۹۳۱ شىخ مەحمود واتەپاش ھەوت سال خەبات و ، شەژ راپەرینەكەى لە سەررا دەست پى كردهوہ ، لەراستەقینەدا بزوتنەوہكەى ھەر دريژەى ھەبوو ، وە نەپسابوہ ، سەرئەنجام راپەرەكانى عراق بەو نەتىجەى گەشت بوون كە مەسلەكەى لە رىگای رامياربوہ ھەل و فەسل بكن .

۱ - شەرى سالى ۱۹۲۵

ھەولین شەرى دەولەتى عراق دژى شىخ مەحمود لەھاوینى سالى ۱۹۲۵ دا واتە سالىك پاش گرتنەوہى شارى سولھيمانى بوو لە مانگى ژوئن دا ستوونىك لە ھىزى عراق ناردرا سەر ھەلەبچە كە دژى شىخ مەحمود دەست بەكارىن ، عراق بەھىوايە بوو كە ئىرانىش لە سنوردا وەك عراق ھيژش بو كوردەكان دىنى .

بەلام ھىزى فارسەكان نەگەبىشتى و ، ساوہ ساوى كرد ، شىخ مەحمود تووانى

که په نابه ری بو لای مه محمود خانی دزلی وه مه محمود خانی کانی سانانی، که هردو کیان سه روکی عه شیره تی هه ورامان و، مه ریوان بوون شیخ مه محمود دهیه ویست له گهل ته دوو سه روکانه، یارمه تی سازاده سالارو دده وه لی قاجار که شورشی دزی ره زاخانی دهست پی کردبوو، بدات. ۱

۲- ئاکاری نیزامی ۱۹۲۶

دوای سالیک شیخ مه محمود ههلمه تیکی نویی به یارمه تی کورده کانی ئیران له مانگی ژوئن دا برده سه هیزی عراق بهلام نهی تووانی سه رکه وی، له سهروه شپا تووشی قاییکی ئینگلیس ده بی گه ماروی ده دا، مروقی مکانیکه که ده گری و زیندانی دهکات وه چهنده مانگ له زیندان دا ده می نیته وه سه یر ته وه بوو که شیخ مه محمود تهو زیندانی له گهل خووی بو راوی ده برد. ۲

تهو جار حکومه تی ئیران داخووازی عراقیی سه لماند، بهلام تهو داخووازه بو ئیران گران تهو او بوو یانی: له ۳ سپتامبری ۱۹۲۶، تاقمیکی نیزامی ئیران که بریتی له ۳۰۰ سربازی پیاده، وه ۷۰۰ سووار بوون هیرشیان بو سه ر پشده ریکان که کانگای ناوه ندیان قه لادزی بوو برد. پاش چهنده سه عات شه. ئیرانیکان کهشانه وه، چهنده سه د که سیان لی کوژرا، کورده کانیش له کاتیک دا که ۱۵ نه فهر سه ربازی یه خسر یان پی بوو گه رانه وه جیگای خو یان، وه ههروه ها توپی کیشیان له گهل خو یان هینابوو

۳- گفتو، گو له گهل کورن والیس (۹ ئوکتوبری ۱۹۲۶)

له له سه ر تهو هه موو خراپه ی را که ده وه تی ئینگلیس له گهل شیخ مه محمودی کردبوو، وه هیزی هه وائی سه لته نه تی تهوی زور له سه خلت دا دانا بوو، شیخ له ئوکتوبری ۱۹۲۶ ئاماده ی ووتو، ویژ له گهل کورن والیس کمیسهری پایه به رزی ئینگلیس له به غدا یه بووه تهو گفت و گو یه له مه لبه ندی خو ژمال

ده بی تهو لو تکه یه له به حری ز ژبیار دا بوو بی، که مه گانیکه که ی به یه خیر گیرا بن. م. ر.

به خوشی و دلپاکبوه بهر یوه بردرا. ئهو چاوییی کهوتنه له جیگایهکی سهراواله به جیی هات. پیش مهرگه کانی شیخ مهحمود له لایه گهوه، وه له لایه کی دیکه شهوه سهربازانی عراقی ئهو مهلبنده یان گه مارو دابوو، وه دیان پاراست. له هه وه له دا کورن والیس ۱۰۰ ههنگاو له گهله شهحمدهی به نجی هاته پیشی. شیخ مهحمود ۴۰۰ متر لهوی دوور تر بوو، ئینجا له گهله هاورییه کهی که مکانیکه ئینگلیسیکه بوو، له کاتیک دا که بهرگری لی ده کرا بولای کورن والیسی هات، پیاوه کهی بولای ئهو ئازاد کرد، شیخ مهحمود و کورن والیس ههردوکیان له سهرا پشتمندیکی کوردی که پراخرا بوو دانستن، وه ماوهی دووسه عاتان چاوییی کهوتنه که یان دریی هه بوو، وه له دووسه عاتدا پیاوه کانی کی به قه درو حورمهت زاوه ستا بوون له وه بهرو، بهر بهرگریان ده کرد چاویان له وان بری بوو. ئینجا کمیسه ری پایه بهرزی ئینگلیس به شیخ مهحمودی پیشنیار کرد ئتر به سه، وه قسهی من به سلمینه، وه بچو له ئیران دابنیشه، ئینجا حاسلیکی که له زه و یوزاری خوئ له عراقی وه ده ست ده که وی بوئ بنیرن و، ژیا نی خوئی پی زا بویره. به کورتی ده گویی دا خویند که له ولات دوور بیته وه شیخ مهحمود هیچ قسهی پی مانه کرا وه له کنه خوی پی و ابو که ده لی بگه ریوه ولاتی خوئ، به لام کاتیک که پیشنیاری دوور خسته وهی گوئی لی بوو، ده ری بری و گوئی: که چاره نووس هه رچونیکه پی ده بی وایی، ژیان بو من هیئده گرنگ نیه، به لام ئهو ئامانجه و ئاکاره ی کوردایه تی که له میشکی من دایه ناتوانم قهت له بیر خو می بهرمه وه له دهستی بدهم وه ههروه ها دریی هه به ووتاره کهی داوگوئی: ژیا نی من ونه ته وه کهم له ریگای کوردستان دایه" وه من ناتوانم به ووسوکو، هاسانیه دهستی لی هه لگرم ئینجا شیخ مهحمود به سافیلکه وه، دهق و دوغری به کورن والیسی زا گه یاند که حکومه تی بریتانیا ده یه وی ده ست به سهرا کورده کانی ئیران ش له نهینی دا داگری سهرا نه نام کورن والیس پیشنیاری کرد که بچیه به غدایه دابنیشی، له وی ژیا نی خوی زا بویری شیخ مهحمود گوئی ده زانم چون ده وله تی ئینگلیس له نهینی دا پشتمانی له وده وه ته زوردارانه ده کات، به لام من پیشنیار ده کم، که هه بهر قودره ته وه بچه شاری پیچوون دابنی شم.

له ئاکام دا ئهو دووپیاوه له یه کتر جوئی بوونه وه، له کاتیک دا شیخ مهحمود که چاوو پی کهوتنه کهی له نیوشاری خورمال دا نه سه لماند بوو، سه باره ت به وه

بوو که ئەو شارە پێ له عەرەب بوو، وە ئەوەی دەهویست لەوێ ووتو، وێژ بکری، بویه لەدەرەووی شاری خورمال گەفت و گویە که بەریوێ چوو بوو .

پاش حەوت رۆژان، شەر دەستی پێ کراو، وە هیزی هەوائی سەلتەنەتی ئینگلیس دیسان زۆر بەگرنگی، شیخ مەحمودی لە مەترسی هاویشت، شیخ مەحمود چاره‌ی ئەما بوو ئێران پەنای برد، وە لەوێرا هیزی زەمینیی عەراق رەدووای کەوتو، جیگای پێ تەنگ کرد لە سالی ۱۹۲۷ شیخ مەحمود لە گەل حکومەتی عەراق لە بارە ی گەرانەو هە کە ی دا بو ناوچە ی دانشتووی خویی، ووتو، وێژ ی کرد .

ئەو کوردە ناسیونالیستە مەزەبەییە "کارپکی زۆری بو کوردان کرد، بەلام سەر نە کەوت؛ ئەمە ماله پرووانگە ی رامیارپۆه بو کوردان گەلیکی قازانج لی وەرگیرا ئەو مۆوقە نە بەزە دە یەو یست کوردستانیکی سەر بە خو پیک بی نیت، ئینگلیسکانش لە سالی ۱۹۲۱ دا لە گەل ر‌او، تەدبیری ئەو بوون، بەلام بە دانانی فەیسەل ئینگلیسیکان گومانیان گۆرا . وە لە سالی ۱۹۲۶ - ۱۹۲۷ دا تەواوی کوردستانی عەراق لە سەر را بووبە کەنگای ئاژاوە ی نەتەوە ی کورد .

۴ - سەرکەوتنی "کۆری زانیاری کورد" لە کوردستانی عەراق دا (۱۹۲۶ - ۱۹۲۷)

تەواوی کۆری کورد سەر ئەنجام بوو نەتیجە یە گەیشتبوون که تا قەمسی وەزیران و کار بە دەستە ئیداریکانی عەرەب، لە لایەن عەرەبە کەنەو، لایەن گری و بەرگریان لی دە کری، وە دە یانەو ی بە سەر کاروبار دا زال بن . " بەلام لە سەر ئەو شەرپا لە سالی ۱۹۲۵ دا رپییان بە کوردەکان دا بوو که زمانی کوردی لە ناوچە ی کوردستان دا رەسمی بی و بخویندری . ئاشکرا بوو که خویندنی زمانی کوردی لە نەتیجە ی تی کوشان و هەولێ کوردەکان دا بەرپۆه بردرا . کۆرە زانیارەکانی کورد لەو هەل و، دەر فەتە دا لە بەرپۆه تەو، فەرەهنگیکی پاکو، خاوین، که لە راستە قینە دا ئەو ی که خەلکی کوردە دە یەو یست بە هەستی هینا . لە شاری سولەیمانی دا یار مە تیگ بە نیوی "زانستی کوردستان" واتە کومە لایە تسی وێژەوری لە بەهاری ۱۹۲۶ دا لە لایەن، رەفیق ئەفەندی، زەمزی ئەفەندی،

فایق بهگ، وه مار فیهگ، داندرا، که مه به سیتان دروست کردن و، باش کردنی
 فرههنگی تووده ی کورد بوو " هه وه لێن هه لو پستیان شهوه بوو که فرههنگیگی
 کوردی که له گهل مافی نه ته وایه تی گشتی کورد که ژیکو، پیک بیت دامه ز پین . . .
 شه کومه له به ئاکارو، رهوشتیکی باش دانشتنی به جی دینا عینجا حورمهت و،
 ریز یگی گه وه ی به ده ست هینا عینجا زور زوو هیندی له ئەندامانی کورد وهک
 جه میل بهگ که نایی سه روک بوو ویستیان زهنگی شهرقی سیاسی پی بدن .
 وه هه ره له وکاته شدا مسته فاپاشا گه راه سوله یمانی (هاوینی ۱۹۲۶) که له
 هه ل بژاردنی نوپنه رایه تی دانشتگی عراق داها و به شی بکات، وه هیوای شهوه
 بوو که پاش هه ل بژار دهنه که ی، ته وای نوپنه رانی کورد له دانشتگه که دا بکاته پهک
 له شاری ژه واندز سه ید تاها بوه دانانی کومه لی شه ده بی به نیوی " هو ژیری "
 که " بو باش کردنی زمانی کوردی وه بو ناسینی میژوو ئاکاری کوردی " و وه
 داب و ژوسمی خه لکی کورد بوو پیک هینا، به لام نه خشه ی شه و مر و فه نه خشه یه کی
 رامیاری بوو که حکومهت پیشی لی گرت، عینجا ده بی بگوتری که شاری موسل
 ناوه روو که ی ناوه ندی هات و، چوی کورده کانی تورک، عراق و ئیران بوو .
 له سالی ۱۹۲۶ دا حکومه تی ئینگلیس کوری زانستیکی نهینی به نیوی (پیش که وتن "
 که هه لو پستی شهوه بوو که له گهل کورده کان نیوانی خوشکات، به هه ست هینا،
 به لام زور به گورجی کورژیکدی دیکه دروست کرا .

له شاری کهرکوک، هه ولیر، چهن کورژیکدی له نهینی دا پیکهات که
 راسته قینه دا شیخ مه حمود له گهل هه موویان هات و، چوی هه بوو، له نیو شه
 کورانه دا، هات و، چوی زور بوو، به لام له وه ی مه ترسیان هه بوو که هه وا داره کانی
 ئینگلیس پتر نفوذ بکن و، بنکه دابنن له ئاکام دا ته وای شه و کور ه زانیارانه،
 وه هه موو کار به ده سه ته کان و، عه شیره ته کان، شه فسه ره کان و، دانشتووانی شاره کان
 که ئەندامیان بوون، ورده - ورده بولای مافی گشتی نه ته وایه تی کوردستان
 کیتران . . . عینجا شه گه ره له و لایمه ره پیکایان نه ده درایه که بو قازانجی گهل
 هه ول بدری، به لام، تا قمیک له کورده کان له پیکای مه جلسمه وه، وهک ئیره ندیکان
 وه یاسای هوم ژوول (قانونی مه جلسی ایرلند) سه ریان وه ده رده نا، له ئاکام دا
 شه وه حکومه تی عه ره ب بوو که له گهل دوو ژمنی خوی له مه جلسی یاسائی دا
 روو به روو ده بوو، وه چویتی و، ناله باری بو ده هاته پیشی . ۵

۵- ژاپه زینی سوله یمانی له (۶ی سی پتامبری ۱۹۳۰) دا

راوته دبیری بریتانیای گهوره له مانگی فیورییهی ۱۹۲۹ دا له سهر فهرمانی دان به سهر دانان لهووت و، وپژدا که مافیکی تازه بدات، وه له مانگی ژوئنی ۱۹۳۰ دا یمزای بکات، دههات تینیکی تازهی نه ته وایه تی به خه لک بدات، وه شوژشی سوله یمانی له مانگی سی پتامبری ۱۹۳۰ دا هاوکات له گهل شهوتین و حهراره ته دهستی پیکرا. ئینگلیس دهی گوت که شه گهر کورده کان به وهی ژازی بن کسه به چه شنیک مافی نه ته وایه تی به نیوی "ولایه تی کوردی" سه لمین وه بوخویان ناوچه که عیداره بکن وه په یوه ندی له گهل حکومه تی ناوه ندی هه بی ژورباشه وه کمیسره ی عالی ئینگلیسش له وابه ته و (چاوه دیری دهکات شه وهش به شوینی مه بهستی سالی ۱۹۲۵ بوو که پیویست بوو له باره ی مافی سه به خوپی لی بدوین، به لام دهوله تی ئینگلیس و عراق مه سه له که یان خسته پاش هه لیزاردنی نوینه رایه تی مه جلس. ۲

له مانگی فیورییهی دا کورپکی تازه ی کورد به نیوی "گه لی په کتائینی کوردان" برپارنامه و، تراکتی بلاو کرده وه، وه دژی "سیاسه تی توندی" ئینگلیسیکان، دهنگی خوپی ده برپی له وکاته دا حاکی سوله یمانی ته وفیق وه هه بی ره سمه ن دژی هه ل بژاردن دهنگی خوپی ده برپی ۸

وه پیاوه گه وهره کانی سوله یمانی نوشتاریکی یان به سازمانی S.D.N. دا له ۲۸ ژوئیه وه له ۳، ۲۰، ۳۰ مانگی ئوتی ۱۹۳۰ شکلی حکومه تی کوردی راگه یان درا وه گوترا که پیویسته شه و حکومه ته له زیژ چا و (دیری پایه به رزی S.D.N. دابی!

چاوپی کهوتنی شازاده غازی له ۱۰ی ئوت دا، وه کاتی برپارنامه ی دووژمنایه تی، شه ندامانی نوینهری حکومه تی عراق وه بهر جنیو دان دران. سه روکی وه زیرانی عراق نوری سه عیدش مه ترسی ری نشت و نوشتاریکی بلاوه

کردهوه، وه بهوجوره دژی شهوکاره دهیهویست تۆلهی خوئی بستینهوه .
 ئینجا کوردهکان له لایهکی دیکهشهوه لهسهرروهی ئینگلیس و عراق
 پهلوو بیانوو یان گرت، وه نارهزامندی خو یان دهریزی وه هه مان مهسهلهی
 ئوتونومی به جوریکی دی داوا کراکه سهرئه نجام به برینی هاتو، چوی گهیشت !"
 له ۱۹۳۰ سی پتامبری ۱۹۳۰ شهو کاره بهوجیگایه گهیشت که دهبوو، بتوقی .
 هیزی دهولهتی عراقی لهسولهیمانی تهقهی له خهلکی کردو، دهها
 قوربانی شهستاند .

حکومهتی عراقی تهوفیق وههیی له سهرکار لابرد . وه لهگهله هیندی
 ئیمزالیدهرهکانیکی کهعهرزحالیان ئیمزاکردبوو له بهندیخانه کرد ،
 وه حکومهتی بریتانیا کهلهکاتیک دا که نهدههیشت که له بهند کراوهکان
 ههلویستو، دهلیلی خو یان بلین، شهوانیشی تاوان بار دهکرد که له ههلستانی
 راپهرینهکهدا دهسیتان تیدا بووه وه سهرئه نجام لهو وهختهدا که سازمانی
 S. O. ۱۸ دهیهویست لهوکارهدا تاقی کرد نهوهیهک بکات، ههول و کوششی
 خهلک به جیگایهک نهگهیشت .

۶ - ههلستانی شیخ مهحمودله (نوامبری ۱۹۳۰)

شیخ مهحمود شهو کهرتهش کاتی ههلستانهکهی جووان لهبهر چاوگرتو،
 وهسرنجی دهدایه: پاش دهپوژ لهراپهرینی سولهیمانی، نامهیهکی له کمیسهری
 پایهبهزی ئینگلیس لهبهغدایه، نووسی، وه دهنگی خوئی دژی کارهساتهکهی
 که عهرهبهکان له سولهیمانی دا بهرپوهیان دهبرد، وه خهلکی بی سووچو، تاوانیان
 دهکوشت، دهریزی وه گوتی جا چوون بهو چهشنه ئاکاره نالهبارانهی که
 عهرهبهکان لهگهله کوردهکان به پۆیهی دهبن، کوردو، عهره به دهتوانن له
 تهشت یهکتر زیان رابوین! بهراستی ئیوه نه نیا لایهن گری عهره بهکان .
 بهشوینی شهوهدا شیخ مهحمود به نیوی " نهتهوهی ئاریائی " داوای کرد
 که گهلی کورد، لهعهره ب جویازی بی وه بوخوئی سهربهست و ئازاد بژی . . . وه
 لهژی چاوه دیری ئینگلیس سهربهستی خوئی درپژه پی بدات " ! ۱۰
 ئینجا شیخ مهحمود لهپاشان سازمانیکی تازهی پیگ هینا، وهله ههوهلی

مانگه ئوکتوبری ۱۹۳۰دا عەرزو حالێکی بە چەشنی توّمار نووسی . لەیه‌کیک لەو تومارانەدا ، که ۳۲کەس لە مرۆفە سەرۆکە کوردەکان ئیمزایان کردبو ، پ‌ایان گەیانە بوو ، که ئیمە دەمانەوی که حکومەتیکی جویبازمان هەبێ ، وە ئەویش لەژێر چەتری بەرگری حکومەتی بریتانیا ، وە شیخ‌مەحمود ببێتە حاکی تەواوی ناوچەمی کوردستان .

وە لە توّمارێکی دیکەشدا که کوردەکان ئیمزایان کردبوو ، نووسی‌بوویان که " دەولەتی ئینگلیس دەبێ بە چاکی " زوولم و جووری عەرەبەکان که لە کوردەکان کراوه ، وەبیر خوێیان بیننەوه " وە ئەوه‌شیان لە تومارەکه‌دا دووپاتە کردبووه که کورد دەبێ سازمانیکی جودای هەبێ وە حوکم دارەکەشی شیخ مەحمودییه ، نەکه سی‌دی له نوامبری ۱۹۳۰ شیخ‌مەحمود ، کارەکانی سەرراست بەرێوه‌دەبرد هیواداربوو که ئەو سەرراستیه ، بێ‌گومان دەولەتی ئینگلیسی وادار دەکات که دان بە ووتە‌ی سازمانی‌اس . د . ا . ن . داببێتی .

بەلام هیستا پاشکۆی شەری ئازازات ئاشکرا نەببوو ، که بە کوی گەویشتوو ، وەبەکوی دەگات . پ‌یویستە لیڤه‌ دا بە نامەیه‌کی که بو ک‌میسەری پایه‌بەری ئینگلیس لە بە‌غدایه‌دا نووسراوه سرنج بەدەین . " هومید وایه که جیرانه کوردەکان پیکه‌وه چاک‌بن " وەشیخ مەحمود پ‌اوتە‌دبیری ئەوه‌یه که هەلستانو ، راپەرینه‌که‌ی خوێی لەگەل بزوتنەوه‌ی کوردەکانی ئیران و تورکیه‌ هاوکات بکات ، وە یه‌ک پارچەبێت . لەمانگی ژوئە‌ی ۱۹۳۱ لە کۆ‌بوونه‌ وەیه‌ک‌دا که بالوێزی ئێزان لە‌شاری قوس‌تەن‌تەنیه‌ی پێک هینا بوو ، نوشتاریکی بە‌بالوێزی بریتانیا سیرکلیرک‌ هاوتای خوئی تەسلیم کرد ، بریتی لەوه‌ بوو که مەسەله‌ی شیخ مەحمود ، دەبێ بە مەسەله‌یه‌کی " زۆر گ‌رنگ بزاند‌ری " . ۱۲

ئینجا شیخ‌مەحمود هەولێ دەدا که بە هەر‌چونیک بێ قه‌ولی یارمەتی له‌ شیخ ئەحمەدی بارزان وەرگ‌ری بەلام لەو مەهه‌سته‌دا پ‌یرۆز نەبوو ! چونکه‌ سەرۆکی بارزان دە‌ی گوت که شەڕ لەگەل دەولەتی ع‌راق که نەتەوه‌یه‌ک‌سی موسولمانی عەزەبه ، باش‌نیه ، وە بە ئەرکی سەر‌شانی خوم دەزانم که بوو حکومەته‌ سەر‌شۆز که‌مه‌وه " ! ۱۳

له ۳۰ی ئوکتوبری ۱۹۳۰ دا پولیسینگ بە‌دهستی پ‌یش‌مەرگە‌کانسی شیخ‌مەحمود له ۱۵ کیلومتری سوله‌یمانێ‌دا کوزرا ، وە هەر‌وه‌ها له ۳ نوامبر

شاری پینجیون له لایهن ۳۰۰ بیاوی چهک داری کورد که هیژشیا ن بوسەر شار هینا بوو، گیرا، ۴۰ پولیس لهوشاره زۆریان بهرگری کرد، وه تهنا نهت هیژی ههوائی سهله ته نهتی ئینگلیسش پینجون بومباران کرد، تا پولیسهکان خوراگرن و، بهرگری بکن.

سەرک و کاربه دهستهکان دژی عه و شوژشو، قهومانه زۆر ئاکارو کرده وه بهکیان نیشان نه دا، وه چاره پرووانی سازمانی اس. د. ان بوون که چون ته سمیم دهگرن و، راوته دبیریان چیه.

لهوباره دا راپورتی جوژبهجورده درا، کمیسهری پایه بهرزی ئینگلیس له به غادا، داوخووازی کرد که ئەگەر دهولتهی بریتانیا به قازانجی کوردهکان ده پرووانیته عهکاره، تامنش ئی حقیات و، تهقیه له دهس نه ده م، ئەگینه پیویسته به دووای عهکاره دا بهوردی بروا که بزانی بهکوی دهگات. ۱۴

له دی سامبری ۱۹۳۰ دا حکومهتی بریتانیای گهره له پیش هاوالیکی رهسی خوئی دا، راپورتی کومهلی بهریوه بهری دائمی S.D.N ی پی گه بیهت سهرئه انجام داوای سهروکه پایه بهرزهکانی کورد - دامهزراندنی حکومهتی کوردستان بوو له ژیر چاره دیری و، فرمانی S.D.N دا، بهلام عه داخووازه له لایهن "حکومهتی پادشایهتی ئینگلیس، وه کاربه دهستهکانی نه سهلماندرا، وه دانیان به سهردانه هینا. ۱۵

۷- ئاخیرین شهر دژی شیخ مهحمود

بو دهولتهی عراق هیچ شک و گومانیک نه مابوو، که ههلویستی عهوه بوو که زۆرزوو ده بی کاری شیخ مهحمود کوتائی پی بندری وه دژی وی ئاکاری نیزامی دهس پی بکردری.

له ههوهلی مانگی فیورییهی ۱۹۳۱ دا شیخ مهحمود نامهیهکی بو کاپیتان هولت، کمیسهری پایه بهرزی ئینگلیس له رۆژههلات دا نارد که له تووانائی و نفوزی خوئی که لک وهرگری وه لهو کاره دا نیونجی بیته. بهلام پاش شهری ئاوی بازیکا (۵ ئاوریلی ۱۹۳۱) له مهلبهندی کيفری دا شهرکه رهکان دهیانه ویست "دهرسیکی تووند) به دووژمن بدهن، که ناکام مانه وه، وه شیخ مهحمود چی بو

نەکرا .

بەدوواى ئەو شەرەدا شیخ مەحمود بو ئیران پەنای برد ، لە لای رۆژئاواى پینچوونەوه ، نامەیهکی تازەى لەسەررا بو کمیسەرى پایه بەرزى ئینگلیس لە ۲۴ى ئاویریلی ۱۹۳۱دا نووسی ، وەتکای لی کرد بوو که کاربە دستیکى نەینى بو ووتو ، وێژ لەبارەى خو بە دەست دانی خوێى بنێرى . لە هەوێلى مانگی مەى ۱۹۳۱ هیزى ئامادەى ئیران لە مەریوان (لەسەر داخووازی حکومەتى عەراق) کارى شیخ مەحمودى بێ و وچان کۆتائى بێ دینى . پاش سى رۆژ ووتو ، وێژ لەشارى پینچوون لەگەل کاپیتان هۆلت ، لە ۱۳ى مەى ۱۹۳۱ سەلماندیان که شیخ مەحمود بگەرێتەوه وە دەولەتى عەراق بو ژبانى لەوهى پاشى شیخ مەحمود جیگایەک لەبەر چاوبگرى وە هەر وەها کۆمەکو ، یارمەتیشى بکات .

سەرئەنجام شیخ مەحمود لەژێر چاوه دەپرى چەند سووار وە پۆلیسى عەراق بو شارى سولەیمانى یان هیناوه ، وە لەوێرا لە ۱۵مە فزۆکه بو اور ناردرا ، لەوى نەختیک لەمیوان خانەى رپی ئاسن ماوه ، پاشان بردیانە نزیک شارى ناسریه . کمیسەرى پایه بەرزى ئینگلیس لە هەوالیک دا لە راپورتى خو دا نووسی بووى که شیخ مەحمود دەیهوێ شەزیکى قورسى گرێل لائى ، دەست پى بکات ئەویش لە پاییزی سالی ۱۹۳۰دا ، وە هەر وەها نووسی بووى که بە راستى سەرکەوتن بەسەر شیخ مەحمود دا کاریکى زۆر هونەر بووه . ۱۶

شیخ مەحمود لە سالی ۱۹۴۰دا ئۆلتى ماتۆمیکى دا گە بومەیدانى شەر بگەرێتەوه : هومیڤو ، ئاواتى وابوو که وەک ئاخى شەرى جیهانى هەوێل ئەو جارەش نەخشیک لەراپەرپینى کوردەکان دا کایە بکات ، وە لە جەنگەى شەرى دووهەمى جیهانى دا لەگەل ئینگلیس دەس بە کاربیت .

ئینجا بەو بۆنەیهوه چاوبی کەوتنیکى لەگەل ئیدموند لە فیورییهى ۱۹۴۰دا لە دەفتەرى کارى خوێى لەبەغدایە کرد ، وە بپى گوت ، "من ئیستا که پیاویکی پیرو ، گەر اوهم وە ئاواتم ئەوهیه که ماوهى عومرم لە هیمنى و ، ئەهوهنى دا رابوێژم " وە تکام ئەوهیه که رینگابدن بگەرێمەوه سولەیمانى . بەشوینى ئەوه دا بەرنامەیهکی زۆر درێژو ، پرى لەپیش ئیدموند دانا ، وە گوتى دەیهوێ که هیندى لەکوردەکان دژى شورەوى ئامادە بکات . (کمیتەى کوردانى شارى سولەیمانى دژى سوویەت) هەولێ دەدا که لەگەل ژوسەکان بەر بەرەکانى بکات . بەلام ئیتر

ئینگلیس له هیچ لاره، کاری به شیخ محمود نه ما بوو، جا، چ بهراست، چ به درۆ، بی کاریک بهر پتوه بهری.

شیخ محمود له سالی ۱۹۵۶ کوچی دووایی کرد، واته دوو سال پیش شوژی عراق که حکومتی موناشری، واته حکومتی پادشاهی هاشمی تیک برووخی، ئەو حکومتی که بی ووچان دژی (پادشاهی کوردستان) سر سه ختانه ئاکارو کرده وهی ده کرد.

هیندی له کورده کانی ئەو رۆزگارە دەلین که ئینگلیس لایهن گری له شیخ محمود ده کرد، وه بهراستی جار جار ههلی ده سووران دو، کایه ی پی ده کردو، دهی گیرا.

سه ره نجام شیخ محمود "له سو رشت دا بیره وه ریکی زۆر خرابی له ئینگلیس له میژوودا ههیه وه وجدانی له لای ئەوانه وه ناره حهت بوو" وه ئەو، نمونه یه که دژی ئاکارو کرده وهی ناله باری ئینگلیسه :

شیخ محمود بهراستی له کاتی به ههست هاتنی عراق دا مرۆفیککی به نیویو، ناسرا بوو، وه عراق ش ئاکارو کرده وهی وی له کوردستان داله بهر چاوه. بهراستی شیخ محمود له خهباتیکی دوورودریژ قهت (نهحه ساوه وه له میژوو دا به کوردیکی خهبات گهر ناسراوه

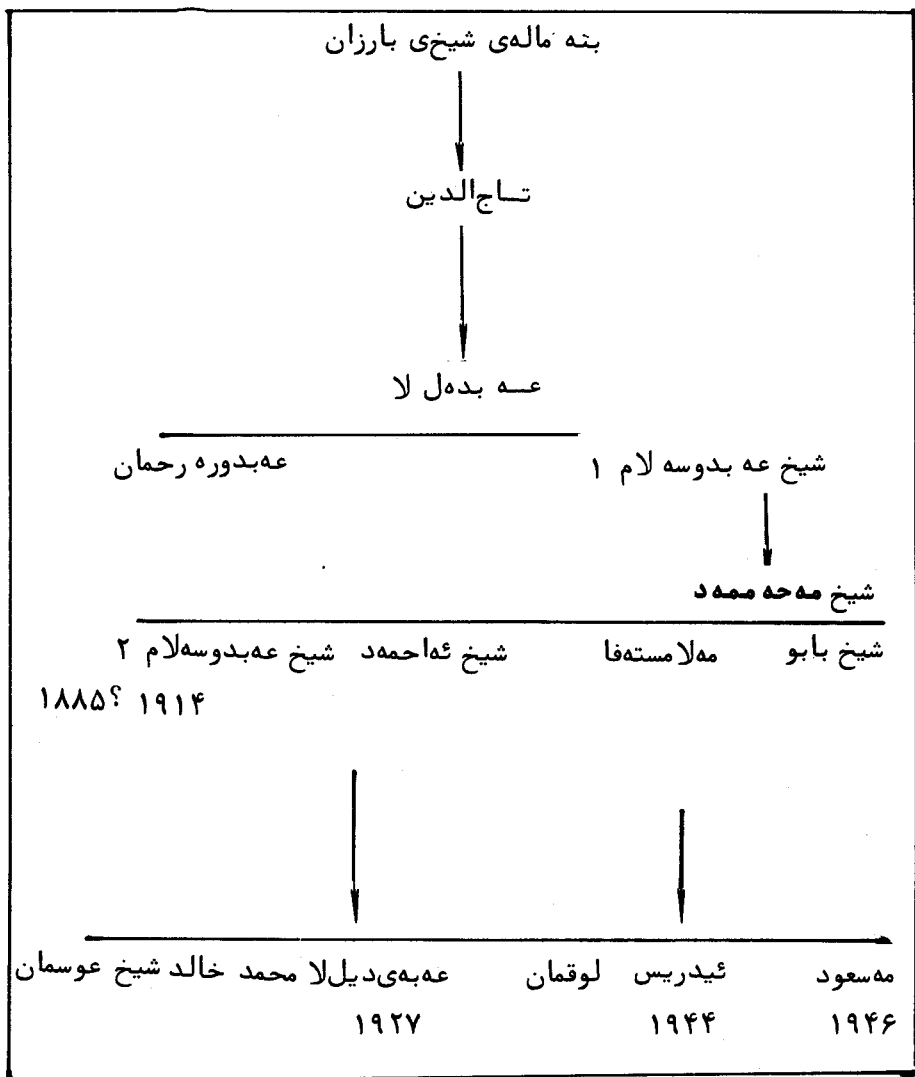
فه سلی ۷

شیخ ئەحمەدی بارزان

شیخەکانی بارزان لە سەدە ١٩دا بەره‌قیبی شیخەکانی شەزینان دەناسران، بەلام زامی دەستی ئەوانیش بوون، دەگونجی بلین که لەراسته‌قینه‌دا نەخشیکی سیاسی ئەوتویان نەبووه. ئینجا لە سالی ١٩٥٩وه شورشى شیخ عەبدوسەلامی دووهم دەستی پیکراوه، وه ئەوپیاوه‌لەسەرەتای سالی ١٩١٤ دا لە لایەن تورکه‌کانه‌وه لەدار درا.

براکەى بەهۆی ئەوه‌وه ناسراوه که لە نوامبری ١٩١٩دا دوو ئەفسەری ئینگلیسی لەکاتی بزوتنەوه‌ی بادینان‌دا کوشتوو. شیخ ئەحمەد کت‌وپۆر بوو بە دووژمنی بریتانیا و عراق که ئەو دوو دەوله‌ته‌ قازانجیان هەمیشە پیکه‌وه بووه. ئینجا شیخ ئەحمەد لەلانی شیخایه‌تی و، مەزه‌بی‌وه چەن شەڕیکی کردوه که ئەویش ئینگلیسیکان بە سەریان دا سەپاندوه، کاتیک که شەره‌که‌یان دا مرکاند‌وه، بوخووی و براکانی له‌وولات دوورخراونه‌وه شەره‌که‌له سالی ١٩٣٤ دا کۆتاه‌ی پێهاتوو. ناتووانین ئەورۆ ئەوه‌ی بەسەلمینین که شیخ ئەحمەد، براکەى پتر لایەنگری مەسەله‌ی مەزه‌ب بووبن تەنانه‌ت بەوه‌ی گوناخ‌بار کراوه که ویستوووه‌تی مەزه‌بی مەسیحی له‌ کوردستان‌دا په‌واج پێبدات، وه ئەو تاوانه‌شیان له‌بەر ئەوه‌ی پێ بەستوووه که ریگای به‌ خەلک داوه که گوشتی به‌رازی بخۆن و، خۆنه‌ پارێزن.

شیخ ئەحمەد بەچەشنی بابو، باپیری خۆی له‌ لایەن خەلکی کوردی بارزان‌وه له‌ حۆرمەت و، ریزیکی تاییه‌تی که‌لک وه‌رگرتوووه، عی‌لو، عەشیره‌تی

بارزان پی‌یان وابوو که شیخ پیاویکی گهورهی خودایه که بۆ را بهری هاتوو،
وه تنانته پی‌شیان ده‌گوت خودای بارزان ! ۱

بهلام له راسته‌قینه‌دا مه‌به‌ستو، هوئی راپه‌رینی شیخ ئەحمەدی بارزان،
پتر مه‌به‌ستو هه‌لوپستی سیاسی بووه، وه ده‌وله‌تی عراقیش له هه‌موو بابه‌ته‌وه‌گویی
خوی ئاخنیوه‌و، خویی مات کردوو، به‌سه‌ر خۆی نه‌هیناوه. له سه‌رئوه‌ش را
عراق له‌گه‌ل ئینگلیس ده‌یان‌ه‌ویست ده‌رفه‌تیکیان بۆ هه‌ل که‌وی، که بتوانن
کاره‌ساتیک به‌سه‌ر شیخ ئەحمەد بی‌ن‌و، سه‌رکوتی کن.

له ئاکام دا له سالی ۱۹۲۷ وه بوو که شیخ ئەحمەد به‌ر هه‌لستی بۆ عراق
هینا پیشی! وه هه‌ر له رێ‌ده‌ستی مه‌زه‌به‌وه که خۆی به پیاویکی خوداناس
زانیه‌و، به ژیریو، وریاشی هیزی خۆئی په‌ره‌ پیده‌دا، وه له مه‌لبه‌ندی "رۆژئاوای
روو کوچوک" واته لهو ناوچه‌یه‌ی که عراق ده‌یه‌ویست ده‌ستی به‌سه‌ر دابکیشی
بزوئنه‌وه‌ی هه‌بوو. ۲

ده‌وله‌تی عراق تاقمیکی سه‌رباز به سه‌رۆکایه‌تی کمیسهریکی پایه به‌ری
عراق وه به‌راره‌یه‌تی‌و، چاوه‌دی‌ری ئەفسه‌ره ئنگلیسیکان نارده سه‌ر شیخ ئەحمەد
که بزانی ئایا داوای مافی ئیسلام^۳ ده‌کات، یان سه‌روسه‌ودای زامیاری له‌سه‌ر دایه.
به‌لام هه‌رچیک بی ئه‌وه‌هیزه له بی‌لی واته له چهن کیلومتری بارزان داماره وه بو
وه‌لاتی بارزان نه‌چۆ پیشی.

۱ - شیخ ئەحمەد، وه راپه‌رینی ئارارات :

چوو‌ارسال پاش، یانی له‌سالی ۱۹۳۱ دا شوژش گه‌یشه کاتیکی گرنگ،
به‌و هیزی تورک هینا بوویه سه‌ر کوماری ئارارات، وادیار بوو که ده‌یه‌وی
کاری کورده‌کان کۆتائی بی‌نی وا ته تیکیان بشکینن. له مانگی ژوئیه، وه له مانگی
ئوتی ۱۹۳۱ دا شیخ ئەحمەد تاقمیکی چهن سه‌ده که‌سی نارده شه‌ری ئارارات، وه
له‌ونیوه‌ش دا ده‌نگی خۆی ادژی ده‌وله‌تی تورکیه، وه ده‌له‌تی عراق ده‌ربژی.
ئینجا ئه‌و هاواره له به‌رئوه‌ی بوو که ده‌وله‌تی عراق هیزی ئاماده نيزامی خوی
بو ناوچه‌ی بارزان به‌ری کردبوو.

له باره‌ی ناردنی هیژ له‌لایهن شیخ ئەحمەده وه بو ئارارات، بریتانیا دهنگی له بەرده‌رنه‌هات، وه مه‌به‌ست به بزوتنه‌وه‌ی مه‌له‌به‌ندی بارزانش گوتی که شیخ ئەحمەد ده‌یه‌وی مه‌زه‌به‌یکی نوێ لئو ناوچه‌یه‌دا ڕه‌واج بدات!

ئهمه‌سه‌له‌یه له‌لای کار به‌ده‌سته‌ی ئینگلیس له‌عراق دا له پهرتۆکیکی میژووئی دا نووسرا بوو که: له‌مانگی ژوبیه‌ی ۱۹۳۱ دا شیخ ئەحمەد فرمانی به پیاوه لایهن گره‌کانی خوێ دا بوو که له خوواردنی گوشتی به‌راز دا ئازادن، وه ده‌توانن بی‌خون و، بی‌که‌نه که‌باب. " ۴

هیندئی گومانیان ئه‌وه بوو که تا وه ده‌رکه‌وتنی فرمانی ۱۹۳۲، ده‌وله‌تی عراق ده‌یه‌وی تا سنوور ناوچه‌که داگیر بکات. ئینجا وادیاره شیخ ئەحمەد که‌م و، زۆر تا سالی ۱۹۴۳ له خه‌بات ڕانه‌وه‌ستاوه، وه ئه‌وجار به‌ئاشکراشی ده‌نگی خوئی بووهرگرتنی مافی نه‌ته‌وايه‌تی کورد ده‌ربژی. ۵

به‌راستی ده‌بی بگوتری که ئه‌وه‌له‌ویسته له‌میژوودا خراپ نووسراوه که شیخ ئەحمەد مریده‌کانی خوێ هیینو تیزه کردوه! وه ده‌وله‌تی عراق مه‌به‌ست به‌وه‌ی به‌هه‌لستان و، راپهرینی شیخ ئەحمەدی گوتوه که بزوتنه‌وه‌یه‌کی مه‌زه‌به‌یه، بو ئه‌وه‌ی که بو جیگای دی بلاوه نه‌بی‌تته‌وه: به‌تایه‌ت له‌سهر کورده ناسیونالیسته‌کان ئه‌سهردانه‌ی.

ئایا به‌راستی ده‌بی ڕابته‌و، هات وچۆی شیخ ئەحمەد له‌گه‌ل بزوتنه‌وه‌ی کورده ناسیونالیسته‌کانی تورکیه چۆن بووبی؟ ئایا ده‌بی له‌گه‌ل کمیته‌ی خویی بوون هات وچۆنی بووبی؟

ئایا پێش ناردنی هیژی سالی ۱۹۳۱، هیژیکی دیکه‌ی ناردو؟ ئایا چۆن زاندراره؟

سهرئهنجام ئه‌گه‌ر وابووبی، بوچی شیخ ئەحمەد ووته‌ی یارمه‌تی دانی له‌سالی ۱۹۳۵ دا ڕه‌د کردو ته‌وه، وه له‌پاشان پاش سالیکی سه‌لماندوویه‌تی که کورده‌کانی تورکیه یارمه‌تی بکات؟

به‌لام هه‌مووی ئه‌وه‌پرسیارانه بی‌وه‌لام ماونه‌وه.

۲ - ژوو به ژوو بوون له گهل شیخ ره شیدی لولان

ئینجا ئازاوه له مهلبندی برا دوستهوه درستی پیکرا، وه له نووامبری ۱۹۳۱ دا له بهینی برادوستهکان و، بارزانیکان بهرنگاریکی گهوره وهدی هات. "ههوال دهریکی رامیاری نهینی" رای گه یاند که شیخ ره شیدی لولان پیاویکی مزه هبی فهناتیکه، وه جیران و، درلوسی کانی ره قیبی خوئی بهوه تاوان بارده کات که به سهرو کاپهتی شیخ شهحمده ده پانهوی "له گهل ئاسووریه کان بو شهوهی که له دهست موسولمانهکان خوی رزگار بکات، بهیته یهک، جامه بهست بهوه په که دهیهوی دژی شهوکافره دهس به کاریت. به راستی شیخ ره شیدیان له دوو ۲۶ نووامبری ۱۹۳۱ دا هیژشی برده سهر شیخ شهحمده که له بهینی بهری. حکومهتی عراقش که له مانگی مهی ۱۹۳۱ دا له چنگی شیخ مهحمود رزگاری ببوو، لیژدها بیانووی وه دهست کهوت وه ههروهها به بیانووی شهوهی که شیخ شهحمده به کوردهکانی تورکیه یارمهتی داوه، تهسمیمی گرت که شیخ شهحمده بکوئی، وه هیژشیکه گهوره بهریته سهر گوندی بپله وه له کاره ساتهش سودو، قازانجی سوروشتی و، شهخلاقی وه رگری. ۷

۳ - ههوه لیلین شهردژی شیخ شهحمده (دی سامبری ۱۹۳۱)

ههوه لیلین شهردژی ناوچهی شیخ شهحمده تووشی ناکامی بوو: تا قهیمک له هیژی عراق که بریتی بوون له ۲ توپ وه هیندی چهکی ره شاش، له شهوی ۹ دی سامبری ۱۹۳۱ دا مهلبندی بارزانیان گه مارو دا، شهو تا قه به هیوا بوو که له نهکاو پیش مهرگهکان غافلگیر بکات: بهلام بو خویمان له داوی شهوان کهوتن، له دژی شهو هیژشه دا پارتیزانهکانی شیخ شهحمده، به شیکه زوریان دیلو په خسیرگرت، کهله نیوان دا قائم مهقامی بپله ده دیترا! بو دوواروژی بهری بهیانی هیژی ئاسمانی سهلته نهتی ئینگلیس ئاوا ئیکانی بارزانی بومباران کرد! ئینجا شیخ شهحمده وه لامه ریکی ئاشتی خووازی نارد، وه رای گه یاند که

یه‌خسیره‌کان ئازادده‌کات .

۴ - دووهه‌مین شهر دژی شیخ ئەحمەد (فیورییهی ۱۹۳۲)

سەرئەنجام حکومه‌تی عراق به‌و نه‌تیجه‌یه‌ گه‌یشت که کاری شیخ‌ئەحمەد کۆتائی بی‌نیت . له‌مانگی ژانویه‌ی ۱۹۳۲دا که کمیسه‌ری عالی بریتانیای داوا کرد که مانۆرپێکی ئاسمانی له‌ ناوچه‌ی زیبار ، ئاکراوه‌ بارزان به‌ریوه‌ به‌ری ، وه‌ عراق هاوکات له‌گه‌ڵ ئەوه‌ ، ئاکاری نیزامی خوێ ده‌ست پێ‌ده‌کات . . . ئینجا به‌پێ‌ئەوه‌ی که چاوه‌ڕوانی ته‌واو‌بوونی زستانی‌که‌ن ، هه‌یرشیکێ تازه‌یان له‌ ۹‌ی فیورییه‌دا کرد ، ئەوه‌که‌ژه‌ته‌ش شان ! هه‌یزی عراق ۱۴‌که‌سی کوژرا ، ۹‌که‌سی زامدار بوو ، وه‌ له‌ کورده‌کانیش ۲۰‌که‌س کوژران و ، ۳۰‌ه‌سیان بریندار بوون . له‌ ئاکام‌دا حکومه‌تی عراق ڕاو وته‌دبیری هه‌ینا سەر ئەوه‌ی که تا گه‌یشتنی به‌هار له‌ ئاکاری نیزامی ده‌س هه‌ل‌گری .

۵ - سی‌هه‌مین شهر دژی شیخ ئەحمەد (مارسی ۱۹۳۲)

له‌ ۱۲‌ی مارسی ۱۹۳۲دا حکومه‌تی عراق اولتی‌ماتۆمیکی — شیخ‌ئەحمەد دا ، وه‌ ڕای‌گه‌یاند که : ده‌ولت ده‌یه‌وی ئیداره‌یه‌کی کـشـوه‌ری له‌ ناوچه‌ی بێله‌دا ، دامه‌زرینی ، وه‌ بووکاره‌ ۴۸‌ ساعه‌تی مۆلت دا‌بوو .

شیخ ئەحمەد به‌لیننی به‌و کاره‌نه‌دا . له‌ ۱۵‌ی مارسی ۱۹۳۲دا هه‌یزیکی گه‌وره‌ که بریتی له‌ سووار (و ، توپخانه و هه‌یزی پولیس‌ش بوون وه‌ هه‌یزی ئاسمانی سه‌لته‌نه‌تی ئینگلیس پشتوانی لێ ده‌کرد ، هه‌یرشی‌برده‌ سەر ناوچه‌ی شیروان . هه‌یزی عراق له‌ لایهن پێش‌مه‌رگه‌کانی شیخ ئەحمەده‌وه‌ هه‌ل‌بردران ، وه‌ دوو ده‌سته‌ی شه‌ژکه‌ری‌بارزانی له‌ ۱۹‌ی مارس ، وه‌ ۳‌ی ئاو‌ریلی ۱۹۳۲دا ۴۰۰‌ه‌ستی‌ستر که بارگه‌وبه‌نی شه‌ریان لێ بارکرا‌بوون له‌گه‌ڵ هه‌موو زوو‌قه‌واروسه‌ربازه‌کانیان گه‌مارۆدا ، به‌لام له‌لایهن هه‌یزی ئاسمانیوه‌ زگار دران " وه‌ له‌ گه‌مارۆی کورده‌کانیان هه‌ینا ده‌رخێ ، ته‌نیا پیاویکیان لێ کوژراو ، چهن که سی‌کیشیان لێ بریندار بوو . له‌ ئاکام‌دا کورده‌کان له‌ لای شیاکانی‌لنیگ‌له‌ ۶‌ی ئاو‌ریلی ۱۹۳۲دا شان ، به‌شوینی

ئهوه دا هیزی عراق هیژی برده سهر ناوچهی ئاکراوه بهبی ئهوهی که تووشی بهرهلستیک بی ناوچهی بارزانیان گرتوه .

۶ - له قوژیوه چوون (ئاوریل ی ۱۹۳۲)

سهرئه نجام پیروژی وسهرکهوتنی عراق، پیروزیکی راسته قینه نه بوو: شوڤر شگیزانی کورد تاکتیکی شهر که یان گوڤی، واته له گهل رووبه رووبوونی هیزی گهوهی عراق خویان ده پاراست، ئینجا پیبازی هیژش کم کراوه. له کاتیک دا که هیزی پپش مەرگه له سهر کیوه کان بوون وه به باشی له ویرا جولانهوهی هیزی عراقیکانیان جووان له بهر چاو بوو، له نه کاو زۆر به یان لی ده دان، وه ده گه رانهوه لای ناوچهی زووکوچک .

ئهوجار هیزی عاسمانی عراق به فرمانی حکومهت له ۱۱ ی ئاوریلی ۱۹۳۲ دا داوای یارمهتی له هیزی عاسمانی بریتانیای گهوره کرد. ئهوان به شک و گومانهوه یارمهتی هیزی عاسمانی عراقیان دا وه ناوچهی مازوری بالای به راکیتان داگرت. له ۲۹ ی ئاوریل یهکیک له ئاکاری هیزی عاسمانی شکاو، وه فروکه وانه کان ئه سیر کران

شیخ ئهحمده راوته دبیری هیئا سهرهوهی که شهه کهی راهه ستینی وه به قازانجی خوئی داوای تهققه وهستاندن بکات وه دهیه ویست که شهر راهه ستان له دهورووبه ری لای راستی چومی رووکوچک بی. وه عراقیش به هیوا بوو که بهو تهققه وهستاندن، موله تیک به دهست بیئی که ریبازی هات وچوی کورده کان له زووکوچک دا بیهستی، وه له پرده کانیکی که ئه وهات و، چوئیهی له سهره، چاوه دبیری بکات، وه ههروهها له ناوچهی بارزان دا لاین گرانی شیخ ئهحمدهی گه مارو بدات، وه سهرئه نجام تا ئهوجیگایه که دهگاتهوه سنووری تورکه کان بگریتهوه وه له تورکه کان داوا بکات که سنووری خوئی لهو ناوچهیه دا بپازیزی.

۷ - تهواو بوونی ئاکاری شهر له (ژوئنی ۱۹۳۲) دا

له ۲۶ مهی ۱۹۳۲ هیزی عراق هیرشیکی تازهی دژی شیخ ئهحمده دهست

پئی کرد، که دهگوتری ئاخیرین پهلامار بوو شهو هیرشه که له ئاکاما ره سرکهوت، شهوش سهارهت بهوه بوو که هیئدی له شهفسرهکانی ئنگلیزی که سرۆکی شهوان بهنیوی ژینیئرال هیدلام بوو، هاوبهشیان له شهپرکه دا دهکرد. ۹

لهوشهپه دا هیژی عاسمانی ئیگلیزیش نهخشیکی گرینگانهی ههبوو، جیگی پارتیزانهکانی شیخ شهحمه دی بو مباران کرد وه بو سنوری تورکیا ههلیان برین، له ئاکاما شیخ شهحمه، چاره ی نهماو بهخویو چوارسه د که سهوه له ۲۱ ژوئنی ۱۹۳۲ په نای بو تورکهکان برد: ۱۰

شیخ شهحمه دیان نارده شاری قوس تهمن ته نیه وه، لهویژا بو ئیدیرین دوور خراوه لهوکاته دا حکومه تی تورکیا ۱۰ پیاوی له کوردهکانی که له شوژشی ئارارات دا بهشداریان کرد بوو، وه یارمه تیان دابوون وه له دووای شهپرکه په نایان بو شیخ شهحمه هیئابوو، له دار دا . ۱۱

بهوجه شه جوولانه وهی شیخ شهحمه دی بارزانی دووایی هات، وه له دوولایان بهگوناه بار ده ناسرا واته هم له لای تورکهکان وه هم له لای عراقی کانه وه و پئی یان کوت که نابی به هیج جوریک بگه ریته وه بو ناوچه ی بارزان. وه حهقی نیه که به هیج چه شنیک له باره ی شهپرکه ی دا قسان بکات و دهنگی ده ریته .

۸ - سهریزیوی و شوژی مهحمه ده سدیق و مهلامسته فابارزانی

پاش دامرکانی شهوشه ره، له سهر شهوشه شرا حکومه تی عراق تووانائی شهوه ی نه بوو که هیمنی و ئاشتی واته (سولح و ئاشتی عمره بی) له کوردستان ی عراق دا به ریژه بهری له ئاخری سیپتامبری ۱۹۳۲ مودیری ناوچه ی شه مزینان له تورکیه، له ره فیقی هاوتای خوی له ناوچه ی مازوری بالادا داوخوازی کرد که چاوپی که وتنیکیان له سنوری تورکیا له بیروخ، سهارهت بهوه ی که بازارنیکان له کیوهکانی مانکولاه وه جهنگه لهکانی روبار ئهل حاجی بهگ دا سهریزیوی دهکن هه بی. ۱۲

له ئاخری ۱۹۳۲ دا تورکهکان، کوردهکانیکی که له گهل شیخ شهحمه په نایان هیئابوو ئازاد کرد له نیو شهوانه دا موحه مه ده سدیق و مهلامسته فاش

لهگهله بوون، که ئەوانه ههموویان گه‌رانهوه ناوچهی بارزان وه شه‌ری گری‌ل لایان ده‌س پیکرده‌وه له ۲۲ی دی‌سامبری ۱۹۳۲ دا له می‌رگه‌سوور ژووداوه‌یه‌ک قهوما . وه له مانگی مارس‌ی ۱۹۳۳ ئەو دووبرایه به‌خویان و ۳۰۰ که‌سه‌ی شه‌رکه‌روه هیزی ده‌وله‌تیا تهنگا و کرز وه له‌کاتی‌ک دا هیزی حکومه‌تی عراق که ده‌چوو بۆ‌لای ئاوایه‌کانی سنور، له خاکی تورکه‌کان دا، له جنوبی ده‌شتی گواندا له ۴۰ کیلومتری شمالی رۆژ ئاوا‌ی خاکی بارزان، دامه‌زرا‌بوون .

ئینجا فه‌ی سه‌ل پادشای عراق به‌تایبه‌تی له بالۆیزی تورکیا له به‌غدایه‌دا دا‌خووازی کرد که پێ‌ویسته ده‌وله‌تی تورکیا له‌و کاره‌ساته‌دا ها‌وبه‌شی بکات ئە‌و‌کاره‌ چهند مانگی‌ک بێ‌ده‌نگه‌ی لی‌کرا وه تا ۸ی سی‌پتامبری ۱۹۳۳ با‌سی لی‌ نه‌کرا‌وه تورکه‌کان هیزیان له‌و نا‌چه‌یه‌ دانه‌بوو .

ده‌گونجی بلی‌ن که ما‌وه‌ی ۴۰ سال خه‌باتی بارزانی‌کان، به‌تایبه‌ت به‌سه‌روکایه‌تی ژینیرال بارزانی مه‌لامسته‌فاو مو‌حده سه‌دی‌قی برای که پاشان درێ‌زه‌ی پیدرا، له‌وه‌ی را ده‌ستی پیکرا‌وبه‌هیز بوو واته بارزانی‌کان کاتی‌ک که له سالی ۱۹۳۲ دا په‌نایان بو‌تورکیه‌برد، هیندی‌کیان ئە‌سه‌له‌ه له ژیر خا‌ک دا شارد‌بووه، وه سه‌ره‌تای شه‌ری دووایه‌ی بارزانی‌کان هر به‌و چه‌ک و ئە‌سه‌له‌ه‌یه بوو وه هیزی بارزانی‌کان له به‌هاری ۱۹۳۴ دا ئاماده‌ی شه‌ربوون . ۱۳

ده‌گوتری بلی‌ن که هه‌رچهند ئە‌و دوو برایه که له هه‌وه‌لی سالی ۱۹۳۴ دا که له‌وولات بو ناسریه دوور خرابوونه‌وه، به‌لام هی‌ستا هی‌منی بو ناوچه‌ی بارزان نه‌گه‌را بووه، چونکه له‌ناوچه که‌دا خه‌لیل خوشه‌وی ئە‌فسه‌ر وه یه‌کی‌ک له خزه‌مکانی نیزیکی بارزانی وه ئالۆ به‌گ مامی دایکی تا سالی ۱۹۳۶ (مانگی مارس) سه‌ریان بو‌ده‌وله‌ت دانه‌نا، وه له‌نه‌ینی دا گویزقولاغ ببوون که کاتیان بو هه‌ل‌که‌وی وه‌دژی ده‌وله‌ت هه‌لسته‌نه سه‌ری . ۱۴

فه سلی ۸

شورشی دهرسیم

پاش سالی ۱۹۳۲ کوردهکانی تورکیا لهلایهن حکومهتهوه زور له فشار دابوون بهبیروحمی تاوان بار دهکران و، نازهحهتیان دهکردن وه ههموویان له تنگهبری دابوون، لهئاکاما دانشتو کوردهکان کس نهی دهتوانی له سنور نزیک بهبیتهوه وه سنور به تهواوی بهسترابوو.

بهلی ئهو پرسیارانه دههاتنه پیشی که ئایا دهها یا سه، ان وه ههمزاران کس که له کوردهکان پاش جوولانهوهی ئارارات له وهلات دوور خرابوونهوه ئیستا کهچهندیان ماون و له چکاتیکدان؟! وه ئایا جوولانهوهی دیکه له کوردستان لهو کاتهدا هه بووه؟ وه سازمانی بهرگری کوردهکان لهنهینسی دا پیکهات بوو؟ بهلی ئهوانه پرسیاریک بوون که بیوهلام ماونهوه.

له ئاگاداریکدا لهسالی ۱۹۳۴ زاگه یاندرا که حکومهتی تورکیا سهرلهشکر کهنعان پاشا که فهراندهی هیزی دیاربهکر بوو ناردده چهژناک، وه له مانگی ئوتی ۱۹۳۴دا کیوهکانی کوردستان بو ماوهی ۸ ژوژ بومباران کرا، تا کوردهکان له کیوهکان بی نیته دهری. ژینی نیرال کهنعان پاشا ههروهها له سالی ۳۵ - ۱۹۳۴ له مهعوره تول شهزیر چهند کهسیک بو چاوترساندن له داردراوه دهبی چاوه ژووانی شورشی دهرسیم له ۱۹۳۷ دابکری که تورکیه نهی توانسی بهشارپته وه.

۱ - نهخشهی عابدین ئوزمان بو گورانی نهتهوهی کورد.

به شوینی ئهوهدا چهن مانگ پاش، سهرسیخورو، پشکنینهری ناوچهی

روز ههلات پیاویکی رامیاری تورک به نیوی عابدین ئۆزمان به دهولهتی پرا گه یاند که ریئبدات که له ناوچهی کوردستان دا بو گوڤانی ئهو گهله چاره سه ریکو، نه خشه یهک بهر پۆه ببرد ری.

دهولهتی تورکیه له سالی ۱۹۳۲ دا له کانگای دانشتگی یاسائی دا، سهلماند بووی که یاسای دژی کوردهکان له رۆژههلاتهوه بوروژاوا به رۆه بچی. وه ئهو نه خسته یهوه، یاسایه به تورکهکانی زئی ده دا که بیئه ناوچهی کوردستان، وه جیگی کوردهکان بگرنهوه وه له ئاکام دا له دهورووبهری به حری وانو، دهشتی مووشی دا جیگیر بن، وه ههروهها زئی ئاسن بکیشری وه ریگانان قیل ریژ بکری.

ئینجا بو ئهوهی که کوردهکان له سه ر زئی وشوینی خویان لابدهن، له بهروه گوئیان که کوردهکان له مندالی را نابی به زمانی خویان قسه بکهن و، زمان بکهنوه، به لکو پیویسته به زمانی تورکی بدوی و ئهواره ده بی له تهواوی گوندو، ولاتی کوردستان دا بهر پۆه ببرد ری. سه ر ئه نجام عابدین ئۆزمان پیش نیاری کرد که سیستمی قهزائی تایبهتی دابندری که تهواوی عه شیره تی ناسراو له ژیر چه تری ئهو یاسایه دابن، وه قازی تایبهت بو چاره سه رکردن و، به ریوه بردنی ئهواره له هیچ شتیک دریغی نه کا. ۳

۲ - یاسای سالی ۱۹۳۷

له ئاخری سالی ۱۹۳۷ حکومهتی تورکیه یاسای تایبهتی مه جلسی ی بهوجه شه نه که چاوه رروانی ده کرا بهر پۆه برد: کار به دهستان و ئیداره کانی کوشه ری حوکمیان نه ما، یاسای چهنگی بو بهر پۆه برونی حکومهتی نیزامی: "کارتی سپی" درایه دهستی نیزامیکان بو ئهوهی که هه ر کاریکی که پئیان خو شه ئه نجامی بدن.

بهوجوره حوکمی مه رگی تهواوی عه شیره تهکان و، دانشتووی و لات ئیمزا کرابوو.

تهعلیمی زمانی کوردی وه ههروهها هه موو زمانیکی خارجی جگه له زمانی تورکی له ناوچهی کوردستان دا بهرگری لی کرا وه خویندنهوهی هه موو پهرتوک و نوشتاریک جگه له کتیبی تورکی پیشی گیرا. ۴

له بههاری ۱۹۳۷ له شاری ده رسیم ئهو ئاکارو کردهوهیه به چه شنیک

گرنگتر بهر یۆه بردرا، تمنانت رۆژنامهی سون تی لی گراف که له قووس تمن ته نیه دهرده چوو، وه وه لایهن گری ده ولت بوو بو وه لاتی کوردستان ده هات، مه به ست به خه تابه کی چووک نه یان هیشت چاپ کری وه له ۲۳ مه ی ۱۹۳۷ دا به ستره . سه رنه جام مه سه له ی ئازاوه و، بزوتنه وه ی شه کاته ش نه زاندراره که چون بووه وه سه روک و رابه ریان کی بووه، واته شه وه ش وه ک شو پشی سالی ۱۹۲۵ نه زاندراره له گشت دا سه رو که کان چ کسانیک بوون .

۳- سه یدره زا (۱۹۳۷-۱۸۶۲)

پیاوه دیپلوماته کان و، رامیاریکانیکی که له پوستی ئیداره ی شاری ئانکارا دابوون، کاتیک که جوولانه وه و، رابه زینی دهرسیم ده ستی پیکرا نه یان ده زانی که زا به سه روک که کییه هیندیک پیمان وابوو که سه یدره زا په کیکه له "سه روکی ناوچه" واته سه روکیکی مه زه مبی ده بی بیی .

ه دوکتور نوری دهرسیمی ته نیا نووسه ری په رتوکی دهرسیم، که به دریزائی ساله کان له گهل سه یده ره زا ژیا نی زا بوواردوه، وه شان به شانی وی خه باتی کردوه، به داخه وه زۆر به گه مۆکوژی شه به سه ره اته ی نووسیوه .

به چه شنیکیکه دوکتور نوری گیراویته وه، و نووسیویتی، سه ید ره زا، کوژی سه ید ئیبراهیم بووه که شه پیاوه سه روک عه شیره تی حه سه نانه که له رۆژئاوای دهرسیم دا ژیاوه که شه عه شیره ته په کی له هه ره عه شیره ته کانی به ناوبانگی ناوچه که .

ووشه ی "شیخ" له نیو کورده شیعه کانی دهرسیم دا به "سه ید" نیوده بردرا وه هه ره ها له نیو ئیران و، تورک دا به هه ردوک نیو ناسراوه ؟

سه ید برام که له ئاوائی دهری ئاهری ژیاوه، له نیو خه لکی وولات دا له حورمه ته، ریزیکیکه تایه تی که لکی وه رگرتوه، به مروقیکی رابه ر ناسراوه .

ئینجا سه ید ره زا په کیگ له چووار کوژانی سه ید برام بووه که ته مهنی له هه مووان چوکت ره بووه . وه زۆر له لای بابی خوشه ویست بووه .

سه ید ره زا دهرسی زانایه تی و مه لایه تی له لای مه حمیت عه لی شه مند خویندوه که په کیگ بووه له زانایان و، مروقیی مه زه ی و، به نفوزی ناوچه که .

ئهو زانایه که سهید رهزای تهعلیم داوه، زۆر له سه ر وی ئهسه ر و نفوز داناو وه به تایمته له مهسه له ی نه ته وایه تی وای گو بی پز کردبو وه که هو ی دا بو وه . پاش ئه وه ی که بابی کوچی دو وائی کرد ، سهیده رهزا مهسه ت به ووته وه ، وه سهیبه تی بابی خبی گرتوته وه ، وه له گوندی ئاغداد نشته جی بو وه که ئه و ئا وایه له داوینی کیوی توژیکه .

شه رخی حال سهیده رهزا وا نیشان ده دا که ئه و پیا وه ئا کارو کرده وه (، رینی و شوینی ته وای کوردایه تی له سو روشت دا بو وه " مرۆفیک بو وه خو ش خولق که خزمه تی به خه لکو ، نه ته وه که کرده ، خه لکش سه باره ت به وه حورمه ت و ، ریزیکی تایه تیان بو گرتوه .

به شوینی شکانی شوژی شیخ سه عید له سالی ۱۹۲۵ ، سهیده رهزا به په نابره کورده کان خزمه تی زور کردبو خه لکی لا واند بو وه . ۶

نامه یه که له ئارشیوی وه زاره تی ده ره وه ی ئینگلیسه ده ره خرا وه ، ته وای ئه و ئا کارانه ی که له سه ره وه گو ترا ده سه لمینی وه دو وپاته ی ده کاته وه که به راستی سهیده رهزا مرۆفیکی زانا و ژوونا ک بیر بو وه : له به یانیه کی که راپه رینه که ی ده رسم بلاوی کردوته وه ، وا ئاشکرا بو وه ، که سهیده رهزا مرۆفیکی نه به زه وه له هیه شتی ک ترسی و باکی نه بو وه . ۷

۴ - "مانی فیستی" سهیده رهزا

له میژ ساله واته به دریزی حکومه تی تورکه کان ، له و لاتی کوردستان دا کوردیک نه ی تووانیوه که روژنامه ی بخوینیته وه وه به زمانی کوردی زگ ماکی خری بخوینی و ، بنوسی وه په رتوکیک له چاپ بدات ، وه یان به زمانی خو ی ووت و ، وپز بکات . هه ره ها خه لکی کوردی وه لات بو ناوچه ی ئاناتولی دوورخرا وه ته وه که به راستی وه لاتیکی بی ئا وه ، وه زه و یوزاره کانی به که لکی هیه چنایه . ئینجا ئه و که له تا قم تا قم له به ین چوون . له ناوچه ی ده رسم دا حکومه ت هه ولی دا وه ، تی کوشیوه که به هه ر چو نیک بی ت (نفوز بکات) وه خه لکی له چیوتی و نا له حه تی دا بنی وه زو لم و سه میان زیاتر به سه ر دا سه پی نی . ئینجا له به رامه ره وه موودژی و ناله باری دا ته نانه ت له وه لاتی دوورخرا وه دا کورده کان ده ستیان دا وه ته چه ک ، بو

ئهوهی که وولاته که بیان بیاریزنو، مافی بهش خواری خویان وه دگست خهسهوه و بهرگری لی بکمن. نمونهی ئهوه بهرگری و ههلهستانه، راپهرینی ناوچهی ئارارات له سالی ۱۹۳۰، وه ناوچهی زیلانو، بایمیزید بووه که له زابردوودا دیتراوه. ههرچهن ماوهی سی مانگه شهژیکی بی ئهمانو، نابهرانبهر لهو ناوچهیه دا دهستی پی کراوه، وه سهروکه کانی حکومهتی تورک به بومی ناپالمو، گازی سهمی وولاتی کوردستان بومباران دهکات، بهلام لهسهر ئهوکاره ساته شرا هیستا نهی تووانیوه سهرکهوی، تهنانهت تووشی ناکامیو، شکانش بووه، له بهرانبهر ئهوه بهرگریو، راهه ستانهی عیمه دا، فروکه کانی تورک ئاواشی کان بومباران دهکاو، ژنو، مندالی بی تاوان دهکوژیو، زووحمی بهو نهتهوه چهوساوهیه نایه، وه خهلکی بی سوچ و تاوان له و لات دهردهکاو، دوورده خاتهوه.

به ندیخانه کان تا قورقورۆچکه له بهندی کوردهکان پربوووه. وه دهسته دهسته پیاوه رپوناک بیره کان تیره باران دهکری و، له دارده درین.

سی میلیون کورد که له تورکیه دا دهژین، مه بهستیان ئهوهیه که به زمانی خویان بخوینو، بنوسن، وه له هیمنی و ناشتی دابن، ئازادیان هه بی داب و، روسمو، فرههنگو، رهگهزی خو بیاریزی. ئایا بهراستی کوردهکان که داوای مافی بهش خووراوی خویان دهکن، ده بی له کن ئیوه تاوان باربکرین؟

ده بی دهولت بهسهر تهواوی ئهوه ئاکارو زهوشتانه که داوا دهکری دواشی پی بی، تا ئهوه گهله نهجیه له ژیر زولم وسته می نهتهوایهتی بیته ده ریو، رزگار بیته.

"ئاغای وهزیر من له ناخی دلوه ئهوقسانه دهکم، هیوا دارم ئی حساساتو، سروشتی دهروونی من سهبارت بهوه بهسلمیندری وه قهبول بکری و ئی تر...

ئیمزا - ژنی نیرال ایسمی ده رسمیم - سهید رهزا

۵ - ههوه لین ئازاوهی (۱۹۳۶)

دوکتور ده رسمیمی که یه کیگ له خهبات گیژه کان بووه، گیرواویتهوه که ههوه لین شوژش له سالی ۱۹۳۶ دا کاتیگ که هیزی تورکهکان له نیو شاری ده رسمیم

که دهیه بیست له هیندی جیگادا خو پهره پی بدات، دهستی پیکرا .
به شوینی شهو دا سیدرهزا به سهزوک عه شیره ته کانیکه که دهیانه بیست
دژی دولت به رنگاری بکن رای گه یاند که ناماده بین .

له رۆژیکی سالی ۱۹۳۶ دا که دیاری نه کراوه، چرۆژیکه سیدرهزا له گهل
عهبدوول لاثالپ دوگان که فرماندهری ناوچهی ئهل عهزیز بوو، چاوپیکه و تنیکی
به جی هینا . ههروهها سیدرهزا له وکاته ناسکه دا ویستی که دوکتور نوری دهرسیمی
بو وولاتی ئوروپایه بنیژی، تا بهوجوره لایهن گریو، چاوه دیری جیهانی له
کوردهکان پتر بکری . ۸

ئینجا زۆری پی نهچوو که ژینیرال ئالپ دوگان دهستی به هان دان له نیو
عه شیره تهکانی کورد دا کردوه پی راگه یاندن که ئهوه ده توانن ۲۰۰۰۰۰ تههنگ
ناماده بکن .

ههلهت مه بهستی گوتتی لهو پی راگه یاندنه شهو بوو که کوردهکان خو به خو
به رنگاری یه کترین .

وه بهو چهشنه راپهرینه که له نیو بهرن، ئهفسرهکانی دیکهش ووتهی
ئالپ دوگانیان سهلماندو، ددانیان پی دا هینا .

به شوینی شهو ئاکارو کردهوه دا، تورکهکان له دهرسیم سهربازخانه یهکی
دیکهشیان دانا، دانانی شهو سهربازخانه یه بوو به هوئی ههوه لاین به رنگاری :
له دوو لایانهوه بو . چهک کردنی شهو سهربازخانه، کوردهکان دهست به کار
بوون .

هاوکات له گهل شهو ناماده گبی کوردان، سیدرهزا له ژینیرال ئالپ
دوگانی ویست که ئاگاداریکی که له بابته چهکوه داویتی به تالی بکاتهوه وه
له شاری دهرسیم "ئیداره یهکی ناوچهئی که قازانجی خه لکی کوردی له بهر
چاوبی" بنکاتهوه .

بهلام وهلامی شهو گوته یه زۆرزوو دراوه، وه به پیچهوانهی شهو، ههنگی
له هیزهکانی ژاندارمهری نارده دهرسیم وه به دووایوی دا هیژی ۹۱ چهکدار
له سنووری دهرسیم سهنگهری لیدا . فزۆکهکان به زۆژ دهسیان به سوورانهوه،
ناسینی جیگاو، پهناو پهسیوی کوردهکان کرد، وه به چهشنیکی زۆر دژدانه ئاکاری
خویان نیشان دا . بهلام به هاتنی زستان کردهوهی نیزامی له بهر سهرماوسول

کورتی پی‌هاتو، راوهستیندرا، وه دهرسیم ههروهه له حالهتی گه مارپودانی سهربازانی تورک داماره. !

۶- مه‌بهستی فهوری راپه‌رینهی ۱۹۳۷

توانه‌وهی به‌فری سالی ۱۹۳۷ رپ‌دهستی به‌وه‌دا که توره‌کان هیزی خویان به بیانوی چه‌کردنی عه‌شیره‌ته‌کان ئاماده بکن، به‌تایهت له ناوچهی ماززیزت‌دا. له به‌هاری ۱۹۳۷‌دا، برائیه‌راهم یه‌کی له کور ه‌کانی سه‌یدره‌زا له شاری هۆزات بو‌گفتو، گوپه‌کی عادلانه له‌گه‌ل پیاوه‌کانی ده‌ولت له‌ستادی هیزی ناوه‌ندی تورکه‌کان حازر بوو، ووتو، وپژ دهستی پیکرا برا‌ئیه‌راهم داوای کرد که ئاکاری نیزامی راوه‌ستیند رپ‌ی به‌لام له گه‌ژانه‌وه‌دا له‌کوژبنیک‌را له نه‌کاو شه‌فسره تورکه‌کان، له‌گه‌ل چه‌نده‌که‌سیک له عیالی کورگان که ده‌ولت خوواز بوون ده‌ست‌ریژی لی‌ده‌که‌ن و ده‌ی کوژن. کوشتنی برائیه‌راهم سه‌ره‌تای دووژمنایه‌تی تازه‌ی له نیو کورده‌کانی دهرسیم دا وه‌دی هینا.

سه‌یدره‌زا ناوچه‌ی کورده‌کانی کورگانی گه‌مارپودا، وه پپی‌راگه‌پاندن که کوژراوه‌کان بده‌نه‌وه، وه هه‌روهه‌ها شه‌ ئاکاره بی‌تاوان نامی نیته‌وه، وه شه‌که‌سانه‌ی که شه‌وکاره‌یان کردووو پیویسته بکوژرینه‌وه وه ده‌ولته‌ش که ده‌یه‌وی قاتله‌کان خه‌لات بکات ده‌بی له‌وکاره ده‌ست هه‌ل‌گری.

۷- سه‌رکوت کردنی راپه‌رینه‌که:

تورکه‌کان به‌گورجی هیزیکی گه‌وره دنیرنه ناوچه‌ی شورش، واته هیزی یارمه‌تی ده‌ری تیپی ۷ له دیاربه‌که‌روه، شاره‌کانی ئورفا، سیرت، وان، شه‌ل عه‌زیز، ده‌گری وه‌تیپی ۶ ده‌چیته‌ئاده‌تا.

شه‌و دوو هیزه گه‌وره‌یه کورده‌کان هه‌ل‌ده‌بژن بۆلای جنوب، وه مانوپریکی ده‌ده‌ن و، بولای سنووری کوردی سووریه ده‌چن. له‌وکاته‌دا شیخ‌عه‌بدوره‌حیم یه‌کی له براکانی شیخ‌سه‌عید که له ناوچه‌ی پالو بوو، له‌گه‌ل تورکه‌کان تووشی شه‌ر ده‌بی، وه ده‌کوژری، کورده‌کان ده‌شکین. ۱۰

بەشوینی ئەوەدا تورکەکان بۆ سەركوت کردنی کوردەکان دەچنە ئەرزەجام ، هیزی عاسمانی بۆ لەنیو بردنی سەیدەرزا ئاکاری درێندانەي خۆی دەست پێ دەکات ، فرۆکەوانیک بە نیوی سابی ههگوسین که به چهشنیکی زۆر درێندانە ناوچەي دەرسیم بومباران دەکات ، بەوهویهوه "خەلات دەکری" وه بۆ ههوهلین کەرەت دەبی گە هیزی تانک لەو شەرەدا لەگەل فرۆکەکان هاوکاری دەکەن .

۸ - ووتو، وویژ

سەرئەنجام سەیدەرزا ئامادەگی خوی بۆ ووتو، وویژ لەگەل ژینرال ئالپ دوگان ی رادهگهییینی ۱۲

لەو ووتو، وویژەدا سەیدەرزا لە سەرەتاوه گوتی ، ئەگەر بێتوو مافی نە تەواپەتی کورد بەچاکی وه بەرژ و حورمەتەوه ، لەبەرچاوبییت وه هەر وه ها لە دادگایەک دائو کەنسانەي که کورەکیان بێ گوناح کوشتوو مەحاکمە مە بکرین ، منش حازرم که ئەفسەرو سەربازەکانیکی بە دیل گراون وه سازوبەرگ و شتمەکیکی که گرتومانە بی دەي نەوه .

بەلام ژینیرال ئالپ دوگان داوای ۸۰۰۰۰ تەفەنگی ماوژیڕ لە سەیدەرزا دەکات وه سەیدەرزا ش لە بەرانبەر ئەودا ویدەدا هیچ شتیگ ناسەلمینی

۹ - نفوزی عەلی شیرو ، کوشتنی وی

مروقیکی ئازاو ، نەبەزو ، بەراوتە دبیر ، وه میشکی بێرکەر وه ی نیزامی کورد ، بە نیوی عەلی شیر که پیاویکی زانا بوو ، ناوبانگی هەبوو ، وه دەگوترا که تەواوی نەخشی ئەو شەرانی بە دەستی وی دەکیشراو ، بەرپۆه ، دەچوو . عەلی شیر لە ناوچەي عومرانی نزیکی کوش گیری ، لەدایک بووه که ئەویش وه ک شیخ زەزا لەرێزەي عەشیرەتی حەسەنانه . لە مەدرەسەي سیواس دا خویندوو یهتی لەزەمانی سولتان عەبدوولحەمیددا هۆنەرێک بۆ که هەل بەستی جووانی نەتەواپەتی دەگوت . پیاویکی زانا خویندوارو ، ئەدی ب بووه ، پاشان بوتە نووسەرو ، زایزەنی مستەفابەگ سەرۆکی عەشیرەتی کوش گیری ، وه پاش ئەوهی که

ئوبه‌گه له‌لایهن حاکی ده‌رسیمه‌وه له‌دار دراوه، به‌نیوی جی‌نشین وقه‌یوم
 زا به‌رایه‌تی بووه و کوری مسته‌فابه‌گی رایه‌ری کردوه .

عه‌لی‌شیر که نفوزیکی گه‌وره‌ی له‌نیو عه‌شیره‌تی کوش‌گیری دا هه‌بوو،
 ده‌یه‌ویست که یه‌که‌تی له‌نیو ئه‌وان دا به هه‌ست بی‌تی .

به شوینی ئه‌وه که زووسه‌کان له‌سالی ۱۹۱۷ دا له ناوچه‌ی تورکه‌کان
 پاشه‌کشه‌یان کرد ، تورکه‌کان مه‌به‌ست به‌وه‌ی که عه‌لی‌شیر نه‌خشیکی گه‌وره‌ی له
 ناوچه‌ی لواسیک‌دا ده‌گی‌را به‌ومه‌به‌سته‌ی که له کاری ده‌رسیم‌دا خوتی‌وه‌رنه‌دا ،
 چاویان ده‌قووچاند ، ده‌نگیان نه‌ده‌کرد .

به‌لام به پیچه‌وانه‌ی هه‌لوپست و مه‌به‌ستی تورکه‌کان ، عه‌لی‌شیر زور
 به‌گرنگی خو‌ی له زا په‌رینه‌که‌ی ده‌رسیم وه‌ردا وه له هه‌چ چه‌شنه ئاکاریک که به
 قازانجی کورده‌کان بی‌ت ، کوتائی نه‌ده‌کرد وه به ئاشکرائی بو سرکه‌وتتی ئه‌وان
 تی‌ده‌کوشی .

له‌سالی ۱۹۲۰ دا بووه ئه‌ندامی کوری " کوردستان ته‌عالی جه‌م‌عیبه‌تی "
 له‌شاری قوس‌ته‌ن‌ته‌نیه‌دا . وه هه‌روه‌ها دا‌وا‌ی‌کرد که لکیک له‌و کۆرّه له‌شاری
 ده‌رسیم‌دا داندری .

له‌سالی ۱۹۲۱ دا عه‌رز‌حالیکی به تیلی‌گرام بو ده‌ولت‌نارد که ده‌یه‌وی
 له‌کون‌فرانسی سیور دا Sevre به‌شداری بکات .

ئینجا له‌شۆزشی ناوچه‌ی کوشگیری دا به‌گرنگی هاوکاری ده‌کات . له‌لایهن
 حکومه‌ته‌وه حوکمی کوشنتی وه‌ده‌رده‌که‌وی . به‌لام خو‌ی رزگار ده‌کات و ، هه‌ل‌دی‌ت
 ۱۳ له‌سالی ۱۹۳۷ دا عه‌لی‌شیر نه‌ته‌نیا هاوبه‌شی له‌ئاکاروکرده‌وه‌ی‌نیزامی
 ده‌کرد ، به‌لکو له‌زێ‌ده‌ستی هه‌مووچه‌شنه ئاکاری نووسین‌واته‌له‌ریگای رامیاری ،
 ویژه‌وه‌ری‌پوه ، خه‌ریکی خه‌بات بوو ، وه هه‌ل‌به‌ست و ، ووتارو ، مانی‌فیستی ده‌نووسی
 وه له‌خه‌لکی داوا ده‌کرد که له ده‌وروپه‌ری سه‌یدره‌زا کو‌بینه‌وه .

له‌مانگی ژوئن ۱۹۳۷ ، سه‌یدره‌زا دا‌وا‌ی‌لی‌کرد که بو عیران یان بو
 عه‌راق په‌نا به‌ری وه له‌وی له‌گه‌ل پی‌اوه رامیاریکانی ئینگلیس ، یان فه‌رانسه‌چاوی
 که‌وتتی هه‌بی وه زا به‌گه‌ئینی که له‌نیو کورده‌کان ی تورکیه ، وه ده‌ولت نیونجی
 بن و ، چی‌دی‌که نه‌یه‌لن ئه‌وبراکوژیه درێژه‌ی بی‌بدری . ئینجا هه‌ر ئه‌وی شه‌وی
 که ده‌یه‌ویست ئه‌و سه‌فه‌ره بکات ، به‌هان دانی ژینرال ئالب دوگان له‌ئه‌شکه‌وتی

ئاغداد دا که ستادوکانگای ناوهندی کوردهکان بوو، بدهستی نهوهی سهیدرهزا که نیوی راهبر ده بیته ده کوژری شه کوپه ده پیش دا بی لایه نی خوئی زاده گه نیینی، بهلام له بنه وه لایمن گری تورکهکان بووه .
له نیو چوونی عملی شیر زوربهیه کی زورگه وهی له راهه زینی کوردهکان ده دا .

۱۰ - تهواو بوونی ئاگاری نیزامی

له ئاخری ژوئنی ۱۹۳۷ دا تهواوی خه لکی شاری ئانکارا ده یان گوت که زاپه زینی دهرسیم پاش ئاخیرین تا قم که له ۲۴ی ژوئن دا بهرگری ده کرد، تهواو بووه وتیک شکاوه .

نه زاندراره که زهره رووزیانی شه شه ره چهنده، بهلام پیاوه پامیاره کانی رۆژئاوا گوتویانه که هیژی عاسمانی و، ژاندارمری زیانیکی "گه وه یان" لی که وتوهه .
خاوهن کاریکی ده وه ته تی که له دهرسیم زا گه رابووه وه ووت و، ویژیان له گه ل کردبوو، گیزا بوویه وه که پیاوه پامیاریکانی ئینگلیس له ئانکارا پییان وابوو که ژینیرال ئالب دوگان شه وسال به هیوای شه وه نه بوو که تهواوی زاپه رینه که ی کوردان تیک بشکینی، وه دهرسیمی بگریته وه، ده به ویست بو سالی دا هاتوو شه کاره بکات . ۱۴
پاش مه رگی عملی شیر، کانگای بزوتنه وه ی کوردهکان بۆلای ناوچه ی بهختیار چوو بهلام تورکهکان له ناوچه یه ش دا زور به بی رووحمی کوردهکانیان ده کوتان، جهنگه لیان لی ئاور تی بهرده دان، وه سه رۆکی شه ناوچه یه یان به نیوی شاهین کوشت .

له دۆلی دیکسوردا چهن ههزار پیاو، ژنو، مندالی بی سووچ و تاوان که په نایان بو شهشکه وتهکان برده بوو، تورکهکان زاری شهشکه وتیان لی گرتن و، ئاوریان تی بهردان یه کییک له کور هکانی سهیدرهزا که نیوی حسین په سیک بوو وه برین دار بوو، دایکی دایه دهستی شهفسه ریکی تورک که بی باته شهلعه زیر ناسۆره کانی دهرمان بکات، بهلام له ژیر شهشکه نه جدا، له نیو چوو له ونیوه دا عه شیرته کانی وهک قوره شه وه کورگان که له شه زدا هاوبه شیان نه بوو، وه لایمن گری له هیچ لایهک نه ده کرد، بهلام کوشت و کوشتاریان لی کراوه رووحمیان پی

نەکردن، مالو، مندالیان بە، ئەخسیر دە گرتو، دەیان کوشتن وە مالو، خانووێان ئاور تیج بەر دەدان.

ئینجا لە جەنگی شەڕو کوشت و بژین دا جیگای سەیدەرزا دەبین نەوه، هیزی عاسمانی بۆمبارانی دەکات، بەلام خۆ بە دەستەوه ناداو، وە لە گەمارو خوی رزگار دەکات وە بۆ لای ئواسیک هەل دئ لەو بەینە که سەدان کەس کوژرابوو کورانی سەیدەرزا و سئ نەوهی دەدیتران .

سەیدەرزا که بۆ شاری ئواسیک چوو بوو شارەکه لە لایەن تورکه کانهوه لەلای کوژولکا و گەمارۆ درابوو و رزگار کردنی ئەو شارەزۆر بەنرخ بوو، بەلام سەدان کەسش لەوئ دە کوژری که لە نیو ئەوان دا (خیزانی چوکی سەیدەرزا و چەن که سیکي دیکەش وە هە روهەا کوژەکانی و سئ نە وی لە نیو چوون .

۱۱- گرتنی سەیدەرزا

سەر ئەنجام سەیدەرزا بە چەشنیکی زۆر خراپ لە داو دەکەوی. وەک که کور دەکان گیراویان نەوه، حاکی ئەرزەنجام لە مانگی سی پتامبری ۱۹۳۷ دا ئاگا درا یکی دا که حکومەتی تورک دەیهوئ بە داخووازهکانی کور دەکان دان دا بیئنی وە تەقە راوهستیئ. وە هەر وەها رای گەیان دبوو که زەرەر و ووزیان یکی که لە خەلکی کورد کەوتوو، دەوڵەت دەی دا تەوه. ئینجا سەیدەرزا بە بونە ی ئەو راگەیان د نەو، بەیان نامیە که لە لایەن حاکی ئەرزەنجام درابوو بووتو، و بژ د پتە شاری ئەرزەنجام، که دەس بەسەر دە کریئ، دەگیری (۵ سی پتامبری ۱۹۳۷) ئەو گرتنە کاتی ک بوو که لە کوئشکی ئوستان داری د پتە خواری.

سەیدەرزا کاتی ک که لە سەر پلە کانهکانی ئوستان داری دەهاتە خواری ئیەو "رستەیه" دەلی: ئەی حکومەتی تورکی درۆزنو، بی شەرف، ئاوانا پیاو نە دەم گرن .

لە کاتی محاکەمە ی دا لە ئەل عەزیز دەوڵەت هەولئ دا که بە سەیدەرزا "بەسەلمینی" که لە گەل دەوڵەتی شۆرەوی کەینو، بەینی بووه، وە یارمەتی چەک و ئەسلەحمو، سازوبەرگی نیزامی لی وەرگرتوو، وە ئەفسەرائی سوویەت لە نیوێان دابوو، بەلام سەیدەرزا ئەوان وە درۆ دەخاتەوه وە دەنگی خوی دەردەبریئ، دەلی من تەنیا پشتوانم گەلی کورد بووه، وە بە دریزانی سالەکانی

خبات دا بو قازانجى بەرزى خەلکى کورد حەولم داوہ لە دەرهوہ کەلکم وەر نەگرتوہ بەلام بە داخوہ ناکام ماوہ تەوہ!

لە ئاکام دا لە ۱۴ى مانگى نووامبرى ۱۹۳۷ پاش چوواررۆژ محاکمە، ھاوکات لەگەل ۱۰ سەرۆکى کورد کە لە راپەرینە کەدا ھاوبەشیان کردبوو، لە ۱۸ى نووامبردا لە دار دران: کاتى لە داردان ئەو ووتارە بە نرخانەى گوت بوو:

من ئەوکاتە ۷۵ سالم لە نامەن زادەبرى، وە تا ساتىکى دیکە دەچمە لای شەھیدانى دیکەى کوردستان ھەر وەک ئاگانان لیبە، بزوتنەوہ کەى دەرسیم شکا، بەلام کورد و کوردستان ھەر وەھا لە سەر پىڤى خۆى پراوہ ستاوہ، ژيانى خۆى پراوہ بوێزى وە ھەرگز و ھەرگز نامرێ، گەنجەکان بە ھىچ چەشنیک نایەلن ئەو بزوتنەوہ یە بکووزیتەوہ، ئەوان تۆلەى من دەستیننەوہ، بژى کوردو، کوردستان، بزووخى دەزگای زالمان و، ستم کاران، نەفرین بووان. ۱۵ ھاوکات لەگەل سەیدرزەزا، سەیدحسین سەرۆکى عەشیرەتى قوزەبىشى وە سەرۆکى عیلى یوسفیان عەلى ئاغا، وە سى سەرۆک عەشیرەتى دیکە لە داردران چووار سەرۆکى دیکە "مەبەست بە تەمەنى زۆریان" بە سى ۳۰ سال زندانى سزەمەرگى، وە ۳۳ کەسى دیکە لە کوردەکان بە زیندانى دوورو، دریز مەحکوم کران، تەنیا ۱۴ کەس ئازادکران. لە ۱۹ى مانگى نووامبرى ۱۹۳۷ کۆزىکى مەزەبەبى لە مزگوتى کوردان لە شارى دمشەق بەبوئەى شەھید بوونى ئەو قارەمانانە مەجلىسى دانا وە یادی لى کردن.

شورنى دەرسیم بە داخوہ لە لایەن میژوونووسەکان زۆر بەچاکى پروون نەبوئەوہ. تەنیا لەو دووایەدا لە لایەن عەسمەت عىنى نوۆ لە دانشتگەى تورکیەدا بەوجورە باسى لیکراوہ کە: لەوشەرەدا لە ئیئە ئەفسەریک وە ۲۸ سەرباز کوژران، وە ۵۰ کەس بریندار بوون. لە کوردەکان ۲۶۵ کەس کوژران وە ۲۰ کەس زامسدار بوون، وە ۸۴۹ کەس خۆیان بەدەستەوہ دان. ۱۶

بەلام لە ئانکارا لە سەر زاران بوو، کە ئاکارى نىزامى دەرسیم زۆر گەورە بوو. بە گوتنى سەرچاوہکانى ھەوال دەرى کورد کە راکەیاندراوہ، ژمارەى قوربانیکانى شەر لە ۴۰۰۰۰ کەس پتر بووہ. پاش ئەو شەرە خەم بارى و، بئى دەنگى وماتى لەسەررا سەرتاسەرى کوردستانى تورکیەى داگرت. لە ماوہى ۲۰ سالى ژەبەق، تورکەکان کوشتو، کوشتاریان لە کوردەکان کرد. لە سالى ۱۹۲۰ تا ۱۹۳۷ کە راپەرین لە کوردستان دا بەردەوام بوو، لە تەواوى سەرۆکەکانى کورد

که بزوتنه که یان را بهری ده کرد، تنیا ئحسان نوری پاشا نه کوژرا، دهنه تهواوی سهروکه کوردهکان، یان له شهزادا کوژران، وه یان له دار دران. هیندی لهو سهروکانه له لایهن بیگانه کانه وه هان دران بوو.

له ئاکام دا کاتیگ که ئهو قاره مانانه له نیو ده چوون، په رده یه کی ئه ستوری ته م و غه م به سه ر تهواوی و لاتی کوردستان دا ده کیشرا، وه حکومهت نهی ده هیشت ووسته له بهر خه لکی کورد ده ری"

به‌شسی ٲه م

خبات بو ما فی گشتی نه ته وایه تی

فەسلى ۱

۱ - ھەولەين شوڭشى بارزان ، ۋە بەھەست ھاتنى خىزبەگان (۱۹۴۵ - ۱۹۴۳)

ماۋەيەكى زورى پې دەۋى كە نەتەۋەيەكى زىندوو كە لەلايەن قودرەت مەندىكى دەرەۋە بە زنجىر كېشراپى ، خوي پرزگار بىكات ئىنجا ئەۋ نەتەۋەيە دەپى بەتەۋاۋى ھىزوتوانائى خويەۋە ، ھەول بەدات كە دژى دوزمنى دەرەۋە خەبات بىكات

بەراستى ژيانى ناوخوي فەلەج بوۋە ، ۋە ناتوۋانى ئازادى كومەلايەتى خوي رەنىۋىيىتى

ك - م

پاش شكانى پاپەزىنى دەرسىم ۋە ھەرۋەھا لە پېش تىك چوۋنى "كومارى كوردى ئارارات" لە كوردستانى توركيەدا كە بەراستى ئىشتباھات ، ھەلەيان زور بوۋ ، ماۋەيەك بزوتتەۋ ، راپەرىن دەمىنەتەۋە . ئىنجا تەۋاۋى سەرۋەكە مەزھەبىكان ، ۋە يان راپەرە راميارىكان ، يان لەشەز دا كوزران يان لەدار دران ، تىرەباران كران ، ۋە ھەرۋەھا كوزەكانى گەنجو ، لاۋان ، ۋە رووناك بىيران كە بە نوبەى خويان نەخشىكى گەرەيان لە راپەرىنەكان دا دەگىر ، ئەۋانىش يان لەدار دران ، يان نەمان ، ۋە يان لەزىر چو پوكەدا مانەۋە ، بەگرىنگى چاۋەدېرىيان لى كرا .

لە ئاكام دا دەبوۋ ماۋەي ۲۵ سال درېزەي ھەپى ، تاكو نەسل ۋ بەرەبابىكى دىكە ، بتوانى ، بىنكە ، نەپرەتى كادرى كومەلايەتى كوردستانى توركيە لەسەرزا دامەزىنى ، ۋە خويى لە گىزەلوۋكە ، گىزاۋ رزگار بىكات ، نەپەلى بىخىكى ، پەلەقاۋەي بىكات ، ۋە مەلەبەكەۋى ، واتە لە خەۋپكى كە نىزىك بەمەرگ ونەمان بوۋ ،

راپه‌ری و هه‌لستی.

له کوردستانی عراق و عێران دا که کورده‌کان بو ژازادی و، سه‌ره‌ستی خه‌باتیان درێژه پێده‌دا، سه‌ره‌نجام واپروون ده‌بووه که کهم و، زور خیزبه‌کانی رامیاری به‌ره و ئه‌ئیبولوژی مارکسیستی ده‌ژۆن. به‌لام له‌وکات و سه‌رده‌مه‌دا پیاویک وه‌ده‌رده که وی که ماوه‌ی ۳۰ سالی زه‌بع له مه‌یدانی رامیاری دا گه‌سی خوی لینگ ده‌داوه کاروباری خیزبه‌کان که شه‌وه ده‌هات به هه‌ست بپێ و، خوی بگری له‌مه‌ترسی و، خه‌ته‌ر باوی.

له‌شاری سوله‌یمانێ که نیوه رووکه‌ی بلیسه‌ی ناسیونالیسمی کورد بوو، له‌سه‌ره‌تاوه واته له پێش شه‌زی هه‌وه‌لی جیهانی دا له پیاوه ئاگاداره‌کان و، ووریا و ژیره‌کان که هه‌روه‌ها که گوتمان، نیویان زور به‌زه‌حمه‌ت ناسراوه، شه‌و ژاپه‌ژینه هه‌ربووه‌و، درێژه‌ی پێ‌دراوه، وه سه‌ره‌نجام چه‌ن تا قمی جور به‌جور له‌چه‌ند ده‌سته‌و، کۆر دا ریک که‌وتوو نووو، پارتیان پیکه‌ئیناوه وه یان سازمانیان دروست کردوه.

"برایه‌تی"

له‌سالی ۱۹۳۷ دوو سازمان که ده‌بینه دووبه‌ش، به‌نیوی کورده نه‌ته‌وه‌په‌رسته‌کان خویان وه‌ده‌ر ده‌خه‌ن.

کۆمه‌لی (برایه‌تی، له‌لایه‌ن شیخ له‌تیف که یه‌کێ له کۆزه‌کانی شیخ مه‌حمود بوو داندا، که له‌سه‌ر ئاکارو، ره‌وشتی کورده‌کانی کۆمه‌لی قوس ته‌ن ته‌نیه ده‌بزووته‌وه، شه‌و کومه‌له به‌تایه‌ت له مرۆقه به‌ناوبانگه‌کانی بوورژوای کورد به‌هه‌ست هاتبوو که بریتی بوون: له محه‌مه‌ده‌سه‌دیق شاییس (بابی نوری شاییس) سمایل حه‌قی شاییس (مامی) وه مه‌لا شه‌سه‌د، مه‌لای سوله‌یمانێ.

شه‌و تا قمه‌ رووناک‌بیره ده‌یه‌ویست نخه‌تیکی گه‌وره کایه‌بکات، چه‌ونکه یه‌کێک له برا سه‌روکه‌کانی کورد که‌بو سوله‌یمانێ دوور خرابووه — وه مه‌ لامسته‌فای بارزانی بوو — له کۆبوونه‌وه‌ی شه‌وان دا به‌نه‌ینی هاوبه‌شی ده‌کرد. ۲۰ پاش شه‌وه‌ی که مه‌لامسته‌فا ته‌واوی فرۆفیلی شه‌ری له کپه‌وه‌کانی بارزان دا له‌ته‌نشت براکه‌ی شیخ شه‌حمه‌د فیر بوو، هه‌ر شه‌و پیاوه‌بوو که ماوه‌ی ۳۰ سال له‌گه‌ل

پیاوه بوورژواکانی کورد له مهیدانی سیاست دا، له "پی تهختی کوردستان" دا، واته شاری رووناک بیرهکانی عراق راج به نهینی، و چه ئاشکرائی دهستی پی کردو، دریشهی پی دا.

سازمانی "دارکر"

بهلام "برایهتی" کومهلیک بوو که له کورده ناسیونالیستهکانی به نیویانگی کورد پیکهات بوو، له نیو ئەوان دا تا قمی گهنجه خهبات گهرهکانی کورد که سر به حیزبی کومونستی عراق بوو، وه ئەو حیزبهش له سالی ۱۹۳۴ وه بنهژته و پایهی داندرا بوو، نفوزی زور کرد بوو، وه ئیتر بو "ریفورمیستهکانی تا قمی به غدا" ری دهستیک نه بوو، جیگایهکیان بو نه ما بووه. ۳

له سالی ۱۹۳۸ دا گهنجهکانی شاری سولهیمانی که له ته مهن و، ئدیئولوزی ئەو کورەیان ده گولیوه، کومهلیکیان له نیو برایهتی دا به "ههست" هینا که به ئاشکرائی دیار بوو، وه ئەویش نیوی "ئازادی کورد" بوو که ئەوانیش سازمانی سی هه میان به ههست هینا، به نیوی سازمانی "دارکر" به چه شنی نهینی، واته کاربوناری ههولی ده دا.

دامهزرینه ریهکانی ئەو کومهلهیه نوری شایس، ئەندامی سیاسی داها تووی بارزان، یونسره ئوف، هونه ریکی کورد که نوسه ری هونه را وهی مارشی ئەی رقیب، به، که له پاشان بوو به ئەندامی حیزبی کومونستی عراق وه عبه دوول لا تهوفیق جوهر بوون، بهلام ئەندامی دووای چوون یهکی له ئەندامهکانی "برایهتی" بوو وه ده ریان نا.

"دارکر" ئەندامانی خوئی له گهنجه رووناک بیرهکانی کورد پیک هینا - له نیو ئەوان دا رۆسته م جهباری وه کیله ههولیر بوو، وه مستهفا ئوزمیری، که خاوهن کاریکی ئیداری وه خه لکی ههولیر بوو، وه له پاشان بوو به قازی، حاکم، وه که له بالی چهپی حیزب دا بوو، نیوده بردری.

(۱) کاربوناری: نیوی تا قمیگی رامیاری نهینی بووه که له سه دهی ۱۹ دا له ولاتی ئیتالیا پیکهات، بو شاره زانی وته دبیری ئازادی خووزان. م - ر

(۱) ئەی ره قیب ههراوه قهومی کورد زبان - نای شگینی دانهی توپی زمان که سه نهلی کورد مردوه، گورد زیندوه - - - - - لاوی گوردی حازرو ئامادهیه گیان فدایه گیان فدا یا، گیان فدان م - ر

ئاکارو کردەوه، بەرنامەى ئەو تاقمە پتر لە نەتەواپەتیی لایەن گەری دەکرد، وە بۆ وەدەس خستنی مافی نەتەواپەتیی واتە ئۆتۆنۆمیی کوردستانى عەراق وە هەر وەها بۆ مافی گشتی نەتەواپەتیی واتە ئیستقلال تیی دەکوشی — وە هەر وەها کەمیک لە حیزبى کومونىستى عەراق دا رخنەى کردبوو، بەلام وازى ئیدئىلولوژیکى زۆر زوون نەبوو: "ئێمە دژی فاشىسم و، هیتلیر خەبات دەکەین وە بۆ دیموکراسى تیی وەکوشین وە هەر وەها دژی ئىمپریالیسم وە بەتایبەت دژی بریتانیا خەبات دەکەین." ٢

لەوکاتەدا حیزبى کومونىستى عەراق لە چەند فاکتان دا بەش بەش بوو، دەیهویست دژی ئەو ئەندامانەى کە زێبازیان زوون نەببوو وە خەبات بکەن! لە ئاکام دا هەر چونیک بى "دارکر" لکو پۆکی کردو، بۆ دەرەوهى سولهیمانى چوو، بە وەلاتان دا بلا بوو، وە لە سالی ١٩٤٥ دا بە نەهینی لە شارى هەولیر، خانەقین، بەغدا، وە موصل خەریکی بزوتنەوهو، کارو بارى خەبات بوون.

١ — پینگ هاتنی "هیوا"

لەسالی ١٩٤١ پاش شوژش رەشیدعالی (ئاویل — مەى ١٩٤١) وە پە یوهندى رە فیق حیلمی بە سازمانى دارکر، کاربە دەستانى جوربە جورى کومە لایەتیی کوردله کوپوونە وەپە ک دا، راو، تە دبیریان هیناسەرئەوهى کە لە ژیرچاوه دبیری حیزبیک دابە نیوی "هیوا" یە ک بگرن، وە تە واوی میلشیای کوردله و حیزبە دایەک گرتووبن: پروناک بیرهکان، ئە نەدامانى زانستگە وە کریکارانى نەفت لە کە رکوک و، لە رینگای ئاسن دا، جوتیاران وە هە روهائە فسە ران کە لە داها توودا دە توانن نە خشیکى گە ورە بە دە ستە وە بگرن و، هاوبە شبن.

حیزبى تازه کە کانگای لە دە رە وهى کوردستان — بە عذا — وە لکەکانى لە شارە کانی دیکەى کوردستان، کەرکوک، هەولیر، سولهیمانى وەبە هەستەها تیبوو. بە شوینی ئەوه داگوڤاریکیان بە نیوی (ئازادى) لە چاپ داله و گوڤارەدا، داواکرا بو و کە پارتى کومونىستى عەراق وەهه روهه ئە نەدامانى بالی چە بى

هیاوش نزیك بینهوه .

نه خشی بنه ره تی "هیاوا" له پێش هه مووشتیک یارمه تی دان به هه لاتنسی مه لامسنه فاله شاری سوله یمانی له سالی ۱۹۴۳ بوو، وه به دووای وی دانە خشی گرنک ته وه بووکه پیکها تنی (کومه لهی ژ - ک) له شاری مهابادی ئیران دانهخش بگری .

له ماوهی پترله ۶ سال ، مه لامسته فابارزانی ، واته له سالی ۱۹۳۶ وه ، له پاش ته وهی که چه ندمانگیک له گه ل شیخ ته حمه . وه خا وخیزانی له شاری ناسریه بوو ، وه گه رابوو سوله یمانی ، ده ست به سه ربوو ، وه به گرنگی چاوه دیری لیده کرا .

له وکات وساته دا ، به عذابه نگرسی ، هیندی به رئاوالهشی به خه لک دابوو ئینجاله شمپی جیهانی دووهم دانرخی شتوومهک وخو واردنه مه نی له عراق دا ، ده به رانبه رچوو بو سه ری .

ده وله تی عراق له ههوالیکی تاییه تی دا رای گه یاند که مه به ستی تی هه هه ل چونی ته ونرخانه ، مه سه لهی مالیات وه به دی هاتنی شه ری جیهانی وه ئالۆزی وولاته . ۵

هه لوپست لهو وه خته عاسته مه دا جوربه جوربوو ، بو هه موو مرۆفیک به تاییه ت بو ته وپیا وانهی که له مه لامسته فانزیک بوون ، به چاکی پروون بیوو ه که بی گومان بارزانی له رۆژیک ده گه ری که هه ل ومه رچی بو هه ل که وی . به لام له براکهی شیخ ته حمه د ته قیهی ده کرد . ۶

سه ره نجام ته وهی که ئاواتی بوو ، به دی هات و ، به سه رهات به دووی خو ی داکیشای

۲- هه لاتنی بارزانی له ۱۳ ژوئیهی ۱۹۴۳

له وکاته دا مه لامسته فا له ته مه نی ۴۰ سال را برد بوو . . . بوپیا وپکی که

له وازی ژیانیکی تال و، ناخوش داژیاوه، ئە ویش له به بینی مه رگ و ژیان دا،
 عیتر هیچ پرسیاریک و، مه بهستیک نامی، پیتوه، که لیبی بکری هه روهاله باری
 رامیاریوه ئە و، وهخت، ده رفته ت، زورباش هاتبو پیشی - پاش شوپش ژه
 شید عالی، به بین عراق و ئنگلیس ناخوشی له نیودابوو وه تا سه رکه وتتی سالی
 ۱۹۴۳ قودژهتی گه وره ی ده زگای ئینتیلی، جینت سپروس ی عراق ته نیابوسر
 که وتتی خووی هه ولی ده دا، لیژه دا ئینگلیس کارتتی گه وره ی کایه کردن له گهل
 کوردان زوو کرد. و به تاییه ت نه خشی به شداری کوردان له نیوهیزی ئنگلیس
 به ژیه ده بردری، به وجوره عیدی ده وله تی عراق له شمال داله نیوکوردهکان
 تووانایه کی ئە و تووی نه ما بوو. یارمهتی له لایهن شیخ له تیف له سوله یمانی که
 ۱۵ ژوژی خایاند وه هه روهها هه لاتتی مه لامسته فا " زینرال مسته فای دوازوژی
 کورد " له ۱۳ ی مانگی ژوبیهی ۱۹۴۳ وه چوون وگهزانوهی ئە و بو ولاتی بارزان
 وه ههروهها به شوپتی هاتتی ئە و بۆلای ئیژان، ئەوانه هه موو کاره ساتیک بوون
 که بهک به دووای یهکی دا وه دی ده هات.

۳ - هه وه لین گفت وگو

ئینجا بارزانی بۆ ناوچه بهک هه لات و، په نای برد که به چاکی شاره زابوو، وه
 مه له بنده که ی ده ناسی: له و جیگایه بوو که له ساله کانی ۱۹۳۴ - ۱۹۳۵ -
 ۱۹۳۱ دا، له به بینی زوو کوچوک، شه مزینان وه سنووری تورکیه دا دژی هیزی عراق
 شهزی کردبوو، وه تیکی شکاندبوون.
 به لی بارزانی له هه وه له وه له بهرانه ر چپوتی و، ناله باری دا، له مپه ری
 راگرت و، زاوه ستا. دیپلوماتیکی زامیاری ئینگلیس له به ره ی مه لامسته فا دا گوتیه تی؛
 هیژو، تووانائی به ده ست هینا، له وه لات دا داوخوازی رپفورم بوو. له
 بزیارنامه بهک دا، که بلاوی کردبووه، داوای ئە وه ی کردبوو که ده ست بداته ده ستی
 عیمه، وه له گهلان ریک که وی.
 به هه ست هاتتی پارتی دیموکراتی کوردستان له کات و ساتیکی عاستهم

دابوو: دپیهکان چۆل بپوونو، کهسی تیدا نه مابوو، بهشی زۆری ویران بیون، له تهواری ناوچهکان ئاسهواریک له خویندنو، خویندهواری نهبوو، قاتو، قری بهرادهیهک گشتبوو که خه لکی زۆر له مهترسی داهاویشتبوه. خاوهن کارهکانی ئیداری بهرتیلیان له خه لکی وهردهگرتو، کاریان جی به جی ده کرد، حاکی ههولپرو، موسل له بهرئوهی که دهسهلاتیان نهبوو نهیان دهتوانی بچنه نیوخه لکی. زیگاگان زۆرجیی مهترسی بوو، وه بهشی زۆری بنکهی حکومهت وهک مهدرسهکان، نهخوشخانهکان لهکاتی ویرانی دا بوون. کوردیکی دوورخراوه بو و لاتی مسر له سالی ۱۹۴۶ دا، وای گپاپوو که له ۶۰ مهدرسه که له کوردستانی عراق دا بوو، تهنیا دوو ده بیرستان، وه ۳۰ دهستان ئاواله بوون، وه ئهوانیش باغچهی مندالان بوون، له ئاکام دا به دروستی نهزاندراوه که له وساته دا که مهلامستهفا راپهرینی دهست پێ کردبوو، چشتیکی له دهولت دهویست، بهلام ههوالهکانیکی که له به غدایه له لایهن حکومهتهوه درچوو، گوتراوه که مهلامستهفا مههستی بوروکراسی بووه، وه هیچ شتیکی دیکه له بارهی ئهوه، نهزاندراوه.

۴ - برینی هاتو، چو

له ۳ سپتامبری ۱۹۴۳ مهلامستهفای بارزانی یارمهتیکی به چهشنی تاییهتی له سهعید بیروخی تورکیه وهرگرت. لهوکاته دا ههلهکو تیکو، زووداوهیهک له بهینی مهلامستهفاوه پولیسی عراق زووی دا،^۱ بهلام نهزاندراوه ئایا پولیس له پیش دا دهستی وه شان دووه، یان پیاوانی مهلامستهفا.

ئینجا پیش هاتهکان یک به دوواییهکی دا قهوماوه: بارزانی پۆستیکی پولیسی عراقیی له بهینی بارزانو، سنووری تورکیه دا مهجبور کرد که بنکهی خویان چۆل بکن، به دووای ئهوه دا له مانگی ئوکتوبری ۱۹۴۳ له نزیك میرگه سوور، ۱۵۰ پولیس چهک کران، وه زهرهرووزیانیکی زۆریان لی دان.

له ئاخری ئوکتوبری ۱۹۴۳ حکومهتی عراق، هیژیکی بریگاد که بریتی بوون له (پیاوه نظام، پولیس، مۆتوریزه، توپخانه) دژی ۲۰۰ مـرۆقی پارتیزانی بارزانی نارد هه له بنده که! له ۹ نوامبری ۱۹۴۳ حکومهتی عراق، تاقمیکی پیشهنگ نارد هه لای میرگه سوور، ژینرال برۆمیلو سهروکی (کوپی نیزامی

بریتانیا) شهره‌که‌ی چاوه‌دیژی ده‌کرد. شهر له‌مه‌لبه‌ندی "هینان"، تا ۱۱ ی نوامبری ۱۹۴۳ به‌رده‌وام بوو، هیزی عراق شکا، وه ۶۰ عکس کوزران و، برینداربوون، برومیلوله‌چه‌نگه‌دا به‌ناراحتی و په‌شیوی، خوی دهرباس‌کردو، کشاوه

۵- بارزانی و ئینگلیسیکان

پاش کوشتنی سه‌عید بیروخی له‌ئاخری ئوکتوبری ۱۹۴۳ دا به‌دهستی تورکه‌کان، مه‌لامسته‌فا له‌هم‌وو‌ده‌رکیکی ده‌داوه‌بو‌یارمته‌ی ورگرتن همولی ده‌دا، به‌لام که‌لکی وه‌ر نه‌گرت، ئینجا دهستی یارمته‌ی بولای بالویژی بریتانیا درپژ کردو، پیشنیاری کرد که‌هه‌لو‌بستی ئه‌وه‌به‌خوی به‌ده‌سته‌وه‌بدات، واته‌سه‌رئه‌نجام ده‌یه‌ویست که‌پی ئینگلیسیکان له‌وبابه‌ته‌وه‌بی‌نیته‌نیسوی، وه‌راپه‌رینه‌که‌ی له‌ریگای رامیارپوه، جی‌به‌جی بکات. له‌به‌رچا و گرتنی کاری رامیاری کوردان له‌وکاته‌دا زور گرتبوو، ده‌وله‌تی بریتانیا ئاکاری ستراتژیکی له‌ناوچه‌که‌دا به‌نرخ‌وبایخ ده‌زانی، به‌لام نه‌ی ده‌ویست له‌وکاره‌دا ده‌ست ره‌پیش بخت. ۱۳ هاتو، چوی له‌گه‌ل ده‌وله‌تی ئیرانی له‌وه‌خته‌ناسکه‌دا به‌قازانجی نه‌بوو، وه‌حکومه‌تی بریتانیا نه‌ی ده‌ویست له‌شهری کوردو، عراق دا خو‌تیوه‌ردا. وه‌زاره‌تی دهره‌وه‌ی ده‌وله‌تی ئینگلیس به‌ئاشکرا به‌کوزن‌والیس بالویژی خوی له‌به‌غدا، زاده‌گه‌یتی که‌شهر له‌گه‌ل مه‌لامسته‌فا له‌سه‌رشان و ئهرکی ده‌وله‌تی عراقه‌... ئه‌گه‌ر عراق له‌وکاته‌دا ناتوانی له‌گه‌ل کورده‌کان زووبه‌رووبی و، شهر بکات، ئیتیر حکومه‌تی ئینگلیس به‌ئهرکی سه‌رشانی خوی نازانی ئاکاری نیزامی به‌زیوه‌به‌ری. ۱۴ کوزن‌والیس به‌حکومه‌تی عراقی پراگه‌یانده‌به‌تایمته‌به‌سه‌روک وه‌زیری ئاگاداری دا، که‌ئاکارو کرده‌وه‌ی ناز‌ه‌وای عراق له‌وه‌خته‌دا که‌قاتی و قزی ناوچه‌ی کوردستانی عراقی داگرتووه، له‌جیاتی وه‌ی که‌چاره‌سه‌ری ئه‌وکاره‌بکات وه‌یارمته‌ی شیخ ئه‌حمه‌دو، مه‌لامسته‌فای دابایه، نایه‌وی که‌ئه‌وکاره‌بکات، ئه‌وه‌به‌هیچ‌چه‌شنیک به‌قازانجی نیه، وه‌هه‌روه‌ها دووپاته‌ی کرده‌وه‌و، به‌سه‌روک وه‌زیری گوت که‌ته‌واوی مه‌لبه‌ندی بارزان له‌مه‌ترسی (قات و قزی) دایه‌وه‌حکومت له‌وبابه‌ته‌وه‌چاره‌سه‌ریکی نه‌کردووه. ۱۵

له سه ره شه و شه ژا، له مانگی د سیامبری ۱۹۴۳ بریتانیا له بهرامبر ئاکاری سه ره که وتنی بارزانی خوڤو، ترسی ژی نشت وه دهستی کرد به ناردنی هیزی سووکی مو توریزه بولای دینا نیزیک به شاری ره واندر. شهویش مه بهست به وه بوو که شه فسه ره کانی ئرتباتی خوڤی، وه ههروه ها سه ربازه ئاسووریه کان که له که مپیکی هیزی نیزامی دابوون بپاریژی، وه به هیزی عراقی سه لمینی که بکشیته وه پاشی.

وه زارتهی دهره وهی ئینگلیس له کورن والیسی ویست که به بارزانی زا بگهینی که به وجورهی که ده بزویته وه، "کاری حکومتی بریتانیا له زه حمهت داوی"، به لام له سه ره شه و ژا بارزانی هیژی بو سه ر دینا برد له ۶ مانگی دی سامبری ۱۹۴۳ گوڤاری "هیوا" بزیار نامه کی کومهلنا وه ندی کوردستان له چاپ داوه به نه شه وهی نه جیبی عراقی زا گه یاند که دژی ئاکاری رامیاری دهوله تی عراق، وه ره وشتی حکومتی "دیکتاتوری عراق که له ژیر نه خشو، چاوه دیری یاسای ئاتلانتیک دایه، پیویسته خه بات بکری. ۱۷

به راستی شورشی بارزانی، ئینگلیسیکانی ناوچهی عراقی له مه ترسی هاویشتبوو، له نیوه راستی مانگی دیسامبری ۱۹۴۳، کورن والیس چاویبه که وتنیکی دیکه ی له سه روک وه زیرانی عراق (نوری سه عید) کرد وه پئی گوت که "شورشی کورد" وادیاره سه ره تای (مه ترسیکی راسته قینه" ی ههیه وه، وادیاره که بو لای داوا کردنی مافی نه ته وایه تی گشتی ده چی. به لام کورن والیس، له وشک و گومانه شه دابوو که ژا په رینه که ی بارزانی نه کا مه ترسیکی بو سه ر چاوه نه فته کان به ههست بیینی، هاتو، چو له ناره حه تی باوی.

۶- هاتو، چو و ارتباتی بارزانی - کورن والیس

کورن والیس نامیله که یه کی پر له هه ره شه له بارزانی نووسی، وه پئی زا گه یاند بوو که ئاکاری وی مه ترسی بو ئیعه هینا وه ته پیش، وه ههروه ها نه سیحه تی کرد بوو که خوڤی به دهسته وه بدات. بارزانی که له وه لام دا گوت بووی که له بالویزی ئینگلیس داوا ده کات که له بهینی کورده کان، دهوله تی عراق دا نیونجی بییت، به لام گوڤیان نه دایه. ته وای ته و قسانه ی که له نامیله که کان دا هات بوون، وا

وه‌ده‌رده‌که‌وئی^۲ که ملامسته‌فاله له ساله‌کانی ۴۳ - ۱۹۴۴دا به‌شیکی تازه‌ی هات‌وچۆ له‌به‌ینی خوبی و ئینگلیس به‌هه‌ست‌هینابوو، به‌لام هه‌رله‌وکاته‌دا "هیا" لایه‌ن‌گری له بارزانی ده‌کردو، ده‌ی‌نووسی که بارزانی، به‌راستی پیاویکی دژی ئمپریالیسته. له ۲۳ دیسامبری ۱۹۴۳دا له‌پیش‌ئه‌وه‌ی که نامه‌ی کۆرن‌والیس به‌ده‌ستی ملامسته‌فا بگات، بارزانی نامه‌یه‌کی بو^۱ بالویزی بریتانیا له‌به‌غدا نووسی بو، وه‌جیژنی "نوئیل" ی پیروزیایی بی‌گوت‌بوو، وه هه‌روه‌ها له نامه‌که‌دا گوتبووی که: له خودای مه‌زن سه‌رکه‌وتن و پیروزی ده‌ولتی بریتانیای به‌سه‌ر ئالمان‌دا دا‌واده‌کات، چوون ئاواتی هه‌موو گهلانی جیهانه، به‌لام ئه‌وه‌ی که جیتی سه‌رسوورمانه، ئه‌وه‌یه که نووسی بووشی که: من له ناخی دل‌ه‌وه سه‌ر بو^۲ ئیوه شوڤر ده‌که‌مه‌وه، وه وه‌ک باب و کورپیک ده‌بزوومه‌وه.

بارزانی هه‌روه‌ها به‌چه‌شنی پیاوه‌زامیاریکانی^۳ ژۆژنه‌لات‌زۆر به‌گرنگی نووسی بووی که: "بیروباوه‌پیک ئه‌وتۆی له‌گشت‌دا به ده‌ولتی ئینگلیس هه‌به‌وه به‌لکو پتر له‌وه‌ی که فکر ده‌که‌نه‌وه له‌به‌رچاودایه‌ا

ئینجا به شوینی ئه‌وه‌ی‌دا که حکومه‌تی عراقیی^۴ تاوان‌بار کردبوو که ئه‌وی مه‌جبور کردبوو که "به‌رگری له‌خویی بگات" هه‌روه‌ها له‌نامیلکه که دا نووسی بووی که به‌راستی ئاگاداری له‌ج بوردنی عراق فرۆفیلی زۆرتی‌دایه وه له کورن‌والیسی ویست بوو که ئه‌فسه‌ری عالی‌مه‌قامی خو^۵ به‌نیوی ماژۆرستی پینگ که به‌ولات شاره‌زایه بو^۶ پرسیار بنیژ و له باره‌ی مه‌سه‌له‌که‌دا بیرورای خه‌لکی بزانی: بارزانی هه‌روه‌ها له ئاکام‌دا نووسی بووی که: "به‌هه‌ر چه‌شنیک بی^۷ من فرمانی پادشای ئیوه له‌سه‌رسرو، له‌سه‌رچاوا دانه‌نیم" - به‌لام له‌کاتی خویندنه‌وه‌ی نامه‌که‌دا وه‌رگیز ئاوا ده‌لی^۸ "ئیمه له‌به‌رانبه‌ر پادشای ئیوه‌دا سه‌ر داده‌نوینین". له ۲۷ دیسامبری ۱۹۴۳ له‌کاتی‌که‌دا که بارزانی به‌چه‌شنی (ئولتیماتوم" به‌کۆرن‌والیسی وه‌لام دا‌بووه، له‌سه‌رژا دا‌وای کردبوو که بریتانیا له‌لی^۹ بوردنی گشتی‌دا چاوه‌دیژی بکا، وه له بالویزی ئینگلیسی ویست‌بوو که به حکومه‌تی عراق: "فرمان بدات" که پارتیزانه‌کانی ئازادو، ده‌ست‌ژۆ بی‌لیته‌وه، وه بو‌خویشی ئیداره‌کردنی ناوچه‌ی بارزان به‌دسته‌وه‌بگرئ.

سه‌رئه‌نجام کورن‌والیس دا‌وای له ده‌ولتی عراق کرد که پتر قازانجی کورده‌کانی له‌به‌رچاوبی^{۱۰} وه له‌گه‌ل سه‌روکه‌کان هات‌وچۆی به‌په‌یوه‌به‌ری^{۱۱}، ته‌نانه‌ت

(شیخ ئەحمەد و، شیخ مەحمودیش بو نوینەرایەتی دانشتگەیی سەنا پێشنیار بکات .

۱۹

۷- سرنجدان و، مئالا لەسەر مەجید مستەفا

لە کاتی کدا که ئینگلیس فشاری دینا، نوری سەعید لە ۲۵ دیسامبری ۱۹۴۳ دا کابینەیی خۆیی گۆڕی وە هەزیرایی کوردی بەنیۆ مەجید مستەفا که لە کوردە بە نیۆدارەکانی سولەیمانی بوو، بو کابینە هینا، که دەگوتری بو پاراستن و، زاگرتن لە کابینەیی خۆیی بوو .

هیندی لە کوردە ناو دارەکان، لەو بارەدا دەیانگوت که مەجید مستەفا لە لایەن گەنجە کوردەکانی سازمانی هیوا بە دوژمن دەناسری، وە ئەوی بە پیاویکی "هەوال بەری بە کریگیروای ئینگلیس" دەزانن وە هەر وەها خائن بە نەتەوهی کورد . ۲۰

دیار بوو لە کابینەدا سەرۆک وەزیر لایەنگری لە مەجید مستەفای دەکرد، بەلام هیندی لە ئەندامانی کابینە ناخۆشیان دەویست، وە لە ئاکام دا هەل بەزان و، دا بەزانیکی زوۆری لە کابینەدا بە هەست هینا بوو .

وا وە دەردە کەوت که راویژی زاریان یەکنیە، چوونکه گەفت و، گووی لە کابینەدا جوۆر بە جوۆر بوو . مەجید مستەفا پرای گەیاند که من بیرو، باو هەژم وایە که لە زیگای رامیاری و، تاکتیکە وە . مەسەلەیی شوۆرشە که بە جی بیت، نە ک لە پێگای ناردنی هیژ و شەر . وە هەر وەها گوتی ژمارەیی شورشگێڕەکان زوۆر بە چاکی دیاری نەکراو، وە پێویستە بزاندردی که سەر وەکانی شورشگێڕ تاکوۆی یەکیان هەمیە، ئینجا پاش ئەو خەبەرانی، ئەو وەخت هیژ وە کار بکەوی .

ئەوی که شایانی باسە، مەجید مستەفا پێشنیاری کرد که شیخ ئەحمەد بو و لاتیی بارزان بگەڕێتە وە بە مەلامستەفای بلی که جینگایەکی دوور لە میدانی شەرپی دابنی تاکو ووت و، ویژی لی بکری . کاتیک ئەو گەفت و، گوپەکرا، داخووازهکانی مەلامستەفا لە دانشتنی وەزیران دا قسەیی لی بکری . سەر ئەنجام گەرانەوهی دووبرا لە سی برایان، بوخوی نیوان ناکوکی لە بەینیان دا بە هەست دینیی که بە سوود و، قازانجی ئیمە تەواودەبی، وە لە ئاکام دا شوۆرشەکیان لیک بلاو دەبی وەیان دەبیته دووبر . مەجید مستەفا پێی وابوو که ئەوسیی برایە ناتوانن لەسەر یەک

فکرورابن ٣١ مهجید مستهفا ههروهه له حکومهتی ویست که لهبهینی ئاکرا، وه ئامیدیا، بو بیلله خهتی تلفون بکیشری تا ئاگامان لهوهمهلهبهنده ههبی .
 بو دانانی پۆستی پولیسی "به هیژو، قهوهت" دهست بهکاربین، وه ئاوه دانیکان به تهرخان یان بهنرخیکی زۆر کهم به جوتیارهکان بدری که ئهوه کاریکی زۆر به قازانجه بو مه .

له ئاکام دا مهجید مستهفا پشنیاری به کابینه کرد که ئیدارهیهکی راستهقینهی کوشهری که مه بهست به "کهم کردنی نفوزی شیخ ئهحمهد" بی دابندرئ . وه به وهزیری پراوته دبیرکه ری گوت که ئه گهر ئه وه نه خشهیه به چاکی بهرپڕیوه نه بردرا، ئینجا له پڕیگایه کی دیکه وه به سه ر شوژشگیره کان دا دهتووانین فایق بین .
 ئینجا ووتو، ویژیک له بهینی مهجید مستهفا و ملامستهفا، وه هیندئ له زابهره کورده کان له ١٥ زانوییهی ١٩٤٤ له میژگه سوور پیکه هات . له ئاکام دا سی ووته له لایهن وهزیری کورده وه له پیش ملامستهفا داندرا: چه شنئی ووتو، ویژئ خوی به وهزیره کانی پراو، ته دبیری بدات، کورتهی ئه و، ووتو، ویژه به کورن والیس به وه زارتهی ده ره وهی ئینگلیس رابگه پندرئ، وه پراویژو، ووته ی کورده کان ٢٢ بگوترئ . یه کیک له پیش نیاره کانی مهجید مستهفا که دهنگی داوه، مه سه له ی زاپه رینی کورده کان بوو، وه نیو بردنی ئه فسه ره کورده کان که به تاییهت به نیوی ئه فسه رانی زابت هه ل بزاردرا بوون که هیمنی له ناوچه که دا له ژیرچاوه دیری ئه وان بیته .

حکومهتی عراق له وابه ته وه زۆر پیی نه ده چه قاند، به لام به راستی ئه و مه سه له یه زۆر گرنگ بوو: که "شوژشگیره کان" له به خشین به شداربن، وه پۆستی پولیسی ش له ناوچه که دا دابندرئ، هیژئ عراق له میژگه سوور بکشیته وه .

٨ - سه ر دانوواندنی بارزانی بوکاربه دهسته کانی به غدا

له ٢٢ مانگی فیورییهی ١٩٤٤ دا بارزانی به چه شنئ ره سمی له گه ل دووا زده ئه فسه ر له هاواله کانی که یه کیان فهتاج ئاغای سه روکی هه رکئ بوو، بو ماوه ی چه ند زۆزان زۆر به گه رم و گوژیوه . له لایهن حکومهتی به غدا یه وه میوانداریان لی کرا . له وچه ند زۆزه دا بارزانی له گه ل بالوئیزی ئینگلیس له باره ی

هیندی له مه سه له کانی کوردستان که به راستی چاره وروانی نه ده کرا، ووت و، و بیژی کرد، وه به هیوای وهی بووکاتی که کابینه ده گوری، وه چه شنی ناوچهی شمالش له ئال وگور دا ده بی .

مانه وهی کورده کان له به غدایه، واوی ده چوو که ئه و کوپه بو سهردان نیکی ره سی چۆته به غدایه، نه ک بو "سهر دان واندن" .

بو کورن والیس، بالویزی ئینگلیس، وا ئاشکرا ببوو که ئاکارو کرده وهی مه لامسته فا، وه ژاپه رینه که ی به چه شنیکی ژیک و پیک به ریوه ده چی، وه به تایبته ئه وه له ستانه بو لاواز کردنی حکومه ته له ئاکام دا . " ۲۳

ئینجا وه ختیک که دیترا له به غدایه زور به گه رم وتینه وه له مه لامسته فا، وه هاو رییه کانی پیشوازی، میوانداری کراوه، عه ره به ناسیونالیسته کان شیرو تینیان ده کیشاو، قه لسو، نار ه حمت بوون، وه تا ئه و را ده یی که مه لامسته فا مانه وهی خوبی له به غدایه کورت کرده وه (۲۴) وه له ولایه شه وه سیاسه تی مه جید مسته فا له لایهن نوینه رانی مه جلسی سه نا وه له دانسته گی سه نادا ره خنه ی لیگرا .

۹ - پی لی خشان دنی وه عده کان

کات و، واز زور زوو گوژا، وه روو به خرابی ژویشته . له نیوهی مانگی ئاوریلی ۱۹۴۴ دا به نیگه رانی وه ژاگه باندره که ئه وه هه موو هه ول و، ته قه لاه و، هه لو یسته که بو "هین کردنه وهی ناوچهی کوردستان دراوه، به هیچ کوی نه گه یشتوه" کورن والیس "گفت و گو یه کی زور گرنگی" له گه ل عه بد وول ئیلاه ناییی پادشای عهراق کرد، ئه وه ووت و، و یژه کاتیک بوو که ده یه ویست بجیته کوردستانی وه له گه ل سه رو که کورده کان له نزیک ئامادیا وه ره واندز پیک بگه ن و قسه بگه ن .

ئینجا له وه ده مه عاسته مه دا بالویزخانه له ۱۴ ئاوریلی ۱۹۴۴ دا نامیلکه یه کی تازه ی بارزانی پی گه یشت که بونی گلیبی لی ده هات، وه بارزانی گوت بووی که حکومه ت قه ول و قه را ریکی که پیویست بوو له ناوچهی کوردستان دا ، به چی نه گه یاندوه، جگه له وه ش هیژی تازه ی نیزامی بو سه ر بازخانه کانی کوردستان نار دووه، وه ساخ لوو، پسته کانی قایم تر کرده .

مەلامستەفا ھاوتای ئەو نامیلکەییە، بۆ ئەفسەرانى پامیاری شاری موسل، وە ھەر وەھا بۆ مەجید مستەفا، دوونامەى دیکەى ناردبوو، وەگوتبووی کە بوخۆشێ تەنشت نەتە وەنەجیبەکەى بۆ وەرگرتنى مافەکەیان قەت پاناوەستن، خەبات دەکن، وەتەنانت حکومەتى بریتانیای گەرەش لەگەل ئاکارو کردەوہى ئیمە بەدزى نابزویتەوہ، وە دانى بەسەر دادینى. ۲۵

بالیۆزخانە ھەر وەھا لە نایبى پادشای عراقى داوا کرد کە لەگەل کوردەکانى شاری رەواندز کوپوونەوہیەکی ھەبێ کە بتوانن لەگەل بارزانى ش لەئاکام دا چاوپێ کەوتنیاں بەجى بیت.

بەلام (کاتیکی نالەبار) ھاتەپیشى وە کوپوونەوہى شاری ئامادیای تیک داو، ھەر وەھا کوپوونەوہى شاری رەواندز کورت کراوہ، وە بارزانى مەبەست بە بارینى باران، وە... مەبەست بەنەھاتنەکەى گوناح بارکرا.

۱۰ - نوری سعیدو، کورد

لەنیۆەرەستى مانگی مەى ۱۹۴۴دا، نوری سعید سەفەریکی بو، کوردستان کرد: ھاوړی لەگەل مەجید مستەفا "شاربەشار" گەرا، بۆ شارەکانى موسل، کەرکوک ھولێرچوو، وە لەبەرانبەر سەفی ئەفسەران لە باشگای وان دا ووتاری بلاوہ کردەوہ، وە ھەر وەھا خۆى بە ھەوادارى کوردان نیشان دەدا، لەو ووتارانەدا بەرگری لەمەسەلەى نەتەواپەتى دەکرد وە تەنانت گوتى کە من ئامادەم کە کاروکرەوہى کوردەکان بەرپوہ بچى، وە مافى ناوچەئى (لیوا) بەکوردان بەدریت... ئینجا لەکاتیکی دا کە نەخشی لایەن گرانەى بەگومانی خۆى بەنیوی "وہکیلى کوردان" دەگێرا. گوتى سەرک وەزیر لە "دایکەوہ کوردە". لەکاتیکی دا کە ھەولێ دەدا لەووتارەکانى خۆی دا وابنوینى کە بۆرێک و پێک کردنى مەسەلەکە تى دەکوشى وە تەقەل لای ئەوہیە کە کوردەکان ھەموو لەدەورووبەرى مەلامستەفا کوگاتەوہ،^{۲۶} واتە لەو سەفەرەدا نوری سعید لەگەل مستەفامەجیدى زۆر بەگەرەم و گوژپوہ بەدوواى مەسەلەکە یەوہ بوو، وە ھەلوئستیشى ئەوہ بوو کە بزانی راویژى زارو، ئاکارى راستەقینەى مەجید مستەفاش بە چ چەشنیکە.

لە ئاکام دا نوری سعید بە مەجید مستەفای راگەیاندا کە لە کوردستان

بمی نیتوه، وه "چهک و ئەسلهحهکان" له ملامستهفا بستیی نیتوه.

مهجیدمستهفا بهپیشنیاری نوری سهعیدی ری دهست نهدا وه پپی گوت، جا چون ده بی که ههتائیستا حکومهت ههنگاویکی بهچاکی که بو کوردستان ههله نههیناوه تهوه، لهو کاتهوساته دا چهک و ئەسلهحه کوکاتهوه، وه ئەوکاره ساته بههیچ لانیک دروست نیه.

ئینجا ئەووتو، ویزه بهسهه سوورماوی له بهینی نوری سهعیدو مهجیدمستهفا که دریزی هه بوو، نوری سهعید له نیوان قسهکان دا گوتی: ئەوانه ی که گوت هچیان وهلامی پرسیری من نه بوون، وه بههیچ جوړیک کاروباری کوردستان راست ناکاتهوه.

مهجید مستهفا گوتی: "من بهو کاره ی که تو له بهرچاوته بلینی نادهم" ئەگهه تو ده تهوی ژاوته دبیریکی جوان بکه ی وه ریگایه کی باش به بیینیوه، بهو جوړه ی که ده لیی نابی، تو لهو وه خته دا ۳۰ تا ۴۰ ئەفسه ری کوردت تهینا به گوناخی کوردبوون بوچ له سهه ئیش وکار لابر دوون؟" نوری سهعید گوتی: "من نامهوی هیزی نیزامی له خووم نارازی بکه م، بوخاتری ئەوه ی که ملامستهفا له من رازی بیت."

مهجید مستهفا له پاشان په ری سهه قسهکانی نوری سهعید وگوتی: "پهس تو به هیچ جوړیک ناتهووی کاریک بو کورده کان بکه ی، ئایا وانیه؟ تو ده تهوی به من بله ی که بو دروست کردنی ئاوه روپهک تهینا ۱۵ دیناران خهه کی؟ ئایا تو تا کووئیستا بو به زیوه پردنی په ی بهرزی خویندن بو کورده کان هیچ ههنگاویکت هه لی ئاوه؟ وهین هه لیان هیناوه، ئایا چه ن مرۆف له په ی خویندنی عالی به شدار بوون؟

سهه ئه نجام به هههه چونیک بوو، مهجیدمستهفا به لینی دا که بو ووتو، ویزه به چیه لای ملامستهفا، وه داوای لی کرد که چه که کان کوکاتهوه، بیان داتهوه به دهوله تی.

ووتو، ویزه له نیوه ی مانگی مه ی ۱۹۴۴ د دهستی په کرا، حاکمی موسلو، رایزه نی رامیاری له شمال دا به نیوی مازور کینچ 'Kinch' لهو گهت وگوپه دا به شداریان کردبوو.

بارزانی به تپراشکاووی، ئاشکرای رای گه یاند که له ساخلوکانی میژگه سوور

و بیلله که ههروا دین به قهوت بن، بهچاکی ئاگای لیبه وه چاوهرووانی دهکات، شهوش مههست بهوهیه که ئیتر وهک سالی ۱۹۳۱ ی لی نهیه که هیزی عراق گه مارۆی داو، کاره ساتی به سه رهینا. وه ههروهها گوئی تا شه کاروباره له سهر شهوژیوشوینه بی" به هیچ چه شنیک له حکومه تی عراق لهو بابه ته شه خاترجه منیه"

ئینجا لهووت و، ویزه دا حاکمی موسل به که لله شه قیوه به بارزانی گوت که ده بی ۱۱ ره شاش، ۷۲ تفهنگ بده یه وه، وه ۲۵۰ سه رباز که هه لاتونه لای تو وه نایانه وی بگه ژینه وه پیویسته به ژور بیان نیژ یوه.

بارزانی گوئی بووقسانه دانه خست و، ته نیا ژای گه یاند که ده بی له بابهت مه سه له ی لی بووردن باس بکری وه ههروهها له بابه ی سه ربازه گرتوکان داگوئی، شهوانه به قسه ی من ناکن و، ناگه ژینه وه! به کورتی بلین شه ژسته ووت و، ویزانه پترله ۶ سه عات به رده وام بوو!

ئینجا به سه رهاتیک و هه ل که وتیک له لایهن ماژور کنیچه وه ئاشکرا کراوه که له بهینی ئینگلیسو، بارزانی که ی نو، به یینیک ههستی هه بووه.

کنیچ سه ره نه جام بارزانی کیشا قهراغی و، پیی گوت که به راستی له گه ل ئاور گالته ده که ی! وه له تو م ده وی که ئیتر شه نامیکه نالیکانه بو من نه نو سی. پیی ژا که یاند که ۱۰ سه ربازی په نابهری چه کدار بداته وه

۲۸

۱۱ - وه ستانی شه ره له (ژوئنی ۱۹۴۴ تا ژوئنی ۱۹۴۵)

نیگه رانی ئینگلیس له مه سه له ی کوردستان له ژوئنی ۱۹۴۴ دا پتر ئاشکرا بوو، واته پاش لی کهوتنی نوری سه عید له سه روکایه تی له (۳ ژوئنی ۱۹۴۴) زیاتر به دگومان ببوون، ته نانهت له سه رکار نه مانی نوری سه عید له گه ل مه سه له ی کورد تیکه ل ببوو.

لهووت و، ویزیکی کله بهینی وه زیری ناخوئی عراق وه کورن والیس کرا، بالویزی ئینگلیس گوئی که عراق پیویسته به رنامه یه کی تازه بو پیش کهوتنی کاروبار له کوردستان دا دابنی، وه مه سه له ی کورد له بهر چاوبی تا کو بارزانی لهونیوه دا وهک ((قاره مانی - نه ته وایه تی مافه کانی کورد)) نه ناسه ری و، ته مه شان کری، وه به حکومه تی عراق پیی ژا گه یاند که ((حکومهت نابی بی پرسو،

رای من هیژی بو ناوچهی کوردستان بنیژی) (۲۹!

له ناخری ژوئیهی ۱۹۴۴ ماژور کتێج، چاوی کهنیگی تازهی له بارزانی کردو، بهو بیرو ژاویه گوتی من که ووتو، ویستێژم له گهل بارزانی کردوه، زۆر به زمانیکی چهورو، نهرم دوواوم، وه پێزم زۆر گرتووهو، پیم ههل کوتوه، به راستی ههرده بوو واش بییت!

ئینجا بارزانی له سهردهمی خووازتنی کچی مهحمود ئاغای زیباری دابوو، ههل لولسیتی شهوه بوو نفوزی خوپی تاسنووری ئیران په ره پێدات وه له گهل په قیبی خوپی ییکیته به ههست بیتهی وه ههروهها له عه شیره کوردهکانی ئیرانی یارمهتی وه گرگی.

ئینجا کات واهاته پێشی که ماژور گتێج وازی له ناوچهی زیبار هینا، وه له کاتیک دا که پێی خوش نه بوو که هیچ کار به دستیک بو کوردستان بچیت، رای گه یاند که پێویسته ئیمه خویمان له تین وهان دانی ئاژاوهی کوردستان به پارێزین، مه بهست به وه که شهوکاره به قازانجی مه نیه. " ۳۰

پاش چهند مانگی که دههات شهر له کوردستان دا راهه ستیندری: هیژی حکومت له ناوچهی شمال دا پاشه کشه ی کرد، وا وه ده رده کهوت که ده گوتری که چه شنه سه ره به ستیک له کوردستان دا به پێوه برد راهه، بارزانی به سه روک ده ناسرا، وه تاده هوک به گهرو گرتو، کاروباری هوژو، عه شیره تهکان راده گه شت. به لام له ئاوریلی ۱۹۴۵ دا با لویزی ئینگلیس به نیوی ستون هیور ببرد، به جیگای کورن والیس داندرا، بارو، دوخی مه سه له که گوپردرا.

له نامه ی خودا حافیزی دا کورن والیس بو بارزانی نویسیوی که حکومتی عراق ده یهوی یاسای لی بوردن له دانسته گی به غدادا به پێوه به ری تاهیمنا یه تی له ناوچه که دا به ههست بییت. " ۳۱

یاسای لی بوردن له ۱۵ ئاوریلی ۱۹۴۵ سه لماندرا، به لام شهو یاسایه زۆر چوکو، مه محدود بوو، واته سه ر بازو، پولیسیکی که له ماوه ی شهر دا هاتبوونه نیو شوپشی کوردستان وه بهر شهو یاسایه نه ده کهوتن!

رۆپیشتنی کورن والیس، وه گوپانی وی به رانه ر بوو له گهل شهوه که دههات دووژمنایه تی، شهر لهو لاتی ئوروو پادا تهواوی، وه هه ره به وجوره ش چاوه دیری دهکرا که ووتو، ویژو، هات و چۆش له نیوان ئینگلیسو، بارزانی بێردریو، کوتاشی

پیی بیت .

حکومتهی عراق لهوبارهوه زۆری پهروش بوو، وه گومانی دهبرد که مه بهست به کورده کانه وه لهوکاره دا دهستی کیشاوه ته وه . بهلام بالوویزی تازه ئینگلیس رای گه یاند که حکومتی بریتانیا له کاتیک دا که قازانجی کورده کانی له بهر چاوه ، له سه ره وه شرا قهت ته فاوت له بهینی ههردوکیان دادانانی : ئەفسهرانی ئینگلیس نایانه وی که بو لیده ره کورده کان زور گوئی شوڕ کهنه وه . . . وه کورده کان به چاوی گهشتی چا وولئ ده کرین ، وه هیچ کاتیک مه سه له ی که مایه تی نه ته وه ئی له بهر چا و نه ، به لکو مه سه له ی ته واوی ولات مه بهست و ، هه لوئستی ئیمه یه . ۳۲

۱۲ - شهزی ۱۹۴۵

له رۆژه کانی ئاخری مانگی مارس ی ۱۹۴۵ شهز ده هات به گورجی دهستی پی بکری : به موته سه ریفی (حاکم) ی شاری هه ولیر راگه یاندرابوو کسه هه لوئست وایه که مه قه ره کانی پولیس له ناوچه که دا ، دابمه زریته وه . بارزانی زۆرزوو له و با به ته وه دهنگی خو ی ده ربزی ، وه گوئی حکومت بو قسه ی خویی ریزدانانی ، بهلام حکومت گوئی نه دایه .

له ۷ ی ئوتی ۱۹۴۵ ، له بارزان دا پیشهاتیک زووی دا ، واته تا قمیک که هاتبو بارزان وه دهیه ویست مه درسه و پۆستی پولیس دامه زری نیته وه ، پیش مه رگه کانی بارزانی وه ده ریان نان . بو رۆزی ۸ مانگی ئوت ، ئەسه دئاغا خو شهوی "ئیداره ی ناوچه ئی حکومتی مه رکه زی) له بارزان دا تیکه وه پیچا . هه ر له وکات دا بارزانی زور به توندوتیژیوه به گولونیل عید که له مو سل بوو ، وه لامی دایه که به و ئا کارانه ده بی چا وه پروانی پیشهاتی دیکه شی ببی ، وه پیی راگه یاند که هیوا وایه که هیزی پولیسی ده ولته تی به ته واوی له ناوچه که بکشیته وه .

۱۳ - دووبەرەکی ئینگلیسو، عراق

له ۸ى ئوتى ۱۹۴۵ رڤاو، ئەدبیركەرى وهزیرى عراق پىچەقاندو گوتى پىۆیسته هیژی نىزامى، ناوچەى بارزان بگریتەوه وه "بمزووچكى زوو كه بكرى" گوناح بارهكان له بهند بكات .

ژى نیرال پانتون گهروهى كوڤرى نىزامى بریتانیا بهحکومهتى عراقیى راگه یاند كه له تەدارەكى هیژش بو سەر ناوچەى بارزان دا نەبیت، وه پىۆیسته ئەوکاره بهشینهئى بگریت، وه تا رینگاو بانەكان دروست نەكرى نەخشەى دەست درىژی بو سەر ناوچەى بارزان به قازانج نیه، وه به گومان دەبى ئەوکاره له ۱۵ى سى پتامبر را دەستى پى بكرى .

بهلام دەولهتى عراق به بیرو، راي خو ی پى و ابو كه له ماوهى دوویاسى حەوتوو ان دا دەتووانى ناوچەى بارزان بگریتە وه بو پى شەوه بچى، جا بهو مه بهسته به قسەى ژى نیرال زانتونى نەکرد .

به گومانى ژى نیرال پانتون، ئاكارى نىزامى هیژی عراق "لەنەزم ونیزامى كى زور باش به شدار نەبوو" وه بهشى زورى له سەربازە عراقى كان (خراپ تى گەيشت بوون))، عینجا له یارمهتى دانو، ناردنى ئەفسەرەكانى ئینگلیس خو ی پاراست !

وه له ۱۶ى ئوتى ۱۹۴۵ کاردارى بریتانیا ئاگادارى به سەروك وهزیردا كه بریتانیاى گهوره تەنیا له كارى كدا خو ی تیۆه رده دا كه بو خو ی مه سلەحه تى له سەربى .

۱۴ - ههوه لىن هیژشى عراقى كان

عینجا عراق گوتى به قسەكانى بریتانیا كه به تهقیه وه گوت بووى نەدايه، وه ناوچەى بیل له ی بو مباران کرد وه له ۱۳ و ۱۵ى ئوت خو ی بو هیژشى كى گهوره

ئاماده کرد، وه سی گوردانیان دژی بارزانی ناردی ناوچهی بارزان. بارزانی ۷۵۰ پیش مهرگهی له ناوچهی برادوست راگرت، وه دوو که ماندوسی له ناوچهی ئامادیان دانا که ئهوانه به چه کو، ئهسله حه و، ره شاشی سووک که له سالی ۱۹۴۳ دا له عراقیگان گرت بوو، چه کدار بوون. هه وه لاین شه ره له سیدکان دهستی پیکرا: وه هیزی عراق توووشی به لایه کی گوره بوو، سهد سهربازی له دهست دا. به شوینی ئه وه دا سه روک وه زیری عراق له هیزی ئاسمانی سه لته نه تی ئینگلیسی دا واگرد که له شه ره که دا به شداری بکات، به لام کارداری ئنگلیس گوئی نه دایه، وه، به سه رهاتی ۱۶ ئوتی دووپاته کرده وه! ۳۳

۱۵ - شکانی تازهی هیزی عراق

له هه وه لی مانگی سی پتامبر، عراقیگان ۱۴۵۰ سهربازیان له شاری ئاکرا، وه ره واندزوه ناردی ناوچهی بارزان، وه میرگه سوور، وادیار بوو، ئه وه هه وه لاین هیژی گوره یانه. به لام توووشی شکانیکی گوره بوون: هه وه لاین ستوون کله ره واندزوه بو پیشه وه دههات، له نیژیک شاری مه زناوه. شه پیکری تووندی کرد، به لام شکان و ته سلیم بوون، وه زه ره روزانیکی زوژی ویکه وت. دوو هه مین ستوونیکی که له ئاکرا وههات، زینار گه مارودا، وه پاش شه پیکری تووند که نه خشه ی ئه وه بوو وه ده بوو له ۸ سی پتامبر پاشه کشه ی بکات، توووشی دهسته یه کی کوردان ده بی که دژی هیژی دهست پی کرده بوو، وه بارزانی بوخوی له وشه ره دا بوو، ئینجا له وه به ره نگاری دا ۱۶ سهرباز بریندار بوون وه یان کوژران، وه سی توپی سه حه رانیان لیگرا!

ئه وه ۲ سه ره که وتنه بو بارزانی بوو به هوی ئه وه که ده نگ بداته وه، وه ناوبانگ بکات، وه ئاکارو، تاکتیکی نیزامی بارزانی به چینه سه ری وه ژماره ی پیش مه رگه کانی پتر بیت، ته نانهت تاراده ی ۲۰۰۰ مرؤف بکات.

چلو نایه تی وکاتی حکومهت زور ناله بار و تاریک بوو، سه روکی پایه به رزی هیزی عراق رای گه یاند که پیرۆزی و، سه ره که وتنی شوژشگیره کان، بی شکو، گومان ده بی دهستی ده ره وه ی تی دابی، ده نا چوون ده بی ئه وان به و جو ره وه سه ره کون، وه ئه وه دستی شوژه وی تی دایه وه یارمه تی ئه وان!

له بهینی ووتو، ویزیکی که سرۆکی حکومهتی عراق له گهل ئنگلیسیکان له (له ۱۱ سی پتامبری) کرا، ژئی نیرال رانتون له ئاکاری شهْ له ناوچه که دا به توندی دوواو، گوتی: هیژی عراق تووشی ئی شتاو، کاره ساتیکی تیکنیکی بووه، وه زا به رایهتی و، ژهوشی ئه وکارهش زور غه له ت بووه.

۱۶ - مه محمود ئاغای زیباری پشتی بارزانی بهرده دات، له نه گاو کاتو، واز گورا!

له ۱۴ سی سپتامبری ۱۹۴۵ دا مه محمود ئاغای زیباری که خه زوورو، هاوکاری بارزانی بوو دهستی له شهْر کیشاوه. به میان نامهیهکی که بالوژی بریتانیا له به غدایه بلاوی کرده وه، ئاشکرای کرد که مه بهستی "پشت بهردان و، گه ژانه وه" ی مه محمود ئاغا ئهویه که: ههول دان بو وه زارتهی ناوخو له لایهن زیباریکان، بو دانانی عه شیرته که یه که له ژیانیکی باشدا که لگوه گرگن، پناوه رامیاریکانی ئنگلیس رایان گه یاند که^{۳۴} ئه سلحه وه، پوول له ناوچه که دا بلاو ده که نه وه، وه سرۆکی زیباریکان پیاوه کانی خوئی له ژیر فه رمانی حکومهتی عراق داناوه، وه ههروه ها به شوینی ئه وه دا له لایهن شیخ ژه شیدی لولان، وه ره قیب ئاغا سرۆکی عیلی سوورچیکان ئه وکاره ده کری. له ئاکام دا ئه وکاره قه وه ت و هیژی عراقیی پتر کرد، واته شاره زایه تی و، پی زانیکی کورده کان له ناوچه که دا، بی شک بارزانیکان بی هیژده کات. وادیار بوو که سرۆکه کورده کان له لایهن حکومه ته وه به پوول کردراون.

۱۷ - تهواو بوونی هیرش

له هه وه لی ئۆکتوبری ۱۹۴۵ دا هیژی ده ولته تی کیوی پیرسی گه مارو دا، وه له ۷ ئۆکتوبرش دا ههروه ها ناوچه ی بارزان گه مارو درا. به لام له سه ر ئه وه شهْرا، عراقیکان نه یان تووانی توله ی شکانی پشوویان بکه نه وه، وه هه ره به و جوژه ی که ژیییرال رانتون گوت بووی، هیمنایه تی له مه له بندی

بارزان دا به ئاکار و کردهوی نیزامی پینگ نایه، وه پیوسته له زیگی یاساو، کرده و هدا له نهتهوه عه شیره تەکان چاوه دیری بکری.

ئینجا بارزانی تانهو، رخنهی لی گیرا، وه له ئاسوی سهره وهی سنوور دا واته له شمال، تورکه کان سنوور یان لی بهست، پاش حهوتویک هموالیکی رهسی پای گه یاند که بارزانی تووانیویتی له گهل هیندی له پارتیزان و، پیش مهرگه کانی، بو و لاتی ئیران په نابهری.

۱۸ - دهنگدانه وهی شهر له دونیادا (له بهینی نهتهوهگان دا)

گه یشتی ۲۰۰ تا ۴۰۰ مۆفی پیش مهرگهی کوردی ئیران که له سنوری عراق - ئیران له ۲۰ی ئوتی ۱۹۴۵، راده بردن وه به یارمتهی بارزانی دههاتن، هومیدواریکی باشی به کوردهگان دابوو، وه ئهو هیزه ده بوو له کیوه کانی بارزان دا نشته جی بن، جا ئهو مهسهله په له دوینادا له نیو نهتهوهگان دا دهنگی داوه.

به شوینی ئهو همواله دا حهوتویک پاش، بالویزی شوروی ده ری بزی که کورده کانی ئیران که له شورشی بارزانی دا، هاوبهشیان کردوه له گهل ئیمه هات و چۆیان ههیه. پاش ده رۆژان له لایهن حکومتی ئەمریکا وه، بهیان نامه یهک وه ده ره کهوت که (ئیمه له وکاره در دۆنگین، وه مه بهست به هه لستانی و راپهرینی شمالی عراق نیگه ران!

له کاتی ووت و، ویژ له گهل پیاوه زامیاره کانی بالویزی بریتانیا له واشنگتن دا، سه روکی به شی رۆژه لاتی ناوه راست، له به شی ده ولت دا، مهسهله ی لایهن گرتنی ده ولته ی شوروی له شورشی شمالی عراق دا باس کردوه بهو نه نتیجه یه گه یشت که هاوبه شی کردنی هیژی نیزامی ده ولته ی ئنگلیس له شورشی شمالی عراق دا، به هیج چه شنیک مهسهله ی شهرقی ناوه راست که هیستا چاره سهری نه کراوه هه روا ماوه تهوه جی به جی ناکات " ! ۲۵

بو ئه امریکا وه ک عراقیگان زوون ببووه که: بی گومان کورده کان له یارمه تی ده ولته یکی " ده ره وه " به شدار ده بن، وه مهسهله ی چوونی ئارچو — روزویلت وابهسته ی نیزامی وه ئاجوودانی ئامریکا له عراق بو کوردستان دیاره زوړ به مهترسی وشکوه چاوه دیری لی ده کری.

پیاوه کاربه دهسته کانی بریتانیا له به عدادا پټیان لهوه نابوو که دهولتهی شوروی له مه سهلهی کوردستان دا به شداره، وه کاتیک له ئاخری سی پتامبری ۱۹۴۵ سیریدر بولارد بالوئیزی بریتانیا له تاران، له لایهن ههوالیکی رابهری له سهروکی جهنگی ئیران هاوالی وهرگرتوه که سهروکی گهره ی نیزامی (قازی مهحه ممد له مهباد له چاوی کهوتنیکی له گهل نمازعلی یوفی، ووت و ویژی کردوه که دهولتهی شوروی ته سمیمی ههیه که یارمهتی نیزامی بو بارزانی بنییری، وه ئنگلیسیکانی دانشتوی به غدایهش له وچاوپیکه و تنه وهیه که به راستی به پټیه بردراوه ههوالیان وهرگرتوه. ئینجا ئه وهیان سهلماند بوو که چاوی کهوتنی قازی مهحه ممد له گهل ئه فسه ره کانی شوروی کاریکی عادیه، وه هینده گرتگ نیه. ده گونجی بلین قازی مهحه ممد "شایه کی بی تاجو، تهختی کوردستان، وه سهروکی کمهتهی کوردان له مهباد دایه. وه پیاویکی گهره یه زور پیاوانی رامیاری که دینه ئه و ناوچه یه چاوی کهوتنیکی لهوی دهکن. ئنگلیسیکان دهیان گوت که ئه مریکایه کان ده بی له ههواله کانیان دا رای بگه یین تا مه سه له که بو خه لک زوون بی ته وه، وه پروانگهی ئه وکاره به چاکی دووانی بگیری. ۲۶

۱۹ - بارزانی و، حیزبی هیوا

پیش مه رگه کانی مهلامسته فای بارزانی له په ناو په سیوی کیوه کانی بارزان دا، بی خووارده مه نی و، تفاق و، بی پوول و، پاره، بی ده رمان وه بی ساز و بهرگی نیزامی ما بو ونه وه، وه ته نیا جینگایه کی که ده بوو هومیدیان بیته، حیزبی هیوا بوو. بهلام مهلامسته فا هاتو چو بی له گهل دوولایان هه بوو، یهک له گهل حیزبی هیوا، که ئه ویش زور به باشی زوون نه بوو، وه هات وچوسی دی له گهل ئینگلیسیان بوو. براگهره ی خوبی عه بد و سه لامی کرده پیاوی هات و، چو بی به یین سی خو ی، بریتانیا، وه مه به ستی له وکارهش ئه وه بوو که ئاکارو، زه وه شتی خو ی به چه شنیکی دی له بهر چاوی ئنگلیسیکان چاک بکاته وه، وه توله یان بو بکاته وه، وه ئه و جار به قسه یان بکات.

می لیشیکانی هیوا هیچ یارمه تیکیان له لایهن ده ولتهی ئمپریالیستی بریتانیا نه ده وست وه رگرن، به لکو ئه گهر یارمه تیان له ده ره وه وه رگرتبایه

دهیانهو بیست له لایهن مۆسکوه بی واته له دهولهتی شورهوی وه که دهتوانی له لای کوردستان ی ئیژانهوه بی کات . بهلام مهسه لهیه کی که گرینگ بوو، شهوه بوو که ئایا بوچی ئنگلیزیکان لهوباره دا به پیچهوانه ی شهمریکایه کان بزوتنه وه، وه نه خشی راسته قینه ی شوپه ویان لهوکاره دا به چاکی نه کوتوه . شهوه ی شایانی باسه ئنگلیزیکان چاوه دیری شهوه یان ده کرد که له ئیران کم و زور دی شتیک به ههست بیته ، بهلام ئنگلیزیکان تا کو به باشی لی نه کو ئنه وه وه به باشی نه زانسن که شورهوی به راستی له جیگایه ک دا ئاژاوه سازناکا ، وهک شهمریکایه کان له خورا له دههولو ، زورنا نادهن ، وههات و چوی خویان له ئیران دا له گهل شورهویکان له بهر چاوه ده گرن . عینجا هه مرچیک بی بارزانی نیوانی خوی له گهل هیوا له دووررو نیزیکه وه را دهگری ، له کاتیک دا که له ههوه له وه نه ی سهلماند که تا قمیک لهو حیزبه بیته بارزان وه ههروه ها پی و ابوو که شهوکاره چهل زوه . وه تنیا له سالی ۱۹۴۴ دا بوو که بارزانی ده ی سهلمینی که تا قمیک له ناسیونالیسته گه نه کان : وهک ۲۸

شهفسره عیززهت عهزیر، که بهکیک له شهفسره رابته کان بوو، که مهجید مستهفا به شهستوی دا بری بوو، بو شهوه ی که له "هیمنی و دابن کردنی" کوردستان دا تی کوشی، وه هیندی له شهفسرهکانی دیکه، وهک سه رهنگ دووهم شهمین رهواندزی وه کاپیتان عهبدول عهزیزی گیلانی کوری شیخ عهبدول (وه کوزی چوکی عهبدول قادر) میرحاج، له ئاکرا، فواد عارف (نهوه ی مهجید مستهفا) له پشه ره مستهفا خوشناو مهجید عالی، بیته لای بارزانی . شهوه ی که ئاشکرا بوو مهجید مستهفا بو خوی له شهندامانی پارته هیوا نه بوو، بهلام شهوه نه زانداوه که چون تهواوی شهو تا قمه ی که ناردویهتی، له شهندامانی هیوا بوون (جگه له فواد عارف) که وا بوو وادیاره، که لایهن گری شهو پارته بووه .

ئینگلیزیکان ههولیان ده دا که به هه ر چونیک بی له بزوتنه وه ی ناسیونالیستی کوردهکانی عراق دا دهستیان هه بی، بهلام گومانی ده برد که شهوانه ناسیونالیستی کن که بو لای چه پ چوون ۳۹. سه ره نه جام به دا خه وه، شهو بزوتنه وه یه، به چه ند شاخه ولک و پوک به ش کراو دژی یه کتر ده ست به کار بوون وه ههروه ها شورشی بارزانی گه یشته جیگایه کی عاسته م چونکه هیندی له وان دژی بارزانی کاریان ده کرد .

یهکیک له نهخشی گرینگی میلی شیانهی هیوا شهوه بوو که ههولّیدا وه بگهړی که کورده پولداره دهوله منده کان بهی نیتهوه و، بوّ بارزانی پوولیان لی وهرگرّی وه بهوجوره شهوان بولای یارمهتی نهتهوه که یان بکیشی . ۲۰

ئینجا بهشی زوری له گهنجهکانی حیزبی هیوا، بارزانیان وهک (شیخیکی مورتهج) چاو لیّ دهکرد . بهراستی بارزانی بهشی زوری لهپیاوه گهورهکانی بهناو بانگی کوردی دپدۆنگ کردبوو، وه شهوان دهیانگوت که بارزانی شوپش گپیکه خهترناکه!

یهکیک لهوانه شیخ لهتیف بوو که لهگهل مهلامستهفا نیوانی ناخوش بوو که چاره ی نهماو، له شوپش لای دا، وه هاته شاری سهردهشت دانشت و، بوخوی چهشنه سهر بهستیکی بهههست هینابوو .

سهر شهنجام له کوپوونه وه یهکدا له به غدا که لهزیر چاوه دیری پارتی هیوا پیکهات، فواد عارف شیخ لهتیفی تاوان بار کردو، گوتی که "لهگهل شورهوی هاتو، چوی ههیه." وه ههروهها به دووای شهوه دا دوو دهوله منهدی کورد، عهلی کامل وه تهوفیق وهههیبی (وهزیری ئابووری له حکومهتی حامید پاچهچی پاش لابرندی نوری سهعید له ژوئن ۱۹۴۵ دا)، وه دامه زینهری سازمانی هیوا، که شهوانه داوای پوولیان له (دهولهتی شورهوی واته دوستی بارزانی کردوه) لابرند. ۲۱ ههر لهو کاته دا رهفیق حلمی ناسیونال سوّسیالیستی کورد که لهلای بالی راستاوه فشاریان بوّ هینابوو، وه به چاوی کومونیست ته مهشایان دهکرد له سازمانی هیوا وه دهه رناندرا .

۲۰ - لیک بلاو بوونی "هیوا"

بهلام بالی چهپی بزووتنه وهی ناسیونالیستی کورد، ههروهک بالی راستی بهش بهش بوو، وه له نیوراستی هاوینی ۱۹۴۵، "هیوا" بهچوواری فاکتی جور بهجور بهش بهش کرا:

۴۲

— شوپش، که شهنامهکانی ۳۰۰ تا ۳۵۰ کهس بوون که "پارتی کومونیستی عراقی" پیکه هینا، وه رۆژنامهیهکی به نیوی شوپش بلاو ده کردهوه، وه حیزبه کهش ههر بهو نیوه بوو .

سهروکی ئەو تاقمه علی عەبدوول لا، نوری شایس، جەمال حەیدەری، (بەعس لەسالی ۱۹۶۳ شەهیدی کرد) وەسالح حەیدەری بوون
 — "زۆگاری" که ۵۰۰۰ تا ۶۰۰۰ ئەندامی هەبوو که مۆڤه‌گانی له پیاوه
 کۆچه و بازارپێکان بوون که له داهااتوودا ئەو دەسته‌یه‌بوو به‌حیزبی دیموکراتی
 کوردستانی عراق که به‌سه‌رۆکایه‌تی و، پابه‌ری دوکتور جەعفر عەبدوول
 که‌ریم (برای حەبیت که‌ریم سی‌کریتی‌ری‌گشتی پارتی دیموکراتی کوردستانی
 عراق له‌داهااتوودا پاش‌بوحرانی ۱۹۶۴) وە دوکتور سەدیق ئەترووشی، وە
 تاها موحییە‌دین (نایبی سه‌روک کۆماری عراق له‌سالی ۱۹۷۵) بوو.

— ئەزادی "ری راست"

کات‌وجی‌گای هیوا له‌جەبه‌هی ناسیونالیستی کورددا — وە به‌تایبه‌تی
 هات و، چۆ له‌گه‌ل مه‌جید مسته‌فایه‌کیک له‌مه‌سه‌له‌کان بوو که مه‌به‌سستی بلا‌وبوونی
 و ته‌قینی هیوای به‌هه‌ست هێنا، وە به‌ تاییه‌تی هه‌روه‌ها هات و، چۆ له‌گه‌ل پارتی
 کومونستی عراقش یه‌کی له‌مه‌سه‌له‌ هه‌رگه‌نگه‌کانی بلا‌وبوونی هیوا‌بوو، .

— ۲۱ — (پارتی کومونستی عراق) وە مه‌سه‌له‌ی کورد :

به‌راستی پارتی کومونیس‌ت له‌سه‌ر رێپا‌زی بزوتنه‌وه‌ی خۆی، وە لایه‌نگری
 له‌ نه‌ته‌وه‌که‌مه‌کان ئەسه‌ریکی باشی له‌سه‌ر خه‌لک دانا، به‌ گۆیره‌ی هیئە‌دئ
 له‌ هه‌و‌اله‌کان، کورده‌کان له‌سه‌دا سی‌و‌پنج تا ۴۰% ئەندامی ئەو حیزبه‌ بوون، وە
 هه‌روه‌ها گوتراوه‌ که له‌ سه‌داسی‌که‌س ۳۰% له‌خه‌لکی عراق ئەندامی ئەو پارتیه‌
 بوون . ۴۴

ئەندامانی پزگاری، وە شو‌پرش له‌ سازمانی هیوادا پتریان لایه‌نگری پارتی
 کومونستی عراق بوون هه‌ل و، مه‌رجیکی که پارت بۆی هه‌ل که‌وت‌بوو، له‌ سه‌ر
 مه‌سه‌له‌ی کورد له‌ دوو مه‌به‌ستان لایه‌نگری ده‌کرد، له‌لایه‌که‌وه‌ له‌مافی کورد
 به‌رگری ده‌کرد، وە له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه‌ داوای کورد تا پاده‌یه‌کی به‌حەق ده‌زانی .
 له‌ تزاکت‌تیکی که‌به‌ زمانی عه‌ره‌بی و، کوردی بلا‌وی کرده‌وه، وە هه‌روه‌ها

له وکاتهی دا که هیستا بارزانی سه روکی هیزه کانی کوردی له بهرانبهر هیزه کانی نیزامی عراقی دا بوو، دهنگی خوی به وجوره بلند کرد که: "کمیتسهی بهرپوه بهری پارتی کومونیست، هیژشی نیزامی دژی کورده کان مه محکوم ده کات، وه ئینگلیس به گوناح بار ده زانی که نایه وی ئه وشه ره بو یستی، وه ئازادی کورده کانی له بهندیخانه کان دا دا واده کات، وه دهیموی شهر پاره وسته پندری وه یاسای هاوسه ری و، هاوبه شی له شمال دا بهرپوه بچی، له به سه رهاته کانی و لات به چاکی بکولیته وه. بهلام له به بیان نامه که دا باسی له سه ره مه سه له ی مافی ناوخوی کورد، چ (ئوتونومی) وه چ مافی گشتی نه ته وایه تی (ئستقلال) نه کرا بو!

وه ههروه هاله و تراکنه دا بو سه رلقی، شوژش، وه رزگاری هه لمه تی برد، بوو، وه رخنه ی گرت بوو که داوای "جو ییازی" ده کهن!
پارتی کومونیست له سه ره مه سه له ی کورد به قوولی دوو ابوو، وه له لایهن ئه ل قاعده وه هه پندی نووشتار بلاو ببوه. ۴۲

له کاتیک دا که تیژی کورده کومونسته کانی ده برده وه پاشی که ده بیان گوت: هه ره نه ته وه یه ک پیویسته که پارتی کومونیستی خوی ریوشونیککی جو ییازی هه بی، بهلام پارتی کومونیستی عراق ده ی گوت له کاتیک دا که مافی ته وای نه ته وه کان وه ک کوردو، عه ره ب له بهرچاوه وه له راده یه ک دا ته مه شای ده کین، بهلام هه لو یست ته وه یه که له پیش هه مووشتیک دا دژی ئه مپریالیسم خه بات بکری، چوونکه خه باتی چینایه تی جودا له خه باتی ئه مپریالیسم نیه، وه هاوکات پیویسته ته وه خه بات بهرپوه بهر دری، جا له چوارچیه ی عراق دا پیویسته هه ردووک لقی پارتی کومونیستی کوردو، عه ره بو، نه ته وه کانی دیکه، که له ژیر ئالای کومونیست دان، وه دژی ئه مپریالیسم خه بات ده کهن، پیکه وه بن، وه جودا له یه کتر نه بن.

مه سه له ی بزوتنه وه ی کومونیستی انترناسیونال له گه ل کورده ناسیونالیسته کان مه سه له یه ک بوو که راویژی زاری کورده کان بوو، وه له بهینی بزوتنه وه ی کومونیستی جیهانی و، راپه رینی کورده کان ته و پر سیاره هه را ما بووه.

سه ره نه جام له سالی ۱۹۴۶ دا پارتی دیموکراتی کوردستان که جوی بووه، کومونیسته کان پیکه گه یشتنه وه. بهلام بارزانی کاتیک که له ئوکتوبری ۱۹۴۵ دا گه یشته سنووری ئه یران له مه جموع دا هاته وه نیو بزوتنه وه ی

کوردستان، وه وا پروون ببووه که له داهاتوودا "ژی نیرال" بارزانی له پروو به روو بوون لهگهل ئەندامانی پارتی کومونیسیت زۆر پرووی خوۆشی نیشان نهدهدا.

۲۲ - گهیشتنی بارزانی بو ئیران، ههولین چاوپیی کهوتنی لهگهل شوهرهویگان

مهلامستهفا لهپیش شهوهی دا که بگاته ئیرانی، سی پیای ناردە لای قازی موحه ممهەد، وه زای گه یاندبوو که لهگهل پيش مهرگه کان و، مال و مندالی خووی دیته ئیرانی - بهراستی عیل و، عه شیره تیکی ۱۰۰۰۰۰ مروۆقی! لهوکاته وساته دا بیته ئیران وه بمی نیته وه، کاریکی واساده نه بوو، ئینجا قازی موحه ممهەد به وکاره به لپینی نه ده دا، بهلام بارزانی وه زری کهوتبوو... وه چاوه پرووانسی وه لام نه ما بووه! ۲۸

پاش چهن زۆزۆیک بارزانی بو هه وه لپین که رهت چاوپیی کهوتنیکی لهگهل شوهرهویگان کرد. ههروه ها نابیی له بیربجیی که هه وال به ره گانی ئنگلیس قهت چاویان له سه ر بارزانی هه ل نه ده گرت.

بارزانی هاوړی لهگهل میرحاج وه هه مزه عه بدوول لا چاوپیی که وتنیکیان لهگهل ژی نیرال لیو بو فی شو ره وی کرد: "که هاتنی بو ئیرانی به لپینی دا بوو" بارزانی لهگهل پیاهه چه کداره کان که هات بوو، پیشنیاریکی لهگهل هه مزه عه بدوول لا له پیش لیو بو فی، دانا که بریتی بوو له وه که پیاهه چه کداره کان ههروه ها چه کدارو، ئاماده بمی ننه وه، وه که سوکاری شیان جی گیربین.

پاش ده رۆژان ژی نیرال لیو بو فی وه لآمی داوه که بارزانی پیویسته ته نیا هه پیای چه کداری بمی نیته وه وه بجیته ناوچه یه کی دوور وله به فری دا قوژنیکی بو خووی بگری. ۲۹

له ئاکام دا زاگه یاندنی پیکهاتنی کو ماری مه باد له زانوییهی ۱۹۴۶ شه مه سه له یه له بار چاو نه گرت.

فہسلی ۲

شورہوی له کوردستان ی ئیران دا ، وه کوماری مہاباد

مہاباد بہ راستی بہ ہیچ جور یک نہ دہ زاندر او ، مہ معلوم نہ بوو کہ رُوژیک شاری مہاباد بیئتہ کانگا و ناوہ رووکہی جوولانہوی کورد ، وه لہ نیو شہری دووہمی جیہانی دا نہ خشیکی گرینگو ، گہورہ بہ دہستہوہ بگری .

گوتراوہ کہ سہرچاوہی بزوتنہوہ کہی مہاباد لہ شاری سولہیمانپوہ یہ کہ بی گومان ټہسہری لہسہر راپہرینی ټہو شارہ داناوہ .

خہلکی شاری مہاباد موسلمان ی سوونی مزہ بن . ٢٥ زاخان ټہو نیوہی لہسہر دانا ، دہنا لہ پیش دا سابلای نیو بووہ . لہ سالی ١٩٤٥ ی زاینی دا (١٣٢٤ کوچی) شاری مہاباد جینگاہ کی چوک بووہ ، وه ژمارہی دانشتوانی لہ ١٥٥٥٥ کہس پترنہ بووہ ، پیدارہکانی دہستوری لہ شاری ورمی کہ ناوہندی ټوستانہ و ہرگرتوہ ، دہگونجی بلین کہ ټہوشارہ لہ پیش دا نہ خشیکی رامیاری و ، تابوری نہ بووہ .

رپیواران کہ لہ سہدہی ١٩ زاینی دا لہوشارہوہ رابووہ دوون و ، بو شارہکانی ورمی و ، سنہ چوون گوتویانہ کہ تہنیا ټاوہ دانیک بووہ کہ ٥٥٥٥ مروقی تپدا دانشتووہ .

ټہو رو ژمارہی دانشتوانی شاری مہاباد ، زور زیاد بووہ ، بہلام ټہو شارہش و ہک شارہکانی دیکہی ئیران چاوی لی نہکراوہ ، وازی لہساعی باشنیہ ، نہخوشی لہو شارہ دا زورہ ، جا ہرچیک بی مروف چاوہروانی ټہوہی نہدہ کرد کہ رُوژیک بیئتہ " پی تہختی " کوماریک کہ دہولتہ ہمرہ بہ قودرہ تہکانی جیہانی

له مەترسی باوی .

۲ - بنه ماله‌ی قازی

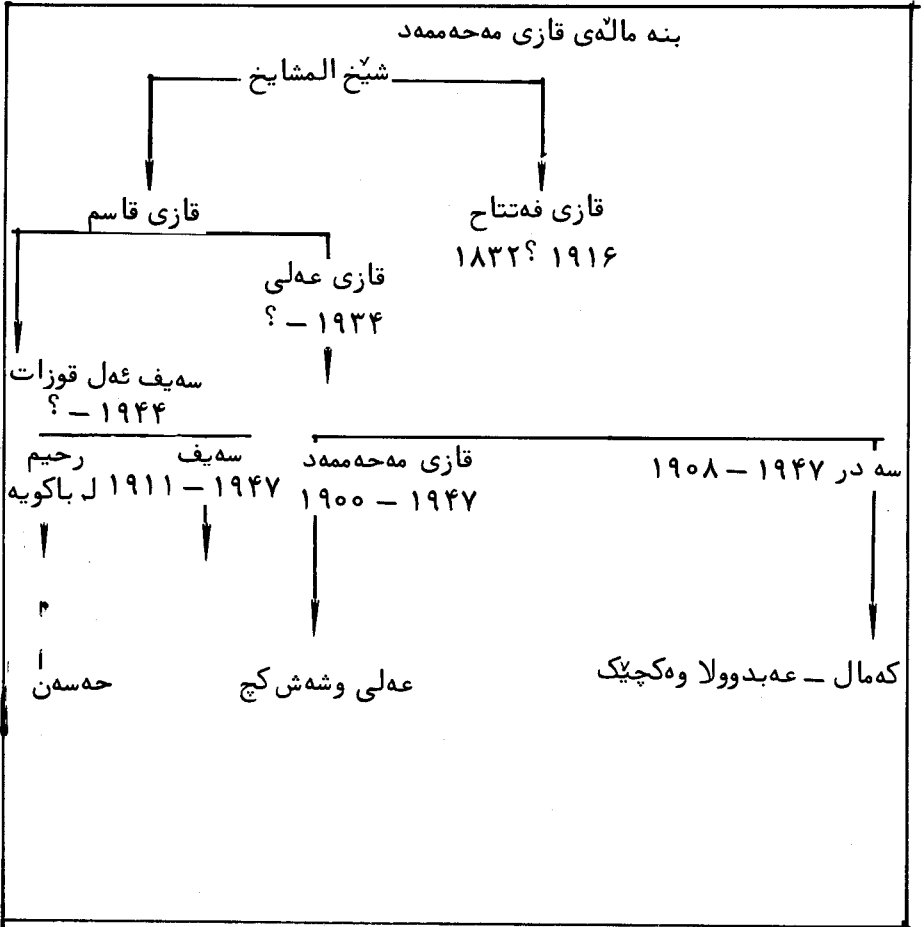
بنه ماله‌ی قازی موحه مەهد که شیخو، قازی بوون، له نیو دانشتوانی ناوچه‌ی مهاباددا، زۆر به‌پێزو، حوزمەتو، گه‌وره بوون له‌سالی ۱۸۳۰ دا بابه‌گه‌وره‌ی قازی موحه مەهد، واته شیخ‌ئەل‌مشایخ، له‌هۆزو، عه‌شیره‌ته‌کانی ناوچه‌ی (خۆبات) له نزیك شاری دیوان‌ده‌زه‌دا کو‌بوونه وه‌یه‌کی پیک‌هینا، که له‌و کو‌بوونه‌وه‌یه‌دا، داوای "جه‌به‌ی یه‌کیتی" دژی ئنگلیس کرد وه هه‌روه‌ها ئازادی کوردستانی‌شی پێش‌نیار کرد. ۱

له‌ سالی ۱۹۱۶ زاینی‌دا قازی‌فه‌تاح‌پراچووکه‌ی‌باپیری قازی‌موحه‌مەهد بو‌و پاراستنی شاری مهاباد له‌ به‌رامبه‌ر هێرشی رووسیه‌یه‌ی تزاریو، تورکه‌ عوسمانی‌کان نه‌خشیک‌ی گرینگی به‌ده‌سته‌وه‌ گرتو، له‌و به‌ینه‌دا له‌گه‌ل یه‌کی‌له‌ کور‌ه‌کانی کوزرا (۱۹۱۶ - ؟ ۱۸۳۲)

قازی‌عه‌لی‌بابی‌قازی‌موحه‌مەهد (سالی ۱۹۳۴ کو‌چی‌دووایی‌کرد) له‌ پیاوه‌کانی هه‌ره‌ زانو به‌ ناوبانگی‌ئهو ناوچه‌یه‌ بووه، وه‌ برای‌وی‌سه‌یفی‌قازی (وه‌فات ۱۹۴۴) له‌سالی ۱۹۲۰ دا سازمانی‌کی‌ نه‌ینی‌به‌نیوی (بزوتنه‌وه‌ی موحه‌مەهد) پیک‌هینا، ئهو سازمانه‌ له‌گه‌ل بزوتنه‌وه‌ی شیخ‌موحه‌مەهدی‌خیابانی له‌ ئازربایجان‌داهاتو، چۆی‌هه‌بوو.

ئینجا له‌و‌وخته‌دا بوو که‌سه‌یف‌ئەل‌قوزات‌هۆنراوه‌یه‌کی‌له‌سه‌باره‌ی (راپهرینی‌ته‌ورپیز) له‌روژنامه‌ی‌ ئازادستان‌دا چاپ‌کردو، بلاوی‌کرده‌وه‌ .
بنه‌ ماله‌ی قازی موحه‌مەهد هه‌موویان، زاناو، زووناک‌بیر و موسولمانو، کوردخۆشه‌ویست‌بوون، چمن‌پارچه‌ ئاوائیکیان له‌ناوچه‌ی‌بوکان‌دا هه‌بوو، وه‌ له‌پێژه‌ بنه‌ماله‌ ده‌وله‌مه‌نده‌کانی کوردستان‌ ژماردراوه‌ .

(۱) ارتباط له‌گه‌ل ره‌حیمی قازی ۱۹ مارس ۱۹۷۶ له‌باکو له‌لایهن نووسری
ئهو میژوویه وه‌رگیر م - ر

۳ - هانتى ئینگلیس، شۆرهوى بۆئیزان

لەسالى ۱۹۴۱دا ھیزی شورەوى لەلایەك، وە ھیزی ئینگلیس لەلایەكى دیکەوہ خاکی ئێرانیان داگیر کرد، جالە و ھەل و، مەرجه دا بوو کە شاری مەھاباد پشکوت و، شانازی و، بەختەوہرى پرووی تی کرد. لەوکاتەدا ھیزی سوویەت لەپاش ئەوہى کە لە سنوور تێپەزی وە ھات شاری خوئی و، ماکوئی گرت، بۆ لای جنوب ھاتە خووارئ وە تا شارەکان و، مەلەبەندى بانەو، سنە پۆیشت وە لە رینگاگانى شاری میانداو، شنوہ، ھاتە شاری مەھاباد .

لەولاشەوہ ئنگلیس، چەتربازی لەمەیدانى نەفتى خوزستان ھیناخووارى، وە جنوبى خوزستانى تا کرمانشا واتە تا دەگاتەوہ سەرپى بەغدايە، شارەگانى خانەقین، تاران و، سنەى داگیر کرد. ئینجا لەناوچەگانى بەینى دوو داگیرکەرەکان دایانى مەھاباد - سردشت - بانە - سقز - دیوان دەرە) ھىچ قودرەتیک دەستى بەسەر دانەگرت بوو، بەلام ئەو مەلەبەندە لەسەر ئەوہ شەرا ھەردوک دەولەتە گەرەکان چاویان لەسەر ھەلنەدەگرت. لە ئاکام دا سوویەت لەشمال دا تا شاری مەھاباد وە ئنگلیسش تەواوی و لاتى جنوبى ئێرانى داگیر کرد بوو. ۲

۴ - ئنگلیسیکان، کوردەکان، سوویەتەکان

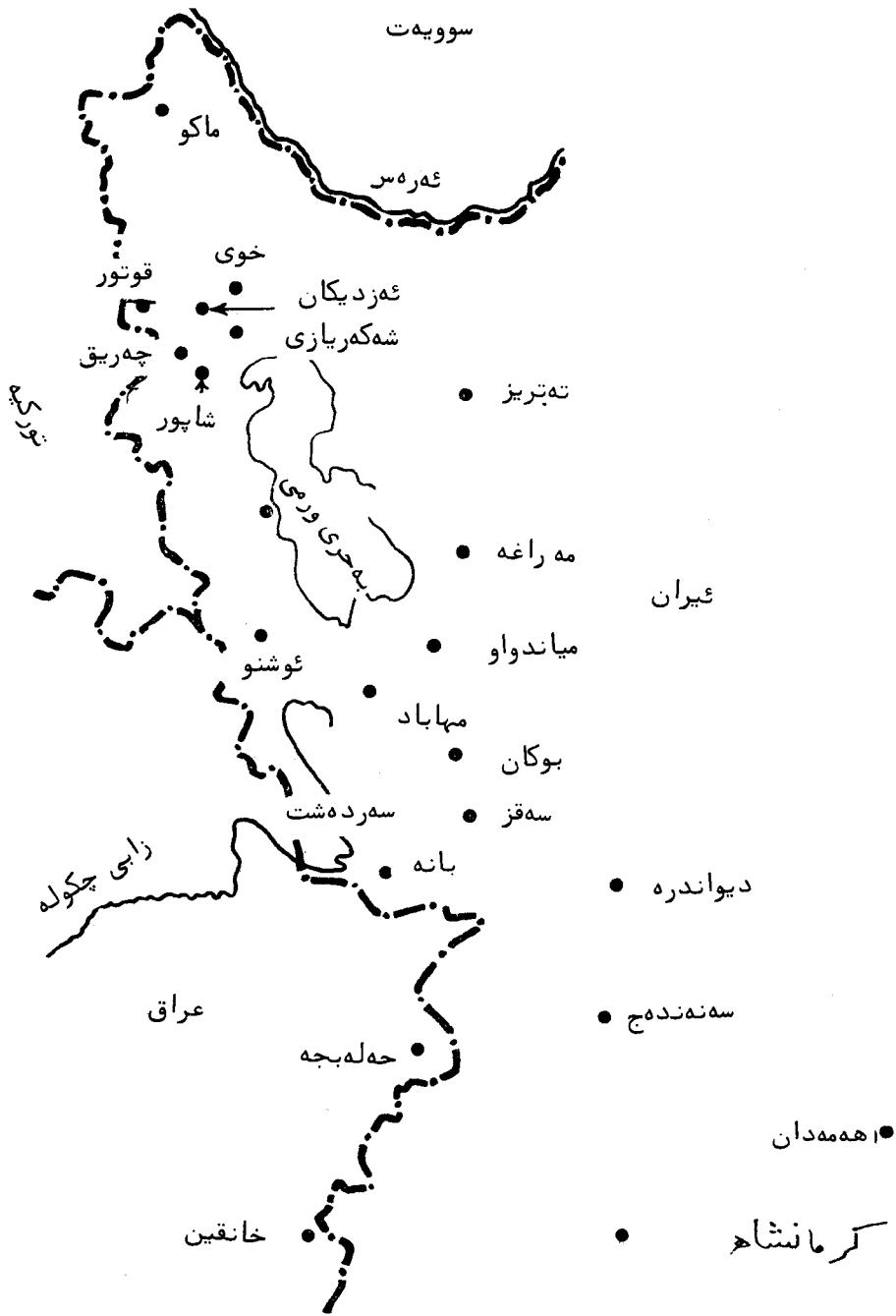
پاش تیۆرسووانى ۲۵سال لەشەرى جیھانى ھەول، ھیندی ئەفسەرە ئنگلیسیکان لەوہى دوو دل و، بەدگومان بوون کە ئایا بەراستى پىویستە کارەساتەکانى پێشوو دووپاتە بێتەوہ. کمیتەى فەرماندەرەکانى ستادى ئنگلیس، وە کاربەدەستەکانى نیزامى و، کشوہرى، لەئێران لە دوو بروارنامەدا لە ئەفسەرەکانى ئنگلیسى داوا کرد بوو کە نەزم و، تەرتیب پابگرن. ناوہرووکەى ئەو بروارنامەيە بەو جورە بوو: مەبەستى دەولەتى ئنگلیس لەوکارەدا ئەوہیە کە بەھەر چەشنیک بئى

"لایهن گری له دهولتهی ناوهندی ئیران دهکات" وه بههیچ جووریک نایهوی به سوودو، قازانجی کوردهکان بیزویتهوه، چونکه جوولانهوهی کوردهکان "زهنگی ئرتجاعی همیهو) ئیمه ناتوواین ئاکارو کردهوهی ئهوان بهچاک بزانیسنو، چاوه دیژی لی بکهین" دهست تیوهردان له کاروباری کوردهکان له لای ئیمهوه، جگه لهوهی که کهلک و قازانجی تیدانیه، بهلکو مهترسیشی تیدا هیه. ئهگهر ئیمه خو لهکاری کوردان وهردهین، بمانهویان نهمانهوی، دهبی بو هیمنو، ئههوهن کردنی کیشهو، ههراي عیل و عهشیرهتهکان بینهپیشی جا ئهوهش له ئهرکی سهرشانی مهدانیه. ههروهها لهو بهروارنامهیهدا کمیتهی فرماندههه ی ستادی ئنگلیس رای گه یاند بوو که تی ههل قوتانی ئیمه له کاروباری کوردهکانی ئیران، تورکیه... بی گومان ده بیته هوی ئهوه که له لایهن هیزهکانی شورهوی له ئیران دا، به سهرهاتیک پیکی بیت. ۳

ئنگلیس که ئیرانی داگیر کردبوو، مهبهست به کارو کردهوهی ستراتیژیکی بوو، وه ووتهو، قهولو، قهرار وابوو که پاش تهواو بوونی شهری جیهانی له ئیران بهچپته ده ری.

جا ههر له بهر ئهوه بوو که ههولیان ده دا که هاتو، چوو، هه لستانو، دانشتیان له گهل کوردهکان بهخوشی بی، وه ههروهها شتمهکو، ئه سبابیکی که له ریگای ستراتیژیکی به غدا - خانهقین - کرمانشا، هه مه دان - تاران بو شورهوی ده چی، به هیمنی و ئارامی بهو مهبهنده دا به روا، وه به جیگای خو ی بگات.

ئنگلیس بو ی ئاشکرا ببوو که دهولتهی شورهوی له ئازربایجان دا خهریکی کاروباریکه، وه ئیتر ئازربایجان به (داخووازی خو ی) ده بیته یه کی له کو ماری تازه ی یه کینی شورهوی. ئه وههوالانه، وه ههروهها مانهوهی هیژی شورهوی، وه به تال نه کردنی ئازربایجانی ئیران بو ئنگلیس دژواری، چیتو دینا پیشی، له ولایه شهوه بو خوشی جنوبی ئیرانی داگیر کردبوو، وه ئه وهشی ده زانی که ئه گهر شه ر به قازانج و سه رکهوتنی ئیمه تهواو بیت به راستی دهولتهی شورهوی ئهرکیکی زوژ گه وهی له سهرشانی ئیمه هیه، سه ره نه جام ئه وه به سهرهاتهو، ههل کهوتهی له خهلکی ئیران نه ده زانی، وه له ئاکام دا کارو، کردهوهی ئنگلیس وه بزوتنهوهی ئهوان له گهل کوردهکان، بهو جیگایه گه یشت که قازی موحه ممهد بوو به لایهن گری شو رهویکانو، سه روک کو ماری مه باد.

سوویت

ماکو

سره سر

خوی

قوتور

چهریق

شاپور

آزدیکان

شکه ریازی

ته تبریز

مه راغه

ئیران

میاندواو

ئوشنو

مهاباد

بوکان

سەقز

سەردەشت

دیواندره

زایی چکوله

بانہ

سەنەندەج

عراق

حەلەجە

آههمەدان

خانقین

کرمانشاھ

کوردستانی ئیران

سنوری ناوئەتەوئەتی

0 50 100 Kms

۵- قازی موحه ممهدو، سووویت

بو ههوه لاین جار له پروژی ۲۵ی سی پتامبری ۱۹۴۱ دا واته دروست پاش مانگیگ گرتنی ئیران له لایهن شورهوی وه ئینگلیسیکانهوه، دوو ساحیب مهنسه بی ئامریکا و ئینگلیس له شاری مهاباد چاوی پی کهوتنیکیان له گهل قازی موحه ممهد کرد قازی موحه ممهد نه خشی "یه کیتی کوردستان" ی بو ئهوان باس کرد، وه بو شاری شرحدان وه لهوانی پرسیار کرد که "چون ده کریو، ده تووانی له گهل سهروکی فهرماندهری پایه بهرزی ئینگلیس چاوی پی کهوتنیکی هه بی؟"

ئهفسره ئینگلیسیکه پایوکی "سلو، ویشک" بوو، گووی خووی بوو قسه شل نه کرد، وه بهوکاره به لینی نه دا.

جا به شوینی ئه وه دا که (ناخوشی) و، ناکوکی هیئا گوژی، قازی مهحه ممهد، له گهل شوپهویکان دهستی بهووتو، ویژی زامیاری کرد. ۵

سهرته نجام ئه وکه ره ته بو دووهه مین جار به خاتره میوه، قازی موحه ممهد له گهل هه والهکانی پایه بهرزی کورد، بو شاری باکویه داوهت کرد.

۶- ههوه لاین سهفهری باوهر، پیکراوهکانی کورد بو باکو (نوامبری ۱۹۴۱)

ده گوتری پاش ئه وهی که شورهویکان زانیان که ئینگلیسیکان دانشتییکیان له گهل باوهر پی کراوهکانی کورد له بوکان دا پیک هیئاوه، سی کهسی باوهر پی کراوی کوردیان هاوری له گهل دوو ئهفسهری موسلمانی خوین که خه لکی و لاتی نازربایجانی شورهوی بوون، وه نیویان میره سلانوف، وه علی یف بوون، به سوواری ماشینی له ریگای تهو ریژه وه بو باکویه نارد. ۶

ویژراویکی دیکه راده گه نیی، له شاری مهاباد ۳۰ مروقی باوهر پی کراوی کورد کوبوونه وه به که بیان پیک هیئا، به لام له گهل ئینگلیسیکان هیچ کوبونه وه به که چاوه دیری نه کرابووه.

مه بهست لهو کو بوونه وه به ئه وه بوو که بزنان حه مه ره شیدخان که دژی ئیران

ههلستاوه تهسهریی، ههلوپستی چیه. ئینجا ههرچونیک بی، گوتراوه که دهولتی شورهوی میوانی جوربهجوری بو باکویه بانگ دههیشت، واته ههموو چهشنه پیاوی پایههرزی باوهرپیکراوی سوونی مزههبی کوردی تی دابوو: قازی مهحهممهد لهمهبادهوه، ئەمیر ئەسعهدهو، حاجی بابەشیخ لهمهلبهندی بوکان را رهشیدبهگو، زبزو، لهلایین کورده ههرکی کانهوه، موحهممهدی قاسملو (بابی قاسملو سی کرپیتیژی گشتی پارتی دیموکراتی کوردستان ی ئیران، لهلایین کوردهکانی دهوروبهری ورمیوه، وههروهها مهحهممهسدیق کوری تاها ی شمیزیان داوهت کرابوونو، چووبوون.

ئهو مروقه باوهرپیکراوانه لهروژی ۲۵ نوامبری ۱۹۴۱ تا ۵ دیسامبری واته ههروژ لهباکویه مانهوه، لهو بهنیهدا لهجیگاکانی فهرههنگی پیشکهوتوو ی شاری باکو وهله کارخانهکانو، زهویوو، کشتوکالی نموونه، وه تهشیساتی نهفتی، سهربازخانهکان، وه چهن جیگای دیکه چاوپیکهوتنیان کردبوو...

پیاویکی پامیاری ئینگلیس بهتهوسهوه گوتیهتی، که شورهویکان، دوو چهوتوو پیش داوهت کردنی کوردهکان بو باکویه، کورپیکی ۸ نهفهرهیان لهبوورژواکانی تهورپیش ههربوو بهرنامهیه داوهت کردبوو. چاوپ کهوتنی ئەوکۆره کوردانه لهولاتی شورهوی زور جار یهک بهشوینی یهکی دابوو، وهههموویان لهسر ئەوگومانه بوون که میرجهعفر باقرۆف سر کوماری شوژای سۆسیالیستی ئازربایجان، مهسهلهی کوردهکانی زور بهمهترسیوه باس دهکرد. ۲

لهزمانی ئەمیر ئەسعهده دهگیرنهوه که دهولتی یهکیتهی شورهوی گوتیهتی کهلهبارهی نهتهوه بچوکهکانی جیهانی دا باش دهرووانی، بهلام "ههستا کات بو دانی سر بهستی گشتی کوردستان چاکنیه، وه کوردهکان پیویسته نهختی چاوه رووان بمی نهوه."

بهشی زوری لهکوره کوردهکان بهگویی باقرۆفیان ههتل کیشا بوو که کوردهکان ههلهههستاوه، دهپانهوی بهمافی گشتی نهتهواپهتی خویان بگهن، وه باقرۆف لهوپیشنیاره پی کهنینی هاتبوویه. ۸

هیندیگی دیکه لهکوردیهکان گیر ابوویانهوه که باقرۆف گوتیهتی دهبی سهبر، حهوسهله لهدهس نهدهن وهروژیک دیتهپیشی کهئیهوه بهومافه دهگهن. تنانمت دهگیرنهوه که لهوسهفرانهدا که کۆزهکانی کورد بو شاری با کویان

کردبوو، باقرۆف له نیۆ قسه کانی دا رای گه یاندبوو که (په یوه ندیکی هاوخوینیو، هاوړه گهزی) له بهینی ئازربایجانیکانی شوروی وئیران داهمه، وههوهی که ئاشکرایه ئیستا که ده بیدری که 'سنووریک له بهینی دوو ئازربایجان دا که ههیه نابیته برینی ئاکاری فرههنگی و معنهوی، وهروژیک ده بی که ئه و دوو زهویه ده بیه یهک. ئینجا ئه ووتیه بهووخوی ده بوو بههوی ناخوئی بو کورده کان. ۱۰

۷- دهنگ دانهوهی جیهانی له بابته سهفهری باکو

چوونی کورده باوهر پیکراوه کان بو باکویه له دونیایه دا دهنگی داوه، ههرچند بالویزی شوروی له تاران گوتی که ئه و سهفه ره، سهفه ریکی "فرههنگی" بووه، بهلام له جهنگه ی شه ری دووه می جیهانی دئه و سهفه ره بوهاوپه یمانه کانی شه ری جیهانی، بوو به مه سه له یه کی گرنگ، وه بالویزی ده ولته ی بریتانیا له موسکو به نیوی کرپیس، له مولوتوف، وهزیری کاروباری ده ره وه ی سوویت داوا کرد که پیویسته پتر له وابه ته وه ئیمه روون که نه وه (۲۰ دی سامبری ۱۹۴۱) ! سئ روژ پاش سیرزیدر بولارد، بالویزی بریتانیا له تاران که بو سهفه ریک چوو بو موسکو ئه و مه سه له یه ی له مولوتوف دووپاته کرده وه. مولوتوف له ۲۹ ی دی سامبری ۱۹۴۱ دا نووسراوه یه کی له باره ی ئه و سهفه ره دا به بالویزخانه ی بریتانیا ده داته وه نیوه رووکه ی ئه و نووسراوه یه به و جو ره بوو: کورده کان بوخویان مه یلیان وابوو، چوونه باکو یه، وه ئیتر مه سه له ی سیاسی له گوړی دانیه.

هیددی نه مابوو که ئه و مه سه له یه بیته مه سه له یه کی گه ره ی سیاسی: سیر ئانتونی ئیدین هه والو، نووشتاریکی که پیاوه رامیاریکانی خوئی ئاماده یان کردبوو بو مولوتوفی نارد له و نووشتاره دا قامک له سر ئه وه له ویسته داندرابوو، که به راستی بالویزی سوویت له تاران دا، ئاگا و، خه بهری له ئاکارو کرده وه ی ناوچه داگیر کراوه کانیکی که ئیستا که هیزی شوروی تیدایه نیه و، ده ستله اتی نارووا! ۱۱

۸ - ترسو خوئی تورکه کان :

له راسته قینه دا شهوه تورکه کان بوون که بوونه مه بهستی سه فهری کورده باوهر پیکراوه کان بو باکویه وه شوهره ویکانیان وادارکرد که لهوکاره دا خوئیوهردن وهتین وهان بدرین . له ۲ دیسامبری ۱۹۴۱ تورکه کان دژی هیزی نیزامی بیگانه که ئیرانیا داگیر کردبوو (به بی شهوهی که مه بهستی هیزی نیزامی شورهوی یا بریتانیا) بی ، به ده وله تی بریتانیا ی شکایه تیک ته سلیم کرد . ئاشکرا بوو که شهوشکایه ته له بهر شهوه بوو که تورکه کان پییان وابوو که ئاکارو کرده وهی هیزه گانی نیزامی له ئیران دا ، ده بیته هوئی شهوه که "کورده کان بو وهرگرتنی مافی نه ته وایه تی هان بدرین و، ههول بدهن ، وه کورده گانی ناوچه ی تورکیه ش هه له ئیستاوه ده ستیا ن به هیرشو ، هه لمهت کردوه ، وه له کرده وه دا هات وچوئی بهینی ئیران و تورکیه براوه .

هه ر به وجوره ی که مرؤقیکی سیاسی ئینگلیس گوتبووی ، به راستی ئاکارو کرده وهی کورده کان نه بوو که ده وله تی تورکیه یه له مه ترسی هاویشتبوو ، به لکو ، ره فتاری شورهوی له کوردستان دا بوو که تورکه کان ی نیگه ران کردبوو ، شه ما شه وانیش وه ک ئیرانیکا ن له وهی ده ترسان که به ئاشکرائی شه وهی بلین وه له گه ل شوره ویکان روو به روو بن .

۹ - دهنگ دانه وهی سه فهری باکو له ناوچه که دا

ئینگلیسیکان ده یان گوت که بی گومان ده وله تی شورهوی به هوئی ته بلیغاتی خوئی پیروزیکی به یاخی وه ده ست هیناوه ، جا به بوونه یه وه له ناردن ی مرؤقی سیاسی بو مه باد چاویان قووچاندو ، بی ده نگه یان کرد ، وه شه ناوچه یان له ژیر چاوه دیری شورهوی دا ده ژمارد . به راستی شهوشاره چووکه (نه شورهوی داگیری کردبوو ، نه ئینگلیس ، وه ده وله تی ناوه ندی ئیرانیش قودرته تی تیدا نه ما بوو ، که له نه کاو ، کتو ، پزله هه ل که وتیک دا بوو به کانگای ناوه ندی و به هه ست هاتنی بزوته وهی

تایبتهتی، وه له میژووی کورد داها ته ریژهی بنه زه تی را پهرینه گانی کورد و کوردستان

۱۰ - دوو بهره کی و، بهره له سته گانی ناوچهئی

به لام تا ئاخو و ئوخری سالی ۱۹۴۱ وه سه ره تای ۱۹۴۲ هیستا مه باد نه گه یشتبو ئه و کاتهی که نه خشی قاره مانانهی خوئی کایه بکات. خه لکی شاری هر له چاوه رزووانی کاری قازی موحه ممه دو، ئه میر ئه سعدهی دیتیوگری دابوون که ره قیبی یه کتر بوون و، بهره ره گانیان له گه ل یه ک ده کرد.

هیستا چهن حه وتویک له داگیر کردنی ئیران له لایهن ده ولته تی شوره وی وه ئینگلیس زانه برد بوو که ده ولته تی ناوه ندهی ئیران هه ولی ده دا، که قازی موحه ممه د که پیاویکی ناسرا و به ریژ بوو بو پراگرتنی نه زم و، ترتیبی شاری دا بستی، ئینجا ئیران ئه وکاره ی کردو، قازی کاروباری مه باد ی به ئه ستوی خوئی گرت. له و لایه شه وه، ئه میر ئه سعده و، هیتند ره له کورده کان مه ترسیان له وه بوو که ئه گهر بی توو له به ینی هیزه گانی نیزامی ئیران و، حه مه ره شیدخان بهره نگاریک بیته پیشی، شاید له ونیوه دا هیژش بو ئیمه ش بی نن، وه ئینجا هیژی نیزامی شوره وی ش له وکاره دا خوئی هه ل قوتیتنی، چونکه نیزامی کان شوره وی له قوناغی نیزیکی مه باد ی بوون.

جا مه به ست به وه بوو که له فیورییه ی ۱۹۴۲ دا ئه میر ئه سعده له شاری سه قز له گه ل تیمسار شابه ختی چاوپیکه وتنیکی کرد، وه پپراگه یاند که حازرو، ئاماده یه که هیمنی و ئه وه نی له شاری مه باد به ریژه به ری، ئه ویش به لینی به وکاره داو، ووته حوکمی فه رمانداری له تاران بو وهرده گری ئه میر ئه سعده بو تارانی داو هت کرا، وه له و سه فه ره ی دا ئه وه ی که ده یه ویست و، ئاواتی بوو، به ده ستی هیئا، واته: به فه رمانداری شاری مه باد داندراوه پوول وپاره یه کی زوریان دایه، وه ماشینیکی سوواری شان خه لات کرد، وه به ریژه وه له ئاخری مانگی فیورییه ی سالی ۱۹۴۲ دا گه راوه مه باد ی.

قازی موحه ممه د دژی ئه و کاره ی ده ولت ده نگی خوئی ده ربهری، وه بی ووچان ری تاران ی داگرت...

ئه وه ی که شایانی باسه ئه میر ئه سعده نه ی تووانی هیئده له مه باد

خۆی رابگرێ، وه تووانائی ئەوتۆی بۆعیداره کردن نهبوو، ناچار له مانگی ئوتی ۱۹۴۲ دا لهو کاره وازی هینا!

ناکوکی و، ئاژاوه تهواوی ناوچهی کوردستانی ئێرانیی داگـرت، وه لهکردهه دا ئەو ئاژاوهیه تا رۆژئاوای بهحری وورمێ درێژهی همبوو.

نهخشی "نیوان کردنی" شوڤهویکان له کوردستان له ۱۹۴۲

ئینجا که تهواوی کوردستان لهسالی ۱۹۴۲ وه له ههیهجان و، ئاژاوه و، دهنگ و، چهلمه دابوو ههموو ئەو کاره ساتهیان له شوڤهویان دهزانی، وه هیندی دیلوماتهکانی رۆژ ئاوايه به ئاشکرائی دهیانگوت که لهوکاره دا دهستی شوروی تیدایه.

چوون ئیمه نه مان توانیوه که تهواوی ئارشویی شوڤهوی چاولی بکهین و، بگهزین، سه رهه نجام ناش تووانین میژووی ئەو بزوتنه وهیه به چاکی روون بکهینه وه بهلام به تیراشکاو دهگوتری که کاتیگ شوڤهویکان له لای ناوچهی قهقازوه له لایهن دووژمنه وه هه ره شهی لیده کرا، ئیتر مه به ست بهو حه ره که ته نهیان دهتوانی به چاکی و ئاشکرائی خۆیان له کاری کوردستانی ئێرانه وه تیوره ردهن: ته نانت هیتلر کاتیگ که لهیه کی له میشه و، دارستانی ناوچهی ئوکرائین که ۱۵۰۰ کیلومیتر لهو لاتی ئالمان دوور کهو تبه ووه وه له سه ره کورسیکی داردا دانشتبوو، گومانی ده برد که رۆژیک دادی که بتوانی به یارمه تی پیاوه سه ربزیوه کانی خۆی له ناوچهی ئێران و عراق دژی ئینگلیس دهس به کاربیت، و ههروه ها له فکری ئەوه دابوو که تا ئاخیری سالی ۱۹۴۳ چادرو، خیه تهی ئالمانیان له تاران، به غدا، وه خلیجی فارس هه ل ب دات... جا شوروی هه ره مه به ست به وه بوو که مه سه لهی مانگی ئوتی ۱۹۴۲ له بیر خۆی برده وه.

له ئاکام دا ئەو جو ره (خیال پلاو، و خه ونه ی که به هۆی زرێ پۆشه کان و تانک کانی ئهلمانی له ۱۲۰۰ کیلومینری رۆژه لاتی و لاتی ئهلمانه وه دامه زار بوو، به هیوای هیژشی گه وه بۆ سه ره به شی ئاسیای شوڤه وی بوو، له سه رزاران دابوو، پتر باسی لیده کرا (۱۲) جا له وچه شنه هه ل و، مه رجه دا، وه ههروه ها له و کاته ناسک

(۱۲) رۆژنامه ی سپاندو، لبرسپیر، گفتم و، گو له گه ل هیتلیر له وینتیز

و عاسته مه دا بو شوروی له پراسته قینه دا جیگای مه ترسی بوو، وه به چاکی دیار بوو که ناوچهی جنوبی و لاتی خوئی بوئی ناغارامی و، نارحه تی لئی دی.

ده گوترئی که دوو به سه رها ت، بوو به هوئی شه وه که شوروی زور به ئی حیات له بهرام بهر راپه رینی ناسیو نالیستی کورد دا له سالی ۱۹۶۲ دا بیزو ویته وه: له مانگی ژانویهی ۱۹۴۲ کار به دهسته کانی شوروی کمیتهی حیزبی " ئازادی خووزان " ی کوردو، ئاسوژی و، شه رمنیکانی کی که له ده وره ی بهک کو بیو و نه وه تیک دا، وه ههروه ها پاش هیئدی به سه رها ت له گهل ژاندارمه کانی ئیرانی، هیژیک له شه رته شی سوور بو گه ران له نیو شه ردا ده نیردری و، جی گیر ده بی (۱۳)

۱۱ - ئازاوه له ورمی (ئاو ریل - مه ی ۱۹۴۲)

ده ولته ئیژان بهرنامه ی شه وه بوو که کورده کان له ناوچه ی ورمی دا چهک بکات، ئینجا دینی ژاندارمی ئازهری شیعی مه زه هب به خزه مه ت ده گری، له ئاو ریلی ۱۹۴۲ دا وازی شه و ناوچه یه زور خراپ ده بی وه ئازاوه له مه له بنده که دا پتر ده بی ت (ئازهریکان به زمانی تورکی قسه - ده کهن)

له ونیوه دا به رنگاری، تیک هه لچوون وه دی دیت، وه له رۆژی ۲۸ ئاو ریلی ۱۹۴۲ عیل و عه شیرته کانی کورد له شاری ورمی دا خو پیشان دانیکک له شه قامه کانی شاری ورمی به رپوه ده بن، خه تی ته لی فون هه ل ده بز، وه شاری گه مارو ده دن حاکی شاری ورمی له وکاته دا هه لدئی و، بو شاری ته وریز ده چیی له روژی ۳۰ ئاو ریلی هه ر شه وئ سال، کونسول شوروی له ته وریز، وه فه رمانده ری هیژی نیزامی شوروی له ناوچه که دا، به فرۆ که دینه ورمی، وه له گهل سه رو که کورده کان چاوی کهوتنیکیان ده بی.

له و پیک گه شته نه دا کورده کان شکایه تیکی که بریتی له و داو خووا زانه ی زی ره وه بوو ته سلیم ده کهن: کورده کان ده بی له هه ل گرتنی چهک ئازاد بن، ته واوی ژاندارمه کانی به یینی شاری خوئی وه مه باد ده بی له و ناوچه یه بچه ده ری. کورده کان پیویسته له " کاروباری نه ته وا یه تی دا ئازاد بن " وه نو ئینه رانی کورد له

(۱۳) راگه یاندنی سیریدیر بو لارد، بالویزی بریتانیا له تاران ۱۴ ژانویه

۱۹۴۲ وه کونسولی ته وریز.

تهواوی عیداراتی دهولتهی ورمی وه لهمه درهسهکان دا جی گیرین، زمانی کوردی لهمه درهسهکان دا بخویندیری وه ههروهها داوای ئازادکردنی ۲۵ کسه که لهبهندیخانهکان دابوون دهکن.

شوڤهوی که چاوی پیدهکهوی وه گوئی بیس دهبی که لهومهلهبندهدا پتر له ۱۰۰۰۰ مرؤفی چهکداری کورد همستی ههیه، نیگهراڤ دهبی و، نهختی سهبر دهکات.

له ۷ مانگی مهی ۱۹۴۲ دا فرماندهری هیزی شورهوی هاوړی لهگهل وهزیری بهرگری نیزامی ئیران، وه فهیمی حاکمی تازهی ئازربایجان ئی رۆژئاوا دینهورمی.

کوردهکان هیستا له دهوروبهری ورمی دا مابونهوه، بهلام لهونیوهدا ووتو، وئیزیکی که کراوه، ئاشکرا نهبوو - ئینجا لهسر ئهومه بهسته پیکدین که هیزی نیزامی ئیران بوشاری ورمی بگهڕیتهوه، لهسر ئه و قهول وقهراوه لهروژی ۷ ژوئن ۱۹۴۲ دا هیزنیزامی ئیران به هیمنی و، وردیوه دیتهوه شاری ورمی.

۱۲ - کو بوونهوه (کون فرانس) ی شاری شنو (سی پتامبری ۱۹۴۲)

له روژی ۴ سی پتامبری ۱۹۴۲ دا تهواوی سهروکه کوردهکانی لای خوواروی رۆژئاوای ئازربایجان وه شمالی کوردستانی ئیران به ماوهی چهن رۆژ له شاری شنویهدا کو دهبنهوه.

ههواله کانیکێ که به دهستی پیاوه رامیاریکانی ئینگلیس لهوبارهیهوه بو تهوړیز چوو بوو، وا گوترا بوو که ئه و کو بوونهوه به دهستوری شورهویکانه، وه له کوردهکانیان ویستوه که بهنیوی "دۆستانی وهفاداری شورهوی ههروهها بمی ننهوه" وه "کۆمهلهی یهکیتی کورد" پیک بینن. ۱۴ ئه و کو بوونهوه دهگوتری که مه بهست به ژن هینان و، شائی کورزی قهرهنی ئاغا که یهکی له سهروکه کوردهکانی ئه و ناوجهیه بوو، پیک هات بوو، وه ئتر وانیشان دراکه، له راستهقینهدا شورهوی له و کو بوونهوه یه دا دهستی تیدانیه!

ئهوهی که شایانی باسه، لهوبارهیهدا که بزاندیری شورهوی چ نهخشیکێ لیژهدا ههبووه، به چاکێ پروون نهبووه، بهلام وادیار بوو که کوردهکان له و کارهدا

زیاتر مه‌به‌سیستان شه‌ویه که شوره‌وی به‌گالته‌بگرن .

ئینجا دوو مه‌سه‌له‌ی گرینگ له‌و نیوه‌دا له‌ به‌ینی کورده‌کان دا هه‌ستی هه‌بوو، یه‌کیان له‌نیو سه‌روکه کورده‌کان دا هاوکاریو، هاوده‌نگی نه‌بوو، هه‌لوپستی دیکه شه‌وه‌بوو که ده‌بوو، ده‌وله‌تیکی زۆردار لایه‌ن‌گریان له‌ی بکات .

له‌ حه‌قیقه‌ت دا دوو‌به‌رکیو، نیوان ناخۆشی تا شه‌وکاته، هه‌رگز به‌و جیگا ناسکه و عاسته‌مه نه‌گه‌یشت بوو. له‌به‌ینی سه‌رانی عه‌شیره‌ته‌کان دا سی‌که‌س پیکه‌وه پتر له‌ دووژمنایه‌تیو، ناکۆکی دا بوون، که بریتی‌بوون له‌ شه‌میر شه‌سه‌د ئا‌غای دییۆکری، عه‌بدول‌ئا‌غا سه‌روک عه‌شیره‌تی مه‌نگور، قه‌ره‌نی ئا‌غا سه‌روک عه‌شیره‌تی مامه‌ش .

۲ رابه‌ره زامیاریکانی دیکه‌ی کوردستان وه‌ک قازی موحه‌ممهد، وه‌ حه‌مه‌ره‌شیدخان یه‌کیته‌ی له‌ به‌ینی کورده‌کانیان به‌پپۆیست‌ده‌زانی، وه‌زۆر به‌گرینگه‌ی ده‌یان‌ه‌ویست که شه‌وکاره و مه‌به‌سته له‌ راپه‌رینی کوردستان دا به‌جییه به‌رپوه به‌ردری به‌تایبه‌تی قازی موحه‌ممهد له‌وه‌ی مه‌ترسی هه‌بوو که به‌و زووانه کورده‌کان نه‌توانن یه‌کنتر بگرنه‌وهو، وه‌ یه‌کیتان هه‌بی، وه‌ له‌وه‌ی مه‌ترسی هه‌بوو که ده‌وله‌ ته‌ قو دزه‌تمه‌نده‌کان پاش ته‌واوبوونی شه‌ری که زۆر ماندو، هیلاکن، ئیتر ناپه‌رژینه سه‌ر کاروباری کورده‌کان، جا ده‌وله‌تی ئیرانی‌ش به‌سووکو، هاسانی قوتیان ده‌دا

۱۳ — مانووړو، ئاکارو کرده‌وه‌ی قازی موحه‌ممهد

ئاکارو، بزوتنه‌وه‌ی قازی موحه‌ممهدوه پڕوبه — زووبوون له‌گه‌ل دوو ده‌وله‌تی قودره‌تمه‌ندی گه‌وره وه‌ک ئینگلیسو، شوره‌وی^{۱۵}، وه‌ بوونی هیزی نیزامی شه‌و دوو ده‌وله‌ته له‌ کوردستان دا، به‌راستی زۆر ناسکو، نامه‌علوم بوو: قازی موحه‌ممهد له‌وه‌ی ده‌گه‌را وه‌ به‌و گومانه‌بوو که له‌ گه‌ل ئینگلیستان هاتو، چۆی سازبکات، به‌ تایبه‌ت له‌نیوه راستی مانگی ئۆکتۆبردا میوانی یارمه‌تی‌ده‌ری مارشالی هه‌وائی ئینگلیس له‌عراق دا به‌نیوی گرسپینی بوو که شه‌وه‌خت له‌لای یورکارت کونسول ئینگلیس له‌ته‌وریز بوو .

ئینجا ئینگلیس زۆر له‌ کورده‌کان در‌دوتنگ بوو، وه‌ به‌ تایبه‌ت گومانیان ده‌برد که قازی موحه‌ممهد له‌گه‌ل شوره‌ویکان هاتو، چۆی هه‌یه! ئینگلیسیکان

لهلای ئەو، زۆر به دەم و، زاریکی گهرمهوه لهشەپری ستالین گراد، وه ئازایهتی شورهویکان باسیان دهکرد، وه دهیانهویست بزانتن لهو بارهیهدا، بهرداشتی قازی چۆنه، بهحهقیقت ئەوه (داوو) بوو، بۆیان دا نابوو. وه دهیانهویست فکر قازی موحهممهد ههلسهنگین و، سهنگو سووکی بکن. بهلام قازی موحهممهد لهلایهکی دیکهوه دهستی بهقسهکردو، وهلامی داوه که ئاکارو کردهوی ئینگلیسیکان لهبارهی بزوتنهوهی کوردهکانی عراق دا زۆرباش بووه، وهئهووشی لهقسهکانی زیادکرد ئەوه "تهنیا به یارمهتی دهولهتی بریتانیا یه که کوردهکان دهتوانن بهگهیشتنی مافی ئازادی خۆیان بگن".

یورکات کونسولی ئینگلیس لهو کۆبوونهوهیهدا مهسهلهی ئیسکاتلهندیکانی که دژی پادشایهتی ئینگلیس خهبات دهکن، دینیتیه پیشی وهدهلی ههرچهند دهولهتی فهرانسه یارمهتی ئەوانی دهدا، بهلام لهئاکام دا، شکان جامه بهست بهگیزانهوی ئەو بهسهراهاته، کۆنسول دهیهویست که بهقازی موحهممهدی رابگهئینی که ئینگلیس لهکاروباری خوی دا ماؤستایه (۱۶)

ئینگلیسیکان ئەوهیان بۆ ئاشکرا بوو که قازی موحهممهد دهیهوی بههوی ئەوهاتو، چۆیه لهگهڵ ئەوان نیوانی چاک بکات وهپتر ههلوئستی نیگهران کردنی دهولهتی شورهویشه که به خیرائی نهخشهیهکی که ههیانه... کوردهکان کهلکی لی وهرگرن ۱۶۰

سهرئهجام قازی موحهممهد لهمانهوهی خۆی لهباکۆیه "خوشحال" گهرا بۆوه بهلام پاش ماوهیهک ناکۆکی خۆی لهکاروباری شورهویکان دهبرێ، وهئهویش ههرمه بهست بهوهبوو که شورهوی باشتتر سودو قازانجی کوردهکانی لهبهرچاوبیست. ههروهها ئینگلیسیکانیش له بابته کو بوونهوهی کۆن فرانسوی کوردهکان بهو چهشنه نهتیجهی وهردهگرت که کوردهکان ریبازو، شوئنیان ئەوهیه که لهبابته راپهڕینی کوردهکان وه مافی نهتهوه کهیان پتر لهئینگلیس کهلک وهرگرن.

بهکورتی دهگوتری کهله ههموولایه کهوه مهسهله که زۆر پیچو خهمی ههبوو، نهدهزاندرآ ئهوپه یازه بۆکوی دهچیت. لهکاتیکدا که ههوال ده رهکان لهبارهی مهسهلهی کوردستان و، بزوتنهوهی مافی خودموختاری ئەوان ده دووان، شورهویکانیش نهیان دهویست که لهوکاته عاسته مهدا ئیران هیزی نیزامی خوی (۱۶) چاوپی کهوتنی ئورگات له مههاباد بهینی ۱۳ - ۱۴ ئوکتوبر ۱۹۴۲

بو کوردستان بنیری و لهومه له بهنداندا چیگیریان بکات . . .

وه له لایهکی دیکه شهوه نه یان دهویست که بوخۆیان نهزم و هیمنی له کوردستان دا بهر قەرار بکهن، بهلکو له سه روکه کورده کانیان داوا ده کرد که نهزمی وولات به دهسته وه بگرن و، ناوچه که له شهوه نی و هیمنی باوین .

به کورتی شایانی باس شهوه بوو که شوره ویکان له پیلانیکی شهوتو دان که مافی گشتی نه ته وایهتی به کورده کان بدن، شه ماله و بابه ته وه مترسیان له ئینگلیس هه بوو که هولویستی شهویه که زووتر دهس به کاربن، وه سه یه شهوه بوو که ئینگلیسیکانیش هه رته و مترسیان له شوره ویکان هه بوو. به راستی له وسهرده مه ناسکه دا کوردستان له ناوچه که دا به تابهتی تاق هه ل که وتبوو. یارمهتی ده ری کونسولی شوره وی پاش شهوه ی که سه فهریک بۆلای مریوان، سه قز ده کات له بهرانه ر یه کی له هاوکاره کانی خو ی ده ری بریو، گو تی که: "له کرده ودا کو ماریکی بچووکی کورد له ناوچه دا ههستی ههیه" هیندی وهخت ئیرانیکان مهجورده بن که ۴۰ تا ۵۰ کیلومتر ده ور لێدنه که له مه له بندیکی را بینه مه له بندیکی دیکه! وازی نان و، خو واردنه مه نی له کوردستان دا زور خراپ بووه: قاتی و، قزی له کرماشان دهنگی دا وه ته وه، کونسولی ئینگلیس هه رپوژی ۲۰۰ کس نان ده دات. له سه ره تای ۱۹۴۳ داشه قامه کانی کرمانشان پر بوو له "زن و، پیاوی سووال که ره ووت و قوت بوون و، برسی و، تینوو" وه هه موو روژی ۱۵ کس له وان له برسان ده مردن!

له ۲۷ فیورییهی ۱۹۴۳ دا ههزار جوور نهخۆشی تیفوس لهشار داده بیندرا وه نهخۆشخانه کان مه بهست به وهی که دوکتوره کان و، په رستاره کان تووشی نهخۆشی نه بن دا خرابوون. ۱۸

۱۴ - کومه له ی (ژ - ک) پیک دئ

له وه هه ل که وته دا! بوو که ۱۵ مرو ف له خه لکی مه بابادی، "کومه له ی ژیا نی کوردستان، یان پیک هینا، شه و مرو فانه بریتی بوون له: عه بدوره حمانی زه بیحی، که پاشان بووبه سی کر پی تیری گشتی کمیهی نا وه ندی کومه له، موحه ممه دی شه ره فی،

(۱) ماموستا ههزار هونه ری به ناوبانکی کورد که نه ته نیاله نیونه ته وه ی کور ددا ←

موحه ممه دی یا هوو، که بازاری بوون، قاسم قادری ئاموژگار، ئهحمه دی علمی، خاوهن ئیداره، قادری موده رسی له خانه واده ی مهلایان، حسین فروهر، سروک پولیس، عهزیزه نندی. واباس بوو که عهزیزه نندی پیاوی وریای ئه و کومه له یه یه، وه له گهل قازی موحه ممه دیش زۆرنیوانیان خوش نه بوو و خوی بۆرا به پیتی داها توو دانا بوو. ئه و پیاوانه له چینه خورده بورژاوی وه به لکو له هه ره چینه خووارو کانی نه ته وه که بوون.

وهک رهحمان یزه بیحی که له مایکی هه ژار دا گه وه ببوو، که بۆخوی بو، بابو، براو که سه کانی ته نیا له ژوو ریک دا، ژیانان راده بوو ارد. رهحمان یزه بیحی هه تا پۆلی نوه می ده رس خویند بوو، به لام چوون پیاویکی به هوشو، گوش بوو، زۆر زوو بوو به گه وه ی ده ره به گه کانی ئه و ناوچه یه هه ره ئه و پیاوه بوو که ده رسی خویندن و، فیژبوونی زمانی کوردی به هه ژار فیژکردا جا هه ژار به شوینی ئه وه دا بوو به یه کی له هه ره هۆنه ره کانی پایه به رزی ئه و زه مانه، وه هه ره به و جو ره ش ه یمن یه کی که له هۆنه ره به پژه کانی گه وه ی کوردستان له کاتی حازردا، که ئه ویش مال و گیانی له ورپگایه دا فیدا کردوه، ئینجا رهحمان یزه بیحی هه وه لئین مرو فیک بوو که له مه باددا له بیرو زای ئه وه دا بوو له گهل گانگای بزوو تنه وه ی کوردی سوله یمانی هاتو، چۆ سازبکات. نه خشی بزوو تنه وه ی کورده عراقی کان له دانانی کومه له دا له میژوودا له نه پنی ماوه ته وه. کورده کانی ئیژان ده لئین که بۆخومان ئه و ژورگانه مان به هه ست ه یناوه، ئتر یارمه تیکمان له کورده کانی عراق وه رنه گرتوه!

به لام هه موو له سه ره ئه و قه ول و، قه راره ن که ئه و بزوو تنه وه یه له سه ره چاوه را له سوله یمانی وه ده ستی بی کراوه، واته کاتیک که مه محود جو ده ت د که له پاشان تا قمی که له ئه فسه ره کورده کانی هیوا وهک سه روان میرحاج که جیگای وی گرتوه ئه و بوو که (کومه له ی ژیا نی کوردستان) ی دامه زران د.

به لام ئه و پرسیاره دیته گوژی که ئایا میرحاج له گو بوون ه وه ی هه وه لی

به رزو خوشه ویسته، به لکو له باری زانای و، نبوغه وه له جیهان دا ناسراوه. هه ره ها ماموستا ه یمنی خودای خوش بوو له ریزه هۆنه ره به نر خه کانی

کومله‌دا که له پوژی ۱۶ ی سی پتامبری ۱۹۴۲ له یه‌کێ له‌باغه‌کانی ده‌وروبه‌ری مه‌باد پێک‌هات هاوبه‌شی کردبوو؟

وه‌ئایا هه‌ر ئه‌بوو که گوتی کومله‌ ده‌بی له‌تاقمی جو‌پیاژ جو‌پیاژ له‌نه‌ینی دا ده‌س به‌کاربیت؟

ئه‌ندامانی تازه‌ی کومله‌ پێش‌هاتن بۆنۆ بزوتنه‌وه‌که، بپووست بوو که سویند به‌قورئانی بخۆن، ئایا ئه‌و دابو، رووسمه، سه‌روکه‌کانی کومله‌ هاوژی له‌گه‌ل میرحاج دایان‌نا؟

ئایا کومله‌، یه‌کیک له‌لک وپوکی "هیاوا" بوو؟

ئه‌وانه مه‌سه‌له‌یه‌کن که‌ئو پو کورده‌کانی عراق له‌وه لایهن‌گری ده‌کن. ده‌گونجی بلین به‌هه‌ر چونیک بووبی له‌نیوان کومله‌و هیاوا که‌م وکوژ هاتو، چۆه‌بووه، له‌مانگی ماری ۱۹۴۴ موحه‌مه‌دی شه‌رّفی بو چاوپیی که‌وتن له‌ئه‌فسه‌ره‌کانی ناسیونالیستی هیاوا (ئه‌مین ره‌وان دزی، عه‌بدول عه‌زیزی گه‌یلانی (شه‌می‌نی) عیزه‌ت عه‌زیزو، مه‌سه‌فاخوشناو، ده‌چپته‌ که‌رکوک.

پاش مانگی ماری، حه‌مه‌ عه‌بدول‌لا، یه‌کی له‌را به‌ره‌کانی شاخه‌ی "چه‌پ" ی هیاوا، چه‌ن جارسه‌فه‌ری به‌شاری مه‌باد کرد. قادره‌گ کوژی چووکی جه‌مال پاشا که‌خه‌لکی دیار به‌کر بووه له‌وکات دا له‌و لاتنی سووریه‌ ده‌ژیا، وه‌هه‌روه‌ها قازی مه‌لاوه‌هاب له‌و لاتنی تورکیه‌یه، یه‌که‌به‌دوای یه‌کی دادینه‌ کوردستان ی ئیران. ئینجا کومله‌ زوژ زوو پایه‌و، بنه‌رّه‌تی جوغرافیایی ونه‌ته‌وا یه‌تی خوی دا ده‌مه‌زیننی وه‌په‌ره‌ی پێ‌ده‌دا: کانه‌گای ناوه‌ندی کومله‌ له‌شاری مه‌باد بوو، ئه‌و کومله‌یه سه‌روکه‌ عه‌شیره‌ته‌کان له‌ناوچه‌ی خوی یه‌ را بیگره‌ تا بوکانو، سه‌ققز له‌چه‌نوبه‌وه، بو‌لای شاری خوی کیشابوو.

سنوورو، نفوزی کومله‌ بریتی له‌ کوردستان ی سوننی مه‌زه‌به‌وه تاسنووری کوردستان شیعه مه‌ذه‌ب بوو. وادیار بوو که‌سازمانو، ئورگانی هیاوا، وه‌پارتی کوردی عراق له‌گه‌ل ئورگانی کومله‌ نه‌ختی له‌ یه‌کتر جوی بوون.

ئه‌ندامانی هیاوا زوژتر له‌ مارکسیسته‌کانی شارنشین بوون، ئه‌مما ئه‌ندامانی کومله‌ له‌پیاوه باوه‌ژ پێ‌کراوه‌کان، وه‌ هیندی له‌مرۆقه‌ عه‌شیره‌ته‌کان بوون که

تاقمی دووایی خاوهن ئیده غولوژی سیاسی زۆر راسته قینه نه بوون. ^۱ مهبهست لهوشه رخو بهسته ئه وهیه که هیواو، کۆمهله چ له ههوه له وه خاوهن ئورگان بن یان نه بن، به چاکی دیار بوو که دوو شاخه ی بزوتنه وه ی نه ته وایه تی کورد بوون که به ژبو و شوینی جودا له یهک خهباتیان ده کرت وه په ره یان به سازمانی خو یان ده دا.

له ئاخری سالی ۱۹۴۴ له کوردستان ی عراق، وه له کوردستان ی ئیران، وازیگی تاییه تی هاتبو پێشی: له مانگی مه ی ۱۹۴۳ له شاری مه باد خه لکی شار هیژشیان بو سه ر شاره وانی بردو، ههوت که سیان له پولیس کوشتو، هیندیکیشیان وه ده رنان، وه به و چه شنه قودرته تی ناوه ندی ئیران ئه وه نه دی که مابوو، ئه ویش له نیو هه لگیرا. له مه لبه ندی بارزان، مه لامسته فای بارزانی، له گه ل هیندی له هیژه چووکه کانی نیزامی عراق پرو به پروو ده بوو، ئه و ئاکارو کرده وه یه بو خوی تاقی کردنه وه یهک بوو، وه له ئاکام دا به وجوره زۆر به ی خو یان به و دوو ده وله ته نیشان ده دانو، کورده کان خو یان بو به ده ست گرتنی مافی نه ته وایه تی، یان مافی گشتی کوردستان له هه ردوک لا ئه ماده ده کرد.

هیچ مرۆفیک له وکاته عاسته مه دا له فکری ئه وه دانه بوو که خوی له وانی دیکه به پتر بزانی، و، خوی زل بکات، هیندی له نوینه ره کورده کان که له ولاتی دیکه ی کورده واری را ده هاتن، ته نیا مه به سیتان تاقی کردنه وه، دانی پێشنیار بوو.

۱۹

له مانگی ئوکتوبری ۱۹۴۴ دا قازی مهحه مه د بوو به یه کێ له ئه ندامانی کۆمه له. له و ساته دا دوو سال له دامه زراندنی کومه له رابرد بوو، به لام تا کوو ئه وکات، به تاییه ت سه روکه کانی کمیته ی ناوه ندی که له زانائی، به کاری قازی مهحه مه د ئاگادار بوون، وه خو فیان ژنیشت، پێیان له وه نا که مرۆفیکی زۆر ما قوول و به ژیریان بو کومه له بانگ کرده. ۲۰

ئینجا قازی مهحه مه د هه رگزه هه رگزه نه بوو به ئه ندامی کمیته ی ناوه ندی کومه له، به لام له سه ر ئه وه شه را سه به ره ت به زانائی و، رامیاری قازی زۆر زوو به سه ر ئورگانی کومه له دا زال بوو وه کومه له ی به چاکی رابه ری ده کرد، وه ده ت گوت که

(۱) ته شکیلاتی کومه له ی تازه ی زه مانی شورش ی ئیران که به هه ست هاتووه، هه یچ

ره به تیگی له گه ل کومه له ی ژبانی کوردستان له پێشوو دانیه — م — ر

سی کریتی کومه لهیه .

له ههوهلی ئوکتوبری ۱۹۴۴ قازی مهحه ممد هاوری لهگهل سهروکه کورده کانی دیکه، بهداوهتی سهروک وهزیری وهختی ئیران بو تاران چوو (۲۱) قازی مهحه ممد له ماوهی مانهوهی له تاران لهگهل تیمسار حهسن ئه رفهع سهروکی هیزی ئیران گهت وگویی کرد .

بهو چهشنه ی که له زمانه ی ئه رفهع را دهگه پنهوه، لهو چاوپیکه وتنه دا، سهدری قازی، برای قازی مهحه ممد که نوپنه ری مهجلیسی بوو، وه سهیفی قازی ئاموزای، لایهن گری شهوه بوون . که کورده کان دهیانه وی کاروباری ههر دوک لا به چاکی پیگه بیته وه به سوودو، قازانجی نه ته وه کانی ئیران ته واو بیته .

قازی مهحه ممد به راستی، وه له قوولای دله ه وه له ناخه گهروویه وه قسه ی ده کرد، وه ره خه کانی کورده کان که له مه وپیش له ده ولته یان هه بوو، به شهوانی راده گه یاند وه ههروه ها پینی راده گه یاندن که خاوهن کار به ده سه ته کانی ئیداری ناوچه ی کوردستان به باشی له ناوچه که دا نه بزوتوونه وه، وه له ده ولته ی ئیرانی بیست که ئیداره کردنی ناوچه ی کوردستان به ده سته ی کار به ده سه ته کانی کورد بسپیزدری ۲۲... له بهر چاوی ئه رفهع^۱، قازی مهحه ممد پیاویکی سه رسخت بوو، وه ده یه بیست قسه کانی خوئی به سهر ده ولته دا، داسه پینی و، به سه لمینی، به لام هیدی وله سه رخو بوو، له بابت مافی نه ته وا یه تی، وه مافی گشتی و، جوئی بوونه وه، قسه ی نه ده کردو، نه دووا .

۱۵ - دامه زانی پارتی دیموکراتی کوردستان

به سه رهاته کان ده قهومان، وه یهک به دووای یهکی دا زووی ده دا . له ۱۶ ئو تی ۱۹۴۵ دا له کوپوونه وه یهکی کومه له دا، قازی مهحه ممد پیشنیاری دا که بزوتنه وه که ی کومه له که هه تا ئیستا له نه پینی دا بووه، ئاشکرا بیی^{۲۲} وه (۲۱) اف ۳۷۱/۴۰/۱۷۳ نه زاندر او له چ سهر چاوه یه که م - ر

(۱) سه ره لشکر ئه رفهع سهروکی ستادی ئیران له باره ی کوردها پرتوگیکی به نیوی (گردهاویک بررسی تاریخی و سیاسی) نووسیوه .

(۲۲) حهسن ئه رفهع : گردها صفحه ۷۵

به نیوی "حزبی دیموکراتی کوردستان" بناسری (۲۳) ئایا له ژاسته قینه دا مه بهست له ههست هاتن و پینگ هاتنی ئهو حیزبه تازهیه که وهک ئورگانسی "دیموکراتیکی" شورهویان ده چوو، ده بی شورهوی نه خشی تیدا هه بووی؟ بهلام له و بابه ته وه شتیگ نازانین،

وه ههروهها ئیمه نازانین که چۆن ئهو حیزبه به ههست هات.

ته نامت له ژیر چاوه دیری دیپلوماته ژۆژئا وایه کان وهک ویلیام ئیگلر تۆن وه ئارچی بالدرو زویلتی (کوره) که له بارهی کوماری مه باددا نووسی ویانه وه گوتویانه که حیزبی دیموکراتی کوردستان به شوینی چهند ههوتوی دووهه مین سه فهری سه رو که باوه ژ پیکراوه کانی کورد بو باکویه بوو که له مانگی نووامبری ۱۹۴۵ دا وه دی هات.

ئهو مرۆفانه که بو باکویه چوون له کورده کانی عهراقی که له بالسی راستی ئینگلیسیگان ده ناسران وهک شیخ عهبدوول لای گیلانی وه کوره که عهبدوول عهزیر مهحه مهدهدیق که ناوبانگی "پوشو" بوو وه یهکی له کوره کانی سهید تهها بوو سهریان له باکویه دا (۲۴) جا ههر چونیک بی پارتی دیموکراتی کوردستان بهرنامهیهک که کۆریک له پیاوه بهرزه کانی کورد ئیمزایان کرد بوو له "مانی فستیگ" دا بلاویان کردهوه، وه ئهو داخووازه نهیان ویست بوو،

— خودمختاری بو کوردستان ی ئیران له چوارچیوهی و لاتی ئیران دا،
— زمانی کوردی وهک زمانیگی رهسی بناسری
— شواری ناوجهئی ههل بژیردری.

— خاوهن کار به دهسته کانی ئیداری له خهلکی خوئی بیته
— قانونیک بو ههلوستی فئودالهکان و، جوتیارهکان دابندری
— هاوکاری له گهل بزوتنه وهی ئازربایجان

— پیویست مسانه که وازی ئابوری و، کومه لایهتی کوردستان، به تابهتی له زیگی وه ده رخنه کانی مهعه دن، باش کردنی وازی کشت وکال، وه راگه یشتن به کاروباری لهش ساغی و، دوکتوری، وه تهعلیم و، ته ربیهت به چاکی به زیوه

(۲۳) روژی "رهسی" له لای میژوو نووسه کانی پارتی دیموکراتی کوردستان ی ئیران پیش تره.

(۲۴) مراوه دی نووسه ره گهل ره حیمی قازی، باگو مارس ی ۱۹۷۶

بیردری .

ئوهرنامهیه لهبنه پرت را داوخواوزیکی نهته وایهتی و، کومه لایهتی هه بوو که حیزبی تازه پئیشیاری کرد بوو، بهلام هئستا زور شورش گه پانه نه بوو .

۱۶ - سه فیری دووهم بو باکو، له (سی پتامبری ۱۹۴۵)

دووهمین سه فیر بو باکویه له مانگی سی پتامبری ۱۹۴۵ بهر یوه ده بردری . ئهو سه فیره پاش چوونی قازی موحه ممهرد بو تهوریز بو هاوبه شی کردن له دامه زاندنی "حیزبی دیموکراتی ئازربایجان" که شاخه یه کی حیزب توده بوو ئه نجام درا .

هاورپیه کانی قازی موحه ممهرد له دووهمین سه فیریان بو باکویه بریتی بوون له پیاوه بهرزه کانی وهک سه یفی قازی و، منافی که ریمی . سه فیری دووهمی قازی موحه ممهرد بو باکویه له گهل سه فیری هه وه لیبی ته فاوته ی هه بوو :

له سی پتامبری ۱۹۴۵ دا تازه دههات شه ری دووهمی جیهانسی ته و اوبیت، وه نیوانی شوره وی، و ده ولته هاورپیه کانی دی "متفقین" نیوان ناکوکی به ههست هات بوو .

شوره وی بهرام بهر به پهیمانیکی سی قولی که له گهل هاورپیه کانی بهست بووی پیویست بوو، پاش ۶ مانگ ته و اوبوونی شه ر، له ولاتی ئیران بچیته ده ری، بهلام له و با به ته وه ئیتر گوپی نه ده دایه وه هیزه کانی نه ده برده ده ری . . هاوکات له گهل دووهمین سه فیری قازی موحه ممهرد بو باکویه، کاروبار به چاکی زوون ده بیته وه، واته ئه و که پرته له بهاری کاروباری فهره نگی وه نه بوو، به لکومه بهست به کار و کرده وی رامیاری وه بوو نو پنه رانی کورد نووسرا وه یه کی که مه سه له ی کوردستان ی تی دا گونجا وه، ئاماده یان کرد وه له پیش شوره ویان دانا وه :

کورد هکان بو دامه زاندنی کوردستان داوای پشتیوانی ودانی شتمهک و ئه سه له له شوره وی ده کهن .

ویلیام ئیکلیتسون نووسه ری په رتوکی "کوماری کوردستان ۱۹۴۶" ده لی

۱- گتبی کوماری کوردستان وه ره گیرای سهد . سه مه دی . نووسرا وه یه کی

لههوه لهوه باقروف به کوردهکان رادهگه پنی که ئیوه ناتووانن دهوله تیکی جویاز دامزرینن ."

له راسته قینه دا باقرۆف راوته دبیری وابوو که کوردستان کاتیک ئازاد ده بی که بزوتنه وهی گهلی کورد، نه تنیا له نیو کوردستان ی ئیـران دا پیویسته، به لکو ده بی له نیو کوردستانی عراق و تورکیه شدا ئهو پاپه پرینه بههست بیته، وه هیزه گانی بزوتنه وه تا ئهوکاته ی که به یه کیتی نهگه یشتوون، ده بی له ژیر چاوه دبیری به شیک له ئازربایجان ی خودمختار دا ببن، وه بهو کاره به لینی بدن، سه ره نجام سیاسه تی باقرۆف له باره ی مه سه له ی کوردستان دا له وه ی پتر نه بوو .

بهلام قازی موحه ممه د و هاوړپیه گانی ئه وه یان نه ده ویست، ئینجا له قسه ی باقروف نارحه مت بوون، وه دژی ئاکاری وی دووان، له ئاکام دا ئه وه نه سه لماندنه بوو به وه ی سه رکه وتن و پیروزی کورده کان، چوون به شوینی ئه وه دا بوو که با قروف مستی له سه ر میزه که ی داوگوتی تا شوژه وی هه یه، مافی گشتی نه ته وایه تیش بو کوردان هه یه .

پاش ئه وه ی که باقروف به وچه شنه به لینی به کورده کان دا، ووته ی دانی ئه سه له حه و ماشین و توپ و، ره شاشی پی دان، وه ههروه ها قه ولی دا که ژماره یه ک له کورده گه نجه کان بو خویندن بیته زانسته گی نیزامی باکویه . ۲۷

باقروف ههروه ها ووته ی یارمه تی مالی به کورده کان دا، وه گوتی که چاپه مهنی بو وه ده ر خسته نی کتیب و، پرۆژنامه ی کوردی تان ده دریتی . قه ول بوو کورده کان بو شاری تفلیس شه سه فه ر بکن، به لام په کی که وت چونکه :

باززانی له سنوری ئیران ده هات ئاوابی، وه باقرۆف باززانی به پیاویکی (سیخوری ئینگلیس) ده ناسی، جامه به ست به وه به قازی موحه ممه د و هاوړپیه گانی را گه یاند که بو چاره سه رکردنی ئهو کاره ساته پیویسته زووتر بگه رپه وه و لاتی خوتان . ۲۸

۱۷ - کوماری کوردی راگه پاندر او، دامهزرا (۲۲ ی ژانویهی ۱۹۴۶)

له ناوچهی ئازربایجان ژوو داوه کان پهیتا پهیتا وهدی هات، له ۲۰ ی نوامبری ۱۹۴۵ جه عهفری پیشه وهری خودموختاری ئازربایجانی راده گه پیتی. له ۱۵ ی دی سامبری ئهوی سالی، پیشه وهری به نیوی سهروکی (دهولهتی خودموختاری) ئازربایجان، دانستگهی نهتهوایهتی دهکاتهوه وه له قازی موحه ممد داوا دهکات که پینج نوینر له لایهن حیزبی دموکراتی کوردستان بنیر پته ئه مهجسه.

چهند روژ پاش واته له ۱۷ ی دی سامبری ۱۹۴۵ له شاری مهباد ئاههنگیک ده گپردری وه خو پی نیشان دانیک بهره و ئیداره ی دادگوسته ری که هه وه لین و ئاخیرین نیشانه ی قودرته تی دهوله تی ناوهندی له مهباد بوو، بهرپوه ده بردری. ئالای سی رهنگی کوردستان که بریتیی بوو له رهنگی سوور، سپی و، سهوز وه وینه ی روژیک له نیوان دوو شمشیران دا کیشرا بوو، له لوتکه ی خانویکانی دهوله تیکان له شاری مهباد، شنو، نه غه ده هه ل ده کری و، ده له ریته وه. به لام له سر ئه وه شپا هیتا هات و چوی کورده کان له گه ل تاران نه برابوو، قازی موحه ممد به لیتی ده دا له سر داوخووازی روژنامه ی شه باز (تاران) ووت و، ویزیک بهرپوه بردری.

له و ووت و ویزه دا له هه وه له وه قازی موحه ممد بهرنامه ی پارته ی دیموکراتی کوردستان راده گه پینی، به شوینی ئه وه دا راده گه پینی که ئه و حیزبه مهرامی کومونستی نیه، به لام ده یهوی به چه شنی ره ژیمی شوره ی (نیزامی دیموکراسی راسته قینه له و حیزبه دا پیاه مبات).

ههروه ها قازی موحه ممد ئه وه ش ناسه لمینی، که حیزب له گه ل کورده کانی ده ره وه ی و لاتی ئیران هات و، چوی نیه وه یاسای بنه رته تی ئیرانیش به ره سمی ده ناسی وه ههروه ها ده لی "شورای عالی" که ناوچه ی مه هابادی له بهر دایه له گه ل دهوله تی ناوهندی ئیران له په یوهندی و، هات و چو دایه. ئینجا ئه وه ش راده گه پینی ئازربایجان و کوردستان هه لوستی جو بیاز بوونه وه یان نیه، به لکو

ئهو ده دووژمنان وخیانت پیشه‌کانن که ئهو مه‌سه‌له‌یان کردۆته راویـژـی زاری‌خۆیان ۲۹۰۰۰

له ئاخری و ئۆخری دی‌سامبری ۱۹۴۵ بوو، قازی موحه‌مه‌د، له‌لایهن عه‌بدوره‌حمانی زه‌بیحی وه له‌گه‌ل کونسولی بریتانیا هات و چۆ به‌رقه‌رار ده‌کات، وه ئه‌وه‌ش مه‌به‌ست به‌و مه‌سه‌له‌یه‌ بوو که ئه‌گه‌ر کوردستان خودموختاری خۆی راپه‌گه‌یـتی، ئایا ده‌وله‌تی بریتانیا له‌گه‌ل ئیمه‌ هات و چۆ به‌رقه‌رار ده‌کات یا نه؟ بریتانیا ئهو پێشنیاری قازی موحه‌مه‌دی ناسه‌لمیـتی، وه وه‌لامی کونسولی بریتانیا زۆر "به‌لالووتی" و دلساردانه‌ ده‌بی" ۳۰ .

ئهو‌هی که شایانی باسه‌ پروون نه‌بووه که شوره‌وی به‌چاکی له‌پشت قازی موحه‌مه‌دی راده‌هه‌ستی، له ئاکام‌دا پاش ئاخیرین هات و چۆوه. چاوی کهن له‌گه‌ل نوێنه‌رانی شوژه‌وی له‌شاری ته‌وریز قازی موحه‌مه‌د له ۲۲ ژانویه‌ی ۱۹۴۶ دا له نیو خۆپی نیشان‌دان، ئاهه‌نگیک دا له‌مه‌یدانی چووارچرا له شاری مه‌هاباد له کاتیک‌دا که مه‌لامه‌سته‌فای بارزانی له‌ته‌نیشتی راپه‌ستا بوو، "خودموختاری کۆماری کوردستانی" ی راده‌گه‌یـتی.

به‌شوینی ئه‌وه‌دا، رۆژنامه‌ی کوردستان (۱۱ فورییه‌ی ۱۹۴۵) نپۆی وه‌زیره‌کانی "ده‌وله‌تی نه‌ته‌وایه‌تی کوردستان" ی به‌چه‌شنی ژیره‌وه بلاو ده‌کاته‌وه:

حاجی بابا شیخ (سه‌رۆک وه‌زیر) سه‌یفی قازی (وه‌زیری جه‌نگ) مه‌نافی که‌ریمی (وه‌زیری ته‌علیم و، ته‌ربیه‌ت) موحه‌مه‌د ئه‌مینی موعینی تاجر (وه‌زیری نیوخو) محم‌دی ئه‌یوبیان ده‌وافروش (وه‌زیری له‌ش ساغی) سمایی‌عیلخانی‌زاده له ده‌ره‌به‌گه‌کان (وه‌زیری‌زۆی)، ئه‌حمه‌دی ئیلاهی تاجر (وه‌زیری ئابوری)، که‌ریمی ئه‌حمه‌دین (وه‌زیری پۆست)، مه‌سته‌فا داودی تاجر (وه‌زیری بازه‌رگانی) مه‌لا حسین مه‌جدی (وه‌زیری دادگۆسته‌ری)، مه‌حمود ولی‌زاده تاجر (وه‌زیری کشت‌وکال)، سه‌دیق حه‌یده‌ری (وه‌زیری ته‌بلیغات). پۆستی وه‌زاره‌تی عه‌بدوره‌حمانی ئیل خانی زاده‌ی مالک هیستا به‌ چاکی دیاری نه‌کرا‌بوو.

سه‌ره‌نجام وا چاوی ده‌که‌وی که‌به‌شی زۆری له ئاندامانی ئهو کار به‌ده‌ستانه‌ له تاجر و کاسب و فیئودال، پیک‌هات بوو.

۱۸ - هیژی مههاباد و "بارزانیکان"

قازی موحه ممد که کوماری، چوکی مهبادی پیکهینا، لههوه لدا کوماریکی بی هیژو، لاواز بوو. ئینجا بهگورجی خهریکی دروست کردنی هیژه کانی بوو، تابتوانی بهرگری له کوماره که بکات. شیخ ئهممه که له گهل ۶۰۰ پیش مهرگه هاتیو ئیرانی، له نزیک شاری نهغه ده جینگیر بوو، وه تا ئاخری تیکر پوو خانی کوماری مههاباد لهو مهلبنده ماوه، لهوکات دا شیخ ئهممه یهکی له کچه کانی سهروکی عیلی قهره پپاق له عهشیره ته کانی ناوچه که دا، خوواست. (ئهو عهشیره ته تورکن، بهلام جلکی کوردی له بر ده کهن).

مهلاسته فای بارزانی که له مههاباد جینگیر ببو، هیژه پیش مهرگه کانی که ۱۲۰۰ تا ۲۰۰۰ مروف ده بون له ژیر چاوه دیری کوماری مههابادی دانا، وه بو خوشی له مانگی ماری ۱۹۴۶ وه بوو به یه کیک له چووار ئه فسهری ههره پایه بهرزه کانی کومار، واته (ژینیرال). بهلام قازی موحه ممد نهی ده ویست به تهواوی پشت به پیش مهرگه کانی بارزانی و ههروهها هوژ و عهشیره ته کانی دیکه بههستی، جادهستی به ژازاندنه وه، پیکهینانی (هیژی کلاسیک) واته نیزامی دا، وه ئهو هیژه، ههوه لین هیژی نیزامی بهنزمی پیکهیندرای بزوتنه وهی نه تهوایه تی کوردستان بوو، که به ریوه بردرا.

ئهو هیژه له دوایه دا ورده - ورده ژمارهی گه بیشته ۱۲۰۰ پیش مهرگه، که بریتی بوون له ۴۰ دهره جه دار، ۷۰ ئه فسهر که به تاییمت بهشی زوریان ئی خهلکی مههاباد و دهوروبهری مههابادی بوون.

بهلام به پیچهوانی ئهو که باقرۆف بهلینی دابوو که یارمهتیکی باشی نیزامی به کوردستان دهکات، ئهو یارمهتیه که بوو، وه ته نیا برتیی له ۱۰۰۰۰۰ تهنگ، ده مانچه، رهشاشی چکوسله واکی وه ۲۰ کامیونی نیزامی بوو.

له مانگی ماری ۱۹۴۶ دا سوویه ته کان کاپیتان سهلاح ئه ددی

۱- سهلاح ئه روین گازم اوف، له وینهی ژماره ۲۰ ئاخری میژوکه دا

ده بین دری، وه شوللیکی به دهسته وه یه - م - ر

كازم اوفيان ناردە مەھاباد، ئەو ئەفسەرە كە كوردەكان پېيان دەگوت "كاكاغا" لە دووايەدا بوو بە سەرھەنگ وە يارمەتى دەرى ئەفسەرە كوردە عراقىكان كە لەگەل مەلامستەفای بارزانى ھاتبوونە ئىران، دروست كوردن و پرىك و پىكھىنانى ھىزى پازاوەي كلاسكى بە ئەستۆي خۆي گرت. ھەر چەند ھەوالى زۆرگرىنگ لە روژنامەكانى لايەن گرى روژئاوايەكان (غربى) لە بارەي يارمەتى شورەوي بۆ كوردەكان بەدەھۆل و، زوو پنا بە دونيايە را دەگەياندرا، وە لە لايەكى دىكەشەوہ قازى موھەممەد پەيتا پەيتا لە شورەوي داواي توپ و كاميون و شتومەكى دىكەي دەكرد، وە ئەوانىش قەوليان دا بوو، بەلام ئەو يارمەتية ھەرگز بە كوردستان نەناردراو، نەگەشت. ۳۲

۱۹ - بۆحرانى ئازربايجان - كوردستان

لەنيۆ تەوريز و مەھاباد ئالۆزىك دىتە پىشى، كوردەكان لە ناردنى ۵ نوپنەرى خويان لە مەھابادەوہ بۆ تەوريز بۆ ھاوبەشى لە مەجلىس دا خورادەگرن وە بەو چەشنە نىشان دەدەن كە نايانەوي لەژىر چاوەدىرى ئەوان دا بن.

لە فيورىيە ۱۹۴۵ دا جەغفەرى پىشەوەرى، قازى موھەممەدى بۆ تەوريز بانگ دەكات، ئەو بانگ ھىشتە لە بەر ئەوہ بوو كە پىي بلنى لەكاتىك دا كە ئىمە خودموختارى مان راگەياندوہ، ئىوہ بۆ ئەوكارەتان كردوہ وە دەولەتتىكى سەربەخۆتى كوردستانو راگەياندوہ.

قازى موھەممەد بە پىشەوەرى دەلىج، دەپىش ئەوہى دا كە ئىمە كۆمارى سەربەخۆتى كوردستان راگەيىن، لەگەل بەرماكوف ئەفسەرى راميارى شورەوي لە تەوريزدا، ووت و وپزمان بوو، وە لەسەر ئەوہ شپا ئەو ئەفسەرە لە رۆزى دامەزراندنى كۆمارى كوردستان دا لە دوورەوہ ھاوبەشى كردوہ. ۳۳

بەلام دەبوو، ئەو ووتو، وپزەو، بەرەنگارىيە ھەر بىتەپىشى، چوونكە دەبوو ھەردوك كۆمار لەسەر زەويك دا پىكەبىت.

كوردەكانى ئاوايى كانى كوردستانى ئىران وەك كوردەكانى دىيەكانى توركىيە لە نىزىك يەكتربوونو، پىكەوہ بوون، بەلام لە شارەكان، ئەو يەكيتى كەمتر دەديتەرا، لەرووانگەي سۆسىئالۆزىيوراميايوہ پادشاکان بۆ كەم كردنەوہى

ئاکارو شوینی کورده سوننی‌کان، خه‌لکیکی که مه‌ذه‌ه‌بیان شیعه‌بوو، وه وه‌فادار به‌پادشا بوون، پشتیان زیاتر ده‌گرتن .

شاره‌کانی وه‌ک خو‌یه (۳۵۰۰۰ کەس دانشتوو، شاهپور (۱۲۰۰۰ کەس) میلندوو‌او (۸۰۰۰ کەس) ورمی (۵۵۰۰۰) کەسیان ژماره و نفوس هه‌بوو، مروقی جوربه‌جوری تیدا بوون، به‌تایه‌تی که تورکه‌کان تورکیان ده‌گوت، قه‌ومــــی ئه‌رمه‌نی‌و، جوله‌که و ئاسۆریشی تیدا ده‌ژیان، به‌لام کورده‌کان له‌شاری‌دا زور کم بوون، ئه‌وان ته‌نیا له‌گه‌ر هه‌کیک دابوون و، ژماره‌یان وه‌ک جووله‌که‌کان بوو .

ده‌وله‌تی پیشه‌وه‌ری ئه‌وشارانو، ده‌شت‌وچیا پر له‌ نعمه‌تانه‌ی ده‌ویست، به‌لام ئه‌و جینگایانه‌ی که له‌ سنووری تورکیه بوون و کوردنشین بوون وه‌یان ئه‌و زه‌ویانه‌ی که له‌ ده‌وروبه‌ری مه‌باب‌دا بوون، ده‌ی‌گوت ئی کورده‌کان بی .

ئینجا به‌ پیچه‌وانه‌ی ووته‌ی پیشه‌وه‌ری، کورده‌کان ناوچه‌ی زه‌ویکانی ده‌وروبه‌ری رۆژئاوای به‌حری ورمییان به‌ ئی خو‌یان ده‌زانی .

ورمی به‌هیچ چه‌شنیک بو کوماری کوردستان نه‌ده‌بوو، نوینه‌ری کورده‌کان به‌نیوی غه‌نی‌خوسره‌وی له‌وئ دانشته‌حی‌بوو . کاتی رامیاری ورمی زۆر عاسته‌م و ناسک بوو، له‌ گه‌نجه‌کان که له‌پیش‌دا له‌پارتی توده‌دا هاوکاریان ده‌کرد .

کاتی‌ک له‌که‌یه‌کی‌تی لاوانی حیزی دیموکرات (پیکهات هه‌موویان پروویان له‌وئ کرد ئینجا له‌ورمی‌دا دوو تا‌قم خه‌باتی رامیاریان ده‌کرد، تا‌قمیک به‌ نیوی لاوانی حیزی دیموکراتی کوردستان، تا‌قمیکی دی به‌ نیوی (یه‌کی‌تی لاوانی حیزی دیموکراتی ئازربایجان) له‌سی‌پتامبری ۱۹۴۵‌دا .

پیک هه‌ل پرژان‌و، به‌ره‌نگار بوونی ئه‌و دوو تا‌قمه‌ هه‌ر ده‌بوو پیش‌بیت . کورده‌کان بو له‌نیۆ‌بردنی ئه‌و نیوان نا‌کوکی، یارمه‌تیان له‌ شوره‌ویکان ویست: له‌ کوبوونه‌وه‌یه‌که‌دا له‌گه‌ل هاشمۆف کونسولی شوره‌وی، "مارشال" زبۆرۆ به‌هادری، یه‌کی له‌سه‌روه‌که‌کانی عه‌شیره‌تی هه‌رکی، سه‌ر به‌خۆ پرای‌گه‌یانده‌ که "بیگانه‌کان" ی ورمی هیچ مافیکیان به‌سه‌ر ئه‌وشاره کوردنشینه‌وه‌ نیه: ئینجا کورسیکی هه‌ل‌گرتو، له‌ نیۆه‌راستی وه‌تا‌قیکی که کورده‌کان‌و، ئازربایجانیکان له‌گه‌ل هاشیموف دانشتبوون، دای‌نا وه‌ له‌سه‌ری رۆنشت، وه‌ له‌پاشان به‌ کونسولی شوره‌وی‌گوت: "ئه‌و وه‌تا‌غه‌که ئی تویه... ئایا من ده‌توانم له‌نیۆه‌ راستی دانشموو، بلیم ئه‌وه وه‌تا‌غی منه؟... نه‌په‌س که‌وابوو، ئه‌وه نا‌گونجی!"

باوره‌ر پی‌کراوه‌کانو، سه‌رۆکه‌کانی ئازربایجان به هیچ چه‌شنیک نه‌یان ده‌سه‌لماند که ورمی بیته ئی کوماری ئازربایجان، هه‌رچه‌ند وابوو که ته‌وریز چ بووان ناهیل‌یته‌وه، وه به پیچه‌وانه‌ی ئه‌وان پێیان خوش‌بوو، بیته ئی کوماری کوردستان، وه ئه‌وه‌شیان به‌قازی محهمهد له سه‌فه‌ره‌که‌ی‌دا که هاتبو لای پیشه‌وه‌ری راگه‌یانده‌بوو، به‌لام پیشه‌وه‌ری به بیانووی ئه‌وه‌ی که "دانی‌دیشی" له‌و باره‌یه‌وه ده‌نگی ده‌رنه‌بری.

مه‌سه‌له‌ی ورمی هه‌ر له‌سه‌ر راویژی زاریان بوو - له‌ عه‌راق‌دا پاش ۲۵ سال را‌بردن، مه‌سه‌له‌ی شاری که‌رکوک له‌سه‌ر زمانان‌بوو، به‌راستی له‌سالی ۱۹۷۰دا ئه‌و مه‌سه‌له‌ گرینگه‌ ده‌هات که نیوان ناخوشیکی زۆر گه‌وره له‌ به‌ینی مه‌لامسته‌های بارزانی‌و، ده‌وله‌تی عه‌راق سازبکات. پاش ئه‌وه‌ی که له‌ووت‌و، ویژکان‌دا ئه‌و تیک هه‌لچوونه زۆر ده‌هاته پیشی، قازی‌مه‌حمهد بو هیمن و ئه‌هوه‌ن کردنه‌وه ده‌چپته شاری میانه‌دوو‌او، نیوانی تورکه‌کان‌و، کورده‌کان له‌وی زور پیس تیک چوو‌بوو. له‌وکات‌وساته‌دا ده‌وله‌تی شوره‌وی له‌ هه‌ردوک کوماری کوردستان‌و، ئازربایجان داوا ده‌کات که پیکه‌وه بوووت‌و، ویژ دانیشن.

ئه‌و دوو ده‌وله‌ته له‌ رۆژی ۱۹ تاوری ۱۹۴۶دا سه‌ره‌نجام په‌یمانیکی دۆستی‌و، په‌کیتان بو‌ماوه‌ی ۲۰ سال ئیمزا کرد. په‌یمان نامه‌که له‌وانه‌ی ژیره‌وه بریتی بوون.

- ئال و گۆری نوینهرانی رامیاری له‌به‌ینی دوو ده‌وله‌ت‌دا.

- دانانی خاوه‌ن‌کاره‌کانی کوردی ئیداری له‌و جیگایه‌ی که کوردی تیدا

زیاتره، وه هه‌روه‌ها دانانی خاوه‌ن‌کاره‌کانی ئازربایجانی له‌و جیگایه‌ی که تورکی تیدا پتره.

- به‌ستنی په‌یمانیکی تجاره‌تی

- یارمه‌تی دانی نیزامی له‌کاتی پیو‌یست‌دا یه‌که‌به‌یه‌کی.

- هه‌ر چه‌شنه‌ووت‌و، ویژیک که له‌گه‌ل ده‌وله‌تی مه‌رکه‌زی‌ئیران ده‌کری،

پیو‌یسته هه‌ردوک ده‌وله‌ت ره‌زانه‌دیان له‌وه‌دا هه‌بی.

هه‌ردوک ده‌وله‌ت ده‌بی مافی فه‌ره‌نگی‌و، ویژه‌وری نه‌ته‌وه‌کان له‌وله‌لاتی

خویان‌دا چاوه‌دی‌ری بکه‌ن، وه هاوکاری له‌گه‌ل یه‌که‌تر بو سه‌رکوت کردنی

پیلانه‌کان دژی شو‌رش، ده‌بی بیته.

بهلام زۆری پئی نه چوو دژی ئەوپه‌یمانه دهنگ بلند بوو . ۳۴
 دهولتی بریتانیا رای‌گه‌یاند که ئەو په‌یمانه له لای وان به‌ره‌سمی
 نانسریو، گوتیان ئیمه رهدی ده‌که‌ینه‌وه . دهولتی تاران گفتو، گوئی‌کی له‌گه‌ل
 جه‌عفهری پیشه‌وه‌ری به‌سه‌رۆ‌کایه‌تی تاقمیکی به‌نیو که هاتبوونه تاران وه دوو
 "نوینەری کوردی به‌ده‌سته‌لاتیان" ده‌گه‌ل بوو، ده‌ست پئی کرد . ۳۵
 له لایهن دهولتی ناوه‌ندیوه مزه‌فهر‌فیروز^(۱) که هه‌موو کاره‌بوو وه له‌کاتی
 دهولت دا قسه‌ویژی سه‌رۆک وه‌زیری ئیران بوو، بو‌گفت و گوئی له‌گه‌ل کورده‌کان
 دیاری کرا .

له‌باره‌ی مه‌سه‌له‌ی نیزامی که‌ندو، کو‌سپ هاته‌ پیشی، وه لــــه
 ۱۳مە‌ی ۱۹۴۶ دا بی‌دهنگ ماوه . پیشه‌وه‌ری، له‌وکاته‌ی دا، قه‌وام ئە‌سه‌لته‌نه‌ی
 تاوان‌بار کرد که ده‌یه‌وی به‌ سووک‌وه‌هاسانی رژیمی ئازربایجان خــــو
 به‌ده‌سته‌وه‌بدا، به‌لام له‌سه‌ر ئە‌وه‌ش‌را هیچ لایه‌ک نه‌ی ده‌ویست که‌هاتو، چۆ
 له‌نیویان دا‌بهری .

مانگیگ پاش له‌ روژی ۱۲ ژوئنی ۱۹۴۶ دا شازاده مزه‌فهر‌فیروز هاوژی
 له‌گه‌ل یارمه‌تی ده‌ری . وه‌زیری جه‌نگ، سه‌رله‌شکر ه‌دایه‌ت، وه سه‌رله‌شکر
 مه‌حه‌مه‌ده‌لی مقه‌ده‌ده‌م ، ده‌چه‌ ته‌وریزی .

په‌یمانیکی پیک‌هاتن ده‌نووسری . جه‌عفر‌پیشه‌وه‌ری دووباره راده‌گه‌ینی
 که ئازربایجان ده‌یه‌وی له‌ چووار چیۆه‌ی ئیران دا وه‌ک جارن بمی‌نیه‌وه، وه
 ئە‌وه‌ش ده‌سه‌لمینی که به‌فرمانداریکی که‌ئیران پیوستیتی له‌ ئازربایجان
 دای‌بنی، پیوسته‌ له‌نیو سه‌رۆ‌که‌کانی حیزبی دیموکراتی ئازربایجان دا هه‌ل
 بژی‌ریو، دای‌بنی جا به‌و پیک‌هاتنه، دوکتور سه‌لام‌ول‌لای‌جاویـــــــد
 (وه‌زیری پیشووی‌ئیران) به‌فرمانداری ئازربایجان داده‌ندری .

تاران له‌به‌ر چاوودا‌وادیار بوو رزگاری هات‌بوو . . . وه‌ زیره‌کانی پیشوو
 به‌بوونه سه‌روکه‌کانی ناوچه‌ئی . به‌لام به‌راستی ئە‌وه‌ شتیکی ئە‌وتۆ نه‌بوو که له
 ئازربایجان دا ئال و گۆریک به‌هه‌ست پئی نی، وه ئە‌و په‌یمانه له‌لایهن ئیرانیکانه‌وه

^(۱) وینه‌ی موزه‌فه‌ر فیروز ، له‌ ئاخری میژوکه‌ دا ، له‌ وینه‌ی ژ ماده ۲۷ دا

وه پشگووی خرا .

سهروکهگانی مهباد چهرمه سههپان بو پیدا بوو: رابه ره کانی تهوریزو، تاران بهی پرسو، رای کوردهگان له هیندی مه بهست دا پیسک هات بوون، وه دوکتور جاویدش، سهیفی قازی به نیوی (فرماندار) ی مهباد دانا بوو!

قازی مهحه مههد "سهروکی دهولهتی گهل" نه بوو، بهلکو پیشوای حیزبی دیموکراتی کوردستان بوو .

کوردهگان زور له وه پیماننه که زیردهستی دهنواند، ناگایان لی نه بوو، وه خهریکی کاروباری خویمان بوون، وه دهل گوت که هیچ شتی که نه قهوماوه . به کورتی بلین واز به ته و اوای تیکهل و، پیکهل ببوو .

۲۰ - ته قهوه ستاندن (مه - سپتامبری ۱۹۴۶)

له ۲۴ ئاوریلی ۱۹۴۶ دا کورده بارزانیگان له چند کیلومتری سهه وهی شاری سهقز هیزیکی ئیرانیان که بریتی له ۸۰۰ سهرباز بوو وه له دینی قاراوا دابوون، که مارودا، زه ره روویانیکی زوریان لیدان، لهو که مارویهدا که شه دهستی پی کرا، ۲۱ سهرباز کوژران، ۱۷ سهرباز بریندار بوون، وه ۴۰ سهرباز به دیل گیران . پاش شو "پیروزی" کوردهگان، سهرله شکر ره زم ئارا، پشکنیری گشتی هیزهگانی ئیران، ووت و، ویژی له گهل تا قمیکی کوردو، ئازربایجان له شاری سهقز بهر پوه برد،

له ۳ مهی ۱۹۴۶ سهرله شکر ره زم ئارا له پیکه هاتنی که دا له گهل کوردهگان و، ئازربایجاننیگان ته قهپان وه ستانده وه پیمان نامه هیکان نووسی که له وه پیمان نامه هیدا، کوردهگان سهلماندیان که هیزهگانیان تا چند کیلومتری سهقزو، سهردهشت بو دو وایه بکیشنه وه .

هیزهگانی شورهوی له ۱۰ مهی ۱۹۴۶ دا و لاتی ئیران به جی دیلن، ههر شو به جی هیشتنه بوو به هووی شو که کووماری مهبادیسی له مه ترسیکی گوره هاوشت . ئینجا دهوره هیکه هیمنی و، ئارامسی له کوردستان دا به سهست دیت که شو هیمنی تا سی پتامبری

۱۹۴۶ دریزهی هه‌بوو.

پاش ته‌قه‌وه‌ستاندن له مانگی‌مه‌ی‌دا هیندی له پیاوه‌کانی بیگانه‌کانی ده‌روی و لات که له‌نیۆ ئەوان‌دا ئامریکائی و فرانسویشی تیدا‌بوو سه‌ریان له‌مه‌باب‌دا، له‌چاوپێکه‌وتن‌گیک‌دا له‌گه‌ل قازی محهمهد، گوتویانه‌ که زانائی و، پامیاری و کارزانی و، پیاوه‌تی‌ئه‌و‌م‌ر‌و‌قه‌یه‌ که‌کوردستان‌ی‌پراگرتووه‌، وه‌ هه‌روه‌ها بو‌خو‌شی‌بو‌ته‌ سه‌مه‌بۆلی‌نه‌ته‌وا‌یه‌تی‌کورد‌له‌و‌لاتی‌کوردستان‌دا. ۲۶

۲۱ - سه‌رگۆمار قازی مه‌حمهد

قازی‌مه‌حمهد که ۴۶‌سالی‌له‌ته‌مه‌ن‌پرا‌ده‌برد (له‌مه‌ی ۱۹۰۰ له‌دایک‌بووه‌) له‌بنه‌ماله‌یه‌که‌بوو که هه‌موویان‌ زاناو، ژیریو، رووناک‌بیربوون، قازی‌سه‌بارت‌به‌هۆش و، گۆشی‌زانایه‌کی‌که‌هه‌ی‌بووله‌ ناوچه‌ی‌کوردستان‌ی‌ئیران‌به‌چاکی‌هوکمایه‌تی‌ده‌کرد.

قازی‌مه‌حمهد، جگه‌ له‌زمانی‌زگ‌ماکی‌کوردی، زمان‌فارسی، عه‌ره‌بی‌ده‌زانی، ئینگلیسی‌شی‌قه‌سه‌ده‌کرد، وه‌ به‌باشی‌له‌پیاوه‌ئینگلیسی‌کان‌حالی‌ده‌بوو. له‌لای‌خو‌ی‌خو‌تید‌نه‌وه‌ی‌زمانی‌فرانسه‌، ئالمانی‌وه‌رووسی‌فیرب‌بو، کتیب‌خانه‌یه‌کی‌هه‌بوو که‌په‌ر له‌په‌رتوکی‌میژوو‌شی، و‌یژه‌وه‌ری، به‌زمانه‌جوربه‌جوره‌کان‌بوو، وه‌بو‌خو‌شی‌چهند‌نمایشنامه‌که‌سه‌رچاوه‌ی‌میژوو‌شی‌و‌نیشتمانی‌هه‌بوونووسی‌بووی. به‌تایبته‌درام‌ی‌میژوو‌شی‌سه‌لاح‌ئه‌ددین‌که‌خه‌بات‌و‌شه‌ری‌ئه‌وپیاوه‌قاره‌مانه‌کورد‌ه‌ی‌که‌دژی‌مه‌سحی‌کان‌له‌شه‌ره‌کانی‌سه‌لیبی‌دا‌کردبووی‌هینا‌بوویه‌سه‌ر‌نووسین، وه‌هه‌روه‌ها‌نمایشنامه‌ی‌دایکی‌نیشتمان‌که‌به‌سه‌ره‌اتی‌قه‌ومی‌کورد‌پاش‌به‌ستنی‌په‌یمانی‌سه‌ع‌دا‌باد‌که‌له‌به‌پنی‌ئیران - عراق - تورکیه‌له‌سالی‌۱۹۳۷‌دا‌به‌سترا‌بوو، هینا‌بوویه‌سه‌رکا‌غ‌مز، که‌ئه‌و‌دوو‌نمایشنامه‌له‌مه‌باب‌دا‌هاته‌سه‌رسین‌نمایش.

قازی‌پیاویکی‌دیندارو، خوداناس‌بوو، سیفاری‌نده‌کیشاو‌مه‌شروبی

(۱) نمایشی‌دایگی‌نیشتمان‌له‌لایه‌ن‌هیندی‌له‌لاوانی‌شار‌به‌سه‌ره‌په‌رستی‌خودا‌لی‌خوش‌بووه‌به‌دوول‌لای‌نه‌هری‌وه‌سیروس‌حه‌بیبی‌که‌ئیس‌تا‌که‌له‌گاتی‌ژیان‌دا‌وه‌ما‌مۆستایه‌کی‌زانایه‌هاته‌سه‌رسین‌نمایش. ۲-۱

قازی مه‌حه‌مه‌د سرکومار -

نهده خوواردهوه، وینههیهکی قازی له پشتی میزی کاری ههلاوه سرا بوو، که به باشی دیمهنو، پرووانگهی ئەوی نیشان دهدا، وه له پشت سهری نهخشهیهکی جیهانی دهدیترا .

قازی مهحه ممد مرۆقیکی باریک ئەندام وه نهختی پهنگی زهر دبوو، که میک زانی مهغه ی هه بوو، تووکی سهری کورت بوو، پدینیکی توپنه ی هه بوو، چاوی وهک ئەستیره ی عاسمان دهدرهوشا دیمهن و پرووخساری وی پرووحانیه تی لی دهباری بهراستی بهجووانی دیاربوو که قازی مهحه ممد مرۆقیک بووه زور ماقوول و، باوهر پیکراو، بهایمان و، فیداکار و نه بهز — هه خسله تانه ی وی تیکه ل له گهل پرووناک بیری و، له سه رخوپی و هیمنی بهراستی جیی تی رابینه . ۳۷

هه موو ئەو مرۆفانه ی که له گهل ئەو هه لستا و نو، پڕنشتوو و هه یان هات و چو یان له گهل بووه پییان له وه ی ناوه که هه رچهن د قازی مهحه ممد له گهل شوهره و یکان زور دۆست بووه، وه ئاکارو، رهوشتی ئەوانی سه لماندوه، به لام له سه ر ئەوه شپا زورش کورد دۆست وه نه ته وه په رست بووه، جا هه ر به بوونه وه یه بووه که خه لکی بولای خوپی کیشاوه . ۳۸

له مه سه له ی پان کوردیسم دا هه ر چهن د قازی زور خۆت ئاسانی نه بوو، به لام ویستوو یه تی که شاری مه باد له جیاتی شاره کانی سوله یمانی وه دیمه شق، بکاته کانگای ناوه ندی راپه رینه که ی کورد، وه هه ر به وجوو ره ی که هه وال به ری ئازانس ی فرانس پرپس رای گه یاندوه له ووت و، ویژه دریزه که ی داله ژوینی ۱۹۴۶ که بوویه تی، داخووازه کانی زور نه بوون، وه ئاوا ی گپرا بووه :

ئه گه ر فه رمان بده م، له ۳ یان ۴ روژان دا، ۴۰۰۰ پپش مه رگه ی کورد به ره وکرماشان ده چن، هه له بت ئەو ژماره یه جگه له پپش مه رگه ی پاشه ژۆو، زه خیزه یه که هه مه مانه، باش ده زانین که کرمانشاه کانگای نه فته . به لام نامووی له و به ینه دا خوین برژی، کورده کان هه رگزو، هه رگز له هه وه ل دا ده ست په پپش ناخن . ۳۹

له وه لامی هه وال ده ری ئازانس ی فرانس پرپس دا که له قازی په رسیاری کردووه، چلو نایه تی کاتی حازری کوردستان ی له به رامبه ده وه لتی ناوه ندی ئاوا ژوون بوته وه، وه قازی مهحه ممد قامکی له سه ر سه مه سلان داناوه وه لامه که ی

بریتی لهوانه بووه .

۱ - شهگر دهولتی ناوهندی ئیران بهراستی گومانی بی نییته سه رهوهی که قانونی دیموکراتیک له سهرتاسهری ئیران دا بهریوه بهری، وه کوردهکان خویندنهوه، نووسینیان بهزمانی کوردی بی، وه ههروهها سه بهستی و، سه بهخوی ناوخوی ئیدارات وه هیژی ناوچهئی بهرهمی بناسیی، ئیمه لهوکاره پیشوازی دهکن .

۲ - دیاره لهوکاته دا دهولتی ناوهندی لهو پرا دهیه دانیه که بتوانی شه قانونه بهزیوه بهری

۳ - ئیمه ده مانهوی که ههلبژاردنی ئەندامانی مهجس زور زوو دهستی پی بکری، به چه شنیکی که هیژی نیزامی دهستی تیدا نه بی .

له وهلامی شه پرسیاره دا که " ئایا لهوهی ناترسیی که تیک هه لچوو و، بهرهنگاری له نیوان دهولتی ناوهندی، وه کوردستان دا، وه دی بیته، وه بیته هوئی شه که دهوله تکانی دی خوتیوه ردهن؟ "، قازی مهحممه د وهلام ده داته وه: " چلوانیه تی و، وازی کوردستان له گه ل وازی ئازربایجان تهوافه تی زوره . زه ویوزاری مه هیچ کاتیک له لایهن شوره وی وه داگیر نه کراوه، کاتیک رهزاخان لاجوو، ئتر هیزه کانی جور به جوری ئیران تا ئیستا له کوردستان دا هیچ کاره بوون، پهس له ئاکام دا هه ره له هه وه له وه سه بهستی ته واومان هه بووه " .

" وه ههروهها ئیمه هه رگر به هیچ دهوله تیکی بیگانه ریگا ناده یی که له کاروباری کوردستان دا دهست تیوه ردهن، به لکو مه سه له ی کوردستان، مه سه له یه کی ناوخویه که ده بی له بهینی کورده کان و، دهولتی مه رکه زی دا حمل بیته . "

له ووت و، ویژه دا قازی مهحممه د، ههروهها پرا ده گه یینی که میژوو ی خه لکی کورد پرله خه بات بو گه یشتن به ئاواتی ئازادی به، وه لهوباره وه وه بیری دینیته وه که له پاش شه ری جیهانی هه وه لواته . کاتیک که په یمانی ویرسای له گۆزی دا بوو، دروست کردنی دهوله تیکی کورد له کوردستان دا له بهر چاوو بوو، بهلام له کرده وه دا بهریوه نه بردرا .

قازی مهحممه د له ئاخری گه ف وگۆیه که دا پرا ده گه یینی و، ده لی " شهگر شه ورو ئیمه له سه ره مه سه له ی خود موختاری پی، ده چه قینین، مه به ست به وه یه که

تا ئیستا دهولتی مهركهزی بۆ زه یوووزاری ئیلمه هیچ کاریکی نه کردوه. ئیمه دهمانهوی بۆ خوومان بۆ پیشهرفهتی کوردستان تی بکۆشین. ئینجا نامانهوی لاسای ئەمریکا وەیان شورهوی بکهینهوه، بهلکو لهسەر پرۆشویینی خوومان دهروین وه زیانی دراندانهی دهولته موهتمه دینهکان رهد دهکهنیهوه.^{۲۰} جا ئهو وتانهی قازی وای نیشان دهدا که نایهوی بۆ هیچ کەس سەر شوپراکتهوه، وه هەر بهوجورهی که ئهوروپه رحیمی قازی لهنوشتارهکانی خوی دا نووسیویتی: "قازی مهحه ممه د مروئیک بوو نه مارکسیست نه سۆسیالیست وه تهنا ته نه لیبیرال. بهلکو رابهریک بوو نه ته وه په رستو، پرووناکبیر."

رحیمی قازی ههروهها دهلی! " بهلام پروژ دهگه ل پروژی بۆ لای مارکستی ههنگای چاکتر هه ل دنیاهه پرووانگهی وی لهگه ل پرووانگهی مارکستی نزیکتر دهبووه، وه تا ده می مردن له قوولای دلوهه بیروباوه ری به شورهوی بوو."^{۲۱}

۲۲ - مهباباد لهکاتی "کووماری" دا

کووماری مهباباد پرووانگهو، دیمه نیکی جوانی هه بوو، وه ئهو که سانهی که تاهاوینی سالی ۱۹۴۶ چاویان بهوشاره کهوتوه، پێیان خوشو، دلگیربووه. به پێچهوانه ی کووماری ئازربایجان ی جیرانی، پزیمی پۆلیسی نه بووه، به درێژایی ۱۱ مانگ "کووماری مهباباد" ته نیا یه کێک له داردا، ئه ویش ئه سه ریکی زۆری له سه ر خه لک دانا.

له و ماوه یه دا دهولته ی کووماری کاریکی واشوپرگێرانه ی به رپوه نه برد، نه بانکه کانی ملی کرد، وه نه زه ووی کانی دابه ش کرد. که پیویست بوو، وهک ته ورێز بیکات. خه لکی مهباباد بۆهاتو، چۆ ئازاد بوون له ۱۵ مه ی ۱۹۴۶ نزگهی رادیۆی ره سمی له مهباباد داندراو، کراوه، بهلام ته نیا بۆ نیوشار که لکی لپوه ورده گیرا، دهنگی زۆر دوور نه ده رپوشت، خه لکی شاری پتر له رادیۆکانسی ده روه که لکی وه رده گرت. قازی مهحه ممه د له سالی ۱۹۲۶ تا ۱۹۳۱ که سه روکی ئیداره ی ئاموزشو، په روه رشی مهباباد بوو، هه ر بهو چه شنه ی که بۆ خوینده وار بوونی

زه هیم ی قازی شه و وتاره ی له په رتوکی " پێش مه رگه " دا

که نوسراوه ی خۆیه تی نووسیوه - م ر

خه‌لکی هه‌ولی ده‌دا، له‌کاتی کوماریکه‌ی‌دا، خه‌لکی بو‌ لای خویندن ده‌کیشا، له‌هه‌ولی دامه‌زراندنی کوماردا، خویندنی زمانی کوردی له‌مه‌دره‌سه‌کان دانا، له‌پیش هه‌موو کاریک‌دا ماموستاکان کتیه‌کانی فارسیان به‌زمانی کوردی وه‌رگی‌را، هیندی کتبی چاپه‌مه‌نیان له‌ولاتی کوردستانی عراق راهینا بوو، به‌لام له‌وکتیپانه‌ که‌لکی لی‌وه‌رنه‌گیرا، چونکه تاده‌ستیان به‌ئاماده‌کردنی شه‌وکارانه کرد، کوماری مه‌باد تیک‌پروو‌خا.

له‌ ئاوریلی ۱۹۴۶ دا ۶۰ گنجی — کورد بو‌ خونیدن چوونه مه‌دره‌سه‌ی نیزامی شاری باکو‌یه، له‌وانه به‌شی‌زوریان گه‌زانه‌وه، وه‌هیندکیشیان مانه‌وه. چمن ده‌زگا ماشینی چاپه‌مه‌نی که قازی مه‌حه‌مه‌د له‌ شوره‌ویکانی وه‌رگرت بوو، به‌وانه هیندیک رۆژنامه‌و، کتیب‌چاپ‌بوو، یه‌کیک له‌رۆژنامه‌یه، رۆژنامه‌ی ره‌سمی کوردستان‌بوو که رۆژانه‌بلا‌وده‌بووه، وه‌له‌سه‌ره‌تای رۆژنامه‌که‌دا شه‌و رسته‌یه نووسرابوو "به‌ناوی خودای مه‌زن‌و، بی‌هاوتا، رۆژنامه‌و، گو‌قاری دیکه‌ش له‌مه‌باد ده‌رده‌چوون، نیشتمان یه‌کیک له‌وانه بوو که له‌لایهن سه‌رنووسه‌ر عه‌بدووره‌حمانی زه‌بیحی وه‌ده‌رده‌که‌وت، گو‌قاری ژنان به‌ نیوی هه‌لاله، گو‌قاری ویژه‌وه‌ری هاوار که‌هونراوه‌کانی ماموستاهین (موحه‌مه‌د ئه‌مین‌ی شیخ‌ئهل‌ئیلامی) وه‌هه‌زار (عه‌بدووره‌حمانی شه‌ره‌فکه‌ندی) تیدا دابلا‌وده‌ بووه.

۲۳ — گفت‌وگو‌ی ئاخ‌ر (دووایی)

ووت‌و، ویژیکی که‌پییست بوو له‌مانگی ژوئن‌دا له‌تاران ده‌ستی‌پیی بکریت، وه‌دووایه‌که‌وت، تا‌کو له‌مانگی ئوت‌را شه‌وگفت‌وگو‌یه ده‌ستی‌پیکراوه. قازی مه‌حه‌مه‌د له‌و ووت‌و، ویژه‌ی‌دا که‌له‌گه‌ل قه‌وام شه‌سه‌له‌نه سه‌روک‌وه‌زیر ده‌ی‌کات، دا‌واده‌کات که کوردستان ببیته شه‌یاله‌تیک که شه‌وه‌یاله‌ته له‌سنووری شوره‌وی را تا‌کرماشان‌و، سه‌نه‌ریژه‌ی هه‌بی، وه‌هه‌روه‌ها بو‌خوشی‌پا‌به‌روحوکمرانی شه‌وه‌یاله‌ته‌بیته. ۴۴

هیندی‌هه‌وال‌رایان گه‌یاندوه که‌قه‌وام شه‌و دا‌خووازه‌ی قازی مه‌حه‌مه‌دی سه‌لماند، به‌لام پی‌ویست‌بوو دوکتور جاوید که شه‌ستانداری ئازربایجان‌بوو، شه‌وپیشناره‌ی بسمه‌لمینی. ۲۵

ههروهها دهگوتریو، دهلین که قهوام شهسهلتهنه، شهو پپیشیاری سهلماند، بهلام شورهویگان لهوکاره لالوت بوون. ^{۴۶} ئینجا بهههرچونیک بووبیت سهرئنجام ووتو، ویزهکه بهجیک نهگیشته، وهقازی مههممه دبئی شهوهی که بتووانسی ههستیئی کوماری مهبادی به سهر دهولتهی ئیران دا داسهپینی، ههروهها گهراوه. له ۲۰ عوتی ۱۹۴۶ دا کۆریکی ئازربایجانی به سهروکایهتی شهستهری سهروکی دانشتهگی ملی، که به شوینی شهوه دابوو به مهجلیسی (ناوچهئی) چۆ تاران. ههه چهند خوتیوهردانی تایههتی سادچیکوف بالویزی شورهوی له تاران باسی لیدهکرا، بهلام له سهر شهوهش را شهو کۆزه چهن ههوتوو له تاران ماوه، وه نهی تووانی بهشای ئیران به سهلمیئی و، دان له سهر شهوه دابنی که هیزی خه لکی ئازربایجانی ههستی هه بیت.

ئارچی بالدر وو زیلت، وابهستهی نیزامی بالویزخانهی ئەمریکا له تاران که له سی پتامبری ۱۹۴۶ دا چاوی به مهباد کهوت بوو، وازی شاری زورهیمن وه بهر چاوهات بوو.

پاش شهوهی که لهوی نه هاریکی رهسمی خووارد بوو، له گهل ئەندامانی (کابینه) ی کوردستان گفت و گو یهکی دریزی کرد بوو، وه به تایهت له گهل قازی مههممه له هه مو باره یه که دا دوو ابوو قازی مههممه دبئی را گه یاند بوو، وه گوت بووی که (کوماری مهباد)، (ئیشکه زنی) دهستی شورهویان نیه، وه پپی گوت بوو، شه گهر به راستی وایه، کو واتو تا قمیکی شورهوی لی ره دا ده بینی. ؟ " ۴۷ له راسته قینه دا ده هات کاروبار، ته و ابیت.

له عوکتوبری ۱۹۴۶ دا دوکتور جاوید (ئوستانداری) ئازربایجان له گهل قوام شهسهلتهنه له بهاری ئال و گۆری ناوچهی خهسه (ئه و ناوچهیه له سنووری ئازربایجانی رۆژههلات دایه) وه ههروهها که هیزی خه لقی ئازربایجانی تیدابوو، له گهل ناوچهی سهردهشتو، تکاب گفتو، گوده کات. قهوام حازر ده بیت که شهوکاره بکات (!) بهلام شاو، هیزی ئیران دژی شهوکاره دهنگیان ده بری. کاتیک که قازی مههممه که نو سراوهی سه نه دیکی که قهوام ئیمزای کرد بوو، وه بو گۆرانهوهی ناوچه که ده هات بی باته شاری سه قز بولای سهر له شکر هوما یوونی،

۲۴ - تیگچوونی کوماری مهاباد (۱۷ دی سامبری ۱۹۴۶)

له مانگی مهی ۱۹۴۶ بهولاره، کوماری مهاباد دهورهیهکی باشو، بهختیاری راده بووارد، بهلام له نهگاو دههات که ته مهنی رابری. له راسته قینه دا هه موشتیگ بهگورجی دهقهوما: له نیوه ژاستی مانگی نوامبری ۱۹۴۶ دابوو، که به شوپینی گفت وگویی شاه - قهوام شهسهلتهنه، وهزیری شهر وه سر له شکر شه رفهع فه رماندهی هیژ، شا، رای گه یاند که ده زانم سرۆک وهزیر مهترسی له وهی ههیه که دهولهتی شورهوی به سودو، قازانجی پیشه وهری له کاروباری ئیمه دا خۆشیوه، دا، بهلام فه رمان دهدهم که هیژی ئیژان به رهو، ئازربایجان برپوو. له ۲۳ی نوامبری ۱۹۴۶ گوردانی سووه می هیژی ئیژان به بیج به رهه لستو، به رهنگاری هاته شاری زه نجان که ناوه رووکهی خه مسه بو، شابۆخویی دژی "کوماره گانی" ئازربایجانو، مهاباد دپته زه نجان وه فه رمانی هیژی ئاخری ده دات: ده گوتری که گوردانی سووه می هیژی ئازربایجان وه گوردانی چوواری هیژی ئیژان له کوردستان (سنه) وه که ۳۰۰۰ چرکی ناژیک بوون، وه له گشت دا ۲۰۰۰۰ کس دژی هه ردوک کومارده ست به هیژ ده بات. له راسته قینه دا هیژی ئیژان له وه هیژ شه دا بهرگرگیکی دژی بونه هاته پیشی.

له شمال دا پیشه وهری به بی شه وهی که شه پ بکات، کوماری تیگ ده زووخی، ژماره یهکی زۆر له سه روکه گه وره کان له ۱۱ی دی سامبر به ره وو لاتی شورهوی هه ل دین، له کاتیگ دا که خه لک دژی کومار هه لستا بوونه سه ریج (دیموکراته کانیان که وه چه نگ ده که وت ده یان کوشتن، یه کیگ له وانه مه حه مه دی بیژیا وهزیری ئاموزشو، په روره رش بوو که ترمه که یان له دووای ماشنیگ خست بوو وه به شاری ته ور یژدا رایان ده کیشا...

له ۱۳ی دی سامبری ۱۹۴۶ دا به ره به ری ئیژاری، هه وه لین تا قمی هیژی ئیژان له گه ل سه ره ل شکر هاشمی گه یشته شاری ته ور یژ.

له ناوچهی کوردستان دا، له ما به ینی ریگای تکابو، میان دوو او، له نیوان ته پۆلکه و کیوه کان یکی که شاری چکۆلهی شاهین دژی یان له نیو خوی گرتوو، هیژی

خهلقی تی ئازربایجان ماوهی ۴ پوژان واته له ۷ تا ۱۱ دی سامبری ۱۹۴۶ دا له بهرامبهری هیژی ئیران به رهنگاری کرد، بهلام له ئاکام دا له پیش شهوهی که پیش مهرهگانی بارزانی به یارمهتیاں بگهن، سهرکوت کران .

پاشه و بهرگریه، شهپیک نهقهوما . . . پیش مهرهگانی بارزانی بو لای مهابادی پاشهکشهیاں کرد، له ۱۳ دی سامبری ۱۹۴۶ دا میان دوواو تهسلیم بوو . له ۵ دی سامبردا له "شورای شهپ" ی مهاباد، قازی مهحه ممهده له گهل براهی سهدری قازی که نوینهری مهجلیسی شورای تاران بوو، وه ههر شه ویش بوو که له بهینی تاران - مهاباد دانیونجی بوو - له گهل ۱۰ مروف له سهرۆک و، فهمانده ره گانی پایه بهرزی رامیاری و نیزامی کوماری کوردستان راوته دبیر دهکن که پیوووشوین بکیشی که چ بگهن، پوژیک پاش پیرانامه یهک له مزگهوتی ههباس ئاغا له بهران بهر خهلك خوتیدراوه که هیژی کورد دهیهوئی له بهرامبهر هیژی ئیران دابه رگری بکات و،
 راههستی . ۲۹

بهلام له ۱۵ دی سامبری ۱۹۴۶، شهسهدوف (نوینهری) تجارهتی شورهوی له مهاباد، دهفتهری کاری خوئی ده پیچیتته وهو، به رهو، کونسول گهری شورهوی بو ورمی ده زووا . شهسهدوف دهیه ویست که کورده گان حالی بکات که چوون دهولهتی شورهوی پاش شهپ دووه می جیهانی زور (لاوازو، شهکته) ئیتر بویه کوماری مهاباد به جی دلی، واته به وجوره زاده گهینی که ببورن و، چاره نیه ! کاتیک که سهرۆک پایه بهرزه گانی مهاباد بویان ئاشکرا بوو که شورهوی یارمهتیاں نادا وه پشته لی کرد و ونه وه، راوته دبیر دینه سهر شهوهی که خویان به دهسته وه بدهن .

له ۱۶ دی سامبری ۱۹۴۶ دا قازی مهحه ممهده، سهیفی قازی، حاجی بابا شیخو، سهرۆکه گانی دیکه ی مهاباد به ره و میان دوواو وه پری که وتن، وه خویان تهسلیمی سهر له شکر هوما یوونی دهکن .

پاش گفت و، گویه کی نهختی دوستانه، هوما یونی به قازی دهلسی بگه ریته وه مهابادی .

قازی بوچاری ئاخیر چاوی به، مهلامسته فای بارزانی کهوت . بارزانی زوری ههول دا که گه لی بکهوئیو، بزوا بهلام قازی مهحه ممهده له بهر شهوهی که خه لکی مهاباد تووشی کوشت و، بزین نه بی له مهاباد دا ماوه، به قسه ی بارزانی نه کرد و،

لهگهلی نهچوو .

له ۱۷ دی سامبری ۱۹۴۶، قازی مهحه ممه د پهمهن شاری مهباد پیتی دابه دهستی کار به دهستانی دهولتی ئییران . به شوپیتی شهوه داچه ندزۆژ که زابد ، سهرو که پایه به رزه کانی کو ماری کوردستان که بریتی له ۳۰ مرۆف بوون گیران و ، له بهندیخانه کران .

۲۵ - محاکمه ی قازی مهحه ممه د

له ههوه لئی مانگی ژانویه ی ۱۹۴۷ قازی مهحه ممه د ، براهی سهدری قازی وه ئاموزای وی سهیفی قازی له دادگاهیهکی نیزامی تایبه تی دا که سهروکی شهو دادگاهیه سه رهنگ پارسی ته بار بوو محاکمه میان کردن ، دادستانی شهو دادگاهیه سه رهنگ فیوزی ، سهروکی ستادی سه ره لشکر هوما یونی بوو .

محاکمه که له نه پیتی دا پیکهات ، خیزانی قازی مهحه ممه د زۆری ههول دا که سه ره لشکر هوما یونی کاری قازیگان سووک بگری و ، تاوان بار نه کری و ، پزگاریان بیت ته نانه ت ۱۸ ههزار ته منسی قهول پیدایه ، بهلام نه کراو هه رسیکیان به مه رگ ناسران و ، حوکمی له داردان پیمان له ۲۳ ژانویه ی ۱۹۴۷ به ژۆیه بردرا ، وه به جو ره یهک سال و ، یهک روژ له ته منهی دامه زانندی کو ماری کوردستان را بوو ارد بوو .

ئینجا هه ر له وکاته ش دا قهوام شه سه له تنه له گه ل شوژه و پیکان به گرینگی لهووت و ، ویژد ابوو ، وه ۵ ههوتوو له دانی حوکمی دادگای مهباد را برد بوو (لهو ما ویه دا هیندی ههوالان گوتویانه که چووار که پهت قازی مهحه ممه دیان هینا تارانجی^۱ که دادگاهیهکی تایبه تی بو به پۆیه بردنی شهو ته تشکیل بیت ، له تاران له ۲۸ تا ۳۰ مارس له بارهی دانی حوکمی دادگای مهباد پراوته دبیریان کرد ، وا ئاشکرا بوو که حوکمی دادگاه به په له دراوه ، سه ره لشکر هوما یونی ش شهو کات لهورمی بوو ، وه له شهزی دژی بارزانی چاوه د پیری ده کرد ، که ههوالی حوکمی له داردانی سهرو که کورده کانی پیگه شت ، وه به رادیو ده ستوری دا که سی قازیگان ههلا وه سرین ، جئههوسی مرۆقیان له به ره بهری به یانی ۳۱ مارس ۱۹۴۷ له مهیدانی چووار چرای مهباد ، هه ره لهو چیگایه ی که قازی مهحه ممه د که جلکی ئونیفورمی شهروه ی له به ردا بوو ، وه حکومه تی کو ماری مهادیسی

راگه یاندبوو، له دار دران .

ترمه‌ی ئەوان تائۆوارۆی لەسەر دار مابوونەوه . . . (بوته‌نبی بوونی خەلگ)
 له ئاکام دا له نیوان چەند پرۆژان دا هه‌موو شوین و ئاگاری کورده‌واری که
 مابووه له نیویان برد . ئەو که سانه‌ی که له زاپه‌رینه که دا ده‌سیتان تیدا بوو، زور
 به‌تالۆوله ته‌واوی کاغەزو نووسراوه‌یه‌کی که جیبی مەترسی بوو، وه‌ک وینەو، روژنامەو،
 ئەسنادو، ئالۆو، هەرشتیکی که مابووه له نیویان برد . ته‌واوی ئەو کتیبانه‌ی که
 ده‌ولەتی کوردستان به‌کوردی له‌چاپی دا بوو، کۆیان کردەوه وه‌له‌مه‌یدانی مه‌باد
 سووتاندرآ، وه‌سه‌ر ئەنجام مه‌باد دووباره له‌تمم وخەم داماه .

۲۶ - کوماری مه‌باد بو تیک چوو؟ (مه‌به‌ستی تیک چوونی کوماری مه‌باد)

به‌دراستی ئەوه کورد نه‌بوو که له‌به‌رامبەر ئێران داشکابوو، . . . به‌لکو
 ده‌ولەتی شوره‌وی بوو که له‌به‌رامبەر ئەم‌ریکا، بریتانیا دا شکابوو! " بارزانی
 ئەوه‌مه‌به‌سته‌ی له‌پیش دا له ۱۱ دی‌سامبری ۱۹۴۶ دا له‌بۆکان به‌ژیری و، وریا ئیوه
 رای‌گه‌یاندبوو، وه‌هه‌روه‌ها گوت بووی که پاره‌ه‌کانی کوماری مه‌باد له‌وبا به‌ته‌وه‌زۆر
 له‌کاروباری ده‌ولەته‌کانی جیهانیوه ئاگادارنن .

قازی مه‌حه‌مه‌دو، هاو‌رپییه‌کانی له‌مه‌باد داسوور ده‌یان زانی که‌تر
 " کوماری مه‌باد " ته‌واو له‌مه‌ترسی دایه‌: به‌کۆی له‌نیگه رانیکیان ئەوه‌بوو که
 هێزه‌کانی شوره‌وی له‌ ۱۵مێ ۱۹۴۶ دا، واته‌ پاش نیوان ناخوشیکی ده‌ولەته‌گه‌وره‌کان
 که له‌به‌ینی گه‌ت و گوپه‌کانیان دا قه‌وما بوو، ده‌بوو ئێران به‌جۆی بێلن . دووهم بریتی بوو
 له‌وه که وه‌زیره‌کانی " توده‌ئی " له ۱۹ ئۆکتوبری ۱۹۴۶ که له‌کابینه‌ی ده‌ولەتی
 ئێران وه‌ده‌ریان نابوون، سووهمم، وتاره‌که‌ی جورج ئالین یالۆیزی تازه‌ی ئەم‌ریکا
 له‌تاران بوو که له ۲۷ نوامبری ۱۹۴۶ دا گوت بووی که ده‌ولەتی ئەم‌ریکا دان
 به‌سه‌ر " پاراستنی ته‌واوی زه‌یوی ئێران داده‌نێ وه‌ده‌یه‌وی ده‌ولەتی مه‌رکەزی به
 هێژی " به‌راستی ئەوه‌ی که بو کوماری مه‌باد زۆر پێویست بوو، له‌سه‌ر پی
 زاوه‌ستانی کومار بوو، ده‌بوو پاره‌ه‌کان هه‌رله هه‌وه‌له‌وه له‌بیرو پای ئەوه‌دا بین،
 وه‌نه‌ده‌بوو به‌هیوای قودره‌تی نیزامی ورامیاری ده‌ولەتی شوره‌وی بن، ده‌گوتری
 که ته‌نیا قازی مه‌حه‌مه‌دو، چەن که‌سیکی دیکه له‌هاو‌رپییه‌کانی بوون که ژيرو،

زانابوون . کوماری مه‌باد هه‌رچهند ناوچه‌ی چووک‌بوو، وه‌ته‌مه‌نی حکومه‌ته‌که‌ی زور درێ‌زه‌ی نه‌بوو به‌لام له‌پاره‌ینه‌ی نه‌ته‌وایه‌تی کورد له‌مێژوودا چی‌گایه‌کی به‌رزو به‌رێ‌زی هه‌یه: شه‌وه‌یه‌که‌م بزوتنه‌وه‌ی کورد‌بوو که ده‌دیترا "پروناک بیره‌کان" شه‌وراپه‌رینه‌ی به‌رێ‌وه‌ ده‌بن. شه‌گه‌ر کۆماری مه‌باد به‌رده‌وام بایه، کورده‌کان به‌ دونیا‌یان نیشان ده‌دا که کورد به‌راستی مل‌ه‌وزنیه، به‌لکو تووانانی وه‌ی هه‌یه که خویی به‌رێ‌وه‌به‌ری.

سهمکو له‌راپه‌رینه‌که‌ی دا نه‌ختی تووند رۆیشت‌بوو، عینجا پاش سی‌سال رابوو اردن له‌راپه‌رینه‌ی پێ‌شوودا، شان‌وتیک‌چوونی کوماری مه‌بادش نه‌ی تووانی تۆ‌له‌وره‌گرێ‌ته‌وه.

ده‌گوتری که‌شکانی دووایی مه‌به‌ست به‌وه‌بوو که بزوتنه‌وه که له‌سه‌دا‌سه‌د بزوتنه‌وه‌یه‌کی نه‌ته‌وایه‌تی بوو به‌بێ‌ ئیدئیلوژی کنه هه‌رگزه‌هه‌رگز نه‌ی ده‌تووانی خه‌باتی رزگاری تێ‌دا به‌بینه‌ری که نه‌ته‌وه‌یه‌کی رابه‌ری بکات.

۲۷ - دوو‌ارۆ‌زی بارزانی و، هاو‌ری‌یه‌کانی

بارزان نیکان هه‌موویان به‌ته‌واوی له‌هه‌ساغو، چه‌ک‌داربوون، کاتیک که له‌مه‌باد راه‌ده‌ر... ده‌که‌وتن، له‌شه‌نباری شه‌سه‌له‌حه‌ی (کۆماری) له‌مه‌باد، نزیک به‌ ۳۰۰۰ تفه‌نگ، ۱۲۰ په‌شاشو ۲ دووقه‌بزه‌ تۆپ‌یان له‌گه‌ل خۆیان برده‌. له‌رۆ‌زی ۲۰ ديسامبری ۱۹۴۶ دا بارزانی له‌مه‌باد چاوبی که‌وتنیکی له‌گه‌ل سه‌رله‌شکر هه‌میونی به‌رپه‌رده‌و، پێ‌ی راگه‌یاند که‌شه‌گه‌ر بالۆ‌یزی بریتانیا‌یه، ده‌تووانی ته‌ئمین بو‌وه‌رگری که‌له‌عراق دا به‌خاتره‌جه‌می بژیم، من‌خ‌وم به‌ده‌سته‌وه‌ ده‌ده‌م.

عینجا مه‌لامسته‌فا به‌شوینی نووسینی نامه‌یه‌ک به‌زمان عه‌ره‌بی که سه‌ر شو‌رکردنه‌وه‌ی خۆ‌ی تێ‌دا نووسی‌بوو، هاو‌ری له‌گه‌ل میرحاج، عه‌زه‌ت‌عه‌زیز، نوری‌تاها، بو‌وتو، وێ‌له‌گه‌ل پیاوه‌کانی عێ‌زانی وپیاوه‌پامیاریکانی بالو‌یزی بریتانیا له‌بابه‌ت پاشه‌رۆ‌زی خۆ‌یی و، هاو‌ری‌یه‌کانی هاته‌ تاران. بارزانی ماوه‌ی مانگیک له‌تاران‌ی ماوه، له‌وماوه‌یه‌دا له‌ (باشگای شه‌سه‌ران) رپووبه‌رووی ده‌فته‌ری ستادی هێ‌زی نی‌زانی عێ‌زان چی‌گیر بوو، وه‌له‌پێ‌شه‌گه‌انه‌وه‌ی بو‌ مه‌باد له‌رۆ‌زی

۲۹ ژانویهی ۱۹۴۷ دابوو که لهگهل شای ئیران و، پیاوه زامیاریکانی بریتانیاو، ئەمریکا چاوپیی کەوتنی بەرپۆه بردبوو .

بارزانی نهی تووانی لهگهل ئنگلیسیکان پیکبیت، بهلام ئەوپیشنیارهی ئیرانیی سەلماندکه ۱۰۰۰۰ کەس له "عیلی" بارزانی له ناوچهی ئەلوند لهزیک ههمەدان جیگیر بین .

لهوکاته دا شیخ ئەحمەد له شاری نهغهده دزی ئەونه خشمیه بزوته وه .
ئینجا لهگفت وگۆی ئاخری دا که له رۆژی ۱۹ فورییهی ۱۹۴۷ دا له بهینی شیخ ئەحمەد و مەلامستەفا لەلایه کەوه، وه له لایه کە، دیکه وه سەر له شکر هەمایونی وه دی هات، حازر به خۆ وه سەندان بوون .

له ۱۱ مارس تا ۱۲ ئاوریلی ۱۹۴۷ واته له ماوهی مانگیک دا، هیزی ئیران، هیزی هکانی بارزانیاان له مەله بهندی کیه هکانی کی کله رۆژ ئاواي شاری شنۆیهرا تاکوو سنووری ئیران و عراق و تورکیه دهستی پێ دهکری، وه دووویان کەوتن .

له بابەت کاروبارو، فزە فیلی نیزامیۆه، هیزی هکانی بارزانی خویان وانیشان ده دا که شک و گومانیاان له نیۆ شەر کره هکان دا ههیه، له نیۆه راستی مانگی مارس دا ۱۲ ئیرانی له تیک ههل چونیک دا کوژران و ۷۰ کهسیان یه خسیر کران . . .
پاش ههوتویهک هیزی ئیران دووباره له شه پکی دیکه دا ۲۰ سەربازی کوژرا، وه ۱۵ کهسی شیان ئەخسیر کران . له نیوان بارزانیاکان دا له وانهی که شه پکیان پێ نه ده کرا، رایان هینا سەر ئه وهی که له گهل شیخ ئەحمەد خویان به ده سته وه بدن، ئەوانه چەند هزار کەس ژن و، مندال و، پیاو بوون که له گهل بارزانی بوون وه له زێر بۆمبارانی فرۆکه کانی ئیران، وه سەرماو سه خلهتی زستان دا ئەوی سالی مابوونه وه .

له ههوه لی مانگی ئاوریله وه شیخ ئەحمەد بۆ عراق په نای هینا وه له گهل زوربهی عیل "چهنه" رۆژ پاش له ۱۳ ئاوریلی ۱۹۴۶ دا بارزانی هاوړی له گهل هاوا له کانی که چند سه د کەس بوون بۆ لای عراق وه پێ کەوتن ک بچنه وه و لاتی بارزان .

۲۸ - ری پیوانی دوورو، دریژی بارزنیگان بۆلای و لاتی سوویت

بارزانی لهلای خوی پییوابوو که عراق پئی ده داتوه، بهلام زوو وهلامی دراوه که بهلینی نادریتی، نویهرهکانی کورد له مهجلیسی یاسائی دا دهنگیان دهربری، بهلام که لکی لی وهرنهگیرا، لهسر شهوه شراچووار شهفسزی کوردی عراق بهناوانی مستهفا خوشناو، خیرول لا، مهحه ممهده محمود وه غززهت عهزیر، که لهگهل شیخ شهحمده خویان به دهستهوه دابوو له ۱۹ ژوئن ی ۱۹۴۷ دا له دار دران.

سه ره نهجام تهنیا ریگایهک بۆ بارزانی ده ماوه شهویش په نابردن بوو لاتی سوویت بوو.

چونکه نه ده وهلهتی شیران، نه تورکیه، بههیج جوریک ریگای مهلامستافایان بولات نه ده دا.

وادیار بوو که له ئاخری سال ۱۹۴۵ را که مهلامسته فاده یه ویست بو شیرانی بی، لهگومانی وهی دابوو که شهگهرنه ی تووانی له شیران بمی نیته بجیته شورهوی: له ئاکام داپاش چندیک، وهپاش گهیشتنی بو شیرانی، وه چاوپئی کهوتن که لهگهل ژئی نیرال لیوبوؤفی. همزه عهبدوول لا به نیوی بارزانی نامیلکه یهکی بوستالین نووسی وه له ویدا داخووازی کرد بوو، که بو بهرگری لهگوماری کوردستان له شیران دابمی نیتهوه.

وه شهگهر هاتو، کومار سهری نهگرت، شورهوی حهقی په نابهری بولات بداتی. ۵۶

پاشرا بردنی سالیک، بارزانی له سهرا له ده وهلهتی شورهوی داخووازی کرد که شه داوه ته بکری...

له ۲۷ ی مه ی ۱۹۴۷، عراق به شیرانی راگه یاند که شهوه بارزانی له سنووری تورکیه راده بری وه ده یهوی له شمالی و لاتی بارزان وه بیتهوه بۆلای شیران. مهلامسته فای بارزانی هاوپی لهگهل ۵۰۰ مروف له پیش مهرکهکانسی به شوینی زی پیوانیکی دوورو، دریژی واته ۳۵۰ کیلومتر که له ۴ رۆژان دا پیوابوو،

گه‌شته آرازئی (ارس) وه‌په‌نابو شوره‌وی ده‌بات! شای، ئیران له‌وکاته‌دا له‌شاری ئه‌رده‌وئیلی بوو، وه‌ده‌ستووری دابوو، به‌هه‌ر چونیک بی، پیشی بارزانیکان بگرن، وه‌هه‌ره‌شهی له‌ئه‌فسه‌ره‌کان کردبوو، ئه‌گه‌ر بی‌تو به‌پاشی هه‌ول نه‌ده‌ن ده‌درینه داد‌گای‌نیزامی. به‌لام بارزانی به‌زۆروریائی ئاکاری نیزامی ئیرانی ناکام هه‌پشته‌وه وه‌پێگای سنووری ئیران و، تورکیه‌یه‌ی پیوا وه‌خوویی گه‌یانده‌ مه‌لبه‌ندی کیوه‌کانی ئاراپات، کاتیک که هه‌یژی ئیرانیان له‌قه‌راغ بارزانیکان راده‌بردن، وه‌ که‌میک چوو‌بوونه نیوخاکی تورکیه، ئینجا بارزانیکان به‌بی زانیی هه‌یژی ئیران به‌پشت‌سه‌ریان دا‌زاده‌بردن.

سه‌رئه‌نجام بارزانی و هاو‌پێه‌کانی له‌ ۹ی ژوئنی ۱۹۴۷ وه، له‌شمالی شاری خوێه‌را، ئاخ‌رین زۆربه‌ی خوێان له‌هه‌یژی ئیران دا
 چه‌وتویک پاش له‌ ئارازئی رابردن، وه‌بوما‌وه‌ی ۱۱سال له‌وه‌لاتی شوره‌وی دا
 مانه‌وه، وه‌ "له‌به‌رچاوان" وون‌بوون.

فەسلى ۳

پارتى ديموكراتى كوردستانى ئىران

لەپاش تىك چوونى كۆماری مهاباد تاشوۆشى عراق (۱۹۵۸) به دووای تىك چوونى كومارى مهاباد، لەداردانی سى قاضى، لەبەندکردنى هیندى ئەندامانى كميتهى ناوەندی پارتى ديموكراتى كوردستان، وههلاتتى هیندى لەوان بووعراق، حەزەهەتى نەتەوايهتى كورد لەئىراندا راوهستيندرا.

۱- ك ك وە پ - د گ لەههوهلى سالى ۱۹۴۸ ژاپارتى ديموكراتى كوردستان ههولى داوه كهلهگەل كميتهى كومونيستى كوردستان (گ ك، ك) وهبەتاييهتى لەگەل رهحيمى سولتانىان هات وچوسى دامەزرينى كەدەگوترى بلين كهجى نشينى قازى مەحمەدبوو لەپارتى ديموكراتى كوردستان دا.

پارتى ديموكرات بەشيك وهشاخهيك له (حيزبى توده) ي بوو له كوردستان:

ئەندامانى پارتى ديموكراتى مهاباد كههاتبوونه تاران هەر لهحيزبى توده دامانوه. فشاريان بو. خەلك پتردهکرد، ههواداران، واتهميلي شياي ئەندامانى تازه، تازهكاربوون، زۆر تهجرو بهيان نهبوو، وهزۆر زوو لهلايهن پۆليسوه سهروكهكانيان گيران، كهيهكيك لهوانه عەزىزى يوسفى بوو كهلهسالى ۱۹۴۸ وه تاسالى ۱۹۵۲ لهبەنديخانهكرا.

۲- مصدق - پاش سالى ۱۹۵۱ كه موسهددق هاتهسهر ئيشروكار، ئازادى بهخەلكى زياتردرا، وهلهزير چاوهديرى دووئەندام به ناوانى عەزىزى يوسفى

وهغهنی بلوریان پارتی دیموکرات بووزاوه. لهههلبژاردنی سالی ۱۹۵۲ شهنامیک لهپارتی دیموکراتی کوردستان به نیوی سادق وهزیری لهمهباد ههلبژاردرا... ههر چند، پۆلیسو، کاربهدهستهکانی دهزگای دولهت لهوکارهپیشی گرت، بهلام به نیوینر ههله دهبژیردری. له سه رهوه شرا بهدهستوری حمهره شاشا ههلبژاردنه که له مهباد قهبول نهکرا، بهجیگای ئهو، امامی جومعهی تاران که شیعهبوو، داندره. خهلکی مهباد قهت ئهویپاوهی نه دیت بوو نه ناسی بووی. جا امامی جومعهی تاران بووبه نیونهی داسه پای خهلکی مهباد له دانشتکهی شورای میلی دا.

له ناوچهی دهورو بهری مهباد هیندی بزوتنه وهو، راپه رین دهستی پی کرا: له سالی ۱۹۵۲ دا شوژی جویتاری له ناوچهی بوکان دژی ئه ربا به فئوداله کان دهستی پی کرا. له مانکهکانی مه و ژوئنی ۱۹۵۳ چند خوپی نیشان دان له مهباد وه دهی هات، لهونیوه دا گه جیک به دهستی پولیس کوژرا وه هیندی که له خهلک گیران.

له ۱۶ی ئوتی ۱۹۵۳ دا خو پی نیشان دانیکی گه وه به لایهن گری موسه دق له مهباد به ریوه هات. بو هه وه لاین جارپاش شکانی شوژی کوماری مهباد، هیمن هونه ری کورد، هونه را وه یکی به زمانی کوردی له خو پی نیشان - دانیک دا خوینده وه^۱

شه قامی په هله وی به نیوی (۱۶ی ئوت) واته ۲۵ مرداد گوژدره، ئه وکاره به خاتری ئه وه بوو که قازی موحه ممه د له سالی ۱۹۴۵ دا له (۱۶ی ئوت) حیزبی دیموکراتی دامه زرانده.

به لام پاش چندیک لاپه ری میژوو په ری لیدرا، شا که چوو بو شاری پرۆمی ئی تالیایه، هیندی له لایهن گرهکانی له ئیران به یارمه تی ئه مریکا په یان کودتایان کرد، وه شاله ۱۹ی ئوتی ۱۹۵۴ دووباره گه راوه ئیران! ئینجا له نیوه شه وی داشاری مهباد له لایهن سه ربازهکانی شاهه، که مارودرا، وه ئه و جاریش ده سیان به گرتنی خهلکی شارکردو، دووباره حیزبی دموکرات کرده وهکانی بووه به نهینی

(۱) هیمن هونه ری به ناوبانگ له ۲۵ مردادی سالی ۱۳۳۲ دا به بونهی هه لاتنی شاهه چونی بوروم ئیزگه ئی به غدا یه وه هونه را (یه کی باشی خوینده وه که تاخریکه ی ئه وه بوو: برو ئه ی شای خائن به غدا نیوه ی ریبه تی - ۲ - ۱)

۳ - جیاوازی یارتی دیموکراتی، کوردستان له حیزبی تووده

خهبات گیرهکانی ههوا داری پارتی دیموکراتی کوردستان چاوه پروانی شهویان بوو که ۷۰۰ شهفسری توودهیی لههیزی گشتی ئیران داهمن، بزویکی زوو ههمل دهسته سهربی و کاروبار به دهسته دهگرن، وه حیزب وایه قهوهت بوو تا شهوژادهیی که هیندی له شهفسهرانه تانیوه رووکهو، دهروونی ده رباری شای چوو بوونه تیو، وه ههروهها یهکی له سهروکهکانی (ژوکنی دوو) که چوو بووسر کوت کردنی کارگه رهکان بو ئابادان له شهندانانی حیزبی تووده بوو. بهلام نهیان توانی کاریکی بکن، جامه بهست بهوبه هانه یه حیزب دهنگی ده ربری، وه جوی بوونه وهی هینا پیشی.

به راستی هیزی حیزبی تووده له شاری سه نهعتی ئابادان زور به قهوهت بوو، پاش شهوهی که ساواک پیکهات، شهوهیزیان به شهواوی تیکدا ئینجا له وکاته دابوو که پارتی دیموکرات خوی له حیزبی توده جوی کرده وه - سه شه نهجام له سالی ۱۹۵۵ شهوکاره کرا. پاش شهو جوی بوونه وهیه، پارتی دیموکراتی کوردستان له گهله حیزبی توده نیوان ناکوکیان لی پهیدا بوو، وه له ئاکاما کاتیک که له سالی ۱۹۵۵ پولیس سازمانی حیزبی تودهی تیکدا، حیزبی دیموکرات ته دبیری هینا سه شه وهی که خهباتی خوی له حیزبی توده جوی کاته وه.

۴ - کمیتهی مهابادو، سه نه

له و کاته دا که له لایهن دهولهتی ئیران خه لکیان له بهندی خانه ده کردو، زوریران بو خه لکی دینا، سازمانیکی که بتوانی به چاکی هیزیگری پییک نه مات بوو، شهندانانی به نیوی شهو حیزبه که بریتی بوون له عهزیریوسفی، غهنی بلوریان، عهبدووره حمانی قاسملو، رهحیمی سولتانیان، که ریمی شهوهیسی وه عهبدوول لای ئی سحاقی (شهحمه ده توفیق) وه له شاری سه نه له لایهن شه ریه تهی و، هیندی له شهندانانی دیکه، کمیتهی ناوهندی حیزبی دیموکراتی کوردستانیان،

پینگ هینا

لهسالی ١٩٥٤ - ١٩٥٥ داغهنی بلوریان، تووانی چهند ژماره یهک
روژنامهی کوردستان له چاپخانهی تهوریژ له چاپ بدا، بهلام پاش شهوهی که پولیس
بهوکارهی زانی، نهیان تووانی پتر له پیچ ژماره شهورژنامهیه له چاپ بدهن و،
وهدهری خهن (ئوتی ١٩٥٥) شهورژنامهیه له بارهی دامهزراندنی حیزبی دیموکراتی
کوردستان دهی نووسی وهه والی شی بلاوده کردهوه.

٥ - کمیتهی ناوهندی سالی ١٩٥٤

لهسالی ١٩٥٤ زاینی دا دوو کمیتهی مهبادو سنه یه کیتی خویان راگه یاند
وه (کمیتهی مهرکهزی) له ئەندامانی هه دوک شارپیک هات.
له مهی ١٩٥٥ کمیتهی مهرکهزی کۆبوونه وهیه کی پیک هینا وه له چهند
کیلومهتری شاری مهباد کۆن فرانسیکیان بهر یوه برد که ٢٥ مروقی ئەندام
ئوه کمیتهیه دا به شداری کرد له ئاوه دانیگان و، دییه کانی ده ور بهری مهباد دا
ئهن دمی حیزبی دیموکراتی کوردستان زور بوو ههروه ها له شاری سنه و
کرمانشانی شدا چهند ههزار مروقیک ئەندامی حیزب بوون. سازمانی حیزب زور باش
پیک هات بوو، بهلام یزوتنه وه گهی هه به نهینی بوو، وه ههروه ها یه ک جار به
نهینی و، دزی، له گه ل پارتی چه پی عراق پ. د. ک. ک. ع. وه پارتی دیموکراتی
کوردستان عراق پ. د. ک. که خویان به پارتیکی سر به خو ده زانی هات و، چویان
پیک هینا، وه تائه و زاده یه که ئەدوو حیزبه نیوان ناخوشیان لی پهیدا ببوو
ویستیان که حیزبی دیموکرات کوردستانی ئیران له و باره یه دا قهزاوت له نیوانیان
دابکات، وه پیکیان بی نیته وه.

٦ - پروگرامی پ. د. ک. ئیران (١٩٥٦)

لهسالی ١٩٥٩ حیزبی دیموکراتی کوردستان ئیران هه وه لاین "به رنامهی
خوی له چاپ دا، واته "نه خشه ی به رنامهی" خوی بهر یوه برد، که هه ر دوواشی
به رنامهی حیزبی دیموکراتی زه مانی قازی موحممه دبوو ئینجا حیزب دهنگر

ناهنگ و، هه‌وای گوژی! دروشمی (خهبات دژی ئیمپریالیسم وه‌سه‌ر کهوتنی—
 نه‌ته‌واپه‌تی " له‌زووی نه‌زم و، ئاهه‌نگیکی دروسته‌وه ده‌گوترا، نووسه‌ره‌کانی کورد
 له هه‌وه‌له‌وه له‌باره‌ی چیۆتی و ناله‌باری و ناره‌حه‌تیکی دا که به دریزاڭی میژوو
 له کوردستانی، ئیران کراوه، ده‌یان‌نووسی و، بلاویان ده‌کرده‌وه که بریتی بوون
 له‌وگوتراوانه: مندالانی کورد ناتوانن به زمانی خۆیان بخوین و، بنووسن،
 وه‌به‌زۆر زمانیکیان پئی فیژده‌که‌ن، که پئی‌یان خۆش‌نیه وه‌ئه‌ویش زمانی فارسیه...
 وه‌ئه‌وه‌ی که بۆنی کوردییه‌تی لی‌دی نابی به‌سه‌رزار دابی، ته‌واوی کاربه‌ده‌سته‌کانی
 کوردستان له‌تارانوه ده‌نیزدرین، له‌کوردستان دا هیژی‌نیزامی زۆره، واته
 "میللی تاریخه‌بووه، پۆلیس ده‌سیان بۆ سه‌رناموسی خه‌لک دریز ده‌که‌ن."

وه هه‌روه‌ها نوسه‌ره‌کان به‌وجوره‌یان ده‌نویسی که: نه‌ته‌وه‌ی کورد له‌زیر
 ده‌ست و، پئی سی‌ مله‌ورو، زورداردا " فشاری ئیمپریالیسم، حکومه‌تی ناوه‌ندی
 سه‌رمایه‌داری و، فئودال بوورژوا، وه‌فئوداله‌کانی کورد " به‌سه‌رده‌بات...
 هه‌روه‌ها ده‌ریان ده‌بژی که پیۆسیه دژی شوینیس ئیرانی که دان
 به‌سه‌رمافی نه‌ته‌واپه‌تی کورد دانان و هه‌مافی هیچ‌یه‌که‌نه‌ته‌وه به‌ش‌خوراوه‌کان و،
 چه‌وسا‌ه‌کانی ئیران نادا، وه‌له‌ئاکاما دژی حکومه‌تی مه‌رکه‌زی مۆنارشی — فاشیستی
 (شای خه‌بات ده‌کات، تابوتانی مافی خۆی به‌ده‌سته‌بینی وه‌حکومه‌تی نه‌ته‌واپه‌تی
 کورد دامه‌زرینی، وه‌ داواده‌کا پارلمانیکی له‌نیۆئهرانی نه‌ته‌وه‌کان دروست بی‌ت،
 تاکاروباری نه‌ته‌وه‌کان به‌چاکی به‌رپۆه بچیت. ژان پیۆسیه له‌کاروباری ولات
 داهاوبه‌ش‌ین و، هه‌ل بژی‌درین، وه‌ له‌گه‌ل پیاوما‌فیان به‌رام‌به‌ریت.

زمانی کوردی پیۆسیسته زمانیکی ره‌سمی کوردستان بی‌ت، وه‌مافی نه‌ته‌وه
 چکۆله‌کان و، که‌مه‌کان‌ش له‌وباره‌دا له‌به‌ر‌چاوبیت.

ئازادی مه‌زه‌به‌ی، قه‌له‌می له‌به‌ر‌چاوبیت، سه‌ره‌نجام حیزبی دیموکراتی
 کوردستان دیه‌وی حکومه‌تیکی دیموکراتیک پیک‌بی‌ت، حکومه‌تیکی، بی‌ت که زۆری
 سه‌رنیزه‌و پۆلیسی تیدانه‌بی. ئینجا هیژی‌نیزامی وپولسی، پیۆسیه له‌خه‌لک‌بی
 به‌نیۆی هیژی نه‌ته‌واپه‌تی).

هه‌روه‌ها له‌به‌رنامه‌ی حیزب‌دا، مه‌سه‌له‌ی دانانی کارخانه له‌ولاتی
 کوردستان، به‌ش‌داربوون له‌کان و، مه‌عه‌نی ژبیره‌ویکان و، به‌ش‌دار بوونی خه‌لک
 له‌ئاوو، سه‌ره‌سه‌زه‌دی‌مه‌نه‌کان و، جه‌نگه‌له‌کان، دابه‌ش کردنی زه‌ویۆیکانی

فیوداله کان له نیوخه لکه چهوساوه کان، وه ئەستاندن زه یو، زاره کان له دوو ژمانی خه لکو، به شکردنی له جوتیاره کان و فهله کانی، چهوساوه، به پۆه پچی وه ههروه ها تا کو ته مه نی ۱۴ ساله سیویسیته خوئندن ئی جباری بیته، دانانی کانکای تی ئاترو، ئیزگی رادیو، زانستگه، وه دانانی مه دره سه ی نه ته وایه تی به زمانی کوردی. وه ههروه ها حیزی دیموکراتی کوردستان بو ئه وه ی خه بات ده کات، که شه وای، نه ته وه کورده کان ی جیرانی خوئی له دیلی و ئی خسیری رزکاربکات، وه بو ئازادی ئەوان تی ده کوشی.

سه رئه نجام به و بو نه یه وه بوو که له سالی ۱۹۷۳، له کیشه کیش و شوژی دا که حیزی دیموکراتی کوردستان ی ئیران "په سمه ن" رای گه یاند که خه باتی "چه ک دارانه" دژی په ژیمی شاده کات. به لام حیزی دیموکرات له ساله کانی ۱۹۵۸ - ۱۹۵۵، پرووناکی کرده وه که له حه ره که تی نه ته وایه تی شوژی گێرانه دوومه بهستی ههیه، واته وه ده رنانی شاه به ده ست هینیانی مافی نه ته وایه تی وه یارمه تی به کورده چهوساوه کانی و لاتی جیران وه خه بات بو سه رتاسه ری کوردستان

فہسلی ۴

— حیزی دیموکراتی کوردستان لہکاتی دامہ زرانپوہ (۱۹۴۶) وە شوړشی

۱۹۵۸

پیشوازی و، دلنوازی قازی مەحمەد لہ مەلامستەفای بارزانی وە ۱۰/۰۰۰ کوردی هاوړشی، مەسلەبەکی گرنکی هینا گۆرئ. . . قازی مەحمەد تی دەکوژی کەبە مەلامستەفای لہ پیشهاتنی رابگەپنئ کە لہو کاتەدا کە دەپهوی پەنای بو کوردستان ی ئیران بی نئ، مەسلەبە قاتی و، قزی و، بی نانی لہ گۆرئ دایە، وەهاتنی وان بو ئیران پیر لہ مەترسی و، دژواربە.

سەرئەنجام مەلامستەفاو، هاوړبێهکانی لەلایەن هیزی عراقەوہ لەسالی ۱۹۴۵ بو ئیران زەپال دران وەبەبی ئەوہی کە چاوە زووانی وەلامسی قازی مەحمەد بئ، وەبیرلەکارە کە بکاتەوہ، لەگەل مروڤەکانی لەسنوور رادەبەرن، وەدبێ ناوچە ی شنو، مەباد. عینجا بە هاتنی ئەوان قاتی و، قزی، نەخۆشی کە وتووی زەرەروزیان بیکێ زۆری لہومەلبەندەدا.

کوردەکانی ئیران بەچەشنی کوردەکانی عراق زۆر سز پۆش بوون، وەلە چەشنی ووت و، وپژیکێ کەلەبەینی قازی مەحمەد، وە مەلامستەفادا رادەبەرد، حالی نەبوون. سەرئەنجام واروون بووہ کە مەلامستەفا بەچاکی سەری بو قازی مەحمەد شوړ کردوتە وە، وەگەرەئێ وی سەلماندووہ. لەراستەقینە دامەسلەبە گف و گوێ ئەودوو مروڤە بەچاکی دیار بوو، ئەویش مە بەستی هەردوکیان ئەوہ بوو کە مەسلەبە (پەپام و، وەلامسی میژوواپەتی) کەلەوکات و، دەمەدا، کە لہ گۆرئ دایە، بەرپۆہ بێردری!

لەمانگی فیوورییە سالی ۱۹۴۶ دامانینگ پاش قازی مەحمەد و، حکومەتی

کۆماری کوردستانی ئێران له (۲۲ ژانویهی ۱۹۴۶) رای گه یاند که ۹ کەس له کوردی عەراق واتە بارزانی، هەمزە عەبدووللا کەمیتهی پارتی دیموکراتی کوردستانی ئێران بۆ چاره سەرکردنی بارزانیکان له ئێران داپینگ هاتوو. مه بهستی دانانی ئەو کەمیتهیه ئەوه بوو که ههستی نه تهوا یه تی خو بی بو کوردانی عەراق، چاوه دپیری بکات! له ههوه له وه قازی مهحه مه مد له سەر دامه زان دنی ئەو کەمیتهیه پزازی بوو، ماشینی تایی پی له ژێردهستی دانان، بهلام ورده - ورده پینی حالی کردن که ته نیا حیزبیک له کوردستانی ئێران دا، پیویسته، له کارو کرده وه دا بجزو پیوته وه .

پاش چەندیک هەمزە عەبدووللا گەژاوه عەراق، وه نامیلکە یه کی پی بوو که بۆ باباعلی نووسرابوو، که ئەومرۆقه یه کیگ له قه مه کانی شیخ مه محمود بوو، نووسراوه ی ئەو نامیلکە یه بریتی بووه له داخووازی گه رانه وه ی ملامسته فا بو عەراق، وه ووتو، ویزکردن له گه ل ده ولته ی عەراق. —، ههروه ها بارزانی ویست بووی که پیاوه چه ک داره کانی عەراق به یارمه تی هه مزه عه — دووللا پارتی دیموکراتیکی کورد له عەراق، دامه زینن .

۱ - گه رانه وه ی بارزانی بو عەراق

پیویسته بگوتری که نیوانی قازی موحمەد، له گه ل ملامسته فای بارزانی هه روا ده هات نا کوگ ترو، خراپتر بی ت - وازو چلو نایه تی په نابره کان له بابته له ش ساغی، و، خو وارد نه مه نی پوژ به پوژ به ره و خراپ ده پویش ت. له لایه کی دیکه شه وه بارزانی له گه ل ۳۳ کەس له هاوڕێیه کانی، وه شیخ ئەحمەد له سالی ۱۹۴۵ دا له دادگای به غدا یه دا به عیعدام مه حکوم کرابوو، چونکه له دادگایه دا خازرنه بوو. ۲

بهلام وادیار بوو که چوونه وه ی بارزانی بوخوی تاکتیکیک بوو، بیرو ری بارزانی ئەوه بوو که له سەر ئەوه شه راکه نیوانیان له گه ل قازی موحمەد و هاوڕێته کانی زور خوش نه بوو بهلام بارزانی ده یه ویست به هه ر چونیک بی دلی قازی به جی بی نی، وه بۆ لای خو ی زیاتر بکیشی .

برایم ئەحمەد نه ی ده ویست که کۆماری کوردستان له مه باد له رو،

لاوازی، عینجا نامهیهکی لهقازی موحممهده، نووسی که له بارزانی زیات—
چاوه دیری بکری، وه باشتر ئاگای لی بی وه تاکتیکی حیزبی دیموکراتی عراق له
شاری سوله یمانی دا بهوجوره به شان زووبه روو بوو ۲۰
به شوینی شهوه داله چاپه مه نیکان دا به تاییمت له زوژنامهی کوردستان له
سالی ۱۹۴۶ نیوی بارزانی نیان به ژینیرال مهلامسته فای بارزانی نیو برد و
مهسهلهی گه رانه وه کهی دووایی هات و، ئی دی باسی نه کرا.

۲- پیک هاتنی حیزبیکێ کورد له عراق دا

کۆزی همزه عب دوول لا که به شی دووه می کۆزه که بوو، به و نه نتیجهیه
گه پشت که بهوسر کهوتنی گه له که له داها توودا پیوسته "حیزبی دیموکراتیک
کوردستان له عراق دا پیک بییت، وه به دووای شهوه داله کوردستانی تورکیهش دا
حیزبیک ههستی هه بییت وه بهوجوره هات و، چۆ له نیوان شهوان دا وه دی بی، وه
پهری پی بدرییت. له وه یه نه دا به رهنگاریک له بهینی برام شهحمه دو، شهوانی دی
رووی دا، چهند سالیک شهوه ههردریزه ی هه بوو، حیزبی دیموکراتی عراق له بهینی
دوو رهقیب، واته برام شهحمه وه همزه عب دوول لا، کاروباری خو دی ده کرد،
عینجا ههول ده درا، بهینی شهوه دووانه نیونجی بکری و، پیک بیتهوه وه نه خشیکی
شهوتویان ره چا و کرد، که شهوه دووانه بکه نه خزم و، به نیوان ناخوشیکه دووای
پی بده نه، جاهینایان خوشکی برام شهحمه دیان دابه همزه عب دوول لا، و
خوشکهزای همزه عب دوول لاشیان له برام شهحمه ماره کرد. وه ته نانهت شهوه ئال
وگۆزه به کورده کانی مهبادیش راگهیان درا. له بهینی کورده کانی عراق دا شهوه کاره
به چاکی دهنگی داوه، وه سهبارت به وه بوو که سه ره نه انجام کورده کان بینهیک
پارچه وه نینه باعسی شهوهی که "کۆماری مهباد" له زو لاواز بکه نو، له یه کتر
بلاوی بی. شهوما پاش سی سال واوه ده رکوت که بزوتنه وهی کورده کان له مهبادا
که له ئاکاما "کۆماری کوردستان به ههست هات، له گه بزوتنه وه، پاره پینی
کورده کان له عراق — که ته نیامه به ستیان مافی نه ته وایه تی له چوارچیوهی عراق
دابوو، فهرقی هه بوو. ۵ به بونهی شهوه وه بوو که کۆری دامه زین ره کانی حیزبی
دیموکراتی عراق، زۆر بهزه حمهت دهی توانی له گه کۆماری مهباد هات و،

چۆ بهرقه رار بکات و ده ستوری کاروباریان لی و هر گریت . سه ره نجام کوماری مه باد بهوانی پراگه یاند که ئوتونومی واتمهافی نه ته وایه تی له ئیژان دا له گهل ئوتونومی له عراق دا ته فاو ه تی زوره ، وه پیکه وه جوورنایه نه وه . ۶

پاشئو پراگه یاند نه ، همزه عب دوول لا که لایه ن گری شیوعی کان بوو ، هیوای به ههست هیئا وه گه را وه بال " شوژش " وه ههستا چوبه غدایه وه چاوپسی که وتنیکی له گهل لیدیر هکانی شیوعی به جی هیئا وه له کونگره ی حیزبی کومونیست دا به شداری کرد وه له گهل جهمال وه سالح حهیدهری وه نه فهریونی چاوپسی که وتنیکی کردو ، دژی بارزانی له گهل ئهوان پزیک کهوت ، وه له گهل (براکانی حهیدری وه نه فهریونی بوونه "ئهن دامی کمیته ی ناوهندی" له کاتیک دا به شی زور پیسنیاری ناله گهل حیزبی دیموکرات هات و چوی ببرد ری ، وه ئه ویش به نیوی که مایه تی شورش له گهل یان تیکه ل بوو . له ژوئینی ۱۹۴۶ همزه عب دوول لا گه را وه لات وه پزیکه کی تازه ی حیزبایه تی بوملاسته فادانا ، وه بارزانی بووبه سه روکی حیزب ، وه شیخ له تیف ، یه کیک له کورده کانی شیخ مه محمد ، وه زیاد مه حه مه مد ، بووبه نایب سه روکی ، حیزب

۳ - هه وه لئین کونگره ی حیزبی دیموکراتی کوردستان ی عراق (۱۶ ئوتی ۱۹۴۶)

له ۱۶ ی ئوتی ۱۹۴۶ نوینه رانی ته واوی ئورگانی کوره کورده کان له کاتیک دا که سه روکایه تی بارزانیان سه لماند بوو ، له نهینی دا هه وه لئین کوپوونه وه یه کیان به ریوه برد . بارزانی له مه باد له لایه ن همزه عب دوول لا وه ناسان درا .

برایم ئه محمد (له کاتیک دا که ده یه ویست له و کونگره یه دا به شداریت ، به لام مه بهستی ئه وه بوو که سه روه حیزب بی ، نه سه لمان دراو ، له حیزب وه ده ریان نا ! (پاش تیک جوونی کوماری مه باد له مانگی مارس ی ۱۹۴۷ بووبه ئهن دامی حیزب) .

له سه ربیرو پای ئورگان و ، سازمان ، همزه عب دوول لا به نیوی سی کریتیتری گشتی حیزبی دیموکراتی کوردستان هه ل بژیردرا . که ته واوی نه خشو ، ئاکاری ئه و حیزبه له سه ر ریو شیویی حیزبی کومونیستی شوپه وی بوو ، وه کمیته ی ناوهندی ده له ئه فسه ره کانی میلی که بریتی بوون . له میر حاج ، عزه ت عه زیر ، مسته فا

خوشناو، وهنوری شهحه دتاها، وئندامانی "پولیت بوورو" که بریتی بوون له کاره به دهستان و دهسه لات دارانی هه ره سه رووی حیزب، که هه مزه عهبدوول لا، عهلی عهبدوول لا وه دوکتور جه عهفه رعهبدوول که ریم بوون.

به رنامه ی تازه حیزبی کوردستان عراق، به رنامه یه کی که له سه رپله ی ژوو رو بو، هاوړی له گهل شه وپارته به خه باتیکی گرینکی کوردایه تی ناسیونالیستی ره چاو کردبوو، له سه ره تای شه و به رنامه یه دا، ئوتنومی بو کوردستانی عراق - به رنامه ی حیزبی دیموکراتی کوردستان له سه ر داوا کردنی مافی ئی جماعی بو گهل که بریتی بوون به ئیسه لاحتی زهوی، چاک کردنی کارو، باری ژیان، باش کردنی ئیشو کردهوی ئابوری، میلی کردنی ئاوه کان و مه عده نه کانی ژیرعه زری، جوئی بوونه وهی کلیسا له ده ولت) له ئاکاما، حیزبی دیموکراتی کوردستانی عراق رای که یاندبوو که له بنه رته پرا حیزبیکی دژی ئیمپریالیست و، دژی ئیرتجاعی و، کونه په رسته به، که به شدار ده بی له (جه به ی ملی) له گهل حیزبی خه لکی، عه زیز شه ریف، وه له گهل پارتی ناسیونال دیموکرات، وه حیزبی کومونیستی عراق، هات وچو داد مه زرتینی

ئندامانی شه و سازمانه شوژشه که له نهینی دا بوون له ۵۰۰ تا ۲۰۰۰ مرؤف پینگ هات بوو^۶ ئینجا حیزب روژنامه یه کی هه وتووئی، به نیوی رزگاری به عه ره بی چاپ کرد. به لام نزیک بوونه وه وه هات و، چوئی حیزب له گهل سازمانی هیوا زور به زه حمه ت پینگ هات، چونکه بارزانی له وکاره پیش گیری ده کرد، وه گهنجه کانی کوردیش ده یانه ویست، شه وهات وچو به به رقه راریت. جا هه رچونیک بوو به وه هه موو ده ردی سه ریوو ناره حه تیه، حیزب پینگ هات، به لام ده هات "هه تیو" به می نیه وه. له مانگی ئاوریلی ۱۹۴۷ مه لامسته فا چو و لاتی شوره وی وه پارتی دیموکراتی کوردستان، تائه ورا ده یه گه شت که له گهل بارزانی هات وچوی بیری وه تا سالی ۱۹۵۵ شه وکاره به رده وام بوو.

۴- حیزبی دیموکراتی کوردستان عراق بهی ملامستهفا (۴۷- ۱۹۵۸)

ئاکارو، کردهوی ملامستهفای بارزانی له لایه کهوه، وه بیرو، رای پرووناک بیرهکانی کومونیست له لایه کی دیکهوه (شۆرش)، سرعنهجام دههات بهوجیگایه بگات که حیزبی دیموکراتی عراق بیته دووبهش، جاله نیو ئەندامهکان دا، باسو، دمهتهقه پرووی ده دا.

له سالی ۱۹۴۶ را، له کاتی که ئەندامانی پایه بهرزی حیزب کوبوونه وه یهکیان له بهغدا یه پیگهینا بوو، فشار بوخه لک زور پتربوو، وه بی سووچو، تاوان خه لکیان ده کوشت، ههروهها رژانه سرسەرۆکهکان، گرتیتانن، هیندی له خه لک کوژران. بالی چهپی حیزب له نیوده وله ته وه که بریتی له شویدی بوولایه نگری لیده کرا، بهلام ئه رشه دئه ل عومهری جی نشینی ئه و دژی ئه و کاره ده بزوته وه.

له ژانویهی ۱۹۴۷ - نوری سه عید به قودرته که یشت، پولیس له نه کاو نووسهری گشتی حیزبی کومونیستی عراقی که به نیوی یوسف سه لمان یوسف بوو، وه و دوو ئەندانی دیکه ی حیزب کومونیست گرت دا داگا ئه وانی به مهرگ ناساند و هیان به زیندانی ئه شه که نه ئی مه حکوم کران له سه ره وهش را کورده کان پترخه باتیان ده کردو، رانه ده وه ستان: له ۱۹ مانگی ژوئینی ۱۹۴۷ دا چوو ار ئه فسه ر به ناوانی سه ره هنگ عزه ت عبه دوول عه زیز مسته فا خوشناو، وه خپروول لا، عبه دوول که ریم وه سه روان مه حه مه مه د مه حمود که له گه ل خانه واده ی بارزانی له ئیران را گه را بوونه وه عراق، له به غدا له داردران

ئه و کاره ساته به شوینی تیک چوونی کو ماری مه باد دابوو، که له گه ل ئه و که سانه ی که له داردران نزیک به ۵۰۰۰ کس ژنو، مندال، پیاوی پیر، بوون، له سه ر بازخانه یه ک دا، نزیک به دیانا زیندانی کران، وه پیاوه کانیک ی که له گه ل ملامسته فا نه چوو بوونه ولاتی شوره وی وه نیزیک به ۱۰۰۰ مرؤف ده بوون له به ندی خانه کانی که رکوکو، سوله یمانی دا زیندانی کران، وه شیخ ئه حمه دیش له گه ل ئه وان بوو! له سالی ۱۹۴۸ دا، ده ولت پاله و، په ستویکی زوری بوسه ر لای چه پی حیزب هینا. هه ر له و کاته ش دا په یمان نامه یه کی تازه به نیوی په یمانی

پورتسموت که جیگای پهیمان نامه‌ی سالی ۱۹۳۰ ده‌گرتوه، له‌لایهن صالح جابره، که‌سهروک وه‌زیر بوو، له‌نه‌ئینی دا به‌سترا. ئەو پهیمان نامه‌یه پیک هاتنیکی به‌رگری بوو له‌نیوان عراق و ده‌وله‌تی ئینگلیس له‌دریژائی مانگی ژانویه‌ی سالی ۱۹۴۸ دا له‌به‌یان نامه‌ی کانیکه‌ی که‌له‌به‌غدایه، وه‌ده‌ر ده‌کوت بریتی له‌وه‌بوو که‌شۆرشیکی به‌شۆینی ئەو کاره‌ساته‌داهیه. به‌دووای به‌یان‌نامه‌ی ۲۷ ژانویه‌ی ۱۹۴۸ وه‌ک‌وه‌حشیان له‌گه‌ل‌خه‌لک ده‌بزو‌تنه‌وه، وه‌نزیک به‌ ۳۰ ک‌س کوژران وه ۳۰۰ ک‌س بریندار بوون، بۆلای ئیواری حکومت گۆرا، وه‌جی‌نشینی تازه‌په‌یمانی پورتسموتی ئیمزاو، دووپاته‌کرده‌وه.

له‌کاتی هه‌وه‌لین شهرێ عه‌زب - ئیسرائیل یاسای جه‌نگی را‌گه‌یاندرای وه‌هیندی له‌سه‌روکه‌کانی حیزی دیموکراتی کوردستانی عراق مه‌به‌ست به "کومونیسټ" بوون پاله‌ستۆدران و، گیران، وه‌برایم ئەحمه‌د به‌ دووسال‌زینداک مه‌حکوم‌گرا، ئەوانی‌دی په‌نایان بو و لاته‌کانی دیکه‌برد، وه‌هیندی‌کیش خو‌یان شارد هه‌و، بی‌ده‌نگ بوون. له‌وبه‌ینه‌دا حیزب له‌گه‌ل پارتی کومونیسټ، وه‌ حیزبه‌بیش که‌وتو‌کانی دیکه، شان‌به‌شان خه‌باتی ده‌کرد. له‌ئاکاما حیزبه‌ی دیموکراتی کوردستان له‌ته‌نیشټ حیزبه‌ی کومونیسټی عراق به‌خه‌بات و ژبانی‌خوی دریزه‌ی ده‌دا، وه‌برایم ئەحمه‌د به‌نیوی سی‌کریتی‌ری حیزب هه‌ل بژیردراوه. ۱۰

۵- بارزانی له‌ولاتی شۆره‌وی دا

مه‌لامسته‌فا له‌کاتیک دا که زۆر به‌زه‌حمه‌ت و، کو‌ی‌هه‌ره‌ری بو و لاتسی شوره‌وی‌هات بووله‌به‌رچاوی ده‌وله‌تی شوره‌وی باش ناسرابوو. ده‌وله‌تی شوره‌وی زۆر له‌میژ بوو له‌وه‌ی ده‌گه‌زا که نه‌خسه، بکیشی که پیاویکی مه‌خفی ئینگلیس له‌داو‌خا به‌و چه‌شنه‌له‌رووانگه‌ی و لاته‌غهریب‌یکان (روژئاوه‌یه‌کان) دا، "ئشکه‌رینگی کوردی مسکه‌وی" له‌زۆر هه‌لاتی ناوه‌زاست دا پیک بیینی! له‌روژنامه‌ی نیویورک تایم له‌سه‌ر هه‌والیکی که‌دابوو، کاتی رامیاری شوره‌وی له‌زۆر هه‌لاتسی ناوه‌زاست دا رووناک کرد بووه، وه‌ سایروس سالیزیرگیژ گوتی: که‌چون کوردان، بوونه‌ستوونی پی‌نجمی سوویه‌ت، وه‌مه‌لامسته‌فا به‌ئاشکرائی مه‌دره‌سه‌یه‌کی

تاییهتی رامیاری به یارمەتی شوڤهویگان لهشاری نهخجوان ، داناوه که ئەندامی هاوژی خۆی بوڤرخه له ۱۹۱۵هه کانی تورکیه ، عراق وهئیران ، لهومهدرسه په دا تهعلیم ، وهپهروه رده دهکرین ! ۱۱

به شوینی ئەوه دا له ئەندامانی حیزب له ولاتی ئوروپا داتی کوشان که مرۆفیکی ئەفسانهی کورد به نیوی "ژی نیرالی سوور به ههست بئین .^۱ بولتهنی مثالای - ناوهندی لیکۆینهوهی کورد که له پارسی دا له لایهن ئەمیر کامران به درخان وه به چاپ دهگهشت ، زای گه یاند که مهلامسته فا له وهی پاش به چه شنیکێ رازاوه ، رۆژی سهعاتیک له رادیو باکو ، قسان بلاوده کاتهوه ، وه خه لکی کورد به یه که تی داوت دهکات ، وه مزگینی شی دا که ئەگەر سه برو ، حه وسه له تان بی ، رۆژیک دی که رۆژی پیروزی بو کوردان ده بی . به لام نه زاندره که چۆن ئەمیر به درخان ئەوه وه والی پی گهشت بوو ، وه بلاوی کردبووه - پاشان ئەمیر به درخان له پارسی گوشه نشین بوو وه ئەوه وه والەش راست نه بوو ! ۱۲

ئینجا به گه یشتنی مهلامسته فا به ولاتی شورهوی له گهل میرجه عفره با قرۆف سه روکی ئاذربایجانی شورهوی چاوی که وتنیکی کرد ، وه له بابەت مه سه له ی په ره وازهو ، بال به سه وراکیشانی ده ورو به ری رۆژئاوای ورمی ووت ، ویژێ ده ست پی کرد ، وه مه سه له ی کوماری ئاذربایجانیش قسه لی کرابوو . بارزانی به ومه سه له یه ژرووی خوشی نیشان نه دا ، ئەوه مه سه له یه ده پیش دا له گهل قازی موحه مه دیش باسی لی کرابوو گوتی که ده زانین ئەونا چه یه کورده کانی تیدان .

ده گیر نه وه که له جیزنیکی زه سمی رامیاری دا که باقرۆف ، بارزانی بانگ هینشت بوو ، مه لامسته فا گوتی که من : چون ده توانم له وجیزنه داشادیم وه شت بخومو ، بخوموه ! له کاتی دا هیستا ۵۰۰ کس له هاو رپیه کانم له ولاتی شورهوی برسیانه وه کارو ئشیان بو ژه چاونه کراوه (ئایا ئەوقسه ، راست بی یان درۆ ، به هه ر چونیک بی هاتو ، چۆله بهینی بارزانی و قودرته کاتی ناوچه که م ببووه . ئینجا پاش ئەو کاره ساته پیاوه کانیکی که له گهل بارزانی هات بوون ، بو ئاوه دانیکانی هه رمه نی نشین ناردران ، به لام پاش چه ندیک نازریاننه ئوزبه کستان وه به نیوی په نابهر جیگیر بوون ، ئتر نیوی په نابهری رامیاریان له سه رنبوو .

بارزانی و ، هاو رپیه کانی که له ولاتی شورهوی جیگیر بوون ورده - ورده

وازیان باش‌بوو وه‌به‌چاکی ده‌ژیان، به‌لام هیچ نه‌خشیکیان به‌تایهت بارزانی له‌کاری رامیاری دانه‌بوو چاهه‌میکانی کوردی له‌رادییون‌هینی کورده‌کان به‌نامه‌ی به‌پۆه‌ده‌برد، پوژنامه‌ی ئاذربایجان هه‌موو پوژۆی لاپه‌رێکی تایه‌تی بو کوردان هه‌بوو، وه‌ رادیوی نه‌ینی له‌باکو هه‌روه‌ها ووتو، وێژی له‌باره‌ی حیزبی دیموکراتی ئاذربایجان وه‌ کوردستان‌دا ناسالی ۱۹۵۵ - ۱۹۵۴ به‌نیوی کوردستان بلاو ده‌کرده‌وه. وه‌ بارزانی وه‌ک ئەندامیکی ساده له‌پوژنامه‌دا وه‌یان رادیو دا، ده‌ی‌نوسی ویا‌قه‌سی ده‌کرد. پاش مردنی ستالین، دوژمنایه‌تی له‌نیوان باقروف وه‌ مه‌لامسته‌فا ناخۆشتر ببوو، وازی کورده‌ په‌نا به‌ره‌گان س‌لاح کرا، بارزانی به‌فرۆکه‌ چۆ شاری مسکو، وه‌ له‌گه‌ل کمیته‌ی ناوه‌ندی حیزبی کومونیستی شوره‌وی که بریتی بوون له‌خروشچف، مانکوف، وه‌ مۆلۆتوف تووانی چاوپێ‌که‌وتنیکی به‌جێ‌بی‌نیته‌وه‌ وه‌ک ئەندامیک‌بی.

بارزانی له‌و کۆ‌بوونه‌وه‌یه‌دا هیندی به‌قین ئەستورپوه له‌هه‌وه‌له‌وه‌ ده‌ستی به‌قه‌سه‌کردن کرد، وه‌ له‌بابه‌ت هاوپه‌یه‌کانی خۆی ده‌نگی ده‌ربژی وه‌گوتی تکام ئەوه‌بوو که په‌نام بد‌ریتی، په‌ناتان دام، وه‌ پیم‌وايه که شوره‌وی دوستی کوردانه، وه‌ هه‌روه‌ها به‌قه‌سه‌کانی درێزه‌ی پیدایه‌، که‌بۆنی گلیبی لی‌ده‌هات "ئینجا بارزانی له‌ووتاره‌که‌ی‌دا رای‌گه‌یاند که‌ په‌جاده‌کم که‌ پرێگا بدن که‌سه گه‌نجه‌کانی کورد بتوانن بچنه‌ قوتابخانه‌کانی سه‌نه‌تی، وه‌ بچنه‌ قوتابخانه‌کانی حیزب که‌ درێزه‌ به‌کاروباری خۆیان بدن، وه‌ تا‌قمیکی که‌میش له‌سه‌روکه‌کان له‌مسکوی بمینه‌وه، وه‌ له‌مه‌کتبی سیاسی رامیاری، مارکسیسم‌دا ده‌رس بخوین پاش‌چهندیک که‌ جه‌لال تاله‌بانی که‌ چۆ شاری وه‌رشو، وه‌ له‌فیستیوالی جیهانی گه‌نجان‌دا له‌سالی ۱۹۵۵ به‌شداری کرد، تووانی له‌مۆسکوی له‌سه‌رپرێگای خۆی له‌گه‌ل مه‌لامسته‌فا چاوپێ‌که‌وتنیکی به‌جێ‌بی‌نی، ئەوه‌ هه‌وه‌له‌ین چاوپێ‌که‌وتنی بارزانی له‌گه‌ل خه‌بات گه‌ره‌کانی کوردی عه‌راق‌بوو، پاش سالی ۱۹۴۷!

له‌کاتی‌دا که‌ بارزانی وه‌ ده‌رنانی شیخ‌له‌تیفی له‌حیزبی دیموکراتی کوردستان‌زانی، به‌جه‌لال تاله‌بانی‌گوت که‌ پیویسته‌ دووباره‌ په‌یوه‌ندی خوتان له‌گه‌ل نایبه‌ره‌یس: تازه‌بکه‌نه‌وه، وه‌ هه‌روه‌ک سالی ۱۹۴۶ هات‌وچۆتان به‌رقه‌راربی وه‌هه‌روه‌ها ئەوه‌شی‌گوت که: ئیوه‌ده‌بی له‌گه‌ل توده‌ی خه‌لک نیزیکیکی زۆرترو هه‌بی... حیزب نابی سازمانیکی ته‌نگ‌نه‌زه‌ر سه‌ربه‌ست‌بی، به‌لگوده‌بی له‌

زَروانگهی دوور بَروانی! جلال تالهبانی بۆباری دووهم هاته‌وه مسکوی وه‌له فیستیوالی ۱۹۵۷ دا به‌شداری کرد. ئەوه دووهمین کهرت، وه ئاخیرین جاری چاوی کەوتنی حیزبی دیموکراتی کوردستان، له‌گه‌ل سه‌روکی خۆی مه‌لامسته‌فابوو کاتیگ که مه‌لامسته‌فا له‌گه‌ل هاو‌زبیه‌کانی چۆشوره‌وی، خه‌لکی کورد هه‌ربه‌و هیوا یه‌بوو که ئایا رۆژیک دادی که بارزانی بگه‌ریته‌وه عه‌راقی؟ وه‌هه‌رۆزه‌یان چاوه‌روانی ده‌کرد.

۶- په‌ی وه‌ندی بنه‌ره‌تی حیزبی دیموکراتی کوردستان (رادیکالیزاسیون)

له‌ساله‌کانی ۱۹۴۷ تا ۱۹۴۹ له‌کاروباری حیزب پێشگیری لیکرا، واته حیزب به‌هیچ‌چه‌شنیک بزوتنه‌وه‌ی نه‌بوو، وه‌هه‌روه‌ها ئامانجی شی نامه‌علوم بوو. سه‌روکه‌کانی حیزب تازه‌له‌به‌ندیخانه ئازادبوون، هه‌ولیان دا به‌لکو یه‌کتر بگه‌روه‌وه‌زیانی تازه به‌حیزب بده‌نه‌وه.

له‌مانگی سی‌پتامبری ۱۹۵۰ له‌یه‌ک گرتنیک دا زایان هینا سه‌ره‌وه‌ی که‌له‌مارسی ۱۹۵۱ دا دووهمین کنگره‌ی حیزبی دیموکرات پیک‌بینن.

له‌سه‌رده‌می کوبونه‌وه - دا ئەندامه سه‌روکه‌کان له‌پێش‌دا ده‌یان‌ه‌ویست گه‌برینی کۆنیان سازپێژ بکه‌نه‌وه وه‌ ته‌رتیبیکی باشتر به‌سازمانی خویان بده‌ن. برایم ئەحمده‌ده‌بیری حیزب دوومانگ بوو که له‌زیندان وه‌ده‌رکه‌ت‌بوو. له‌وکاته‌دا به‌شوینی دامه‌زراند نه‌وه‌ی سازمانی حیزب چه‌شنه "کودتا" یه‌که‌له‌ناوخۆی‌دا دژی هه‌مزه‌عه‌بدوول‌لا به‌رپۆه‌ بردرا. کۆری کونگره‌ بۆ به‌هه‌ست هینانی سی‌هه‌مین کنگره‌ به‌نامه‌یه‌کی تازه‌ی‌دانا. عینجا له‌ژانویه‌ی سالی ۱۹۵۳ له‌شاری که‌رکوک سوهمین کنگره‌ی حیزبی دیموکراتی کوردستان عه‌راق پیک‌هات. له‌و کنگره‌یه‌دا برایم ئەحمده‌ بۆ که‌ره‌تی دووهم بۆوه به‌ده‌بیری حیزب وه‌هه‌ل بژێردراوه. ئاکارو کرده‌وی حیزب، وادیاربوو بۆلای چه‌پ ده‌رووا وه‌ته‌نانه‌ت کێشرا بۆلای پارتی کومونیستی عه‌راق! کێشانی حیزب بۆلای مه‌رامی "مارکسیسم - لنینیسم" هاوکات له‌گه‌ل ئەو ئاگاداریو، راگه‌یانده‌بوو که حیزب داخووازی خۆی به‌نیوی مافی‌نه‌ته‌وایه‌تی له‌چووار چیوه‌ی عه‌راق‌دا واته‌ به‌نیوی ده‌وله‌تی فیدراتیو زای‌گه‌یاندا! به‌لام زاشی گه‌یانده‌بوو که حیزب خه‌باتی خۆی که خه‌باتیکی دژی

کونه پرستی و ئرتجاع و، دژی ئمپریالیسته، دریزهی پی ده دا. ههروهها نوری شاپیس که یه کیگ له سه رو که کانی حیزب بوو گوتی :

ئیمه براوامان وایه که قازانجی گه له که مان ده بی له پیناوی قازانجی گومار دابی. له ابردووداوه ههروهها له کاتی حازردا بو کوردستانی عراق دووشت واته دوو زیگا له پیشه، ئه ویش ئمپریالیست و، سوسیالیسته، مروف ده بی له و دوو زیگایه که ههرا میان بو کورد بهخته و هری تیدایه هه ل بژی ری، ئینجا ههرا که سیکی، له بهینی ئه و دووانه ش دا بمی نیته وه وادیاره له خزمهت ئمپریالیسته کان دایه. " ۱۵

خهبات و، دووبه ره کی که له نیو حیزب دا واته له نیوان برام ئه حمهد، وه هه مزه عه بدوول لا دابوو له ئاکاما به وجیگایه گه یشت که حیزبی دیموکراتی کوردستان له سالی ۱۹۵۵. بیته دووشاخه، به شیگ برام ئه حمهد په سه ره زیاده گه یشت، وه به شی پیشکه و تووی حیزب که له لایه ن هه مزه عه بدوول لاوه ئیداره ده کرا، کار و کرده و هی خوی به جوی به ریژه ده برد. له کاتی دامه زانندی حیزب که سالی ۱۹۴۶ دا حیزب له گه ل دوومه سه له ی گرنگ رووبه رووبوو. یه کیان مه سه له ی ناسیونالیستی واته نه ته وایه تی بوو وه ئه و ی دیش مه سه له ی سوسیالیست؟ ئه و هی که ئاشکرا بوو، حیزب هه میسه له لایه ن قودرته مه نده کاته وه له مه ترسی دابوو وه به راشکاوی له و هی به رگری ده کرا که حیزب دیموکرات دژی حیزبی کومونیست ببزوینه وه.

ئاکارو، کرده و هی حیزب به چه شنیکێ تازه له سه ر ریازی مارکیسته کان ده رژیشت، به لام له سه ر ئه وه ش را له سازمانی حیزبی کومونیستی عراق هه ر جودابوو، وه ئه وه شی ده زانی که ئه و جویازی به ره چه. ده سالی په به ق که له دامه زانندی ئه و حیزبه زا بردوو، هیستا به چاکی ئه دؤلژی خوی روون نه کردبووه. له سالی ۱۹۵۵ دا سه روکه ناسیونالیسته کان وه ههروهها سه روکه پیش که و توکانی نیو حیزب، بو له نیو بردنی کی شه و، نیوان ناخوشی خویان دا وایان له حیزبی دیموکراتی کوردستان ئیزان کرد، که نیونجی بی، وه له بابمهت دوومه سه له ی نه ته وایه تی و سوسیالیستی دا باسی لی بکری، ئیتر هه موو کورده کان له یه ک ریاز دا خه بات بکه ن، ئه وه ش به ریوه بردرا، وه هه ر دکیان بوونه وه یه ک! به شوینی ئه وه دا پیشیاد درا که په ک گرتینکی گشتی له بهینی حیزب به کانی کوردی

عراق و، ئیران و، تورکیه به‌جی‌بیت .

سی‌سال پاش، حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران وه‌حیزبی دیموکراتی کوردستانی عراق کو بوونه‌وه‌یه‌کیان به‌نیوی کونگره پیک‌هینا، به‌لام نه‌تیجه‌یه‌ک له‌وکاره وه‌رنه‌گیرا . ئینجا له‌سالی ۱۹۵۶ حیزبی دیموکراتی کوردستانی عراق له‌سر پاو ته‌دبیریکی تازه‌وه، نیوی خوئی نا "پارتی یه‌کییتی دیموکراتی کوردستان وه‌ده‌بیری کشتی هم‌مه‌عه‌بدوول لا بوو، وه روزنامه‌ی خه‌باتی کوردستانی" به‌چاپ‌گه‌یاند .

۷ - حیزبی کومونیستی عراق — وه‌مه‌سه‌له‌ی کورد

له‌مانگی سی‌پتامبری ۱۹۵۶ له‌کاتی دووه‌مین کونفرانسی حیزبی کومونیستی عراق پاش باسیکی دووورو دریزوو گرینگ له‌سهرمه‌سه‌له‌ی کورد ئاکارو کرده‌وه‌یه‌کی تاره‌به‌ریژه‌بردراوه‌به‌و ئاکاما گه‌یشت که‌له‌راسته‌قینه‌دا، "ولاتی عراق سه‌رزه مینیکی عه‌ره‌به" به‌لام ئه‌وه نه‌خشه‌یه‌کی ئمپریالیسته‌وه عراق به‌شیکش له‌کوردستان ده‌گریتته‌وه . له‌و کونفرانسه‌دا راگه‌یاندره‌که "دروسته که‌نه‌ته‌وه‌ی کورد له‌عراق داهمن، ئه‌مما له‌نیوی ولاتی تورک و ئییرانیش دا‌کورد . ده‌ژین، جائه‌وه دابه‌ش کردنیکه که‌له‌لایهن ئمپریالیسته‌کانه‌وه به‌ریژه‌بردراوه . نه‌ته‌وه‌ی کورد له‌عراق دا خاوه‌ن زه‌ویوزاره، له‌و سی‌ولاتانه‌دا بو‌خوئی خاوه‌ن زمان و دابوروسمیکی تایه‌تیه، وه‌زورله -میژه وله‌ساله‌کانی دریزه‌وه، میژوو ئه‌وه‌ی دیاری کرده‌ به‌دریزانی میژوو دا پیاوانی کورد له‌وو لاتانه‌دا بوون، که‌به‌و سه‌رزه‌مینه‌ خوو، عاده‌تی‌یان گرتوه، له‌زه‌ویکانی دا، کشت و، کالی‌یان کرده‌و، وه‌مه‌سه‌له‌ی ئابوری ناو خوئی به‌ده‌سته‌وه گرتوه، وه‌زیشه‌و، بنه‌چه‌که‌ی نه‌ته‌وايه‌تی له‌ولاتی کوردایه‌تی دامه‌زراندوه ."

هه‌روه‌ها حیزبی کومونیستی عراق رای‌گه‌یاند که خه‌باتی گشتی له‌ته‌نشت نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب به‌وه زیگا ده‌دا که گه‌لی کوردش به‌مافی نه‌ته‌وايه‌تی خوئی بگات وه‌دان به‌سهر ئه‌وه‌ش دادینی که نه‌ته‌وه‌ی کورد له‌سه‌رزه‌وی کوردستان، ده‌وله‌تیکی سه‌ربه‌ستی تایه‌تی پیک بی‌نیت . ۱۶

ئینجا له‌پیشنهادی حیزبی کومونیستی عراق به‌ئاشکرایوه را گه‌یاندره

که لەزۆر مەسلان دا پارتنی کومونییستی عەراق بەو نەتیجەیه گەشتووە کە لە کاتی حازردا تەنیا زینگایەک کە لە هەمووان گەڕنگ تره وه پیویستە دووائی، و درێزەى بدرئ، کە ئەو زینگایە بۆ گەشتنی ئاواتی خەباتی گشتی دژی ئمپریالیسم، هاو پەیمانەکانی، و ئەو خەباتە بۆ وەدەست هێنانی مافی کورد، وە گەشتن بە ئامانجی نەتەوێکی کوردو، عەرەب وە بۆ وەدەست خستنی ئازادی هەردوو نەتەوێکی پیویستی بە خەباتی گەڕنگ هەیه. "سەرئەنجام حیزبی کومونییستی عەراق هەلوپییستی ئەو هەبوو کە: "حیزبی کومونییستی عەراق وە بە تەیبەت شاخەى کومونییستی کوردستان، تەبەدەست هێنانی مافی نەتەوێکی وە پیرۆزی، خەباتی درێزەى دەداو، پاناوەستی.

هەروەها رای گەیاندا کە لە کاتی دا کە پیویستە خەباتی گشتی گەڕنگ بکات، جودالموێ خەبات دژی تەنگ نەزەرەکانی نەتەوایەتی و جویباربوون پیویستە بەریوە بەری.

ئەو برۆارە کاتی تەیبەتی هەبوو، چونکە هیچ کاتیک، هیچ پارتنی رامیاری عەراقی، بەو چەشنە تەیبەتە لە سەر مافی نەتەوایەتی کوردی عەراقی هاوڕێ لە گەڵ مافی نەتەوایەتی گشتی کورد کە مەبەستی میژووئی، ئابوری، و فەرھەنگی تی دابوو نەدووایوو، و لە سەری نەروێشت بوون. بەلام قامک لە سەردانان لە سەر مەسەلەى خەباتی گشتی "دەبوو هۆی ئەو کە مەسەلەى نەتەوایەتی لە بیر بچیتەو، وە وردە - وردە خەباتی گشتی و لات وە بەش کردنی کار و ئەرکی سەر شانی دەهات مەسەلەى - ناسیونالیستی تەنگ نەزەرە، لە بەرچاو لاچی، جائە و مەبەستە بە جینگاپەک دەگات کە تووی دوو بەرە کایەتی دابچیندرئ، وە سەرئەنجام بەو جینگاپە بگات کە حیزبی دیموکراتی عەراق خو لە پارتنی کومونییست جویبار بکاتەو، وە کە لکو، قازانج لەو هەلو پێستە وەر نەگیرئ

۸ - پارتی دیموکراتی کوردستان و، شاخی حیزبی کومونستی کوردستان عراق

له مانگی ژوئنی سالی ۱۹۴۷ دا به شوینی پیگ گه یشتن بو ئیداره کردنی ناوخوئی حیزبی دیموکراتی کوردستان ی گه وره، وه بهر یو بردنی (لکی حیزبی کومونستی کوردستان ی عراق) رایان هیئا سه ره وه ی که له گهل حیزبی یه کیئتی دیموکراتی کوردستان یه کبن، وه له "ئۆرگانی یه کیئتی هیزی دیموکراتیکی کوردستان ی عراق داخاترجه می وه دیار که وئ. ۱۷"

لکی حیزبی کومونستی عراق له و کاره دا زور به باشی نه هاته پیشی : له کاتی که له حیزبی دیموکراتی کوردستان نیژیک بیووه، به لام وه ک حیزبیک چاوی لی نه ده کرد، جابه جو ییازی کاری خوبی بهر یو ده برد، وه له گهل ئه مریکاو ره راپه رینه که بیان که وت وه ره خنه ی له مه گرت که دروشیمی مه سه له ی مافی نه ته وایه تی گشتی کوردستان کاریکی به جی نیه .

وه پیو یسته دژی ئیمپریالیسم خه بات بکری، وه له ریکای ئازادی راسته قینه دا له عراق یکی ئازادی سه ره خو دا خه بات بکری،^{۱۸} وه به و چه شنه حیزبی کومونستی عراق له سه ر رابه جو ییازی کاری خو ی ده ست پی کرد .

۹ - پارتی دیموکراتی کوردستان پیش شو رشی ۱۹۵۸

له سالی ۱۹۵۸ به شوینی به هه ست هاتنی کو ماری یه ک گرتووی عه ره بی (مسروسوریه) سه رو که کورده کان دژی پادشایه تی عراق خو یان نوواند . چاوی وتنیکیان له گهل ناسر کرد، وه یارمه تیان لی و یست وه چاپ کردنی گو فاریکیان به زمان ی کوردی وه بلا و کرد نه وه که ی له رادیو قاهره دا داوخووا زبوون .

له نیو ه راستی سالی ۱۹۵۸ دا حیزبی به کیئتی دیموکراتی کوردستان، ۵۰۰ مروقی بو شه ری چریکی گر یل لائی له ناو چه ی کوردستان دا ئاماده کرد، وه له زیر چاوه دی ری کمیته ی ناوه ندی، له ۲۶ ژو ییه له که رکوک دا کو بو ونه وه کی

پیکهینا تاله باره‌ی ده‌ست‌پێ کردنی شوژشو، ژاپه‌رینه‌که‌ی ته‌سمیم بگری. به‌لام له ۱۴ی ژوویه‌ی ۱۹۵۸ پادشایه‌تی عه‌راق به‌ده‌ستی که‌ریم قاسم رووخوا! "پارت‌کو‌تی نیوه‌ی کاری ئیمه‌ی کرد، وه‌له‌کاتی کۆبوو نه‌وه‌که‌مان له‌شاری که‌رکوک دا ئیمه‌ ته‌سمیمان گرت که لایه‌ن‌گری لی بکه‌ین وه‌ سه‌رئه‌نجام کۆریک‌مان بۆلای قاسم نارد. ۱۹۰

لهشۆرشى عراق (۱۹۵۸) تابرينى هاتو، چۆى لهكهه قاسم

۱ - هوميد - ئيره ئزكهى كۆماری عراقه ئه ورو روژی سرکهوتنو، پيروزی ئیوهیه، دووژمناى خوداو، خهلك ئهوه له كولانهکانى عراق دا، جهندهكى بۆگهنيویان لهسر ئهرزى كهوتوووه وهبهدهستی گهلی قارهمانى عراق لهنیو چوون". ئهوه ووتاریك بوو كه له ئیزگه كۆماری عراق بلاوده بووه. ههروهها ئهو ئزگهیه لهکاتی ۷ بهیانی له ۱۴ مانگی ژویهی ۱۹۵۸ داپاش چهندسهعات سرکهوتنى شۆرش بهدهنگیکى بهرز دووپاتهى دهکردهوه، دهیگوت "دووژمنى خودا" نوری سهعید، پیاوی ئینکلیسیکان، له هههه گلاوهکانی رۆژههلاتی ناوهراست که لهچهپهلی داهواتای نهبوو، لهبهین چوو، وه ههروهه— نايبئهسلتهنهى عراق ئهريابى ویش عهبدوول ئیلاه لهنیوچوون. ئهو رادیویه بهووتاری خۆی دريژهدهداو، دهیگوت كه ئهو بۆگهنيو و چهپهلا نه كه ههمیشه خهلكيان لهچارهزهرشىو، بهد بهختى داهيشتبووه، لهگهه تاقمه كه سيفهكان كه بهوونه دركو، درووی چاوی خهلكى چهوساوهی كورد، دهمو، دهزگای سهلتهنه تيان لى روهخا، وهخانهدانى هاشمی ههموو كۆژران، ئهورۆ رۆژی وهیه كهگهه پيروزیابی بهیهكتریلئى، رۆژی گهورهى شانازی گهلی عراقه.

ئینجا ههرو بۆ رۆژیک پاش سهه لهبهیانی تاقمیک بهنیوی تاقمی شۆرشگیپی عراق كه بریتى بوون له خانهدانى شیخ خالدی نهقشهندی بامهرنى، وه لهپیاوه عهه بهکانى سووننىو، شیعه، کاروباری ناوخوی شۆرشیان لهعراق دا بهدهستهوگرت.

ئینجا له ۲۰ مانگی ژوئییهی پاش ههوتویك كه له پیک هاتنى كۆماری

عراق را بردبوو، فرمانی لی خوش بوونی گشتی به خه لک پراگه پندرا، وه گوترا که ته وای به ندیکان له پهن دیکه خانگان به رده درین وه ههروه ها ئه و که سانهی که له زژیم را بردوودا له وولات دوور خراونه وه، بو مال به ندو، ناوچه گانی خو یان ده گه رینه وه، له وانه مروقه به ناو بانگه کان وه ک شیخ ئه محمد، شیخ له تیف، وه ماموستا گوران ی هونری کورد، که نیویان له نیو مروقه دوور خراوه کان دابوون، که پرانه وه ناوچه ی کوردستان. ههروه ها له ماده ی ۳ یاسای مووه ققه تی عراق دا که له ۲۷ ژوویه دا نووسرا بوو، وه بلا و بئووه گوترا بوو، که: "مافی نه ته وایه تی خه لکه گانی عراق له ژیر بنا وه له سر رای گشتی نه ته وایه تی، وه به پز گرتنی مافی مه ده نی، وه مافی ئازاد، له بهر چا وه، نه ته وه ی کوردو، عه رب له ته نشت یه ک داله مافی ک به شدارده بن واته دوو نه ته وه ی کوردو، عه رب له با و ه شی نشتان ی خو ی دا له مافی نه ته وایه تی به شدارده بن، وه بو هه وه لین که ره ت له به هه ست هاتن و، پیکه بوون له کوماری تازه ی عراق دا ها و کاری ده کن. نیشانه وه سه مبولی کوماری عراق خه نجه ری کوردی وه شمشیری عه ره بیه که چه پ و، راست به یه که وه ده بین درئ.

۲ - گو فاره پيشكه وتوگان

یه کیک له هه ره کاره گرینه گانی شوړش که بو کورده کان زور به نرخ با یخ بوو ئازادی روزنامه کان و، نووسین و، وه ده رخستنی نامیلکه و، مه جله کوردیکان بوون، که نووسرا وه ی ئه ده بی و ویژه وه ری وه ده رده خرا و، بلا و ده بو وه: هینه ی له وانه چیرۆک و، هه ل به ست و، نووسینی لاپه ری میژوو ئی بوو، وه به هیچ چه شنیک نه یان ده تنوانی، به سه رها تی رامیاری بگیره وه، وه بی نووسن: هیوای ده ست نووس له سالی ۱۹۵۳ له سوله یمانی ده رده که وت، وه ههروه ها که لاویژ پاش شورش جیگای هیوای گرتوه. وه "ژین هه ر به دوو حه وتوو ان که ره تیک وه ده ر ده که وت. پاش شوړش، کورده گانی سوله یمانی ههروه ها گو قاری "پیش که وتن"، "شه فق" چاپ ده کران له شاری کهرکوک "به یان" وه رۆژانوی وه ده رده که وت، وه شه فق ده رده چوو پارتی دیموکراتی کوردستان له سه رده می ئاوریلی ۱۹۵۹ گو قاری "خه بات" ی وه ده رده خست به شوینی تیک چوونی رژیم پادشایه تی عراق

روژنامه‌کان و، گوڤاره‌کانی کوردی، به‌باشی چاپ‌ده‌کران، له‌دژی حکومه‌تی ره‌شی پادشایه‌تی وه‌نوکه‌رانی ئمپریالیسم، ووتو، ژسته‌ی باش‌باشیان ده‌نووسی، وه‌ دروشمی کوردو، عه‌رب، بران له‌ روژنامه‌کان دا ده‌تیران.

ته‌نانه‌ت ئه‌و دروشیمه‌یان ده‌داکه: له‌کاتی‌که‌دا که پیویسته هه‌ربه‌و جوهری که‌له‌یاسای موققه‌تی‌دا نووسراوه و گوتراوه "برایه‌تی‌و، دوستانه‌تی له‌گشت ولاتی عه‌راق‌دا" واته‌ ده‌بی هه‌بی‌وه هیوا ژای‌گه‌یان‌دبوو که کوردو، عه‌رب پیکه‌وه به‌چاکی‌بژین وه به‌ مافی نه‌ته‌وایه‌تی خو‌یان بگهن، هه‌روه‌ها پیویسته، نه‌ته‌وه بچووکه‌کان وه‌ک ئاسوژی، تورگه‌من، هه‌رمه‌نی گانی‌ش له‌نیو ولاتی عه‌راق‌دا وه‌ک کوردو، عه‌رب له‌مافی نه‌ته‌وایه‌تی به‌شداربن. ئینجا کورده‌کان: مه‌به‌ست به‌وه دلیان خوش کردبوو وه به‌ هیوا بوون که له‌سه‌ر رپیازیکی راسته‌قینه، مافی نه‌ته‌وایه‌تی خه‌لکی کورد له‌چووارجیوه‌ی عه‌راق دا بی‌دریتی، روژنامه‌و، گوڤاره‌کان زوژیان له‌سه‌ر ئه‌و هولویسته ده‌رویشتن وه ده‌یان نووسی‌و، رایان ده‌گه‌یان‌د که کوردو، عه‌رب زوژ به‌چاکی‌و، به‌باشی ده‌توانن له‌ته‌نشت یه‌کترا ژییانی خو‌یان را بوژن، کوردان سنووری عه‌راق به‌چاکی چاوه‌دی‌ری بکن‌و، بی‌پاریژن . ۲

۳- سه‌ر لی شیوان له‌نیویریژی می تازه‌ی عه‌راق‌دا

به‌راستی ریژی می تازه‌ی عه‌راق له‌نیو‌خوی‌دا سه‌ری لی شیوا‌بوو، له‌نیو ئه‌فسه‌ ره‌کانی عه‌راق که شو‌ر شه‌که‌یان پینگ هینا‌بوو، (تاقمی ئه‌فسه‌رانی ئازاد دروست‌کرا.

نیوان ناخو‌شی له‌نیه‌نی دا له‌به‌ینی ژینی‌رال عب‌دول‌که‌ریم قاسم سه‌روک و مدیر، وه‌وه‌زیری به‌رگری‌بوو، وه کولونی‌ل عب‌دووسه‌لام عارف که نای سه‌روک وه‌زیر وه‌وه‌زیری ناو‌خوی عه‌راق بوو وه‌دی‌هات. پارتی کومونیستی عه‌راق وه‌ته‌واوی حیزه‌به‌کان‌و، سازمانه‌کانی ئوپپۆزیسیون‌ی عه‌راق لایه‌ن‌گریان له‌ حکومه‌ت تازه‌ده‌کرد، پارتی به‌عس، پارتی ملی دیموکراتی که‌مال چادرچی وه‌پارێ دیموکراتی کوردستان‌ش به‌قازانجی ده‌ولت ده‌بزو‌تنه‌وه.

ئینجا له‌ماده‌ی ۲ یاسای مووه‌قه‌تی عه‌راق دا نه‌ شار درا‌بووه که وولا

عراق بریتیه له خه لکی عمره ب، وه ده ولت زیاتر لایه ن گری له وگه له ده کات! پاش شه وهی که تا قمی شه فسه رانی گهنجی ئازاد، پینک هات، دروشمیان شه و بوو که پیو یسته گه لی عمره ب یه ک گرتوو بیّت. وه شه و یه ک گرتنه له فیورییه ی ۱۹۵۸ وه دی هات. عارف له گه ل به عسیکان وه له ته نشت ناسریکان پینج زوژ پاش سه رکه وتنی شوړش وه شان و رووخانی حکومه تی پادشایه تی له به رانه بر ده هه زار که س داگوتی: نیزیکی بونه وه له و په یمانه زوژ پیو یسته. به لام ناسر له و کاره قه لس بوو، وه ده ری بری که عبده و سه لام "به بی پرسو، رای ئیمه" کاری زوژ هه له باشانه و مندا لانه ده کات! ۴

۵
وا ئاشکر ابوو که قاسم وه ک ژینیرال نه جیبی مسر ورده - ورده توواناشی و عیداره کردنی حکومه تی عراق له ده ست ده دات، وه عارف به ته واوی هیژو، ده ست لاتی خو یه وه به سه رعیش و کاری عراق دا، ده هات ژال بیّت.
کورده کان پاش چه ندیک ده ست ده ده نه چه ک، وه هیزیک یکی کوردی پینک دین، وه قاسم که له هه وه له وه لایه ن گری له شیوعیکان ده کرد، دژی شه وان ده ست به کار بوو.

۶
له مانگی ئوتی ۱۹۵۸، شوړش له کورده ستانی عراق ده ستی پیکرا. ۶
عارف راوته دبیری هات بو سه ره شه و مه به ستی که یه کیٹی ۳۶ میلیون عمره ب به نیوی پان عمره بیسم نه حشه یه کی باشو، گرینگه، وه مه به ستی گه وه ری خه لکی عمره به، له کاتیک دا کورد زور که من، ئیتر به هو ی شه و یه ک گرتنه، خه لکی کورد وه لاش بندری، قهیدی ناکا، چونکه گه لی کورد له به رامبه ر گه لی عمره ب دا وه ک دلۆپیک له به رامبه ر ده رایه دا وایه.

به لام له و لایه شه وه دژی یه ک گرتنی خه لکی عمره ب، پارتی کومونیستی عراق، وه کورده کان له لایه ن ده ولته تی شوره و ی وه لایه ن گری لیکرا. ۷
ئینجا له نیوه راستی مانگی سپتامبری ۱۹۵۸ دا قاسم له گه ل عارف نیوان ناخوشیکی زوژبان لی په یدا بوو، له ئاکاما عارف له به ر چاوی خه لک به نیوی بالویزی عراق بوژاری بو ئ پی ته ختی ئالمان له به غدا دوور خراوه، وه شه و کاره له ۱۳ ی مانگی ئوکتوبردا به ریژه بردرا، شه ممان به راستی شه وه دوور خراوه یه کی رامیاری بوو، ئینجا قاسم بوخوی بو وه هه مه کاره ی و لاتی عراق. سه ره نجام قاسم ورده ورده که له گه ل بالی راستی عراق وه به عسی کان هات و چو ی خو ی بری،

به پپووستی زانی له گهل پارتی شیوعی و، کوردهگان نیوانی خوئی ساز بکاتهوه، وه ههروهها له دهولهتی شوپه ویش نیژیک بووه، وه به گهراڤهوی بارزانی بو وولاتی عراق شهوکاره پهرهی زیاتر پیداو، وه راست گهرا.

۴- گهراڤهوی ژینیرال بارزانی بو وولات له دوورخواوه کهیهوه

به بیستتی تیگ چوونی پادشایهتی له سهرزهوی عراق، ژینیرال بارزانی له گهل میرحاج وه شهسد خوشناو، ده چنه شاری پراگ، وه له هوتیل دوپارتی (میوان خانهی حیزب) نیشته جی ده بنو، ماوهی مانگیگ لهوی ده میننهوه. شهوهی که شایانی باسه ده لین که دهولهتی شورهوی نهی دهویست که مهلامستهفا له وولاتی شورهوی به میپتهوه، جامه بهست به مه ناردی پی تهختی چکوسلواکی که لهوی له بابته گهراڤهوه کهی دا ووتو، ویژیکت. له ئاکاماتیلی گرامیکی بوسه روک قاسم لیده دا، وه داخووازی لیده کا که ریکا بدا بکه ریپتهوه وولاتی عراق.

عارف گهراڤهوی بارزانی زور پی ناخوش بوو ته نانت به قاسم ده لی له وهلامی تیلی گرامکه دا ته نیا شه دوو ووشه ی وهلام بداتهوه: بزوا! بزوا! له سی پتامبری ۱۹۵۸ دا حیزبی دیموکراتی کوردستانی عراق کۆریکی که بریتی بوون له، برام شهحمه د، نوری شهحمه د تاها، سه دیق بارزانی (کوزی شیخ بابو، وه عوبه ی دوول لا بارزانی بو شاری پراگ ده نییری. سه ره نجام به غدا ریکاده دا که ژینیرال بارزانی بکه ریپتهوه، له سه رپیگای خوئی بارزانی له شاری قاهره چاوپیی که وتنیکی له گهل ناسرده یی، وه له ۷ ئوکتوبری ۱۹۵۸ به قه رۆکه ده گاتهوه به غدا یه، پیاوه دهوله تیکان له قه رۆکه خانه، به گه رم و گو رپه وه، پپشوازی له بارزانی ده که ن

پاش رۆژیگ که له میوان خانهی سه میرامیس ده مینیتتهوه، به ده سه نووری قاسم کۆشکی کوری نوری سه عید به تاییته ده ده ن به بارزانی له مانگی ئاو ریلی ۱۹۵۸ پاپو رپیکی دهوله تی شورهوی به نیوی گرۆزیا، ۴۶۵ مرۆف، ۱۰۸ ژن وه له گهل ۲۲۵ مندال له وولاتی شورهوی شه زه بهک ده هینینه وه ولاتی عراق. ۸

۵- بارزانی کی بوو؟

پاش یازده سال دوور که وتنه وه له عراق، بارزانی وهک قاره مانیک که دژی دهولهتی ئینگلیس، وه دوو دهولهتی پادشاهیتهی عراق و، ئیران به شمر هات بوو ئه وه که زاوه ولاتی خوئی.

بارزانی چ له لایین کوردانه وه، وه چ له لایین شیوعی کانی عراقه وه ناسیونالیسته کان، قاره مان دهنا سراوه هه موو خویشیان دهویست و، لایین گریان لی ده کرد. له بهاری بارزانی داده گوتری که هه رچهند بارزانی، ماویه کی زور له شاری مۆسکو وه له ولاتهکانی شورهوی مابووه، بهلام، رهنگ و پرو نهادی هه شرقیانه بووه، وه پیاویکی خو خورو، مرموز مابووه.

پاش گه رانه وهی خوئی، مهلامسته فا چوو بو لای شیخ ئهحمدهی برای که یازده سال بوو واته پاش تیک چوونی کوماری مهباد لی دوور که وتی—ووه. له وچا وویکه وتنه دا شیخ ئهحمده و مهلامسته فا یه کتریان له باوه شگرت شیخ ئهحمده به مهلامسته فای گوت: تو ماویه کی زوره رویشتوووی، دوور کهو تیبوویه وه ئایا وانیه... پاش ۲۰ دهقیقه بی دهنگی و، بی ههستی، شیخ ئهحمده له بارزانی پرسیار کرد: ئایاله شورهوی ده چوو یه راوه به رازی؟

له روائه گی سیاسی و، دیپلوماتیکه وه، زور به زهحمته پیاو ده توانی بلی که بارزانی لایین گری چه لایه ک بوو. ئه و پیاوانه ی که له سپتامبری ۱۹۵۸ له شاری پراگ چاویان به مهلامسته فا کهوت بوو ئه وانیش بویان وه ده رنه کهوت بوو، که چۆن بووه.

ئه وهی که بریک بۆمان پروون بوته وه ئه وهی که مهلامسته فا له گفست و، گویه کانی دا ووشه می مارکستی به کارده برد، وادیار بوو که پلهی سهرووی له شورهوی دا دیتوو، وه خویدوو یه تی. بهلام له ئیشو، کرده وه دا زور ئاشکرانه بوو نوری ئهحمده تاها، یه کیک له کوردهکانی عراق که چوبوو لای مهلامسته فا، گوت بووی که: مهلامسته فا، مارکسیسمی پرووسی باش ده ناسی، وه دهی زانی، بهلام ناتوانی که ئه و شیوهی له نیو کوردهکان و، عه ره به کان دابه باشی زه نیوبنی^۱

بارزانی مرقییکی زۆر زانا نه بوو، بهلام زاویتی زاری وهک روشن بیران ده چوو، شهوی که واوه ده رده که می بارزانی به گرینکی بۆلای شوروی ههنگاوی ههله نه ده هیئا، ئه ما زوون بوته وه که لایهن گری قاسم، وه دژی عارف بوو، قاسم ش سهر به سوو یه ته کان بوو. له ژاسته قینه دا به چاکی نه زاندراره که ئاکارو، زهوشنی چون بووه، وه ئایا سهر به کو مه لئی رووناک بیری پلهی ته ره قی خووازه، یان ههروا فکری ده ره به گایه تی و، فتودالیتیهی ههیه!؟

کاتی گه رانه وه ده هات به سهر بچی، بارزانی ورده - ورده بۆلای شوروی و شیوعی کان ده چوو، وه ههروه ها له گه له هه مزه عه بدوول لا که سیکریتی پارتی دیموکراتی کوردستانی عراق بوو، وه شهویش له گه له پارتی سوسیالیستی عراق له ۱۰ نووامبری ۱۹۵۸ دا که پهیمانیکیان ده په ست نیزیک ببووه، جاشو پریک کهوتنه، ده هات که مزگینی بدات و، شائی له دلان باوی که بین و، ده ست به کاری شهو بین یاسایه کی که عراق ئاماده ی کردوه، وه له ماده ی ۳ شهو قانونه دا چاوه رووانی مافی گه له کان دراره، به ریوه ببرد ری. ۱۰

۶ - بهرنامه ی کونگره ی (پان کورد) ی بارزانی

له وساته دا، واته له ئاخری نووامبری ۱۹۵۸ له کۆبوونه وه یه ک دا که هه مزه عه بدوول لا، وه برایم شه حمه د، وه ههروه ها ئه ندامانی حیزبی دیموکراتی کوردستانی عیران به شداریان کرد بوو، بارزانی پیشنیاری کرد که شهو حیزبانه بینه یه ک، وه به وچه شه نه دهستی به ووتاریک کرد و گوتی: "بو من لایهن گری کردن لهولا، یان له م لا، له بهر چا وونیه!" به لکو یه ک گرته، وده بی بزانی، که سنوور هینده گرنگوله بهر چا وونیه، بو هه له بژاردنی سیکریتی گشتی پارتی ته نانه ت ده توانین له ئه ندامی پارتی دیموکراتی عیرانیش هه له بژیرین! له وکاته دا ئیرانیکه که ده لی من ئیرانیم، بارزانی وه لام ده داته وه، تو ش کوردی، هه موومان هه ر کوردین."

بهلام به باشی روون ببووه، که کورده ئیرانیکان ته ماشای زه مان ده که ن مه به سیان شتیکی دیکه یه، وه وه له بهرام بهر حیزبی کومونیستی عراق، وه رووناک بیره کان وه کورده کان ئیران که هه موویان لایهن گری ده وله تی سوویمت بوون،

"کەسانی بارزانی ش لایەن گری دەست ژاستیکان بوون وە، بەرنامەیهکی ژاستەقینە یان نەبوو" مەبەستی بارزانی ئەوەبوو، کە سەرۆکایەتی گشتی کوردەکان بە دەستەوه بگرێ.

چەند حەوتۆیک کە لەو کنگرەیه ژا برد، دەولەتی تورکیە نوینەریکی کوردی خەلکی تورکیەیهی لە ئاخیری سالی ۱۹۵۸ بونیۆ کوردەکان نارد. حەزی کرد کە یارمەتی چەکو پوول وەرگرن، ... بەلام بارزانی ئەوەی بە پیلانیک زانی، رازی بەو کارە نەبوو، وەگوتی، پیۆیستە بچە لای ئامریکا، یان شورەوی ۱۱ لەهەوێلی سالی ۱۹۵۹ دەولەتی شورەوی، لە کوردان پشتوانی دەکات. بارزانی لەگەڵ برایم ئەحمەد کە سەرۆکی حیزبی یەکتەتی دیموکراتی کوردستان پ. د. ک. وە تاقمیک کە بریتی بوون لە هەمزە عەبدووللا، خسرو تەوفیق، نووری شاپۆ، نەجات عەزیز، وە حامد عوسمان کە هەمووی ئەوانە بآلی چەبی حیزب بوون، کۆبوونەوێهەکیان دەپێ وە عەهدو، پەیمانیک دەبەستن. ۱۲"

دەگونجی بلین کە بەراستی بارزانی سەرۆک عەشیرەیهک بوو، بەلام کردەوێه، ئاکاری ژووناک بیرانەیی هەبوو، وە هەروەها خۆی بە لایەن گرێکی گرنگی قاسم زانیوێه، وە لە شەرۆ، شۆرشێ شاری موسل دا بەباشی پێش مەرگەکانی خۆی بەشدار کردو، بەو چەشنە لایەن گری لە قاسم نیشان دا

۷- هەلستان و شۆرشێ موسل (۸ مارس ۱۹۵۹)

لەمانگی فیورییهی سالی ۱۹۵۹ قاسم ئال و گۆرپیک لەحکومەتی خۆی دا بەرپۆه دەبا، واتە دەست ژاستیکان لەنیۆ دەولەت وە دەردەنی وەهەوا دارانی (پەکی تی عەرەب) ار-ا-یو لادەبا. کۆلۆنیل عارف لە ۵ نووامبری ۱۹۵۸ کە دەیهویست "پیلانیک" بکات، دەیگرێ وە لەبەندیخانەیی دەکات وە حوکمی کوشتنی داوێه،^{۱۳} لە ۷ مارس بەیانی زوو، لەکوچەو، کۆلانەکانی شاری موسل کە دوو هەمین شاری لای سنووری سووریە بوو، شۆرشیک بەرپۆه دەبرد. لە ۸ مارس ۱۹۵۹ سەرلەبەیانێ کۆلۆنیل وەهاب شەوواف فەرماندەیی هیزی ۵ موسل لەرادێو دا ووتاریکی بلاو کردەوێه، بەتوندی هیرشێ برده سەر قاسم وەگوتی: من عەراق لە دەستی ئەوزالم و، ملهوره رزگار دەکەم.

شهوواف، لایهن گرهکانی چه پی که بو "کنگری ناشتی خووازن" هات بوونه موسل له بندنیخانهای کردن (۵ - ۷ مارس ۱۹۵۹) وه ئالای (یهکهتی عهره ب ار - ۱ - یوه هل کرد وه عه شیره تی بی دووئی بی عهره بی شه ممار که له قهراغ شاری موسل بوون بو یارمه تی وی حازربوون. بهلام سه ره نجام شه وشور شه زور زوتیک شکا، شهش فرۆکه هاتنه سه رشاری موسل، دوویان بو سه رشاری به غدایه چوون، فرۆکه کان کانگای ناوهندی شهووافیان بو مباران کردو تیک و پیکیان دا، عه شیره تی دووئی بی عهره بش، ته رت وتونا کران و، په رش و بلاو بوون جا بهو جو ره شورشی شهوواف ناکام ماوه.

ژئی نیرال تاباک که لی فرماندهی هیزی دووه می نیزامی که رکوک، که چاوه پروانی شهو تیک شکانه ی ده کرد، له تیلی گرامیک داپشتوانی خوی له قاسم ده بربری.

ههروه که گوترا، بارزانی لایهن گری نیزیکی قاسم بو تیک شکانی شهو شور شه کوتا ئی نه کردو، به باشی په شداری کرد، وه له ۵ی ماری ۱۹۵۹ پیش مه رگانی کورد به هاوکاری ده ولت شورشی موسلیان له نیو برد، وه ههروه ها له ۴ی نووامبری ۱۹۵۸ شورشی عارفیان تیک شکاندو، بهو جو ره فیو داله لایهن گرهکانی شهووافیان له نیو برد.

سه ره نجام شهوواف که له سه ر ته ختی نه خوش خانه کهوت بوو، وه برین دار کرابوو ئیتر که له لابیوو، چی له ده ست نه ده هات، ههوا داره کانیشی بلاو بیون، بو خوشی مرد.

پاش ۴۸ سه عات موسل وه ده ست کوردان کهوت، کو به کو پیش مه رگه کان ده گه ژان، خه لکیان ده کوشتو، ده بری وه روحمیان به کهس نه ده کرد، له ئاکاما تا قمیکی ۴۰۰ که سی په نایان بو مزگهوت برد، که له ده ستی کوشتنی کورده کان پزگارین! شهو کاته ی که کورده جوتیاره پیش مه رگه کان شاری موسلیان دژی شورش خاوین کرده وه، ده گونجی بلین شهو به زوتنه وه یه کی جوتیاری و، کریکاری بوو، که دژی فتوداله گه ورهکانی موسل به رپوه هات. نه خشی خسرو ته و فیک شه ندامی سه روکی پ - د - ک له یارمه تی و، کو مه گ دانه خشیکی زور گرنگانه ی بوو، که بهو جو ره له هیدی وه یمن کردنه وه ی شاری موسل وه ههروه ها له کوشتن و برینی عه شیره تی دووئین (شه مر) که له سووریه وه یارمه تی ده کران زور به جی بوو. جا هه مووی

ئهوئاکارانه، به باشی لایهن گری کورده کان له قاسم دهگه پینتی. سهرئه نجام یه که تی دوو سازمانی گه و ره که بریتی له پ. د. ک. پ. ی. د. ک. پارتی کومونستی عراق پارتی یه که تی دیموکراتی کوردستان که له پاشان حکومه تی عراقیان پیکهینا، بووبه هوئی یهک گرتنی پارتو، قاسم، که به راستی ژووانو، سی روزانهی ئه دوو پارتیه بوو. ئینج اتووانائی و حورمه تی پارت زور چوسه ری وه تاژاده یهک که به چاپ کردنی روزنامهی خهبات دووهه مین روزنامه وه نووسینی هه والی باش جیگای حیزب زور له سه ری بوو. (۴ ئاو ریلی ۱۹۵۹)

۸ - (نهو روزی ۱۹۵۹)

یازده روز پاش شکانی شوړشی موسل، کورده کان له شاری سوله یمانی جینتی نوروزیان به شادیو، به خووشی گرت. شاربه و پینهی هه رگه و ره ی قاسمو، بارزانی رازاوه، وه له تنه نشت ئه دوو و پینانه، و پینهی شیخ سعید، شیخ مه محمد، وه قاره مانانی دیکه ی کورد، له شه قامه کان له ده رکو، دیوار درابوو. پارتی دیموکراتی کوردستان به چه شنیک یی باش خو پینی نیشاندانی دهها هزار که سی له سازمانی گه نجان، وه یه کیتی جوتیاران، کریکاران وه به تاییه تی سهندیکای کریکارانی پیکه هینا بوو. سه رو که کورده کان زور به تین و گرینگ له بهاری شوړشی قاسم وه یه کیتی کوردو، عه ره ب قسه یان ده کرد، وه هه موویان سلاویان بو کورده چه ساوه کان که به در یژائی میژوودا خه باتیان کردوه ده نارد. سه رو که کورده کان لهو تاره کان یی خو یان دا بیره وه ری ئه وه یان ده کرد که چون کاوه ی ئه سینگه ری کورد به سه ر زووحاک ی زالم و مله سور دازال بووه، وه هه روه ها دزی ئه مپریالیسم ی ئینگیس و ئه مریکا وه دزی لایهن گری فاناتیسمه کان ی ناسر دروشمیان ده دا.

۹ - به یانییه ی پارتی یه کیتی کوردستان ی عراق (مه ی ۱۹۵۹)

پارتی دیموکراتی کوردستان که له ئاخری به هاری ۱۹۵۹ له ژیر چاوه

دیژی همزه عهبدوول لاره به سهروکایه تی ژینیرال بارزانی پیگهات بوو، ئتر پشتی پارتی سیۆسیالیستی عراقیی بهرنه دا، وه له مانی فیستیک دا کهوه ده ری خست به وجوره ی گوت بوو:

"پارتی ئیمه همیشه دژی ئمپریالیسم و گۆنه پهرستو، فیئودال پراوه ستاوه وه له گهل ئه وان ئاشتی ناکات، بهرگری له مافی نه ته وایه تی، به تایبمت له به ش دار بوونی که مایه تی ده کات، وه شه ری چینایه تی به قزاجی گهل دریزه پی ده دا، تاکوبه ئاواتی خوی ده گات.

پارتی ئیمه له چووار چیوه ی و لاتی، کوردستان عراق دا بووه ده ست هینانی مافی گهل و نه ته وایه تی خه بات ده کات، وه بو یه کیته ره گزی کوردو، عه رب وه به ده ست خستنی مافی دیموکراتیک وه دانانی کوماری خهلق، وه ههروه ها بو پیش کهوتنی کاری ئابوریو، رامیاری له هه یج تیکوشانیک پانا وه ستی. برایه تی کوردو، عه رب پوزله گهل پوزی به پهره تر ده بی، وه له پراسته قینه دا شه ده ی وه دی بیته که بنکه ی دیموکراسی له سه ره کیته ی شه دوو گه له دا مه زینیت. شه وانیه ی که دووژمنی گه لی ئازادی خووازی ئیمن، ده سا دووژمنی گشته ئازادی خووزانی جیهان. که سانیک که دهنگی جیاوازی ده رده بز، شه وانیه دووژمنی سه ره خته ی ئیمن، وه دژی دیموکراسی و پارتی ئیمه ده بزونه وه.

خه بات، ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستانی عراق له هه وه لین ژماره ی خوی دا "داوای مافی نه ته وایه تیو، سه ره خوپی وه ویزه وه ری خوی کردبوو" ۱۶

به لام نیوان تیک چوونو، برینی هاتو، چۆله نیوان پارتی کومونیسیتو بارزانی زۆری پی نه چوو، کاتیک ی زۆر باریکو، عاسته م و نامه علومو، نه زاندراو هات بو پیشی، وه شه کاره ساته له کاتی هه لستانی سه روکه کورده کانی فیئودالی ناوچه ی زه وان دزوه ری هات.

۱۰- هه لستانی سه روکه کورده کانی په وان دزله (مانگی مه ی ۱۹۵۹) دا

ماوه ی هه وتوو که له شوړشی موسل پابردبوو سه روکه کورده کانی مه لبندی زه وان دز له کاتیک ی زۆر تاریک داشوړشیان ده ست پی کرد. له وه ه لستانه

داشیخ رهشیدی لولان، وه زاواکهی مهحمود خلیفه وهمهحه مههد ئاغای زیباری وه داودجاف، دووژمانی هه رکۆنی بارزانی، بهشدار بوون، بهلام شیخ مهحه مههد سددیق یه کیک له کۆزه کانی تاها له گهل بارزانی ههروهها نیوانی خوش بوو.

ئهو شوڕشه به هوئی ئهوه بوو که به شدارکردنی جوتیارهکان له بهشهکانی زهوی وه لایهن گری کومونیستهکان له کاروباری جوتیارهکانی موسلو، پهواندز، مهسهلهیهکی گرتگ بوو. بۆ ئهوه فئودالانه که نهیان دهووست، زهوی له نیوان جوتیارهکان دا بهشکری، جائه وکاره ساتهیان هینا بۆ پیشی شورشله لایهن هیژی عراقهوه، وه به یارمهتی یهکیتی (جوتیارهکان) وه بارزانی تیک شکاوهنزیکهی ۴۰۰۰ کس بۆ تورکیه وه ۲۰۰۰۰ کس بۆ عیران پهنایان برد.

ههلهت پاش ئهوه کاره ساته بوو، بارزانی که گهراوه بۆ کوردستان وه له ووتاریک دا گوته که "کومونیستهکان دهیان هویست ئهمن بکوژن!" پیویسیه مرۆف پرسیاریکا، ئایا بهراستی دژی بارزانی پیلانیک له کاردا بوو، یان بارزانی لهوهی قهلس ببوو که چریکهکان له جوتیارهکان دهپرسن: "ئایاتو، کوردی؟ یان کومونیسته؟"

جاله بهرئهوه بوو، که پروناک بیرهکان زۆر له بارزانی خاترجهم نه بوون، له ئاکام دا پاش ماوهیهک مهلامستهفا له گهل هه مزه عهبدوول لاهاتو، چۆیی خوئی بری وه دهنگی لی گۆری.

دهگونجی بلین که بارزانی له پیش کهوتنی کاری کومونیستهکان، سهری سووما بوو، وه له وهی دهترسا که پارتهی دیموکراتی کوردستان که زۆر له پارتهی سۆسیالیستی عراق نزیک بۆتهوه ئهوی وه لاینین. چوونکه له شاری سولهیمانی، کهرکوک، ههولیر به جوانی ئورگانهکانی پارتهی سۆسیالیست نهختیک به ئاشکرائی ده بزوتتهوه، وه کاریوباری خوئی له سهری بوو، شوینیکی دروسته وه دهبرده پیشی^{۱۷} عینجا نووسه رهکانی کورد لیره دا بی دهنگ ببوون، وه له کاتیکی ناسک دا، گۆیی خویان ههله خست ببوو، ۱۸

چوواره مین کونگره ی پارتهی یهکیتی کوردستان (پ دیو. ک) وه پارتهی دیموکراتی کوردستان پ. د. ک که سه ره نهجام ئهونیوهی له سهرداندرا، له گهل

پیاوه نیزیامیکان هه موویان بهراوته دبیری بارزانی تاقمیکیان هه ل بژاردو، هه مزه عهبدوول لایان لابرد.

ئهو که سانه: ئیبراهیم ئهحمهد به نیوی سی کریتیژی گشتی پارتی دیموکراتی کوردستان، جهلال تاله بانی ئه ندای پامیاری پارتی، که ئه ندای جیاوازی رادیکال بوو! عومهر مستهفا، نوری شایس، وه عهلی عهبدوول لا، که له لایهن بارزانی وه قامکی له سهر دانداربوو هه ل بژاردان، هیندی له وه ئه ندایمانه که لایهن گری بالی چهپی پارتی دیموکراتی کوردستان بوون، یه کیک له وانه دوکتور مهحمود عوسمان بوو که له سالی ۱۹۶۲ بووبه ئه ندای پارتی دیموکرات که له لایهن گرهکانی نزیکي بارزانی بوو.

۱۱ - قاسم هات و چۆبی خۆبی له گه ل بارزانی ده بری

له ۶ی ژانویهی ۱۹۶۰ ژینیرال قاسم، سه ره نه چام له گه ل سی قودره تان پرو به روو ببوو که ئه وسی قودره ته له ده م، ده زگای ده ولتی دا هه سته یان هه بوو. پارتی نه ته وایه تی دیموکراسی، پارتی دیموکراتی کوردستان، وه پارتی کومونیست که له گه ل پارتی ئه سلی کومونیستی عراقی له پاش روو دا وه که ی شاری که رکوک (۱۴ی ژویهی سالی ۱۹۵۹) نیوانی نه بوو. پارتی دیموکراتی کوردستان له و کاته دا که هیزیکي گه وره بوو، ده ستی به وه ده رخستنی روژنامه یه که به نیوی کوردستان کرد ۱۲۰

به لام بهینی قاسم و کورد، ده هات به ته وای تاریکی، ههروه کو میژوو نووسانی کورد نووسبو یانه عسمه ت شهریف وانطی، وه ژینیرال قاسم له دانشتنیکي دوستانه دا که له هه وه لی ژانویهی ۱۹۶۰ دا کو ببوونه وه، قاسم دا وای کرد که هه یج شتیگ باس نه کری، ئینجا کورده کان، "مه سه له ی مافی نه ته وایه تی کورد له چوواری چیه ی عراق دا هینا بوویانه پیشی^{۱۱} برایم ئه حمهد وه کمه ته ی نا وه ندی پارتی دیموکراتی کوردستان، سه لماندیان که ئه وه سه له یه له کو نگره ی ۵ی پارتی دیموکرات که له ۵ی یان ۱۰ی مه ی ۱۹۶۰ پیکدی باس بکری. له به ندی ۶ به رنامه ی کو نگره دا له ئاکام دا نووسرابوو، که پارت پیویسیه پشتیوانی لی بکری، وه برایه تی کوردو، عه رب پتر په ره ی پی بدری، وه مه سه له ی نه ته وایه تی

کورد له چووارچیوهی عراق دا ده بی له یاسای مهجسی عراق چاوه رووانی بکری بهلام له سره وه شرا زور مهسه له یکه له بهر چا و نه گیرابوو، نیوانی پارتی دیموکرات له گهل بارزانی به باشی زوون نه بیووه، وه ههروه ها نه ده زاندره که قاسم له گهل کوردان چلوون ده یهوی بیزویته وه، وه جگه له وانه کو مونیسته کان نیوانیان ورده - ورده دههات له گهل قاسم ببردری. له مارس ۱۹۶۰ دا قاسم لایه نگری خوبی له پارتی دیموکراتی کوردستانی ئیران که پاش شوژی ۱۹۵۸ هات بوونه ولاتی عراق مه بهست به وهی که تاوان بارکراون که له گهل کو مونیسته کان بری. یه کیگ له ئەندامانی پارتی به بارزانی گوت که قاسم گالتت پیی دهکات پاشه وهی که کو مونیسته کانی سه رکوت کرد، وه بلاوی کردن، ئینجا نو بهی کورده کانیش دی.

بهلام بارزانی نه ته نیا به قاسم ی رانه گه یاند، وه له وکاره شدا نیونجی تی نه کرد، ته نانت ئەندامانی پارتی دیموکراتی کوردستانی ئیرانیسی له عراق وه ده زان.

له کو تگری ۵ی مانگی مهی ۱۹۶۰ دا، پاشه وهی که بارزانی له گهل کو مونیسته کان نیوان ناخوشی لی وه ده رکوت، سه ره نه جام حیزی دیموکراتی کوردستان ش بو به پارتی (شوژش). له بهیان نامه یه کدا که ده ری بری بوو گوت بووی که: "ته وای خه لکی کورد، چ کریکار، جوتیار، پاله، سه نه عت کار، گه نجانی زووناک بیری شوژی کورد" ده توانن له ده وری یه کتر کو بنه وه. به شوینی ته وهدا، له راو ته دبیریکی دا که گیرا، هه موویان گوتیان که پیویسته زیوو، شوینی (دکترین) ی مارکسیسم - لی نین نیسم له بهر چا و بگرن، ئینجا دانیان به سه ر دانا و گوتیان ته و مه بهسته له ئاکام دا خه باتی رامیاری چینیا یه تی وه مه سه له ی ئانالیزی لی کولینه وهی خه لکایه تی تی دا ده بیندری."

له ۳ی مانگی نووامبری ۱۹۶۰ بارزانی، به بو نه ی سالی تیوه رسوورانی شوژش شوره وی چو شاری مسکو، که به شداری له و جیژنه دابکات. له وی له لایه ن خروشچوفه وه، ریزیکی تایبه تی لی گیرا تانیوه ی مانگی ژانویه ی ۱۹۶۱ نه گه راوه به غدا یه. ئینجا نه زاندره که چا و پی که وتنه که ی له گهل پایا وه کانی شوره وی چ سودو، قازانجیکی له بهر دابوو، وه به کو ی گه یشت.

له ئاکام دا هه ر مه بهست به وه بوو که قاسم له و گفته و گو به در دۆنگ بوو،

وه به شوینی ئەوه دا هیندهی پیتی نه چوو که نیوانو، هاتو، چویی قاسم لهگهڵ بارزانی برا.

۱۲- مه‌بهستی برینی هاتو، چۆ لهگهڵ قاسم

له پاش ئەوهی که زوریان کەندو، کۆسپ بو کومونیستەکان، وه کوردهکان له عێراق دا هینا پێشی، وه پاش سالیکی که له شورشى ژوئیهی (۱۴ ژوئیه ۱۹۵۸ - ۱۴ ژوئیه ۱۹۵۹) زاده برد قاسم که له به قودرەت گه‌یشتنی کومونیستەکان مه‌ترسی زور بوو، ئینجا رووی له‌بالی راستی پارتی ناسیونال دیموکراتی ← کرد، وه به‌تایه‌تی بۆ لای ناسیونالیستی عه‌رب چوو. به‌جووره چلونايه‌تی وازی قاسم له‌باره‌ی مه‌سه‌له‌ی کورده‌کان دا زۆرنامه‌علوم بوو.

له‌یاسای مه‌جلیسی عێراق دا له‌ماده‌ی ۲ و ۳ یاسا که‌دا، مه‌سه‌له‌ی کورد به‌باشی زوون نه‌بوو. برایم ئەحمەد، له‌روژی ۹ی نوامبری ۱۹۶۰ که ببوو به سێ کریتییری پارتی دیموکراتی کوردستان له‌سه‌رنای روژنامه‌ی خه‌باتی کوردستان دا له ۱۹ی ئۆکتۆبری ۱۹۶۰ به‌چاکی ئاشکرای کرد. چه‌ندمانگێگ به شوپیتی ئەوه‌دا، شه‌ری قه‌له‌می له لایهن حکومه‌تی شو‌رشی عێراق له روژنامه‌ی "الشۆره، دا ده‌ستی پیکرا، وه‌له‌ نوشتاریک دا له‌ژێر عینوانی: (شو‌رشی عه‌رب وه‌مه‌سه‌له‌ی نه‌ته‌وه‌که‌مان) راگه‌یاندرای، که سه‌ره‌نجامی (کوردی عێراقی) له چووارچیوه‌ی ناسیونالیستی عه‌رب دا له‌به‌رچاوه، وه‌په‌یو‌یسته "نه‌ته‌وه‌که‌مه‌کان واته "ئه‌قه‌ل‌لیت" بۆ لای ناسیونالیستی عه‌رب بکێشێن " ۲۳۰

په‌زیمی عێراق کورده‌کانی له کاتی چپۆتی و ناله‌باری دا، دانا بوو، له‌مانگی ماری ۱۹۶۱ برایم ئەحمەد گوناه‌بارکرا که پیاویکی له‌ فیئودا له‌ ده‌ربه‌گه‌ کورده‌کانی به‌نیوی سه‌دیق نیران عوسمانی، له‌فیورییه‌ی سالی ۱۹۶۰ دا له‌شاری شه‌قلاوی له‌کاتیکی دا که به‌ره‌نگاری پێش مه‌رگه‌یه‌کی بارزانی بووه، کوشتوه.

هه‌روه‌ها ئەندامیک، به‌نیوی عومه‌ر مسته‌فا ده‌گیری وه له‌ولات بوجنوب دوور ده‌خه‌ریته‌وه.

هاوکات له‌گه‌ڵ ئەو تاوان‌بارکردنه، قاسم ده‌ستورده‌دا، که روژنامه

کوردەکان، وهک کوردستان، دهنگی کورد، ههتاو، له چاپ نه درین. وه روزنامهی خهبات ئورگانی رهسیمی ئیداری (پدک) له نووسین بویستیندری (ئاخری مارس ۱۹۶۱).

به رانهری مارس ۱۹۶۱، ژینیرال بارزانی، که عه کاره ساتانهی چاوپیی کهوت، ئه تریه چاکی لینی حالی بوو، وه مهسهله حتی نه زانی له بهغدایه بمی نیتهوه، وه بو ناوچهی بارزان، گهراوه.

پاش شهش مانگ شهردهستی پیکرا، وههاتو، چوی له بهینی بارزانیو، قاسم به تهواوی برا. وازی ناوچه رۆژبه رۆژ خرابتر ده بوو، له مانگی ئاوریل ۱۹۶۱، کمیتهی ناوهندی پدک له بهغدایه کوبوونه وه یهکی پیکه هینا، لهو کوبوونه وه یه دا، ده بوو، ته سمیم بگرن که ئایا له شووش لایه نگری بکه ن یان دژی شووش دهست به کار بنو، بۆ بهرگری ئاماده بن. قاسم له وکاته دا به تاییه تی دژی بارزانی، وه له مه جموع دا دژی کوردستان ووتاری بلاو کرده دهو، هه لمه تی برده سه رکوردان.^{۲۲} جهلال تاله بانی لایه نگری عه وه بوو که ده بی شه ری پارتیزانی دهستی بکری

له هاوینی ۱۹۶۱ له مانگی ژوئن وه ژوئیه دا پارتی دیموکراتی کوردستان دوو بپورانامه به حکومه تی عراق دا، به لام قاسم وه پشت گوپی خووی دا، وه مهسه له ی کوردستان ی له بهر چاونه بوو. ته نیا له بیرو رای مهسه له ی نه ته وایه تی ناسیونالیستی تونده ی) عه ره بوو که پی گرن گبوو، جامه سه له ی کوویه تی هینا گوری. ههروه ها له کاتیک دا که کورده کان ده یانه ویست تی وه رسوو رانی سووه مین سالی شورشی ژوییه ی ۱۹۵۸، جیژن بگرن، حکومه ته ی هیشت، وه له مه له بندی بارزان پیش مه رگه کانی بارزانی له گه ل پیاوه چه کداره کانی مه حمود ئاغاز پیاری به ره نگاری یه کتریوون.

۱۳ - بیلان - ته رازنامه

سی سال سولحو، ئاشتی له میژووی کورد دازور به نرخوا یه بوو، به لام قسه کردن له سه ریاسای عراق که مافی نه ته وایه تی کوردانی تی دا گونجا بوو، له کرده وه دا به جی نههاتو، که لکی لی وه ره نگیرا. له ماوه ی عه سی ساله دا

کوردەکانى عەراق لە ئازادى دادەژيان، ووتارو، نوشتاریان ئازادبوو، هەرچەند قاسم پیاویکی ملهور بوو، بەلام لەسەر ئەو شەرا کوردەکان هەولو، تەقەل لایان هەردەدا. بەتایبەتى رۆژنامەکان نەخشیکى گەورەیان دەگێرا.

هیندی لەپیاو سەرۆکە بە نرخە کوردەکانى ئێرانیش، لەکاروبارى شۆرشدا لەشارى بەغدا هاوبەشیکى گرنگیان دەکرد. راپەڕینی باشى پارتى دیموکراتى کوردستان تووانى بەشیکى زور لەهەوادارەکانو، لایەن گرهەکانى خوى لەسەرپى راگرى، وەسازمانیکى جوان بەشیوێهەکی دروست پیکبێنى.

لەسەلهەکانى (۱۹۳۴ - ۱۹۳۱) نەخشى بارزانی بەنیوی سەرۆک زور گرنگ بوو، هەوێلین دوور کەوتنەوێ بارزانی لەعەراق لەسالى (۱۹۴۳ - ۱۹۳۴) کەسەلهەکانى پزپیتو، تاقى کردنەوێ بارزانی بوو، وەدىهات، هەرۆهەادوو هەمین دوورکەوتنەوێ بارزانی بو، وولاتى شورەوى (۱۹۴۷ - ۱۹۵۸) بووبەهۆى ئەو کە بەرزتریبى.

وەسەرئەنجام بارزانی بەنیوی پێش مەرگە، سەرۆک هیز، سەرۆکى نيزامى، وە هەرۆهەا بە نیوی مرقئیک لەکارى کوردایەتى دانەخشى دەگێرا.

بەوجورە بارزانی بەسەرەاتو، چلۆنایەتى کوردى عەراقى بە دەست دەگرى وەلەگەل پارتى دیموکراتى کوردستان بەنیوی سەرۆک هاوکارى دەهات. بارزانی دەیهوێست کە سەرۆکایەتى تەواوى کوردەکان بە دەست بگرى، وەتەنانەت قاسم وە شورەوى شەوێ بەسەلمینو، بە لیدیرى کوردەکانى بناسن، بەلام لەوکارەدا ناکام ما. ئینجا ئەو هەوێلین ناکامى و شکانى بارزانی نەبوو، بەلکو شکانى دیکەشى بەدووایى دا هەبوو. عەیب و عارى گەورەى ژینیرال بارزانی ئەو هەبوو کە قەت لە دلەو لەگەل حیزب هاوکارى نەبوو و تەنیا "ئالەتى" دەستى دادەنا تەنانەت دەیهوێست بەتەنیا، تەواوى هیزوتووانائى و قودرەتى لەچنگ دابى، وە کارەکان بوخوى هەلسوورزینى.

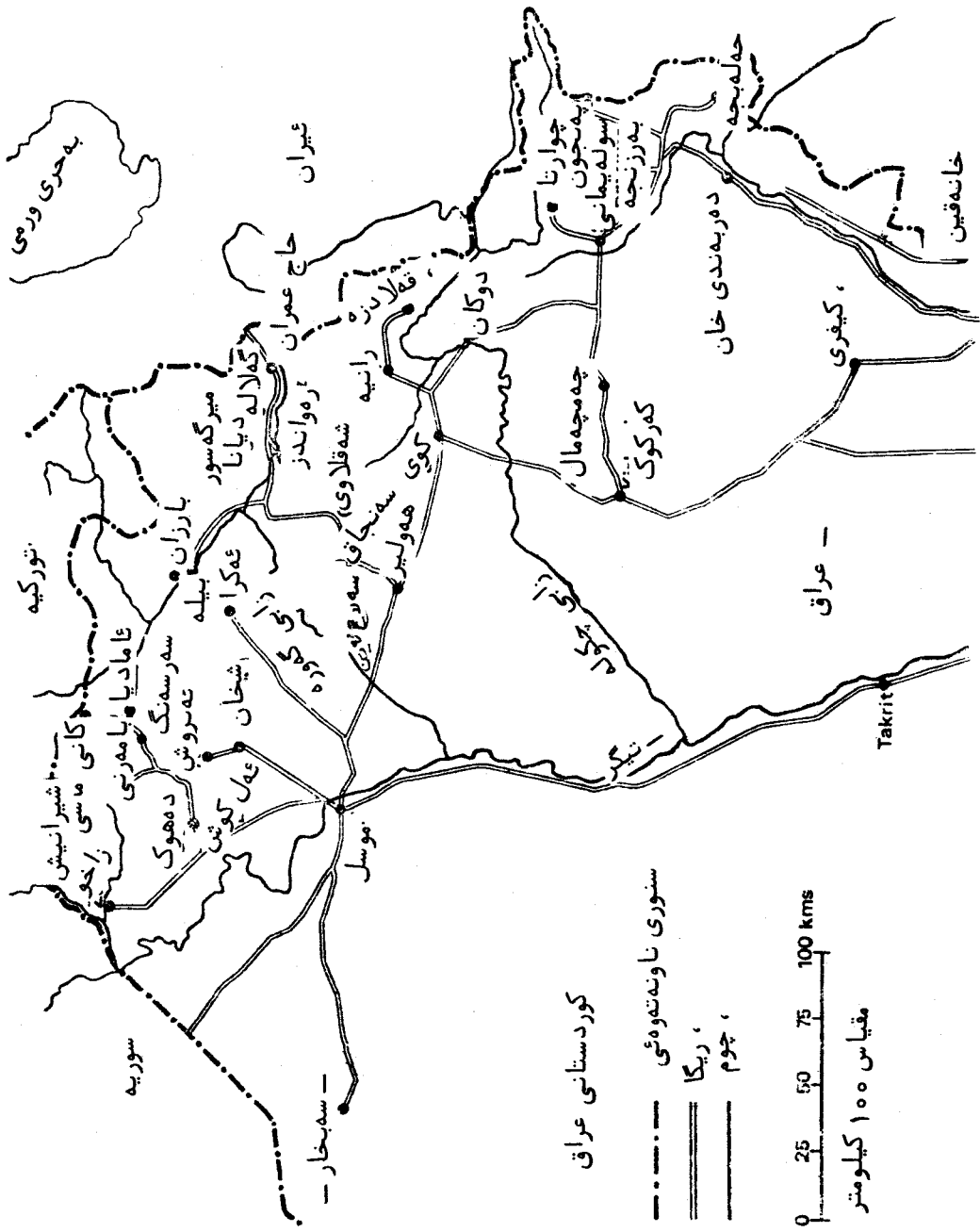
وادیار بووقەت نەخشو، رپبازى دیموکراسىو، رامیاری نازانى وەبووى ناچى "

بەراستى پێویستە بلین کە بارزانی بە دریزائى دامەزرانى حیزبى دیموکراتى کوردستان وە سەلهەکانى شۆرشدا واتەئەو چەند سالانەى کەحیزب هەستى هەبوو، قەت بە چاکى هاوبەشى نەکردبوو، بو ئەوێ کە بلین کارپکى

کوردله سدهی نوزده و بیست دا

کردوه، جارجاریه کیکی له ئەندامی سهروکی حیزب لادهبرد، وه مروڤیکی دیکه ی لهجی داده نا...

سهرئەنجام لهو کرده وهیه کهس رهزامهندی، نه بوو، به کورتی بلین که نیوانی بهینی پارتی و سهروک قهت خوش نه بوو. سهرئەنجام ئەو کارو، کرده وانە بوو، بههوی ئەوه که سهرەتای چیوتی و، ناله باری و، ئالوزی و، بوحران لهسالی ۱۹۶۴ دا پهیدا بوو، وه له ئاخردا به شکان و ناکامی بازانی لهسالی ۱۹۷۵ دا گهشت.

فه سلی ۶

شەری قاسم :

بەرپراستی گەله‌کانی عەراق ھومییدیکی زۆریان بە شوێنی ۱۲مانگی ژوبیەیی سالی ۱۹۵۸ بوو، بەلام دەهات شورشەکه‌لەرپێگای خوێ لابدات، وە مافی گەله‌کانی عەراق بەتایبەتی مافی کوردەکان لەژێری دابندری. سێ سالی ئازگار بەشوێنی ئاگاداری یاسای کاتی مەجلیسی عەراق، کە لەژێر سایەیی کۆماری عەراق داپێگەت بوو، دەولەتی عەراق یاساکەیی لەبەرچاوەگرت، وە، وردە - وردە دەهات کە شەری حکومەت لەگەڵ خەلکی کورد ھەل بایستیئەو.

لەئاکام دا لەسالی ۱۹۶۱ زاینی شەر دەستی پێکرا، وە وا ئاشکرا بوو کە بەو زووانە ناکوژیئەو، وە حکومەت بەتەواوی ھێزو، تووانائی خوێسەو تێ دەکوشی کە کاری کوردەکان تەواوبکات، وە شوێر شەکیان سەرکوت کات. ئینجا کاتیگ شەر زۆر بەتین دەبوو، وە کاتیگی تر ھێمنی، و، ئەھوێنی لەناوچە کە دا بەرقرار دەبوو. کاتیگ کە حکومەت شیوێ رامیاری لەپاش دەبوو، کوردەکانی دەلاواندەو، سەرئەنجام بە درێژائی ۱۴ سال کە چوواررژیم گۆرا، وە بەھوجیگایە دەگەیشت کە وازی کوردەکان لەگەڵ دەولەت باش بیت، لەنەکاو، حکومەت سەرەوژیر دەبوو، ھەلمەتی دەبردە سەر خەلک، زوری لێ دەکوشتن، ھات، و، چوێ، و، وت، و، وێز دەبرا، ئیشوکار لەگریژەنە دەچوو، دۆژمنایەتی، و، بەرەنگاری لەمابەینی کوردەکان، و، حکومەت تازە دەبوو.

دەگونجی تەنیا پیک ھانتیک کە ۱۵ ماری ۱۹۷۵ دا، لەبەینی حکومەت، و، کوردەکان وەدی ھات، ھەرچەند، ریشو، بنەرەتی سست، و، بی دەوام

بوو، بهلام، هات و چۆی ده‌کرا، وه‌نیوان ناخوشی که متر ده‌بوو.
تا کو ۵ سال پاش واته له‌سالی ۱۹۷۵ بارزانی که سه‌روکی ئەو شوڤر شه‌بوو،
بو لایه‌کی دیکه کی‌شراوه سه‌رئه‌نجام راپه‌رینو، شوڤر شه‌کی تیک شکا.

۱ - ده‌ست پیکردنی دووژمنایه‌تی

دووژمنایه‌تی له‌کاتیکی زۆر گرنگ و باریک داده‌ست پیکرا. ئینجا له‌پاش
ئه‌وه‌ی که‌ژی‌نیرال بارزانی بو بارزان گه‌راوه، له‌مانگی مارس‌ی ۱۹۶۱‌دا له‌به‌ینی
دانشتوانی ناوچه‌ی بارزانو، عیلى زیبای شه‌ر وه‌دی‌هات. حکومه‌ت به‌پوولو
پاره‌و، هیزی چه‌کداری خو‌ی، یارمه‌تی زیباریکانی ده‌دا.
له‌ ۱۵ مانگی ژوویه‌دا بارزانی بو تیک‌شکانی تاقمی زیبای هه‌لمه‌تیکی
برده‌سه‌ریان: به‌رهنگاریو، شه‌ر تا ۱۹ ژویه‌ ۱۹۶۱ به‌رده‌وام بوو، سه‌رئه‌نجام
سه‌روکه‌کانی زیبای بو توری که پهنایان بردو، شه‌ره‌که دووایی‌هات. ئینجا له‌کارو
کرده‌وه‌دا حیزبی دیموکراتی کوردستان خو‌ی باش نشان‌دا، وه هه‌روه‌ها
مه‌لبه‌ندی کوردستان، به‌بی ئه‌وه‌ی که چاوه‌پروانی ده‌ستوری حیزب‌بی یه‌ک
پارچه هه‌لمه‌تا سه‌ری، وه‌دژی حکومه‌ت له‌مانگی سی‌پتامبری ۱۹۶۱‌دا ده‌ست
به‌کاربوو. وه‌خو‌بی بو هه‌لمه‌ت و هیزش ئاماده‌کرد. له‌وبه‌ینه‌دا، که‌س‌نه‌ی ده‌زانی
که نه‌خشی بارزانی چیه!

خه‌لک له‌یه‌کتریان ده‌پرسی که، آیا له‌وده‌مو، ده‌سته‌دا پپووست‌نیه که
مه‌لامه‌سته‌فا ئاکارو ره‌وشتی خو‌ی بنوینی؟ به‌لام ئه‌وپرسیارانه هه‌روا بی‌وه‌لام
مانه‌وه، وه‌تا کو‌ئستاش نه‌زان‌دراوه که‌بوچی مه‌لامه‌سته‌فا له‌ وکاره‌دا بی‌مه‌یلی
له‌خو‌بی‌نشان‌دا، ئایا به‌هۆی ئه‌وه بوو که ده‌یه‌ویست هه‌ر بو‌خو‌بی خاوه‌ن‌جییو،
مه‌قام‌بی، وه دیکتاتور بمی نیته‌وه، به‌راستی هه‌روواش بوو، وه‌شور شه‌ که به
رابه‌رایه‌تی مه‌لامه‌سته‌فا له‌پیکای خو‌ی لای‌دا.

له ۶ی مانگی سی‌پتامبری ۱۹۶۱، پارتی دیموکراتی کوردستان، به‌بو‌نه‌ی
بیره‌وه‌ری شوڤر شاری سوله‌یمانی که له‌ ۶سی‌پتامبری ۱۹۳۵‌دا زووی دابوو،
مان گرتیکی رازنده‌وه. به‌شوینی ئه‌وو‌ازه حکومه‌ت پاش سی‌روژ هیز شیکیی بو‌سه‌ر
عه‌شیره‌ته‌کانی کوردبرد. مه‌لامه‌سته‌فاش له‌به‌رانه‌ر ئه‌و هیز شه‌ داخو‌ی راگرت

وه دزی هیرشنگی له ۱۹۱۶، کرد. له ئاکام داژی نیرال قاسم له ۲۴ مانگی سی پتامبری ۱۹۶۱ دابه ههوال دهره کانی حکومت راده گه پینی که شورشی کورده کان سهرکوت کرا، وه حیزبی دیموکراتی کوردستانش پیویسته له نیوان دانهمینی ۲

۲- کاتی پارتی دیموکراتی کوردستان

له پاش شهوی که حهره که تی پارتی دیموکرات له عراق دا پیشی لوی گیرا، حیزب ماوهی چندمانگ بی دهنگ و بی ههست دهبی، بهلام سهروکی پارت برایم شهحمه، له شاری بهغدا یه له گهل قاسم، هات و، چوی و، ووت و، و بیژی خو بی دریزه پی ده دات. له گفت و گو یه کی که برایم شهحمه له گهل شیریک رولو، ههوال دهری روزنامه ی لوموند^۱ به ریۆهی بردبوو، دهنگی خو بی دهر بری بوو، وه گوت بوووی که، هیژی حکومتی عراق، به هه مووه هیژو، توانائی خو یه وه هیژی بردوته سه ناوچه ی کوردستان، وه له وی دا جوتیارو، فلهو، ره خه به ره کان قهتلی عام دهکات، وه ده یه وی شه ریکی دوورو، دریز به سه رخه لکی زه حمهت کیشی کورد، داسه سپینی، ته نانهت حیزبی دیموکرات ده توانی زور باش له ژیر عوده ی شه کاره ناله بهاره ی که حکومت لهو گه له چه ساوه یه دهکات بیته ده ره ی و، سه به ره زبیت. ئینجا به هو ی شهومه به سته یه له مانگی سی پتامبره وه، کارو کرده وه ی ناوچه ی شه ره که به شه ستۆ ده گری. بهلام له سه ره شه و شه پرا، حیزب تا هه وه لی مانگی مارس ی ۱۹۶۲ له شه پرا زور به گرنگی به شداری ناکا، که وایه، سه بارت به وه بووه به لکو داخووا بتوانی له ریگای گفت و گو ووه، مافی ژبانی نه ته وایه تی کورد وه ده ست بی تی وه به پیاوکوژی و ناله باری له ناوچه که دا کو تایی بی تی

بهلام بارزانی هه ره به خوژ هه ل به زندان و، هه ره شهو، گو په شه کاره که ی ناچه زترده کات وه حازرنا بی که ههنگاو یک به قازانجی کورده کان بو پیشه وه هه لی تی، به لکو هه ره به قسه ی خو بی ده کاو، پرس به کس ناکات.

له بوه ی نهش دا پارتی کومونیستی عراق (پ . ک . ع) به ته وای هیزه . وه دزی فهرد په رستی حکومتی قاسم ده ست به کار ببوو، پی و ابوو که کورده کان، حکومتی عراق ده زوو خپن، جابه و جو ره راوته دبیری هینا سه ره شه وه له لو یسته ی

که "جسبهی خەلقی" پێکبێنی و لەناوچەمی کوردستان واتە شمالی عەراق دابە دووژمنایەتی و، بەر بەرەکانی خۆی درێژەپێدات . ۴

وادیار بوو که حیزبی کومونیسیتی عەراق لەمانگی ماری ۱۹۶۲ وە، راو، تەدبیری بەقازانجی کوردەکان گۆڕی وە، وە دروشمی "مافی زەوازی نەتەواپەتی" خەلکی کوردی، لەبەرچا و گرتوو، وەئیدی نایەوی لە ئیدارەکردنی ولات دا لەگەل سەرۆکەکانی حەکومت بە شدارێ بکات وەداوای مافی خۆشی، شان بەشان لەگەل مافی زەوازی نەتەواپەتی کوردەکان بە چاکی بەرێو دەبات . ۵

۳- هەوێلین شکانی کوردەکان

ئینجا لە دەست پێ کردنی شەرە کەدا، هەردوو ک لا یەک یەکی تەوان بار دەکرد . بەلام هەرچیک بێ، ئەو شەرە بو کوردان زور گران تەوا بوو . هیزی عەراق لـ خواروی با کوریو پەلاماریکی بۆسەر ناوچەمی کوردستان برد، وە لە دەورووبەری شاری سولەیمانی کوردەکان سەرکوت کران، وەتیک شکان! بەلام لەناوچەمی شاری هەولێر، زیاتر لەچەند سەد پێش مەرگە بەسەرۆکایەتی عەبدووللا اسماعیل لەبەرامبەر هێرشێ هیزی عەراق دا، ماوەی سێ مانگان بەرەنگاری کردو، لەمپەری راگرت . هەرچیک بێ لەبەرئەو هەبوو کە زور بەی هیزی عەراقی هات بوو، ناوچەمی کوردەکان، وە پیاوێکانی کورد، چەکیان نەبوو، وە سەرۆکی باشیان نەبوو کە زابەریان بکات، جابوو بە مەبەستی ئەو کە نەتوانن زور بەباشی لەبەرامبەر هورۆژی هیزی عەراقی دا خویان رابگرن، بەتایبەتی فرۆکەکانی عەراق، بەبۆمبێ ویرانگەرانی هیزی دەکرد

ژی نیرال بارزانی پترلە ۶۶۰ پێش مەرگەمی چەکداری نەبوو، ئەو پێش مەرگەنش تەنیا ئەسلەحمیان تەنگ بوو، جاحەق وایە کە بگوترێ دەستی بەکاریکی زور نەترسانو، پیاوانەدا . ناوچەمی بارزانی، بەنیوی ناوچەیهکی "بێ لایەن" بوشیخ ئەحمەدی برای بەجێ هیشت، وە بەخۆی و، بەپێش مەرگەکانیو، بۆهولاتی بادینان ریبی داگرتو، چۆ زاخویە، کەئەو جیگایە لەخووارووی، روزئاوای ناوچەمی بادینان، وەزستانی سالی ۱۹۶۱ - ۱۹۶۲ ی لەپەناو، پەسیوان دا رابوارد، کە لەهێرشێ دووژمن بە دووربێ

لهدی سامبری ۱۹۶۱ دا برام ئەحمەد سەرۆکی پارتهی دیموکرات پاش ئەوهی که به چاکی بۆی ژوون ببۆوه که، ئیدی ووتو، وێژ له گهل حکومهتی قاسم کهلکی لیبی وهرناگیری، له شاری بهغدايه، وه ده رکهوتو، هاتهوه ناوچهی سولهیمانی، لهوی داگانگای حیزبی دامهزراندوه، تابه هاری سالی ۱۹۶۲، زۆر بهخوفو، ترسهوه لهوی ماوه، وه سازمانی پارتهی ههل ده سووراندو، ئیداره ی ده کرد.

۴ - پارتهی دیموکراتی کوردستان و، سازمانی به رگری

۸ روژنامه ی خهبات ئۆرگانی حیزب، رای گه یاند که پیویسته لهو کاته عاسته مه دا، سازمانیکی به رگری ده ست به کاربکات، وه زیاتر مه به ستی کوشتنی پیاوه خراپه کانو، خائنه کان وه تیڕپۆری ئەوان بیت، هیندی جیگاش بسووتینی، ئەو سازمانه ده بی له ژیر چاوه دیری حیزبی دیموکرات بیزویته وه. دروست کردن و به رپۆه بردنی ئەو سازمانه پترمه به ست به وه بوو که سازمانیکی به رگری شه رکه ره هه ست بی، که کورده کانی ناوگوندو، شاره کان به چاکی ریک و پیک بکرین وه نيزامیکی تايه ته هه بی. سه ره نجام ئەو سازمانه له ده ستی ۱۰ که سی بی شمەرگه وه په لی ۵۰ که سی وه لکی ۳۵۰ که سی پيش مه رگه ی چه کدار دروست بوو، که ۷۵% واته له سه دا ۷۵ مۆقی ئەندامی حیزب" له شکری شورش گیری کورد" بو. ئەو پيش مه رگانه له سه ر ژبو شوینیکی باش، نزم، ته رتیب درابوون، ئاکارو کرده وه یان زۆر باش بوو، له گهل خه لکی به چاکی ده بزوتنه وه، وه رزشیان بی ده کردن، له شو به نده نیکی ساغیان هه بوو، هه رپيش مه رگه ی سه له ته ۷۵ فلس له مانگی دا ۱۲ فرانگ) پوولیان ده دایه، پيش مه رگه ی خاوه ن خیزان له مانگی دا ۳ دینار (۴۵ فرانگ) ی وه رده گرت. ۱۵۱. جابه وچه شه نه هیژیکه گه وه ی باشو ئازا له کوردستان پیکهات، که ئەوه یزه له ۷۰۰۰ مۆقی پيش مه رگه ی شه رکه ر دروست ببووه تا سالی ۱۹۶۲ ئەوه یزه نزم و ته رتیبو، ئارایش درا، ئاماده ی هه موو کاریک بوو. هاوکات له گهل پیکهاتنی ئەو هیزه، سازمانی پ. د. ک. له سه رتا سه ری کوردستان عراق دا به چه شنیکه پامیاری باش ده بزوتنه وه. ۱۵ کمیته ته وای مه له بندی کوردستان ئیداره ده کرد ئەو ۱۵ کمیته یه له شاخه کانی

نیزامی، رامیاری، زانیاری، به‌پۆه بردنی کاری ئیداری، به‌ئه‌ستۆ گرتنی کاروباری لوژیستیکی وه... ئیش و کرده‌وه‌ی دیکه‌بوو که ده‌توانین بلین کوردستان به‌وانه له‌سه‌رپیی خۆی ر‌اوه‌ستا بوو، واته ناوچه‌ی کوردستان به‌چه‌شنی حکومه‌تی به و دو حیزبه ئیداره ده‌کرا

۵ - نیوان وهاتو، چۆی حیزبی دیموکرات و بارزانی

ئه‌وسازمانه به‌هیزۆ، تووانایه که به‌راستی به‌جۆریکی چاک‌وباش پیکهات بوو، وه‌زۆر له‌پرووی نزم و ته‌رتیبکی تایبه‌تیوه ده‌بزووته‌وه، وه به‌خسوس له‌جنوبی کوردستان دا ده‌سه‌لاتی زۆر بوو، وه‌برایم ئه‌حمده‌له جوارتا جه‌لال تاله‌بانه‌نی له‌چه‌می ره‌زان عومه‌رمسته‌فاله‌بیتوات دانا وه‌ندیان (به‌ئه‌ستوگرت بوو، ده‌هات که له‌شمال ومه‌رکه زدا په‌ره‌پیی‌بدن، به‌داخه‌وه چپۆتی و ناله‌باریان بۆ حیزب هیناپیشتی، وه‌له‌رو، لاوازیان کرد. ر‌وژیک هه‌وال به‌زیکی ده‌ره‌وه له‌سی‌پتامبری ۱۹۶۲ دا له‌گه‌ل مه‌لامسته‌فای بارزانی، ووتو، ویژیکی به‌پۆه بردو، لسی‌پرسی: ئایا نه‌خشو، کرده‌وه‌ی حیزبی دیموکراتی کوردستان له‌هه‌لستانو، بزووتنه‌وه که‌ی کورد دا تاچ ر‌اده‌یه‌که؟ بارزانی به‌ده‌نگیکی بلند ولامی داوه وه‌گوتی هه‌موو، که لی‌ره‌حازرن گوی‌تان‌لی‌بی: تائه‌و کاته‌ی که من ئاگادارم و، ده‌زانم، حیزب هه‌ستی‌نیه، به‌لکو تنیا نه‌ته‌وه‌ی کورده که‌راپه‌ریوه‌و، بۆ مافی ره‌وای خۆی تی‌ده‌کوشی‌و، هه‌ول ده‌داو، خه‌بات ده‌کات. ۱۲

له‌ئاکاما به‌جوره نیوان ناخوشی له‌به‌ینی مه‌لامسته‌فا، و حیزب په‌یدا‌بوو، ۱۳
هاتو، چپیان نه‌ماو، ئالۆزی و ناکوکی پتر له‌به‌ینی کورده‌کان دا وه‌دی‌هات. ۱۲

۶ - رووناک بیره‌کانی حیزبی دیموکرات

به‌وبیرو باوه‌ره له‌راسته‌قینه‌دا ده‌گوتری که بارزانی له‌کاروباری پارتي دیموکراتی کوردستان به‌تایبه‌ت له‌کارو، کرده‌وه‌ی گه‌نجو، لاوه‌کانی رووناک بیر ژازی نه‌بوو. ئه‌وه‌ش مه‌به‌ست به‌وه‌بوو که ورده ورده ده‌هات که‌هیزو ر‌ابه‌رایه‌تی

له مهلامستهفا بستیندری.

برایم شهحمدهیهکیک لهو روشن بیرانهبوو: لهسالی ۱۹۱۳ی زاینی دا لهشاری سولهیمانی لهدایکبووه وهپاشان چوتهنیو بزوتنهوهی کوردهکان، قوتابی مهدرهسهی حقوق بووه، زانستگهی حقوقی لهسالی ۱۹۳۷ له بهغدایه تهواودهکات. لهزانستگه لهبارهی مهسهلهی کورد - عهرب دهکولیتهوه، وهرسالهی خوئی لهو باره داده نووسی،^{۱۵} کۆزی مامۆستاکانی زانستگه لهو رسالهیه بهرگری دهکا. گۆفاری گهلاویژ له ژیرچاوه دیری شهو بهچاپ دهکات. لهسالی ۱۹۴۶ ده بیته سهروکی یهکیک له شاخهی پ. د. ک ی شیران که قازی محهمه دله سولهیمانیی دانابوو.

بارزانی لهگهله شهو لکهی حیزب پرووی خوئی نیشان نه دا. بهلام ههتا کۆماری کوردی مهبادتیک نهچوو بوو، مهلامستهفا ناچار بوو، له بهر چاوان دا، لهگهلیان بی. تنانهت له پاشان پالی وه حیزبی دیموکراتی عهراق دا، تاکوو چوولاتی شورهوی وههات وچوی بارزانی لهگهله حیزب برا .

ئیبیرایم شهحمده که سهروکی گهنجه روشن بیرهکان بوو، مروقیکی زانا ،

لهکتیبی زانی گهله دا ئیبیرایم شهحمده له پێشدا به پیاویکی خاوهن عیدهی رۆمانتیک وه به شیوهی شهو دا به نووسهریکی ژئالیست ناسان دراوه . گوتراوه به راستی ئیبراهیم شهحمده نوینهریکی پیشرهوی ژئالیستی

ژئالیزمه

دهسهلاتی به سه ره ده بیاتی زمانی کوردی، عه ره بی، ئینگلیسی، فارسی، ره بوو،^{۱۶} چه ند مانگیک پاش که له کاتی که دا له بهر چاوان نه ماو، له غاری که دا خوی شارد بووه روزه نامه نووسه کان چوونه لای وه پرس و جو یان لی کرد له غاره که دا چاویان به کتیب خانه یه کی کهوت که کتیبی، راسیل، داستایوفسکی، مارکس لنین، لوئی پاسترناک، په رتوکی سالیسبوری، وه ژان پول سارتر تی دایه . به راستی شهو هه موو کتیبانه لهو غاره دوور دهسته وه ده بین درا، جا ئیبیرایم شهحمده، ده پزژا که مۆتالای بکاو، له وه ختی خوئی دا بیان خوینیته وه . بهلام به پێچه وانهی شهو، که سیک نه بوو که قهت کتیبیک، به دهست بارزانی وه ببینی، هه وال نووسینکی بریتانیانی به نیوی داود ئادامسون ده گهر پته وه که ته نیا که ره تیک بو که چاوم پی کهوت که بارزانی کتیبی ده خوینیته وه، شهویش کتیبی عومهری خه بیام بوو! ^{۱۸}

لهه لوتیستی رامیارپوه ئیبرایم ئەحمەد بەباشی نەزاندراوه، وه نەناسراوه، که چوون پیاویک بووه. ئەوهی که زوون ببووه، پارتی دیموکراتی کوردستان، پارتیکی مارکسیست - لنینیست بوو، زهقیه لای راستیکانی ئیبرایم ئەحمەد دهیان گوت که پیاویکی کرییتۆ کومونست له که وردەوردە بۆلای "دیموکراسی لیبرال" دەرووا! زخنهگیرهکانی چهپ پیمان دهگوت که پیاویکی ناسیونالیسته که زۆرتر به عارف نیزیکنه تابه قاسم. خالد بهکتاش دهبیری گشتی پارتی کومونستی سووریه که له رهگهزهوه کورده، دهلی کاتیک که پرایم ئەحمەد لهسالی ۱۹۵۸ لهشاری پراگ چاووم پی کهوت، وهووتو، وپیژم لهگهله کرد، لهسه رپوو، زهوشتی به عیقام دیت، پیماوایه به عسیه. ۲۰

جلال تالهانی لهسالی ۱۹۳۳ لهکوێ سهنجاق له دایک بووه، دانستگهی حقوقی به غدایه ی تهواو کوردهوه، دهگونجی بلین که نهسلیک لهگهله بارزانی وه ههروهها لهگهله برایم ئەحمەد، وه هه مزه عهبدوول لاته فاوه تی ته مه نیان ههیه، وه زاوای بووه. جلال تالهانی زۆر زوو خوپی به خه لک ناساند، وه به چه شنی "گهنجیکی ژبو رادیکال" لهحیزب داناسرا. ئاکارو کوردهوه که ی له بهرچاوی ژنی ئیرال بارزانی جوان دیتراوه، ته نانه ت بارزانی ئەوی وهک "کورپی" خوی ته مه شاده کرد!

ههواداری خهبات بوو له ئەندامی که مایهتی کمیته ی حیزب دا ده بزوتهوه ۲۲
ئینجا جلال تالهانی "زابهرو، تیوریسینی حیزب بوو" وهبو سه ر
بلندی حیزبو، رازاوه که ی چاک تی دهکوشی

۷- نیوان ناخوشی له بزوتنهوهی کورد دا

لهسالی ۱۹۶۲ - ۱۹۶۳ لهنیو بزوتنهوهی کوردهکان دا ئازاوه بهک
سازدهبی، واته لایه ن گره کانی بنه رهتی دهست به چهک دهبن، ئەوشۆرشه، ئی مروقه
رادیکالهکان دهبی.

ئیواری تهنگی بانگی شهوان سهروکهکانی کورد له دهه ورووبه ری ئاوریکی

(- له نهینی دا لایه ن گری یان بوو م. ۰ ر

کهههلیان کرد بوو، کوٚبوونهوه، وهسرودی نهتهوایهتی کوردی "ئهی پرهقیب" یان بهدهنگیکی بهرزو، بلندوه دهخویندهوه... کهس نهلی کورد مردوه... کورد زیندوه، زیندوه، قهت نانهوی ٲالاکهمان... وههروهها چندسرودیکی دیکهی کوردی، "تازادیخوازین کوردین ٲیمه" یان، خویندهوه... بهلی "ئاغاو، کوٚبهگهکان خوینی کریکاران و جوتیاران و، فهلهکان دهژن." شان بهشانی تهواوی نهتهوهچهوساوهکان و، زوولم لی کراوهکان، ٲٲ ٲیمه خبات دهکهین، وهدژی دووژمنی خوین خوٲرمان کهچنگ و، ددانی بهسهر ههست و ژیانی ٲیمه داگرتووٲیانی ٲی سستمار گههکان که دووژمنی ههموو گهلهچهوساوهکانه خبات دهکهین.

ئهندامهکانی رادیکالی حیزبی دموکرات له بهر چاوری بارزانی و ده بزونهوه که ههچ بیانویکی نهدهندهستوی بهتایهت مهترسیان لهوهبوو که جووتیارهکان دژی حیزب هان بدرین وهسازمانی حیزب لهرو، لاوازبکن برآیم ٲهحمهد لهچاوی ٲی که وتنیگ دا کهلهگهلههوال دهری روژنامهی "لوموند" ی کرد ٲهوهی ٲاشکرا کردو، دهری ٲری که: ٲیمه له هان وتین دانی جووتیارهکان مهترسیان زوره، وهلهتوی ناشارمهوه، وه ههروهها رادهگهینی که ٲیمه بهجووتیاره کانمان قهولو، قهراریکی زور ٲوونمان نهداوه، بهلام ٲیمان راگهیاوندون که ٲیویسته مافی رهواوی نهتهوایهتیمان بهدهست بی نین، وههاوکات لهگهله واده ٲی دانی ٲهومهسهلهیه واته ٲی گهیشتن به بههشتی مهوعود، ٲینجا ههلو، مهرجی باش ههله دهکهوی که ههنگاویکی گرنگ بو جووتیاران ههلیین.

ههروهک که دهزانی بو جووتیارو، فهلهکانی کورد، "مهسهلهی گرنگ زهویه" ٲهگههاتوو نهخشی فٲودالیهته لهنیو ههلهگیرا وهزهویهکانیش دابهش کرا ٲیتر جووتیارو، فهلهکاریان باش ده ٲیت. برآیم ٲهحمهد درٲژه بهقهسهکی داوگوتی بهلام لهوکاته عاسته مو، ناسکهدا ٲیمه دهست لهههچ نادین، چونکه حکومهتی بهغدا، لهبیانوان دهگه ٲی جا سهروکهعهشیرهتهکان هان دهداو، دژی ٲیمه دهکات، ٲهس کهواوو، ٲیویسیه جاری ٲی دهنگ بین.

۸ - مه سه لهی مافی نه ته وایه تی ناو خو (ئۆتۆنۆمی)

دروشیمی! یان کوردستان، یان نهمان، له سه ر زاران ده گوترا. وه یه که له یه کێ ده پرسی که ئایا مافی ره وای گشتی نه ته وایه تی واته ئستقلال داوا ده کری؟ هیستا که به چاکی مه بهستی پارتی دیموکراتی کوردستان، پروون نه ببوو: هیندی له کورده کان له شه ر مه ترسیان هه بوو وه نه یان ده ویست له گه ل هیزی حکومه تی قاسم پروو به پروو بین، وه هه ره ها قاسم ش نهی ده ویست که به ته وای به ره نگاری کورده کان بیت، به لام لانی عه ره به کانی شی به نه ده دا. ۲۶

۱- ره ره کورده کانی پ. د. ی به در یژائی ۶ مانگی هه وه ل دا، وه به شوینی ته مه دا نه یان ده ویست وو شهی "مافی گشتی نه ته وایه تی" به سه ر زمان دا بی نن، به لکو وو شهی "ئۆتۆنۆمی" یان ده گوت! له مانگی ئاو ریلی ۱۹۶۲ وه، حکومه تی عهراق بو وه ده ره که وت که کورده کان ته نیا له چو وار چی وهی عهراق دا مافی ره وای خو یان ده وی. خه بات ئورگانی ره سمی پ. د. ک رای گه یاند که له چو ار چی وهی یاسای حکومه تی عهراق دا شو رشی کورد به سه رو کایه تی مسته فا بارزانی قاره مانی کورد" پیویسته به جی بیت، وه ده بی شه وانه شی تی دابی. ۲۷

- ۱ - هه ل په ساردنی جاشه کان که له لایهن حکومه تی عهراق وه، به کری گیرا ون وه به نه ته وه که خائن
- ۲ - وه ستان دنی بو مبار دمان له ناو چه که دا.
- ۳ - ئازادی زامیاری له ناو چه که دا
- ۴ - له ناو بردنی شه ر له کوردستان دا، وگه رانه وهی هیمنی بو و، لات وه دانانی حکومه تی دیموکراسی
- ۵ - کو بونه وه یه ک. واتا - ئوردامه زری، له نه دمانانی زامیاری عهراق که له باره ی دانانی دانشتگه یه کی سالم، وه خاوه ن پاک که "دان به مه سه له ی مافی نه ته وایه تی ناو خوی کورد دابنی" له ناو چو وار چی وهی کو ماره که دا
- ۶ - دزان به سه ر داهینانی زه وی به ش کردن، به م جو ره ی که له کوردستان

دا ده گونجی، وه حکومت ده توائی جی به جی بکات، وه قازانجی کریکاره کان و جوتیاره کانی تی دابی، به شی کاروپیشهی سه نه تی له کوردستان دا په واجی بی بدری وه که لکی لی وه گری...
 ووشه (ئوتونومی) که سه رنه نجام له بهندی ۵ دا نووسرا و بوو، زور به لاساری و مه ترسیوه نیو بردرابوو.

ئینجا وورده وورده داوا کردنی (ئوتونومی) له لایهن پ. د. د. ک نه وه به تیزاشکای ده گوترا، حیزب دهیه ویست که ده ولته عه ره به کان وهک مسرو، "ولاته عه ره بیکانی دی می شکیان له ووشه یه پر بی و، گوپیان شل کهن (، سه بارهت به مه سه له که په زامه ندی بدن. حیزبی دیموکرات ههروه ها رای ده گه یاند که هه لو یست و، مه به سستی کوردان ته نیا له چووارچیوهی عهراق دا داوا کردنی مافی په وای نه ته وایه تیه، وه به هیچ چه شنیک مه سه له ی جودای له گوژی دا نیه له سالی ۱۹۶۲ و ۱۹۶۳ دا هه وال به ره کانی چند ره ژنامه، وهک لوموند، نیویورک تایمز، ساندی تیلی گراف، که له گه ل برایم نه حمه د وه بارزانی چاوپی که وتنی کیان به جی هینا، مه سه له ی مافی نه ته وایه تی ناوخویان به چاکی زوون کردبووه.

۹ - بارزانی و، گالتهی ده ولته گه ره کان

ناسینی زینیرال بارزانی له بهر چاوی نه ته وه کانی جیهان دا، له مه جموع دا گوتراوه، مه به ست به دوومه سه لان بوو، یه کیگ سه بارهت به په پاپه رینی ساله کانی ۱۹۴۳ - ۱۹۴۵ وه شهوی دیش مه سه له ی پیک هاتنی کوماری کوردستان له شاری مه باد بوو، که بارزانی، پاش شهوی که دوور که وته وه وه بو شهروی چوو، به (زینیرالی سوور) ده ناسرا.

جامه به ست به وه بوو که خاوهن ره ژنامه کان و، گو قاره کانی شه مریکا و ئوروپا ده هاتنه لای، وه هه وال به ره کانیان، ووت و، وپزیان له گه ل ده کرد، وه به نیوی پیاوکی نیشتمان دوست ده یان ناسانه. بارزانی ۶۰ سال له ته مه نی رابردبوو، له کار و کرده وه کان دا به "سه روکی حکومت" واته سه روکی بزوتنه وه ی کورد ده ناسرا، پیاوکی بوو که قهت دوو جار له جی و، بانیک دا نه ده نوست، زووزوو جیگی خوبی ده گوژی، له لایهن مروفه کانی نیژیکی خوی به رگری و، پاریزگاری لیده کرا،

هزۆر به گرنگی تی ده کوشان که له هه موو پیلان و، به لایهک بی پاریزن .
 له باره ی رابردووی خوویی دا له په رده دا قسه ی ده کرد، ده ی گپراوه که
 "بابو، باپیری و، که سه کانی، به دریزائی ۱۲۰۰ سال سه روک عه شیره بوون!"
 به لام له باره ی مانه وه ی خوویی له ولاتی شوره ی دا وه ههروه ها، هات و، چوله گهل
 خه لکی سوویت بی دهنگ ده بوو، وه چی نه ده گوت .

به زمانی کوردی، عه ره بی، فارسی و... زووسی جووان قسه ی ده کرد،
 به لام به زمانه کانی ئینگلیسی و، فه رانسه زۆر شاره زانه بوو، وه رگپ ده بوو،
 ووتاره کانی وه رگپ یه وه، له سه ری بزوا. (۲۱)

قه دو بالای نیونجی بوو، جلکی کوردی له به رده کرد، له چاوی را دیار
 بوو، که مروقیکی زاناو، زیرو، ووشیاره، وه چاوه وریاکانی له ژیر بروی پرله موو،
 ده دره وشا و، گه شه ی ده هات و پیاوی بو لای خو بی ده کیشا .

له شیککی ساغی هه بوو، به لام نه ختیک قه له و، به خو وه بوو، قهت له
 کارو عیش ماندو نه ده بوو، وه رانه ده وه ستا، وه له به رانه بر رو دا وه کانی زیان دا
 وه ک پولا له مه ری ده گرت، وه قودزه ت و، ده سه لاتی ده نوواند .

هه وال به ره کان و، زۆژنامه نووسه کان، له کاتی ده سپی کردنی شه ری
 ۱۹۶۲ - ۱۹۶۳ دا بو ناوچه ی کوردستان، سه ره و ژیر ده بوون، وه هیندی جار
 ماوه ی ده روژی ده خایاند که له لای بارزانی ده مانه وه، وه شتی وایان چاوی
 ده کهوت که سه ریان سوور ده ما .

ئینجا هه وال به ره کان به شینه یو، هه سه له پرسو، جو یان لیده کردو،
 ووه شه ی وردو، ناسکیان لی پرسیار ده کرد، وه جاری واچه نده ساتیککی ده خایاندو
 ووه شه یکی نه ده گوت به لام له سه ره وه شرا که وه لامی ده دانه وه، داریکی
 تیژی چکوله ی (داوی داری که وه به ده سه ته وه بوو، ده ستی به قسه کردن ده کردو،
 له سه ری ده رویشت، وه مه تله بیکی زۆری نه ده داده ستی زۆژنامه نووسه کان
 بارزانی پتر قسه ی له وه رگرتنی چه کو، نه سه له حه ده کرد، واته به زۆژنامه
 نووسه کانی ده گوت که ده وه لتانی گه وه پیویسته به خه لکی کورد یار مه تی چه کی قورس
 بکن، وه ههروه ها له گهل زۆژنامه نووسه کان و، هه وال به ره کانی ئینگلیسو،
 شه ریکا که ده دا و، وه وت و، ویژی، ده کرد، یار مه تی له حکومه ته کانی ده ویست .
 جاروبار قسه کانی ده گوژی و، له باره ی شتیکی دیکه دا باسی ده هینا

گۆر، پاشیهک دوسه عاتان ، دیسان له سه ررا بو قسه کانی پیشوو ده گه راه .
 واره ده رده کهوت که قسه ی زور پییه ، بهلام له گوتن خو ی ده پاراست ،
 تمنانت : له باره ی هاتو ، چۆله گه ل سوویت زور به تر سه وه ده دا ، واته ترسی
 دیپلوماسی هه بوو ! سه ر نه نجام زوژنامه نو سه کان که ماوه یه کی زور له لای
 مه لام سه ته فا ده مانه وه ، بو یان ژوون ده بو وه ، که له بابت هه لو ئیسته کانی ، وه ک
 ئابوری ، نه ته وایه تی ، ناتووانی زور به باشی له سه ری بزوا ، وه مه ترسی له وه هه یه
 که به لکو وه لامه کانیکی که ده ی داته وه دروست نه بی " !

وه جار جاریش له بهر خو یه قسه ی ده کرد !

له ئاخری سالی ۱۹۶۲ دا له باره ی مه سه له ی " ئو تۆنۆمی کورد " دووا ،
 وه به تاییه ت قامکی له سه ر قازانجی ، دا هاتوی ، نه فت دانا وه گوتی پیو یسته له سی
 به شان به شیک به کورد بدری ، وه حکومه ت ده بی دان به سه ر مه سه له ی کورد دا
 بنی ، وه هه ره وه ها پولیس له خو بی بی ، مالیاتی مه له به نده که له نیو خو ی دا
 وه رگری و خه رج بگری ، مندالانی کورد به زمانی زکما کی بخو یین ، وه هیزی
 به رگری له ناو چه که دا له مرو قه کورد ه کان بی ت .

وه بارزانی گوتی ته نیا حکومه تی عهراق ده بی کاروباری ده ره وه چاوه
 دیزی بکات ، وه شه گه ربیتو هیزی نیزامی بو مه له بهندی کوردستان بنیری ، پیو یسته
 ریگاله ئیمه وه رگری . ۲۲

کاتیگ که لیان پرسیار ده کرد که ، چ فرقیگ له بهینی مافی نه ته وایه تی
 گشتی وه ئوتونومی واته مافی نه ته وایه تی ناو خو ههیه ، مات و ، بی دهنگ ده ما وه ،
 چی نه ده گوت ! که ره تیگ که له باره ی هه ل کردنی مه سه له ی کورد لی یان پرسی که
 به غدا ده لی چی و ، چاوه پروانی چۆنه ؟ به نا هومی دی وه لامی دا وه وه هه ره شه ی
 کرد که شه گه ر حکومه تی به غدا قسه ی مه نه سه لمینی ، ئیمه هه ول ده بین که له به یی
 کورده کانی عهراق و ، ئیران یه که تی پیگ بی ت !

له و باره دا به هه وال به ریکی ده ره وه ی گوت بوو ، که ئیمه وه لامان بو
 کورده کانی ئیران نار دو وه که یار مه تی و گو مه گی خو یان رابگه ینن ، به لام ه ییستا
 خه به ره که مان بو نه هاتو ته وه جارو بار وه لامی بو وه زیری ده ره وه ی فرانسه ، وه بو
 ئیداره ی ده ره وه ی ئینگلیس ده نارد ، وه راو ، ته دبیری له وان ده ویستو ، له بابت
 راهه رینه که ده یه ویست بزانی چۆن ده روان .

ئەوێ که شایانی باسه بارزانی زۆر جار بههناسه ساردیوه که له ناخی دله وههناسهی ههله دهکێشاو، بهروژنامه نووسهکان و، ههوال دهرهکانی دهگوت که بهداخهوه "کورد دوستیکی باشی نیه". بهراستی بوخه لکی کورد لایهن گریگ وه یا پشتی وان وهیان "دوستیکی" چاکی نهبووه که یارمهتی بکات. وهگێژایهوه که تنیاهه مزاعای مهنگوربوو که بهچه شنیکی باش له شیخ عوبهی دیل لای پشتی وانی کرد، دهستی لی بهرنه دا ههروهها بارزانی ش له خه لکی کوردی ئییران ئه وچاوه دیریی ههبوو.

عەزیز عەقراوی که سه رهنگ دووه میکی کورد بوو، گوت بووی: که "زینیرال بارزانی، رابهریکی گهورهی کورده به لام له کاروباری رامباری دا زۆرسه ری دهرناچی!" ۲۵

بهلام ئه و قهزاوته زۆر دروست نیه، واته له سه تخی خوواره وه به روژنامه نووسیکی روژئاوانی (غهربی) دهگیزیته وه که من رهوانشناسیکم، وه به و جوژه چاوم به بارزانی کهوت که به راستی پیاویکی به گری و گول و، مه رموزه و سه رلی سوورماو، تاسا وه به، وه مه به سستی له درهنگ وه لام دانه وه ی ههوال به رهکان ئه وه به که زۆر شان نازانی که وه لام بداته وه، وه له خوی خاترجه م نیه وه ترسی له وه به که هه وادی زه شو، سپی، وه دیار بکه وی. ۲۶

ئینجا تنیا شتیکی که له بهرچاوی بارزانی بوو و دیاربو: دیپلوماسی گه ره بوو. له سالی ۱۹۴۵ وه که له راپه رینه که دابوو، هیوای به ئینگلیسیکان بوو، جا ورده ورده کیشرا بولای شو ره ویکان، له کاتی حکومتی کوماری قازی مه حه ممه د له مه باباد دا چاوی به وه کهوت بوو، وه خورد بیوه که چون ده وله تی شو ره وی پشتی له قازی به ردا و سه ره نجام چون حکومتی ئه مریکا به سه ر ته واوی روژه له لاتی نا وه راست دا، زال و حاکم بووه.

وه ههروهها له سه ر ئه و گومان و، ته دبیره بوو که روژیک پیویسته قاسم به رووخی وه عهراق بیته قه لایه کی گه وه له روژه له لاتی نا وه راست دا بو غه رب که ئه مریکا پشتی وانی لی بکات وه به کئی بی له په یوه ندیکای هه رگرینگی ئه مریکا. بارزانی پیاویکی ساده بوو، جار جار هه ره شه ی ده کرد، که ره ت که ره ت ده یه ویست له ریگای فرۆفیله وه بدوی.

ده ی گوت که "ئه گه ر ئه مریکا تنیا قازانجی خوی له وه دا ده بینیی که

یارمتهی ئیران و، تورکیه بدات وه ئیمه وه لابنیت، جائیمه چاره مان نیه که یارمتهی له کومونیسته کان وه ربگرین... پهس که وابوو، شهوه مهترسیکه که بوگهلی کورد له بهرچاوه"

هه ره بهو جوړه له ووتاره کهی خوئی داگوتی و، درپژهی پیدای که! "ته مه شا که وازی ستراتیژیکی سنووری ئیمه چونه،

"له وه ختی پیویست دا ئیوه نیازو، به ئیمه ده بی. پهس که وابوو ئیمه ده توانین سه بارهت به هیژی گه وهی خو مان نه خشیکی شهوتو کایه بکهین که وینهی نه بی، واته ده توانین هیژه که مان به چه شنی رازاوه و، بنه خشین، وه یان به چه شنی گریل لائی، له شهردا به کار بینین، ده پروانن که هیژی مه له بالی سهره وه له سنووری قه قفازی شوره وی را وه له روزه هلاتی ناوه راست دا به جووانی ههل سوورپی وه باشترین هیژ له روزه هلاتی - ناوه راست دای... ئیمه ده توانین وهک پارتی کومونیسته که بو قازانجی شوره وی کارده کات، بو شه مکریکا که لکو و قازانجمان هه بی."

شه وه به ستو، ووتارانه که ماوهی ده سالان چاپلوسانه ده گوترا، نهک بو وهی بوو که خوئی بولای شه مریکا بکیشی، به لکو پتر له بهروهی بوو که خوئی زکورد هکان له داویتی سیا باوی. که به راستی به ده ختی و، روزه یکی ره شی گه هورهی به دووا وه بوو.

له ئاکام دا بارزانی هیتا له گهل شوره وی نیوانی و، هات و، چوئی هه رمابوو، له هاوینی ۱۹۶۲ دا، له هه والیک دا که هه وال به ریک رای گه یاند بوو، ده ری بری بوو که بارزانی، له ریگای پارتی کومونیستهی عراق پ. ک. ع وه حیزبی توده وه له گهل شوره وی ها مو شوئی هه ره هه بوو.

وه هه روه ها را گه یان درابوو که شه گهر بزوتنه وه کهی بکیشیته و لاتی تورکو و، ئیران ده توانی کانگای ناوهندی "ستادی مه رکزی، له کن سنووری شوره وی دامه زریتی، عینجا ده ولتهی شوره وی هه موو چه شنه یارمه تیگ - وهک شه سلحه، سازو بهرگی شه ری، وه پوول دریغی ناکا،... واته هه رشتیکی پیویستی بی دهی داتی." ۲۸

شه گهر بارزانی بهو ووتاره ی وه لای مه دا وه ته وه سه بارهت به وه بوو. له وکات و، سه رده مه دا شوره وی گه وره ترین ده ولته تیگ بوو که سازو بهرگی نیزامی

بو قاسم دهنارد ،

وهپو بیست بوو که یارمه تیگی خاترجه می هه بی ، وهپاش پروو خان قاسم لهباری زامیاری و ، ئەسله حه و سازوبه رگه وه به هیوای شوره و پیکان بییت .

۱۰ - شهزادهستی پی ده کریته وه

له مانگی فیورییهی سالی ۱۹۶۲ دابارزانی ، له پهنای کیوه کان نزیک به زاخو ، وه ده رده کهوی ، وه هیرش ده باته سه ر پوسته کانی پولیسو ، هیزی عراق . وه چه کیان ده کات بهم جو ره که لک له هیرشه کانی خوی ده با ، وه شوینی تی لی فوئی هیزه کانی عراق ده پرتی ، وه ده ست ده کا به شه ری چریکی ، وه له ناوچهی گه لی سیی وه گه لی زاویتا پیروزی به ده ست دینی ، وه له ئاخری مانگی ماری ۱۹۶۲ ده گاته کیوه کانی ئاکرا .

۳۹ ئینجا هه ر له م کاته دا ، تا قمیگ له لایهن ژنی نیرال قاسم ، که سه روکیان ژنی نیرال عبود بوو ، دیتته لای مه لامسته فا . دا خووازی بارزانی له حکومت زور قورس نیه ، وه سهنگو ، سووک کراوه . واته دا واده کا ، که کورده کان له بهندی خانه به درین ، حکومت به ته ردهستی مه دره سه کان بکاته وه ، کشت و کال په ره پی بدری سه نعمت له کوردستان دا په واجی هه بی ، زمانی کوردی له ناوچهی کوردستان دا ره سمی بی . به لام ووت ، ویزه ههروه ها دریزه ی هه بوو ، وه شه ریش پاشرا وه ستانیکی کهم ، له سه ر رادهستی پی ده کریته وه . ۴۰

له ئاخری مانگی مهی ۱۹۶۲ دا ناوچهی بادینان له هیزی عراق وه جاشه کان پاک ده کاته وه ، وه په کیگ له سه روکه کان به ناوی ئەسه د خو شهوی که له شوره وی را له گه لی گه را وه ته وه به فەرمانده داده نی . مه بهستی ئەم پیشه ره وه ئەمه بوو ، که بارزانی خوی بگه نیته ، چۆمی زابی گه وه ، پوستی حاجی عومهران وه پوستی رایه تی پاش ۳۳ رۆژ گه مارو دان ده گری ، وه پیکای هامیلتون که سه ره شاری ره وان دزییه وه له سنوری ئیرانه وه به ده گری ، وه ئەوشه ره نه خشیکی گه وه له دریزائی بزوتنه وه ی کورد دا کاپه ده کات ، جا مه به ست به وه بوو که هیزی عراق به و زوانه ئیدی نه ی تووانی ، تیگشکانی کورده کان به ریوه به ری وه تا سالی

۱۹۷۵، بهسەرئەو ناوچەیه دا زال بێتەوہ .

بەوجورە بارزانی لە سنووری تورکیەوہ تا مەلەبەندی زاخو، وەلەوی را تا سنووری ئێران ئەو بەشە بەدەستەوہبوو، ئینجا بەرەبەرە دەچۆ پێشی و، پیتری دەگرت .

بەلام ھاوکات لەگەل ئەو پیرۆزو، پێشکەوتنە، دووژمنەکانی بارزانی وەک زیباریکان کە لەزەمانی شیخ ئەحمەدەوہ لاساری و، دووژمنایەتیان دەکرد، وە ھەرەھا پێش مەرگەکانی شیخ رەشیدی لولان، وەمەحمود خەلیفە کە لە برادوست دابوون، چیۆتی و نالەبارییان بو دینا پێشی .

لەسالی ۱۹۶۲ داھیزی عەراق تەنیا بریتی بوو لە ۴ لەشکر . مەسەلە ی کویەت کە بو عەراق ھاتبۆ پێشی، لەشکر و نیویک لە ھیزەکان لە سنووری جنووب دا زاگیرابوو بەشی کە می لە شمال دا مابوو وە لەجنوبی کوردستانیش داواتە نیزیکی شاری سولەیمانی لەبەرە ی چووار تا دا بە شیک ما بوو . . ھیزی عەراق بەراستی لە چووار بە شان بە شیک (—) وە بە لکو (۱/۳) ی کورد بوو کە ئەوانیش دەیانەویست تیکەل بە شۆرشی مەلامستە فابن، نەیان دەویست کە شەرپۆ حکومەتی عەراق بکەن . لەودەم و دەستە دا یەکیک لەسەر و کەکانی کورد بە نیۆسی — عەبدول و ھاب ئوترووشی کە لەسالی ۱۹۳۸ دا لە ناوچە ی ئوترووش دا لە دایک ببوو، کەئەو جیی یەکیک لە گوندەکانی شاری دەھۆکە، ھەل دیتە، نیۆ ھیزی کورد، ئەو پیاوہ یەکیک لە ئەفسەرە گوندەکانی حکومەتی عەراق لەسالی ۱۹۶۵ — ۱۹۶۶ بووہ کە بەنھینی، سەرۆک دەفتەری ھیزی بەرگری کوردوہ ھەرەھا فەرماندە ی نیزامی بەشی سولەیمانی بووہ . ۲۲ .

ھیزی عەراق بەینابەین بە فرۆکەو ھیزی زەویی داھێرش دەبات — سەرکوردەکان، بەلام چی بۆناکری تەنانت ئەو ھەوالەش لەلایەن روژنامە ی سانیدی تایمز دا لە ئاخری سال ۱۹۶۲ دا لە ھەوال بەرە کە ی کە ھاوتۆتە کوردستان تیلی — گرام کراوہ .

ھیزی عەراق تووانی کیوہەکانی بگریتەوہو بە یی بەرەنگاری بجیتە پێشی وە ھەرەوہا بە گرنگی ناوچە ی کوردەکان بۆمباران بکات .

عەزیز عەقراوی لە دەروازەکانی ھەولیر و عەزیز عەسکری وە جەلال تالەبانی لە دەورو بەری کە رکوک خەریکی شەر بوون . تەسیساتی نەفتی زۆر لە پێشمەرگەکانی

کورد دوورنەبوو وە ئاگاداری باشی لی نەدەکرا شاری کەرکوکو، هەولییەر، سولەیمانی وە کوێ سەنجاق شەوانە لە ژیرچاوە دیری پیش مەرگەکان دابوو.

۱۱ - سقوتی قاسم :

لە کردە وەدا ئاکاری شەر دژی "کوردە شوژشگێزەکان" لە لەلایەن پولیس عراقی وە بە سوک و هاسانی بە ژێوە دە بردرا، بەلام وادیار بوو کە ئەو شەرە بەوزووانە تەواو نابێ بەبی ئەوێ کە قازانجیک بە کوردەکان بگات. دەگونجی بلین کە لە سەدا ۴۰ ی بودجەى عراقی خەرجی هیزی نیزیامی دەبوو وە قاسمی دیکتاتورش هەروەها لەبیری شەری دابوو.

وادیار بو لەگشت دا تەواوی بیرورای خەلک دژی قاسم بوو! هیزی نیزیامی پێی وابوو کە قاسم کەرەسە و ئەسبابی شەری بە دەستە و نادا کە دژی کوردەکان بە کاربگیری. وە هەروەها نەتە وە پەرستەکانی عەرەب وە ناسریکان وە میان بە عسیکان کارنیک ناکەن. لەو نیۆه دا وە لەمو ئاخریانە دا تا قمیکی "ئەفسەرانى ئازاد" کە هامووشویان لەگەل لیدەرە کوردە شوژشگێزەکان دەبیت. هات و چۆ و پەيوەندی لەبەینی بە عسیکان و کوردەکان شتیکی تەبیعی نەبوو... وە سەر ئەنجام دیترا کە هەرگزو هەرگز "پەیمانیک" وەیا "نووسراوەکی پەيوەندی" لەبەینی ئەو دووانە دا نەگونجا.

بەلام لە ۱۹۶۲ دا تاهریحیا، سەرۆکی ستادی داها تووی حکومەتی حەسەن ئەل بەکر لە (فیورییەى ۱۹۶۲ - نوامبری ۱۹۶۳) چاوپیکە و تنیکی لەگەل ئەفسەریکی جەحیلێ کورد کە رابطی بەینی حیزب دیموکرات بوو وە نیوی کەریم قە رەنی بوو کرد. بە پێچە وانەى عمرە بەناسی و نالیستەکان لە ۲۸ ی ئاویریلى ۱۹۶۲ دا برايم ئەحمەد ئەوێ سەلماند کە پێویستە دژی قاسم لەگەل دوو ژمانی ئەو هاوڕێی. بەلام لە سەر ئەوێش را کە کوردستانی لە مەترسیکی گەورە دادەدیت لە نامیلکە یەکی دوورو، درێژدا، بە تیگرانی مەسەلەى کوردەکانی زاگەیان دبوو، وە مەسەلەى مافی زەواى نەتە وایەتى کوردی، وەبیر هێنانەو، وە هەروەها ئەوێشى گوتبوو، کە کوردەکان وازیان بە جیا وازی بوون لە دەو لەتى عراق دانیه. جابە و جورە حکومەتیکی کە لە داها توو دادە یهوی بیتە سەرکار،

پیویسیه دان بهسەر ئۆتۆنۆمی کوردستان دا به گرنگی دابنی، وه ههروهها له نیۆ ئەندامانی شوژی عهراق وه له حکومهت دا بنووسری، باس بکری، وه بو پاراستن له زۆنگی، دووقسهئی، پیویسته تهواوی مهسهلهکانی داها تو، وه ههروهها مهسهلهی خودموختاری له ناوچهی کوردستان دا به رسمه بناسری وه وههلهویسته دهبی له برۆرانامهیهک دا له شوژی داها توو دا نیو ببردری .

برایم ئەحمەد ههروهها داوا ی له ئە فسهرانی ئازاد کرد، ده بی له کرده ودا ؛ بگونجیندری که مهلامسته فا وهک سهروک وه زیریک له حکومهتی کوردستان دا دابندری . ۲۵

بهلام واروون بووه که کوردهکان له کرده ودا له وپیشنیارانه که لکیان وه رنه گرت، به لکو هه ر سه رزازه کی بوو، که شه ویش له مانگی ئوتی ۱۹۶۲ دا له لایهن فواد عارفه وه که له حکومهتی قاسم، تۆریا بوو وه جوئی بیوه، وه له دهولهتی حسن ئەل به کردا پۆستی هه بوو، سه رزازه کی باسی لیکرا؟ له رۆژی جومعهی ۸ مانگی فیورییهی سالی ۱۹۶۳ له کاتی سهعاتی ۸/۵ بهری به یانی رادیو به غدا له دووناری خوی دا، پاش ماوه یه ک ژاوه ستان گوتی: " دیکتاتوری خائن به نته وه که،

وهک مشکیک شه وه له زیز خانووی به سه ردا پروو خاوی، خراپ کراوی وه زاره تی به رگری داله نیو چوو" بهلام قاسم هیستا که نه کوژرابوو، هه ره وه ی رۆژی جومعهی له به غدا یه دا خۆی به خه لکی نشان دا، وه گوتی درۆیه من ماوم و، نه کوژراوم ئینجا له ئیوا ره ی جومعه وه زاره تی به رگری له لایهن زرپیۆشهکانی پادگانسی ره شیدیه وه که مارو دهری وه قاسم له رۆژی شه مودا سهعاتی ۶ به ربیه یانی کاتیک که هه ره شه ی ده کرد ته سلیم بوو. له ویرا به نیوه گیان ده ی هیینه، سه ره ئیزگه ی رادیو، له لایهن سه ره هنگ عه بدو سه لام عارف که له شوژی ی ۱۴ ژوییهی سالی ۱۹۶۱ دابه شدار بیوو، " پهرس وجوی" له ده کری، وه بیی ده لی خائن به نته وه که ی، وه تو سه روکی راسته قینه ی ژوعیه ی سالی ۱۹۵۸ نه بووه ."

له ئاکام دا قاسم له سهعاتی ۱۰/۳۰ له بهرانه ر دووربینی تلویزیون ره شاشیکی گولله له ده دن و، ده ی کوژن .

۱۲- راو کردنی کۆمونیسته‌کان

له‌نیۆ چوونی قاسم بووبه هۆی شه‌وه‌که کۆمونیسته‌کان له‌چیوتی و، ناله‌باری بکه‌ون، وه‌راویان بکه‌ن. (هه‌یزی نه‌ته‌وايه‌تی به‌عس) واته‌ قۆل سه‌وزه‌کان به‌دووی کۆمونیسته‌کان دا بوون، یانی راویان ده‌کردن، یان ده‌یان کوشتن، وه‌یان له‌سه‌ر بازخانه‌کان له‌به‌ندی خانه‌ده‌کران له‌کۆد تاو، شو‌رشی به‌عسیکان دا پتر له‌ ۱۰۰۰ که‌س له‌به‌غدایه‌ دا کووژران، به‌شوینی شه‌وکووشتو، کوشتاره‌ دا بوو که‌ راوی کۆمونیسته‌کان له‌لایهن به‌عسیکانه‌ وه‌ ده‌ستی پیکرا، ته‌ناهت به‌تانکو، زری‌پوشان له‌کوچه‌و، شه‌قامه‌کان دا لییان ده‌گه‌ران، له‌وه‌زاره‌تی نه‌فت دا ته‌نیا دوو‌خواه‌ن کارما‌بوونه‌وه‌ ده‌ له‌مودیری گشتی وه‌تاده‌رکه‌وان گیرابوون. کۆن به‌کۆن له‌مالان دالییان ده‌گه‌ران، خانوویان ئاورتیبه‌رده‌دان. و‌یان ده‌گیران ژماره‌ی کوژراوه‌کان به‌چاکی دیاری نه‌کرا، له‌وبه‌نیه‌ش دا هه‌یندی له‌شه‌ر که‌ ره‌گانی کوردیش به‌بیانوی شه‌وه‌ی که‌ کۆمونیستن گیران و، له‌زیندان کران.

۱۳- دژی کردوه‌ی کورده‌کان

له‌ ۸ی فیورییه‌ی ۱۹۶۳ دا ژینی‌رال بارزانی له‌لای ناوچه‌ی کوردستان دا به‌یه‌ک لائی ته‌قعه‌ی راوه‌ستاند. وه‌چاوه‌ نو‌ری و ئاگاداری حوکمی ئۆتۆنۆمی کوردستان‌ی ده‌کرد.

به‌لام حکومه‌ت یه‌ک به‌ دووای یه‌کی دا هه‌وال و بریارنامه‌کانی به‌گوتنی "ووشه‌ی گه‌وره" راده‌ گه‌یانده‌و، ده‌ی خو‌پنده‌وه‌، وه‌شتیگی له‌بابه‌ت مافی ره‌وای نه‌ته‌وايه‌تی "ئۆتۆنۆمی" تیدانه‌ بوو.

هاورپیه‌کانی بارزانی زۆرقینیان له‌وه‌ هه‌ستا بوو، وه‌خۆیان پیرانه‌ده‌گیرا ده‌یان‌گوت: "وادیاره‌ شه‌و که‌ره‌ته‌ش ده‌یان‌ه‌وی هه‌لمان سوورپین!"

فہسلی ۷

ہولین نہفہس کیشان (فیوریہہ — ژوئن ۱۹۶۳)

ئووا دہگونجی کہلین گہورہترین رازونہ گوتراویکی کہلہہلوئیستیک دا
ٹامادہ کرابوو زوریہو، کودتای ۸ فیوریہی ۱۹۶۳ بوو کہ نہخشی
متقابلنی شارستانیگان و نیزانیگان بوو، وہہراستی سہنعت گہرانیکی ماہروژیر
بوون کہ لو کودہتایہدا بہتوندی و، تیژی دہبزو تنہوہ، کہ ئہویش بہعسیگان
بوون! گہنجهکانی بی تہجروہہ کہ لہ نیو گہل دا نہناسرابوون، لہ لایہن میشل
ئہفلہفہوہ تہربیت دہکران، وہلہگہل ہیژی نیزامی دہکہوتن.
بہچہشنی ژئی نیرال نہجیب لہکاتی خوبی دا کہلہولاتی مسررہچاوی ہینا
ئہویش وای کرد.

ئینجا ئہوہلہ لہنہینی دا بوشہر ٹامادہ کرابوون کہ بہ قودرہتہوہ، ولات
بہدہستہوہ بگرن، بہلام نہیان دہزانی کہئہگہر قودرہت بہچنگ بگرن چون بیزونہوہ
وہزورخراب حالی کرابوون.

ہیندی سہرؤکہکانیان کہ ہیستا لہبہنددابوون، بہوہیان بیرو، باوہر ہہبوو
کہعہدوسہلام عارف دہبی قارہمانی ئہوکارہبی، وہئہوکہژہتہش بہچہشنی ۱۴ژویہی
۱۹۵۸ زاپہریو، شورش بکات ولہقودرہت دابمی نیئہوہ! راز ونہینی بیک حار
زور بوو، وہختیکی ئیزگہی رادیو بہغدا ٹاگاداری بہوہدا کہ کودتا کراوہ "کوہملی
نہتہوایہتی سہرؤکہ شورشگیزہکان بہسہروپہکاتی سہرہنگ عارف داندراوہ"
بہبی ئہوہی کہ نیوہئہندامہکانی دیکہی ناقمہکہہری، وہہہروہا بہبی ئہوہی
کہقسہیک لہبارہی مہسہلہی کوردستان دا بہخہلکی رابگہیندری، چ دیکہی

نه‌گوت .

ئینجا پێش مهرگه‌کانی بارزانی ده‌یان‌ه‌ویست که هیرشی خویان به‌زوویکی زوو له‌و ده‌مو، ده‌سته‌دا به‌رنه سه‌رشاره‌کانی گه‌وری کوردستان وه‌ک که‌رکوک، سوله‌یمانێ، وه‌گه‌مارۆی بده‌ن و، ده‌ستی خویان وه‌پێش‌خه‌ن . به‌لام بارزانی ئه‌وکاته ناسکه‌ی له‌به‌رچاوبوو، هیوا داربوو ئه‌و که‌ره‌ته‌ش بتوانی رینگای گو‌فت و گو‌ی بێلێته‌وه، پێی له‌وه‌چاکتربوو که له‌و هه‌له تازه‌دا ده‌س به‌شه‌رپکات ۳۰ به‌شوینی ئه‌وه دا پاش سه‌وتویک، حکومه‌تی تازه پێی گه‌یشته‌وی عه‌راق دووه‌زیری کورد، به‌ناوانی "فواد عارف، وه‌باباعه‌لی" که له‌زه‌مانی قاسم‌ش داهه‌بوون، زاگه‌یاندران، تا کوله‌رینگای هێمنی و ئه‌هوه‌نی وه‌پرسیاری گه‌شتی مه‌سه‌له‌ی کورد ته‌واو بکه‌ن .

۱ - هه‌وه‌لین تیگ پهرین - به‌ره‌نگاری

جه‌لال تاله‌بانی له ۱۹ فیه‌رییه‌ی ۱۹۶۳ له‌گه‌ل سالح‌یوسفی بۆ به‌غدا به‌ناردرا، له‌چاوپێی که‌ وتنی هه‌ولێیان دا زۆر به‌فروئیل له‌گه‌لیان بزوتنه وه‌ واته‌: زێ نیرال تاه‌ریحیا که سه‌روکی ستادبوو له پۆستی تازه‌دا له‌گه‌ل کورده‌کان خه‌ریکی گو‌فت و گو‌ بوو. ئه‌و تاه‌ریحیا به‌هاری سالی ۱۹۶۲ ش‌دا له‌باره‌ی "ئه‌فسه‌رانی ئازادی خواز" وه‌شو‌رشی کورده‌وه له‌لایه‌ن ده‌وله‌تی عه‌راق له‌گه‌ل کورده‌کان ووتو، ویژی کر دبوو .

ئینجا تاه‌ریحیا له‌ گو‌فت و، گو‌ی دووانی دا ئاوی ده‌س پێی کردو گو‌تی که له‌و هه‌لو، مه‌رجه‌دا مه‌سه‌له‌ی نه‌ته‌وايه‌تی، پێش‌تر له‌مه‌سه‌له‌ی کوردستانه، وه‌ له‌لای وابه‌وو، که "خودم‌وختاری کورده‌کان" زه‌ره‌رو، زیانی بۆ نه‌ته‌وه عه‌ره‌به‌کان هه‌یه . ۲

له‌ کاتیک‌دا که له‌ دوولایانه‌وه کایه‌ی ده‌کرد، هه‌روه‌ها له‌وباره‌یه‌دا رابه‌ری به‌عسیکان له‌به‌غدا به‌رای گه‌یاند که به‌هیچ جو‌ریک ناگونجی که له‌وکاته‌دا مه‌سه‌له‌ی کورد باسی لێ بکری، پێویسته که مێک وه‌دووا به‌کوئ، تا کو حکومه‌ت په‌ره‌بگری وه له‌گه‌ل ده‌وله‌ته‌کانی دیکه‌ی عه‌ره‌ب په‌کیته‌ی بکات، جا ئه‌وه که ره‌ت مه‌سه‌له‌ی شمال بێ نێته‌ پێشی، وه‌پێش‌نیاری به‌جه‌لال تاله‌بانی کرد که له‌گه‌ل

تاقمه‌که‌ی زه‌سمی کورد بووتو، ویزبجیته قاهره بولای ناسر. هه‌روه‌ها گوتی که نه‌وی که به‌چاکی ئاشکرایه، نه‌ویه که‌ناسرش زای له‌سر شه‌و هه‌لوگسته‌یه که گه‌لی عه‌رب یه‌کتربرگن، وه هه‌روه‌ها دژی جوپونه‌وه‌ی خه‌لکی کورد شه.

۲ - سه‌روک کومار ناسرو، مه‌سه‌له‌ی کورد:

له‌نه‌کاو له‌وه‌ختیکی تایبه‌تی‌دا، شه‌ندامانی کومه‌لی عه‌ربه‌کان - عملی‌سالح شه‌سه‌عه‌دی، نایب سه‌روک وه‌زیر وه‌وه‌زیری ناوخوی، تالب‌شه‌بیب وه‌زیری ده‌روه‌ی عراق، وه‌ژی‌نیرال عه‌ماش وه‌زیری به‌رگری، وه‌سه‌روک ناسر، تیگرا زایان‌گه‌یاندکه: که! هیچ مرۆفیک حاشای شه‌وه‌ناکات که‌خه‌لکی کورد هه‌ستی‌نیه، وه سه‌رئه‌نجام پیویسته به‌مافی خویان که ئوتونومی یه‌بگن. ۶.

به‌لام نه‌ته‌وه‌ی عه‌رب "دووژمنیکی گه‌وره‌ی هه‌یه که شه‌ویشه‌ش ئی‌سرائیل ه": سه‌روک ناسر هه‌روه‌ها زای‌گه‌یاند که ئیمه‌له‌وه‌خته‌دا نامانه‌وی شه‌ری ناوخۆ هه‌لایی سیندری... کورده‌کان ده‌بی له‌چوواری چیوه‌ی عراق دا مافی زه‌وای خویان بدریتی. نازانم بوچی ئیوه له‌ووشه‌ی "ئوتونومی" ده‌ترسین؟ ۷

له‌راسته‌قینه‌دا وا‌ئاشکرا بوو، که شه‌وقسانه‌ی که ناسر له‌باره‌ی چاره‌سه‌رکردنی کورده‌کانی عراق کردبووی، دۆستانه‌بوو، شه‌ما زه‌سمی نه‌بوو. نه‌وه‌ی که کورده‌کان بویان وه‌ده‌رکه‌وت بوو، ناسر چه‌زی‌ده‌کرد که له‌گه‌ل کوردان دۆستا یه‌تی‌بکات، وه‌له‌حه‌قیقه‌ته‌دا کاربه‌دووژمنایه‌تی نه‌گا. ئینجا ناسر له‌قه‌سه‌کانی‌دا گوتی که شه‌گه‌ر یه‌کیته‌ی له‌گه‌ل حکومه‌تی عراق، وه هه‌ربه‌وجوره له‌گه‌ل حکومه‌تی سوریه پیک‌بیت، پیویسه‌ چاره‌ی مه‌سه‌له‌ی کوردش بکری، به‌لام شه‌گه‌ر بیتوو ته‌نیا عراق ده‌سه‌وه‌ کاربه‌دات، یانی (ئوتونومی) به‌کوردان‌بدا، وازوئا‌بروی‌خویی له‌نیونه‌ته‌وه‌ عه‌ربه‌کان له‌مه‌ترسیداوی.

به‌لام هه‌ر چونیک بوپی، ناسر نه‌یه‌ویست که کۆریکی مسری بنیژیته‌نیو کوردستان‌ی عراق مه‌به‌ست به‌وه‌ی که بوخویی له‌وده‌م، ده‌سته‌دا زورپیس له‌نیو قوزو، زه‌له‌قو، گیژاوی یه‌مه‌ن‌دا مابوو، شه‌وه بووی مه‌سه‌له‌یکی گرنگ،

لهو، لاتی ئهل جهزیره سهروک بنهلا، لهنهکاو رای گه یاند که "من بهرله وهی که عه ره بیکم له کاتی حازردا، ئی حساس ده کهم، ئینسانیکم، من به باشی ئاکام له مه سه له کهی همیه. !. ئیمهش بوخومان له نیوو لاته که مان ئالوزیمان زوره" وه له بهرانه بهر شوپشی کورد دامه سه لهی بهر هی ئازادی به خشی نه ته وه ئی له گوزی دایه خه باتی ئه و دووانه وه که یهک به ره و پیش دهرون (اف. ال. ان)

۳- دوودلی عراقیکان :

له به غدایه شدا، سهروکه کانی عراق، دوودل بوون، وه ده یان گوت که ئایا پیویسته ئه مه سه له یه زوو پیک بیته یان بمی نیته وه، وه نه یان ده ته وانی به باشی بی گونجینن :

ژی نیرال عه ماش له سه ره و قسه یه بوو، که ده بی پارتیکانی ته وای نه ته وه عه ره به کانی عراق له گوبونه وه یه کدا، باس کهن ته سمیم بگرن، بوئه وهی که ئایا مه سه له که له دووایه دا به پرساری گشتی، "ری فراندووم" دا بندری وه له پاشان به نه یینی باسی لی بکری.

له ۲۸ فیورییهی ۱۹۶۳ له کون فرانسکی روژنامه نووسه کان دا که له شاری قهلا دزی گیرا مه لامسته فا به قه لسی و، توژ هئی رای گه یاند که ئیتر پیویسته نیه له وهی پاش جهلال تاله بانی بو شاری قاهره وه ال جهزیره بجیت، وه پیم گوته وه ده ستورم دا وه تی که پیش مه ره گه کان بگه رینه وه سه رجی گای خو یان وه بوشمر ئاماده بن، وه هه ره وه رای گه یاند که ئه گه ر بیتو حکومه تی عراق مافی "ئوتونومی" ی کورد نه دا من مافی گشتی نه ته وایه تی واته "ئیسق لال" راده گه یتیم. به لام ئه وه هه ره شه یه ش سه ره ئه نجام یکی نه بوو.

۴- چاوپیکه وتنی دوولاله کانی ماران

به شوینی ئه وه له وئاخرانه دا چاوپیکه وتنیک له به یینی زی نیرال بارزانی، وه کۆرپکی عراقی له ژۆژی ۴ مارس ی ۱۹۶۳ داله کانی ماران "پیکهات.

افال. ان به ره ئی ئازادی به خشی نه ته وه ئی م. ر

کۆرّی عهراقیکان به سهروکایهتی تاهریحیا زا بهری دهکرا، که بریتی بوون له سه رهنگی ههوائی وه ئه ندامی شوژشگیزیک که ده بی ههردان تکریتی بی، وه ههروه ها ژئی نیرال فهتتاح شاعه لی وه سی مروقی دیکهش به ناوی کوردکه: وه زیره کان باباعلی وه فواد عارف وه حهیدره سوله یمان که بالویزی عهراق له ئه مریکا دابوو، ئه و کۆره یان پیکه هی نابوو.

ههوال بهری تایبهتی رۆژنامه ی لوموند که ههوالو، وینه یی ده نارد، به هی لیکوپتریک له گه ل کۆری رامیاری و نیزامی عهراق هات بوو ئینجا پیش مه رگه کانی کورد که ههتا ددان پرچه ک و ئه سه له حه بوون، له کانی ماران ئه و کۆره یان

ده پاراست. ۱۲

هه وه لاین دیداریان زور به ساردی وسری بوو.

پاش ئه وه ی که را که یان درا که ئه وشه ره، برا کۆژی له لایهن رژیمی پروخواوی زا بردودا به سه ره ئیمه داسه پاندراره، تاهریحیا رای گه یان دکه، کوردو، عه ره ب له هه موکاتیک دا پیکه وه ژیاون

ها و فهرهنگو، ها و ئا ههنگن " وه پیکه وه له زور نایه کی داده توورینن.

ئینجا بارزانی له وه لام داگوتی، له راویزی زاران دا، ووشه ی مروف بو ههردو ونه ته وه، به کار ده بردری، ئه مهابه تو ده لاین تاهر، وه به من شه ده لاین مه مسته فا! ... ههردو کمان ههین، وه نابی خو مان زیاتر له یه کتر بزانی، وه کاتی تایبهتی بوخومان ره چا وکهین " مه لامسته فا زور به توندی ئه و ووتارانه ی ده گوت، وه ههروه ها به قسه کانی دریزه داو، گوتی! " له زا بردودا، له گه ل خه لکی ئیمه به پیچه وانه بزووتونه وه، قاسم مال ومندال و ژنانی ئیمه ی ده گوشتو، ده بری! " مه لامسته فا دیسان به تووره ئی به قسه کانی دریزه پیداو گوتی: ئه گهر ده تانه وی پال به رژیمی ئیوبه بدهین، پیویسیه زه مانه تیکمان بدهنی، وه هه یچ په لپو، بیانویه کی شی تی دانه بی، وه چاره سه ری مه سه له که بکریت. ده بی حکومتی عهراق نه خسه ی ئوتونومی کوردان بکیشی و، مافی ره وای کورد بدری تا ئیمه له با وه شی ده وه تی عهراق دابمی نینه وه.

ئه گهر بی تو ئه و کرده وه یه پیک نه یه، دووژمنایه تی هه روا ده مینی، ئه گینه دووژمنایه تی له نیومان دانامینی. ژئی نیرال تاهریحیا، گوتی که ئه و گوفت و گو یه ده بی له کو بوونه وه یه کی دیکهش هه ر دریزه ی بی بدری. ئه و چاوی که و تنه

سێ سەعاتی خایاند ، لەپاشان کۆرەکان لەیەکتەر جۆی بوونەوهوه هەردوک لالەو پێک گەیشتنە (گەشو ، شاد) بوون .
 بەلام مەلامستەفا لیستیکی لەپیش تاهریحیا داناو ، دایە کە دەى گەیانداواکانی زەبرو ، سەختە .

۵- داوخوازەکانی بارزانی

داوخوازەکانی بارزانی بریتی بوو لەوانەى ژێرەوه: بەرە سیمی ناسینی مافی رەواى کورد لەسەر ژێر شوینی ئوتونومی
 کۆرپیکى کورد بو داناى یاسای مەجلس لە لایەن تەواوی خەلکی کورد هەل بژێردری ، ئازادیو ، سەر بە خۆئی هەبی ، - داناى نایب سەرۆکی کوردلە کوماردا ناوچە کوردستان بریتی بێ لەلیواکانی سولەیمانى ، کەرکوک ، هەولێر ، وە ناوچەى لیواى هوسل وە دیالەى ، کوردستان ،

- پێک هێنانى هیزیکى کوردی لەپیش مەرگەکانى تەواوی کوردستان ،
 وە ئەوهیژە لە ژێر حوکمی فەرماندەرى بەغدا یە دابى

• پێک هێنانى ژاندارمى کوردستان

- بەشدار بوونی کورد لە قازانجى نەفت دا ۱۲

بارزانی ئەو لیستە داوخوازانەى لە پیش چاوی حکومەتى عراق داناو هەروەها لە بارەى راگەیاندى خودمۆختارى ، "ئولتى ماتۆم" ی دانی ، وە گوتى !
 ئەگەر ئەومە بەستانە بەجێ نەیت ، شەرشى سێ رۆژان دەس پێدە کرێتەوه !

حکومەتى بەغدا یە لەو داخوازە کە پێى زۆر و گران بوو ، مەترسى پێ نشت ، وە ئاگادارى دا کە ئەو هەلۆیستانە بو ئیمە ناگونجی ! وە لە ۶ مارسى ۱۹۶۳ تالب حسین شەبیب وەزیری دەرەوى عراق کە یەکی کە گەرەکانى بالى راستى ، دەولەتى بە عس بوورای گەیاندا کە : "مەسلەى چارە سەرکردنى مافی نەتەوا یەتى کورد مەسلە یەکی ئەوتۆ یە" وە ئەو داوخوازانە رینگا لە گەفت و گو دە بری وە جگە لەوهى ، تەواوی کوردهکانیش لەسەر ئەو گومانە نین .

ئەگەر بارزانی لە راستە قەینە دا دژی ئیمە نابزویتەوه ، کاریکى باشە ، ئەگینە

بوئیمە تیگ شکاندى ئەو شورشە زۆر سووک وە هاسانەو ، زۆر ناکیشی . ۱۴

له به غدایه کورده ناسیونالیسته میانره وه کان مانی فیستیکیان وه ده رخت
وه به گورجی له بهرانبهر پیاوه کانی میانره وی حکومت که بی هست و، دهنگ بوون،
هاواری خویان دهر بری.

۶- ههله کان :

بهلام له ۹ی مارس ۱۹۶۳ ته دبیرکهری هیزی فرماندهی شورش عهراق
رای گه یاند که "مافی کورده کان به نیوی" لامهر که زی "ده ناسی! ئه وه،
بو روزنامه کانی وولاته کان بووبه بیانوو، وه پریان گه یاندو، خه بهریان دا. به
تایبته روزنامه می لوموند له سه ره تادانوسی بووی که: "به غدا مافی ئوتونومی به
کورده کان داوه!" (۱۲ مارس ۱۹۶۳).

له ئاکام دا ئه وه سه له یه زور به باشی زوون نه بیوو. چونکه عهراق هه ره له
خویه وه، به بی بیرو پای بارزانی "لامهر که زی" را گه یاند بوو، ئینجا بارزانی داوای
شتیکی دیکه کرد بوو، واته له چاوی که وتنه که ی دا له گه له تهریحیا (۴ مارس)
داو خووازه کانی له وه پتر بوو.

عهلی صالح ئه سه سه عدی نایب جی گری سه روک وه زیری حکومتی عهراق
له مافی کورده کان "به رگری" ده کرد، وه له ووتو، ویژیکی له کو بوونه وه یک دا
له گه له روزنامه نووسه کان ی رای گه یاند بوو (۱۱ مارس ۱۹۶۳) له شاری ده مشق
له سه ره زوته دبیری ده و له ته عهراق که "کورده کان ئیداره ی تایبته ی خویان
هه بی، له ناوچه که دا جگه له کاروباری دهره وه ی عهراق، هیزی به رگری، دارائی،
به ده سته ی خویان بی، ههروه ها گوتی که مهیلی بارزانی وه کورده کان به وه یه که
هیزی به رگری ناو خوی وه دارائی ناوچه که له ده سته ی خویان دابی، وه رای گه یاند
که ئه وه به ره له سته یک و کهن دو کوسپیکه که له نیو حکومت و، بارزانی داماره ته وه.^{۱۵}
له کو بوونه وه یه که له شاری کو ی سه نجاق که نزیک به ۲۵۰۰

که سه هات بوون، وه (۲۰۰ مروقیان که هه له ده بیژارد، به بانگه وازی پارته ی
دیموکراتی که وردستان ئه ندامه کانی نیزامی وه پیاوه به رزه کان و، روشن
بیره کان ی کوردتیدا به شداریان کرد بوو. ئه و دانشته که پیکه هات بوو بولی
کولینه وه له باری کاروباری و لات دا بوو.

ئینجا لهسه رژی وشوینی تازه وهلهسه بریاری "۲۴ ئاوریل" له کوپوونه وه که دا جهلال تاله بانیان همل بژارد که ووتو، ویزه که لهگهل حکومتی عراق دریزه پی بدات

۷- دووبه ره کایه کردنی بهغدا

ووتو، ویزی سی قولی (مسر، سوریه، عراق) لهشاری قاهره، وای نشان دهدا که نوینره بهعسیکانی بهغدا سیاستی دووبه ره کی دهگیرن، وه له راسته قینهدا نایانهوی لهگهل کورده کان پیکبین.

به شوینی شهوهدا پاش چندرۆژ که له کوده تا، تی په رژی بوو وه به عسیکان له ولاتی سوریه دا، دههاتن به قهوهتو، هیژبن، له ۸ مانگی مارس ۱۹۶۳ وه، وهختا ووهخت لهشاری قاهره دا به دریزانی مانگیگ گفتو، گو بوپهک گرتتی ولاتهکانی مسر، سوریه، عراق واته "کوماری یهک گرتوی عهره ب" ههول درا. سه رکومار ناسر پهیتا، پهیتا داوای شهوهی ده کرد که زی نیرال بارزانی ده بی له ووتو، ویزه کان دا حازربی، وه ده ری بری بوو که به پیوستی ده زانم که له فازی ئاخری گفتو، گوپه که دا به شداری بکات، بهلام نوینرهکانی عراق دهیان گوت که چاره سه رکردنی مهسه لهی کورد، ده بی له نیو خو مان باسی لی بکری! سه ره نهجام له ئاخیرین کاته که ی کوپوونه وه که دا، نوینره ی عراق زووی له جهلال تاله بانی کردو، گوتی که مهسه لهی مافی کورده کان ناگونجی (، پیک نایه، چونکه پتر مه بهست له و کوپوونه وه یه، "یه کیتی ده ولته عهره به کان" ه، وه ئیمه ده مانه وی له وه یه کیته سودو، که لکه وه رگرین، وه ناسرش شه هه لوپسته ی له بهر چاوه. ۱۶

۸- بارزانی لهگهل به عسیکان هاتو، چۆی ده بری

له نیوه راستی مانگی ئاوریلی ۱۹۶۳ وه، رۆژنامه ی ترود ئورگانی سه ندیکای سوپه ته کان، رای گه یاند که واچاوه زووان ده کری، که شه ر دژی کورده کان ده ست پی بکریته وه. ۱۷

ئینجا له حهقیقهت دا، دهبی بلین که شکانی ووتو، وئژه که علامهتی دیار بوو: پاش ۱۱ رۆژان جهلال تالبانی له بهغدایه (بیرهوهری نامیلکهی کوردهکان "ی ۱۲ ئاوریلی ۱۹۶۳ له به غدادا له چاپ دا - بهشی ووتو، وئژه که، کوپونهوه کهی شاری کوئی سهنجاق، وه له پیش دانانی (لیستی داوا کراوهکانی کورد) که له لایهن بارزانی وه، به تاهریحیا درابوو له ۴ی مارس دا له چاپ دراو، زاگه یاندر ا.

ئینجانه ووشی "ئوتونومی" وه نه ووشی "لامه رکزی" ئیدی قهت باسی لی نه کرا. بهلام داوای کوردهکان له سهرمه بهستی دانانی دهولهتیکی بی ناسیونال واته له چهشن و شکلی حکومهته فیدرال هکانی ولاتی ئوروپا وهک (یوگسلاوی یان سویس" مهیلیان بوو. ^۵ "فورمی دراکونینهن" (کوردهکانی لایهن گری چهشنی قانون گزاران یونان)) به شوینی بهیان نامهکان که له چاپ دران و، بلا و کرانه. ئینجا مهتله بیکی که دههات، ووتو، وئژه که بیژی، شهوه بوو که جهلال تالبانی رای گه یاند که: "ئیمه نامادهین له بهغدایه بو ووتو، وئژ بعی نیننموه، بهلام شهگهر حکومهتی بهغدا نهیهوی درئژه بهگفت و گوپه که بدات، پاش حهوتویک بو شمال دهگهزئته وه. " ۱۸

سهره نجام له ۱۳ی مهی ۱۹۶۳ جهلال تالبانی بو ووتو، وئژیکی دوستانه له گهل ناسر سهروک کوماری مسربوقاهره گهراوه.

بهلام شهو چونهش نهی تووانی دهس کهوتیکی تیدابی وه ههروهها له دهس پیکردنهوهی شهپیکی تازه دژی کوردهکان بهرگری بکات.

فه سلی ۸

ههوه لاین شهرێ به عسیگان له (مانگی ژوئن، نووامبری ۱۹۶۳)

له ۱۰ی ژوئن ۱۹۶۳ رادیو به غدا له ووتاری خوبی دابلاوی کردهوه که (شۆرای نهته وایهتی شوپشگیره کانی عراق) بریاری هیناوه ته سهر شهوهی که زۆرزوو، ئاکاری نیزامی خوبی دژی سهروک مسته فابارزانی دهس پیکاتهوه". به وجوره واز پروون بپهوه: پاش ۴ مانگ گهت و گوی، مولهت دان، حکومهتی عراق، تهنیا ههلو بستی شهوه بوو، که بۆسهر کوردهکان هیرش بهری وه بی په لپ و بیانوو شه و کاره دهس پیکاته.

دل بریندارهکان و، داخ دارهکان (جودائی خووازان، فتودالهکان، وه شهوانهی که دل پر بوون وه له گهله شووشی عراق دووژمنایهتیاں ده کرد، له دهوور بهری بارزانی کو بوونهوه، شۆرای نهته وایهتی کوماندارای شووش ئاگاداری دا، هاوکات له گهله شه هیندی له ئەندامی تاییهتی بوخارترجهم کردن که "شورایهکی داعمی سولح و هه ئاشتی بهینی کوردو، عهره ب پیکه بینی وه دی هات

۱ - نهخشی لامهر کهزی و ئیداری عراق

سهر شه نجام عراق دانی به سهر شه مه بهسته دانا که ئیداره کردنی ناوچه که به نیوی بهرگری له خووی "موحافازات" ی (ناوچهئی، له ژیر چاوه دیری حکومهتی ناوهندی وه به شهستو گرتنی کارهکان به نیوی "شورای ناوچهئی" که ههله بزارد نیک که مافی کار به دهسته ئیداره کانی تیدابی. وه دی بیته: ۲

کوردله سهدهی نوزده و بیست دا

کوردستان - لههیچ کاتیک دا له پرۆژهی حکومت ئه ووو شهیه بکارنابات - کوردستان به دوومه له بهندی کهرکوک، وه سولهیمانی دابه شیی. لیواکانی شاری سولهیمانی کهواته سولهیمانی، ههولیر، وه دههوک، وه ههروهها ناوچهی زاخو ئامادیا، ئاکراو، زیباری دهگریتهوه، له گهله بوو.

ئینجا به کوردهکان زیگا درابوو که به زمانی زگماکی خویان که زمانیکی رهسمی کوردایهتیه له ناوچهی سولهیمانی وه کهرکوک دا بخوین وه بنووسن!
بهلام ئه وهی که پێویست بوو که دانی له سهر دابندرێ "شهخسیهتی کوردهکان" ی شمالی عراق وه ئهوانهی که له دهولتی کووماری عراق دا دهبن که بگوتری، نیونه بر درابوو. له ئاکام دا ئه وهی که به باشی زوون ببووه دهولت مه بهستی له وکاره ئه وه بوو، که خه لکی ناوچه که ههله فریوینی، دهنه هیچ که لک وقازانجیکی بو کوردان تیدانه بوو.

۲ - سه ره تای دهس پێگردنی شه پ

سه ره ئه نجام له ۹ ی ژوئن ۱۹۶۳ له کاتی ۵ به ره له به یانی، له پێش ئه وهی دا که ئولتیماتوم به بارزانی بدری که ده بی له ماوهی ۲۴ سه عات سه رشو ره کاته وه هیژی عراق دهستی به گولله بارانی شاری کهرکوک، ههولیر، وه سولهیمانی کرد، له پاشان ئه وشارانهی به تانگ گه مارو دا، به شوینی ئه وه دا شاره کانی گرت، دووکان و بازاری کوردهکان تالان کرا، دهستی به گرتن و قه لت و بری خه لکی شاری سولهیمانی کرد ه پتر له ۲۶۷ مروف کوژران، وه خه لکیکی ژور له وشاره له جیگایه کی سه ره ئه واله دا که گیرابوون، زیندانی کران. ۲

۳ - شه ری به عس

شه ری بی ئه مانگی به عسی کان دژی کوردهکان، که له مانگی ژوئن ۱۹۶۳ دا دهستی پیکرا "هه وه لین شه ری به عسیکان بوو" وه عارف که ببوو سه ره روک حکومت، ده ره جهی مارشالی له مانگی فیورییه دا، به خو بی دا.

بهلام ئهونیه ووشهیهکی پوچ بوو، وادیاربوو که لهزاستهقینه دا تووانا ئیگی ئهوتوی نیه تهواوی پۆسته گرینگهکان لهدهستی بهعسیکان دابوو وه ئهوهکه سانه کاروباری ولاتیان له ناوخوی دا بهش کردبوو: پۆستی وهزارهتی بهرگری (عهماش) وهزارهتی ناوخو (حازم جهواد)، سهروکو، سهرفروکهوان (ههردان تکریتی)، (حهسن ئهل بهکر) سهروکو کومار...

ئیدوارد سهعاب کهیهکیک لهباشترین تیرا بینهکانی رۆژهلاتی ناوهراست بوو، لهوبارهیه دا نووسیویتی، که: "بهراستی پۆستیکی دیکه نه مابوو که بهعسیکان له ئیدارهکانو، وهزارهتخانهکان دا ناگیری نهکن" وههروهها دهلی که: "مروقیکی نه مابوو که بهعسیان نهی که نه سهربازو، قامکی لهسر دانهنین" ۴ دهگونجی بلین که عارف مروقیکی راستهقینهی سیاسی نهبوو، نهیا پیایوکی که لله شق بوو که دهیهویست شهزهکی به نیوی خوئی تهواوبکات. دهی گوت که "نهتهوهی کورد ئیتر له عمره بهکانه" وهبهو زووانه "لایهن گرهکانی بارزانی بلاوه دهبن." ۵

شهڕێکی که زۆربه تین تر له شهزهکانی پیشووبوو

بهعس شهڕێکی واقوورسی دهست پیکردبوو، که ههتا ئیستا له میژووی شهڕی عهڕهبو، کورد دا نهدهتیرابوو، وه نرخه پیاخی ئهوشهزه له بهرچاوی سهروکومار ناسربه نومایش داندران.

سهروکه نيزامیکانی عراق بهو سهرهنجنامه گهیشته بوون که قاسم بهراستی "نهی دهویست شانازی" بهوهبکات که بهسهر کوردهکان دا پیروزبئی، بهلکوپتر ههلوپستی ئهوهبوو که هیزی نيزامی له بهغدايه دووربکاتهوه.

وه ههروهها لهکن خوئی گومانی شی ئهوه بوو، که لهماوهی حهوتویک دا شوڕشگیره کوردهکان لهنیو دهجن. لهئاکام دا راوگومانی بهعسیکان هاته سهرهوه مهبهسته که به: بۆمبی ناپالمو، ئاورین، وهتانک و توپی قورسوه چهکی هههه تاز ههیرش بهرنه سهر کوردهکان وه بی ئهمان بیان کوتن...

هاوکات لهگهله ئهوه مهبهسته دهیهویست کوردان له نیو بهری، جا، چ کوردی تاوان باربیته، چ بی تاوان قهلت و برپیان بکاتو، بیان گریو، بیان کوژی، وه

تهنانت سهری بارزانی یه مزگینی دانا، وه رای گه یاند که کهسیکی سهری برّای بارزانی بّینی (۱۰۵۰۰۰۰ دینار) (۱/۵) میلیون فرانگی شهوژو!) پوولی ده درّیتی. عینجا له شهزیهت و، شهسکهنجهی شهندامانی پارتی دیموکراتی کوردستان ژانده وهستان. صالح یوسف که یه کیگ له سهروکه کورده کان بوو، وه له گفت و، گوی ده ولت دا به نیوی نویّهری کوردان قسمی ده کرد، چندمانگ له به غدا گیراو، نازاردرا. ۷

۴- عه ره بی کردنی "ولّاته که (ئارابی زاسیون)

عینجا عه ره به کان پرّه یّزو، تووانا بوون به قودرّهت گه یشتن نه خشه یان شهوه بوو که وولّاته کورده کان بکنه عه ره بی، وه له چاوه رووانی رامیاریهوش شهوکاره به یّوه بمرن وه تا سالی ۱۹۶۸ خهریکی شهوکاره بوون له شهوه له وه هیّزی عهراق تیّ ده کوشی که کورده کان له جیگا عاسته مه کان واته له مه له بهنده کان، "ستراتیژیک"ی وه ده رنی، وه له هه ریّمی ناوچهی سنووری و، نهفتی راپان دا. جابه وجوره دییه کانی بو مّباران ده کرد، دهی سوتاندن، وه پاشان به بولدزیر سافی ده کردو، له گهل تهختی زه یو ده کرده یهک. له ناوچهی کهرکوک ۴۰۰۰۰ کوردی ده کرد! وه ههروه هائو چهشنه ئاکارهی له هه ولیریش دا کردّوه به چهشنی سیستماتیک شهوکارهی له شاری هه ولیریش به یّوه بمرد.

۵- کارو، کرده وهی نیزامی

هیّزی نیزامی عهراق سیّ هیّرش ی بّوسر ناوچهی شمال (بادیّان) که به دهستی بارزانی وه بوو، برد وه بّوسر ناوچهی (ناوهندی وه خووارو) که به دهستی، هیّزی پ. د. ک. بوو، ههروه ها هیّرش ی برد. شهوشه ژۆر زوو له دهروهی ولّاتی عهراق دهنگی داوه.

بهلام بارزانی ههروهک جاره کانی پّیشوو چاوه رووان دهکرا که ده چیّته نیو کیوه کان: له مانگی ئوتی ۱۹۶۳ داهییّزی عهراق گه یشته زیباروه ناوچهی بارزانی داگیر کرد (هه وه لی ئوت) وه به چهشنی سالی ۱۹۳۲ بارزانی پاشه کشه ی

کرد، وه بو کیوه کانی لای تورکیه په نای برد...

به لام هیزی حکومت له هیره شه که دا سهری لای سوورما وه نهی ده زانی بو کووی بچی... وده گونجی بلین که هیزه کانی بارزانی همرو ساغو، سلانمت ما بووه، وده سستی لینی نه درابوو. له چهند بالی دیکه ی شهردا هیزی عراق، زور وازی باش نه بوو: له ناوچه ی رهواندزدا ههنگیک له هیزی نیزامی عراق له زارکی "گه لی عه لی بهگ" دا گه مارودراو، له داوخوا، شهوتلهو، داوه چهند ههوتوو بهردهوام بوو، واته تانیوه راستی مانگی ثوت هه چهند، هیزی عراق له لایهن فرۆکه کان یارمته ی ده درا، له سه ره شه شرا زوریان لای کوژرا وه هات وچوپان لای برابوو. له جنوب دا، پیش مه رگه کان، هیره شیان بو سه ر جه مهوری چالاره نه فته کان له خوواروی که رکوکه وه دا، له ۱۷ ی ژوئن ی ۱۹۶۳، وه ههروه ها ۲۲ ژوئن هیره ش بو سه ر شاری که رکوکه بردرا.

ههروه ها له وئاسو یش دا فه رمانده ری عراق، پیش مه رگه کورده کانیان بو پیشته وه کشانده وه هیزی عراق له چه می زا زاب دا مه رگه زو، کانگای جه لال تاله بانی گه مارودا، شهوکه مارویه دوو که په ت له مانگی سی پتامبرو، نوامبر به ریوه بردرا. ۹

له ۱۴ ی ژوئیه ی ۱۹۶۳ پاش مانگی که له سه ره تای شه ر رابرد بوو، مارشال عارف له ووتاری به ناوبانگی خو ی دا به بو نه ی پینجمین سالی تی وه سوورانی شورش ی ژوئیه ی ۱۹۵۸ را گه یاند وگوتی، که ناوچه که له شورشکیزه کانی کورد خاوین بوته وه. له ئاکام دا شه ری به عسیکان که به سه روکایه تی هه ردان تکریتی وه عه ماش دهستی پیگرابوو، به وجوره ی که چاوه پروانی ده کرا، نه ی توانی پیروز بیو، سه رکه وی به لکو له راسته قینه دا شه هیره شه "گه ران و، سه یخری هیزه کان ناوبردرا که له لایهن ژینرال عه ماش و، هه ردان تکریتی پیک هابتو

۶ - سووریه خوتیوه ده ده

ههوه لین شه ری به عسیکان که دزی کورده کان ده سستی پیکرا (هیزی عراق نه ی توانی پیروزی به ده ست بینتی، پاش شه وه ی که مارشال عارف له گه ل سه روکی هیزی سووریه چاوپیکه وتنیکی له نه یینی دا به ریوه برد بوو، هیزی نیزامی سووریه

له ۲۲ی ئوکتوبری ۱۹۶۳ دا پهلاماری دهست پیکرد "ئه و جاو پئی که وتنه له زاخو بو. ۱۰ له ئاکام دا هیژی (یهرموک) ی سوورییه له سنووری ئسرائیل دا که سی هزار کس بوون، به تانکو، توپه وه ئاماده ی ههلمهت بوون.

پهلاماریان له ناوچه ی جوغرافیائی زاخو و، دههوک هوه بوو، وه ئه وتی ههمل قوتانه ی سوورییه له بهر ئه وه بوو که به راستی به و جیگایه گه یشت بوو که به عسیکان ئابزوویان دههات بجی، وه له نیوچن (نوامبری ۱۹۶۳)

ئینجا ئاکارو کرده ی نیزامی سوورییه نه ی تووانی سه رکه وی وه بارو، دوخی عراق راست کاته وه. کورده کان، زوربه یه کی ته وایان له هیژی سوورییه دا بوو. به لام پیش مه رگه کان ش نه ختیک له بابت زووحیه وه، خویان وون کرد بوو، وه ده یان گوت، "ئه و جار ئه وه دژی شورشی کورد، ده وه له تیکی دیکه ش دهست به کار بوو!" ۱۱

ده گوتری بلین ئه وه بو هه وه لین جارو، ئاخیرین جار بوو که هیژی نیزامی بیگانه دژی کورده کان له عراق دا دهست به کاروئیشی نیزامی بوون.

۷- کاتی ناسر:

کاتییک که شه ری کورده کان له گه ل هیژی عراقی به عسی دهستی پیکرده وه رۆژنامه کانی مسر به بی ئامانج، یان "که م ئامانج" ۱۲ باسو، خه بهریان بلاوده کرده وه سه رئه نجام سه رگومار ناسر که له زووی دوستی و، برایه تیوه له کاروباری کورده کان داهه ولی ده دا وه که گوتمان به چه شنی ره سمی نه بوو، جه لال تاله بانی ده رۆژ پیش ئه وه ی که شه ر دهستی پئی بکریته وه به جو ریک هات و، چۆی، ووت و، ویژی هه ره بوو. به لام به شوینی دووژمنایه تی تازه وه که له سه رزاران قاو بوو، نه ی ده تووانی به چاکی ووت ویژ بکات وه که لکی لی وه رگیری.

پاش پیش گرتن له شورشگیره کان و، لایهن گره کانی ناسر ئالیپ (۸ مه ی ۱۹۶۳) وه تیک شکانی، ژاپه رین و پیلانی لایهن گره کانی ناسر له شاری به غدادا (۲۵ مه ی ۱۹۶۳) ناسرو، به عس دههات نیوانیان ببری، وه ناسر که له به عسیانی عراق و، سوورییه در دوتنگ ببوو، وه ده ی زانی که "ئاکارو، زیبازو، خمت وشوئیان" له ریکای خوئی لای داوه، ئینجانه ی ده ی تووانی له سه ر ئه وشه ره بریاریدات، وه

دهی دیت که ته‌واوی ئاکاری به‌عسیکان له‌سەر جغزی‌خۆی لاچوو، وه‌له‌وه‌ی مه‌ترسی بوو که ئه‌گەر بزاو‌ربادات "له‌گه‌ل دووژمنایه‌تی نه‌ته‌وه‌ عه‌ره‌به‌کان زۆبه‌روده‌بی!" به‌لام چه‌ندمانگ پاش شکانی هه‌لستانی لایه‌ن‌گره‌کانی ناسرله‌ دیمه‌شقی سوورییه‌ له‌ ۱۸ی ژوبیه‌ی ۱۹۶۳ ناسره‌ات‌و‌چۆی زامیاری خۆی له‌گه‌ل به‌عسیکان بری، وه‌رادیوی "ده‌نگی عه‌ره‌به‌کان" له‌قا‌هره‌دا، دژی‌به‌عسیکان هه‌والی بلا‌وده‌ کرده‌وه، وه‌ دروشمی ده‌داو، ده‌ی‌گوت : ۲۴

"ئهی خه‌لکی موسولمانی سوورییه‌و، عه‌راق دژی میشیل‌عه‌فله‌ق هه‌لسته‌نه‌ سه‌ری، وه‌دژی ئاکارو، کرده‌وه‌ی به‌عسیکان که‌ خودا نه‌ناسرو، کافرن، وه‌ زه‌وی ئیسلامیان^{۱۵} داگیر کرده‌وه، ده‌ست به‌کاربن" سه‌ره‌نجام ئه‌مما بو‌ کاری کورده‌کان که‌س نه‌بوو ده‌نگ به‌رزگاته‌وه‌وه، شتیکی بلی.

۸- کات و وازی‌وولاته‌رۆژئا‌وايه‌کان :

له‌کاتیگ‌دا که‌ ورده‌ - ورده‌ زووخاندن‌و، له‌به‌ین‌ بردنی قاسم له‌بیرده‌ چوو‌ه‌ واگومان ده‌به‌ردرا که‌ رژیم بو‌ لای "کومونیستی" ده‌چی، ئینجا ولاته‌ رۆژئا‌وايه‌کان، وه‌به‌تایه‌تی، ده‌وله‌تی‌یه‌که‌گرتووی ئه‌م‌ریکا وه‌ئینگلیس پتر له‌ باره‌ی مه‌سه‌له‌که‌دا خورده‌، ده‌بوونه‌وه‌سه‌ره‌نجیان‌ده‌دا خازم جه‌واد له‌ ۱۶ فیورییه‌ی ۱۹۶۳ به‌راگه‌یانندی حکومه‌تی تازه‌ی عه‌راق "به‌پیک هاتنه‌کانی شرکه‌ته‌ نه‌فتی‌کان‌و، کۆمپانیکان خۆرمه‌ت‌و، ریزداده‌نی". ئه‌ورا گه‌یانده‌نه‌ دروست پاش چه‌وتویگ مردنی قاسم بوو. ۱۶۰

کاتیگ که‌ یه‌کی‌تی سوویه‌ت دژی عه‌راق ده‌نگی خۆی ده‌بری، ئه‌م‌ریکا‌و، ئنگلیس ئاگاداریان‌دا که‌ ئاماده‌ی زوون کرده‌وه‌ی زامیاری خویان له‌گه‌ل حکومه‌تی تازه‌ی عه‌راق .

له‌باره‌ی نه‌خشه‌ی رامیاریوه‌، ئنگلیس کاروباری گه‌ت‌وگویی رامیاریکه‌ی راگه‌یانده‌، وه‌ گوتی ده‌گونجی که‌له‌به‌ینی ده‌وله‌ته‌کانی عه‌راق، ئیران وه‌تورکیه‌، که‌ له‌ سالی ۱۹۶۳ تورکیه‌وه‌، ئیران که‌له‌بابه‌ت هه‌ل په‌ساردنی کورده‌کان پێشنیاریان‌داوه‌ که‌ په‌یمان‌به‌ستن، به‌جی‌بی‌ت .

ئینجا ئه‌و‌کاره‌ به‌گرتنی قوتابی زانیاره‌کانی عه‌راق که‌ له‌ تورکیه‌ بوون

دهستی پیکرا وه ههروهها سنووری ئیرانی ش پتر ئگاداری لی دهکرا .
 ۱۷

۹- کاتی تهسیم گرتنی بهکییتی سوویهت

بهلام له یاری نهخشی رامیاری و ، دیپلوماسی کی زور گرینگ که له لایهن بهکییتی شورهوی که هیچ مه بهستیکی تیدانه هیشتبو وه له کاتی شهزی به عسیکان له گهل کورده کان گیرا ، وه له سه ره شه و شرا له ئاخری دا لایهن گری له ژینیرال بارزانی که کرابو باری ئاخربوو .

مه بهستی ئهو ئاکارو کرده وهی سوویهت پاش له نیو چوونی قاسم سی ههلو یست له بهر چاوبوو .

ههوه له کاتیکی زور عاسته م دا که "راوی کومونیسته کان" له عراق دهستی پیکرابوو ، موسکو دههات هات و چووی خووی له گهل به غدایه بیری : له ۱۴ی فیورییهی ۱۹۶۳ ، ئاگاداریک به چه شنی به یانییه له لایهن ههوال ده ره کانی روژ ئاواي رادیو - موسکو واته ئازانسری روژ ئاوايه کان بلاو کرایه وه وه (نیگه رانی خووی له به ره ی ناره حهت کردنی ، "هیژی دیموکراتیک" له عراق دا ده بری وه له بهر امهر "ئاکاری تی روژ" دهنگی خووی به رزه وه کرد . ۱۸

بو دووا روژی ئه ج جماهیر ، روژنامه ی ره سمی به عسی عراق که به دهستی تارق عهزیز بلاوده بو وه چاوه رووانی برینی رامیاری و دیپلوماسی له گهل موسکو ده کردو ، بریاری دا که : "ئیمه که کومونیسته کان زاوده که ین و ، ده یان گرین ، ته نانهت ئه وه نابیته مه بهستی ئهو ههلو یسته که له گهل موسکو ، هات و چو یه کی باشمان نه بی . پیویسته بزانه که شهزی ئیمه دژی کومونیستی ناوچه ی خو مانه ، نه ک دژی ئیدئولوژی کومونیستی!"^{۱۹} وه لامی موسکو زو به م پرسیاره دراوه که : له فیورییهی ۱۹۶۳ کمیته ی ناوهندی پارتی کومونیستی سوویهت "کوشتن و ، تیرورزی خو ئیاوی له عراقی دا مه حکوم کرد" وه رای گه یاند که ئهو ئاکاره رامیاریه وه کوشتن و ، برینی کوره گه نه مگان له عراق دا ناکامیکی گه وره ی بو حکومه تی عراق له بهر ادایه " ۲۰ .

مه بهستی دووه م ئه وه بوو ، که برینی هات و ، چو ی له بهینی موسکو و عراق دا به قازانجی بارزانی ته واو ده بوو ، وه به کییتی سوویهت گوتی ، رایه رینی
 ۲۱

نهتهوهی کورد، بزوتنهوهیهکی "دیموکراتیکی تهبعی کورده" قاسمی تاوان بار کرد که "ماف نهدان" ریگای بو بزوتنهوهی ئاکاری ئمپریالیستهکان ئاواله هیشتوتهوه. " ۲۲

له عی مهی ۱۹۶۳ روژنامهی پراودا له نوسراوهیهکی دوورو، دریزدا به قازانجی کوردهکان باسو، ههوالی چاپ کردبوو، بهلام هیندیکی تیدا هیشت بووهو، نووسی بووی که: نووسراوهکانو، چاپهمنیکانی دهرهوه، دهلین که کوردهکان دهیانهوی مافهژهواکهیان واته ئوتونومی له دانشتگی قانون دا له چوار چیوهی کوماری عراق دا دیاری بکری. وه ههروهها پراودا نووسی بووی که لهکاتی حازردا، کوردستانی عراق، یهکیکه لهههروههوهوو که وتووی ئابوری ولاتهکان. ئاشکرایه که کوردهکان بو گهیشتن بهئاواتی خویان که راست کردنهوهی بارو دوخی سهنعت، فرههنگ، زانیاریو، کاروباری کشتوکالو، هات وچوی ریگاکانه زور به تالوکن، وه تی دهکوشن که

بهمه مافهژهواکهی خویان بگن، ئینجا هاوکات لهگهله ئهوا داخووازانه بو وه دهست هیئانی حکومهتی خودموختاری تیدهکوشن، وه دهیانهوی له مافی به شهکهی خویان، له سوودو، قازانجی نهفت دا به شدارین، وه گانهکانی مهعهدهن له کوردستان دا وه دهر بخریو، تازیانیکی باشیان ههبی. " ۲۳

به شوینی ئهوه دووژمنایهتی له سهرا له ۱۵ ی ژوئنی ۱۹۶۳ حکومهتی شورهوی دهی گوت وه بو تاوان بارکردنی عراق هه لوپستهکانی دووپاته ده کردهوه، وه ههروهها رای گه یاند که حکومهتی عراق نایهوی لهگهله کوردهکان گفت وگو بکات، به راستی له بهاری کوردهکان دا "ئاکارو کردهوهی نیزامیکه به چهشنی هیتلر رهچاودهکات. " ۲۴

له ۳ ژوپیهدا دهولهتی مهغولستانی دهرهوه لهسی کریتیژی گشتی نهتهوهکان واته (دهبیری کل سازمان ملل متحد، داوای کرد که مهسهلهی "ژی نوسیدی کوردهکان له عراق" دا له سهراو، ته دبیر ئیبه له دهستوری روژدا، دابندری وه له کوبونهوهی نهتهوهکان داباسی لی بکری

یادداشتی سوویهت له ۹ ژوویه ۱۹۶۳ دا

له ۹ ژوویه، گرومیکو، وهزیری کاروباری دهرهوهی شوروهی نوسراوهیهکی له پیش بالویزی عراق دا، دانا که بریتی لهوهی بوو که پیوسته دهولتی عراق تیرابینی شهوهی هه بی که شهوه به راستی "ههزه شهو، مال ویران کردنی کورده کان له ناوچهی شمالی کوردستان ی عراقی دا، ده بیته شهوهی شهوه که دهوله تهکان، دیکه دوونیا یهش له کاروباری عراق خوتیوه ردهن" وه رووناک ی کردهوه که: "ئاکاری خویناوی" دژی کورده کان ناتوانی له عراق دا هیچ ششوکاریکی بهریته پیش، به لکو، به پیچه وانهی شهوه "دهولتی عراق" لاواز دهکات "وه. ۲۵. شهو کاروباره به دهوله ته شتعمار گهره کان ریگاده دات که به شتقلال ی عراق زهره روزیان بگهینن، وه که لکو، قازانجی خوشیان لهوه دا ده بینن" هه شهوهی رژی ش گرومیکو، بهم چه شنه نوسراوهیهکی دیکه ی به بالویزی ئیران و، تورکیه و، سوریه، داوه لهو بریار نامه ده دا "گوشت و گوشتاریکی خوتیاوی" وه ئاکاری جنایت کارانه یهکی که له باری کورده کان دا بهر یوه ده چی وه ده ری خستبوو، شو شهوهی ههروه ها رای گه یاند بوو که له "هیندی دهوله تان به تاییهت ئیران، تورکیه، سوریه دهوهی که له بابت روو داوهی هه لکه وتوو ی شمالی عراق داخوتیوه رنه دن، چون سه ره نه جامی ده کیشیتته شهوجیگایه ی که لایه ن گره کانی سینتو لهوه که لک وه رگرن وه "رووداده یهکی گه وره پیشیت"

هه ره شهی خوتیوه ردانی سوویهت

له ۹ ژوویه ۱۹۶۳ دا له سازمانی دهوله ته یهک گرتوکان دا، نوینه ری دائمی شوروهی نیکولای فیدرینکو نامیلکه یهکی ته سلیمی سه روک شورای هیمنی، کردوله بابت کاروباری رووداوهی عراق وه "گوشت و گوشتاریکی خوتیاوی که له ① په یمانی سینتو له لایه ن عراق - ایران تورکیه له سالی ۱۳۳۷ به ستراوه ۰.۴ م. ر

کوردستان " دا دهقهومی، دووا بوو، وه ههروههها قامکی لهسروهی دانابوو که دهولهتهبیگانهکان حمز خوبهتیوه ردان دهکن وه زای گهیاندهوو که پیوسته "شورای هیمنی" بهوکاره دووایی بینیی وه بهدهولهتهکان بلتی که لهومهبهستهوه بیلایهبن، وهتانهت تا ئه و زادهیه گهیشته و، ههشهی کرد کهشهگهه بیته دهولهته رۆژئاوهیهکان ئه وکارهیکهن و، خوتیوهردهن، دهولهتی سوویته بهپیوستی دهزانی بو ئه وهی که هیمنی خوئی بهپاریزی، لهوکاره دا دهخالته بکات " ! ۲۷

گۆرانی راوته دبیری سوویته

بهلام له بهرامبهر ئاکارو، کردهوهی تووندی و لاته عهربهکان دا، شورهوی ئیدی لهسازمانی شورای ئه مینهت لهبارهی مهسهلهی کورد بهگرنگی لهسهری نهرویشته. بو دووای رۆژی له کوبوونهوهی دانشتوی گشتی نهتهویهک گرتوکان دا، مۆنگولیا ی دهروهه (مغولستان خارجی) دا خووازهکی که لهبابته کوردهکان دا، دابووی، وهری گرتوه!

گۆرانی ئه و راوته دبیره زور به سووکی پیکهات، ئه وهش پتر له بهر ئه و مهبهسته بوو که دهولهتی عهراق زای گه یاند، که شهگه دهولهتی شوروی، له شورای^{۲۸} نهتهویهک گرتوکان دا لایهن گری له مهسهلهی کوردهکان بکا، زور بهی دهولهته عهربهکان، هاتو، چۆی خو یان له گه ل دهولهتی شوروی ده برن. مسکو ههروهه ها مهترسی له وه بوو که به غدا ههلوئیسستی ئه وهیه وه له وهی بگه پتی که پشتی وانیکتی دیکه پهیدا بکات وه ئه ویش به تاییهت ده بی دهولهتی چین بی.

گومان وابوو که هاوکات له گه ل گۆرانی راوته دبیری شوروی، بارزانی تین دراوه، وه ئیتر به هۆی ئه وه تهواوی ئه و داخووازانهی که شوروی زای گه یاند بوو نه ده کرا به زیوه ببرد.

۱۰ - نابهرانبهری فکری به عسیگان له بزوتنه وه که دا

له ههوه لئی نووامبری ۱۹۶۳ وه، شه ر هیمن و ئارام بوو! چوونکه به فروولاتی کوردستانی داگرت بوو، وه له کرده وه دا له شه ر پی شی گرت بوو. تالب حسین شه بیت

وهزیری کاروباری دهرهوهی حکومتی عراق لهشاری لهندهن له باسو ههوالیکی تاییهتی دا، زای گه یاندکه: "ثایا ئیمه به راستی به چه شنیک دتهووانین له گهل کوردهکان پیکبین وه زیک کهوین تا داخووازی شهوان پیکهاتی؟ ثایا ئیمه له راسته قینه دا دتهووانین له گهل دهوله تیکی سه به ستو و، سر به خوئی کورد له عراق دا که بزوی کوردهکانه پیکبیت زازی بین؟ شهوه ئاشکرایه که ناتووانین چوونکه شهوه نابیته فیدرال، به لکوشتیکی دیکه ده بی! " وه له ئاکاما ههروهها له قسه کانی زیاد کردوگوتی! هیچ بارو دوخیکی زامیاری و، نیزامی ناتووانی به زیوه بچی، مه گهر کاتی دهولت له عراق دا کاروباری چاک بی وه بتووانی له سر پیی خوئی زاوهستی!

له سه ره تای مانگی ئوکتوبری ۱۹۶۳ سه ره ئه نجام له نیوان به عسیکان دا دوو به ره کی پیشهات بالی چه پی به عس له لایهن عه لی صالح ته سه سه عدی نایی سه روکی کووماری عراق، که دووژمنی ناسر ولایهن گره کانی بوو، وه مه بهستی شهوه بوو سو سیالیستیکی فهوری بینته سه رکار، وه هه لو یستی شهوه بوکه عراق ریک و پیک بکات و، حکومت به ده ست بگریت. ئینجا بالی راستی به عس که سه ره به، تالب شه بیب وه حازم جهواد وهزیری ناو خوبوو، وه صالح سه عدی یان به "کومونیست" ده زانی، له نیوانیان دا دهنگ و چه له مه پهیدا بوو، وه له کونگره به کی به عسیکان دا له به غدا که له ۱۱ نوامبری ۱۹۶۳ له لایهن دووژمنانی سه سه سه عدی وه پیکهات بوو، سه عدی له که مایه تی دا داندرا... ئینجا له فروکه یهک داناردیان بو وولاتی ئی سپانی!

۴۸ سه عات به شوینی شهوه دا، ههوادارانی سه عدی له شه قامه کانی به غدا، له کاتیک که فرو که کانی عراقی هیرشیان برده سه رکاخی کووماری و، وهزیری بهرگری عراق، خویمان نیشان دا! به ووتهی رادیو به غدا پیاوانی "شرشادی مللی" به عس له ۱۴ نوامبردا گه شسته به غدا، وه بریتی له میشیل عه فلهق، پیشوای به عسیکان، وهژی نیرال شه مین ئهل حافز، سه روکوماری سوریه، وهژی نیرال صالح جه دید، سه روکی ستادی هیزی سوریه بوون ئینجا ههولیان دا که نیوان ناکوکی دووبالی به عسیکانی عراق له نیوبه رن، وه بارو دوخی حیزب له یهک خهت و، زییازدا، دابنن - وه تا هه ل بزاردنی "ناوچهی" نوئی له ونیوان ناخوشی ده ست هه ل گرن. شهوکه ره ته تالب شه بیب بو وولاتی لیبی دوور خراوه،

وههیندی له لایهن گرهکانی هیودار بوون که له بهینی دووجناحه کهدا بهرامبری
پیکبیت! ۲۰

سەرئەنجام عەفلقو، ئەمین ئەل حافز، بەشەرناخۆشی بەعسیکان
دووایان پێ دا، وهپێ بیانگوتن که بۆگه‌یشتن به‌قودرەت نابێ تالو کەو، پەله‌بکری
له ۱۸ نوامبری ۱۹۶۳ رادیوی بەغدا به‌نامه‌ی خۆی له‌کاتی ۶/۴۰
ده‌قیقه‌وه، زاوه‌ستاندو، زای‌گه‌یانده‌ که "مارشال عارف قودرەتی به‌ده‌سته
وه‌گرت" وه‌ئهو‌قودرەته‌ بۆماوه‌ی سالیک که‌ته‌واوی قودرەتی نـیـزامی
دوولات به‌ده‌سته‌وه‌ ده‌گریت شامل ده‌بێ. ۲۱

به‌شویتی ئەوه‌دا گه‌وره‌کانی به‌عسی سوریه‌له‌روژی ۱۸ی دا، -گیران
وه‌تاعارف به‌سەر وولات دا زال‌نه‌بوو، ئازادانه‌کران. پاش ده‌مانگ قودرەت،
پارتی به‌عس نه‌ختیک پووچاوه، وه‌ حیزب "ئه‌هه‌وه‌ن و متعادل‌بوو".

ئینجا ژینیرال تاهریحیا بوو به‌سه‌رۆک وه‌زیر وه‌ژی‌نیرال هه‌ردان ته‌کریتی
بووبه‌ وه‌زیری به‌رگری، ۸ ئه‌ندامی کۆنی کابینه‌ هه‌روا له‌ حکومه‌تی تازه‌دامانه‌وه،
دووژمه‌کانی به‌عس له‌نه‌پینی دا دوور ده‌خرانه‌وه - کاری کورده‌کان‌ش به‌پێ
ئهو‌هی که‌ریک‌وپینگ بکری هه‌روا‌ماوه

روژنامه‌کانی ئێران هاواریان لی‌بلند بوو وه‌گوتیان که "کورده‌کانی عه‌راق
هێرشیکێ گه‌وره‌یان" ده‌ست پێ‌کردوه، وه‌له‌ناوچه‌ی موسلو، خانه‌قین دا‌پاش
ئهو‌هی که‌به‌عسیکان دووژمنایه‌تیا‌ن له‌نیو‌خوی دالی‌ پهی‌دا بووه‌ هه‌روه‌ها درێزه‌ی
هه‌یه، به‌لام ساردیو، سه‌رماشه‌ره‌که‌ی زاوه‌ستاندو (وه‌حکومه‌تی تازه‌ی عارف
"کورده‌کانی بانگه‌واز کردوه" ۲۸ نوامبری ۱۹۶۳ ۲۲

فەسلى ۹

دووھەمىن ئاھەنگ (فيورييهى ۱۹۶۴ - ئاوريلى ۱۹۶۵)
ئالۆزى (بوحرانى ۱۹۶۴)

۱ - وەستاندى تەقەلە ۱۰ فيورييهى ۱۹۶۴

بەنيوى خوداي مەزىن، بەروحم .

"براينى ئىمە"

قسەى راستەقىنەى خوداي گەرەجىھان كەلە قورئانى مەجىددا
فەرموويەتى ئەوئەيە: "ئەى عەبدينە ئىوھ بزاواتان بەوئەى دەئى ھەببى! كە
مروقيكى زوحم و ھەوسەلەى ھەببى، وەبىينەوئى لە سولج وئاشتى و، ھىمنى
دەبژىن، پىويستە ھىوا دار بەروحمى خوداي بن جائە گەرھەلوئىسيان بەوجورەبوو
بولاي ھىمنى وئوشى دەژۆن وەوھك براين پىكەوھ دەژىن . "خودا گەرەيە"

وہەر وەھا لەلایەن بارزانى وە لە ۱۰ فيورييهى ۱۹۶۴ دا ھەوال دەركەوت
كە "برا" كوردەكان "وەستاندى تەقەژۆرزوو بەرئىوھەرن، وەئىمە لەگەل مارشال
عارف ئەو، بەرو، پىگگەيشتن دەچىن . ۱

ئەگەر ئەو بانكەوازە بۆگەرئەوئەى سولحو، ئاشتى بۆ كوردستان ھەقىقەتى
ھەببى، بەراستى كورد پىشوازی لىدەكات، بەلام مەسلەكە ھىستا ئالۆزە وەچارە
نوسەكە زۆر ئاشكرائىيە وە تەنيا بارزانى گوتويەتى كە حورمەتى تەققە وەستاندن
زابگرن وە "براكۆزى نەكەن" وەحكومت ھەر وەھا راو، تەدبىرى ئەوئەيە كە "ژيانىكى
عادى بگەرئىتەوھ كوردستان، وەھىمنى لەوولات دا دامەزرئىتەوھ، ئىنجا كورد
لەمافەكەى خوى لە چووارچىوھى عراق دا بەشدار دەبئت ."

دهبندری که وشه "خودمختاری" به کار نههیندرا بوو! وه به وشه "کوردستان"! په لینی نهدرا بوو، وه هیستا مهسه لهی "مافی نهته وایه تی کورد" زورباش زوون نه بووه وه بارزانی ته نیا قامکی له سر "هیمنی له ناوچه که دا" دانابوو، وه سر نه نجام دهی گوت: "خودا بۆ خوئی به شوینی زاوته دپیتری عیمه دایه!" هه ره له موژژه داعارف له سه مه سه لهی ته ققه وه ستاندن ووتاریکی زوری گوت بوو، وله سه ره له لویسته که زویشته بوو و (رای گه یاند بوو):

ه ناسینی مافی ره وای برا کورده کان... پیویسته له یاسای مه جلسی کاتی دا بنوسری.

— ئازادی ته وای ئه وه که سانهی که له بنددان، له سه ره را گه یاندنی فرمانی لی خوش بوونی گشتی،

— گه رانه وهی ته وای کار به ده سه ته کانی عیداری بوسه رکاروباری خوین.

— هه ل گرتنی باری سه ره سه ته ی تاجره کان له بابت مه سه له ی خوار د نه مه نی، وولات

— دروست کرد نه وه، ئاوه دان کردنی شمال زور به ته ده ته ی

— دانی زه ره رو، زیان به خواهن شته که کانی کی که له بنده ردا ماونه وه،

— گه رانه وهی هیمن بو وولات

ئینجا هاتو، چوپه کی که له بهینی بارزانی و، عارف دابوو، که سه نهی ده زانی به چه شنیکه، له راسته قینه دا زاوته دبیری بارزانی له وکاته بوحرانیوو گیزه لوکه یه داوه ههروه ها به دریا ئی زا په رینی، نه ته وه که دا بو کورد، وه زوژه تاله کانیکی که له وماوه یه دا رای بووارد بوو نرخ و با یخ دابندری پیویست بوو واز کات له بهر چاوبی تا نه بیته هوی ئه وه. هوانه بی تانه بیته هومی که مافه که له نیو بچی، وه پیکه اتنی ناوخو له بهین دابی.

ئه وهی که لهو. زووداوه یه دا دا ئاشکرا بووه، له پاش گه رانه وهی بارزانی له سالی ۱۹۵۸ بو عهراق، حیزبی دیموکراتی کوردستان وه مه لامسته فا نه یان تووانی کاره ساتیکی ئه وتو به زیوه بهرن که هه واییکی ریک و پیک بده نه ده ری... پاش شکانی ووتو، ویز له گه ل قاسم، که سه ره نه نجام هاتو، چوپه که به نا کوکی گه یشت بوو، هه و آل ده ره کانو، زوژنامه نووسه کان که هه واییان له کوردستانه وه بو ده ری ده نارد بی گومان له سالی ۱۹۶۳ - ۱۹۶۲ دا

واوه دهرده که ووتۆ که "بوحران گه یشتبو جیهکی عاستهم و ناسک" واته دههات له نیوان پارتی دیموکراتو، بارزانی ههلو، مهرجیکی خراپ بههست بیته. بارزانی، پارتی تاوان بارده کرد که نایهوی له گهل حکومهتی به غدایه پیک بیته. پاش فرمانی ته قهوه ستانندن له ۱۰ی فیورییهی ۱۹۶۴ دا ئه ووتتهی بارزانی که له پیش دا گوت بووی، به جوریک ئالوزی و، ناگۆکی له نیو کورده گان دا ههستی هه بو که تا ئه و زاده بهی گه یشت بوو که نزیک بوو شهزی ناو خووی کورده گان به مومی.

۲- مه به سته گانی بارزانی (مهنتقی بارزانی)

له بهر چاوی بارزانی مانای ته و او بوونی کاری کورده گان ئه وه بوو که سه بارهت به ته قهوه ستانندن، کارو کرده وهی کوردستان به جیه که دهگات. بارزانی له ووتاریک دا زای گه یاند، وه ئه و مه ته لهی له سه ره تا وه گوت: کا. برایه کیان گرت بوو، له داریکیان به ست، له و کاته دالیان پرسی، ئه هری پیاوه که چیت پی خوشه و، دلت چی ده و ئو، ئاوات و، مه به ست چیه؟ گرتو که وه لامي داوه که: "تکام ئه وه به له و داره م بکه نه وه، وه له داره که ی دیکه که ۳۰ ههنگاوی بهینه بمه سته نه وه" جاله و قسه بهی که ئه و گرتویه گوتی، کیشک چیکان سه ریان لی سو و پاو، نه ختیک زامان، وه له بهر خو یانه وه گوتیان ده به، ئه وه به هه لو یست و، مه به سته کی تیدایی وه قازانجی ئه و ئالو، گوره ده بی چ بی؟ لیان پرسی چ کا برا مه به ست له و کاره چیه؟ ۵

وه لامي داوه که ئه و کاته ش بو خو بی دهر فه تیکه که ۳۰ ههنگا و زای ده زوم و باوی لاقم ده کریت وه.

بارزانی به ووتاره که ی در یژه پید او گوتی: به راستی جئه و گرتویه گه لی کورده ۳۰ ههنگاو، بو خو بی دهر فه تیکو، هه له که و ته تیکه، وه ئیستا که هیم نیکو، ئاشتیک بو ئیمه وه، به غدایه ها توته پیشی، پیویسته که له کی لی وه رگری.

له زووان گه ی میژوو نووسو، و، میژو و ناسیکی کورده به نیوی عسمهت شه ریف وانیلی ئا و اچا وه زووانی کرده، زی نیرال بارزانی ده بی به چه شنی گه وه ره ترا شیک ئه وه ی زه چا و کات دهللی "هیزی ئیمه له سه ره سه وه ی نه ته وه ی کورد به حسیب دی و،

ههستی‌ههیه، به‌لام‌پاش دووسال شه‌ پپووسته شه‌که‌رت نه‌ته‌وه‌که‌مان له‌سه‌روه‌ی هه‌یه که قه‌رار‌بگری!

دوونه‌قلو، دووشکل که بارزانی راوته دبیری له‌سه‌ربوو: پاش دووسال شه‌ به‌تایه‌تی پاش‌زه‌ره‌رو، زیانی هه‌وه‌لین شه‌ری کورده‌کان له‌گه‌ل به‌عسیکان خه‌لکی کورد هیچ تووانائی‌و، قودره‌تیکی وه‌ده‌ست نه‌که‌وت روزنامه نووسیگ که به دووای چه‌ندانگ ته‌ققه‌وه‌ستاندن چۆته‌کوردستان شه‌واده‌گیریت‌ه‌وه ته‌نانه‌ت له‌کاتی ته‌ققه‌وه‌ستان دا واته له فیورییه‌ی ۱۹۶۴‌وه: "ته‌وای دپیه‌کان‌و، زیگا باشه‌کان که بوشاری سوله‌یمانی ده‌چی به‌بومی ناپالم، سوتان‌دراوه له‌نیوچوون.

ئینجا خه‌لکیکی که له‌ئاوایه‌کان مابوونه، له‌کوخه‌کانیکی که له‌داروچرپی و گه‌لای‌دار دروست کرابوون ده‌ژیان. له‌نیوان ۵ مانگ‌دا ۳۰۰۰ ئاوه‌دانلی‌له ناوچه‌ی کوردستان دا له به‌ین‌چوو، وه‌سه‌دان خه‌لکی دپیه‌کان هه‌لوه‌داو، ئاواره بیون . . . "

سه‌ره‌نجام وئا‌شکرابوو که: ماندوو‌بیوون، پی‌ته‌فاوته، ده‌گونجی بلین باوه‌ریان نه‌مابوو:

دوو هه‌م ته‌ققه‌وه‌ستاندن له‌گه‌ل عارف، وادیاره به‌و نه‌تیجه‌یه‌ده‌کات که بارزانی راوته‌دبیری شه‌وه‌یه که په‌لاماریکی بو‌سه‌پارتی دیموکرات وه بو‌سه‌ر شه‌وه‌که‌سانه‌ی که‌ده‌رووبه‌ری‌ویان گرتووه به‌ری، له‌راسته‌قینه‌دا ده‌گوتری که هه‌لوئستی عارف له‌گه‌ل‌پاو، ته‌دبیری بارزانی یه‌کتریان گرتۆته‌وه وه‌ک که عارف حیزبی تاوان‌بار کردبووکه: "ئهن‌دامانی حیزب، که‌ده‌رووبه‌ری بارزانیان گرتووه، بیریتین له‌سیخورو، خه‌به‌رچین‌و، پیاوه ئمیریالیسته‌کان . . . جابه‌راستی بارزانی‌ش وه‌ک ئیمه‌ ده‌یه‌وی کسه‌پارتی دیموکرات له‌نیو‌به‌ری!"

۳ - جیباوازی له‌به‌ینی‌پارتی دیموکرات و بارزانی

باش‌زه‌ره‌ی کوودتای نوامبری ۱۹۶۳ که حکومه‌تی عراق به‌راستی له‌رو، لاوازو، بی‌هیز‌ببوو، پارتی دیموکرات پی‌له‌سه‌ر درێژه‌پیدانی شه‌ر ده‌چه‌قاند،

تا کۆ دهولتهی رازی بکات که لهسهر میزی ووتو، و یژدانیشینی، وه ههروهها لهومهسهلهش دزدونگ ببوو که بهبی شهوی مهسهلهی (ئوتونومی) یان "لامهرکهزی" حمل کرابی، بوچ دهبی بارزانی بهتهققه وهستاندن رازی بووبیت. حیزب پیی وابوو که لهبهینی بارزانی - عارفدا لهووتو، و یژیکی نهینی " دادهبی پیگهاتنیک بهدی هات بیت.

جهلال تاله بانی له ۲۲ی فیورییهی ۱۹۶۴ له کونفراسی رۆژنامه نووسهکان که لهشاری رانیهدا بهر یۆه بردبوو وههاوبهشی تیدا کردبوو، وای گیراوه که بارزانی باسی شهوی نه کردوه که چهشنه پیگهاتنیک لهگۆرئ دابی. بهلام ههوال بهری رۆینر رای گه یاند که له ۳ی مارس ۱۹۶۴ دا بارزانی گوتویهتی که پیگه یشتنیک بهر یۆه بردراوه!^۱

وادیار بوو که پ. د. ک لهسهر مهسهلهی هیزی کوردستان لهگهل بارزانی پیگه یشتبوون.

لهتیلی گرامیک که له رۆژی ۲ی مارس ۱۹۶۴ دا کرابوو، بارزانی لهسهر مهسهلهی هیزی نیزامی بهراشکاویوه که زیاتر مه بهستی برینی ووتو، و یژه که ببوو، پیی چهقاندبوو، وهگوت بووی که:

"کاتیک هیزی حکومت بیهوی که دووباره بیتهوه شهومه لهبندانهی که لهزیر چاوه دیری حیزبه، ئتر ئیمه هیچ چهشنه یارمهتیک ناکهین، وهته نانهت وای لی دی که بکیشیته شهری بهینی ئیوهو، ئیمه، بهکورتی ئامادهی شهوه ببی — لهگهل پ. د. ک به شهری ۱۰.

پاش که یشتنی ئهوتیلی گرامه که بهراستی هه ره شو، گور ره شی تیدا بوو، ۶ ئه ندامی پولیت بورو (ئهن دامانی دهفته ری رانیاری - وه رگیر) وه کمیته ی ناوه ندی لهگهل بارزانی لهشاری قه لادزه، چاوی کورتنی کیان بهههست هیئاوه ووتو، و یژیکیان کرد. له مارس ۱۹۶۴

زینیرال بارزانی هه میسه (هه ره شه) ی له حیزبی دیموکراتی کوردستان ده کرد وه دهی گوت که پیی یسته له "سه روک" فه رمان به رن، چونکه به راستی (کوردی ناساندوه" وه مروفی سه روکی هیزی کوردستانه، وه نابی "سه ر کرده کانی پارتو، زا به ره کانیان" قازانجی خه لک له پیئاوی قازانجی خویان بنین!
لهئاخری مانگی مارس دا پاش کۆونه وه یه کی نیزامی (کنفرانس) ی

سەروکەنیزامیکانی کورد، بارزانی، عومەر مستەفا وە عەلی عەسکەری لەسەر کار لابرد، بەجێی ئەوان سەرھەنگ ئەکراوی، وە نووری مەعروفی دانا. ۱۱

۴ - کونفرانسی پارتی دیموکراتی کوردستان (۹ - ۴ ئاویری ۱۹۶۴)

پاش ناکامی و شکانی ووتو، وێژ لەگەڵ بارزانی، سەروکەکانی پارت راو، تەدبیریان هێنا سەرئەوێ که بارزانی دەیهوێ که "حسیبی خۆی لەگەڵ راپەڕینی کورد، جودابکاتەو" جابۆ پێ ژاگەیشن بەومەسەلەیه لە شاری ماوەت، لە ئەندامانی دەفتەری رامیاری، ئەندامانی کمیتە ی ناوەندی، وە هیندی لـــ ئورگانهکانی دیکە ی کورد وەسەرانی نیزامی حیزب، کنگرەیهک پیکهات، تالە بارە ی تەسمیمی بارزانی، وەتەققە زاوستان زاوتەدبیربەکن، ئینجا پ. د. ک. لە ۱۶ لاپەران دا که بەچەشنی بەیان نامەیهکی دوورو، درێژ ب زمانی عەرەبی بوو وە بەنیوی بەیانیهی ((پیک هانتی عارف - بارزانی ژیبازیکی راستەقینە ی ناشتی خووازانەیه یان پەیمانیک ی کاپیتولاسیون ؟" لە ۱۹ ی ئاویری ۱۹۶۴ دابۆ خەلکی بلاو کردەو. سەرئەنجام لەو بەیان نامە دا بارزانی بەوانە تاوان بارکراوو:

- ئەوتەققە وەستانە هیچ کەلکو، قازانجیکی بو کوردەکان تی دانیه، چونکە هیچ باسی داخووازهکانی کوردەکان ی نەکردو.

- ئەوتەققە وە ستان دندە بەقازانجو، سوودی حکومەتە.

- بەگەراندەوێ هیژی نیزامی بو کوردستان وە دانانی ئیدارەکان لە ناوچە کەدا بێ شک و گومان دەست دەکن بەگرتنو، لەبەندی خانەکردنی، پارتی کانو، ئەفسەرەکانی

- بێ گومان ئەو تەققە زاوستانە مانای تەواو بوونی شوژش لە کوردستان دایە و اوەدەردە کەوێ که بەو کارە ی بارزانی که زورکاریکی پزله مەترسیه، راپەڕینی کورد بۆلای نابوودی دەکیشتی " جامە بەست بە مەیه که حیزبی دیموکراتی کوردستان خەباتی خۆی لەسەر ژیبازی راستەقینە ی خۆی دژی کردەوە که ی رامیاری بارزانی، کە مەترسیکی گەورەیه درێژە پێ دەدا، وە هیوادارە کەلە

ئاگاما سه ركهوئى وه بارزانى ش بؤسه ر زببازى خوئى بگه ر ئه وه . ۱۲
 پاش كنفرا نسى ماوه ت ، پارت به پئوئى ستى زانى كوژىگ بنئير ئه لای بارزانى
 وه نه تىجه مى كارى خوئى پئى را بگه ئىنى . بارزانى وه لامى نارد كه كارى كنفرا نسى
 ماوه ت بئى قانوونيه ، چوونكه سه ر كرده ی پارتى لهوئى دا حاز نه بووه ! وه پئى شى يارى
 كرد كه كنفرا نسى كى ديكه له شارى قه لا دزى به ماوه ی مانگىگ بگيرئى . . .
 به لام ده فترى سياسى پارتى ديموكرات شه كو بوونوه وه ی زهد كرده وه
 وه زای گه ياند كه كو بوونوه وه يه كى كه له زير سايه ی چه كداره كانى بارزانى پئى ك بئى ت
 ناتووانى كه لكى لئى وه ر گيرئى . ۱۳

له هه وه لئى مانگى ژوئن دا كو بوونوه وه يه كى پ . د . د . ك له ئه ندامانى راميارى
 وه ك برايم شه حمهد ، وه عه لى عه بدوول لا ، وه ئه ندامانى ده فترى راميارى ، وه
 عه زير شه مزىنى (نه وه ی سناتور عه بدوول قادر) نايبى ئه ندامى ده فترى سياسى
 به نيوئى ئه ندامانى زىك خه ر بؤ چاوبى كه وتنى بارزانى چوونه شارى قه لا دزى .

۵ - گوفتو ، گوئى بارزانى له گه ل تا هريحيا (له سه ره تاي ژوئن ۱۹۶۴ د)

سه ره ئه نجام بارزانى چاوه ژووانى وه ی ده كرد كه چاوبئى كه وتنى كى له گه ل
 تا هريحيا سه روك وه زيرى عراق بكا . ئىنجا له و چاوبئى كه وتنه دا شه مه تر سبه
 هه بوو كه بارزانى تا شه زاده يه بزوا كه بلئى : " من خاكى عراق به جئى دئلم ،
 وه له وه پتر ناتووام " ۱۴

به راستى پاشه ژوئى تالى بارزانى هه ر له لايه كئوه نه بوو ، وه له وه ئاخريانه
 داده هات هه ل په سيژدرئى ، ته نيا بئى نئته وه ، هه ل په ساردن و ، دووژمنايه تى
 له گه ل كوژدى ئىران و تورك ش ، له لايه ك . ديكه ه ه ه ه . هه هه هه هه .
 ۱ "زى نيرال دوگول گوئى خوى له بانگه وازه كان كه ر كرد بوو ، ئىنگليس
 وه مريكا ش مه به ست به قازانجى نه فتى خوئيان ئاگاداريان له عراق ده كرد ،
 ته نانه تى شه ره وه ش له و با به ته وه وازى لئى هئنا بوو !

له نئووخوئى دا ، بارزانى له گه ل سه روكه كانى پ . د . د . نيوان ناخوشى
 لئى وه ده ركه وتبوو : سه ره ئه نجام عه لى عه بدوول لا ، ئىرايم شه حمهد ، وه جه لال
 سه روك گومارى وه ختى فه را نسهم ر

تاله‌بانی خویان بو چاویبی کهوتن لهگهل تاهریحیا ئاماده دهکرد، بهلام مهلامستهفا، نهی دهویست جگه له جهلال تاله‌بانی کهسی بوووچاوپیکه وتنه لهگهل بی، تنانته بوویش رازی نهبووو، زور بهلاسا ریوه ئهوی دهسه‌لماند! . جاله وهخته ناسکه‌دا ۲۰ دهزگا جیپ حازر کرابوو، وه‌بارزانی لهگهل شیخ لهتیف، صالح یووسفی، عهزیر عهقرای، وههیندی له گهوره‌دهره بهگه عهشیره‌ته‌کان سازبوونو، چوون بو لای ناوچهی خاله‌کان که‌نزیک به‌رائیه‌بوو، که هر دوک لا بهیه‌که‌وه‌بگن .

چاویبی کهوتن به‌جی‌هات، پاش‌ئه‌وهی که‌بارزانی کاتیگ له‌سه‌رقه‌ستو، مه‌به‌ستی حکومهت زویشتو، گوتی: "ئیس‌تا که مرۆقه‌کان له‌کاتی حازر دا له‌گهل سه‌روه‌که‌کانی کورد له‌ووتو، ویژدان که نوینهرانی نه‌ته‌وه‌کن به‌راستی لی‌زه دابه‌ته‌واوی دیاری کراکه حیزب ههل په‌سی‌ردراوه .

بهلام زور زووکات که‌وته‌مه‌ترسی وکاتی ناسکه‌وه، ده‌نگ بل‌ندبوو، وه‌نیوان ناخو‌شی په‌ییدا بوو: جگه له دوکتور فیلوجی که‌مدیری کاروباری وه‌زاره‌تی ده‌روهی عراق وه‌چاپه‌مه‌نی بوو، ئه‌وانی دی هه‌موویان که‌نیزامی‌بوون پێیان خوش‌بوو که‌کاره که سه‌رنه‌گری وه‌شه‌ر له کوردستان دا هه‌لائی سیته‌وه، وه به‌پێچه‌ وانهی ئه‌وان دوکتور هه‌لو‌یستی ئه‌وه بوو که‌مه‌سه‌له که له‌زیگی رامیاریه جی به‌جی‌بیت!

له‌ئاکام دا پارتهی دیموکراتی کوردستان به‌و نه‌تیجه‌یه‌گه‌یشت که له‌سه‌ر ئه‌سلی مه‌سه‌له باس بکری وه‌ده‌ری‌بری که پیویسته چه‌شنی ئوتونومی ئیداری له کوردستان دا وه‌دی‌بی .

بهلام تاهریحیا له‌و پێش‌نیاره تووره بووگوتی: "ئهو داوایه به‌مانای جو‌ی کردنه‌وهی ناوچهی شمالی عراقه، له‌ولاتی عراق!" ۱۶

ئینجا سه‌روک وه‌زیر داوا‌ی ئه‌وه‌شی کرد که پیویسته حیزب دیموکرات، وه حیزبه‌کانی دیکه هه‌موو‌بروو‌خین، وه‌هه‌روه‌ها ژینیرال‌هانی خه‌ماس سه‌روکی دووه‌می ده‌فته‌ری ناوه‌ندی حیزبی به‌عس رای‌گه‌یاند که پیویسته ته‌ه‌واوی ئه‌فسه‌ره کو‌مونیسته‌کان، وه زووناک بیرانیکی که‌کاتی تیگ‌شکانی شو‌رش‌ی قاسم هه‌لاتووونو، پالیان وه‌کورد‌ه‌کان داوه، به‌مان‌ده‌نه‌وه!

حیزبی دیموکرات وه‌لامی داوه، ئه‌و‌کاره وه‌ختیگ ده‌کری که فرمانی

لی بووردنیکی گشتی له لایین دهوله تهوه له سه رتاسه ری وولات بلاویته وه، وه به زیوه ببرد ری، ده نا ئه وکاره واهه تالووکوه، لاپله سه نی نابی!
 به شوینی ئه و قسه دا سه روک وه زیر دژی ئه و مه سه له یه شه دهنگی خوپی ده بری، رای گه یاند که ئیمه له ماوه ی سی سال دا له هه لبژاردنیگ دا که دانستگهی پاسای نه ته وایه تی به زیوه ده ببرد ری، قسه ی لی ده که یین!
 سه رنه نجام پاش ئه و هه موو گفته و گوپی که له زانیه کرا، به بی ئه وه ی که نه تیجه یه کی الی وه ر گیری وه رای یه کتر به سلمینن، کو بو ونه وه یه که پاش شه ودره نگیگ، بلاوه ی کرد دوو کوره که هه ر کامیان زیی خویان دا گرت و، له یه کتر جودا بو ونه وه.

"دوکتور فیلوجی مودیری وه زاره تی ده ره وه ی عراق له سه ر ده می ئاخری ووت و، ویژه کادا گوتی که به راستی کورده کان داوای مافی گشتی نه ته وایه تی ده که ن، وه ئه و مه سه له یه شه له به ر چاوه ی حکومه ت زورگرنگه، وه ئیمه ی له مه ترسی هاویشته وه.

۶- برانی هات و، چوله گهل پارتی دیموکراتی کوردستان

جهنگه ی ئه وه بوو که ده هات هات و، چۆی کورده کان له گهل حکومه ت ببرد ری، بارزانی شه هه ر به و بو نه یه وه وه که له پیش دا هه رشه ی کردبوو له گهل پارتی دیموکرات نیوان ناخوشی لی په یدا بوو، وه هات و چۆی بری.
 حیزب به وه ی رازی ببوو که کو بو ونه وه یه که له باره ی پیگ هاتنه وه که ی دا به زیوه ببرد ری، له ۲۵ مانگی ژوئینی دا زاوته دبیره اته سه ره وه ی که^{۱۸} کو بو ونه وه یه که به بی ئه وه ی که لایین گری له هیه چ کامیان بکات، به زیوه ببرد ری، به لام عیستا که شه نزان درا که له و کاته دا که ده هات ئه و کو بو ونه وه یه پیگ بییت، بوچی بارزانی عه لی عه بدوول لاوه عه زیز شه مزینی گرت و، ته نیا برایم شه حمه د تووانی له و کونگره یه دا به شه دار بییت.

له هه وه لی مانگی ژوئیه ی ۱۹۶۴ دا بارزانی له گهل ۹۰۰ مروف نوینه ر له شاری زانیه دا له (شه شمین کونگره) هاو به شی کرد، به لام شه ندامانی سه روکی زامیاری ناوه رووکه ی حیزب له کونگره که دا هاو به شی یان نه بوو. وه ده نگ

وباس وابوو که بارزانی چهشنه "کودتا" یهکی له نیۆ کوردهکان دا بهر یوه بردوووه . ئینجا بهو جووره ۱۴ ئەندامی کمیتهی ناوهندی پارتی دیموکرات له لایهن ئەندامانی کۆنگرهی زانییه به بیانوی "چیۆتی لهکار هاوشتن و، خووار رووشتن" له پارت دوورخرانهوه، وه بو بهر یوه بردنی رامیاریکی تازه ۵ ئەندامی دیکه که یهکیان به نیوی حهیب کهریم سی کریتی گشتی، وه ئەوی دیکه به نیوی دوکتور عوسمان بوو ههل بژاردان .

دهفتهری سیاسی حیزب که له لایهن ئیبرایم ئەحمدهوه ئیداره دهکرا، ده ری بری که بارزانی "ههروه ها لایهن گری له ده ره به گهکان دهکا، وه خو بی به سه روک عه شیرهت ده ناسی) وه رادیو که شی نیوی "کوردهکانی پیش مهرگهیه" بهو هه لستانه نیوان ناوخو شی و، هات و، چۆ له نیۆ حیزب و بارزانی زیاتر بوو . هه واییکی هیزی نیزامی رای گه یان دبوو، که هیزی ئیبرایم ئەحمده، وه جهلال تاله بانی گومان، وایه که له ۱۰۰۰۰ پیاو پیش مهرگه پتر نه بن، له کاتی که دا، ۱۵۰۰۰ تا ۲۰۰۰۰ پیش مهرگه لایهن گری خو یان له بارزانی ده بر یوه له نیۆه راستی مانگی ژوییهی ۱۹۶۴ دا هیزی گه و ره ی ژینیرال بارزانی به سه روکایه تی کوره که ی خو بی عوییه دیلا، هیرشی برده ناوه ندی ماوه تی، حیزب وه له رۆژی ۱۷ی ژوییه دا که کونگره ی پارت کۆبوونه وه یه کی هه بوو، به ره نگاری یه کتر بوون، وه سه ره نه جام لهو به ره نگاریه دا پیاویک کۆژراو، چه ند که سیکش بریندار بوون ۲۱۰

۷- برایم ئەحمده له ئیران :

سه روکهکان و، ئەندامانی دهفتهری رامیاری پارتی دیموکراتی کوردستان عهراق، وهک برایم ئەحمده، جهلال تاله بانی، عومره مستهفا، عه لسی عه سه که ریو، حلمی شهریف، بو ئەوه ی که له شه ری بهینی کوردهکان دا خو بپاریزن وه یان پیا یان وابوو، که له ئاکام دا له خه بات خو بکی شه نه وه، په نایان بو ئیران هیئا . دوو ئەندامی دیکه یانی عه لی عه بدوللا وه ع"زیز شه مزینی، له لایهن مه لامسته فاوه له به ندرکرا بوون، وه نوری شاهه یس له ئنگلیس دیترا .

جهلال تاله بانی له وه ی خاتر جه م ببوو که له لایهن ئیرانه وه، تووشی گیچه -

لیکناپی .

ساواک ههروهها بهنیگه رانیوه چاوه دیری لهو کوردانه ده کرد که له سنوورهه، زه خه نه کهن وه ههروهها ئاگاداریکی تهواوی له په نابهره کان ده کرد، وه همولی ده دا که "گومونسته کان" تییان دا زه خه نه کهن . "تهوهاته بوئیران تهوهندی نرخو، ئه رج هه بوو که ئیران لهو بابه تهوه دژی عراقو، مسرئه و کوردانه بلاوینته وهو، ده ستیان به سهر سهری دابکیشی . ۲۲

ئینجا هه رچیک بی جهلال تاله بانی هاته تاران ی و له باره ی هاورییه کان و، به سهرهاتی، وان له گه ل سه رو که کان گفت و گوئی کرد .

کورد هکانیکی که له گه ل جهلال تاله بانی بوون له هه مه دان دامه زرا بوون، بارزانی دژی هاتنی تهو کوردانه دهنگی خوئی ده ربزی، وه هیزی ئیران له گیانی کورده کان ئاگاداری ده کرد .

سه رو که کان و، نه دمانی ده فته ری رامیاری کورده کان تاکاتی دووباره ی شه ر له ناوچه ی کوردستان ی عراق دا هه ر له ئیران ما بوونه، واته تا سالی ۱۹۶۵ و ه پاشان هاتنه وه تهو ناوچه یه ی که له زیر چاوه دیری بارزانی دابوو .

ئینجا جهلال تاله بانی، عومه مرسته فا، عه لی عه سه کری و حه لمی شه ریف بو جیگای خو یان چوو نه وه، جی گیر بوونه وه . ۲۳

۸- سه ره نه جامی بوحرانی سالی ۱۹۶۴

بیرینی هاتو، چو ئی سیاسی له نیوان حیزبی دیموکرات، وه بارزانی، وه هاتنی پارته یان بوئیران زه ره رو، زیانیگی گه وه ی بو را په رینه که بوو .

به راستی گهنجو، زووناک بیره کانی، دهسته ی برام ته حمده، جهلال تاله بانی، زورباشی یه کتریان گرت بووه، و، له یه یه کتر کو بوونه وه، پاش ئه بوحرانه، نیوان ناخوشیه وه پاش "زه چاوو کردنی سیاستی ناوگار" یانی له نه پینی دا خه بات کردن، له حه قیقه ت دا بارزانی ته نیا ما بووه، وه ته نیا لایه ن گر هکانی وه فادار بهوی، ده ور و به ریان گرت بوو، که ته وانیش، کاردانی و، شه رچی ته و تو یان نه بوو: پاش سالی ۱۹۶۴ له پ. د. ک دا مرو فیکی وا که ئه دئیلوگ بی، وه کارو، باری حیزب به ریوه به ری وه یان بیرو رای ئوتونومی، یان فکری

سهر به خوئی له کوردستان داهه بی، نه بوو.

کاتی سالی ۱۹۷۰ به تاییه تی سالی ۱۹۷۴ ژووناک بیره کانی کورد که له که نار شوژی بارزانی کو بیوونه وهو، جه موره یان به ست بوو، بارزانی یان نهی ده ویست که له فکری عوان که لک وقازانج وه رگری، وه یان له بهر تهنگ نه زه ریو، به دگومانی خوئی وه به شان قهست شهوکارهی نه ده کردوه سهری به سهر قاپیلیکی خوئی داگرت بوو.

ئینجا برام شه محمد وه جه لال تاله بانی ده یانه ویست که شوژی کورد، له "کانگایه کی هاوکاری راسته قینه." به شداری، به لام وه که گوترا له پاش سالی ۱۹۶۴، بارزانی ته نیامابوو، بارزانی هیچ کاتیک سه روکیکی دیکتاتوریه ژمارنه ده هات، به لام ده سال پاش، واته له ساله کانی تالی و ناخوشی دا سالی تالی ۱۹۷۳ - ۱۹۷۵ وه، که س راو، ته دبیری له خووه نه بوو، ته نی س س که س هه موو شتیکیان له نه بیی دا به ریوه ده برد که بریتی بوون له: ژینرال بارزانی، ئیدریس وه مه سعود.

که سیک نهی ده ویرا له بهرانه بر بارزانی دا ووسته ی لی بی، ته نانه ت له کاتی تیک چوونی راهرینه که شی دا مروقیک نهی تووانی دهنگی له به ره وه بی وه یا سه ربلند بکات.

ده گونجی که بگوتری که بارو، دوخی کی که له سهر شه ستوی کوری برام شه محمد، جه لال تاله بانی داندرابوو مه سئولیه تی که م بوو: به راستی کولانه یه که نه بوو که له ویرا تیشک و رووناکایه که بیته ژووری، یانی له وشکانه و، ناهومیدانه ی که بارزانی هینابوو به گوری، کورده کان رزگار بکات. شه وه ش به چاکی ژوون نه بو ته وه که چ که سیک بوته باعسی شکانی و، برینی رامیاری له نیو پارتی دیموکرات و، بارزانی، چوون هه ری که یه کیی تاوان بارده کات. به لام شه وه ی که به چاکی دیار بوو، بارزانی بوخوئی ته وای باری مه سه له ی کوردستان ی له راهرینه که ده له هه وه له وه به کوله وه گرت بوو، که ره تی هه وه له که له هیزی عراق شکاو، ژووی له خاکی ئیران کرد، جا پیویست بورزانی هه تا ئاخیر شه وباره گرانه ی هه لگر بی و، بی که یینیه مه قسه د.

سه ره نه جام سه رو که کانی حیزی دیموکراتی کوردستان له سال ۱۹۶۴ هه ره وه تاوان بار کران که حیزی کومونستی عراق شه وئی شبتاهه تی که له

سالی ۱۹۵۹ - ۱۹۶۰ کردی و تنانمت بهووتی بارزانی گوناحیان له بهرچای بارزانی پترشبوو.

۹ - سهرسختی بارزانی لهگهل بهغدا

شهمین کونگره‌ی پارتی دیموکرات کهپیگهات، لهبارهی برانی هات و، چوی پارت لهگهل بارزانی سرۆکی قهدیمی بوو، وهههروهها زووبهرووبوونی پارت لهگهل بهغدا، وله ئه‌نجام را که یاندنی یادداشتی مه‌سه‌له‌ی مافی نه‌ته‌واپه‌تی کورد به‌چه‌شنی ئوتونومی و، گه‌زانه‌وی کاربه‌ده‌سته‌کانی ئیداری ناوه‌ندی بو خه‌تتی ئازادی، وه‌ژاو، ته‌دبیرله‌کاتی سه‌لماندنی بیره‌وه‌ری ئوتونومی حکومت بوو.

هاوکات لهگهل ئهو ئاکارانله کونگره دا ته‌سمیم‌گیرا که له مه‌سه‌له‌ی مارکسیسم - لنینیسم بکۆل نه‌وه، به‌لام له‌به‌رنامه‌ی دائیدی باسی لی نه‌کری.

له‌ئاخروئوخری سالی ۱۹۶۴ دا که بارزانی و، داروده‌سته‌که‌ی وه‌هه‌روه‌ها ژابه‌ره‌کانی ده‌فته‌ری پۆلیت بورو (ده‌فته‌ری سیاسی) ته‌نیا له بی‌روزی ئوتونومی دا بوون وه‌ داواکه‌یان له‌و مافانه‌ی ژیره‌وه‌ بریتی بوو:

ناقمی شو‌رشیگری "مه‌جلس"ی کوردستان له ۵۰ ئه‌ندام بریتی بن، - هاوبه‌شی و، ئیداره‌کردنی راسته‌قینه‌له "کابینه‌ی وه‌زیره‌کان دا"
ئینجا جه‌لال تاله‌بانی و، هاورییه‌کانی له‌وه‌تاغیکی ساده‌ی ده‌فته‌ری دابوون، وه‌ چاوه‌ژووانی کاروباره‌که‌یان ده‌کرد. ۲۵

۱۰ - چه‌وزه‌ی کورد:

له‌ئاخری ۱۹۶۴ داژی نیرال بارزانی هیژی له‌ته‌واوی ناوچه‌ی کوردستان دا هه‌بوو، وه‌ ئه‌وه‌هی‌ره‌ش تا سال ۱۹۷۵ هه‌ر به‌رده‌وام ما‌بووه.

بارزانی له‌سنووری ئی‌یران و تورکیه، له‌ناوچه‌ی خانه‌قین را به‌ دریاژانی و، پانائی مه‌له‌به‌نده‌هیژی هه‌بوو، وه‌هه‌روه‌ها له‌ رۆژه‌لاته‌وه‌ تا زاخۆ، وه‌ له‌ رۆژئاواوه، له‌سنووری تورکیه - سوریه له‌لایهن هیژی بارزانی به‌رگری لیده‌کرا،

ئهو سهرزه مینه نزیك به سی و پنج هزار کیلومتری چوار گوش دا بریتی بوو .
 مهلبه بنده که دووبه شوو، یه کیان مهلبه ندی بادنیان که له ژیر چاوه دیری
 وهیزی ئەسه د خو شهوی بوو، وه ئەوی دی بریتی بوو له کانگای هیزی بارزانیسی
 که له بهشی ژۆهه لات دا، یانی له قهراغ ریگهی به ناوبانگی هامیلتون بوو .
 له شهاره گانی کوردنشین، وهک سولهیمانی، کهرکوک، ههولیر، ئاکرا،
 ده هۆک، زاخۆ، هیچ کامیان له مهلبه ندی بهرگری دا نه بوون، ئینجا نیوهی
 ژمارهی دانشتوانی کوردی عراق که نزیك به یهک میلیون کهس بوون، له ژیر
 چاوه دیری کورده ناسیونالیسته کان دا بوون . ۲۶

به راستی له سنووری بهینی عراق و تورکیا وه ههروه ها له سنووری ئیران
 و عراق دا له سی به شان به شیک له بهر حوکمی به غدایه دا بوو، وه ئەوی دیکه
 کورده کان به سهری دارا ده گه یشتن .

ده گونجی بلین که بارزانی تا ئەو راده یه دهستی ده رویشت و، حکومه تی
 ده کرد که له سه روک وه زیریک زیاتر بوو . که به راستی وهک پادشایه کی بی تاج و ته ختی
 کوردستان بوو .

به حه قیقه ته وه کورده کان له سه رده می حکومه تی ئەفسانه ی به درخانه وه، وه
 له ته واوی راپه رینه گانی کورد به در یژائی میژووه، تا ئەو کات و، زه مانی بارزانی
 که دهستی ده رویشت نهی تووانی بوو، ده وره یه کی ئەوتو دیتتی واته به و
 جو ره ی له بارو، دوخی سیاسی و، جوغرافیائی و، . . . ستراتژیکی وه که لک وه رگری .

فەسلی ۱۰

شەری عارف (ئاوریلی ۱۹۶۵ - ژوئنی ۱۹۶۶)

داگیرسانەوی شەرق و دەستوری مارشال عارف دژی ژینیرال بارزانی، دەبیته هوئی ئەووە کههات و، چۆ لەبەینی هەردوک لایان دا بێردی. ئینجا تەققەووە ستاندنیگ لەفیورییە سالی ۱۹۶۴ دا بەرئۆبەردرا، بەلام نەزان دراووە چون بوووە.

دەبی بگوتری که لەپیش ئەووەی دا که شەرەکه دەستی پی بکریتهووە، لە لایەن هەردووک لایە، بەیان نامە، نووشتاری خەبەری، یادداشت وە جار جار تەققە لە یەک کردن ئال و، گۆردە کرا. لە ۱۱ ی ئۆکتوبری ۱۹۶۴ دا بارزانی نووسراو یەکی بە حکومەتی عراق دا.

واتە لە ۲۴ ئاوریلی ۱۹۶۴ دا داخووازه کانی دووپاتە کردبوو بە

کورتی لەبارە ی دانانی یاسای مجلسی عراق وە تیدا گونجاندنی مافی نەتەواپەتی کوردەکان وە مەسەلە ی ئوتونومی، دووابوو، وە مادە یەکی نیزامی که لەبەینی هەردوک لادا گوترا بوو، وە بیری هیئا بوونەووە. هەر وەها رای گەیاندبوو که هیزی کوردەکان لەوکات و، وەختە دا پتر لە ۲۰۰۰۰ کەسن، پیۆیستە ئەو هیژە که ئیستا که کوردستانی دە پاریزن، بیپتە هیزی نیزامی بەنزم و، تەرتیبی و لاتی کوردستان.

لە دیسامبری ۱۹۶۴ دا لەبەینی پیش مەرگەکان، وە هیزی نیزامی عراق لەناوچە ی چەمچە مال، بەرنگاریک ژووی دا. هیزی عراق دە یهویست که بەزور ناوچە ی بەندیخان وە خانەقین، لەژێر دەستی کوردەکان بی نیتەو دەری، بەلام

هیستا، شهر به چاکی دهستی پی نه کرابوو.

لهژانویهی سال ۱۹۶۵، عهبدوول حمید سوبحی وهزیری داخله (ناوخو) ی عراق رای گه یاند که حکومتی عراق، دان به سهر مهسه لهی هیزی کورد، دانانی، به لکو دهیه وی که چهک وئه سهله کانیشیان دابنن، وه هرگز و هرگز له گهل کورده کان ووت و، ویژ دووپاته ناکاته وه، عینجا ئیمه ئاگاداری ده دین که عراق نه "هر ئیستا، به لکو له داها توش دا" پی له مهسه لهی ئوتونومی کوردان نانن وه نای سه لمینی، جابه وچه شنه وادیاریوو، که ئاسوی کوردستان تاریک ده بی وه هات و، چو ده بر دری.

۱ - سه ره تای دووژ منایه تی

له مانگی ئاوریلی ۱۹۶۵ دا هیزی زری پپوش و تانکه گانی عراق له شاری سوله یمانی ههل پیرژانه سه ره خلکی، وه ۶۰ که سیان کووش، سه دان که سیان بریندار کرد. ۳

به وجوره شهر ی عارف دژی خه لکی کورد، دهستی پی کراوه هیزی نیزامی عراق له وشه ره دا دهیه ویست کورده کان بشکینی وه تاسنووری ئیران و، تورکیه به ره وپیش بزروا، له چند هه وتوو ان دا پیش مرگانی کورد له نیوه هل گری وکاری کوردستان یه ک سه بکات. عراق هه ولی ده دا که هه ره سووک وهاسانی، به بی دهنگ زووتر شه وشه ره دووائی پی بیینی وه ته وای ناوچه ی کوردستان بگریته وه. ۴

روژنامه نووسیک که به نهینی چو بو وولات له ته یلی گرامیک دا به وجوره گوت بووی: "کورده کان" له کوردستان دا له شهر یکی نهینی دا نیزامیکان و، شه سه ره کان ده کووژن، جه نازه کانیا ن ده نیرنه وه بولای جنوب، ته نی کس و کاریان ده زانن، دو عایان بو ده که نو، ده یان نیژن، عیتره یچی دی ده گوری دانیه و، ده نگ له بهر کس ده رنایه. ۴

ده گوتری که زوره ی هیزی نیزامی عراق، یانی ۴۰۰۰۰ تا ۵۰۰۰۰ هه زار له کوردستان دا بوو که شه وه یزه به فرو که ی میگ وه فرو که شکاریکای هونتیر زور به تووندیوه پشتوانی لی ده کرا.

کوردەکان دەسیتان بەشەری پارتیزانی و، گرێلائی واتەچریکی کرد، چهکی هەرەقورس لەلایەن هیژی عراقەوه بە کاربەردا، جا ووردهوورده، دەهات که یارمەتی دەولەتی ئێران بو کوردەکان دەستی پێ بکری وەکارەسات جوړیکی دیکە ی لێ پێ!

لەهەولین هیژش دا هیژی عراق بەشەریکی کلاسیکی تەواو عیار، یانی بەنەزم و تەرتیبەوه، وە لەرووی نەخشەیهکی ژیکو، پیکهوه، هەلمەت دەباتە سەر ناوچهکانی چوورتا، پینجووون، قەلادزی وە دەیان گریتهوه. شەر هەر وەها لەناوچهی هەولیز، وە لەدەورووبەری زەنجیرهی شاری سەفین دا تووندەبێ. لەپاییزی سالی ۱۹۶۵ دا کوردەکان هیژشی تەواویان بردهوه سەر ناوچهکانی سەفین و، چوورتا، وەرێگای هات و، چۆپان لەهیژی عراق بری وە مەلپەندە که یان گرتەوه. لەزستانی ئەو ئۆسال دا هیژی عراق نە ی تووانی کارەساتیک بەرێوه بەری.

بەلام بو هەولین کەرەت دەبێ که هیژشیک دەباتە سەر پێش مەرگەکان، وە سەر ئەنجام لەشەوی جیژنی نوویلی ۱۹۶۵ دا ئەو هیژشە توندتر دەبێ وە تا مانگی فیورییه درێژە ی پێ دەدری. بە عسیکانی عراق سی جار بەقودرەت گەشتن، وە لەمانگی سی پتامبری ۱۹۶۵ دا حکومەت بە دەستی دوکتور بەرزاز قازی که نێزامی نەبوو گەشت. ئەمما هەر ئەرتیش بوو که دەستی دەرۆیشت و، حکومەتی دەکرد، لەسەرەتای هیژی نێزامی عراق دا، ئەفسەریک بەنیوی ژینیرال ئوو خەیلی کەوەزیری بەرگری عراق بوو، وە زۆردزی کوردبوو، کاروباری بە دەستەوه گرت.

۲- هات و، چۆی بارزانی لەگەڵ ئێرانیکان :

لەوکاتە دابوو کە ژینیرال بارزانی تەسمیمیکی گرنک، بەلام تال و نالەبار، کە سەر ئەنجام بو کوردەکان چارەزەشی و، بەدبەختی تێدابوو، دەگری. بارزانی بەرلەوه لەگەڵ عەشیرەتەکانی ئێران هات و چۆی هەبوو، پانی لەپێش دا هیندی لەشەر کەرەکانی پێش مەرگە ی کوردی ئێران لەگەڵ بارزانیکان، شان بە شان دزی هیژی عراق بەشەر دەهاتن، وە ئەوهوش دەنگی لەجیهان دا دابوو.

له ههوه لی سالی ۱۹۶۲ دا یارمه تی دانی کورده کانی ئیران زۆربه گرنگی دهستی پئی کرابوو، بهلام لهوسهرده مه دا لاپه زری زۆژگار گورا: به راستی ئیران لهوکاته ناسک و عاسته مه دا نهی ده تووانی سنووری خوئی بپاریزی، جائه و چینه ی بو ههل کهوت و، دهستی یارمه تی بوبارزانی دریز کرد، که به تیریکی دوونیشانان بنگیوی، یانی هم سنووری ئیران بپاریزی وه هم هیزی عراقیش پتر له زو، لاواز بکات. هیزی عراق به تهواوی گه ماروی ئابوری کورده کانی دابوو، کورده کان دهستیان به هیچ کوی رانه ده گه یشت، له ئاکاما کورده کان شه یارمه تیان سهلماند.

ئینجا له خوواردنه مهنی، تفاق، له جلك و بهرگ، له پوول، چهك و، شه سلحه بهك به دووای یه كی دا بو کورده کانی بارزانی ده چوو، وه حیزبی دیموکراتی ئیرانیش لهوکومه گه دا به شداری ده کردو، سیورساتی ده گه یانده پیش مه رگه کانی بارزانی. له هاوینی ۱۹۶۲ دا شه شتمه کانه ده درابه شه، که ره کانی عهدوول لای عسحاقی (شه حمه دتوفیق). له سالی ۱۹۶۲ تا ۱۹۶۴ را شه هات و، چویه پتر بوو، وه شه یارمه تیه له سالی ۱۹۶۲ وه له لایهن زۆژنامه نووسه کان له هه وه لین ریپورتاژدا ئاشکرابوو وه بلا و کراوه. شه ساز و بهرگه له لایهن ئیرانه وه به لیشاو ده هات وه زۆژ بهرۆژ پترده بوو وه تا شه زاده یه گه یشت که ته نانه ت چهن سه روکی کوردی ئیرانی له کوردستانی عراق دا له ته نشت کورده عراقی کان به تاییهت له ستادی بارزانی دا جیگیرده بن. شه ما شه هات و، چویه له بهینی مروه کان کاتی نهینی و تاییهتی هه بوو، کومه گیکی که بارزانی وه ری ده گرت به نیوی لایهن گری کورده کانی ئیران بوو که پشتیوانیان له شور شه که ده کرد.

۳ - وه، شا!

شه ونه خشه و، هه لویسته له سه ر زیوو شوینی برایم شه حمه د جهلال تاله بانی بوو که بارزانی بو هه وه لین جار له گه ل سه روکه ئیرانی کان هات و چوی ساز کرد. یانی لهو کاته دا بوو که بارزانی سه بارهت به په نادانی کورده کانی عراق که له شاری هه مه دان جیگیان درابوو یه، هه ره شه ی له ئیران کرد، که بوچ شه و کاره ی کردوه.

ئەو مەبەست و، رازەش هەتائەستا هەر لەنەینى دا ماوەتەووە کە چوون پارزانى وا بەتووندى هەزەشەو، گۆرەشەى لەئىران دەکات، وە پاشانىش ئەو نیوان ناخۆشە دەبێتە هوێ ئەووە کە ئاشتی و، هات و چوێ کوردەکان و ئىران بەرژادە یەبگات ! شای ئىران بە چاکى لى رۆن ببوو، کە برايم ئەحمەد - جەلال تالەبانى ناتووان ببنە بەر هەلستىگى گەورەى شوژشى بارزانى . ئىنجا بە جىبە کە بگوترى کە سەر و کەکانى حکومەتى عىراق تا سالى ۱۹۷۰، نەیان تووانى قەت بە چاکى لە کوردستان دا حکومەت بکەن، وە شوژش گىرەکان دژى ئەوان رازە ستابوون . هەلوستىگى دیکە کە بوو بە هوێ ئەووە کە شای ئىران پتر یارمەتى خوێ بە بارزانى بکات، ئەووە بو کە دەى دیت کە کوردەکانى ئىران بە ئاشکرا و تى راشکاوى کومەگى شوژشە کە دەکەن، جا رازو، تەدبىرى هینا سەر ئەووەى کە بو بە دەست گرتن و، چاوە دىزى ئەو ناوچە یە و اباشە کە ئەو کومەگە بە دەق و، دوغرى بکرى، تا کوردەکانى هەردووک مەلبەند بکەونە زىر چاوە دىزى ئىران . لە ئاکاما لە مانگى مەى ۱۹۶۵ رۆژنامە نووسەکانى جىهان زایان گەیانە کە چەک و، ئەسلەحمەى تازە، وە هەروەها چەکی قوورس بو شوژش گىرەکان دەچى . ۱

لە پایزى ۱۹۶۵ دا یارمەتى شای ئىران بە کوردەکان بەرژادە یە گەشت، وە بوو بە هوێ ئەووە کە شاحسىن پادشای ئوردون لە ۲۵ تا ۲۸ سى پتەمبىرى ۱۹۶۵ بو چاوپى کەوتنىگ هاتە تاران لای شای ئىران .^{۱۰} سەر ئەنجام زور زووولاتە یەک گرتوکانى عەرب دژى یەکەتى کوردەکان و ئىرانىکان دەست بە کاربوون، کار بە دەستەکانى مسر لە مانگى ئۆکتۆبىرى ۱۹۶۵ دانوینەرى بارزانىان کە شەو کەت عەقراوى بوو بانگ هیشتە شارى قاھرە، وە بە دوواى ئەودا، دوکتور بەرزاز سەر وک وەزىرى عىراق بو قاھرە داوەت کرا .

۴ - هەوێلین پىش هات و بە سەر هاتى عىراق و، ئىران

لە نیو رآستى مانگى نوامبىرى ۱۹۶۵ دا بەینى هیزى ئىران و عىراق بەرەنگارىک وە دەى دىت، سەبارەت بە وکارە، پالوینى، ئىران لە بەغدا، لە حکومەتى عىراق داخوواز دەکات کە پتر لە سنوورەکانى خوێ پارىزگارى بکات .^{۱۱} لە رۆزى هەوێلنى ژانویبەى ۱۹۶۶ ئەو هەوالە وە کتۆپ دەنگى داوە : پاش سى رۆز

شهر له ناوچهی پیی نچوون دا له ژیر چاوه دیری فرمانده عزیز عه قراوی، ههلمه تیک بو سهر هیزی عراق ده بردری وه سربازیکی زور ده کوژری، پاش کوشتنی ۳ شهفسر، وه ۴۱ سربازی عراقی شورش گیره گانه، کورد به زه بهی خویان پی نچون ده گرن .

ژینیرال ئوخهیلی وه زیری بهرگری عراق رای گه یاند که پیویسته ئیران سنووری خووی به چاکی له شورشگیره گانی کورد بهستی، تا کوو دهوله تیکی دهره وه یانی قوودره تیکی خارجی بیانوی به دهسته وه نه بی که یارمه تی به کورده گان بکات، واته له ناوچهی شمالی عراق، ئیسرا ئیلیکی دیکه به ههسته بی. ۱۲

له رۆزی ۴ مانگی ژوییهی ۱۹۶۶ دهوله تی عراق ره سمهن دهنگی خووی دژی دهوله تی ئیران دهر بزی، وه گوتی ئیران به هه موو جو ریک به شورش گیره گانی کورد کومه ک ده کات .

عه دنان پاچه چی وه زیری دهره وه ی عراق، به کارداری بالویزی ئیرانی را گه یاند که ئیران به بزوو تنه وه ی کورد یارمه تی ده کاو، ریگیان ده دا که له خاکی ئیرانه وه بو له نیو بردنی حکومه تی عراق تی بکوشن وه ئینجا ولاتی ئیمه ش به چه که گان خویان له ۲ ژانویه دا بومباران ده کهن. وه ههروه ها عراق، ئیرانیان تاوان بارده کا که کورده شورشگیره گان، به هه موو جو ره چه ک و، شه سلحه وه وه ک خوم پاره، مین، شه سلحه ی دژی تانک، وه توپ و، نارنجه ک ئاماده ی شهرکراون^{۱۳} ئینجا وه زیری کاروباری دهره وه ی عراق به وه ش رازی نه بو، به بالویزی ئه مریکا، ئنگلیسو، فرانسه زاده گه یینی که پیویسته له وکاره ساته ی ئیران باش ئاگادار بن

به شوینی شه وه دا، دووای چهن رۆژ ژینیرال عه بدووره حمان عارف برای سه روک وه زیری عراق وه سه روکی ستادی عراق، شه میره بیاسی هوه بیدا سه روک وه زیری ئیران تاوان بارده کات که له هه وه لی مانگی نووامبری ۱۹۶۵، را، له گهل بارزانی هات و، چوی ساز کردوه، وه چاوو پی که وتنیان بووه. ۱۴

جابو ماوه یه ک شه و قسمه باسه نه ختیک له بیر چوو، به لام له زستانی ۱۹۶۵ - ۱۹۶۶ دا مه سه له ی کورد و، زاپه رینه که ی که ده سال بهر ده وام بوو له دونیا په دا دهنگی دا بووه، وه ئاگاداری درا که شه گهر زوو چاره سه ری شه و کاره

نهکری، و اچاوه زووانی دهکری که شهوه نهته و هیک له نیو چوون دایه وه دی تهرت و تونابیت .

۵ - مه سهلهی ناردنی شه سهلهحه

ههوال ده رهکان رایان گه یاند که کورده شو پشکیر هکان له دوولایه وه کومه گیان پی دهکری، واته ههم له لای ئیران زاوه ههم له لای دهوله تهکانی دیکه شه و شه سهلهحه، ساز و بهرگ بو بارزانی ده چیت .

له سهرده می مانگی ژانویهی ۱۹۶۶ پولیسی ئهلمان، چووار مروچی ئهلمانی غه ربی دهگری، شهو چووار که سهله ولاتی چکسله و اکیوه کامیونیک پرله شه سهلهحه بو کوردهکان دی بهریت که له شاری برووک دهگیری. شهو چهکانه ده بوو له ریگای شهستنبولله وه زاگوز رابایه، به دهستی کوردهکان بگه پشت بایه، بهلام هینا بوویانه ئهلمانی غه ربی وه نه زاندره که شهو چهکانه له کووی و هرا هاتوو، وه ناردراره، ئایا به خو مالی و تایبهتی ناردراوه، بیان له جیگایهکی زه سمیوه، وه پولیسی ئهلمانیش له و باره دا ل (سهری نهرویشته و، دهنگی ده رنه بری. ۱۵

۶ - یهک گرتنی ههوا دارهکانی تاله بانی :

له مانگی ژانویهی ۱۹۶۶ دا جلال تاله بانی، عومه مرستهفا، عملی عهسکری وه حیلمی شهریف له دییهکی راکه جی دانشتیا بوو، ههلاتن، بارزانیکان شهوه هلاتنه یان بهوردی چاوه دیری ده کرد، شهو چووار مروچه له (هایوینی سالی ۱۹۶۵) دا له ئیرانی را که ده گهرینه وه ولاتی عراق، بهو مه بهسته بوو که له گهل سهرو کهکانی عراق چاوو پیکه و تنیکیان هه بی. بهلام له وکاته دا تووشی مهیدانی شه ری ده بنو، ده گهل تا قمیگی تازه رو بهروو ده بن، شهوده سه ته په پایوه به کریگی رارهکانی کورد بوون که شان به شانی هیزی عراقی له گهل کورده شو ر شگیره کان به شه رده هاتن، واته به جاشی ۶۶ نیوده بردران .

ئینجا شهو که رهت، نهک ته نیا عه شیره تهکان بوون که به خوینی سهری بارزانی تینوو بوون، به لکو زووناک بیرهکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان

عراقیش بوون کده یانه ویست له دهست به سهریو، ئاغایه تی و عه شیره تی، یانی دهره به گه کان خوین رزگار بکن.

ئهو رۆشن بیرانه زۆرزوو له رۆژنامه یه کدا، که نیوی "ئهنور" بوو، شتیان دهنوسی وه ههستی خوین به سهر کردایه تی برایم ئه حمهد، جهلال تاله بانی، عه لی عه سهری، حیلمی شریف، عومه ده بیابه دهربری، وه دژی ئاکارو کرده وه ی دهره به گه کان، وه رزگار کردنی راپهرینه که له چنگی ئه وان ده سیتان دابو قه لهم. ئه وانه نزیک به ۲۰۰۰ کس بوون که تا سالی ۱۹۷۰ دژی مه لامسته فا خه باتیان ده کرد وه ده وه له تی عراق چهک و ئه سه له حه ی ده دانی.

شتیگ که بو رۆژئاوا یه کان به چاکی رۆون نه بوته وه، ئه وه یه که دووژمنایه تی له نیو سهرانی حیزبی دیموکرات، یانی پاش بزووتنه وه ی مه باد، که بارزانی هه مزه عه بدوول لای، بو دانان و، پیک هینانی پ. د. ک ی عراق، له ئیرانه وه نارد وه عراق پاش ۲۰ سالان چۆن بووه.

۷- شهری هه ندرین (مه ی- ژوئن ۱۹۶۶)

شهری هه ندرین فه سلگی نوی له مه سه له ی کوردستان دا به ریوه برد: به راستی ئه وه، بو هه وه لین که رهت بوو که کورده کان له گه ل شهریکی گه وه ری کلاسیک دا که عراق دهستی پیکرد بوو، زووبه روو ده بوون. شهر چهن حه وتوو ان به رده وام بوو، له و شه ره دا، دوو له شگری ته وای عراق وه به کریگیرا وه کانی برایم ئه حمهد، که له لایهن فرۆگه و، توپ، پشتیوانیان لی ده کرا، هه لمه تیکی گه وه بیان بو سهر شو ر شگیره کان برد.

هیزی شو ر ش که بریتی له ۱۷۰۰ پیش مه رگه بوون، وه له لایهن عه بدوول لا پشه ری وه ئیدریس بارزانی که یه کیک له کورده کانی مه لامسته فابوو، رابه ری ده کران، بو هه وه لین جارپوستی فه رمانده هیان دانا.

جیگای ئه وشه ره، کیوی هه ندرین بوو که ۲۸۷۶ متر به رزانی هه بوو، وه ئه و کیوه کاتیکی حه ساسی بوو، وه به سه رکیوی زووزه ک داده یرووانی، که ئه ویش سه ر چه قه ره بی هاملتون بوو، که ستادی ناوه ندی بارزانی لی بوو.

ئه وشه ره پاش چهن رۆژ مرنی عارف که له هی لی کوپتر دابوو، وه که وته

خواری (۱۳ی ئاوریلی ۱۹۶۶) له لایهن هیژهکانی عراقهوه دهستی پی کراو، تووانیان که تروپکی هه ندرین بگرن. ئینجا له ماوهی ده روزان دا له شه ریگی نابهرانهردا که هه ربه رده وام بوو، هیژ شو، دژی هیژش له هه ر دوک لاره بووه له ۱۲ی مه ۱۹۶۶ شۆرش گیژه کانی کورد دژی هیژشیک دهستی پی ده کهن، وه هیژی عراق جیگای عاسته مو، گرنگی ستراتژیکی خوی به جی ده لیئ، ئهو هیژ شه هه وال ده ریگی فرانسوی به نیوی زینی مۆریه که له موی بووه مو، دیتویه تی، وئاوای نوووسیوه^{۱۷}؛ ئه وشه ره بو عهراق زور سه رشو ری تیدا بوو، هیژی عهراق زور خراپ شکا، سه ربازی زور لی کوژرا، زوریان هه لاتن، زوریان به دیل گیران، ۴تویی کیوستانی ۴خوم پاره ی گه وره، ۶ ره شاشی گه وره، وه تفهنگیکی زوریان وه دهستی کهوت، کورده کانیش ۶۰ پیش مه رگه یان کوژرا. ۱۹۰

۸- برپارنامه ی پیکهاتنی ۹ ژوئنی ژوئنی ۱۹۶۶

هه وال ده ری عراق هاوکات له گه ل هه ل بژاردن له به غدا رای گه یاند که شۆرشی کورده کان تیگ شکا، وه ئیدریس بارزانی کوژرا!
به لام هه رله و هه لو، مه رجه ش دا بوو که حکومه تی عراق له نه یینی دا بو ووتو، ویژ چهن مروفیگی ناره لای مه لامسته فا: ۱۳ی ژوئنی ۱۹۶۶ کورگی کورد به سه روکایه تی سه بیب که ریم نوو سه ری گشتی پ. د. ک. سالح یوسفی وه مو حسن دزه ئی ئه ندامانی کمیه تی پارت، بو ووتو، ویژ له گه ل عه بدوره حمان عارف که جی نشینی برا که ی عارف بوو، وه ببو سه روک کو ماره اتنه به غدا یه . سه ره تای ووتو، ویژ که دهستی پی ده کریت، گو تراوه که چه شنه سه رلی شیوانو، سه ر سوورمانه ک بوو. عارف له ووتو، ویژه که دا زور سه رشو ژ بوو، ونه ی ده زانی چه لئ، ئینجا به گشتی باسی مه سه له ی کوردی ده کرد، سه بیب که ریم له وه لامدا گوتی، له پیش هه موو شتیگ دا پیویسته که هه ر دوک لالی بکولینه وه که "ئا یا ئیمه بو پیکه وه به شه ردین؟ مه گه ر هه موومان موو سولمان نین... مه گه ر موو سولمان هه موو پیکه وه برای په کترین^{۱۸}، جائه و موو سولمانه چ کورد بی یان عه رب فه رقو جو پیازی له گو ری دانیه! گف تو گو پیه کی دیکه که له گه ل سه روک وه زی عه بدو ورره حمان به ززاز، که ما مو ستای سه بیب که ریم ش بوو له زانسته گی حقوق دا،

له بهغدایه بهریۆه بردرا بوو: بهراستی ووتو، ویژ زۆر بهچاکی و جووانی و دوستانه دریزه‌ی پی‌ده‌درا.

تاقمی بارزانی له دوکتور بهزاز داوا ده‌کن که مافی خه‌لکی کورد بدری‌و، به‌سه‌لمیندری، به‌لام سه‌روک وه‌زیر وه‌لام ده‌داته‌وه که ئهرتیش ئه‌ومه‌به‌سته‌ی ناسه‌لمینی....

وه‌له ۲۹ی ژوئینی ۱۹۶۶دا پاش ووتو، ویژه که سه‌روک وه‌زیری عه‌راق له‌سه‌ر تلویزیون مافی کوردان به‌چه‌شنی لاه‌مه‌که‌زی به‌خه‌لکی عه‌راق راده‌گه‌یینی. سه‌ره‌نجام له‌باره‌ی ئه‌و پیک‌هاتنه

برنامه‌یه‌کی که له ۱۲ ماده‌ دا زیکو، پیک کرابوو، بلاو کراوه که‌بریتی بوون له: هه‌ل بژاردنی نوینەر، دانانی یاسا، لیی خوش بوونی گشتی، له‌دووورگه‌و، ناوچه‌ی کوردستان دا، زمانی کوردی جیی زمانی عه‌ره‌بی بگریته‌هوه، وه‌له‌ئیداره‌کان دا، دابو، رۆسم بی، پیش‌مه‌رگه‌کان به‌چه‌شنی (هیزی ده‌وله‌تی، له‌مه‌له‌بندی کوردستان دا بیی، ته‌واوی خه‌لکی کورد که‌هه‌ل وه‌دا بوون پچنه‌وه سه‌ر کاروباری خویان، وه‌ به‌ژیانی راسته‌ قینه‌ی خویان دریزه‌ پی‌بدن. هیندی له‌ ماده‌کانی بزیار نامه‌ که‌ به‌نه‌ینی نووسرابوو، که‌ حیزی دیموکراتی کوردستان، به‌چه‌شنی رۆسمی بناسری، وه‌ گرتوکانی زامیاری له‌به‌ندیخانه‌کان ئازاد بکرین، وه‌ کانگای ناوه‌ندی کورد، یانی لیوای کورد له‌ده‌ووربه‌ری ده‌هوک له‌مه‌له‌بندی بادینان دا، دیاری بکری. ۲۲

له‌ئاکام دا، به‌جوژه‌پاش ۱۴ مانگ شه‌روکیشه، به‌شوینی سه‌رکه‌وتنی کورده‌کان، گه‌لی کورد ته‌وانی به‌ئاواتو، هه‌لو‌یسته‌کانی خوی بگاتو، وه‌ده‌ستی بیینیته.

ئه‌وه‌ی که‌ شای باسه، حه‌بیب که‌ریم به‌ دووای پیک هاتنه‌ که‌دا وای گه‌یرا بو وه‌ که "کاتی ئیمه‌ کورده‌کان، زۆرباش نه‌بوو" ئیمه ۱۴ مانگی ربه‌هق که له شه‌ر دابووین سه‌رده‌می ئه‌وه هات بوو که‌چه‌کو ئه‌سه‌له‌هه‌و، شتومه‌که‌مان ته‌واوبی وه به‌راستی زۆر سه‌خه‌لتو، ناره‌حمت بووین. ۲۳

ئه‌ندامیکی دیکه‌ی ده‌فته‌ری زامیاری به‌نیوی دوکتور مه‌حمود عه‌سمان که به "وه‌زیری کاروباری ده‌ره‌وه‌ی" بارزانی ده‌ناسرا، له‌باره‌ی بارزانی دا پاش ۹ سال به‌و جوژه‌ دووا بوو وه‌ده‌لی.

ئیمه بهچاکی دهمان تووانی لهو داخووازانهی که کردمان، پی، پتر له
 بهرهئی خوومان راکیشین، بهلام بهداخهوه، کهلکمان لی وهرنهگرت: تهنیا بهوپیی
 گهیشتنه رازی بووین ۲۲ له حهقیقهت دا شهزه که به سوودو، قازانجی کوردهکان
 تهواوبوو، بهلام وردهوردهکاتی هیمنایهتی وناشتی دههات له نیوچی وه ناسوی
 کوردستان تاریک بیتهوه.

سۆھبەت خۆشحالی (ژوئن ١٩٦٦ - ژانویە ١٩٦٩)

ژینیرال عارف، مەسەلە ی کورد :

ژینیرال عەبدوررەحمان عارف پیاویک بوو، کە لە پاش لەنیو چوونی قاسم لە عێراق دا دەنگی دەركرد: بە شوینی ئەوە دالە ١٧ ی نووامبری ١٩٦٣ لە کاتی کودتا یانی لەوەختی ژوو خاندنی حکومەتی بە عەسکەر، عارف سەر دەستە لەشکری تانکو، زەرەهی بوو... پاشان بوو بە سەرۆک ستاد لە (١٩٦٤)، پاش ئەوەی کە براکە ی لەنیو چوو، جیگای وی گرتەو. ئەینجا بە هیوا بوو کە دووای مارشال عارف، بتوانی وولات بە چاکی ئیدارە بکات. لە ماوەی ٤ مانگ تەققە وەستاندن لە ٢٩ ی ژوئن ١٩٦٦، ژینیرال عارف لە گەل بارزانی چاوبی کەوتنیکی کرد، لە ٢٨ ی ئۆکتوبری ١٩٦٦ لە سەربازخانە ی مەفرەق لە تەنشت رەواندزی، ئەو دوو مەرقە خەلاتیان بە یە کتردا: عارف قورئانی هدیە کرد، بارزانی لەتو، پەتی توپەکانی هەندە رینی لە پەیش دانا! بەلام پاش بەردانی هیندی لە گرتوکان ی سیاسی کورد، وە دانەوێ شتەمەکو، مولکەکانیکی کە لە کوردەکانیان هەراج کردبوون، رۆژنامە یەکی کوردی عەرەبی بە نیوی (التاخی)، کە صالح یوسفی بە سەری دارادە گەشت، وە دەرکەوت.

دەگوتری کە پیکهاتنو، ریکهوتنی زەمانی بە زاز ئەر کاغەزە دراویک زیاترە بوو یانی هاتو، چو لە سەر زادە هات تازە بیتهو، وەووتو، وی—زە دەستی پی بکریتهو.

لههوهلی مانگی نوامبری ۱۹۶۶ ژینرال عارف لهپاش چاوپیی کهوتنیک له شمالی عراق، کهحهوتویهکی خایاند رای گه یاند: "مهسهلهی کورد ئیدی تهواوبوو. . . . وه بارزانی به مینی گوتوو، وه ئاگاداری داوه که کورد مهسهلهی ئوتونومی ژانگهینی، وه دووژمنی جیاوازی، له ولاتی عراق دابه ۳

بهلام چه ندرۆژ به شوینی ئه مهبهسته دا له کونگره ی ۷ پ. د. ک. له گه لاله (۲۱ - ۱۵) نوامبری (۱۹۶۶) که له لایهن بارزانی وه به ریوه بردرابوو، وه له گه ل ۵ ئه ندای مه ل بژی دراوی - وه ک حبیب که ریم، سی کریتی گشتی، وه دوکتور مه محمود عوسمان، نوری شاهه بیس، عهبدوول لاسالحو سیفی وه تهواوی مهه قامی لی نه پیرساو) - ژینیرال بارزانی به سهر کومار عارف وه به سهر وک وه زیر ناجی تالب له بهیان نامه یه ک دا که پرله هه ره شهو، گوره شه بوو، به وجوره ی راگه یاند بوو که: شهر له کرده وه دا ژانه وه ستاندر او، هیندی له هیزه کان په لامار دین، وه له ولایه شه وه بارزانی حکومه تی تاوان بار کرد بوو که ده یه وی خه لکی تین وهان بدن وه دژی کورده کان شه ری تهواو عه یار ده ست پی بکن، وه سهر ئه نجام بو پیش گرتن له وه، داوای پیگه اتنی (کمیته یه کی عالی) کرد بوو که زور زوو به وکاره رابگات . . ."

ئه و کردارو، ئا کاره وای ده نوواند که نیزی که هاتو، چو له نیو ههر دووک لاهه ل گیری، وه مهسه له ی "سولحو ئاشتی" به گالته وگه پ گیری، به لام له سهر شه وه ش را ووتو، ویژ که م و زور تابه هاری ۱۹۶۹ در یژه ی ههر بوو!

جار جار که به رهنگاری له ناوچه که دا وه دی ده هات، دیسان مهسه له ی کورد ده هاته سهر زاران به لام شه ری ئسرائیل - عه ره ب له سالی ۱۹۶۷ دا که ۶ رۆژ به ر دهوام بوو، به و خاتره نه ختیک مهسه له که له بیر چوو، وه بی ده نگه ی لیکرابوو، وه کاتیک که به عس له عراق دا به قودرته گه شت، به ره له لسته سی (مهسه له ی عه ره ب - ئسرائیل، تاسالی ۱۹۷۸ ههر له گوزی بوو.

۲ - بارزانی و، شه ری ۶ رۆژه

به چاکی شه وه مهسه له یه روون نه بووه که ئایا بارزانی ده یه وی که له دا هاتوو دا هه گه ر پیویست بی به رهنگاری ئیسراییل بیان نه. وادیار بوو که بارزانی کاتی

شهری ۶ ژۆزه (ژوئن ی ۱۹۶۷) دهیهوی چاوه ژوان بی که سرئهنجای کار به کۆی دهگات .

کاتیک که ژینرال عارف له بارزانی داوا دهکا که له وشهره دا کومه کمان بکا ، بارزانی بهوجوره وهلامی داوه : ئیستا ماوهی ۶ ساله که ئیوه همول دهدهن که کوردی تهرت وتونابکهن و ، لهسره عرزبی نههیلن ، کهوابوو ئیمه چون یارمهتی تان دههین ؟" ئینجا عارف گوتی ههرچونیک بی هیندی پیش مهرگی سه میولیک واته پیش مهرگی که چهشنی نمایشی هه بی ، بنیزنه بهغدایه . بارزانی وهلامی داوه : من به پیش مهرگی نمایشی م بزوانیه ، بهلام ئه وهش وهک خهون و ، خیال دهچی . " ۵

ئه و بی تهفاوهینه له مجموع دا ، دهگوتری که مهسهلهی عهره بی له جیهان دابه قوولی لهبارهی ده دوین ، وه وئاشکرا ببوو که عراق سه وداکهی تیک داوه ، وه دهوله ته عهره بهکانیش وهسرخویان ناهینن ، ئینجا بهوجوره نیوان ناخوشی له بهینی بارزانی و ، بهغدا به چاکی روون ببوو : له ناوچهی کوردستان ژینیزال بارزانی پشتی بهکیوهکانی شمالی عراقهوه بوو ، که پهنا و ، سهنگری گرت بوو ، وه بهر ههلهست و ، کهندوکۆسی بو کۆماری عراق پیکهینا بوو ! له مهودای چه ن سال که له عراق دا شهر له بهینی دهولت و بارزانی بمردهوام بوو ، له نهینی دا ، ههلوپست و ، مه بهستی ، بارزانی ئهوی ورده – ورده دهکیشا بو لای داواکردنی مافی سر بهخویی گشتی که ههنگاو ههلینی و ، بجیته پیشی .

ئینجا سالح یوسفی له بارزانی به تهقیه تر بوو ، وه له ووت و ، ویژیک دا ده ری بری و گوتی : ئیمه زۆر چاک بهسهر ناوچه که دازالین ، دژی زۆردارین ، بهلام داوای گهیشتن به مافه کهمان ده کهین ، ئیمه له داواکهمان دا له گهل ئسرائیل دژی عهره ب هاوبهشین .

له کردهوه دا بارزانی قمت نهچوو بو وولاتی ئسرائیل ، وه ته نامت هیچ کومهک و یارمه تیکش له لایهن ئیسرا ئیلهوه به کوردهکان نهکرا .

۳- نرخوا ، بایخی یارمهتی شای ئیران :

له مهودای چهندانگان دا که چیوتی و ناله باری و بهر ههلهستیان له

ناشتی و، ته‌ققه‌وه‌ستاندن‌دا، دینا پی‌شی بارو، دو‌خی کاره که وه‌راست نهده‌گه‌را" بارزانی به‌تیراشکاو‌ی هاتو، چو‌ی له‌گه‌ل‌شاساز کرد، وه‌ئه‌ویش یارمه‌تیکی گرنگی پیدا .

به‌لام چاو‌ه‌رووانی نرخو، بایخی شه‌ری سالی ۱۹۶۷ ده‌کرا که بزاند‌ری ژیک که‌وتنه‌که به‌کو‌ی‌ده‌گات: له‌مانگی مه‌ی ۱۹۶۷ پاش شه‌وه‌ی که‌ده‌سته‌یه‌ک هی‌زی کو‌ماندو‌ی شورش له‌ئه‌ندامانی پ. د. ک. ییزان ده‌یه‌ویست کانگای ناوه‌رووکه‌ی حیزب که بریتی بی له‌شه‌رکه‌ری گر‌یل‌لای له‌کوردستانی ئیران، به‌هه‌ست‌بی‌ت. تا‌قمیک له‌کیمته‌ی به‌ری‌وه‌ به‌ری پ. د. ک. ی‌عراق "سامی" که‌جی‌گیری هه‌وادارانی شه‌ر دژی شای‌بوو، پی‌ویست بوو که‌ئه‌وته‌سمیمه‌بگری: یان له‌به‌غدایه بمینه‌پوه، یان بی‌ته‌وه کوردستانی عراق، یان بگه‌ری‌ته‌وه بو‌ئیران، به‌لام به‌هه‌ر چونیک‌بی، ده‌بی له‌گه‌ل بارزانی هاتو، چو‌ی‌خوی‌بیری. ۶

پاش‌چهند مانگ که له‌شه‌ری رابرد‌بوو، له‌ ئوکتوبری ۱۹۶۸‌دا دوکتور مه‌مود عوسمان گوتی: ئیمه‌ خو‌مان له‌کاروباری ئیران و، تورکیه تی‌وه‌رنادین. تاران و ئانکارا ده‌زانن هه‌ر وه‌ختیک که ئه‌وان پی‌ش‌ده‌ستی بکه‌ن و، هه‌رش بو‌ ئیمه‌ بی‌ن، جائه‌وکات ئیمه‌ش چاره سه‌ری‌خو‌مان ده‌که‌ین "ئینجا وانا‌شکرا ده‌بوو که ووتاره‌که‌ی "وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی" بارزانی نیوه‌ی راستو، نیوه‌ی درو‌یه‌ه. له‌راسته‌قینه‌دا یارمه‌تی ئیرانیان بو‌ بارزانی زو‌ر به‌نرخ‌وبایخ‌بوو، چونکه بارزانی له‌لای خو‌په‌وه، وای حیساب کرد‌بوو که ته‌گه‌ر رو‌ژیک‌بی، بزوتنه‌وه‌ی ئیران دژی ئه‌و کاریک‌بکا، بارزانی ده‌ستی خو‌ی وه‌پیش خست‌بی‌و، کاریکی کرد‌بی. به‌وجوره بارزانی، له‌سیمی ئاخ‌ری‌دا: له‌مانگی ئاو‌ریل - مه‌ی ۱۹۶۸ سوله‌یمانی معینی گرتو، کوتو، پرله‌نی‌وی‌برد، "ئه‌ندامی کمیته‌ی بزوتنه‌وه‌ی کورده‌کانی ئیران" بوو" خلیل شه‌وباشی هه‌ر وه‌ها کوشت، جه‌نده‌کی ئه‌وانی داوه به‌سه‌روکه‌کانی ئیران! ۸

۴ - له‌نی‌و‌چوونی ژینی‌رال عه‌بدووره‌حمان عارف:

پاش ژوئن‌ی ۱۹۶۷ که مه‌سه‌له‌ی کورد‌حل‌نه‌کرا، وه‌رژیمی ژینی‌رال عارف له‌پیک‌هینان و، زا‌په‌راندنی مه‌سه‌له‌که به‌ته‌واوی ناته‌وانو، عی‌جز ما‌بووه، وه

ههروهها له مانگی مهی ۱۹۶۸ داژی نیرال عارف دهستی به دهورهیهکی درییژی "دهورهی ناتهوای" یاسای عراق، بهراو، ته دبیری بهزاز کرد که پیویسته شهو ههل بژاردنه له سالی ۱۹۶۶ تا ۱۹۷۰ به ریو ببردری.

ئینجا له ۱۷ی ژوییهی ۱۹۶۸، کودتای "سیی" کرا، واتیه کیگ له دوو مروقهکانی نیزیکی خوی که نیوی ژینیرال داوود بوو، وه سهروک گاردی سهروکومار بوو، له گهل سهرهنگ نایف سهروکی ژماره ۲ی ئیداره ی کومار، که له شه به که ی شهفسرانی ناسیونالیست دابوون، عارفیان گرتو، له فرو که په کدا ناردینانه شاری له ندهن.

ئینجا ژینیرال حهسن ئهل به کر، که سهروک وهزیری پیشووی به عسی مارشال عارف له سالی ۱۹۶۳ دابوو، کرا به سهروکوماری عراق، وه سهرهنگ نایف بووبه سهروک وهزیر.

له ۳۰ی ژوئیهی ۱۹۶۸ به شوینی کودتای دووههم، سهرهنگ نایف له ولات دوورخراوه، وه ژینیرال حهسن ئهل به کر تهوای قودرتهی به دهسته وهگرت، ژینیرال حهردان ته کریتی به وهزیری بهرگری، وه عه ماش به وهزیری ناو خو داندرا. پاش ۵ سال ناهومییدی یانی له سالی ۱۹۶۳ وه، سهرهنجام به عسیکان بو که رتهی دووههم کاروباریان به دهسته وه گرتوه، وه له قودرته دامانه وه.

۵- کوردهکانو، به عسیکان :

بو کوردهکان زور ناخوش و تال بوو، که به عسیکان دووباره به قودرته گه یشتو ونه وه: چونکه له راسته قینه دا له سالی ۱۹۵۸ پاش ژوو خانی حکومه تی پادشایه تی شهو که سانهی که له کوماری عراق دا به قودرته گه یشت بوون، له ونیوه دا به عسیکان بو کوردهکان دووژمنیکی خو ئیاوی، چه پهل بوون.

باززانی که رته تیگی ده ری بریو گوتی: ئیمه به عسیکان چاپ دهناسین وه لهو مهودایهش دا ههل مان سهنگاندوون. ئینجا چهن ههوتوو رانه بووارد که به ده سنووری ژینیرال ته کریتی ۳۰۰۰ دیی کوردهکان بو مباران کرا. وه ژینیرال عه ماش بو گهرانو، سیاحت هاتبو شمال وه له ونیوه دا رای گه یاند که هیژی عراق ئامادهی کاره. به عسیکان له وهی ده گه ران که جیی پیی خو یان له ناوچه که دا

پته و بکهنه، پهره ی پی بده نه وه. هات و چوله ناوسه رو که کان، وه کورده کان به چاکی مه معلوم نه بوو، هومییدی پیگه هاتن له گوری دانه مابوو، واته ته نیایش نیوان خوش بوونی سالی ۱۹۷۰ پیتر علامه و نیشان ی پیگه هاتن و نیوان خوش بوون نه ده دیترا" بوو که سانه ی که له ده ره وه بو چاوی که وتن و، وازی کوردستان ده هاتنه ناوچه که ده یان گووت که جیگایه کی زور عاسته مو، پزله مه ترسیه. ته وای شو مه لبه نده تاده گه یشته وه ره واندزی، شه وانه له لایهن پیش مهرگه کانه وه ده پاریزرا. له ئاکار و عه مه له دا ۱۲ ماده کی که ته نیاله سه رزاران بوو، هینده به ریوه نه ده بر دررا، حکومت قهت سه ری ئاشتی خو وازی له گه له کورده کان نه بوو، کورده کانیش زور له وکاته رازی نه بوون، ته نانهت روژنامه نووسه کانیک ی که له لایهن حکومت وه، ده ناردررا بو کن بارزانی، ده یان نووسی که بارزانی هه میسه رخنه له حکومت ی عراق ده گری وه له قسه کانی دا په لامار بو سه رو که کان ده بات!

روژنامه ی ته تاخی که صالح یوسفی وه ده ری ده خست، وه ئورگانی بارزانی بوو، ته نیار روژنامه یه ک بوو، که زور به ئازایو، غیره ته وه شتی ده نووسی وه له باره ی گه لی عراق، وه کورده کان دا نووسرا وه ی بلاوده کرده وه، ژینیرال حه سنه ئه له به کر، دوو، وه زیری کوردی به ناوانی ئیحسان شیزاد وه محسن دزه ئی که له هه واداره کانی بارزانی بوون، له کابینه دا جیی کرده وه.

به لام هاوکات له گه له وه، لایهن گره کانی برام ئه حمه د، جه لال تاله بانی خو یان کی شا قه راغی وه له روژنامه ی ئه ننور نارزه ایه تی خو یان ده رب ری.^{۱۲} هیزشی روژانه دژی بارزانی دریزی هه بوو، ووشه کانی فئودال، ده ره به گ، وه پیایو ئمپریالیسم یان پی ده گو ت.

لایهن گره کانی ئه ننور نزیک به ۲۰۰۰ کس بوون وه مانگی به ۱۴ دینار به کری گیرا بوون وه به نیوی جاش ده ناسران، که له وانه ۱۵۰ مروقی ئیرانی شی تیدا بوو، که له پیشاپیشی شه ره که دا به شداریان ده کرد. حکومت ی عراق له و ئاخری و ئوخریانه دا، ده یه ویست به هه ر چونیک بیته جوولانه وه که ی کورده کان تیگ بشکینی، جاله و باره دا هه مو فز و قیلیکی ده کرد، وه ته نانهت که کورده کانی پیکه وه روو به روو کرد بوون، ده شی گو ت که بائه و "سه گ و گورگانه" به در له یه کتر رو بی نو، خو به خو یه کتر بکوژن.^{۱۳} وه هه ره ها بو شه وه ی که کورده کان له و بزوتنه وه یه ده ست بکی شه وه، قه ولو، قه رای دانانی زانسته گه له شاری سوله یانی وه ئاکا دیمی کوردی

(فرههگستانی کورد) له به غدایه ی پی دان . ووشه یه کی دیکه یان که له وئاخر پی دا به بارزانی دهگوت ، شهوه بوو که سر به لای سیونیسیم و ، یمپریالیسم ه تا کورده کان به وجوره به هر حیلهو ، تله که یه ک بی ، لی پی بنهو ، زا پهرینه که تهرت وتونیا بییت .

۶- یارمه تی ئیرانیکان :

شهوی که ئاشکرا بوو ، وه به چاکی ژوون ببوه ، به عسیکان نه یان دهویست که له گهل "کورده کان پیگبین ، وه مافی نه ته وایه تیان^{۱۴} وه دهست که وی " جا ، بارزانی به پیچه وانهی شهوان ، ژۆژده گهل ژۆژی له ئیرانیکان نزیک تر ده بووه ، کاتیک که شهژ له ژانویه ی سالی ۱۹۶۹ دهستی پیکراوه ، هیچ وه ختیک کورده کان تا شهوژاده یه به چهک و شهسلهحه ی "قوورس" وهک ره شاش ، توپ ، دژی تانک . . . ئاماده نه ببوون ، وه ههروه ها قهت شهو بیروبا وه ژه وگومانه یان نه ده کرد که دهوله تیکی سووهم یارمه تیان بدات .

سهر شه نجام دههات که هیژی ئیران له سنووری لای خو په وه به ئاشکرائی کومه گی کورده کان بکات .

دووھەمین شەری بەعسیکان لە (بەھاری ۱۹۶۹ - تمارسی ۱۹۷۰)

لە کاتی تەققە راوەستان لە ژوئەنی ۱۹۶۶ دا کە بە راستی ئاشتیکی بە قەستی و نالەبار ھەستی ھەبوو، وە حکومەتی "نیوئاشتی و، نیوئەشەر" کە لە سەرکار بوو، وە ھیندی لە کوردەکانی (جاشی ۶۶) ی تا قەمی ئەننور دژی پیش مەرگەکانی بارزانی بە شەردەھاتن، بە چاکی روون نەبوو تەو کە شەری دووھەمی بە عس و بارزانی بە دروستی لە چوختیک دادەستی. پێکراو تەو.

۱ - پێچەقاندن لە سەر مەسەلە ی کەرکوک (ھەوێلی ماری ۱۹۶۹)

سەرئەنجام لە ھەوێلی مانگی دی سامیری ۱۹۶۸ دا سەر و کەکانی کورد راوتە دبیر دینە سەر ئەوێ کە زۆر بوو، ھەلمەتیک لە کانگای نەفتی کەرکوک ۶. ن. ئەو ھەس مەبەست لەو نەبوو کە تەسیساتی ئەو کانگایە لە نیوچیی، بە لکو دەیانەویست کە لە دەفتەری تەسیساتی نەفتی کەرکوک ای. پی. سی نەختیک زەرەر و زویان بدن، وە تەنانت بە چەشنی ھەژەشموە لە ئاکارو کردەو، دا، پێی یان بلین کە ئێو لە مانگی دا ۱۰ میلیون ۲ دۆلار کە لە پوولی ئەو نەفتی دەکەن، خەرجی ئەسلەحەبو سەرکوت کردنی کوردەکان، کاریکی شیتانەو، بی ئەقلانە، وە "کون سیڕ سیومی نەفت، دەبی ئەوێ بە چاکی لی حالی بی، وە چارەسەری ئەو کارە ی بکات. بەلام بارزانی بەو راوتە دبیرە رازی نەبوو، ئەممالە کە مایەتی (ئەقەلیت) داماو، ئەو کارە بەرێو بردرا.

پاش شاره زائی و، شناسائی، له ۲۶ دیسامبری ۱۹۶۸ ئەندامی دهفتەری بەریوە بەری ناوەندی واتە "سامی" - مەحمەد مەحمود عەبدووررحمان لەئوتی ۱۹۶۸ ھاتبونەوہ سەرکار. لە ۲۳ فێوورییە ۱۹۶۹ سەرکردەیی ۲۰۰ پیش مەرگەیان بەدەستەوہ گرت. ئەو پێش مەرگانە ۶ خمپارە، ۲۰۰ نارنجەکیان لەئێستریکی زۆر بارکرد.

لەھەوہلی مارس لە کاتی ۸/۴۵ پاش، برینی ریگای ھاتو، چۆی ھیزی عەراقیکان ھەوہلین گوللەیی خومپارەیان لە ئەسیساتی نەفتی ای. پی. سی لەنیویابا (باباگورگور) لەشمالی رۆژئاوای کەرکوک دا، بەدووای گوللەیی ھەوہلی ۱۰۰ گوللەیی خومپارەیان ھاویشت، پاش ئەو عەمەلیاتە کوماندوکان بەبێ زەرەوزیان بووسەرریگای شمال گەرانەوہ.

ئەو ھەلمەت و، زۆر بەیە، نزیک بە ۲ میلیون دولاری واتە %۷۰ ھەفتا لەسەدا زیانی لەشرکەتی ای. پی. سی دەدا. قازانجی ئەوشرکەتە کە لەمانگی دا ۱۰ میلیون دولاریبو لەنیوچووت.

لەبەغدایە حکومەتی عەراق ھیچ لەوبارەیدا لەسەری نەرۆیشت وتەنانەت گۆی شی نەدایە وەبەھیچ جوړیک باسی لەھێرشە کە بوو سەرنەفتی کەرکوک نەکرد، تەنیا بەنھینی لەگەل کون سیرسیوم لەووبارەدا ووتو، وپێژی کرد، ئیدی لەسەری نەرۆیشت.

ئینجا جار جار پەلاماریان دەبردە سەر خەتتی لولەیی ای. پی. سی "سامی" مەبەستی ئەوہ بووکە "بریتانیای گەورە ببینی و لەقودرەتەکانی دیکەشی بوی تەمەسەلەیی کورد حەل بیت. ۴.

۲ - ھێرشی بەھاری ۱۹۶۹

لەحەوتوکانیکی کە چەن ھروژمیان بردە سەرکەرکوک، حکومەتی عەراق لەشکری ناردە سەر کوردەکان. لەماوہی چەن مانگ دا کە شەرکیکی زۆر قورس کرا، بەداخوہ گەلانی جیھان لەوکاتە ناسکەدا گۆی شیان نەدەدایە، وەبێ تەفاوہت ماوونەوہ، بەھیچ جوړیک لەوبارەدا ھەمواڵیک لەکوردستانی شمالی عەراق دەر نەچوو، وەئەوھێرشەش ھەر بەردەوام بوو.

۳ - دووژمنایه تی و، قینه بهری ئیران و، عراق :

۶سال شمزی کورده کان دژی حکومتی عراق که بهردهوام بـوو، وه پیروزی و، سرکهوتن ههرله لایمن کورده کانه وه بوو، ورده ورده به وجیگایه گه یشت که دووژمنایه تی ئیران و عراقیی لی پیدایی. له نیوهی مانگی ژانویهی ۱۹۶۹ شای ئیران مهسهلهی مافی میژووئی (حقوق تاریخی) ئیرانی له بارهی جهزیرهی بهحرین دا هینا پیشی.

به عسیکانیش بهتولئی شه، داوای مافی خویان له دووچومی خلیج دا که نیوی خلیجی فارسی له سه ربوو ده کردو، دهیان گوت که له بنه ره ترا، تهواوی چومی خلیجی فارس ئی عه ره به کانه. زور زووهات و، چوله بهینی دوو ولات دابرا، ناخوشی و ناله باری له نیوان ههردوک دا وه دیهات، له ۱۹ ئاوریلی ۱۹۶۹ حکومتی ئیران داوای مافی بهریوه بردنی سالی ۱۹۳۲ له سنوووره کانی ئیران و عراق دا کرد، وه له سه ره مهسهلهی شهت تول عه ره بی روز ههلات دوو ابوو! جاحکومه تی عراق، زور بهتووندی و، چالاکی هیزی خوی له سنووری ئیران و عراق له ناوچهی خانه قین و، ئابادان دا کو کرده وه وه مهسهله که شی برده لای یه که تی نه تهوایه تی گشتی (سازمان ملل متحد)

۴ - سی گۆشی ئیران - عراق - کوردستان :

ههروه ها که دههات سی گۆشی ئیران - عراق - کوردستان به ههست بی، شمزی بهینی کورده کان و عراق زور به روز به تین ترو به قهوهت ترده بوو، ئینجا شه شه له گهل مهسهلهی خلیج فارس تیکهل ده بوو، وه رژیمی تاران جار له گهل جاری دووژمنایه تی خوی له گهل عراق به تین تروتیژ ترده کرد، جگه له شمزی به شکرایی، ئیران بو روو خاندنی رژیمی عراق له هیچ چه شه ئا کاریک رانه ده وه ستا.

به شوینی نیوان ناخوشی له سه ره مهسهلهی خلیجی فارس، دوومه به ست و،

ههلویستی گرنگی دیکهش لهگوری دابوو: کورد وه زوففار کهسهبارته بهومهسهلانه دووژمنایهتی ئەو دوو دهولهته پترو، گهورهتردهبوو.

مهسهلهی زوففار بهجیگای خوئی، تنهیا مهسهلهی شهرێ کوردهکان بوشای ئییران دانی ئهتیازی راستهقینه وه دانی ئهتیازی بورژیمی بهغدا له: سالی ۱۹۶۱ - تا ۱۹۶۶ وه ۱ میلیارد دولاری خهرج لهبهردابوو...

وهنزیك ده بووه که بهشکانی یهکیگ لهو دوو دهولهته تهواوبیت.

ئینجا ریگای سووک وهاسان و، کهم خهرجتر بوئیران، ئەوه بوو که لهگهله بارزانی ریککهوی واته کوردهکان یارمهتییدا، تابهوجوره بتوانی رژیمی بهعسی عراقی برۆوخینی. ۶

گهورهترین ههلویست بوتیک شکاندنێ بهعسیکان - کهبومروف ئهرجو، ئهریکی داندهنا وهههروهها بو پولوپاره بایخیگی نهبوو، ئەوهبوو که بهراستی بهقازانجی ژینیرال بارزانی کاربکات.

ئینجا بارزانی بهچاکی دهی توانی که له یارمهتی دانی شای ئییران به تاییهتی له یارمهتی دانی سالی ۱۹۷۲ که لکیکی باش وهگرێ، وه سه رهئهجام به قازانجی کوردهکان تهواوبی، وهههروهها له دووژمنایهتی ئەو دوو ولاتهش سوود بهری.

بارزانی تووشی ئەو کارهساته، ههلهیه بوو که بههوی ئهونرخو بایخهی که شای ئییران بهریوهی برد: واته شای ئییران پهی گوت بوو که دهبی: خو لهوهی بپاریزی که کوردهکانی ئییران لهوکاره داتیوه دردین، لهکاتیگدا ئەوه بوخویی مهسهلهیهکی گهوره، ناله باربوو که بو بارزانی هات بوپیشی. بی گومان کوردهکانی ئییران لهو خوتیوه ردا نه دا هیچ وهختیک رانده وههستان وه ئهوقسهی شای یان نهدهسهلماند.

ئینجا بابیره وهریگ لهراپهرینی سالی ۱۹۴۶ بکهین که بارزانی، ئەوه وهخت رابهرايهتی ههبوو وهلهوکاتهش دا بوو که حیزبی دیموکراتی ئییران بهراپهرايهتی قازی مهحمهمهد پیکهات بوو، ئینجا وادیاربوو که پاش ۲۰ سال بارزانی، دهیهوی ههلهکانی دووپاته کاتهوه.

بهراستی بارزانی بو ریگایهکی دهکیشرا که دههات دوواتقمی کورد له بهران بهر یهکترا رابگری وه تووشی بهلایهکی گهوزه یان بکات، زور جووان ئاشکرا

بوو که دهستی ده ولته قودرمت منده کانی تیدایه، وه کورده کان لهونیوه دا
سهره نجام تووشی چاره رهشی و، کویره وهری بکات.

۵- کانگای میهره بانی:

له به هاری سالی ۱۹۶۹ دا، بارزانی کانگایه کی به نیوی کانگای میهره بانی
دانا، وه له ناکام دا تا سالی ۱۹۷۵ وه سه روکایه تی کرد. ۵ ئەندامی دهفتەری
سیاسی (پولیت بورۆ) که له سالی ۱۹۶۶ وه داندرای بوون، وه بریتی بوون له:
(حەبیب کەریم، دوکتور مەحمود عوسمان، صالح یوسفی، نوری شاوهیس، وه عملی
عەبدووللا) دوو مروفتی دیکهشی بهو نیوانه، سامی وه عەزیز عەقراوی لی زیاد
کردن.

له ناکارو، کرده وه دا، بیروگومانی ئەوه ئەندا مانه پیکه جوور نه ده هاته وه
(قه دیمی کان - وهک صالح یوسفی، نوری شاوهیس، عەبدووللا" نه خشیکی وا
گه وره بیان نه بوو.

وه، جگه له دوکتور عثمان، که له سالی ۱۹۵۵ دا چۆ نیو پ. د. ک. وه
له دووای دا بو لای چهپی حیزب کیشرا، مروقه کانی دی له ژیر دهستوری بارزانی
کاریان ده کردو جیگای هه ره به رزیان له حیزب دا وه دست هینا بوو. "سامی"
که نیوی ئەسلی خوبی موحه ممه د مه محمود عەبدوورره حمان بوو، له سالی ۱۹۳۹ دا
له ناوچهی سه نجار له دایک بووه. پاش ئەوهی که له شاری منچستر بووبه مه هندس
به دووای ئەوه دا مه درسهی سکول آف ایکنومیک (مه درسهی عالی اقتصاد) ی
ته و او کرد بو به ئەندامی پ. د. ک. ، وه له گه ل بارزانی له سالی ۱۹۶۳ دا، هاتو،
چوینی به رقرار کرد، له پیش دا له سه رادیوی کوردستان کاری ده کرد، به شوینی
ئهو کرده وه دا له گه ل هیندی له قوتابیکانی کورد بووبه وه رگیژی روزنامه کان، وه
چاو ساغی پیاوه کانی دهره وه که ده هاتنه مه له بندی کوردستان، وه هه ره وه ها،
لر دکیل براکین که له سالی ۱۹۶۶ هاته کوردستان، شاره زانی ده کردو، له گه لی
بوو.

سی سال که ژا برد بووبه ئەندامی به ریۆه بهری دهفتەری سیاسی
سامی یه کیک بوو له هه ره که سه نزیکه کانی بارزانی، وه وهک کوره کانی بارزانی

حسیب ده‌کرا .

سەرئەنجام بووبه دژی کومونیسیت، تووانم، نه‌خشیک، زۆر گرنگ به‌ریوه به‌ری، وه‌له جیوانه‌وه‌ی کورد دابه‌چاکی خو تیه‌وه‌دا. پاش ساله ۱۹۷۰ له حکومه‌تی عراق دابووبه وه‌زیری ده‌روه‌ی شمال، واته‌هاوکات له‌گه‌ل ته‌ققه‌ راوه‌ستان له‌ساله کانی ۱۹۷۰ - ۱۹۷۴ دا ئینجا له‌ عمه‌ل‌دا بووبه (سه‌روک وه‌زیر) ی کوردستان له‌کاتی ئاخیرین سالی ژاپه‌رینی بارزانی .

حه‌بیب که‌ریم، کوردیکی فیلی به‌غدايه‌بوو (ئاباو، ئەجم‌دادی له‌کورد‌ه‌کانی لرستان ی ئیران بوون، که هاتونه عراق)، له‌سالی ۱۹۲۸ له‌دایک بووه. حه‌بیب به‌په‌یچه‌وانه‌ی براکه‌ی که‌نیوی دوکتور جه‌عفر عبده‌وول که‌ریم بوو، بو ماوه‌یه‌کی زۆر په‌کیک له لیدیره‌کانی هه‌واداری جه‌ن سالی ۱۹۳۰ له‌کومونیسیتی پ. د. ک ی عراق بوو، ئیدیئولوگ نه‌بوو. له‌کونگره‌ی شه‌می حیزب له‌سالی ۱۹۶۴ دا به‌نووسه‌ری گشتی پ. د. ک هه‌ل بژێردرائینجا کونگره له‌ژیر چاوه دیژی بارزانی هه‌ل ده‌سووزا - حه‌بیب قازی بوو، وه "زانستگه‌ی حقوقی به‌غدا ی ته‌واو کردبوو، پیاویک بوو که به‌راستی دلسۆزی حیزب بوو واته پاش گیزه‌له‌ووکه‌ی بوحران سالی ۱۹۶۴، بووبه ژاوته دبیرکه‌ری حیزب .

به‌لام دووپیاو، که‌له هومووان به‌ده‌سه‌لاترو، ده‌س زۆیشتتر بوون وه نه‌خشی ئەسلیان ده‌گیرا وه له‌راپه‌رینه که‌دا هه‌مووکارو، باریکیان، به‌ده‌سته‌بوو، دوو‌کوره جه‌حیل‌ه‌کانی بارزانی : ئیدیرسو، مه‌سه‌عود بوون .

ئیدیریس، له‌سالی ۱۹۴۴ دا له‌بارزان له‌ دایکیکی خه‌لکی شینان بووه، له‌سالی ۱۹۶۲ دا بوته، نووسه‌ری (سی‌کریتز) بابی، ئینجا نه‌خشی ئەسلی له سالی ۱۹۶۶ دا به‌ده‌ست هیئا که‌له‌گه‌ل عبده‌وول لاپه‌شده‌ری شان‌به‌شانی کورده پیش‌مه‌رگه‌کان، له‌شه‌ری هه‌نده‌رین دا به‌شداری کردبوو، (مه‌ی ۱۹۶۶). له‌وکاته دا ئیله‌ی سه‌رکه‌وتنی خوئی پی‌وا، واته له‌ سالی ۱۹۶۸ دا له‌گه‌ل مه‌سه‌عودی برای، له‌ده‌فته‌ری به‌ریوه‌به‌ری‌زاو، ته‌دبیرکه‌ره‌کانی شوێشی کورد دابوو. ئەو پلانه‌ی زورزوو ژابوارد، پاشان بووبه ئەندامی ده‌فته‌ری سی‌اسی پ. د. ک وه، له سالی ۱۹۷۳ دا له‌گه‌ل بابو، برای خوئی خاوه‌ن قودره‌تیککی تایبه‌تی بوون . له‌بایه‌ت ئیشوکاره‌وه، گوتراوه که به‌چه‌شنی بابی له‌پاری ژامیاری، ئەندامی له‌ش ساغی نه‌گه‌یشته‌ئه‌وه، هه‌رچه‌ند بوخویی پیاویکی ئازاو دلیره، به‌لام له

پلهی بابی له خووارتر بووه مروؤتیکی شهرمی وون به حهیایه بهلام له سه ره شهرا، په یوه ندی و، هات و، چوئی تاییه تی له گهل روژنامه نووسه گانی روژئاوا هه بو و هووت و، ویژی له گهل ده کردن . ۱

ماوه یهک، که تی پهری بهلانی زوره زمانی ئنگلیسی فیربوو، تاسالی ۱۹۷۴ به ته وای ئه و زمانه ی ده زانی، ته نانت وای ده زانی که باسی سیاسی و، گه پ و، گفت وگوی رامیاری پی ده کرد. له کاتی قودره ت دا، ده یه ویست به چه شنی بابی ده ست به سه ره موو کاریک دابگری، له زور هه لوستان دا له لای روژنامه نووسه گان و، هه وال ده ره گان ده یه ویست بی سه لمینی که له سازمانی حیزب وه کاروباری کوردستان دا به هیژو، قودره ته و، به جووانی ده تووانی کاری کورده گان هه ل سوورینی .

مه سعود، له سالی ۱۹۴۶، له شاری مه باد له خیزانی دووه می ژینیرال بارزانی له دایک بووه، مه سعود له هه وه له وه له زیچاوه دیری و، ده ست پهروه ده ی دایکی عه شیره تی گه وه بووه، پاش ئه وه ی که بابی له ولات دوور که وته وه، وه بو و لاتی شوره وی چوو وه گه راه، ههروه ها مه سعود له به رده ستی دایکی دا پی گه شتوووه، ته ربیه ت کراه (دایکی کچی مه محمود ئاغای زییاری بوو) .

له ته مه نی ۸ - ۷ سالانه دا له گهل هیندی له کورده گان بوژیان ده گه ریته وه وولاتی بارزان! مه سعود، وهک ئیدریس له سالی ۱۹۶۸ وه، بوته ئه ندامی به ریوه به ری ناوه ندی ده فته ری سیاسی، بهلام تا سالی ۱۹۷۰ له وه ده فته ره دانه خشیکی زور گرنگی نه بووه .

تاسالی ۱۹۷۴ - ۱۹۷۵ هه ردوک برا له باره ی فیرکردنی کرده وه ی نیزامی و، فه نی شه ره به ئه ندامانی پارتیزانی خه لک، زور تی کوشان، وه له به ریوه بردنی ئاکارو فنونی شه ری داهاوبه شیکی باشیان هه بوو. مه سعود مروؤتیکی بوو که ته وای ئاکاری کوردیکی ئازاو، نه به ز له وی دا دیتراه، به تاییه ت له ش ساغ ش بوو ئیدریس و مه سعود به یه که وه له نیو ئورگان ی راپه رینه که دا قودره تیکی زورپان پهیدا کردبوو ئه ویش سه باره ت به وه بوو که کورانی بارزانی بوون، مه سعود متالای له باری رامیاریوه کم بوو، واته له سه ناسینی جیهان ئگاداریکی ئه وتی

نه‌بوو. چهند تاقمیکی کورّی رامیاری که له ئوروپایان له‌روژه‌لاتی ناوه‌راست‌را، وه‌یان له‌ولاتی ئەمریکایه‌وه ده‌هاتنه‌کنی، زور له‌لای نه‌ده‌مانه‌وه چاوپیکه‌وتنه که به‌سووکو، هاسانی‌وتالووکه به‌ری‌وه‌ده‌برد‌را، له‌راسته‌قینه‌دا له‌به‌رام‌بەر ۳ پی‌اوی جیهان‌دا وه‌ک سه‌ددام‌حسین‌و، شای‌ئیران‌وه... دوکتوره‌ئیری کی‌سینگر که له‌ساله‌تاله‌کانی کاره‌ساته‌که‌دا که به‌به‌سه‌رهاتی کوردانیان کایه‌وگالته ده‌کرد، چی پێ نه‌ده‌کرا!

۶- هیژشی هاوینی ۱۹۶۹

له‌نیوه‌ی مانگی ئوتی ۱۹۶۹، هیژی عراق هیرشیکی تازه‌ی برده‌سه‌ر کورده‌کان. به‌شوینی ئەوه‌دا که کورده‌کان گه‌رانه‌وه‌لای شمال، هیندی‌کیشیان چوونه‌سنووری ئیران، وه‌له‌وی کوبوونه‌وه.

له‌زاخویه‌را تا خووارووی روژئاوا، تاپیخون‌و، سنووری ئیران، واته‌ته‌واوی ئاسویی به‌ره‌کانی کورد له‌ژیر گولله‌بارانی توپ‌و، فروگه‌کانی عراق دا‌بوون.

له‌مه‌له‌بندی بادینان‌دا، شهر به‌توندی به‌رده‌وام بوو، وه‌تازاخوو ئاکراشه‌ر درێژه‌ی هه‌بوو. سه‌عدوون قه‌یدان، ئەندامی به‌ریه‌به‌ری شورش وه‌ژینیرال عه‌ماش‌ناییی سه‌روک وه‌زیر، وه‌وه‌زیری ناخو شه‌ره‌که‌یان له‌هه‌ردوک لاوه‌را به‌ری ده‌کرد. هه‌رچه‌ند له‌ناوچه‌کان دا‌هیزی عراق سه‌رکه‌وتوو بوو، به‌لام پێش‌چوونیکی ئەوتویان نه‌بوو.

شه‌ریکی خویناوی ده‌ستی پیکرا‌بوو: له‌مه‌له‌بندی دووکان دا له‌گوندیک که‌ناوچه‌ی شیخان‌بوو، له‌شمالی - روژئاوای ئەکرا، سه‌ربازه‌کانی عراق له‌نیوه‌راستی مانگی ئوتی ۱۹۶۹، ۶۷ کەس ژن‌و، مندال که له‌غاریک‌دا خویان شار‌دبووه، خه‌فه‌کردو، له‌نیویان بردن.

سه‌رئه‌نجام له‌دی‌ی سوور‌ه‌ییا که به‌پییان تازاخو ۳ سه‌عات ربه‌ی بوو، ئەفسه‌ریکی عراقی له‌۱۶ سی‌پتام‌بر دا‌ته‌واوی خه‌لکی دی‌یه‌که‌ی که له‌باغچه‌یه‌ک دا کو‌کردبووه: که به‌بیانوی ئەوه‌ی که قسه‌یان بو‌ده‌کات، له‌نه‌کاو به‌ره‌شاش دا‌یان ده‌گری وه‌ ۵۳. که‌سان ده‌کوژی‌وه ژماره‌یه‌کی زورش برینداره‌ده‌کات.

له ئاکام دا بهوه و موو پهلاماره کهکرا، تهنیا تووانیان که کوی سهنجاق بگرهوه، بهلام نهیان تووانی خوڤیان بگهیننه سنوری ئیران. (4 هاری ۱۹۶۹)

۷- خۆتۆهردانی ئیران (سی پتامبری ۱۹۶۹)

لهوکاته دا، کهئهو هیرشه برأسهر کوردستان، وهخه لکیان زۆر له نارهحه تیو په شیوی دا، دانا، پیشمه رگه ههروا دلیرتر و شیرگیرتر ده بوو، وهژینیرال بارزانی، دهیه ویست له لای شای ئیران یارمهتی زیاتر پهی بکری: بوهوه ولین کهرمت، خهبات گه رهگانی ئیران له کوردستان دا شان به شان حازر به یارمهتی ببوون.

له مانگی سی پتامبری ۱۹۶۹ تلویزیونی عراق دهسته یهکی "سهربازی ئیرانی" که له زهوی عراق دا به دیل گیرابوون نیشان دا. ۷

بهو نمایشی تلویزیونی، عراق دهیه ویست که به ئیران به سلمینی که بوچ ده بی به کوردهکان یارمهتی بکات. ئینجا له کاتیکی زۆر ناسک دا، تا قمیگ له لایهن حکومهتی عراقه وه به نه پنی هاته تاران، وه له گهله ئه میره به باسی هوهیدا سه روک وه زیری ئیران ده سیتان بهووتو، ویز کرد.

تا قمی عراق رای گه یاند که ئه گهر ئیران سنووری خوئی بهستی وه نه یه لی کوردهکان ئاواي ئیران بن، ئیمه بو هه موو، گفت و گو یهک ئاماده بین... هوهیدا وهلامی به تا قمه که داوه که ئیمه ناتووانین سنووری خوومان داخهین، ئیوه پیویسته سنووری خووتان بهستن، ئه گهر له دهستودی ئه وکارهی بکهنو، رامه وهستن" ۸

۸- ووتو، ویزهکان:

له مانگی ژوویهی ۱۹۶۹ زا، گهوره گانی به عسی له گهله سه روکه کانی پ. د. ک. به نیونجیگه ری قوتابیکانی رووناک بری کورد له به غدایه، چاوپیی کهوتنیکی پیکهات، بهلام چاوپیی کهوتنیکی دی له سی پتامبری ۱۹۶۹ وه که به جی هات به تین تر بوو: برینگادی تارق که فرماندهی برینگادی رهواندزی بوو، رای گه یاند که حکومهتی عراق ئاماده گی خوئی بو ووتو، ویزۆ تازه راده گه پنی. بهوجه شه له ناوپردان له گهله بارزانی ئه و چاوپیی کهوتنه به جی هات.

ئهما هیرشی پائیزی تیک شکابوو، ههزه شو خوتیوه ردانی ئیران له سهزه کهدا پتربووو، جامه بهست بهوه بوو که سهروه کانی عراق حازر بهووتو، و بیژیکی راستو، دوغری، ببوون به دووای ئه وحازر بوونه دا کورّی ره سمسبی به سهروه کایه تی عزیز شریف، سهروک شورش له ههوه لئی دی سامبری ۱۹۶۹ دا خوئی بوئاشتی ئاماده کرد، بهلام ئه و چاویی که و تنه له ۱۹ دی سامبردا وه دی هات: له به عسیکان سامبر عزیز نه جیم که یه کئی له ئه ندامی ناسیونالیستی به عس وهویزه وهری نیزامی بوو، له گهل فواد عارف بو گفت و گوهاته ناوپردان بولای بارزانی ئه و دیتنه به "دانشتنیکی دوستانه" نیو بردرا، وه دریزه ی زور بوو. تا قمی کورده کان بریتی بوون له: ئیدریس، مهسعود، دارا تهوفیق، دوکتور مهحمود عوسمان وه "سامی" تا قمی عراق له ههوه ل دا گوتی که "حیزی ئیوه، له راده ی سهروه ده ژمی ردی!" وه ئیمه ده مانه وی به وشه ره کوتایی بینین، وه ئه وهش ده زانین که کورد پوچی شه ده کات... بو دریزه پیدان به ووتو، ویزه، بارزانی، دارا تهوفیقی له گهل سامبر عزیز نه جیم که ئه ندامی پارت بوو ناره به غدایه که به کاره که یان دریزه پی بدهن. ئه وه ندامه له پاشان بووبه ئه ندامی کمیته ی ناوهندی پ. د. ک. — هیندی له فاکته کانی به عسی وه ههروه ها له سهروه کانی نیزامی که له گهل ئه و گفت و گو یه، دووژ منایه تیان ده کرد، ده یان گوت پیویسته که تا قمی برایم ئه حمه دوه جهلال تاله بانی له و دانشتنه و ووتو، ویزه داهاوبه شی بکه ن دارا تهوفیق ۵ رۆژ له به غدایه ماوه، له ۲۱ تا ۲۵ دی سامبری ۱۹۶۹ له کوشکی سهروک وه زیر دهست به سهر راگیرابوو.

۹ — نه خشی سه ددام حسین :

ووتو، ویز له بهینی به عسیکان و کورده کان دا، بوو به هوئی ئه وه که سه ددام حسین پله یه ک له سهر ئیشوکاری خوئی وه سهر که وی، وه له گفت و گو یه که شهش دا به شداری. ئه و دانشتنه له گهل دارا تهوفیق به ریزه بردرا: له سهرده می ههوه له وه سه ددام زور خوئی چاک نیشان ده دا، وهوای ده نوواند که ده یه وی له گهل کورده کان به یه کتریگه ن.

وه ههروهها بهكوری كوردهكانی بارزانی راگیانده وهگوتی ئیوه نابیی بههیج جوریک به قودرتهتیکی سیاسی دهرهوه پشت بههستن وه لهسروی حیساببکهن : وه بو کوردهكانی ئاشکرا کرد که بیگانهكان بوئیک رووخاندنی حکومهت ، وه له نیوپردنی تی کوشهر بوون . لهحهقیقتهت دا پیلانیکیبو سهددام چن درابوو ، وه له ژانویهی ۱۹۷۰ دا سهددام پتر له ۷۰هه ئهنادمی نیزامی لهپیلان گیرهكان گرت وکوشت .

له ۲۱ی دیسامبری ۱۹۶۹ دا پاش گفگوتی سهددام لهگهل حهسهن ئهلهبهر ، تا قمی بهعسیکان که لهوکهسانه بریتی بوون : ژینیرال عهماش ، مورته داهادیتی ئهنادمی بهریۆههبری فرماندهی شوژش ، عززهت مستهفا ، سهعدوون قهیدان ، وه عهبدوول لاسهلووم سامورائی ، وه ۱۰هه ئهنادمی ترش کاروباری ولایتان بهدهسته وهگرت سی مهههستی گرینگ لهو کوپونهوهیهدا لهگورئی دابوو : مافی نهتهوایهتی کورد ، مهسهلهی "سنورهكان ، ی کوردستان ، وه مهسهلهی هاتو ، چۆ لهگهل ئیران لهحدوده کهدا . لهسهرمهسهلهی ئاخهر ، سهددام حسین ، لهو وهلامهی که دارا توفیق دایهوه رازی بوو ، وهگوترا که نیوانو ، هاتو ، چوی لهبهینی دهولتهی ئیران وعراق دا هههچونیکبی ، کوردهکانیش بهو چهشنه بیزونهوه ، وهئوهمهسهلهیان لهبهرچاوبیت .

لهپاش ئهوهی که دارا توفیق لهبیروت لهگهل می شیل عهفلهق تیوریسین وه دامهزرینهری مهرامی بهعس چاوپیکه وتنیکی کرد ، گهراوه بوناوپردان ، به ژینیرال بارزانی راگیانده که بهعسیکان لهبابته مهسهلهی داواکراوی ئوتونومی بهو جوهرهی که بارزانی دهیهوی ، رازی بوون ۱۰

لهکاتیکدا که پیکههاتنه کهدههات بهدی بیت ، سهددام حسین ۶۰۰ ئهفسهری هیژی عراقیی لهئاخری مانگی دیسامبری ۱۹۶۹ دا لهبهغدایه کو کردهوه ئینجا ههلویستی لهو کوپونهوهیه ئهوه بوو که لهو تاریک داپییان راگیهیی که گوی بیسنو ، بزائن "کهسانیکی ئیستا لهگهل ئیمه شهردهکن ، شوژشگیری سادهنین" وه بهئاشکرائی دههبری بری و گوتی که هیژی نیزامی پیوسته لهژی چاوه دیری حکومهت داپیو ، دهستور وههگرئی : وه بیگومان سهروهکانهی نیزامی نایانهوی که بزائنو ، لی بیگولنهوه که "لابردن) ی حهردان تکریتی وه دوورخستهوهی ئهو بوولاتی کویتو ، کوژرانی وی پاش چهندمانگیک چون بووه .

ئینجا هاتو، چۆیو، چاوپیی کهوتنیکی گرینک له لایهن ههر دوک لاره، بهر یۆبدرار، واتا له ۳۱ دیسامبری ۱۹۶۹ کۆرپیی کهومهلئ گهورهی به عسی عراق که بریتی بوون له هاداران تکریتی، عهبدوول خالق سامورائی وه تارق عهزیز، وه ههروهها دولایهن گری "سه به خوی، عهزیز شریف که زۆر له کومونیستهکان نزیکی بوو، وه فواد عارف، له ناوپردان دا دیتنیکیان له کوردهکان کرد.

پاش چهند زۆزیک تر، کۆرپیی کهومهلئ کورد که بریتی بوون له دوکتور مهحمود عوسمان، سامی، نوری شاویس دارا توفیق، نافیر جهلال، موحسن دزهئی، صالح یوسفی، وه ئیدیرسو، مهسعود بارزانی سهفهریکی کورتیان بو به غدایه کرد.

هه لهوسهرده مهدا، له ۱۰ ژانویهی ۱۹۷۰ که تهواوی کۆری کورد له به غدایه بوون، سه ددام حسین هاته ناوپردان که به تاییهت له گهل ژینیرال بارزانی ووتو، و یزیک بکات. له ودانشتنه شدا وهک هه موو جارن، ووتو، و یز بهوردی لیبی ده کول دراوه، ده بوو، مهتنی قسهکانو، نووسراوهکان، رسته به رسته، به لکو ووشه به ووشه له سهری بزۆن له کوره کوردهکان گیرا بوو یانه وه که جاری وابوو، ده بوو که: ئیمه له بارهی هیندی مهسهلهی دوو زۆر له سهری باس بکهین، رسته یهک ویان نووسراوه یهک که ده نووسرا، پپو یست بوو کۆرپیی دیکه ی کوردش که قامکی له سهر دابنی و، دانی پی دابی نن ۱۱۰

به ره هلستی گوره له بهینی ههر دوک لادا، مهسهلهی جوغرافیائی خود-مختاری مه له بنده که بوو، که پپو یست بوو دیاری بکری. کوردهکان ده یان گوت که شه گهر سنووری جوغرافیائی ناوچهی کوردستان به چاکی مه معلوم نه کری، بتر دانی مافی نه تهوا یهتی واته ئوتۆنۆمی هیچ که لکو، قازانجیکی بو ئیمه نیه!

به پپه چه وانهی کوردهکان، به عسیکان ده یان گوت، وه له زۆر نامه ی شه سووره دا نووسیان، که "گهلی کورد ناتوانی به تیگرانی" زۆن "ی واته جغزی جوغرافیائی خوی دیاری بکات، وه له وه مه حدوده و چوو ارچپوه دا مافی نه تهوا یهتی بهر یۆ بهری" . . . به لکو مهسهلهی گوره وه به شدار بوون له "ماف" نه تهنیا شه یه که کوردهکان فهقت له قازانج و سوودی ههولیر وه سوله یمانی وه شهاره کوردنشینهکانی دیکه که لک وه رگرن، تهنا نهت ده بی له ماف و قازانجی هه موو وولات، وهک به سهروه به غداش دا به شدارین وه له چاوه دیری مافی "کومه لایهتی

وئیداری کۆماری " داشهریکبن ، واته له "بیرورای دیموکراسی" تهواوی بولات دا
 که لک و هرگرن .

سهره نجام بههر چونیک بوو ، به عسیگان دانیان به سهر دیاری کردنی
 جوغرافیائی ناوچهی کوردستان دا هینا . بهلام وهک ئینگلیسیگان که له سالی
 ۱۹۱۹ وه ۱۹۲۴ دا له گهل شیخ مهحمود قهراریان دانا بوو وه تنیا ناوچهی
 جوغرافیائی مهلبندی ههولیر ، سولهیمانی ، وه دههوکیان له بهر چاوو بوو ،
 به عسیگانیش ههر شهوهیان له بهر چاوو گرت بوو .

بهلام مهسهلهی گرینگ له بهر چاوان کهر کوک بوو ! له ههوهلی مانگی ماری
 ۱۹۷۰ که له ووتو ، و بژه دابوو له وکاره ساته هیچ که لکی لیوه رنهگیرا ،
 کۆرهکانی به عسی به غدایه دهیان هویست به دوکتور مهحمود عوسمان^{۱۲} بسلمین
 که ئیدی مهسهلهی مهلبندی کهر کوک ، وه ناوچهکانی دیکهی نهفت له بیرخوی
 بهریته وه ، لیی بهریته وه .

بهلام پاش سی مانگ گهت و گو له ۱۰ ماری ۱۹۷۰ له نهکاو ، بارزانی و ،
 سه ددام حسین له مهدره سه بهکی چوکی ناوپردان ، پیکهاتنیکیان به ئیمزا گه یاند .

۱۰ - پیکهاتنی ۱۱ ماری ۱۹۷۰

لهوپیک هاتنه دا ۱۵ مادده که رهزامندی ههر دوک لای تیدا بوو ، وه ماده:

۱۴ کهی ئوتونومی بوو به جی هات بهلام شهوشتهی که له سهری باس ده کراوه هیستا ،
 به لیی له سهر نه کوترا بوو ، هیندی له ناوچهکان بوو که کوردهکانی تیدا ده ژیا ،
 وه ده بو حکومهت به جه شنیک " خوئیداره کردنی ناوچهئی و ، رهسمی " رازی بیست و ،
 چاره سهری شهوکارهش بگات .

مهسهلهی گرینگی دیکه ، که له سهری ده رویشتن ، خویندنی زبانی کوردی
 وه به رهسمی ناسین له ناوچهکانی کوردستان دابوو که کوردهکان ده بیان گوت لهو
 مهلبه ندانهی که زیاتر کوردی تی داده ژین خوئیدن و نوسینی زبانی کوردی
 (له گهل زبانی عهره بی) له ئاکاری نیزامی و ئیداری دا بهرانه بری . بودجه و
 پوول بو ناوچه که دیاری بکری ، نایی سهر و کیکی کوردی دابندری ، نویندیری
 کوردان به گویری دانشتوانی کوردی شهو ناوچه له زووی یاسائی ههل بژی دری و ،

دیاری بکردری .

ئهوه بو ههوه لینه که رهت ، یانی پاش دیاری کردنی مافی گهکی کورد ، له پهمانی سیور Sevre . دائر ئهوه دههات پاش ۱۰ سال شهرونیوه شهرو ، تهقه وهستاندن ، نیوه پیکهاتن ، فراکسیونیک گهلی کورد واته بالیک لهقهومی کورد مافی رهوای ئوتونومی خوئی وهرگری - بهراستی ئهوه که رهته ههلوستی ئهوه پهمانه تنیا ئهوه نه بو که قهومی لژی چپوکه ، چهسانهوهی قودرته تیک دابمی نیتهوه ، بهلکوییکه هاتنیک بهرانبهرو راسته قینه بوو که له بهینی حکومهت و زاپهرینی نهتهوهی کورد ده بهسترا .

دارا توفیق گوتی " ۱۱ مارس ۱۹۷۰ روژیکی پر له شانازی میژوی عراق بوو " دارا توفیق یهکی له سهروکه پایه بهرزهکانی کورد بوو ، ئینجا کاتیک که قودرتهی بارزانی وه بزوتنهوهی کوردهکان لهسالی ۱۹۷۵ دا تیکشکا ، رستهی ۱۱ مارسی ۱۹۷۰ واته " جیژنی مهیلان و ، داواکراو " هیستا که هه له سهر زاران بوو ، وه باسی دهکرا . بهلام بهداخهوه هیواو ، ئاره زووی گهوهی کوردان که له ۱۱ مارسی ۱۹۷۰ دا دههات بههستی ، بهجی نههات ، وه روژی خوئی و ، بهختهوهی کوردهکان زور کورت بوو ، وه ئاوا بوو . ئهوجاره ئهستیرهی گهشی گهلی کورد زوله ئهسوئی شانازی و ، بهختهوهی دا ئاوا بوو .

ناشتی و، تەقەووەستاندنیکی :وورو، درێژ

پیکهاتنی ۱۱ی مارس ۱۹۷۰ لەبنه‌زەت هه‌له‌ی زۆر بوو یه‌کیگ له‌وانه‌ ئه‌وه‌ بوو که‌ دره‌نگو، زووی له‌سه‌رکرا، وه‌ زوو به‌زۆیه‌ نه‌بردرا! مه‌له‌ندی خودموختاری کوردستان زۆر به‌ باشی دیاری نه‌کرا بوو. ماده‌یه‌که‌له‌و په‌یمانە ئه‌وه‌ بوو که‌ پێویسته‌ له‌ ماوه‌ی ۶ مانگان‌دا سه‌ر ژمیڤی به‌جێ بێت. به‌لام نه‌گوترا بوو، هه‌روه‌ها له‌په‌یگه‌ یشتنی ۱۱ی مارس ۱۹۷۰ له‌ باری سازمانی رامیاری ناوچه‌ی ئوتونومی کورده‌کان له‌گه‌ل حکومه‌تی ناوه‌ندی به‌چاکی مه‌علوم نه‌بوو، وه‌بی ده‌نگه‌ی لیکرا بوو.

له‌ماده‌یه‌کی دیکه‌ دا که‌ بلاونه‌بووه‌، باس کرابوو که‌ له‌ ناوچه‌ی کوردستان دا پێویسته‌ تا ماوه‌ی ۴ سال پرسیار (ژێ فراندووم) به‌زۆیه‌ ببردێ. "کمیته‌ی عالی" له‌هه‌وه‌لی کاره‌وه‌ به‌نوێنه‌ رایه‌تی مورته‌دا هادیتی بو به‌زۆیه‌ بردنی ماده‌دکانی قه‌رار داده‌ که‌ پیکه‌هات.

خۆزگه‌ کورده‌کان بیان زانی بایه‌ که‌ به‌راستی حکومه‌تی عه‌راق له‌وده‌م، ده‌سته‌دا وازی ئابوری و، رامیاری زۆرخراپه‌، جاشه‌وکات به‌هیچ‌جۆریک حازر به‌ ئه‌مزا کردن و، مۆرکردن، سه‌لماندنی ئه‌و قه‌رار داده‌ نه‌ده‌بون! وه‌ ئه‌وه‌ به‌وجیگایه‌ گه‌یشت که‌ به‌ غدا له‌به‌ر ئه‌و سه‌خه‌ته‌ی حازر بوو که‌ له‌به‌هاری ۱۹۷۰دا هه‌موو کاریک بکات.

به‌غدا، وای زانی که‌ کورده‌کانی زۆر به‌چاکی وازی حکومه‌تی عه‌راق له‌وکاته‌دا نازانن، جابوویه‌ ئه‌و پێشینه‌ی کرد، ئه‌گینه‌ زۆر کاریکی گه‌نگ و، پێرله‌

مهترسی بو ئهوان به‌دی‌ده‌هات ئینجا برابم ئه‌حمهد ئا‌وای گوت‌بوو. " له‌سالی ۱۹۷۰ دا به‌عسیکان زور ماندو، شه‌کت بیوون، ژینیرال بارزانی، له‌داهاتودا ئه‌وه‌ی ده‌سه‌لمینی: " که ئه‌وه حکومه‌ته که ۴ سال ماوه داده‌نی! وه‌له‌سر ئه‌و مه‌به‌سته‌ش پی‌ده‌چه‌قینی.

ئه‌گه‌ر ئیمه ئه‌وه‌مان نه‌کردبایه، قه‌راردله ده‌که‌یان نه‌ده‌سه‌لماند، وه ده‌یان گوت ئه‌و مه‌ودایه بو ئا‌وه‌دان، کردنه‌وه‌ی نا‌وچه‌که‌یه... به‌لام له‌راسته‌قینه‌دا ئه‌وه‌ بو‌سه‌نگ‌وسوک کردنی‌کاری کورده‌کان بوو. بارزانی ئه‌وه‌ی به‌باشی ده‌زانی... وه‌ئیمه‌ش ده‌مان زانی. ئیمه له‌وکاته بو وه‌لام ئاماده‌بوین، ناشتی و سولح بو ئیمه‌زور گ‌رنگ‌بوو.

۲

۱ - سه‌رفه‌سلی به‌ری‌وه بردنی قه‌رار داده‌که:

به‌شوینی ئه‌و ریک‌که‌وتنه، مرۆف لپی مه‌علوم نه‌بوو که تاچ راده‌یه‌ک‌ئه‌و قه‌رارداده له‌لایهن حکومه‌تی به‌عسی عمراقه‌وه به‌ری‌وه ده‌بردنی وقسه‌ی‌خو‌یان ده‌به‌نه‌ سه‌ری. له‌مه‌تنی قه‌رار داده که ئه‌و مه‌به‌ستانه وه‌دی‌هات، ئازادکردنی زیندانی کان، لپی‌خوش بوون له کورده‌کان، چ نیزامی‌و‌چ‌شه‌خسی، گه‌زانه‌وه‌ی کاربه‌ده‌سته‌کانی ئیداری، وه‌وه‌زاره‌ت خانه‌کان، بو‌سه‌رئیش و کاری‌خو‌یان.

ئینجا سی‌پیاوی کورد به‌نیوی حاکمی هه‌ولیر، زاخو، سوله‌یمان‌سی داندرا، وه ۵ مرۆقی کورد له‌ده‌موو، ده‌زگای ده‌وله‌تی دا هاتنه سه‌رکار. ۲ پارتی دیموکراتی کوردستان له‌سه‌ر‌راه‌گ‌رنگی ده‌ستی به‌کاروباری خو‌ی له‌روژیکی گه‌وره دا کرده‌وه، وه روزنامه‌ی ئه‌ت‌ته‌ئاخی دووباره له‌زیر‌چاوه‌دیری دارا توفیق بلاو بووه.

حکومه‌ت ۲۰ میلیون دینار‌دنزیک به ۶۰ میلیون دولا‌ری بو‌ئا‌وه‌دان کردنه‌وه‌ی وولاتی شمال‌ته‌رخان کرد، وه‌ئیش‌و‌کار له‌سه‌ر زی‌وو شوینی خو‌یی له‌کوردستان دا ده‌ستی پی‌کراوه، وه‌له‌ئاکاما به‌عسیکان وازیان له‌جاشه‌کانی برابم ئه‌حمهدو، جه‌لال‌تاله‌بانی هیناو، تیکیان دا. ۴

۲ - ههورو ههلا (کهندوکوسی) پیک هاتنه که :

له مانگی ژوییهی ۱۹۷۰ له کاتیک دا که هه شته مین کومه لی کۆبوونه وهی کورد ، پانی کنگره ی پ . د . ک له گه لاله پیک هات بوو ، (۱ - ۱۰ ژوییهی ۱۹۷۰) وه به عسیکان دانیان به سهر ناوچه که دا ، دانا بوو ، له کنه خویان پی یان وابوو که ئیستا که که کونگره ته شکل بووه ، بی گومان له زی نیرال بارزانی وه یان ئیدریس یه کی کیان هه ل ده بزیر درئ وه به نیوی نایب سه روک به حکومه ت ده ناسیندرئ . . . به لام له کۆبوونه وه که دا به پیچه وانهی گومانی ئه وان ، حیزب دهنگی دا به حه بیب که ریم ، واته پارت ئه وی هه ل به ژاردو ، به ده وه له تی ناساند . سه روکه گانی به غدا پی یان وابوو که دهستی ئیرانیکان له وکاره دا ، وه دی هاتووه ، وه هه له به ت به ووتهی . ئه وان که حه بیب که ریم هه ل به ژیردراوه . ئینجا به و بیانوییه وه ، له مانگی سی پتامبردا ، ئه وه هه ل به ژاردنه یان ره ده کرده وه . ههروه ها له به ره ی پر سینی گشتی (رئ فراندوم) بو دیاری کردنی ناوچه ی مافی ره وای نه ته وایه تی وه به جی هی نانی قه راردادی ۱۱ مارس ، چیوتی له کار دا هاته پی شی .

له مانگی ئوکتوبری ۱۹۷۰ دا حکومه تی به غدا ده ست به کار ده بی که له به هاری ۱۹۷۱ بو دیاری کردنی ، سنووری وولاتی خودمۆختاری ههنگاو هه لینی وه سه رژه ماری بکات ، وه ههروه ها له به ره ی پاشه روژی شاری که روک ته سه میم بگری .

له ئاخری سالی (۷ دیسامبری ۱۹۷۰) له به غدا یه قه تلک قهوما که به سه ر ئیدریس یان دا هینا له ئاکاما نه زاندره که ئه وه کوشته کاری کی بووه .

له هه ولین سالی تی وه ره سووژانی پیک هاتنی ۱۱ مارس دا وا ئاشکرا بوو که هیواو هومیدیک به وقه رارداده نه ماوه . له به غدا یه پاش سانو ، ریژه ی تاییه تی که هه تا مهیدانی ئازادی دریژه ی هه بوو ، شیلی ئه ل ئیسامی ، سی کریتی ری گشتی ئاجوودانی به عس ، مورته دا ئه ل هادیتی زا به ری کمیه تی ئاشتی ، وه زی نیرال عه ماش نایب سه روکی کۆمار ، له به ره ی پیک هاتنه که وه ، جیژه که - دا ووتاریان بلاو کرده وه .

عهماش له قسه کانی دا رای گه یاند که ئیمه له گهل کورده کان پیکهاتوین ، بهلام ئەگەر که سیک چیوتی و ناله باری له کاره که دا پیش بینی ئیتیر "سهر قامکه کانی خوبی سووتاندوه" . ۵

له بهر یوه بردنی ئهو سان و جیژنه دا هیچ مروقیکی سهرشناسی کوردی نه ده بیندرا ، وه به شداری نه کردبوو . صالح یوسفی وه زیری دادگستری له باری (یه که تی نه ته وایه تی ده بی له سهر بناغهو ، بیرورای باوهری) بیت ، ووتاریکی بلاو کردهوه ، بهلام له راسته قینه دا له قوولایی دله وه نه بوو .

سهر نه نجام به عسیکان چیوتی له کاری سهرژماردندا ده که نو ، بو دوو وایه ی دیلنه وه ، له ئاکاما ده یانه ویست پیکهاتنه که ی ۱۱ ی مارس له سهر نفوسی سالی ۱۹۵۷ ، حساب کهن !

ئینجا له چاوو پی که و تنه کانی کورده کان له گهل کار به دهسته کانی حکومت ، ژینرال بارزانی همولی ده دا که "ههر دوک لاپیکه وه له ریازی دو ستایه تی وه" مه سه له گرنه که ی کوردستان حمل بکن ئنجا له گفت و گوی ره سمی دا ژینیرال بارزانی زور سه ختی نه ده گرت و ده ی گوت "ئیمه ده سالی زه به ق بو وه ده ست هیئانی خود موختاری ، شه رو خه بات مان کرده ، ئەگەر پیویست بی بو وه ده ست هیئانی شاری کهر کوکی ش ۵ سالی دیکه خه بات و شه زده کین . " ۶

۳- بوحرانی ۱۹۷۱ :

له مانگی مارس تا نووامبری ۱۹۷۱ ، هاتو ، چو له بهینی به غدا ، وه بارزانی له بهر هیندی پیشهاتیک له و لات دا ، به دژواری پیکه ده هات ، له ماوه ی چند مانگان دا ئهو کاره ساته در یژه ی هه بوو ، بی باوهری له ههر دوک لاره ده دیترا ، وه تا قهرارداده که شکا ، ئهو بزووایی نه کردنه ههر در یژه ی هه بوو .

مه سه له ی کورده کانی ئیران له عراق دا :

چهن مانگی بوو که سه رو که کانی به غدا سیاسه تی "عه ره بی" کردنی و لاتیان له بهر چاوو گرت بوو ، عه ره به کانیان ده ناردنه ناوچه ی کوردستان که

نشته جی بن واته له ههریمی ستراتژیکی دا به تابهت له دهه رو بهری شاری کهر کوک یا ئا و چهی سهن جار داجی بگرن . له ولایه شهوه کورده کانی عراق داوا له دهه وله تی عراق ده کهن که له کورده کانی ده رهوهی عراق که بهشی زور یان ئیرانین داوه بکری که بینه وه عراق .

له مانگی مهی ۱۹۷۱ ، له باره ی ئه و کاره ساته ، شه ریکی قه له می له بهینی دوور و ژنامه ی ئه ج جمهوریه ئورگانی حکومه تی عراق وه ئه تتاخ ی ئورگانی کورده کان به ههست دیت .

ئه ج جمهوریه ده نووسی و ، ده لی که هه یج کاتیک حکومه تی عراق دانی به سه ره وه دانه هینا وه ونه گوترا وه که ئه و کوردانه بی نه وه عراقی ، وه ئی وه ده لین که ئه و کوردانه پتر له ۱۰۰۰۰۰ که سن له حالیک دا پتر له ۱۵۰۰۰ کهس نین .

له ئاکاما حکومه تی عراق به و ، قال مه قال و ، ووت و ، و بیژه کۆتایی دینی وه نزیک به ۴۰۰۰۰ کهس له کورده فیلی کان له مانگی سی پتامبری ۱۹۷۱ دا له سه رجیی خویان هه ل ده قه نی وه ده ریان ده کات .

روودا وه کانی ولاتی بارزان (نیوه راستی ژوئیهی ۱۹۷۱)

لهحه وتوو ی دووه می ژو بیه دا فرمانداری نیزامی ، مانوریکی گه وره ی نیزامی له مه له بندی بارزان دا به ری وه ده بات ، وه بریگادی ک که بریتی له توپ و تانک بوون ، هیرش دینن .

له ۱۱ ی ژوئیه بارزانی سه رو که کانی کورد دا وه ت ده کا ، به لام حسه ن ئه ل به کر چاره سه ری ئه و کاره ده کا وه شه ر بو ما وه یه ک زاده وه ستی ندری .

پیلانی کووشتنی بارزانی له (۲۹ سی پتامبری ۱۹۷۱ دا)

حکومت زور به گرنگی به دووای له نیو بردنی بارزانی بوو ، ئینجا له ۲۹ سی پتامبری ۱۹۷۱ دا پیلانیکی بوچندرا ، به لام بارزانی له و پیلانه گیانی

ساغی رزگار کردو، له نیو نه چوو، عینجا ئەو کاره ساته بوویه هۆی ئەوه که له بهینی بارزانی وه سه روکه کانی به غدا نیوان ناخۆشی پهیدا بیت. بۆ ئەوهی که دووباره پیلانیکی دیکه بگێرن، وه له ولایه شهوه بیانویان به دهسته وه بی که مهلامسته فای ئاشت کهنه وه، ئەو که زه تهی ۹ مهلا له به غدا یهرا به سوواری دووماشین ده نیژیه لای بارزانی. ئەوانه پیاوه کانی بیرو، باوه رپیگرای حکومتی به غدا یه دهن، له بهر پشتیندیان دا "دهزگای قسه زهبت کردنیان شارد بۆوه" که قسه کانی بارزانی زهبت بکن، بهلام ئەوانه دینام دهن وه کاری تهفاندنیان له لای شو فیری ماشینکه وه. بهر یوه ده بردی. له وکاته دا که نیزی که بارزانی دهن، دینامه کان ده ته قین، بارزانی له لایهن یه کیک له چاپه زه کانه وه که خۆی وه بهرده گری رزگار ده بیت، دوکتور عوسمان به له شی خونیا و یوه هل دیته ده ری وه هه رنومه لاگان ده کووژرین.

چهن مانگ دووای ئەو کاره ساته، مهلامسته فا بۆ لای مه له بهندی حاجی عومهران ده چیت، له یه کیک له هۆده کانی حاجی عومهران دا چاوی به جیگایی ته قینه وه به کی گهوره ده که وی که ولاتی خراپ کرده، وه خوین و گوشتو، میشی سهر به میچی وه نووساوه، وه به بارزانیان نیشان دا گوتیان که دوو بۆمب که هیستانه تو قیوه، له هوده که ده ریان هیناوه،

عینجا حه سه ن ئه له به کر سه رکۆمار بی ووچان، به بۆنه ی رزگار بوونی مهلامسته فای بارزانی له پیلانه کان بروسکه یه کی لیده دا پیروز بابی لی ده کات، وه ئەوه شی له بروسکه که دا وه دروخست بوو که ئەو پیلانه کاری ده وله ته وه، سهروه ده ولت ده دری. بهلام بارزانی به بی شک و گومان، باوه ری هه بوو که ئەو کاره ساته له لایهن به عسیکانه وه پیکهات بوو، ئەوانیش هه رپا کانه یان ده کرد. له ژوئیه ی سالی ۱۹۷۳ پاش ئەوه ی که له پیلانه کان دا ده ولت وه سه ر نه که وت، نازم که زار، سه روکی هیمنایه تی وساواکی عراق له هه والیکی زه سمی دا زای که یاند که ئەو پیلانه به ده ستی من وه به ده ستوری من بهر یوه بردرا وه، ... وه مرو قیک له وکاره دا ده ستوری به من نه داوه.

به شوینی ئەو پیلانه دا مهلامسته فا بۆ پاراستنی گیانی خۆی کۆری، بهرگریو، خاتره می به هه ست هینا، وه "گفت و گوی" خویی بری. عینجا پاش ئەو جهریانه ئیتر مه سه له ی کورد به حکومتی به غداو، کورده کان له بهرده ست

زانده پیری وه حمل نه ده بوو، به لکو مه سه له که، ده بوو له تاران و... واشنگتن جی به جی بیټ، وه به تایبته بارزانی به قسه کانی ئەوان گۆی له مسـتـبوو، وه راوته دبیری له گهل ئەوان ده کرد. کاتیک که حه سه ن ئەل به کر له نیوهی مانگی نوامبری ۱۹۷۳ پپش نیاد ده کا که "حیزی دیموکراتی کوردستان و، کورری نه ته وه پیش که وتوگان پپو سیه له "به ره یکی واحد" دا یه ک بهین، ژینیرال بارزانی زه دی ده کاته وه وه دلئی که ئەو کاره بۆ گه لیکی که له خو به وه ده نگه نیه و باوره یان پیناکری فره هنگیان لاوازه وه تووانائی ئەوهی نیه که فکر و گومانی خوی بنوینی شتر ئەو یه ک گرته به ده ردی چه ده خووات! " ۸

۴ - شای شیران وه پیک هاتنه کهی ۱۱ ماری ۱۹۷۰

زۆر به باشی زۆون نه بو ته وه که چه وه ختیک بارزانی له گهل شای شیران چاوو پی که وتنی بووه به لام وادیاره که ئەو چاوی پی که وتنه، پاش ناکام مانه و، ئیمزانه کردنی قهراداده کهی ۱۱ ماری ۱۹۷۰ بووه.

شای شیران له وه زۆر مه ترسی هه بوو که ئەگه کورده کانی عراق له گهل حکوومهت ریک کهون، ئیدی عراق به ته واوی به سمر مه لبندی خلیجی فارس دا، زال ده بی، وه ده بیته په کیگ له هه ره ده وله ته کانی تووانای ئەو ناوچه یه، وه له لایه کی دیکه شه وه ئەو پیک هاتنه ده بیته هوئی ئەوه که کورده کانی شیرانیش هه لسته نه سه ری، وه له شیران دا ئاژاوه یه ک به ریۆ به رن وه بارزانیش ده ستو، بالیان به سه رکیشی.

کاتیک که پیاوه گه وره کانی شیران به نه پنی هاتنه لای مه لامسته فا، له ووتو، ویزه کانیان دا به بارزانیان گوت، ئایا ئیۆه ده تانه وی بینه عه ره ب؟ بارزانی له وه لام دا گوتی، ئیمه هه تا ئیستا له گهل به عسیکان پیگ نه ها تووین، کوره کانی شم ده لین شتر بۆچ به شه رین، ته نانه ت ئەوه ده بینه خاوه ن مافه که مان و، ریک که وتووین؟ " ۹

۵ - به چه شی نیونجی شورهوی بوپیک هاتنی هردوکلا ئولتیماتوم ده دا " اتمام
(حجت)

له ۸ی ئاوریلی ۱۹۷۲ دا شورهوی له گهل عراق پهیمانیک به ئیمزا ده گهینی، که ئه و پهیمانه ده بیته ئه و هه لویسته که شورهوی له مه لهنده که دا، بوپهره پی دانی کاروباری زامیاری خوئی هه ول بدا، ئه و قهرار داده به راستی بو ئیران زهنگیکی خهتر بوو، مه بهست به وه که بارزانی و، شورهوی ده یانه و بیست نیوانی خو پان دووباره تازه بکه نه وه له ئاکاما له مانگی فیورییه دا، بارزانی حازرده پی که کوریک شورهوی به سه رو کایه تی رومان سیف بینهلای وه له ناوپردان چاوپیی که وتنکیان هه بی، ئه و پیاوه یه کیک له ئه ندانی ناوه ندی کمیتهی کومونیستی شورهوی - بوو. له و چاوپیی که و تنه دا رومان سیف له بارزانی ده وی که نیوانی له گهل به غدا نوئی کاته وه وه نیوان ناخوشیان له نیو هه لگیری، ههروه ها لاپه زیکیی تازه له سه ره تایی میژووی عراق دا بنوسری.

ئه و ووتو، ویزه وادی داره زور به خو شی و، باشی له بهینی کور ره که وه،
بارزانی دا پیک هات . ۱۰

بارزانی له گهل کورری شورهوی به زمانی ئه وانی قسه ده کرد، له کاتیک
دا که رووسیگی باشی ده زانی، له ووتاره کانی خوئی دا گوتی، " به راستی
سه ددام حسین پیاویکی پیسه ! " ئینجا بو ئه وه ی که ئا بروی نه چی، ئیوه ی
به یارمه تی و، هاواری خوئی هی ناوه وه ناردوو یه ته لای مه . . . ئه گهر ئیوه یارمه تی
بدن و، بالی به سه ردا بکیشن و، پشتووانی لی بکه ن، عیتر له سه ر کولی کوردان
سووارده پی، وه کاری کوردان وه ک مه سه له ی تایوانی لی دی. (له و کاته دانیکسون
بو ووتو، ویز له پیکه ن پی ته ختی چین) بوو.

بارزانی ههروه ها له کورری شورهوی دا واده کات که له پیش پیک هاتن له گهل
به عسپکان، پیویسته له گهل زمانی سیاسی عراق وه به تاییه تی کورده کان چاوپیی
که و تنیک به ریوه بیچی وه راو، ته دبیر له و دوولایه شه وه ره گیری.

نیکسون سه رو کوماری کاتی ئه مریکا

پاش چهن ههوتوان کاسگین سهروک وهزیری سوویت چاووی پکوهنتیکی ره سمی له عهراق بهجی هیناوه لهزادیودا سهروکهکانی کورد، پیکهاتنی عهراق و، شورهویان گوی لی ده بی.

مه ممه د مه حمود عه بدووره حمان ئەندامی رامیاری پ. د. ک. وه وهزیری کاروباری

شمال به تووندی داواله کاسگین دهکات که بهس کاری کوردهکان به کوی دهکات. کاسگین له وه لامدا ده لی، بوته واو بوونی مه سه له ی کوردهکان، من پیشیاد ده کهم که ههردوک لادو کور بنیزنه شورهوی تالهوی گفت و گوئی لی بکری و مه سه له که حمل بی، وه ههروه ها کاسگین گوتی که سهروکایه تی کور کورد بدریته دهستی حبیب که ریم ده بیری گشتی حیزی دیموکراتی کوردستان پ. د. ک. به لام سه باره ت به ئال و گوریک که له عهراق دا وه دی هات ئهویانگ هیشته وه پشت گوئی خرا وه ئیتر له بابه ت کاروباری کوردهکان هیچ باسیک نه هاته پیشی.

ههروه ها کاسگین له قسهکانی گشتی خوی دا، ئشاره ی به سه فهره ده کرد. سه ره نجام پاش ئه وه ی که شورهوی له وه باره یه دا، نیونجی نه کردو، ههنگی له بهرده نه هات، ورده ورده کوردکان بولای شای ئیران وه ئه مریکا یشران.

۶ - پیکهاتن له گهل سیاوشا

کوردهکان دهیان دیت که ئیتر که لک وقازانجیک له ونیوه دا بو وان نه ماوه، وه ده یانه ویست که ههل و مهرجیک ههل که وی که ریگایه ک بیته پیشی و، سوودی لی وه رگرن! ئیران نیگه رانی ئه وه بوو که شوژهوی له ناوچه که دا ئه وه دی ههست پهیدا بکات، وه له گهل عهراق پهنر نیزیک ده بیته وه، وه به تاییه ت پهیمانی

بهست تووه. وه ههروه ها ئیران دهی دیت، که له لای شمال وه له سنووریکی پان و به رین دا له گهل شورهوی هاو سنووره، وه له سه ره ئه وه شرا ده یه وی له سنووری ژوژ ئاواش دا یانی ژوژ ئاوی ئیران داسینگی خوی بچه قیننی وه پی خووسپیک له خلیجی فارس دا که رهگی ژیرانی ئیرانه به دهست بینی. ۱۱

ئیخا ئه مریکا ده یه ویست له وولاتی عهراق دا جی نشینی ئینگلیس بی، وه له خلیجی فارس دا جی پییه کی بوخوی پهیدا بکات، ئینگلیسیکانیش به هه

چونیک بی ده یانهویست، سوودوقازانجی ئەو مه لبهنده له دهست نهدن جامه بهست بهوه بزوتنهوهی دژی حکومهتی عراقیان هان وتین ده دا وه له شمالی عراق دا نهیان دهویست شهر بکووژیته وه وه کوتایی پی بیست، وه بهراستی ئەوهی لهحالی ببوو، که ئەگەر عراق دهستی وه بهرخوی بکهویتهوه، وه گریو، گولی ناوخو له بهین بهری، ئیتر ده پزژیته سه رئیسرایل وه دژی ئەودهست به کار ده بیست و، زهرهرو، ژیانیکی گهره لی ده دا. عراقی هان ده دا که بهشی - زیاتری هیزی خویی بو سرکوتی کوردهکان له شمال دا رابگری، وه بهو جوړه له دهنگ و چله مهو، شهرو شووی عمره بهکان و ئیسرایل دا دوور بیست. ئیخا بهو چهشنه ورده ورده دههات سازمانی سیا^{۱۳} له ناوچهی کوردستان دا ههلو یستی خوی پتهوکات، بهلام هیستا زور به چاکی و ئاشکرائی سیا زهنگ و زووی خویی وه - ده رنه دهخست.

له واقع دا نو ئیتری انتلجنت سرویس بهر له پیکهاتنی پهیمانی مارس ۱۹۷۵ لسه بهر چاوی بوه که به ژنیرال (مته مان) بارزانی کومهک بکات، بهلام لهو بریاره چاوی قووچاند، وه بالوویزی ئەوان له تاران رای گه یاند که ئەگەر ئیمه یارمهتی کوردهکان بههین ده بیته هو ی درپژهی شووش که ئەویش ده بیته مه بهستی جوی بوونهوهی کوردهکان وه ههروهها بالوویزی دانستوی تاران پینی وابوو که شورهوی خوی تیوه رده دا وه له ناوچه که دا بو ئه مریکا، که ندو کوسپ به ههست دینی. سازمانی سیاله عوتی ۱۹۷۱ وله مارس ۱۹۷۲ کاتیک که کسینگی یارمهتی دهری سهرکومار نیکسون بوو، پیشنیاری خویی به شورای هیمنی ده دا بهلام. پاش بهستنی پهیمانی عراق - شورهوی، هنری کسینگر، راوته دبیری دهگوری، وه پاش ووت و، ویژیکی "تایبهتی" له گهل شای ئیران له ۳۰ یا ۳۱ مهی ۱۹۷۲ دا سهروک کومار نیکسون قامک له سهر بهر یوه بردنی نهخشی سیا داده نی وه دهستور ده دا ۱۶ میلیون دلار (۸ میلیارد فرانکی ئەو وهخت) له مانگی عوتی ۱۹۷۲ تا مارس ۱۹۷۵ به ژنیرال بارزانی بدری.

به شویی ئەوه دا پاش چه ندحهو توو، گفت و گوئی تایبهتی وه زووبه زوو بوونی بارزانی^{۱۵}، له گهل شای ئیران، شا، راوته دبیری هیئا سهر ئەوهی که پتر یارمهتی به کوردهکان بدری، چونکه ئەوهندهی پی کهم بوو. بهلام بارزانی له بارهی قسهی شای ئیران هه ربی باوه ر بوو، وه خوتیوهردانی سیای پی باشر

بوو. ئیخا خوئیۆهردانی سیا له کاروباری مهسهلهی کوردان دا مهیدان، زیاتر، ده دابه ژنیرال بارزانی، واته خو ئیخال قوو قانندی ئهمریکا له کاری کوردان، شای ئیرائیی خاتر جهم ده کرد که یارمهتی چاکتر بکات وه بو دووا رۆژی پشتی لی نه کاتهوه.

له راسته قینه دا لی ره دابوو که رۆژی ره شی بارزانی وه به شوینی وی دا به دبهختی کورده کان وه دی هات. ژنیرال بارزانی له لای خو پی و ابوو که یارمهتی ئهمریکا سه بارهت به راپهرینی کورده.

ئیخا بۆ به رۆیه بردنی ئهواره ۳ یا ۴ مرۆف (ئیدریس - مهسعود - "سامی" مهحه مهده محمود عهبدورده حمان له لایهن بارزانیۆه داندره که له گهل سیا له هات و چۆ، چاووپیکه وتن دابن، ئهوهی که ئاشکرا بوو ئیدریس و مه سعود، تهجروبهی رامیاری ئهوتویان نه بوو، سامی ده ری بری که خوئیۆه - ردان و، یارمهتی سیا، ناتووانی وه یان نایهوی داوای مافی نه ته وایهتی کورد به جیبی بگه یینی.

له ئاکام دا بارزانی به چاوو گوی به ستراوی باوه ری به مریکا کرد - "بارزانی به هیچ کامیک له قودره تهکانی دیکه باوه ری نه بوو" زۆر جار لهووت، ویژهکانی خو پی دا، رای گه یاندبوو که بۆ سه رکهوتنی راپه رینه که ته نانهت ئاماده یه که بپیته ئه یالهتی ۵۱ ئهمریکا. ۱۷

ده گونجی مرۆف له خو پی بپرسی که ئه گه ر ژنیرال بارزانی زۆر له وتیکه لی خاتر جهم نه بوو، بۆچ له وباره یه داله گهل کسینگر گفت و گوی کردوه.

له سه ر ئه وه ش^۲ را بارزانی ره زامه ندی خو ی له وباره دا سه بارهت به کی - سینگیر ده رب ری، واته که ره تیک ۳ قالی وه که ره تیک گه ردن به ندیک ی زی و مرواری له مانگی مارس ۱۹۷۴ دابۆکی سینگیر که زنی هینابوو، ده نی ری ۱۸.

به لام دیاری نه کرا، که ئایاهو دیاریانه ی بۆچ بۆ نیکسون سه ر کومار وه - ویلیام راجرز سی کریتی ری ده ولت نه ده نارد. ههروه ها که سه رهه والی "دهنگی کوردستان" که بلاوی کرده وه، بارزانی دوو جار له گهل کی سینگیر له تاران له - مانگی ئوکتوبری سالی ۱۹۷۴ دا چاوه پی کهوتنی بووه، به به داخه وه له و چاوه پی کهوتنه دا بارزانی تووشی فرۆفیل ته له ی، کی سنگیری ماکیا ویلست^۱ ته دبیر

(۱) ماکیا ویلست: مه که ته بیگه که پیایوی خوش گوزهران له وه مه که ته به دا ئه ندانم. م

کەرى نیکسون بووه وه کلاوى چۆتەسەوى

۷- نیوان ناخۆشى و، ناتەباهى بارزانى و بەغدا

لەمەسەلى خۆتى وەردانى ئەمەریکا لەکارى کوردەکان دا، سەرکۆمار نیکسون وهكى سنگیر هەولیان دەدا كه زۆر خوئاشکرانه کەن، چونکە شای ئیران گوت بووى که ئەو کارە دەپێ زۆر لەنەپهینی دابەریو ببردري :

سەرۆک کومارى ئەمەریکا، جان کانالی سى کریتري گشتى خەزانە داری قەدىمى خۆی بوو ئاگادارکردنى شای ئیران، لەنیوه راستى مانگی ژوئیهى ۱۹۷۲ ناردە تاران که پێی را بگهینی که سیا تەسمیمی گرتوه که نەخشەى کارە کەسى بەریوه بەرى. جالیزه داھیندى کار بە دەستانى ئامەریکایە دەستان بەچاوى خویان دا گرتو، خویان لەنەزانین دا، وەدژى دەس تى وەردانى سیالە کارو - باری کوردان دا دووژمنایەتیا نەکرد. ۲۱

شای ئیران ئینجا زور بەپاریزه وه لەگەل بارزانى چاوپى کەوتنیکی بەجی دى نیت بەلام بەهیچ جوړیک مەسەلەى دیدار لەگەل بارزانى لە مەجلىسى نیوئێیران دا باسى لى نەکرا... هەرچەند ئەوکارە زۆر بەنەپهینی بەریوه بردرا، لەسەر ئەو شەڕا بەغدا لەوکارە ئاگادار بوو، بێ گومان کار بە دەستەکانى بەغدا دەیان زانى که شتیکی لەگۆرئى دایە، لەئاخرى ژوئیهى ۱۹۷۲ دا روزنامەى ئەسپۆرە، کە ئورگانى بەعسیکانى عەراق بوو، بارزانى تاوان بارکرد بەو کەچەک و، ئەسلەحەى قوورس وەردەگرئى وه هەروەها لیزگەى تازەى کوردستانى لە ئیران دامەزراندوه، وه کەمپى تازەى هیزهکانى "فیرکردن و تەعلیم دانى نەتەواپەتى" بوو کوردەکان داناه. ۲۲

لەوکات و، وەسروەمەدا ۵ وەزیری کورد لە کابینەدا بوون، بەلام پاش پیلان گێرا نەکەى بارزانى لە ۱۵ى ژوئیهى ۱۹۷۲ دا لە حەقیقەت داهاات وچو برا بوو، تەنیا هیندی نوشتارو، یادداشت لەبەین دا ئال وگۆر دەکرا.

لە ۳۱ ژوئیهى سالى ۱۹۷۲ دا دەفتەرى سیياسى پ. د. ک. نووسراوێهەکی لە ۱۱ ماددەدا، بوو بەعسیکان نارد، وه لەوئى دا حکومەتى عەراقى تاوان بارکرد کە وەزیری ناخو، وه سێرویسى ئاگادارى هیمنایەتى عەراقى " لەکارە

نالهباره‌که‌ی پیلانی بارزانی دا ده‌ستیان تی‌دابوو، وه‌پیی زاگه‌یان‌دیوون که‌له‌کاری قه‌رادادی ۱۱ مارس‌ی دا، چییوتی و چه‌په‌لی دینه‌پیشی وه‌پاش "توقینسی" له‌نه‌کاو، ده‌یانوی به‌ته‌واوی، کاروکرده‌وی ناوچه‌که بگورن، وه‌ ئاکارو، ره‌وشتی پله‌ی سه‌روه‌ی زامیاری له‌مه‌لبه‌نده‌که داله‌نیو‌به‌رن، جامه‌به‌ست به‌وه‌یه که‌حیزب له‌برامبه‌ر شه‌وپیلانه‌دا راده‌وه‌ستی! به‌شوینی چه‌ندیاداشتیکی "نه‌پینی" که‌ له‌ نیوان به‌عسیکان له‌ ۲۳ سی‌پتامبری ۱۹۷۲، وه‌ (۲۸ ئوکتوبری ۱۹۷۲) له‌به‌ینی پ. د. ک. ئال وگورن کرا دمه‌ته‌قه‌یه‌که‌ وه‌دی‌هات وه‌له‌روژنامه‌ی شه‌سۆره‌دا، سه‌روکه "پایه‌به‌رزه‌کانی" حیزب تاوان بارکران، که‌ئاگاداری نیزامی تازه‌یان له‌باره‌ی هیزی نیزامی عراق‌وه‌ به‌ئیران داوه‌.

وه‌هات، وچۆیه‌که‌ له‌به‌ینی "بزوتمه‌وی هیزی کورد" و ئیران داهمه‌یه وه‌هه‌روه‌ها شه‌فسه‌ریکی "ئیسراییلی" ش له‌و نیوانه‌دا به‌شداره‌... وه‌ شه‌سۆره (شورش) ته‌نانه‌ت له‌و باره‌یه‌دا چاپی کردکه‌:

"سه‌روکه‌کانی دژی" ئیران، به‌ره‌ه‌لستیکی گه‌وره‌یان بوژیک که‌وتنی راسته‌قینه‌ی پ. د. ک. و به‌عس به‌مه‌ست هیناوه‌. " ۲۵

۸ - چه‌وتی له‌نیو ئاشتیکه‌ دا له‌سالی ۱۹۷۳

له‌به‌هاری سالی ۱۹۷۳ دا کورده‌کانی عراق له‌کرده‌وه‌ دا به‌وونه

دووبه‌ش:

ده‌سته‌یه‌که‌ له‌نه‌پینی دا به‌نیوی "کوردستان‌ی ئازاد" که‌ (له‌لایه‌ن‌پیش مه‌رگه‌کانی ژنی‌نیرال بارزانی پشتوانی لی‌ده‌کرا) هه‌ولیان ده‌دا که‌ به‌ به‌غدا شه‌و مه‌به‌سته‌ به‌لمینی که‌ ریگایه‌کی که‌ ده‌چییه‌ بولای که‌رکوک وه‌هه‌ولیر به‌ی پاریزن وه‌کاروباری هات و چۆپی شه‌و مه‌لبه‌نده‌ به‌ده‌سته‌وه‌ بگرن. حاکمی هه‌ولیه‌ سه‌ر کوردیک‌بوو، به‌نیوی عمبدول وه‌هاب ئوتروشی، که‌له‌سالی ۱۹۶۲ وه‌له‌گه‌ل بارزانی هات و چۆپی هه‌بوو، به‌لام له‌کاروباری ناوچه‌که‌ تووانا‌ئییکی شه‌توی نه‌بوو. ئینجا له‌وه‌هل و مه‌رجه‌ش داسه‌روکی پۆلیسی هه‌ولیه‌ی به‌نیوی حسین شیروانی که‌ کورد بوو، وه‌له‌ هه‌وه‌لی سالی ۱۹۷۳ دا ده‌یه‌ویست که‌ سه‌ر له‌خزم وقه‌ومه‌کانی خویی بدا، به‌روژی رووناک له‌به‌غدایه‌ "وون" بوو، له‌پاشان له‌شی

خونیاویان زۆر بی رووحمانه که پچرپچریان کردبوو، دیتهوه .

نیوان، ناخوشی لهبهینی بارزانی و بهعسی کان کهلهسالی ۱۹۷۲ دا وهدی هات، قهت بهو جیگا عاسته مه نهگیشت بوو .

سی کریتی گشتی پ. د. ک. به نیوی حهیب که ریم رای گه یاند که لهوساله دا نیوان ناخوشی به "نوقتهی سفر" گه یشت ۲۶.

شینجا بو پارتی دیموکراتی کوردستان (پ. د. ک.) روون ببوو که "ئاکارو کردهوهی تاییهتی سه ددام حسین زۆر خوین مژانهیه . بارزانی ههولی ده دا که (پهیمانی ۱۱ مارس ۱۹۷۰ بهریوه ببرد) وه دهی گوت که بهعسی کان ده بی لهوکاره داتی بکوشن

لهسر شهوش را که کوردهکان چاوه رووانی هیرشیکی هیزی عراقیان ده کرد، هیستاوت و ویژنه برابوو .

عه بدول لاسامورائی ئیدیئولوکی بهعسی پیشناری کرد که له سه را چاوی کهوتنیک بهزیوه بردی وه شه ووتی که کوردهکان گوتویانه سه ددام حسین له کاروباری ئاشتی کوردهکان چیوتی و ناله باری تی ده خه هول ده دا، تانرخ و بایخی قودرتهی بارزانی بپنیه خواری، وه رای گه یاند که یه کی له کوره کانی، بارزانی بیته به غدایه تا لهبارهی پیکهینانی چاوی کهوتنی سه ددام حسین له گهل بارزانی له ناوپردان بدوی . ۲۷

ئیدریس بارزانی له لایهن بهعسی کانهوه تاوان بارکرا بوو که نابی بو ووت ویژ بیته به غدا، شهو که رهت مه سعودیان له بهرچاو گرت. لیره دا کمیتهی پولیت بوروی ناوهندی پ. د. ک. واته هیندی له ئەندامه کانی خوی له نه زانین داو متهقی له خووی بری بوو، بهلام له سه شهوش ده یانه ویست که کوریک شه نا کوکیه له نیو بهرئ له وه هل مهرجهش دا دوکتور مه حمود عوسمان به ئاشکرای و "که لله شقی" زاوه ستابوو. له نیوه راستی مانگی ژوئن ۱۹۷۳ داژی نیرال بارزانی رای گه یاند که مرو فیککی تاییهنی روزنامهی واشنگتون پووست بی، وه گفت وگویی له گهل بکا، وه ههروهها، هه والی بو ئامریکایه کان نارد که، یان به چه سنی (رامیاری) مرو قایهتی، وه یان به ئاکاری نیزامی واته به ئاشکرا یاله نهینی "چاوه دیری له کوردهکان بکردری.

بارزانی ههروهها گوت بووی که ئیمه ئامادهین که رابگهینین که له گهل

سیاسەتى ئەمریکا لەو ناوچەىە داهاو دەنگین، وه ئیمە حازرین لە هەل و مەرجی، گرینگ دا بە نۆبەى خۆمان ناوچەکە بپارێزین و، جگە لەوه، دەتوانین نەفتی کەرکوک و وه دەرخستنه کەى بەدەینه دەستى شرکەتیکى ئەمریکائى. وه بارزانى زای گەیانە بوو، کە شرکەتى نەفتى عەراق لە هەموەلى ژوئن ى ۱۹۷۲ وه لە ژێر چاوه دىرى ئیمەیه!

لە ئاکامدا بارزانى هەوالى دا بوو کە ئەگەر ئەمریکا سەر راست بە کوردەکان یارمەتى دەدا، زۆر باشە ئەگینە بە ئێران یان ئیسرائیل یارمەتى وەر دەگرى بەلام ئەو یارمەتیه لە لایەن ئەمریکا وهى باشترە. ۲۸ بەلى وا دياربوو، کار لە کارترازاوه، وه چوونى مەسعود بارزانى بۆبەغدا، هېچ کەلک و قازانجى لى وەر ناگیرى. (د شایانى با سە کە لە کوردستان دا هېچ کە س پىک هاتنى سیاو ئێران و بارزانیان بە خیانت نەدەزانى.

۹ - بەرهى نەتەوايهتى (ژوئیهى ۱۹۷۳)

حکومەتى عەراق بە پ. د. ک. ی پێشهاد کرد کە جەبەیه کى تازەى نەتەوايهتى دورستبى، ئەو جەبەیه بریتى بوو لە سازمانى یە عسن و، حیزبى کومونىستى، عەراق و حیزبى دیموکراتى کوردستان، بەلام پارت ئەو پێشیا دەى زەد کردەوه، وه گوتى، ئەو مەبەستانە ژێر وه ئەگەر بەجى بیت حیزب لەو جەبەیه دا بە شدار دەبیت:

- پێویستە لە بەرهى یە کەتى نەتەوايهتى دا، مەسەلى ئۆتۆنۆمى پیش بىنى بکردرى و، بگونجینهرى.

- لە بەرهى ديار کردنى سنورى مافى نەتەوايهتى ناوچەى کوردستان، پىک هاتنىک، چاوه دىرى بکردرى.

- بە شدار بوونى پارتەکان (پ. د. ک. و پ. ک. ع) لە نەخشىکى راستە قینه دا ديارى بکردرى، وه لە چوارچۆیهى ولات دا بە چاکى مەعلوم بیت، ئیتز لە لایەن بە عسیکان دەست بە سەر نەبن وه لە ژێر چاوه دىرى ئەوان دا نەبن.

- سەر ئەنجام، حکومەت بە چەشنى دیموکراسى وه ئازادى ئیدارە بکردرى، وه هەل بژاردنى گشتى پاش سالىک تەنانەت لە سنوریش دا بەرۆه ببردرى.

دوکتور مەحمود عوسمان بە دوواى ئەوه دا، هەلوێستى نەتەوايهتى و،

به‌شداربوون لهو به‌ره‌یه‌دا به‌جوره دیاری کرد: "ئیمه سی‌سال ونیوه هه‌ربه نیوله‌حکومت دابه‌شداریمان هه‌یه، ئیتر هیچ‌شتیک له‌کوردستان داده‌ستی‌لی نهدراوه، وه‌زیک‌وپیک نه‌بووه. ۲۹
ئینجا که وابوو، له‌شکلکی تازه‌دا له‌گه‌ل حکومت به‌شدار بوون هیچ سوودو، قازانجی بو‌ئیمه‌نیه."

له‌ئاکاما ئه‌و جه‌به‌یه له ۱۷ی ژوئیه‌ی ۱۹۷۳ دا به‌بی کورده‌کان پیک‌هات. به‌لام قه‌راردادی جه‌به‌ئی نه‌ته‌وایه‌تی له‌نیو کورده‌کان دا زۆرده‌نگی داوه: له‌سه‌ر ئه‌وه‌ش‌را کورده‌کان له‌گه‌ل پارتی کومونیس‌ت یه‌کتریان نه‌گرته‌وه، وه‌له‌یه‌کتر هه‌ل‌بران. نیوان ناخوشی له‌به‌ینی کورده کومونیس‌ته‌کان وه کوردیه نه‌ته‌وه‌په‌رسته‌کان هاته‌پیشی‌وه سه‌ره‌نجام پ. د. ک به‌ته‌نیاماهو، له‌قولین‌چک‌یک هه‌ل‌په‌سێ‌درا.

۱۵ - ژینیرال بارزانی، و، شه‌ری ئیس‌رائیل و عه‌ره‌ب (ئۆکتوبری ۱۹۷۳)

له‌کاتی هیرشی ئیس‌رائیل له‌عی ئۆکتوبری ۱۹۷۳ بو‌ولاته‌کانی مس‌روسوریه، له‌ماوه‌ی ۶ مانگ دووژمنایه‌تی و به‌ره‌نگاری له‌نیو کورده‌کان و، به‌عسی‌کان هه‌ستی نه‌بوو. وه‌کورده‌کان به‌وه‌ی خات‌رجه‌م ببوون که‌شه‌گه‌ر شه‌ر له‌جه‌به‌هی ئیس‌رائیل دا ده‌ستی‌پێ‌نه‌کرێته‌وه، بی‌گومان سه‌روه‌که‌کانی به‌غدا له‌سازو‌پیک‌ی وه‌ی دا ده‌بن که‌ باشترین هیزیان بو‌سه‌ر ناوچه‌ی کوردستان بنی‌رن ۲۰.

به‌دووای ۱۸ سی‌پتامبری ۱۹۷۳ وه‌ ژووداوه‌کان له‌ کوردستان دا که‌م و زوژ هه‌بوو، دوو‌فه‌وجی نیزامی عه‌راقی له‌ دوو ناوچه‌ی دل‌خوشو شی‌خان دا هیرشیان برده‌ سه‌ر پیش‌مه‌رگه‌کان به‌لام له ۳ی ئۆکتوبری ۱۹۷۳ داکشانه‌وه، وه‌پیش مه‌رگه‌کان حییان گرتنه‌وه، وه‌مه‌له‌به‌ندی ده‌ره‌بندی‌خان له‌ ژۆژ ئاوا‌ی کوردستان دا له‌لایه‌ن پیش‌مه‌رگه‌کانی بارزانیوه‌ گیراوه.

ئینجا پۆلیت بورژوا ته‌ندامانی سیاسی پارت به‌بو‌نه‌ی شه‌ری ره‌مه‌زان کو‌بوونه‌وه، تا‌قی کردنه‌وه‌یه‌کیان پیک هیناوه‌ به‌خیراتی بارزانی رای‌گه‌یانند که "دژی ئیس‌رائیل له‌گه‌ل عه‌ره‌به‌کان ده‌یه‌وی نه‌خشی خویی کایه‌بکات" له‌سه‌ره‌را ده‌ستوری دا‌ته‌وا‌ی هیزه‌پیش مه‌رگه‌کان له‌گه‌ل هیزێ عه‌راق نابێ رووبه‌رووبن

وبه رنگاریان هه‌بی، وهه‌هروه‌ها عزیز شریف وه‌زیری ده‌ولت که‌سیک بوو که خاوه‌نی جایزه‌ی ئاشتی خووازی لینی هه‌بوو له‌به‌غدایه نامیه‌کی بو سهرۆک کومار حه‌سمن ئهل به‌کر نووسی که‌ووتو، ویزیک ده‌ستی بکریته‌وه، وه‌بارزانی گوت‌بووی که‌ئاماده‌یه کۆرپیک بو ووتو ویز بنیزیته به‌غدایه‌وه به‌تایه‌تی بچیته لای عزیزش‌ریف، به‌لام سهرۆک کومار به‌کر وه‌لامی شه‌وه‌پیشیاره‌ی نه‌داوه.^{۲۱} سهر‌ئه‌نجام دوو مرو‌فی سیاسی شوروی چوونه حاجی عومهران که به‌بارزانی بلین که ئیتیر چه‌وتی و ناله‌باری بو‌حکومه‌تی عراق نه‌هینه‌پیشی، له ۱۵ی ئوکتوبری ۱۹۷۳ دا بارزانی له‌کی سینگی‌ری‌ویست که ریگا بدا هه‌لمه‌تیک به‌ریته سهر هیزه‌کانی عراق.

بی‌گومان شه‌وه‌پیشیاره بردرا بو لای‌نیکسون سهر‌کوماری شه‌میکا، وه - وه هه‌روه‌ها به‌شای‌ئیران شرا گه‌یاندره - سهر‌ئه‌نجام ده‌یان‌ه‌ویست که له‌پیش‌شه‌وه‌ی دا که‌شه‌وه (سهر‌تانه) ببرد‌ری، له‌نه‌هینی دا به‌عراق بلین که برینی شه‌وه‌سهر‌تانه پتر به‌سودو، قازانجی شه‌وانه‌تائیران. به‌لی هه‌ردووک ولات هه‌چ کاتیک ئاواتی راسته‌قیه‌یان شه‌وه‌نه‌بوو که کورده‌کان به‌ مافی خویان بگن، وه له‌ئاکام دا ئوتۆنۆمیان وه‌ده‌ست که‌وی.^{۲۲} سهر‌ئه‌نجام له ۱۶ ئوکتوبری ۱۹۷۳، واته پاش ۹ روزه‌ دوژمنایه‌ تی نوی عهره‌ب - ئیسرائل، کسینگروه لالی بارزانی داوه که هیرش نه‌بات.

۱۱ - شکی نه‌خشه‌کانی ته‌سویری (بو‌گوردستان

به‌بی‌شهری عهره‌ب ئسرائیل هیزی‌عراق ده‌یه‌ویست له هه‌وه‌لی ئوکتوبری ۱۹۷۳وه، هیرش به‌ریته سهر‌کورد‌ه‌کان. هه‌رچه‌ند کی سنیگیر به‌وکاره‌به‌لینی نه‌دا‌بوو، به‌لام بارزانی پاش‌چه‌ند‌روژ فه‌رمانی هیرشی‌دا وپیش‌ده‌ستی کرد له‌مه‌سه‌له‌ی ئوتونومی دا ئاوا باس کرابوو که کورده‌کان ده‌توانن ئاکادیمیکی کوردیان هه‌بی. پرۆژه‌یه‌کی که پارتی دیموکراتی کوردستان ئاماده‌ی کرد‌بوو، زۆر باشو، له‌به‌ر‌چاو نه‌بوو. له‌به‌ر‌شه‌وه‌ی که پرۆژه‌ی قهرادادی ئوتونومی کوردستان که له‌باره‌ی بزوتنه‌وه‌ی کوردستان له‌پیش‌دا درابوو، زۆر ریک‌وپیک‌تر و باشتربوو. شه‌وه‌نوشتاره‌ دوورو، دریزه‌ی که له‌باره‌ی (به‌شی مافی نه‌ته‌وايه‌تی، واته "به‌شی کوردستان له بودجه‌ی گشتی ولات دا بو ژیا‌نی خه‌لکی ناوچه‌که" له‌به‌ر

چاو ببوو، سه رنه نجام گوترا بوو که کوریککی یاسائی واته کوبوونه وه یک بو
 ئاگاداری له عیش و کاری، ولات دابندرئ، وه له له سه ری بزۆن که له وانه بریتی بن:
 - مه جلسیکی یاسائی و ناوچه ئی به شینه ئی و وردی له باره ی بودجه،
 نه خته، وه قانونی ناوچه ئی باوه رپیکراو، ده ست به کار بی ت.

- رایزه نیکی به ریوه بهر که بریتی له ئەندامانی ۱۴ وزارت خانەبن به هههه
 بژیراوی سه رمشاوری به ریوه بهری، دابندرئ.
 - کوریککی پایه به رزی قانون دانان.

ئه وئیش و کارانه پیویسته له فرمانیککی سه ر کوماری دابگوتری، سه روکی
 مشاوری به ریوه بهر، ده بی له مافی ناییی سه روکی وه زیر حکومه تی عهراقی که لک
 وه رگری و، کورد بی.

عه بیی به نه رته ی ئه و مه تنه و، بزوارنامه یه ئه وه بوو که ئه وش تانه ی
 که له بهینی قودرته تی مه رکه زی وه له بهینی کورده کان ئاشکرا بوو، گوترا بوو، به لام
 له بهینی په یوه ندبوونی قودرته تی مه رکه زی وه ناوچه ی عه رب، یان بو سه لماندن
 وه ک کرده وه یه کی داندراوله بهینی قودرته تی مه رکه زی و، قودرته تی ناوچه ئی
 عه رب دا شاره زا نه کرا بوو.

بی ئه وه ی که تا پایانی کار بزۆن، مه تنی بزوارنامه ی کورد بو ناوچه ی
 کوردستان له بهر چاوپوو، وه سازمانیککی قانون دانینه ری، وه حکومه تی که ته نیا له
 چووارچی وه ی ده وله تیککی فیدرال دابی ههستی هه بی به بی ئه وه ی که له شته
 بچوکه کانی ئه و مه تنه و، بزوارنامه یه که له لاین پارته کومونیهستی عهراق، وه
 به عسیکانه وه دانیان به سه ر داهینا بوو بکول نه وه ده بی یلین که پروژه ی به عس زور
 پان و، به رین تر له پروژه ی کورده کان بوو، وه له سه ر ئه و مه تله به ی به تاییهت
 چاوه دیری کرا بوو که سه روکی مشاوری ئجرائی ده بی له لاین سه روک کوماره وه
 هههه بژیردی، نه ک له لاین کورده کانه وه.

سه ره رای ئه وه پروژه ی به عسیکان ووشه ی " وه زاره تخانه " ی به کار نه برد بوو،
 وه ته نیا له جیگای ئه و ووشه یه، ده سازمانی " ئیداری " ناوچه ئی که له ژیر چاوه دیری
 " سیکریتری گشتی " ده بی، ههستی هه بی و، پیک بیت

به تاییهت پروژه ی به عس له بروارنامه که ی خوی دا نیوی له پی ته ختی
 ناوچه ئی ناوخوا، شاری سوله یمانی یان (ههولیزیان، ده هوک) ی کورد بوو،

نهک که رکوک!

سەر ئه نجام بو ژینیرال بارزانی روون ببوو که شهوه له کرده وه دا تنیا
ئاگاداری شهرده اتو، بهس.

۱۲ - کوردستان له نیوان ئۆتۆنۆمی، نه تهوایه تی گشتی . . . وه نه مان دا

له پاییزی ۱۹۷۳ دا تنیا روو داوه یک که له کوردستان دا وه دی هات
یارمه تی دانی شاهه سیا بوو، ئیتر گوزانیکی دیکه له کوردستان دا له بهرچاونه بوو
وه کاریک نه قهوما.

له ئاکاری نیزامی دا له لایهن عراقه وه بهرگریکی گهوره پیگهات، یانی
له دهورووبهری ناوهندی بارزانی له ناوپردان، له قهسروه له حاجی عومهران راهیزی
نیزامی جیبی خوی گرت.

ئینجا پتر له ۱۰۰۰ کهسی کورد - له سهربازو، ده ره جه دارو، شهفسر
له هیزی عراق له سهربازخانهکان را ههلاتنو، هاتن، پالیان وه بارزانی دا.
له وسهرده مه دا پیاوانی تازه هاتبوونه "ناوچهی کوردستان" وه له دهورووبهری
بارزانی کو ببوونه وه، به تاییه تی له قوتابیکانی رووناک بیری کورد که له زانستگه
کانی ئوروپا زاهات بوون، وه هیندی له کورده دانشتوگانی به غدا کهوازیان
له شاره هینابوو، وه هاتبوونه کیوه کانی ولاتی بارزانی. جاده ولت له سه ره مووی
ههواته بوو که له سه رکاتی سیاسی کوردستان حسیبی ده بردو، چاوه رووانی
ده کرد.

سه رو که کانی کورد ورده ورده سه برو هیمنایه تی خویان سه بارهت سه بو
وازه ی که کوردستان تی دایه دههات که له دهستی بدهن، واته ئاماده ی شهوه
ببوون که سولح و ئاشتی بکهن، بهلام له نه کاو تووشی دزیوو ناله باری بوون!

به راستی ئاشکرا بوو که دهستیگ له په نارا له کاردایه وه خهریکه کورده کان
ههله پهرینیو، گالته یان پی بکا، ئیتر بارزانی وازی بتهی کوشانی بوو وه رگرتنی
مافی کورد نه مابوو، به لکو ته نیامهستی شهرو، کیشه فروشتن بوو.

حکومه تی عراق بارزانی بهوه تاوان بار ده کرد که داوای مافی سه ره خوئی
گشتی (ئیهستقلال، دهکات وه ههلبهت ئاویان به گوسی دا خویندوه ئینجا

کوردەکان زۆر له میژ بوو بلاویان دەکردهوه که، کورد به هیچ جورێک داوای جوپیازی ناکات.

له ئاکام دا کورد ئه وهی ناوی وه له هه موو و هه ختیگ دا مافی گشتی نه ته وایه تی زهد ده کاته وه. له وه هل و مه رجه دا له نه کاو واز گوراً. مه به ستی کورده کان وه ئاواتیان به حییه کی عاسته م و، باریک گه یشت بوو: شینجا "مه سه له ی مافی نه ته وایه گشتی له نیو خویان دا باس ده کرد" و ده یان گوت ئیمه له دریزائی میژوو دا خه بات مان کردوه، و اباشه ده نگی ئه ستقلال بلند که یان.

حه بیب که ریم سی کرێ تری گشتی پارتهی دیموکراتی کوردستان له گه فته گویه ک له قسه کانی دا گوتی: "ئه وه بزوتنه و، راپه رینه که چاکتر به ری هینا وه، وه هه ره که تیگی دیکه ی به خووی گرتوه، جاته ماشای وولاتی ئهل جه زیره بکه ن، ئه ونه ته وه یه، له پێش دا قه ت داوای مافی گشتی نه ته وایه تی نه کرد، ته نیا ده ی گوت که نه ته وه که داوای مافی به رانه ری سیاسی ده کات. جا له پڕو سه ی خه بات دا بوو که به الی سیاسی داوای زلتری کرد، واته له ئاکاما مافی نه ته وایه تی گشتی "ئه ستقلال" ی و یست.

به لێ ئیمه کورده کان له هه وه له وه دا ومان ئه وه بوو، که مافی نه ته وایه تی ناو خو مان بدری ئتی. وه گوتمان ده مانه وی به زمانی خو مان قسه بکه ن و بخوینین و بنوسین وه له حورمه ت و کرده وه ی کوردا یه تی به شدار بین، به لام ئه وه یان نه سه لماند، پاشان ئه وتونومی مان و یست وه له وه باره دا خه باتمان کرد، به لام ئیستا که چاومان پێ ده که وی، که به عسی کان له پێش ئه وه ی دا که دان به سه ر په یمانه که ی که نوسرا وه دا بین، به پێچه وانیه ئه وکاره هاتوون پیلانه که ی نازم که زایان هینا وه ته پێشی، سه ره نه جام ئیمه ناچار بوین بو پاراستنی مافه خورا وه که مان وریا بین و چاره سه ره که ی ئه و به سه ره اته بکه یان، وه له چوار چیه که دا ئه وتونومیان بو، ئه ودا و خوازه ش کاریکی زۆر دژوار نیه ئه گه ر ئه وه ش زهد، بیته وه ئیمه شه ره که ی دوو پاته ده که ی نه وه، وه هه نگا و یکی گه وره تر هه ل دینین ئه وه یانی مافی گشتی نه ته وایه تی مان ده وی. ۶۲.

به لێ پێش هاته به و چه شنیه، ئایا وانیه؟ حه بیب که ریم په ره وه ها له قسه کانی دا گوتی: "ئیمه چاومان پێ ده که وی له کرده وه دا هه موشتیک به چاکی بو پێشه وه ده رۆوا، به لام سه رو که کانی به غدا له گو ی گای دانووستوون، وه پێ یان

وايه چوون له سمر پلهی هه ره ژوو رووی سه ره وهن ، بوخویان باشر له هه مووان
فکرده که نه وه ! ۲۵

بهلام ژینیرال بارزانی ش دیار بوو لاو ته دبیری هه ره گودراوه : واته
له ۱۹۷۳ ش دا وهک سالی ۱۹۶۲ فکرده کاته وه ، بارزانی باش لیی حالی ببوو
که شه وهوال بهرانه و روزنامه نووسانهی که دینه کنه وی ، مروقی زور عادی نین
به لکو نوینهرانی حکومه تی خوینان که بولای شه ودین که زور جی هیوا وه میدن ،
که ده تروان دهنگی کوردی به ولاناندا رابگه یه نن و ، چاره سهری مه سه له ی کورد
بکن .

له شه کتوبری ۱۹۷۳ دا هه وال بهر هکان به باشی له و باره دا ری وشونینان بو
ئاشکرا ببوو ! بارزانی به تیرادیوی گو تی : " ئیمه ئاماده یین که له گه له ده وه له تی

فرانسه
هات و ، چومان هه بی ! " ... به لی ناوچه ی کوردستان ده وه له مه منده
وه هه مووشتیکی هه یه . شه گهر حکومه تی فرانسه مروقیکی بو ووت و ، ویژ بنیژنه
لای ئیمه ، له باره ی شه و کاروبارانه دا بدوی ئیمه ش حازرین ... وه ههروه ها
زاده گه یینی که مه سه له ی ئوتونومی بو کوردان زور له بهر چا وینه ، به لکو ئیمه
مافی گشتی نه ته وایه تیمان پتر له بهر چا وه . "

دوکتور عوسمان که پرسیار له سهر پرسیار وه لامی هه وال بهر هکانی ده دا وه
گو تی گه وره ترین به ره هلست و ، عه بیی کاری هه وال بهر هکان و ، ئاشکرا ده ره کان و
وهر گیر هکان شه وه یه که زور به چاکی هه وال ناده ن وه یان خوینان ئاشکراناکه ن
بارزانی ناتوانی پیاو یکی زامیاری له گه له روزنامه نوسیک جویباز بکاته وه ، وه
زاویژی زاریان بزانی ! وه شه وه ی که به روزنامه نوسیک ده لی ، هه ره شه و سه ش
به پیاو هه سیاسیکه ده لی که " مه له بهندی ئیمه زور ده وه له مه منده و ، پر له نه فته ،
جائه ناوچه کوردستانه

بارزانی له ووت و ، ویژه که ی دا له قسه کانی خوی شه وه شی زیاد کرد و گو تی :
" شه گهر ناگونجی و به ره هلست دیته پیشی بو شه وه ی که له ریگای سووری هه
نه فته خومان بنیژین بو رولاتی ده ره وه شه وه زور مه سه له یه کی گرنگ نه یه ، چوونکه ئیمه
ده تروانین ریگایه کی دپکه بو خه تتی نه فته و گازی خومان په یدا بکن
جائه وه پیوستی به یار مه تی هه یه که له داها تودا به ئیمه ده کری ! "

بی گومان سه روکه کان واته لیدی ره کانی کوردی قوس تن تنیه که ۵۰ سال له مو پیش بیرو، رایان ده کرده وه، بارزانیش بهم چه شنه، له باره ی مالو، سه روچی کوردستان، وه په یوه ندی ئه موه سه له یینه له گهل مافی گشتی نه ته وایه تی "ئیستقلال" له ووتو، ویزه که دا ده دووا، وه قامکی له سر "فروشتنی" سهروه تومالی کوردستان داده نا!

ههروه ها بارزانی دهی گوت که وه ک رابه ره کورده کانی سالی ۱۹۲۰ که داوای ئوتونومی، و، ئیستقلالیان ده کرد ئیمهش له وان ده رسمان وه رگرتوه، وه دهی گوت که ئیستاکهش به تاییه تی له کاتی سالی ۱۹۷۳ داین ئیتر مه سه له ی داوای مافه که له گورئی دایه (کوردستانی ئازاد). بارزانی دووپاته ی کرده وه که ئه وه ئیمه یین که ته سمیم ده گرین که ده بی چ مان بوئی. جایان ئوتونومی یان ئیستقلال.

پیویسته ئه مهش به دوونیا یه رابگه یم وه په رسیار له ده وه له ته به قودره ته کان بکری: بوچی کورد ئاوا دوور داندراوه، ههل په سیر دراوه وه که سایی ناپرسی؟

ئینجا مه تله بیکی دیکه که له سه زاران بوو ئه وه بوو، ئه وه ی که ئاشکرا بوو ژینیرال بارزانی ده یه ویست له کاتیکی زور عاسته م و باریک دا خو به جیگایه ک هه لاهه سی، چونکه له وه ئاخیری داراو، ته دبیریکی راسته قینه ی له خو یه وه نه بوو. له سه رچاوه رووانی مه سه له ی ره وان ناسیوه بارزانی وای چاوه دیژی ده کرد که قودره ته گهو ره کان به وی "ئیمتياز" ی ئیستقلال بدن. جاله سه ر مه سه له ی ستراتیژیکی، وه مالی به ئامریکا، ئیران پشتی به ست بوو که هیستا ئه وانیش ته سمی میان نه گرت بوو وه هه لوستیان دیار نه بوو.

ئه وه ی که شای وباسه هیستا که نه زاندراوه که رابوژی زاری بارزانی له باره ی مه سه له ی کوردستان دا له گهل ئه مریکا و ئیران چون بووه.

ئه وهش نه زاندراوه که کسینگیر کاتی شه ری ئوکتوبری ۱۹۷۳ ی ئیسرائیل— عه رب، بوچ نه ی هیشت که کورده کان. هیرش به رنه سه ره یزی عراق که هیزی گه وه ی ئیرانیسی له پشتیوه بوو هیندی له گه وه ره کانی به غدایه، ئه وه یان په رسیار له خو ده کرد که ئه گه ر شای ئیران بی ویستبایه که یارمه تی کی باشی به بارزانی بکات، ده ی کرد، به لام مه ترسی گه وه ی شای ئیران له وه بوو که کورده کان

داخووا داوای مافی گشتی نه تهوایه تی ده کهن، وه له کورده کانی ئیران و عراق دهوله تیکی کورد پیک دیت، که شهوش بو شهو، واسوک وهاسان نیه. به لئی به راستی شهومه سهله یه قهت له سر راوته دبیزی شای ئیران نه بوو، که بتوانی له باره دا کاریک بو کورده کان بکات، (به دریزائی میزووه پادشاکانی ئیران هه میسه زولم و، وجهه ریکی زوریان له کورد کردوه - وه رگیر.)

۱۳ - هوهیدا، وه^۱ مه سهله ی کوردستان :

شهوهی که به چاکی زوون ببووه، سهروکه کان و، رابه ره کانی ئیران نه یان دهویست به چه شنی سهراوهی زه سمی دهنگی خو یان له باره ی مه سهله ی کورد ده برن، وه تانه ت زوریان ته قیه ده کرد. کاتیک که له باره ی هات و، چو حکومه تی ئیران وه نیوان خوشبوونیان له گه ل بارزانی له شه میرعه بیاسی هوهیدا سهروک وه زیر پرسیار کرد، شهو، به لینی بهوکاره نه داوه بهو جو ره وه لامی داوه :

ئیوه ده زانن که کورده کان... هوه لئین ئیرانیکن که پی یان له سر شهو سه رزه مینه داناوه... ئیمه کورده کان به چاوی ئیرانی ته ماشاده کین، وه له بیران نابهینه وه... واشایوباسه که ئیران یارمه تی شه سه له به بارزانی ده کات، ئیمه ده لئین و، باوه رمان ههیه که بارزانی پیویستی به چهک و شه سه له هه ی ئیران نیه، به لکو له شه ر دانیازی خو ی وه ده ست ده خات...

وه ههروه ها بارزانی ده توانی سه بارت بهو دوستانه ی که له عراقی دا ههیه تی، له ده ره وه هه موشتیکی بو ئاماده بکن: ئیمه له باره ی شهت تول عه ره به وه هیندی شهت ده زانین " ۲۶

سهروک وه زیری ئیران له ووتاره کانی دا گو تی که: به راستی ئیمه ناتووانین له باره ی پاشه روژی کورده کان دا بی ته فاوه ت بین. ئیمه ناتووانین بلین که شهوه ئیرانیکن که لایه ن گریان لی ده کهن به لکو ئیوه به ئان قهست شهوه ی ده لئین و داری له کونه زهنگه سووره ی وه رده ده ن و، له لایه کی دیکه وه ده دوین. ئیمه هه مو لایه کی

(۱) هوهیدا سهروک وه زیری گاتی هه مه ره زا شا که ۱۳ سالی ره بهق سهروک وه زیر بوو، سهر شه نجام پاش محاکمه هه کی کورت به ده ستی شور شگیره کانی ئیران، تیره باران گرا (شورشی ئیسلامی ئیران ۲۲ بهمن ۱۳۵۷)

دهبی نین! دهزانین له عراقی دا چ پاسه، کوردهکان له بنهچه کوه ئیرانین، ئەگەر ئیوهش ریشه بنهچه که جوړیکی دیکه ماناده که نهوه، ئیتر بوخوتان دهزانن: ئیوه دهزانن که راگه یاندنی ئه مومسه له یه زهمهته: له ئیران و عراق دا کورد له ته نشت یه کترده ژین، خزم و مامو، که سوکاریان زوره، هات و چۆی یه کترش دهکن، ئه وه شتی که دیارهو، ئاشکرایه."

ئینجا له راسته قینه دا، هیچ کاتیگ زابره کانی ئیران ئه وه بیان قهت به چاکی له زاری نه هاتۆ ته ده روی که له باره ی مه سه له ی کورد باسی کهن وه (مامو کهس و کاریان) له به سه رهاتی خویان دا به شداری کهن...
بهلام ته نامت ئه مومسه له یهش بارزانی نیگه ران و، په شیوناکات و، به دووی پشتووانیکی دیکه وه نابیت.

۱۴ - له سولح و ئاشتی وه (گالته و جهه فنگ) تاشهر

له مانگی ئوکتوبری ۱۹۷۳ وه دووژمنایهتی له بهینی به عسیکان و بارزانی، پتر بوو. رابره کانی به عسی عراق ده یانه ویست ئوتو ئومیکی ئه وتو بدن که ته نیا به ده روی کوردهکانیکی که لایهن گری بارزانی بین، بخووا، تابهو جو ره هیندی له کوردهکانی دیکهش له دهو روه ری بارزانی بکاته وه.

ئهو که زه ته ده یانه ویست مه سه له ی کوردهکان له ریگای یاسای مه جلسه وه به ریوه به رن وه مافی به کوردهکان بدن، ئینجا سه ددام حسین له کاتی ۱۷ ی ئوکتوبری ۱۹۷۳ دا که شهزی ئیسرا ئیل - عه ره ب زوره تین بوو، له کو بو ونه وه یه کی چه ند سه د ئه ند امی کوره پیش که وتو کان "دا که هیندی له کوردهکانی "ئیتسقلال" خووازی تی دابوو هیندیکی قسه کرد.

۲۷

ئهو قسانه بو رابره کانی پارتی دیموکراتی کوردستان زور خوش نه بوو وه ده یان گوت که ئه وه چه شنه تین دانیکو هان دانیکه. سه ددام حسین ده ی گوت که پارتی دیموکرات ناتووانی نوینه رو ویزه وه ری ته وای کوردهکان بیت،

له لایه کی دیکه وه، نیوان ناخۆشی و دوو به ره کایه تی پ. ر. ک و بارزانی بو به غدایه به چاکی ئاشکرا ببوو، وه له سه رو که کانی به غدا ئاشکرا ببوو که هیچیان

به‌ته‌نیا ناتووان کاروباری مه‌سه‌له‌ی کوردستان به‌ریۆه به‌رن . ئه‌و کرده‌وه‌یه زۆر به‌زه‌ره‌روزیانی کورده‌کان ده‌هات ته‌واوبی .

دروست بوونی "جاشی ۱۶۶" ئیبرایم ئه‌حمه‌دوه جلال تاله‌بانی (که‌بوخۆیان بالیک‌کی گه‌وره‌یان به‌هه‌ست هینابوو (۷۰ - ۱۹۶۶) ئه‌وه بو خوی ببوبه هۆره‌یه‌کی گه‌وره له‌نیو کورده‌کان دا ، که دژی بزوتنه‌وه‌کی کورده‌کان ده‌ست به‌ئیشروکاربوو وه‌بم چه‌شنه به‌عسی‌کان له‌نیو ئه‌ورا په‌رینه‌دا دژواریکی دیکه‌یان به‌هه‌ست هینابوو .

۱۵ - به‌سه‌رهاتی برینی هات و چو (شکانی میژوئی)

سی مانگ پاش دووژمنایه‌تی ، هات و چو هه‌ره‌ه‌بوو له ۱۲ی سامبری ۱۹۷۳ (به‌ره‌ی نه‌ته‌وايه‌تی) له‌لایهن به‌عسی‌کانه‌وه بو به‌ر یۆبوردنی نه‌خشه‌ی پارتی دیموکرات له‌ناوچه‌ی ئوتونومی دا راو ته‌دبیرکرا . له‌هه‌وه‌لی ژانویه‌ی ۱۹۷۴ ، کۆزیک‌کی گه‌وره‌ی کورد چۆ به‌غدایه وه‌له‌وی مانگیگ ماوه ، ووت و ویژ له‌به‌ینی به‌غدا - ماوه‌ت واته جیگایه‌کی که له‌نزیك حاجی عومه‌ران بوو ، وه‌نشته‌جی ، بارزانی بوو ، جار جار له‌به‌غدایه به‌ریۆه ده‌به‌ردرا . ئه‌و کۆره بریتی بوون له‌حه‌بیب که‌ریم سی - کریتیبری گشتی پارتی ، صالح یوسفی ، داراتوفیق ئی حسان شیرزاد له‌ژیرچاوه دیری حه‌بیب که‌ریم . سه‌ددام حسین کۆری "به‌ره‌ی نه‌ته‌وايه‌تی" را به‌ری ده‌کرد . کورده‌کان له‌هه‌وه‌له‌وه داوخوازه‌کان و پێشنیاره‌کانیان داوه له‌ئاکاما له‌سه‌ره‌ئو شتانه‌ی پیک‌هاتن ، که :

- ده‌وره‌به‌ری ناوچه‌ی ئوتونومی دیاری بکری .

- مه‌سه‌له‌ی پێش مه‌رگه‌کان

- مه‌سه‌له‌ی پێی راگه‌یشتنی سنوره‌کان وه به‌رگری له‌لایهن کورده‌کانه

- هات و چو کورده‌کان له‌گه‌ل ئییران

(۱) ئه‌و ووشه‌یه نووسه‌ر له‌زمانی به‌عسی‌کانه‌وه نووسیویتی ، ئیتر نه‌من وه‌رگه‌یر ونه‌ئوسه‌ر له‌وگا‌رده‌دا تاوان بارنن ، ئه‌و دوومر و قه‌له‌پاشان بوخه‌بات و شه‌ر له‌گه‌ل به‌عسیگان یکی تیگان پێی گه‌وه‌گرت به‌ناوی (بی‌کی ر‌مه‌یه‌نی کوردستان)

— هاتنی کوردهکان وهاوبهشی یان لهبهری نهتهواپهتی دا.

حهیب کهریم لهبارهی پیکهاتنی پهیمانی سالی ۱۹۷۰ دا زور خوشبین بوو، وه بهچاویکی باشی تهماشای شهقه، ا، داده، ده کرد. بهلام شهکه، ته که به پیچهوانهی جاری پیشوو که دهیان گوت حهیب کهریم لهبهر شهوی که لهگهل ئیرانیکان نزیک بوتهوه، نابییته ناییبی سرکومار، بهعسیکان باسیان نه کرد.

لهئه نجام دا سه ددام حسین لهئاخرین کوبوونهوه که یان نهی تووانی خوی راگریو به حهیب کهریم سکریتی گشتی پارتی دیموکرات گوت: کهکی توی بهئیمه ناساندوو، ناردویه ئیره؟" وهلامی حهیب کهریم شهوه بوو:

"شهوهیزه که ئیستا که توی ناچار کردوه که ئیمه لهکیوهکانی کوردستان داچهن جار شهرده سی بکهینهوه." بهلام لهپاش ۱۵ رۆژ رابردن حهیب کهریم شهوکه رهته به خرابی دهیرووانی و شهوی نهده شاردهوه.

لهئاخری مانگی ژانویه دا کوردهکان و بهعسیکان رایان هیئا سه شهوی که له مانگی فیوریه دا دوباره وتو، ویس له سه رزاده سی بکریته وه کات زور عاسته مو، ناسک بوو، هیندی له کوردهکان چوونه وه کیوهکان. له مانگی فیوریه دا له رۆژی دیاری کراو، حهیب کهریم بو ووتو، ویژ حازر نه بوو، بهلام دوومرۆقی دیکهی کورد که "ئستقلال خوواز" بوون، یانی فوواد عارف وه ئی حسان شیرزاد بو گفت وگوو چوونه به غدایه. ئینجا بو سه ددام حسین وئاشکرا ببوو که نه هاتنی حهیب کهریم، کورزه کهی کورد، ده بیته هوئی شهوه که ووتو، ویژ ببردنی وه تووندوتیژی، قال مهال ههروا له گوری دا بمی نیتهوه.

۱۶ — ئاخرین چوونی ئیدریس بو به غدا

له ۱۵ ماری ۱۹۷۴، دارا توفیق هاته به غدایه، وه نووسراوه یهکی که بارزانی بو سه ددام حسین ی نووسی بوو، داییه، لهو نووسراوه یه دا بارزانی گوت بووی که: پیوسته له خراپتر کردنی کاره ساته که، خو پاریزی... وه ده بی گفت وگوئی راسته قینه دهستی پی بکریته وه. "له وه لامدا له ۷ ماری سه ددام حسین له سه ره تا وه له نه هاتنی کورّه که له فیوریه دا بو به غدا ناره زامه ندی، و سه سوورمانی خوئی ده بری بوو" وه رای گه یان دبوو که شهوه من "چاوه رووانی

ناردنی یه کیک له کوره کانی ئیوه بو به غدایه ده کهم "

ههروهائی حسان شیرزادیش له بارزانی نووسی بوو که ئیدریس یان مهسعودی بو به غدایه بنیری وه له نامه که دا ئه وه شی گوت بوو که: به راستی تو سه روک بارزانی ته وای ژیا نت خو به خت کردن و، گیان بازی بووه، جائه و جار هه ش جیی فیدا کاری و گیان بازیه، ئه وه له بیر ناچیته وه! " به شوینی ئه وه دا خه تتیکی تیلی گراف له بهینی به غدا ونشته جیی بارزانی داندرا. بارزانی له حکومه تی ویست که فرۆکه یه ک بو ره واندز بنیری. بو روژی ۸ ی ماری ۱۹۷۴ کاتی ئیواری، ئیدریس له گهل کورکی پایه به رزی کورد، وه دارا ته و فیک، ئی حسان شیرزاد، فواد عارف، له به غدایه حازر بوون، به لام ئه و جار هه ش حه بیب که ریم له گهل نه بوو. ئه و ئا کاره ی بارزانی له رو وانگه ی زور که سه وه ئا ئا شکر ا ببوو که ناردنی ئیدریس له گهل ئه و کور ه بو به غدایه و اراده که بنی که به راستی بارزانی هه لو نیست و ئا واتی ئه وه بوو که له گهل حکومه تی به غدا پیک بی ت.

کور ه که له کوشکی به غدایه به ره سه می ده سته به ووت و، ویز کرد، له پیک هاتنیکی گشتی دا له سه ره ئه و مه سه لانه را و ته دبیریان یه ک بوو.

۱ - بو ئه وه ی که به گه یه نه ستراتیژیکی گشتی وه، پیک هاتن و، ووت و، ویزیکی رامیاری له به ره ته وه پیو یسه، هه ردوک بزوتنه وه که وشور شه که له مه سه له ی فلس تین دا قسه ی عه ره به کان ده سه لمین وه پشتیوانی لی ده که ن، له مه سه له ی خلیج دا کور ده کان له عه ره به کان لایه ن گری ده که ن، ئینجا ولاته عه ره به کان نه تنیا له عه راق دا له کور ده کان پشتیوانی ده که ن، به لکو له کور ده کانی ئیران و، تورکیه ش لایه ن گری خویان ده ره ده برن!

۲ - سه نووری ئه و تونومی له نا وچه که دا دیاری بکری، مه له بندی که رکو ک که ره ت به که ره ت ئا قی بکری ته وه، وه له باره ی سه نجار و، خانه قین دا ووت و، ویز به ریو به بر دری.

۳ - به نیزام نامه ی نا وچه ئی مافی نه ته وایه تی نا و خو له مه جلس دا پی را بگه ن، وه له و باره دا یاسا دیاری بکری وه له دا هاتوی مه له بنده که دا له سه ر را لینی بدوین.

له ئیواره ی ۸ ماری دا، ئیدریسو، سه ده دام حسین به یه که وه دو سه عات گه ت و گو یان کرد. له و ووت ویزه دا! ئیدریس گوتی " که ئه گه ر بی توو له گهل ئیوه به

تهواوی پیکبین، ئیتر کوردهکان لهگهل ئیران هاتو، چوی خویان دهبرن " وه داوای کرد که بو بهریوه بردنی ئهوپیکهاتنه چهن روزان مولت بدری، تاله کردهوه دا ئهوقسانه بهجی بیت. لهبارهی کهرکوک دا ئیدریس گوتی ئیوه ههنگاو یک بو پیشهوه ههلینن، وه ئیمهش سهنگ و سوکیک لهوکاره دا دهکهین. " سهرئهجام سهددام حسین و لامی داوه که سهرله بهیانی کنگرهی بهرزی به عس پیکدی نیتو، و لامی ئهوانه دهدریتهوهو، راوته دبیری لهسهر دهگیری.

۱۷ - ئولتیماتوم (اتمام حجت)

له سهینهی ۹ی مارس ۱۹۷۴ دا ئیدریس بارزانی لهباری پیکهاتنه که دا خوشبین بوو: له لای خوی پپی و ابوو که سهددام پیشنیارهکانی سهلماندوه، وه مولت خوواستنه که شی بوری و پیک کردنی کاروباره که په سندکراوه.

بوئواری غانم عهبدول جهلیل که ئه ندامی به عسی بهریوه بهری ناوچهی کوردبوو، وه به سهر مهسهلهی کوردستان راده گهیشته، له چاوپیی کهوتنه کهی لهگهل ئیدریس گوتی: ئه گهر ئیوه شتیکی دیکهتان له بهرنامه که دا وه بهر چا وودی، پیویسته تاکاتی ۱۲ی روزی ۱۱ی مارس بگوتری! " وه ههروه هاگوتی.

— پاش ۱۱ی مارس ئیوه ۱۵روزو، مولت همیه بوئوهی لهبارهی سنووری ولاتی ئوتونومی وه چاک بیروورانان یهک بگریتهوه و خوتان ئاماده بکن، ئیتر پاش ئه وچه ن روزو مولته هیچ شتیکی لپی کهم و، زیادناکری.

— لهبارهی مهسهلهی کهرکوک دا پیویسته بهیهکیک لهو دوولایانه دان پیدا

بی ن:

یان ناوچهی کهرکوک له زیر چاوه دبیری ئیداره یهکی تیکهل که ئه ویش له زیر چاوه دبیری حکومتی مه رکهزی وه بهریوه ببردنی، یان مهلبهندی کهرکوک بیته دووبهش واته مهلبهندی ئوتونومی وه مهلبهندی کی دیکه، که ئه و دووانهش له زیر چاوه دبیری حکومتی مه رکهزی داده بی! ئیدریس به گوتی لسی بوونی ئهوقسانه، تاساو، سهری لی سوورماوه ده ری بری و گوتی: ئه وه ئولتیماتومه! ههروه ها له باره ی مهسهله ی سه رزماری که قسه ی لی ده کرا، غانم عهبدو جهلیل گوتی: " له گهل ئیوه سه رزماری بهریوه نابردنی! " ئیدریس له وه لامدا گوتی که ئه گهر له بیرت

بئ پیۆیسته سمرژماری له چوارچیوهی (یاسای) ۱۱ ماری ۱۹۷۰) که چاوه
دیژی کراوه به جی بیته. غانم عهبدووجهلیل دووپاتهی کرده وهوگوتی: بهلام
نهکلهگهل ئیوه!"

سه ره نهجام ئیدریس لپیی حالی بوو که به راستی له به غدایه چناکری وه به
غانم عهبدووجهلیل گیوت: "ئیمه به پیۆیست ده زانین دووباره ئه و پیشنیاره
له پیش بارزانی دابنن، تائه و راته دبیری له سه بدات، جائه گهر ره زامه ندی دا
بوسجه نیی ده گهرینه وه."

۱۸- تاخرین پیشنیاره گانی بارزانی

له، ۷ ماری ی پاش نیوه روی سال ی ۱۹۷۴ فرۆکه که گهراوه و ته نیا دووکه سی
تیدا بووکه بریتی بوون له دارا توقیق واحسان شیرزاد ئه و دوو مرۆقه پیشیار-
یکیان که له لایه ن ژینرال بارزانیوه هینابوو دژی پیشنیاری حکومت له باره ی
که رکوک دابووکه بی ووچان له لایه ن غانم عه بدوجه لیل بدری درابه سه ددام
حسین، پیشنیاری بارزانی ۳ داخواری تیدا بوو:
- ناوچه ی که رکوک دابه ش نه کری به لکوله ژیرقودزه تی ئورگانهای ئوتونومی
دابمی نیته وه وئیداره بکری.

ئه گه حکومت ئه و پیشنیاره ی بارزانی ده سه لمینی، بارزانی ش پرۆزه ی
حکومه تی به بی ئه وه ی که له سه ری پروواده سه لمینی.
مه له ندی که رکوک له نووناوچه دائیداره بکری: هه ویزه و، قه ره ته په
له ژیرچاوه دیژی حکومت بی، ماوه که دی بمی نیته وه بوشاری که رکوک، وه له
ژیرچاوه دیژی ئوتونومی داب.

- ئه یاله تی که رکوک ش به وجوره به ش بکری به لام خاوه نی ئیداره یه کی
تابیه تی بی.

په س به وچه شنه ی که پارتی دیموکراتی کوردستان پیشنیاری داپیۆسته ئه و
ئال و گۆره له پیشنیاره که دابگونجیدری.

له سه عاتی ۱۰ ی ئیواری و اته پاش نیوه رو، غانم عه بدو و جهلیل دارا توفیقی بۆسه رتلفون بانگ کرد و پیتی گوت: ئه و پیشنیارانهی که پارت دابووی ئه وه من له لایهن " به ره ی نه ته وا یه تی " وه له گشت داواته به وردودرشت رهدی ده که مه وه . به لام له سه ره وهش راداوای له دا را توفیق کرد که له نیوه شه وی داچا و پیکه و تنیکیان هه بی دارا توفیق نه ی سه لماند .

بودووا رۆژی دارا توفیق به سوواری ماشین بۆلای شمال که راه " ۱۸ مارس ۱۹۷۴ " ئه و کاره ساته بووه هو ی برانی هات و، چۆ .

له زا به ره کورده " سه ربه خو یه کان " وه ک فواد عارف هه ولی داکه پیشنیاره کانی به عس و کورده کان له یه ک نزدیک کاته وه ، وه مه سه له ی که رکوک که لاله کات . له ۲۳ مارس ی ۱۹۷۴ فه تتاج شالی یه کی له کورده سه ربه خو یه کان چۆ به غدایه که دانی پیشنیاری ژینرال بارزانی که بریتی له بهش کردنی ئه یاله تی که - رکوک له بینی ناوچه ی ئوتونومی وه حکومه تی مه رکزی دابوو قسه بکات وه پیشنیاره که ی دووپاته کرده وه ! به لام به عسیکان وه لامیان داوه که ئه وه پیشنیاریکی نو ی نیه . سه ره نجام ئه وه ئاخری کاره که بوو . ۲۸

۱۹- لی پرسینه وه کان

ه یستا که روون نه بوته وه که کیهه لا بوته با عسی شکانی ووت و وێژه که ، وه کامیان ئه ولیئیرسینه وه به ئه ستوی خو ده گرن که شه رهه لائی ئسیته وه ، وه یان ته قفه راهه ستیندری . ئه وه ی که ئاشکرا بووته واوی بالی چه پ ی حیز بی دیموکرات وه لایهن گره کانی ، نه یان ده و بیست که ئیزان له که ل کورده کان نیوانیان هه بی وه به ره له ستیان دینا پیتی . ئینجا لایهن گری ئه و کرده وهش بوون که له که ل بالی کۆره پیش که وتوکانی عمراق پیک بین و پال و یکدن ، ئه ماسه ره نجام به ونه تیجه یه که پشت بوون که سه ددام حسین به هیج چه شنیک نایه لی . ئه وریک که وتته پیک بیلت . بارزانی پترله سه رمه سه له ی که رکوک ی ده رۆ پشت به پیچه

وانهی ئە و سه ددام حسین وها ورپیه کانی دژی ئە وکاره ده بزوتتوه . . .
 سه ددام حسین پای گه یاند که له ۱۱ی مارس ی ۱۹۷۴ داکه کۆبوونه وه مان
 بووه له سه ر " یاسای خودمختاری " ئیمه و کورده کان له سه ردوو مه تله ب قسه
 مان بووه

له ژیرچاوه دیری سه ددام حسین دانانی عیداره جات له ناوچهی عۆتۆنۆ
 می دا واته له ده وروبه ری ناوچه که له سه رمه به ستی ژیره وه بووه : ده بی ئە
 جیگایانهی که ده یته ژیرچاوه دیری خودمختاری وه که لکی لیۆه رده گیرئ
 مه علوم بکریۆ وه هه رچیک بی پیویسته ده ولت به سه ری رابگات وه ئە وهشی
 لی زیاد کردوگوتی : که دانانی عیداره کان له ومه لبه ندانه ، وه بهرپۆه بردنی
 مافی نه ته وایه تی ناوخبه هیچ جوریک نابئ ببیته هۆی جودائی ، که ناوچه
 که له قوزبیک دا هه ل په سیر درئ و دوورله وولاتی عه راق بوخوی به کاروباره
 که رابگات . سه ددام ئە وهشی به گرنگی گوت که سه رنهجام عه راق بی کوردوه
 کورد بی عه راق به هیچ چه شنیک ناتوانن بژین وله یه کترجیا وازبن ئیمه مانای
 ئوتنومی کورد وه ک ووشهی مافی ها وکاری وها وبه شی له گه ل کوردکان له چور
 چیپوهی ته واوی زه ویوزاری سه رزه مینی عه راق له ژیر قودرته وچاره دیری
 حکومهتی عه راق ده زانین نه زیادتر .

سه ددام حسین گوتی : نایب سه رکۆمار به راستی نه خشیکی واگرنگی له عیداره
 کردنی وولات دانیه واته ئە وشتهی که به ده ستی چه پ وه ری ده گری هه روهها
 پیویسته به ده ستی راست بیدا به سه روکه کانی کورد ، وه سه ددام حسین ئە وه
 شی له قسه کانی زیاد کرد وگوتی که ئە وه ندامانهی گه لپیرسینه وهی به ئە ستۆی
 خویان له کوردستان ده گرن ده بی بی گومان پراوته دبیریان بگۆرن وه مه سه لهی
 که رکوک ده بی هه روههاله ژیرچاوه دیری ده ولت دابی نه ک له ژیرنه زهری خود
 مختاری . وادیار بووکه ئە و مه به سته بوه ۵۵ سال پاش ده گه پراوه که کاتیک دمه ته
 قه وپیک هه لپه زانی ویلسون نۆئل له سه رسنووری دانشتوانی ئە ووو لاته بووکه
 له بارهی فه رهنگ و نه ته وه که داده دیترا . به شوینی ووتاره کانی داسه ددام

حسین گوتی که مه سه لهی لی کۆلینه وه، ودابهش کردنی مه عدهن وژیرچاوه کانی عه راق هیچ کاتیک په یوندی له گه ل مافی نهته وایهتی ودانشتوانی ته و مه لبهنده وه فه رهنگی نه ته وهئی نیه. "گوتی که: " ته وه ده گونجی که له کون-فرانسیک داجی به جی بییت، به لام ته وهش له گه ل کاری خودمختاری جورنایه-تهوه! ۳۹

به وجورهی که سه ددام رای گه یاند ئایاچ ئاکاروژاوته دبیریگ ده بووله مه-سه له ی مافه که دابگونجیندری که به عسیکان رازی بکات؟)

له به رچاوی سه ددام حسین مافی نهته وایه تی ناوخوته نیا (لامه رکهزی) بو که قامکی له سه رداده ناو، بی رازی بووجگه له وهی هیچ شتیکی دیکه نه بوو. سه ددام به قسه کانی درپژهی داوړای گه یاندکه: کوردهکان، نایانه وی له و مافه که لک وه رگرن، به لکوده یانه وی له قودره تیکی تاییه تی به شداربن واته به رانبه-ری، وه ته واوی کاروکرده ویان به چه شنی جیاوازی بییت. به راستی له وهه مو و وتاره دوو رودرپژه که سه ددام حسین له ژانوییه - مارس ی ۱۹۷۴ دابه تاییه تی، وه را به ره به عسیکان به گشتی بلاویان کرده وه، زۆر به چاکی چه شنی "خوهه-لمساندن وله خوئی رازی بوونی تیدادیار بوو، وه کوردهکان ته وه یان به جووانی دیت وه گوئی بیس بوون به لام پاشه پۆژی شیان له به رچاونه گرت.

کاتیک که مه سه لهی خو مالی کردنی نهفت له عراق داسه رکهوت "پترلیوم کۆرپۆریشین" سه ددام حسین وپا به ره به عسیکان که وتنه سه ربهشت وه نرخیه نه-فت بووبه چواربه رانبه ر. به عسیکان وایان بوئا شکرابوو که کوردهکان ئیتیرله چاوه پرووانی وپرووانگهی دیپلۆماسیوه، هه ل په سێردراوون وهله قه راغی داندراوون: واته شوړهوی له کاروکرده وهی کوردهکان ماندوو بووه، وه حیزبی کومونیستی عراقیش پالی وه به ره ی نه ته وایه تی داوه.

ئینجاله ولاتانی رۆژئاوا یانی له نیوکۆمپانیکانی نه فت داپروپا گاندیان ده کردو، ده یان گوت وقه زاوه تیان ده کرد که ئیتیرکوردهکان به چه شنه مافیک گه یشتوون وه عراق دیانی به سه رمافی ژه وای نه ته وایه تی دانا وه، به لام بارزانی

وانهی ئە و سه ددام حسین وها ورپیه کانی دژی ئە وکاره ده بزوتتهوه . . .
 سه ددام حسین رای گه یاند که له ۱۱ ی مارس ی ۱۹۷۴ داکه کۆبوونه وه مان
 بووه له سه ر " یاسای خودمختاری " ئیئمه و کورده کان له سه ردوو مه تله ب قسه
 مان بووه

له ژیرچاوه دیری سه ددام حسین دانانی ئیداره جات له ناوچهی ئۆتۆنۆ
 می دا واته له ده وروبه ری ناوچه که له سه رمه به ستی ژیره وه بووه : ده بی ئە
 جیکایانهی که ده یته ژیرچاوه دیری خودمختاری وه که لکسی لیوه رده گیری
 مه علوم بکری و ه هه رچیک بی پیویسته ده و لمت به سه ری رابگات وه نه وه شی
 لی زیاد کردوگوتی : که دانانی ئیداره کان له ومه لبه ندانه ، وه بهرپوه بردنی
 مافی نه ته وایه تی ناوخواه هیچ جوریک نابیی بیئته هۆی جودائی ، که ناوچه
 که له قوزبئیک داهه ل په سیر درئ و دوورله وولاتی عه راق بوخوی به کاروباره
 که رابگات . سه ددام ئە وه شی به گرنگی گوت که سه ره نجام عه راق بی کوردوه
 کورد بی عه راق به هیچ چه شنیک ناتوانن بزین وله یه کترجیا وازین ئیئمه مانای
 ئوتونومی کورد وه ک ووشهی مافی ها وکاری وها وبه شی له که ل کوردکان له چور
 چیپوهی ته واوی زه ویوزاری سه رزه مینی عه راق له ژیر قودرته وچاره دیری
 حکومهتی عه راق ده زانین نه زیادتر .

سه ددام حسین گوتی : نایب سه رکۆمار به راستی نه خشیکی واگرنگی له ئیداره
 کردنی وولات دانیه واته وه وشتهی که به ده ستی چه پ وه ری ده گری هه روهها
 پیویسته به ده ستی ژاست بیدا به سه رۆکه کانی کورد ، وه سه ددام حسین ئە وه
 شی له قسه کانی زیاد کرد وگوتی که ئە وه ندامانهی که لپی زسینه وه ی به ئە ستۆی
 خویان له کوردستان ده گرن ده بی بی گومان پراوته دبیریان بگۆرن وه مه سه له ی
 که رکوک ده بی هه روههاله ژیرچاوه دیری ده وله ت دابی نه ک له ژیرنه زه ری خود
 مختاری . وادیار بووکه ئە و مه به سته بوه ۵ سال پاش ده گه پراوه که کاتیک دمه ته
 قه وپیک هه لپه زانی ویلسون نۆغل له سه رسنووری دانشتوانی ئە ووو لاته بووکه
 له بارهی فه رهنگ و نه ته وه که داده دیترا . به شوینی ووتاره کانی داسه ددام

حسین گوتی که مه سه لهی لی کۆلینه وه، ودابهش کردنی مه عدهن وژیرچاوه کانی عه راق هیچ کاتیک په یوندی له گه ل مافی نه ته وایه تی و دانشتوانی ته و مه لهنده وه فه رهنگی نه ته وهئی نیه. "گوتی که: " ته وه ده گونجی که له کون-فرانسیک داجی به جی بییت، به لام ته وهش له گه ل کاری خودمختاری جورنایه-تهوه! ۳۹

به وجورهی که سه ددام رای گه یاند ئایاچ ئاکاروژاوته دبیریگ ده بوله مه-سه له ی مافه که دابگونجیندری که به عسیکان رازی بکات؟) له به رچاوی سه ددام حسین مافی نه ته وایه تی ناوخوته نیا (لامه رکزی) بو که قامکی له سه رداوه ناو، پی رازی بووجگه له وهی هیچ شتیکی دیکه نه بوو. سه ددام به قسه کانی درپژهی داوړای گه یاندکه: کوردهکان، نایانه وئ له و مافه که لک وه رگرن، به لکوده یانه وئ له قودره تیکی تاییه تی به شداربن واته به رانبه-ری، وه ته واوی کاروکرده بیان به چه شنی جیاوازی بییت. به راستی له وهه مو و وتاره دوو رودرپژه که سه ددام حسین له ژانوییه - مارس ی ۱۹۷۴ دابه تاییه تی، وه را به ره به عسیکان به گشتی بلأویان کرده وه، زۆر به چاکی چه شنی "خوهه-لمساندن وله خوئی رازی بوونی تیدادیار بوو، وه کوردهکان ته وه بیان به جووانی دیت وه گوئی بیس بوون به لام پاشه پۆژی شیان له به رچاونه گرت.

کاتیک که مه سه لهی خو مالی کردنی نهفت له عراق داسه رکهوت "پترلیوم کۆرپۆرپشین" سه ددام حسین وپرا به ره به عسیکان که وتنه سه رپشت وه نرخه نه-فت بووبه چواربه رانبه ر. به عسیکان وایان بوئا شکرابوو که کوردهکان ئیتیرله چاوه پرووانی وپرووانگهی دیپلۆماسیوه، هه ل په سێردراوون وهله قه راغی داندراوون: واته شوپوهی له کاروکرده وهی کوردهکان ماندووبوو، وه حیزبی کومونیستی عراقیش پالی وه به ره نه ته وایه تی داوه.

ئینجاله ولاتانی رۆژئاوا یانی له نیوکۆمپانیکانی نهفت داپروپا گاندیان ده کردو، ده بیان گوت وقه زاوه تیان ده کرد که ئیتیرکوردهکان به چه شنه مافیک گه یشتوون وه عراق دیانی به سه رمافی ژه وای نه ته وایه تی دانا وه، به لام بارزانی

نای سه لمینی. له راسته فینه داگه س ودوواى شه وه نه که وت که بزاندري که شه-
 ومافه چون دراوه. ده گونجی بلین که بارزانی ده به وپست که له گه ل عراق له-
 باره ی مه سه له که دا پیک بین به لام به راستی بارزانی تاملان تیوه چوو بووه شه-
 وهی که شای شیران وسیا دهی گوت وه قامکیان له سه ردا ده ناهه ره وه بووه شه-
 وانیش به هیچ. جورک نه یان ده وپست که شه و پیک ها تنه وه دی بییت :
 بارزانی له میژبوله لای شای شیرانه وه یارمه تی ده دراله ئاکاماله مانگی ئکوتوبری
 ۱۹۷۳ وه له لایهن شه مریکا وه یارمه تی پییده کرا.

هه ژارله وبابه ته وه ووته یه کی گوتوه وه ده لی : بارزانی وه ک ده رویشیک
 وایه به دۆری خووی داده سوورپی وده گه ری تابۆلای به هه شت ده چی . (۱) ۲۰
 له راسته قینه دئه گه ره عسیکان مهلامسته فایان خاترجه م کرد بایه وه مه-
 سه لهی کورده کانیاں دیبان به سه رداهینا بایه عیترعه ویش شه وده م دهی توانی
 که پردی پشت سه ری خووی پرووخوینی واته له گه ل شیران وه مریکاهات وچوبی
 ببری وه هه روه هاهه. و دو وولاته ش ریز و حورمه تی را گرن .

فەسلى ۱۴

سى ھە مېن شە رى بە عىس (مارس ۱۹۷۴ – مارس ۱۹۷۵)

رەبەرانى بەغدا ھە ولىيان دە داكە لە ناوچە كە دائۆتۆنۆمى بە پىوھ بېردى
بە لام بارزانى لە سە رقادىرە ت لابرديرى و، ھە لە – پەسىردى. ئىنجا بە چە
شى سالە كانى ۱۹۶۳ و ۱۹۶۹ چاوە دىرى دە كراكە لە ناوچەى شمال دالە يابەت
شە رە وە، ھىچ باسىك نىە، دەولەت لى خۇش بوونى گشتى لە كوردستان دا،
دابووه روه هاگواترابو و كە لە ماوهى مانگىك دامۆلەت دە درى كە كوردەكان بگە
پىنە وە ولاتى خۆيان. وە لە ھەوھەلى مانگى ئاورىلى ۱۹۷۴ وە، را گە ياندرە كە لە
مانگى فېورىە دا ۵۹ وە زىرى كوردى دى كە لايەن گرى بە عسىكانن، رىگادە
درى كە لە كابىنە دابە شدارىن.

۱- ھاواكارى كوردەكان

بە كىك لە ووه زىرانە، كورپى گە ورى ژىنرال بارزانى بە نىوى عوبەى دىل لاپووتە
وہ تە نىابە خىانە تىكى گە وره دە ناسرا كە مېژوولە زە مانى ئە مېر بە درخانە وە كە
لە لايەن نە وە كە ي بە نىوى يە زدان شىر كراوہ نويسى وىتى وە لە زمانى شىخ

سه عید (۱۹۲۵) وه سه یدره زاش (۱۹۳۷) دیترا . به راستی نه زاند راهه که چوئن بووه که کورپی قاره منانیکی نه ته وهی کورد تووانیویتی له به رامبه ربابی خووه دائه وکاره بکات ودژی وی بجولیتته وه ئینجا سه ددام حسین له وباریه دا رای که یاند که :

" پپی چاک ره چاو و کردن وراست و دروست قسه کردن به خانه و اده باب و با پیرو عیل و عه شیرت نیه !! به لکوکورده تووانی به پیچه وانهی بابی خوی راوته دیبری رامیاری ره چاووبکات وهرپی و شیوینی جیلمازی هه بیته " عوبهی دیل لاکھویی به " عه شیرت ترله بابی ده زانی . عوبهی دیل لاله سالی ۱۹۲۷ داله دایک بووه له ته مه نی ۲۵ ساله دابوو که بابی له وولات دو ورکه و ته وه وه چۆته ولاتی شورپهوی وه که که راهه پترله ۳۰ سال ته مه نی بوو . . . بوھیندی خه لک واته له لایئه م و ئە دکاتیک که بارزانی بزووتنه وهی نه ته وایه تی راسته قینهی کوردی له عه راق به ده ست گرت، ئە و کورپه له کرده وه دانه ناسرا و بوو . ئینجا عوبدی دیل لاکه شان به شان له گه ل بابی له شه ری کوردستان دا که دژی عراق ده کراپیاویکی مه رموزله بنه وه بر بووبه تاییه تی ئە و ئاکارمی وی له هه وه لاین شه ری سالی ۱۹۶۴ دابه چاکی پروون بوو .

به لام به زه حممت پیاده تووانی به خوئی بسه لمینتی که کورپیکی ئاوابه قودرته وخواه ن سیا سمت ، زۆر فداکاره ویش کورپی بارزانی له کرده وه دا به وجوره هه ل کهوئ وه خوبی وه ده ربخات . ئە وهی که ئاشکرا بوو کورپه کانی بارزانی به تاییه تی ئیدریس، مه سعود له هه رهها و کاره نزیکه کانی ئە و بوون به لام عوبه ی دیل لاله به ره دایکیکی دیکه وه بووه ته فاوتی ته مه نیشیان زۆر بووه . له هه وه له وه نو سه ری تاییه تی بابی بوووه داخی ئە وهی نه بووکه له ده م و ده زگای بابی داقوه دره تی نیه وه قمت له فکری ئە وهش دانه بووکه له قود ره پیکی زیادترکه لک وه رگری . عه زیزه قراوی په کیک له وها وکارانه بووکه له سالی ۱۹۷۴ وه به لکو همیشه به تاییه تی ئازاوه گه رهووه له گه ل بارزانی نیوان ناخوشیان لی وهدی دیت ، وهه روه هاله گه ل پایه به رزه کانی کورد پ ، دک

نیوانی تیکده چینی . هه رچه ندئه وپیاوه له بزوتنه وهی کوردهکان خۆی دو ردهکاته وه به لام هه روه هاله ده وروبه ری کوردهکان بووه .
 دووژمنایهتی ئه و مرۆقه له گه ل بارزانی سه بارهت بهمه بووکه ئهوی به پیاویکی " دیکتاتور " ده ناسی پیویسته بگوتری که ئه وه ندامه که یه کیک له پایه به رزهکانی پۆلیت بوورۆ " ئه ندامی ده فتهری سیاسی " پارت ، بو ،
 وه ده رکه و تنی وی له حیزب بووبه هوئی ههراو هوریاپهکی ته بلیغاتی گه وره بو به عسیگان .

سی ئه ندامی دیکه ی وه زیره کوردکان ئه وانه بوون هاشم عه قراوی و دووئه ندامی کوردی دیکه که له نه خشی دووهم دابوون عه بدولاسماعیل سه تتار تاهر شهریف پارتی پرزگاری کورد داناوه زۆر زوو پالیان وه " چهپی نه ته وایه تی " دا . دانانی ئه و ۵ وه زیره کوردانه " ها و کارهکان " بوو به هوئی ئه وه که هات وچوئی بارزانی سه ددام بپریدی . پاش چه ند پوژیکه دیکه را گه یاندره که هیچ شتیگ بو بارزانی نه ماوته وه " مه گه رهه ل کردنی ئالای سیی " جالیژه داهونه ری به ناوبانگی کورد هیمن ئه ومه ته له جووانه ی ده ئی : کوا ئیمه ئه و هه مووه په روکونه سیی مان وه ده ست ده که وی که ۲/۵ میلیون کورد هه لی کا ؟ " و ، ته سلیم بی !

۲- ئاگاری نیزامی

له نیوه راستی مانگی فیوری می ۱۹۷۴ وه له سنووری ئیران و عه راق شه ر سه ره تای په یدابووکه هه ردوک لابه توپی دوورلی ده رو قورس به کترین ده کوتاوه له وشه په توپه دا ۲۰۰ که س کوژران . له نیوه راستی مانگی مارس ی ۱۹۷۴ وه چه ندرۆژ پاش ئاگادار کردن ته نیا لایه ک له باره ی (ئوتۆنۆمی) کوردستان داواته له لای حکومه تی عه راقه وه شه ر له کوردستان دابه تایبه تی له مه لبه ندی زاخووه ده ستی پیکراکه نزیک به سنوری تورکیه بوو . ه

له ۸ ی ئاوریل ی ۱۹۷۴ داسه ددام حسین له ووت ووپزکی چاپه منی

روژنامه کان رای گه یاند که: "ئیمه به وچه شنه راده گه ینین که له کاتی حاررداشه پ-
یک له کوردستان دانیه."

به لام به ئاشکرائی شه ودرۆیه گوترا: چونکه له ماوهی نزیک به مانگیگ
داهیزی عه راق کاتی به رگری به خوی گرتوه ۱۰ ساخلوواته چهند تاقمیک له به-
ینی مالیه ندی زاخووه ره واندز به ته نیا مابوونه وه وههات وچوپان له گه ل که-
کوک و موسل برابوو.

پاش چهند حه وتوویه ک شه و جیگایانه به هی له کوپتر شتمه ک و چه کیان
بوچوووله کاتیگ دا که سه رۆک ستادی عه راق خوبی بوهیرشی تازه ناماده کرد
سه ددام پاش چه ند رۆزفرمانه که ی به تال کرده وه.

۳- هیژی بههاری (ئاوریلی ۱۹۷۴)

سه رۆکهکانی نیزامی عه راق شائی و خویشیان له دلی داگه رابووکه له ماوهی
۶ مانگان دا، واته تا "مانگی سی پتامبرئیمه له شاری گه لاله داین."

له ۱۵ ئاوریل ی ۱۹۷۴ هیژش بوغازاد کردنی ساخلوویهکی (هزارکه سن)
له زاخوده ست پیکرا ووه گه مارودران پاش شه وهی که بی کیشه ده شت و سه-
حرای موسلیان گرت توپ و ها وهنه کان ی عه راق له ۲۵ ی ئاوریلی ۱۹۷۴
که له ۱۵ کیلومبتری زاخو، دامه زرابوون له لایه ن پیش مه رگه کانه وه به سه
کردایه تی عیساسووا ره نیشانه یان لی گرتن وهتاهه وراده یه که سه رباخانهی
زاخوش به هاوهن بومباران کرا... عه راقیکان له ۸ ی مهی ۱۹۷۴ وه، هاتوچوو
ورپنگه ی زاخویان پاش دوو حه وتووله دوولایانه و به شه ریکی تووند به دهسته
وه گرت . ۷

به لام پاش شه وهیژشهی به هاره ئی هیژی عه راق ته واوی دهو رووبه ری
نشته جی ی مه لامسته فای له ناوپردان دازور پیس کوتاوه بومبارانی کردوه
جیگای کوپوونه وهی کورده کانی بی ووچان به توپ و فرۆکه گولله باران، ده

کردئینجا بۆهه وه لاین که رەت بووکه هیزی هه وائی عه راق فرۆکهی "تۆپۆلوف ۲۲" ی به کاربرد وه ههروه هابه و مووشه کانهی که له شوپرهوی کرێ بووی کوردستانی موشک باران کرد .

له ۲۴ی ئاوریل ی ۱۹۷۴ وه، فرۆکه کانی عه راق شاری قه لادزه یان که نزیک به ۱۰۰۰۰ که سی دانشتوووه بوو بۆمباران کرد له وکاته دادانشتووایی خه لکی ئه وشاره مه به ست به په نادانی قوتابێکان و خوینده وارهکانی شاری سوله یمانی بیوبه دووبه رانبهر .

پیش مه رگه کان له دزی هه وائی "دۆشکا" یان که لک وه رده گرت به لام له سه رته وهش رانه یان توائی خۆراگرن وه چوواری به شی شاری وێران بوو، وه ۱۳۰ که س له نیوچوون ۸۰

پاش سێ رۆژان له ۲۷ ئاوریل ی ۱۹۷۴ دافرۆکه کان شاری حه له بهجیان بۆمباران کرد وه ۴۳ که سیان گوشت له ۲۹ی ئاوریل دا ۲۰ مرۆف له بن پردی گه- لاله داکوژران ۹۰

له ماوهی مانگی مه وژوئیهی ۱۹۷۴ وه، که فرۆکه کان هه روههاکوردستانیان بۆمباران ده کرد ته نیهیزی عه راق سێ ناوچهی : سه نجارکه رکوک و خانهقین ی گرته وه وه دێیه کانی کوردستانی به بوول دزیی سه ره وژییر و خاپوور ده کرد ، مه سه لهی دابهش کردنی زه وپهکان له کوردستان له به بین چوبوبه لام له ناوچهی عه رب نشین دابه چاکی به رپوه بردرا .

۴- هیزی هاوین س ی له (مانگی ژوئیه - اوت ۱۹۷۴)

پاش چهن مانگ خۆتاماده کردن ، سه رۆکه نيزامیکانی عه راق راوته دبیریان هیناسه ره ته وهی که هیرشیککی گه وره بۆسه رته واوی کوردستان به رن وه ئه وته- سمیه له مانگی ژوئیه داگیرا . مه سه لهی ستراتژیکی عه راق به چاکی ئاشکرا بوو : له کاتیگ داکه زۆر تووندیان قه لادزی و په ، واندزیان بۆمباران کرد ئینجاده-

یانه ویست که خاکی کوردستان بکهنه سئ به ش وه له سئ لایانه وه شه رپیت یانی خاتر جم بن که ئیتر کوردهکان به رگریان له سئ لاوه پئی ناکرئ وه پپیازی ئهوسئ ناوچانه بپن وه کوردهکان خه تتههات وچۆیان لهگهئ یه ک بپردرئ هیزی عه راق به وچه کانه ئاماده کرابوون : تانکیکی زۆری ۵۴ ۵۵ وه ۶۲ - ۱۱۵ ئه وانهمه مووی له مه لبه ندى په واندزداندرابوون فپۆکهیه کی زۆر وهک : میگی ۱۷ میگی ۲۱ وه هه روهها میگی ۲۳ پیز کرابوون راکیتی سوویهت یاهندی وه فپۆکهی توپۆلوف ی ۱۷ وه ۲۲ که پشتیوانیان (له هیزی زه مینی عه راق دهکرد ئاماده راکیرابوون له بهرانبه ره وهه مووسیورسات وه سبابی شه پئی داکورده - کان چه کی به رگریان ته نیابازوگاوه آرپی جی ۲ بووکه تا (۱۲۰ - ۱۰۰ متری ده نگاوت .) وه آرپی جی ۶ که نزیک به ۵۰۰ متر کاری گه ربوووه له به ره ی په واندزئ ته نیا ۵ آرپی جی ۷ یان هه بووئینجا کوردهکان له به ره وهه مووه هیزی عه راق نه یان تووانی خوڤاگرن : له ۱۹ ی ئوتی ۱۹۷۴ داهیزی عه راق قه لادزیی گرتوه .

وه له ۲۲ ی ئوت خه لکی ره واندز شاریان چۆل کردته نیا شیوعیگان کههاوه کاریان له گه ل به عس ده کرد له شاردامابوونه وه . له سه ره وهش پائه و پیرۆزیی عه راق زۆر له برچاونه بوو : پاش ئه وهی که تاشاری قه لادزی هات بوون وه گرتیویان به لام هیزی عه راق له گیزلۆوکه یه کی گه وره وپرله مه ترسیوه که وت بوویانی چریکه پئیش مه رگه کان به چاکی ده یان تووانی ده ستیان لی بوه - شینن به تایبه ت له ناوچهی په واندزداشل و کوتیان بکه ن چونکه کیوه کانی هه ندرین وزه رزۆک یان له پشته وه لی گرت بوون واته ده رکیان لی قفل و گاله دابوون . ۱۱

۵- کوردهکان کوچیان کردوبه نایان برد

به راستی ئه وکه ژه ته شه پرزۆرقورس ترله شه په کانی پئیشوو بوووه تهواوی

ناوچهی کوردستانی داگرت . به عسیکان دیت بوویان که بارزانی ته نیا ماوه ته وه پهس له لای خوځیان گوتیان ته وده رفهته نابیی له ده ست بدین وکاری کورده کان یه ک لایکه یین باشتره .

له به رچاوی زیاتری کورده پرووناک بیره کان واته موهه ندس و ماموستا کان وه دوکتوروه قوتابی خوینده واره کان ی کوردی دانشتووی شاره کانی عبرت نشین وه ک به غداکه رکوک موسل سوله یمانی بارزانیان وهک قاره مان به لام " فیئودال " ده ناسی . شینجا بابه وژماره پرووناک بیرانه بگوتری و بزانی که ته و راپه رینه بریتی له چ که سانیک بوون : له زانستگهی سوله یمانی داله ۶۰۰ خوینده - واری قوتابی ۴۰۰ که سیان له گه ل ماموستا کان بیان هاتبوونه نیو شوپرش وه کاربه - ده سته کانی ئیدازی و موهه ندسه کانیش به گشتی له قه لادزی پرا هاتبوونه چومان ته واوی دانشجوکانی مه دره سهی ناوه ندیکانی شاری ده هوک له گه ل ماموستا کانیان وه هه روهها ۵۰۰ قوتابی مه دره سهی ناوه ندی شاری هه ولپیره لات بوون هاتبوونه نیو شوپرش ۱۶۰۰ قوتابی ته نستیتو و ، ۲۵۰ ماموستای مه دره سهی ناوه - ندیکان وه ۲۵ موهه ندس ی دیکه له گه ل شوپرش تیکه ل ببوون ۱۱۰ دوکتوروه هه روهها ۱۰۰ قوتابی زانستگه ولاتی دیکه جگه له شاری سوله یمانی له گه ل شوپرش که وتبوون بیجگه له وژمارانهی که له سه ره وه گوتراونیو بردر ائینجا هیئدی له کورده کان وه به تاییه تی له دانشجو کورده کان له پاش هیئرشی گه وره ی عه راق که مابوونه وه ، ولاتیان به جئی هیئت وه به ره ولاتی ئورووپا وه ولاتانی دیکه بوخویندن که وتنه ری و له وی هیئزی به رگری کوردیان پیک هینابوو . ۱۲

به چاکی زاندراره که ته وخوینده و ارانه چاچ کوپ وه چ کچ که له راپه رینه که دابه شداریان کرد بووله سهر پبازی مارکسیستی ده رویشتن .

له ته سل دابه شیکی که م له کورده بوورژوا زه کانی خو پارێزکاری کورد له و بزوتنه وه دابه شدار بوون ته گینه ته واوی کورده خوینده واره کان له به غذاله - ندهن مونیخ یان بوخاریست که ده یان خویند بوبه رگری و خه باتی نه ته وایه تی کوردتی کوشه ربوون . جگه له وانهی که گوترا به شی زوری دانشتووانی ولات که

بریتی بوون له مال و مندال کچ و کورزا و او بووک براوکه س و کاره موویان په نایان بونیوشوږش برد وه له که مپه کانی ژینرال بارزانی داجی یان درایه ته که رله سه رته و ژماره ی " وه ده رکه وتنی سیاسی " که پترله چه ندهه زارکه س ده بوون ژماره ی په نابه ره کانی کورد که یان ترسان وه یان به بیانوی دیکه بو عهره بی کردنی شاره کورده کان پاش شه ری مانگی ژوییه ثوت ی ۱۹۷۴ حیساب بکری سهر له چه ندسه دهه زار که س ده دا . له وپه نابه رانه زیاترله ده هه زار که س بو د و لئی چومان بولای ریگای هاملتون حاجی عومه ران سنووری ئیران سه ره و وژژ بوونه وه . به راستی ته ولئی قه و مانه وبه سه رهاته ناله باره . بووبه هوئی ته . وه که سه رو که کورده کان سه ریان لئی بشیوی وه به شیکی زورله کاره که یان خه . ریکی دامه زرانندی په نابه ره کان بکن .

وه له سه ره سه له ی ته سلی که پی راگه یشتن به پیس مهرگه کان بوو ، لادرین وه به ره له سستیکی گه وره یان بو په یدابویی . له ئاکاماله ئاخری ئاوریل ی ۱۹۷۴ وه ، بارزانی له شای ئیرانی داوا کرد که په نابه ره کانی کورد ریگابدرین و دابین بکرین . له ئاخری سی پتامبری ۱۹۷۴ وه ۱۰۰۰۰۰۰ که سی کوردی په نابه ری عه راقی له که مپه کانی ئیران داجی گیر بوون . به راستی په نادان و حاواندنه وه ی ته وپه نابه رانه بووبه هوئی ته وه که شای ئیران به چه شنی " گریو " یا " بار مه " له وکاره ساته که لکوه رگری .

له مانگی سی پتامبر و ئوتکتوبری ۱۹۷۴ ش داپه نابه ریکی زوری کورده اته سنووری حاجی عومه ران وهه ره ها چاوه پروانی ده کراکه ژماره یان پترین تا کووبه شوینی ته وه داله ماوه ی چه ندحه و تووان را په نابه رکان به تیگرایی و ئاشکرائی به کیوه کانی که ، بلندایان ده گه یشته ۱۷۰۰ مترده هاتن وه له که مپه کانی " شیرو خورشید " ی سور داجیگایان ده داپه . " سه لیبی سور "

به شی زوری له ئاوه دانینگان و دییه کانی کوردستان به توپ و فرۆکه کانی عه راق و یران کران و ئاداری له سه ریاداری نه ما . له شاره کانی وه ک ره واندز ئاکرا ، ده هوک زانیا به شی زوری له کورده کان شاریان به جی هیشتبووبه شیک

له کوردگان که هیستاله کیووجیاکانی کوردستان داماوونه وه وه له ژێردار و پنچگان داخویان شارد بۆوه که زانیان له ئێران په نایان ده ده ن به لیژاوهاتنه خووارئ وه بۆئێران سه ره وژێر بوون به شی زۆری په نابه ره کان له ترسی ئه وهی که فرۆکهی عه راق بۆمبارانیان ده که ن به شه مه ره پێ ده که وتن و بۆلای سنووری ئێران ده هاتن ئه وانه به ئی سترووه لاغ ئه سباب و مال و مندالیان راده په راند ، وه له ده رچوونی خوویان ته نانه ت خو شحال بوون . ئه وپه نابه رانه له دپیه نیژ نیکه کانه وه ده هاتن به لام به ده رپۆزی په به ق ده که یشتنه سنوور، وه به تایبه ئه وانهی که له شمالي روزئاوای کوردستانه وه وه پێ ده که وتن واته له بادینانه وه ، ماوهی سی مانگی ده کیشا که بگنه حاجی عومه ران .

ع- هیژشی پائیژی سپتامبر - ئوکتوبری ۱۹۷۴

پیرۆزی هیژی عه راق له قه لادزی له ۱۹ عوت داوه له ره واندرزی له ۲۲ ئوت داوورباش سه رکه وتن و ئاوات و ئارزووی سه ددای پیک نه هینا ، چونکه سه ددام گوت بووی که نانی شه وئ له ۱۵ ی سی پتامبری داله که لاله ده خووايه- لام ئه وقسهی بۆنه چۆسه ری وه هیژشی به هاریبی زور سه رنه که وت .

به رهه لستیکی پرله مه ترسی له ریگای ناوپردان ؛ که لاله حاجی عومران دا بۆ هیژی عراق ها تبو پيشی : ئینجائه وبه رهه لسته که وره یه کپیوه کان وریگاکانی عاسته می به ینی په واندربووکه یه کییک له وانه کیوی زۆرزهک بووکه بلندای ۲۲۰۰ متر ، وه ئه وی ده ندرین بو و که ۲۸۷۵ متر بلندای هه- بوو . له به ینی ئه و دوکیوا نه دا ریگای به ناوبانگی هاملتون قه راری گرتپو و اناوه روکهی ژینای کوردستان بووکه دووریگای لی چوی ده بووه ، یه کیان بونا و پردان ده چووه ئه وی دی بۆ سنووری ئێران ده رپوشت !

له سالی ۱۹۶۶ وه ، کیوی هه ندرین که شه ریگی که وره ی میژووشی لیگرا ئیتر ناوبانگی هه رما بۆوه وه کورده قاره مانه کانی وه بیرهه مو و مرۆ فیک دیناوه

له سه ره تای سئ پتامبری ۱۹۷۴ وه، هیژی عه راق هه ولی ده داکه تا سه ۷
 رما وسوولی زستانی نه گه یشتووه، نه وبلنداiane به فرۆ که خراپ بکا، ستادی
 ناوهندی عه راق پیی وابووهکه پیویستیئی ئهوجی عاسته مانه بگری وه کاره که
 ته واوبکت. جاله سه رهه وراوته دبیره ۳۰۰ تانک ۱۲ ئاتمش باری هویتزیوه
 گوردانیگ ی زریهیی ئاماده کردبو وکه له گه ل ۳۰۰۰۰ که س وهفرۆکه به کی زۆرکه
 شان به شانی هیژی زه‌مینی بی، هیژش به ریته سه رناوچه. که شه رله گه روی
 دوولی عومه رئاغا راده ستی پی کراهیزی عه راق پرو به پروی کیوی زۆرزه ک له
 به بریدیکی زۆرعاسته‌م راهه ستابو وده یه ویست که هیژی نیزامی به وپرده دابه-
 ریخته وه وه به وجوره زۆربهی خوئی نیشان بدات. ۱۳

له ۱۰ مانگی سی پتامبری ۱۹۷۴ وه له سه ره تای ده س پی کردنی شه-
 ره وه، هیژی عه راق ۱۳۰ تانکی نارده پیشی وه تا ۱۲ ی سی پتامبر ئه‌وشه‌په‌ی
 دریزه پیدا، به لام له ۱۴ ی سی پتامبر داشه ریکی گرنگی "میژوونی" ده‌ستی
 پی‌کرد، وه له شه وی ۲۷ و ۲۹ ی سی پتامبری ۱۹۷۴ دامه سعودی بارزانی
 که خوئی را به رایه‌تی ئه وشه په‌ی ده کردته‌وای گیرا وه‌ته وه: له‌ته واوی ماوه‌ی
 شه رداهیژی عه راق به توپ وپراکتی فرۆکه ئیهمی کوتاوه تاکاتی ۳ به یانی
 هه دریزی هه بووجابه شوینی ئه وگولله ها ویشتنه داهیرش ده ستی پی‌کرا.
 به راستی سه روکی به رزی عه راق له ده ستوردانی توپ‌ها وشتن وه گولله‌ته-
 قانندن و بومباران کردن بۆسه ریهمه زۆر سه خییاپه‌تی ده کردوبه لیژاوده‌ی‌ها-
 و پشت له شکر یک له هیژی عه راق که بریتی بوون له گوردانی ۵ و ۲۹ وه‌هیژی
 تاییه تی وه له لایهن تانکیکی زۆر پشتیوانیان لی ده کراهه کیوه‌کان رابۆسه
 رهیزی ئیهمه هیژشیان هینا. له به رامبه رهه وه مو وه له‌مهت وه‌یرشه داکه
 بۆهیژی مه کراهیمه ناچار بلاوه مان کرد!

به لام زۆری پی نه چووپییش سه عاتی ۵ ی به یانی به‌رله وه‌ی که‌هیژش عه راق
 بتوانی سه نگه رهه‌ل قهنی وه جیگای خوئی دامه زرینی دژی هیژشمان ده‌س
 پی کرد. به راستی ئه وه زۆرجی مه ترسی بوو. مه سعود گیرایه وه، وه گوتی

ئیمه گولله وفیشه کمان نئیزیک به ته واوبوون بوو. ده ستمان به شه پری نارنجه-
ک کرد وه به شه سله حه ی سارد هه لمه تمان بردنه سه ریان عراقیکان سه نکه-
ریان چۆل کرد وهه لاتن . سه رته نجام ۵۰۰ که سیان لئی کوزرا ۵ تانکی خراپیان
به جی هیشت . . . وه له پئیش مه رگه کان ته نیا ۸ شه هیدو ۲۲ مرۆفمان بریندار
بوون . مه سعود هه روه هاله قسه کانی داگوتی شه وشکانه بو عراق زۆرگران ته واو
بوووه گپراه وه که من خۆم به ته نیا، شه وشه ره م به رپوه بردوه ئیدریسی
برام بوئیران وه به لکبووولاتی دوورترسه فهری کردبوو . ۱۴

شه وشه ره له حه قیقهت داشه پری (میژووئی) دو وپاته کرده وه چهن رۆژ
به دووای شه وشه ره داستادی هیزی عه راق به رگری وله مپه رپاگرتنه کانی کورده-
کانی پیچه وانه کرده وه له ۳ ی ئوکتوبری ۱۹۷۴ وه ده ستیان به هیرش بو سه-
رزۆزه کبرد . ئینجائه وهی که زۆر ئاشکرایه دۆلی ناوچۆمان وه ناوپردان ته نیا
ناتوانین بلین که به ته واوی ناوچه کوردستانه به لام ده گوتری که به راستی
له هه وه ل تااخهره وه بو کوردان جیگایه کی عاستهم وناسک بووه ره گیکئی ژیان
بووان به ژمارده هات .

۷- دانانی شتیکی دی واته ریک و پیک کردنی ئیداری به جیبی (ئۆنۆومی)

له کاتی هیرش پاییزی دا حکومهتی به عداله ناوچهی ئوتونومی دابه چه شنی
خۆیان ته شکیلاتیکیان دامه زراند : له ۲۴ سی پتامبری ۱۹۷۴ وه ، هاشم شه کراوی
بووبه رابه ری به رپوه بردنی شه وکاره به لام هیستائه ندامانی دیکه دیاری نه
کرا بوون . له ۵ ی ئوکتوبری ۱۹۷۴ وه حکومهت به چه شنی ره سمی له شاری هه
لپرهه ولین کو بوونه وهی کومهلی ناوچهی کوردیان پیک هیئا . حکومهت زۆر به
لپشاوی وده ست بلاوی وتیگرائی شتومهکی ده نارد . وه له ۱۰۰ که س رۆژنامه نووسه
کانی ده ره وه داوه تی کرد . عوبه یدل لای بارزانی شیان له گه ل که وت بوو شه
ویش رای گه یاند که ئیترله کییه کانی کوردستان داته نیا که سانیک ماوون ودزی

حکومت به شه ردین که لایهن گره کانی ئیمپریالیسم و فئوداله کانی !
 به لام روزنامه نووسه کانی ده ره وه نه یان ده توانی شه و مه تلّه به بیه-
 لمینن چونکه هه موویان له نیوخویان داتاریفی سه رۆک کۆماری عراق حه سهن
 شه ل به کریان ده کرد وه ئیترگوپیان بوهیچ شتیگ شل نه ده کردئه وه شه سه-
 بارهت به وهی نه بووکه کاری کورده کانیاں جی به جی کردبووبه لکوله به ره وه
 بووکه ده زگادژی ئیزان وسه یونسیم و ئیمپریالیسم ده نگ وهه والی ده رده بری
 ئینجاخه لک له وبابه ته وه " بی ته فاوت مابوونه وه " وه ده وله تش له وباره په
 داده یه بیست زۆرکه لک له وهه را و هوریاپه وه گرئی . ۱۵
 کوردهکان له وبابه ته وه لیره دابه هه له نه چوو بوون وه پراگه یاندسی کارساته
 کهی هه ولیزیان پی گالته بوووه شه په چه شنی پیشو له لایهن پیش مه رگه کانی
 کورده وه له کیوهکانی کوردستان داهه ربه رده وام بووخه لک هه مووئیواران له هه
 رومهل و کۆبوونه وه یه ک دا که دانشت بوون رادیوسی " ئینرگهی ده نگی
 کوردستان " یان گوئی ده دایه .

۸- ئاخیرین رۆژه خو شه کانی بارزانی و بزوتنه وهی کورد

له پائیزی سالی ۱۹۷۴ داله ناوچه یه کی ۳۵۰۰۰ کیلومتری واته له چووار
 خشتی کوردستان داکه میلیونیک دانشتوی تیدا بووجگه له په نابه ره کان پترله
 وهنده که سه ش له کوردستان دامابوونه وه وه له سه ره وه ش را که له هیندی له
 مه له به ندانه داهیزی کوردهکانی تیدانه مابووبه لام وادیار بووکه بارزانی له
 زه و یوزاره داده ستی ده پرووا . عه لی عه بدوول لا (وه زیری دارانی له نیویه
 کیک له ۴ یا ۵ کۆخ داکه به کۆله که ی شه ستور دروست کرابوووله ته نشت خرپکی
 که چه ندسه دمتری له گه ل دبی ده ربه نده وه مه ودای هه بووده دیترا . شه و
 مروقه له کاتیک داکه پیکه نینیکی تالی له سه رلیوی بو وه لیدایه و گوتی : به لی
 له راسته قینه داهه وه ئوتونومی نیه که ئیمه پیوستمانه به لکۆنه وه مافی گشتی

نه ته وایه تیه که داواکراوه . هه رله وکاتیش داده نگی توپی قورس له لای زه-
اندزه وهبه گوئی ده گه پشت وهوای ده نوواند که به ره ی شه پرزور دوورنیه بهلام
له سه ره وهش پاکوردهکان ؛ کهتهداره کی به ریوه بردنی کاروباری مافی
گشتی نه ته وایه تی دابوون

کابینهی کوردهکان

بئی ده نگ وهه راکوردهکان یوه زیریان دانابووکه کاروباری کوردستان بئی پروه
به رن ئینجائه وچه شنه ئیداره کردنه له پرووانگهی هه وال ده رهکان ورپوژنامه
نووسه کان به نیوی ئیداره کردنی سازمانی ناوخو ده ناسرا واته پپیان " مودیریته
تی "وولات بووبه لام کوردهکان له نیو خوپان داهمر ووشهی وه زیریان به کارده
برد . ئینجاوه زیرهکانی حکومهتی کوردهکان بریتی بوون له " سامی " مه حمودعه-
بدورره حمان که وه زیری کاروباری ده ره وهی حکومه تی کوردستان بوو .

وه زیرهکانی دیکه یه کیان دوکتورمه حمودعوسمان بووکه له وه زارپه تی ده
ره وهش کاری ده کردعه لی عه بدوول لاهه زیری دارائی ، داراتفیق ئاگاداری وته
علیم وته رییمت ، صالح یوسفی دادگوستهری ، نوری شاپوئیس کارهکانی گشتی ،
موحسن دزهئی ناوخو ، سه دیق ئه مین ش وهزیری پهنا به ره کان بوو . پووستی وه
زارپه تی به رگری به کس نه درابووبه لام " ده فته ری نیزامی " له لایهن عه بدول
وههاب عوتروشی وه به پروه ده بردراوئیدریس بارزانیش سه ری لی ده داوپی-
را ده گه پشت پولیکی که بۆکورد ستانیان دانابووکه له ۶ مانگان داخه رج بکری
۱۸ میلیون دیناری عراقی یانی ۵۵ میلیون دۆلار بوو ، (ئاوریل - سی پتامبر
۱۹۷۴) وهقه را ربووله دووايه داپوولی سالیکی خه رجی کوردستان له لایه نوه
زارهتی کاروباری عه راق وه ، بوشمال ته رخان بدری ۱۷ .

را به ره کانوسه رۆکهکانی کوردله چاک ترین پوژه خو شه کانی کوردستانی
ئازاد دازۆربه دلپکی پرله شادی وئاوانه وده س به کاربوون ته واوی رینگاکانی ها-
میلتون له حاجی عومه ژانهوه تاناوپردان له لایهن وهزارهتخانه کانی کورد ،

ئیداره ده کران که مه رکه زیان حاجی عومه ران بوو. حاجی عومه ران گوندیکی چووکی کوردستان له ئاخیرین زه و بیوزاری عه راق له سنووری ئیران دابووئه و دپیه چووکه و اچاوه پروان کرابووکه ببیته " پی ته ختی " کوردستان: ته و دپیه خانو و مالی زورخوش و باشی نه بووچه نددووکانیکی چووکی هه بوو که تاجر هه ئیرانیکان خرید و فروش یان لی ده کردجار جار پیاوه گه وره کانی پژی می عه— راقیش دهها تن وله وی ده مانهوه. ته وهی که ئاشکرایه هه ل بژاردنی ته و جیگایه بوپی ته خت مه به ست به نیز یک بوون له سنووری ئیران و عه راق وه بوووه مه به ستی دیکه ته وه بووکه چوون جیگاکه ی زورعاستهم بوو فرۆکه کانی عه راق نه— یان ده تووانی لی نیز یک بنه وه وه ئه وه سه باره ت به کیوه به رزه کانیک بووکه ده و روبه ری ته و گونده یان گرتووه. هه لوپستیکی دیکه ش له هه ل بژاردنی حاجی عمه ران ته وه بووکه خزم و که س ووکاره کانی بارزانی ش تیدابوون له بهینی ته ققهوه ستاندنی سالی ۱۹۷۴ - ۱۹۷۵، وه چه ندهه نگاوه که گونده که دو ورده بووبه وه کوشکیکی تازه ی زورخوش واته مودی پرن دروست کرابووکه ده فته ری ئیدریس و مه سعودی بارزانی بووله و پداکارو باره ل ده سوورا (جیگای توریستی عه راقیکان) ش بووئه و کوشکه له قه راغی خانووناخوشه کانی پیشمه— رگه وه ساز کرابوو په ناب ه ره کان به زن و گه نج و کچ و کوره وه که دههاتن بوئیران په نا بهرن ریگیان به سه ره و گونده دابوو، وه شوپ ده بوونه وه خاکی ئیران و ههروه هاله ده ورو به ری ته و دپیه داچه ندپه ناگیان پیک هینابوو به رگری دژی ئاسمانیش ده دیترا. وه له توپه کانیکی که بیگومان ته سه له حه یهکی تازه بووکه به کوردستان در ابووده بین درا. لیژاوسیلاوی په ناب ه ره کان له ئیواری ۶ مانگی مارس ی ۱۹۷۵، ده ستی پی کراوه په نایان بوئیران هیئا.

له نیودۆله که داچادری وه زارهتی ئاگاداری، و خه به زوه ته علیم و ته— ربیتم ی حکومهتی کوردستان لیڈرابو و عینجا خوینده واره کان و قوتابیکانی کوردی پروناک بیرکه له بزوتنه وه که ی کوردستان داله گه ل بارزانی بوون وه په نایان هیئابوو، له و دپیه داچه میوره یان کردبوو، وادیار بووکه هاتوون له

دییه که دابحه سینه وه ووزر بمین ننه وه، له ودییه هه روهها ماموستا کانی زانستگه وه مودیری وه زارپت خانه کان که له نیوچادری پارچهئی، یان له نیودو کانیکئی ئاسن داکویهونه وه ده دیتران وه زیری ئاگاداری وخه بهردا را توفیق پروژنامه نو وسیکی کۆن بوواته سه رنوسه ری رۆژنامهی شه تتاخى له سالی ۱۹۷۵ ۱۹۷۴ وه بوو بارزانی بۆه وه لاین که رهت کردی به وه رگپری گۆفاره کان وه کاربه ده سستی گوئی راده ری رادیوکانی ده ره وهئه وپیاوه وه رگپریکی گه وره ی کوردبووبه زمانی عه ره بی له رادیو کوردستان " ده نگی کوردستان " داه هه وهها به سه رچاپه مهنیکانی دیکه ی وه زارپت خانه کانیش اراده گه پشت . به شی " ته علیم وته ربیعت " بریتی بوون له چه ندسه دکه س خوینده وار، کهها تیبوونه سه رزه مینی ئازاد کراوی کوردستان وه ده یان خویند .

بوگه یشتن به ده فته ری " سه رۆک وه زیر " پیوست بووچهند کیلومتریک بییه خووارئ . چه ندمالیک بو و که له سه ره وه بوخووار ی ده پرووانی وهمالئ وه زیری دارائی، وه وه زیری دادگوسته ری له وده ره به نده دابووله لای خوواره وه له قه راغی حاجی عومهران له نزیک چووارپه پانیک له گه لاله " ده فته ری نیزامی " وه " ده فته ری رامیاری " قه راری گرت بووبه لام له به مرچاوی فرۆکه کان دیارنه بوون .

فه رمانده کانی حکومهتی عه راق ته واوی شه وجیگایانه یان به باشی دهزانی کاربه ده ستانی نهپینی له وناوچهیه دازۆربوون وه له پیش برپینی هات و چۆدا کاربه ده سته کانی عه راق له به ینی حاجی عومهران و ناویردان داهات وچۆیان کردبووله سه ره وهش راهیج کاتیک هیزی ئاسمانی عراق له بۆمباران کردنی هیزی به رگری ناوهندی زبانی کوردان دا پیروژنه ده بوو .

فرۆکه وانه کان بۆمباکانیان له بلندایه کی زۆره وه داویشه خوواری تۆپۆلوف، ۲۲ که جاروبار ده که وتنه خووارئ ته نیاله بۆمبارانی پردهکان و پرپگاکانی رپئی ها- میلیتون ده یان تووانی پیروژبن له مانگی سی پتامبری ۱۹۷۴ وه سازمانی کوردستان به روژنامه نووسه کانیکئی که له رپگای شاری ورمیوه که له تاران ه وهدهاتن ئیزی

دان که بیینه کانگای ناوه نندی کوردستان واته حاجی عومهران وه به شی زوری لهو روزنامه نووسانه له لایه ن ساواکی ئیرانه وه ده ناردرا نه شه و جیگایه . ئینجائه و روزنامه‌نووسانه له پیش داله گه ل شه فیق که زازه وه چاویی که وتنیکیان ده کردوله پاشان ده ناردرا نه کوردستانی عراق . رۆژنامه نووسه کان له لایهن سیرویس ی ئاگاداری کوردانه وه رابه ری ده کران که له سنوورئاوبن و بچنه (قه سری سه لام) رۆژنامه نووسه کان وهه وال ده ره کان که دهها تنه‌ناوچهی ناوه‌ندی کورده کان پیویست بووچه ندسه عاتیک به ریوه بن تا بگه نی ، هه وال به ره کان و رۆژنامه نووسه کان پاش ووت و ویژله گه ل شه ندامانی ده فته ری سیاسی (سامی ، دوکتورمه حمودعوسمان ، حه بیب که ریم وچه ندئه ندانی به رزی دیکه‌ی کورد . . .) وهه روه‌هاله گه ل ژینرال بارزانی وهه سعودوئید ریس ده‌چوون چاویی که وتنیکیان له به نندی خانه کان ونه خوشخانه کان ده کردوسه ریکیشیان له سنووری وه واند زده دا ، له سه فه ری خوڤیان داپاش شه وهی زۆربه و ورودی له هه مو و شتیکیان ده کۆلئیه وه چاویان به شه سهله حه‌ی قورس وه ک د . س . آ . وه دژی تانک ده که وت له ئاکامابه ونه تیجه به ده گه بیشتن که وانا شکراده بی که شه وه ره ۱۰۰ سال به رده وامه .

۹- ئه‌ودیوی میدال

دۆلی چۆمان رپگی حاجی عومهران به ناو بردان ده گونجی بلین وه ک شه ققامی شان زه لیزه‌ی پاریس بوو ، واته شه ورپگایه هه‌چ مه ترسیکی تیدانه‌بوووهات وچۆنازاد بوو .

بیافرایمکی تازه

کات له پاییزی سالی ۱۹۷۴ له بادینان دازۆر باش نه بوووا شه وناوچه‌ی له زاخویه ژاتاسنووری سوریه — ترکیه وه تامه لپه نندی بارزان له مانگی ئوت ژا

تیگرابه وچه شنه بووله جنوب راهیژی عه راق ته واوی پښگا وجیگای هات و چووی تاده گاته وه شمال داگیر کرد بوو، له شمال داهیزی تورکیه سنووری به چرای پروژیکتور، شه وی وه ک پروژلی کردبوو وهله هیندی جی یان دابه شه وپیگهی دزی قاچاقچیانسی دانابوو.

ته نیارپښگایه ک که چۆمانی به بادینان پښک ده گه یاندوه ده گه پشته وه میرگه سووری به گوللهی توپه کانی عراق که بی که لک وهه دهف داویژ راچاوه دیری ده کرا. له مانگی ثوتی ۱۹۷۴ وه که کاتی چاوه دیری زورتوند ببووسه رۆکه کورده کان پښگایه گئی تازه یان دروست کردنه و پښگایه به بولدزیرچاک کرا، وه له هیندی جیگابه سه رکیوی داکیثرا بووئینجاله ماوهی چهن حه وتوان داگه یاندیانه بادینان شه و پښگایه ی که کثیرا بووهیژی عراق ده ی توانی به دانانی پروانگه له سه رکیویک پابه باشی چاوه پروانی بکات به لام له و پښگایه به باشی که لکیان لی وه رده گرت وله به رجاوی فرۆکهکان به دوور بوو.

شه و پښگایه له جیاتی شه وهی که کاروانی ماشین پهرله ئاذوقه و خواردنه مه نی نه فت وه بنزینی پیداجی وه بو بادینان بنیردری شه معاسه رۆکه کوردهکان ماشینه کانیاں بومه قسه دی کاروباری نیزامی به پښوه ده برد. له ئاخری سی پتامبری ۱۹۷۴ کات زور ناسک وهرله مه ترسی بووله شاریکی چووکی وه ک سه ر سه نگ قیمه تی خووارد نه مه نی زور چوووبوسه ری: شه کر ۳۰۰% چاوه ۲۰۰% برنج ۴۰۰% ئارد ۵۰۰% (له راپورتی مانگی مارس) دانوسرابوونارد و برنج به هیچ جوریک وه دهست نه ده که وت! ونرخی زورله سه رتر بوو.

نرخی نه فتی چرای له دپییه کان بوفه لهکان وجوتیاره کان ۸ دیناروه. بنزین ۶ دیناروو. مالک شیککو" پابه ری پایه به رزی مه سحیکان" پای گه یاندکه له وناوچه یه دانرخ وباخی خووارد نه مهنی وسووته مه نی تاگه وراده چوووبوسه ری که هیچ شتیگ به پول ده کرین نه ده هات، وه ته نانهت پولیش له کرپنی شتوومهک دانه خشی نه بوو. مروف به راستی به سه مهرگی ده زیا و شتر هیچ... نه^{۱۸} بوونی بنزین کاتی شه ومه لبه ندهی زورله مه ترسی وناله-

باری دا، دانابوو. هیندی له خه لکی بوخویان بوئاوچهی دیکه دهچوون وپه هه رچونیک ده بوو خوواردنه مه نی وسوته مه نیان وهدهست ده خست وده یان هینابوه نرخیکی زۆرده یان فرۆشته وه. وه به وجوره رهشه بازاریان پیک هینابوو. سه رکرده کورده کان پیشی ته وه یان بی نه دهگیراونهیان دهتوانی شت وه گیرهن، وه خه لکی له وقاتی وقپی پرزگارکهن. حاکی بادینان که ته همه دشالی بووبه راستی قودرتهی خوئی له به ریوه بردنی کاروباری بادینان دانیشان دابوو، به لام له سه ره وهش راکه ده گه ل ته وکاته ناله باره توش ببوسه ری لی سورمابوو. بنزین هه رهگیرنه ده که وت بوچاره سه رگردنی مهسه لهی قاتی وقپی ده ستوری دابه هه رهرفیکی په نابه ۲ دیناری له مانگی دابدیته:

۲۰۰۰۰ که س یانی ۴۰۰۰ مال که پیش مه رگه وکرئ کاربوون له وبا به تهوه پولیان وه ردهگرت له هه والیک دانه همه دشالی رایگه یاند که زۆربه چاکی ژمارهی په نابه ره کان نازانم ده گوترا که بهینی ۱۰۰۰۰۰ و ۱۵۰۰۰۰ که س ده بوون. شاریکی چووکي وه ک سه سه نگ که مه رکه زیکی توریستی به ناو بانگی ته ومه لبه نده بووه ژمارهی دانشتوکانی خوبی له ۲۰۰۰ تا ۳۰۰۰ که سیتی نه ده په ری بههاتنی په نابه ره شاره کانی وه ک ده هوک زاخووه ته کراکه ۲۰۰۰ مالی هات بوئیوی به چهن به رامبه رگه پشت بوو. پاشماوهی په نابه ره کان له دییهکانی هه ره مه نی یاموسولمانه کان جئ گیر ببوون وپاله بهینی دۆلی سه سه نگ وئامادایدا دامه زرا بوون. ئینجایی جگه له وپه نابه رانهی که له بادینان دابوون هیندیکی دیکهش له ژیر داران وه خپری ویشکی سیلاوی، دابه بی جلكوبه رگ وپیی په تی له کاتیکی زۆر چپوتی و ناله بار دابه سه مرگی ژیانیان راده بووارد. هیندی له وپه نابه رانه که سانیک بوون که کورپان له به غدایان که رکوک که قوتابی بوون ومابوونه وه بی پوول وپاره بوون نه یان ده زانی بوکی دهست درێژکه ن وچونیان پوول بوونین. له وهه ل ومه رجه داهیندیکیش له کۆزی میلیشای کومونیست بۆلای جنوب هه لات بوون وهله

مال و مندالیان هه ل وه دا و بیوون جانه یان دهزانی که سه رنوشت و به سه ر هاتی خوڤیان، وکه س وکاریان به کوی دهگات له مانگی ئوت ی ۱۹۷۴ داهه همه دشالی حاکی کوردی بادینان ۳۳هه زار دیناری عه راقی به په نابه ره کان دا. به لام شه وپووله عیلاجی ده ردی که سی نه کرد وبه هیچ کوی رانه که پشت وته نانهت بۆسه رۆکه کانی کوردله وکاته عاسته مه دازۆرباریکی قورس و ناله باربوکه باری گرانی بودجهی کوردهکانی چهن به را به رپتر کردبوو. له بارهی کاروباری نیزامی ونهی خشمی ستراتیژیکی وه کوردهکان زۆرباش نه بوون: فه رماندهی هیزی نیزامی شه سه دخۆشه وی بوو. به راستی گوتویانه مرۆفیکی به دین وه به برشت بووها وکاری نیژیکی بارزانی بوو، که لهشوره- وی له که لیاپووله سالی ۱۹۶۲ وه، له ته نشت بارزانی له شاری بادینان دابه قودره ته وه خه ریکی کاروباری کوردهکان بوو. به لام له حقیقهت داساز وبه- رگی نیزامی لی پرابوو توپی له به رده ست دانه بووئه سه له حهی دکا ۵۰٪ نه بووچه کی دژی تانکی به دهسته نهبووته نیا ۴ یا ۵ بازوکی هه بووبی گو مان شه ویش زۆر چاوه پروانی شه وی نهده کردکه پیش مه رگه به وچه شنه کاریکی لهده ست بی واته به داری ده ستی شه ری بۆبکات.

له هه وهلی پائیزی ۱۹۷۴ وه شه و و ازوکاته له کوردستان داده دیترا به راستی کاتیکی زۆرناله باربوکوردهکات هات بۆپیشی. فه رمانده کان وحاکه کوردهکان ته نیانیویان هه بووئیترچیان له دهس نه دههات.

شه سه دخۆشهوی له ته نشت بامه رنی له شه شکه وتیک داجی گیریبووئه حمد شالی له چادرپیک دابووکه له ژیردار پیک هه ل دراووو... له مه جموع داهه وانه له پیاوه به رزونه به زه کانی کورد بوون به لام قو دره تیکیان له کرده وه داله ده ست دانه بوو.

بی بنزینی له رپیکاکان دا، وه مه ترسی له بۆمبارانی فرۆکه کانی عه راق قاتی و قری و برسیایهتی به راستی واز پکی شه وتوی هینا بۆپیشی که میژو و نیشانی نه داوه، وه شه وانه هه مووی لیگراوه ک دیوه زمه وه شه به حیکی گهوره

به سه رگوردستان دابالی خوی راکیشا بو و که هه رگروهه رگزله و به رهه لست و ناله باریانه تائه و پروبوکوردان نه هاتبویشی. بی گومان ده توانین بلین که ته نیاده ست و قودره تی بارزانی بووکه له وکاته ناله باره دابسهرو وولادت دار، ولاتی به هه رچه شنیک بووگررت سوو. پاس چه ن حه وتیک ریگاکراوه وئیتربه فرنه باری وه له ۱۵ مانگی نووامبر داریگای بادینان بوچومان به دولی داکراوه، وه به سه رهاتی ده هاهه زار که س ی په نابه ری کورد له کاتی زستانی سه رماو سولی سه ختی ۱۹۷۴ داکه ریگیان بوئاواله بیووه

وه به دووای

سه نوست داخویان له زاری هه ژدها دا ویشته ده رویشتن که چاره سه ری خویان بکه ن؟ به راستی ته وچه شنه به سه رهاته که زورتال و ناله باربو و گومان ناکردری که له هیچ چیروک و هه ماسه کانی میژووداگوترا بی وگیرابیان ته وه:

یه کیک له وکه سانهی که شایه دی به وکاره دا وه دوکتورئه الکساندرته بی بیکی خه لکی ولاتی هولنده که کونه کاروبه ته جروپه بووه وله پاشان له لایمن عه راقیکانه وه گیراوه به دووای چاره ره شیوبه دبه ختی خوی داسه بارهت بهوهی که ره گه زی له جووله کانه له دارد راه.

له حقیقت داهه رنه زاند را که له ئاکاما به چ چه شنیک زی نیرال بارزانی ته وهه مووخه لکهی شاری بادینانی دایه ده ستی چاره نووسی و به سه رهاته که ی خویان که ژماره یان له ۵۰۰۰۰۰ که س تا ۷۰۰۰۰۰ که س زانیوه جاجون ده بووه وانه به دستی چاره نووس و به سه رهاتی خویان بدرین مه گه رنه وانه بادینانی نه بوون وه بادینان بوخوی له سه ره تا که ی شه ری ۱۹۶۲ دابه شداری نه کرد، مه گه ر بارزانی بوخوی خه لکی وولاتی بادینان نه بوو شایانی با سه که له سی پتامبری ۱۹۷۴ داکورده کان له سنووری ره و اندزداشه ریگی قورسیان کرد که چه ن حه وتووبه ردهام بووه وده نگی داوه به لام ئهوبه رگری و خورگررتنه سودی لی وه رنه گیرا.

ه کورد له بهرگرگی تووانائی نه بوو

ئه گهر له راسته قینه دامه علوم نه بئ که سه رئه نجام و به سه رهاتی ئه وژا -
 په پینه نه زاندرئ که چون بووه وه بوخه لکی کورد پروون نه بو بئ ته وه به لام ههر
 چیک بئ له به رئه وه به ستانه بووه : ته وای پراوته دبیر وهه لوپست له سه
 ره وه واته له لای ژینرال بارزانی کونه کاروپیره وه بووکه تا ئه وژۆ ۷۰ سالی له ته
 مه نی رابوواردوه - بارزانی که زور له گه ل خه لکی هات وچوئ نه بوووه نه ی
 ده زانی واز چونه جاله وهی مه ترسی هه بووکه دو وباره پیلانیکی بو بگپن وه
 قه ستی گیانی وی بکه ن ، وه ته نیاخوئ له حاجی عومهران له قوزبئیک داکزی
 کرد بووپالئ دابووه به لام جار جار بوئیرانی هه رده چوو . بارزانی جار وبارده ی
 گوت که : " من ئیتریپیاویکی پیرم ته نیاله سنورسه رده دهه : . . . من ئاخری و
 ئوخری عومرمه وه لیژله سه رئه و کورسیه خه ریکی متالای کتب وکاغه زانم وه
 تیلی گرامان بووولات ده نیژم . " ئینجا وه ک که گوت رابارزانی هات وچوئ له گه
 ل که م که سان له کورده کان هه بووته نیاهه و مروقانه بووکه ده ی دیتن : ئیدریس
 مه سعود که مه سه له ی شه پوهیمنایه تی وولاتیان هه موورؤژئ له گه ل باس ده
 کرد وپریاروفه رمانیان ورده گرت " سامی " زور جار بوده ره وهی وولات ده چوود وکتور
 عوسمان وه ختی خوئ دوبهش کرد بوونیوهی له نه خو شخانه راده بووار دونیوهی
 له ده فته ری سیاسی داخه بیب که ریم که بو هه وائل له ده فته ری حیزبی دیموکرات
 لبئ کوده بوونه وهته ویش جار وبار بو دانی هه وائل ده هاته لای بارزانی . له شه
 ندامه کانی دیکه ی ده فته ری سیاسی " پو لیت بورؤ " جار جارسه ریان له بارزانی
 ده داوه وه ختیک ده هاته پپش که کمیته ی ناوه ندی بچپته کنی . ته وای ته وانه
 مه به ستیک وئامانچیک وئاواتیکیان بووئه ویش ته وه بووکه دیانه ویست له رپگی
 سیاسی وه سه رکه ون وه داخووازی شه ژنه بوون بارزانی ش ته وه ی ده ویست و

هیچی دی . تا سالی ۱۹۷۴ بارزانی هه ربه نهپینی له گه ل ئیران هات و چۆبی هه بوو . ئه وهی که قاو بووله مانگی ئوکتوبری ۱۹۷۴ وه هیزی ئیران له ناوچهی کوردستان دا ، وای خوئیۆهر دابووکه ئیتترله زێچاوه دیری بارزانی ده زچوو بوو . ئه و خه به ره له لایه ن زۆرکه سه وه باسی لێده کراوه رخنه و عهیب و عاریان له و باره یه داله بارزانی ده گرت . له ئاکامه و خوئی هه ل قوتانهی هیزی ئیران یان به چاره رهشی و به دبه ختی ده زانی نهک سه رکه وتن و به خته وه ری . وه ده یان گوت که ئه و پشت به ستته وه ک نه خوئی " سه ره تان " وایه که پشهی داده کوتی وه بزوتنه وه که ی کورد ، وه ک خوره دهی خوواوله به ینی ده بات :

بارزانی ئه و کاره ی هه ربه نهپینی ده کردوته نیچه ن مروفتیک بوون که له وووت و وێژ و هات و چۆبه دابوون ئه وانی دیکه ی ئاگادارنه ده کرد که چ کراوه و کاربه کو ی ده گات خراپترله و نیوان وهات و چۆبه له گه ل ئیران که مه سه له یه کی زۆر مه رموزناله باری بوته وای خه لکی کوردستان هینابوگۆر ی وکه وتبو سه زاران ئه وه بووکه ده یان گوت ئه گه ربه راستی ئه رکی وه ی هه یه که ئه و پیکها- تنه باسی لئی بکری په س بو به سه رئا وئه ئی باسی نا که نه لام مه به ست وهه- لویستیکی دیکه له کار دایه ئه ویش له به رچاونه گرتنی فکر و رای خویندنه واره کان له را په رینه که ی کوردستان دایه . زاناکان ده یان گوت بوچ نابئی له " هوش و گووش و ئستعدادی گه نهج کان که لک وه رگیری " واته ئه و تاقمه به هیزوتینه به کایه و بازی نه گیری . له ۱۱۰ مروفتی دوکتور که میان له کاروبار دابوون وه ۲۵۰ موهه- ندس له وهی گلی یان هه بووکه له به رچی نابی دووکاریان بی بسیردری . هیندی له سه روکاکانی کورد وه ک دارا توفیق له باره ی گه نهجکان داده یان گوت که گه- نهج قوتابیکان که ته مه نیان له زانستگه دارابووارد ووه نایانه وی ژبانی خو یان له مه ترسی باوین وله مه یدانی شه ری دابگوژرین به لام گه نهج کان ده یان گوت ئیمه ده بی فییری توپ وئه سه له دیکه بین وله کاردابین ئینجا له وئه فسه- رانه و کاربه ده سه نیزامیکانیکی که له نیوهیزی عه راق راهه لات بوون وه هه روه- هاله خاوه ن کاره کانی تری کورد که هاتبوونه ناو بزوتنه وه که ی کوردستان بی یان

ده چه قاند ودهیان گوت که ئیمه ده مانه وی به باشی و چاکی و ئیمانیه وه له شه ره که دابه شداریین، وه رابه ری وه فرمانده هیمان بدریتی به لام نه یان ده دانیه که نه وان رازی بکات. به راستی سه رۆکه قه دیمیه کان بیه یان خوش نه بووکه تا قمی خوینده واران له کاروئیش دابن. یه کییک له " پرووناک بیره کان" گوت بووی که نه وان له وه ی ده ترسین که نه گه رئیمه بیتووکاره کان به ده سته وه بگرین ئیترهه مووشتیک ده گوپردری به راستی هه رواش ده بوو. نه مماناشکرا بو که پیاوه کانیکه که تا سالی ۱۹۷۴ را به ری وسه رۆکایه تی بزوتنه وه که یان ده کردوه دژی ئازاترین هیزی عه راق به شه پرده هاتن وه به گوتیه موشاوره کانی سوویه ت وه هند، ئاگادارترین که سانیک بوون که له شه ری پارتهیزانی وگرپیل لایی داده ستیان هه بوووه ۱۳ سالی ره به ق شه پرمان کرد بوووه بارزانی نه وانی هه بژارد بووکه له ئاکام بودا مه زانندی حکومه تی خوئی به کاربیین. جائه سه د خوشه وی خه لکی بادینان، عه لی خه لیل له ده هۆک عه بدول لاپشده-

ری (به لک) وه تا نانه ت هیندی له سه رۆکه کانی دیش که زۆربه زه حممت ده یان، تووانی بخویننه وه و بنویسن که له سه رعیش وکاری گرنگ بوون به تانه وته حقیره وه ده یان گوت که پرووناک بیره کان ته نیابوده فته رداری باشن. مروقه کانیکه ته نانه ت نه یان ده تووانی کارتیکه ناسینی ستادی ناوه ندی بخویننه وه تامانگی ئوت ی ۱۹۷۴ وه له کرده وه داله سه رعیش وکاربوون به راستی ئانه ووهختی نه ناسرا و بوون.

به کورتی نه وانیه که له بهینی شه ری کوردستان داجوتیاران وره نجبه ره- کان و پرووناک بیره کان به شی زۆری له شارستانیکانی دۆلی چۆمان له مه جموع دابه ونتیجه یه گه پشت بووکه له کرده وه داله شه رجاهه شداریان نه بووسه رو- که کانی کورد و رابه ره کان حه زیان له وه ده کرد که مه سه له ی نه ته وایه تی میزووئی له نیوکورده کان داپه ره ی بیه بدری وه تا نیوقوولائی شه ری کاری گه- ربی به راستی ته واوی هیزی بروتنه وه ی به رگری یان ئازادی نه ته وایه تی بیه باوه ری خویمان مه به ست به کارنه کردن و به چاوی چکوله ته ماشا کردن له

ژاپه زینه که داده رده بری وه شه وهش بوخوی زو په په کی که وره بووه که هیژوتووانائی کورده کان له هه ست بخت وپرای وه ستپینی سالی ۱۹۴۳ - ۱۹۴۵ شه وانهی که شان به شانی بارزانی بوچوونی شوره وی لگه لی که وتن له تهنشت بارزانی بوون وه هه رهه وانه بوون که که پانه وه، کوردستان وپاپه رپینه که یان پیگ هیئا وه تا سالی ۱۹۷۴ له خه بات دابوون به لام به دگومانی ودرپدوونگی له وان دارخنهی کردبوووه مه سه لهی ساز شکاری ش به راستی گرپیه کی که وره بووله کار دا.

به لام کاتی ژی نیرال بارزانی وهها وپپیه کانی که له ده وروبه ری بوون نیژیک به ئاخری وئوخری بوو: سه رهه نجام کاتیک که ژنیرال بارزانی له سالی ۱۹۴۳ وه له میلیشیای هیوایی له لایه ن گره کانی چریکی هیوا جودا بووه وه نه ی زانی چوون له گه ل شه وان ببزوپته وه - به داخه وه رپیک که وتن له گه ل زوونسلک بیره کان ئیترهیچ که لک وقازانچی تییدانه بوووه نرخ وپایخیکی لی وه رنه گیراوه، کوپوونه وه په کی شه وتوکه پتویستی پارتی بی وه دی نه هات.

۱۰ - خۆتیوهردانی ئێران

پاش گرتنی کیوی زۆرزه ک له لایه ن هیژی عه راقه وه ۳ ی ئوکتوبری ۱۹۷۴ کاتی ناوچهی کوردهکان زۆرجیی مه ترسی و عاستهم بوو. ژابه رهکانی کورد: ژینیرال بارزانی ئیدریس ومه سعود وه عه بدول وه هاب ئوترووشی سه روکی ستادی ده فته ری نیزامی به پتوستیان زانی که له ئیران یارمه تی وه رگرن تا به باشی له سنووری ره واندز به رگری بکهن شه و جار به تاییه تی هیزی تۆپخانهی قورسی ئێرانیش به شوینی شه وان داپشتیوانی لی کردنه تا ئاخری حه و تووی مانگی فیورییهی ۱۹۷۵ گوردانیک له تۆپخانهی ئیران که بریتی له ۱۲ توبی ۱۵۵ میل متری بووه ۴۰۰ سه ربازه وه له نیژیک ستادی بارزانی دامه زران وه له قه جه ره وه ۶ توپ له ده ره نداده نیوی پشتیوان له به رگری دامه وه... ئیران شه وکه ره به ئاشکرائی یارمه تی کوردهکانی ده کرد - دوکتور، په رستار، روزنامه نووس

له وه کرده وه یه چاوه دێریان ده کردوچاوه پروان مابوونه وه نیشانهی ئالای سی ره نگ که به کامیون وجیبه کانی ئێرانه وه بوون بوئی حتیات قورپان تی ههل ده سوون وه ده یان شارده وه . هیزی توپخانهی ئێران ، هه مووئێواران ده هاته کوردستانی عه راق وه تاسنووری شه پرنیژیک ده بووه ئینجاله به ره به ری پوژئا- وابوون دالای کاتی ۸ ئیواری بو نیزیکی پێگای هامیلتون که به دژواری ده دیتزاده روپشتن : کامیونی نیزامی چه ک و خووارد نه مه نی ومروقیان ده بردوده هیئاسه روکه کانی . شه پله هات وچودابوون . . . له سه رهه یوانی میوانخانهی ده ربه ندراکه پوژنامه نووسه کان چاویان له وکاره ساته ده کردتوانی بویان له ماوهی نیوسه عات دا ۱۲ کامیون و ۱۲ توپ که به ره وه جه به ده روپشتن بیژیرن^{۲۱} له کاتی ده ست یی کردنی شه پداتوچی کانی ئێرانی زور به باشی شهریان نه ده کردوه نیشانه یان نه ده هه نگاوت چونکه له فرۆکه کانی عه راق زورده- ترسان وه زوریشیان لی کوژرا به لام^{۲۲} ورده ورده ترسیان شکاوه باشتیریان شه کر دهه روه هاھیزی ئێران به شه سله حه ی دژی " ئاسمانی و موشکی زه مین به هه واکورده کانیا ن یارمه تی ده دا . وه له ئاخری نووامبری ۱۹۷۴ وه موشه کی دژی تانک له ئاکاری نیزامی دابه ریوه بردرا . هیزی عه راق خوبی بو شه پری زستانی شاماده کردبو ، واته ستادی هیزی عه راق ۱۵۰۰۰۰ ده ست لیبای زیستانی به ده وله تی هندوستان سفارش دابوو . کورده کان شه وکه په ت ده یان توانی به چاکی په لاماری هیزی عه راق تیک بشکینن وه ئێرانی ش سه له حه و سازی وبه رگی ده دایه وپشتیوانی لی ده کرد به لام کات ده ههات بگوپی : ته- نانه ت یه کیک له شه ندامانی ده فتهری سیاسی زوربه درپدوئگی وشک وگومانه- وه وه لامیکی له وباره یه دادابوو و گوت بووی : به لی شه وان به باشی ده زانن که شه وه ته نیاقودره ت و هیزی ئیمه نیسه که به شه ردی وه ئیترله پاشان . . .^{۲۳} ؟

۱۱- بارودوخی کومه‌گی ئێران

به چاکی ئاشکرا بووکه یارمه تی ئێران بوکورده کان قازانجی تیداهه یه . له

مانگ فیورییهی ۱۹۷۵ له پاش ئهوه ی که شه رنه ختیک وازی گوڤابوو دههات به سوودی کوردهکان بی کورده کان تووانی بوویان جینگای خویمان قایم بکهن و دامه زرین : له جه بهی ره واندزداهه ره وه کوئید ریس بارزانی گوت بووی نیوهی کیوی زورزه ک به دستی هیزی عه راقه وه بوو نیوکهی دیکه به دی سستی هیزی کوردهکان عیدریس هه ره هاده ری بری بووکه شه وکاته ناتووانی بوئیمه باش بی : هیزی عه راق به شیک له رپیازی هات وچوی ئیمه ی له ژیر چاودایه . . . شه وه به راستی بوئیمه گران ته واوده بی جایه کیک له ئیمه وه یان له وان پیوسته ئیره به جی بی لیت^{۲۴} . "له باره ی کاری را میاریوه بارودوخی خه باتی کوردهکان زورپیشی نه بووهیندی له وکوردانهی که له بارزانی نئیزیک بوون بی یان له وه نابوووه سه - لماند بوویان که عیترکاتی شه ره وازی کوردستان ورده - ورده دههات شه پرکه - ره کان وه خه لک ماندوکات به راستی خوئتیوه ، ردان وتی هه ل قوتان له " کوردستان ی ئازاد کراو " له گه ل دلداری دانه وهو "لاواندته وه پیکه وه تیکه ل بیووخه لکی وولات تازه دههات تام وبونی ئازادی بچی ژن ئینجا که دهیان دیت شه وه ئازاوه دی به هه ست بی وه وولات ناخوش بی ته وه پیمان خوش نه بوو . روزنامه نو سه کان بنووسی هه وال ده بووه رگتیر یان له گه ل بی که بتوانن قسه ی پیش مه رگه کان بنووسن وه جینگای یه کتر یان ئال و گوڤده کرد .

له وئاخریانه دا ئاکاری شه رله له ده سستی کوردهکان ده رجوو بوو ، عیتر سه رکرده کوڤدهکان تاکتیکی له ژیرچا وگرتنی کردهوه ی سه ریان له دهست دابوو وه حوکم و ، ده ستووریان زورباش کاری به ریوه نه ده برد . قاوبووکه عیتر سه روکه کانی کورد ناتوانن به باشی هه ل ویست بدهن وه ته سمیم بگرن : ئینجا بهوجوره ۱۱ مانگ شه و کاره به رده وام بوو ، شه وکه ره ت سه روکه کان رپیگای را میاریان له به رچاوو گرت وه پراوته دبیریان هیئاسه ره وهی که به راگه یاندنی ئوتونومی یان وه رگرتنی حکومهتی ، موو ققعت ، یان مافی نه ته وایه تی گشتی چاره سه ری کاره که بکهن . جابه راستی بووه دی هیئانی یه کیک له وسی مه به ستانه پیویست شه وه بووکه له جه نگه ی شه پرداسه رکه وتینک واته پیرۆزیک به

دەسبەنن - وه ئەوتە سمیمە دە بووناپاییزی سالی ۱۹۷۴ بگیری، بە لام ئەو کاتە هەل کە وتە لە ووه ختە عاستە مە دانە دە ها تە پێشی!

ئیدریس بارزانی، تی دە کوشی کە ئەوحالە تە و، لی کۆلینە وە لە میسکی خەلک و بە تاییەت لە بە رچاوی سە رۆکە شە پکە رە کان دەرینی و دوورخاتە وە، وە دەي گوت کە قودرەت و، تووانائی ئیمە لە وەزیرەکان زۆرپترە . ۲۵

لە حە قیقەت داگە ورەکان و رابەرە کانی کورد، بباشی هە مووشتیکیان بۆروون ببۆوه بە لام پرس وجۆیان هە رده کرد، دوکتور مە حمود عوسمان لە ئاخری فیورییە ۱۹۷۵ دآرای گە یاندکە: ئیمپروشای ئێران دزی ئۆتۆنۆمی نیە... وە ئەوەش... لە بە رتە و مە بە ستە نیە لە وبارەش دازۆریش تی ناکوشی ۲۶

سەرئە نجام سە رۆکە کوردەکان بەونە تیجە یە گە پشت بوون کەئیدی شەر هیچ مانای نیەووە کە لک و قازانجیسی لێ هە ل ناوە رێ وە شە پکوردەکان لە ئاکامابە هیچ جیگایە ک ناگە یینی، جائە و گوتە و پرسیارو، لی کۆلینە وە

ووشە یە ک بوون کە لە یە کتیریان دە کرد، وە دەنگی دابوو دوکتور و عوسمان پە یووە ندی خوئی لە گە ل بآلی راستی حیزبی دیموکرات لە سالی ۱۹۶۲ دا راکە یاندبوو، وە پێویست بوونگاگاداری بدات کە: بە راستی ئیمە ناتو وانین سە بارەت بە رەزا مە ندی شای ئێران، خوینی کوردەکان برێژین!

چە ندرۆژپاش پیکها تتی پە یمانی ئە ل جە زیرە ئیترنیوانی سە رۆکە کانی کوردلە گە ل شائۆزببوو!

یە کیک لە سە رۆکە کوردەکان ی خوواروبۆئە وە ی کە باری سە ردلی خوئی سووک کردبی، زۆر بە تالی، و، ناخۆشیووە گوت بووی: "ئیمە بە راستی وادیارە بۆیە کیکێ دیکە شە رده کە یین... وە تاملان تیووە چووین. کوردچارە رەش و مال و وێران و، بە دە ختکرا، پەنابە رە کان لە کاتیکی زۆر نالە باروناحەز دان، وە گفەت و گوئی ئیستاش ناتو وانئ لە ووت و، وێزی سالی ۱۹۷۰ باشتربئی... درێژە دان بە شە رزەرەرو زیانی بۆهە ردوک لاهە یە هە ر وە کوکە عە راق بە وشە رە لاوازدە بی، ئیمە کوردە کانیش هە روهایی هیزولە رده بین...

وه ئاشکرایه شای عیّان که له وکات و، شه په داسه رکه وی، له که -
 لک و، قازانجیکی گه وره به شدار بیت .!

هیستاهییج شتیک به باشی پروون نه ببۆوه، که پاش چهن پروژووت و ، ویژو،
 پیکهاتن له کۆبونه وه که ی شای عیّان وه سه ددام حسین له ئە ل چه زیره
 دا، ده هات زۆر به تووندی راپه رینه که و، بزوتنه وه که ی کوردستان و بارزانی
 بکووژیته وه، وه داوای مه سه لهی مافی گشتی نه ته وایه تی، واته ئستقلال ی
 کوردستان وه ک خه ون و ، خه یالیک بر واوله بیربجیته وه !

پینگ‌هاشی ئەل جەزیرە (٦مارس ١٩٧٥)

لە مانگی ئۆکتۆبری ١٩٧٣ سە رۆکە کانی کورد، کە لە کۆیە بە رزە کانی کوردستان دابوون، لە بابەت شەڕی عە رەب - ئیسرائیل دابە وردیە وە لێیان دە کۆلێوە، جالە نە کاوکە گوێ بیس بوون کە کسینگێر دە چێتە شاری مسکوئ، سە ریان لێ سوورماو، دە یان گوت :

"ئێمە نە مان دە ویست کە وازبە وجۆرە ی لێ بی، بە لکوئا واتیکێ دیکە مان هە بو !"

کاتیکی کە نیوانی عراق وئێران ناخۆشتر دە بوو، وەهات و، چۆ دە برا کوردەکان شائیان لە دلێ دادە گە را . کاتیکی کە کوردەکان تووند و تیزی وقین- ئە ستووری شای ئێرانیان لە بابە ت پینگ‌هاشتی پە یمانی ١٩٧٥ وە کە لە بە بین کوردەکان، و عراقیی بیست، قەت باوہ پریان لە سە رەئەونە بووکە رۆژیک پیش بی ت کە عراق لە گە ل ئێران ئاشت بیئەوہ . ١

لە مانگی ئۆکتۆبری ١٩٧٢ را کە شا، رای گە یاند بووکە وەزیری دە رە وە ی دە ولە نیکی سو هە م، بیئە پیشی، وە لە کاری نیونجی کردنی نیوان ناخۆشی عراق وئێران دابیئە حە کە م - بی گومان ئەودەولە تە دە بوو، تورکیە بی - کە رای گە یاند و بووئامادە یە ئە وکارە بە قازانجی هە ردوک لاکوئاھی بی بیئیت .

به پیوستیان دهزانی که عراقیش له سه رمافی په یمانی ۱۹۳۷ داکه له باره‌ی شه تتول عه ره‌ب داکه ئیران سی سال له وه به ر، هینابوو په گوژێ دیبانی له سه‌ر دانێ. شه شکرابووکه سازمانی سیاله و کاره ساته ئاکاداربوو، به لام کورده‌کان و ادیار بووێی خه به ربوون . ۲

شه وه ده هات نزیك بیته وه که نامیلکه یه ک ئیمزاکرێ وه له وه به یشه داکورده‌کان بینه قوربانی سیاسه تی رۆژ، واته به چه شنی پیکها تنه که ی به عسیگان و، سوویه ت که کورد بوونه فیدانی شه‌وکاره، وهه روه ها دروست وه ک، مه‌سه له ی تایوانی " لئی بی کورده‌کان پیکها تنی شو، سه ددامیان زۆرسه سخت نه دهزانی، له مه و دای هات و چۆی پامیاری، له به بینی ئیران و عراق را، بو دووا رۆژێ راهیژی مسیریگان له مانگی ره مه زان (۷ ئوکتوبری ۱۹۷۳) دهستی پیگرا وه زیره کانی ده ره وه‌ی تاران - به غدا، جار جار له شاری شه سته نبول پاچاوپیکه وتینگیان ده بو . هاوکات له گه‌ل شه وه، له سازمانی نه ته وه یه ک گرتوکان داله‌و باره یه وه گفت وگویان ده کرد به لام در دۆنگی ونیگه رانی له وبابه ته وه له هه موولایه که وه ده‌دیترا . له ئوکتوبری ۱۹۷۴ پاش ووت و، وێژیکی زۆردوورودریژ له باره‌ی مه سه له ی کورده‌کانه وه سه رۆکوه زیری ئیران شه میرعه بپاسی هووه .- یدا رای گه یاندکه : له پرووناگه‌ی یاسائی ناونه ته‌وه‌کان وه هه روه‌ها مرۆفایه تیوه، ئیران ناتوانی ده رکی سنووری خۆی له سه رنه ته وه یه کی که په‌نای بو ئیمه دینی وه شه وه نیژیکه له برسان بمرئ له ترسی بومباران هه لوه داو، دامابووون بیه ستی " ئیمه له پیکای پامیاریوه یارمه‌تی کورده‌کان ده دین به لام شه‌وه‌ش بپاشی ده زانین وه به خومان ریگاناده‌ین، که له مه سه له ی کاروباری ناوخوا‌ی عه .- راق دا، خۆتی وه رده‌ین . . . ئینجائه وه به سه رهاتیک‌نیه، که تازه به سه‌ر عراق داهات بی، به لکوبه دریزائی میژوو، شه وئه و لاته له گه‌ل مه سه له‌ی کورده‌ده‌ست به یه خه‌یه وه له گه‌ل شه وان به شه‌ر دیت . من شه وه ته‌سدیق ده‌که م که شه و مه سه له یه ده بی عه راق بوخوا‌ی له فکری چاره سه‌ر کردنی دابی . . . شه‌وه‌ش ئاشکرایه که بی‌گومان کورده‌کان شه مافیکیان هه یه وه به وه نده زاری نابن که‌وه

ئه وانی دی له گه لیان بیزونهوه. " کاتیک که له هوه یدایان پرسیار کرد،
 ئه دی کئی کوردهکان یارمهتی ده کات، وه لآمی داوه کئی ده بی بیی؟ ئه وه ی
 شایانی با سه هه لُبته ده بووسیایی... یان سازمانی پی سین (سرویسی تاییه
 تی فه رانسه) له ئاخری ئوکتوبری ۱۹۷۴ وه، سه رئه نجام شای ئیران دانی به سه
 رئه وه داهیناکه له گه لُروژنامهی کوئیتی ئه س سیاسه به شک وگومانهوه گفت و
 گوڤکات، ئه ووت و، وپژه که له شاری ئه سته نبول بوو، شای ئیران له بارهی
 کوردهکان داواوی گوت: هیچ کاتیک، مه سه له ی مافی نه ته وایه تی گشتی
 استقلال باسی لئی نه کراوه، به لکوته نیاقسه له سه رمافی ئوئۆنۆمی کوردبووه
 ئه ویش له ناوخوای عه راق دا، نه له ده ره وهی عهراق، وه ئیمه عراق ۲
 به وهتاوان بارده که بین که له مه سه له کهی پیچه وانه حالی بووه. له وکاته
 دا، له شه ریگی که له به بین ئیران و عراق داله سنوور، پرووی دا دوو فرۆکهی
 توپولوف ی ۱۷ وه سوخوی عهراق به ساروخی ئیران خرایه خوواری. ۵
 پاش چمن رۆزشای ئیران له شاری ویه ن اوتریش رای گه یاندکه دانی (ئهسله
 حه ی هیڤشی " به کوردهکان، هیچ کاتیک له گۆڤی دانیه، چونکه ئیمه " دان به سه ر
 مه سه له ی مافی نه ته وایه تی گشتی کوردستان له عه راق دا، دانانیین " هه ر
 چه ندئه و هه لویسته نه زاندرا وهو، وه نه گوتراوه که به راستی ئیران ده یه-
 ویست که مه سه له که ی ته واوبکات وه به کوردهکان بسه لمینی که مه ترسی له
 کاره داژوره.

له مانگی ژوویهی سالی ۱۹۷۴ دا حکومهتی ئیران داوهتی له "کمیتتهی نه-
 ته وه کانی سه لیبی سوور، وه هه روه هاله، کمپه ری عالی سازمانی نه ته وه-
 یه ک گرتوکان بۆپه نابه ره کان " کرد، کوڤریکی خوئی بۆچاویی که وتنی په نابه

ره کانی کوردی عراق له ئیران دابنیرئی وه له که مپه کانی په نابره ره کان دیتنیک بکات. ئە وکۆرههات و، چاوپیی که وتنه که ی به جی هینا، له حکومهتی ئیرانی ویست که ئە گه رپیویستیتی، ده توانی له سه لیبی سوورکومهک وه رگرئی بهلام ئیران وه لامي مه نفی داوه.

هه روه هائه وکوره له حکومهتی ئیرانیی داواکرد که له ئیران پاریگابادات که سه لیبی سووریا رمه تی خوی به کوردستانی عه راق بگه یئنی، به لام ئە وهشی رده کرده وه.

هاوکات له گه ل ئە وکاره ساته، سه رۆک وه زیری ئیران رای گه یاند که حکومهتی ئیمه تاکووئیسئا ۸۰ میلیون دولاری بۆ ۱۱۲/۰۰۰ مروفی کوردی په نابه. ری عه راقی خه رج کرده وه. (له ئوکتوبری ۱۹۷۴) وه گوتی که: "زۆربه داخه وه ده لیم، وه تاسوف دهخۆم وسه رم لی سوورپماوه، که بۆج ده بی سه لیبی - سووروه کمیسه ری عالی نه ته وه یه کگرتووکان بۆپه نابه ره کان، له وبارهیه وزۆر باش خۆیان نیشان نهدهن." سه رۆک وه زیره ره هاله قسه کان ی داگوتی که: "ئه و سازمانه جیهانیه" پیوسته زۆرتله ومه سه له یه دالیی بکولیتته وه که ئە وانه رۆژیک دیتته پیش که بگه رپینه وه ولاتی خۆیان^۲ سه رته نجام مه به ستی ئیران ته. نیاله وه بووکه سه لیبی - سوورپته نیوکه مپه په نابه ره کان وه چاوی به وازی ئه وان بکه وی، وه ئە وهش بۆ خوبی ده بۆهوی "پروپاگاندیک که مه به ستیان ئە وه بوو بلاوبیته وه" جامه به ست به وه بووکه سه لیبی - سوری ولاتی سوء یدله ۲۴ ئوکتوبری ۱۹۷۴) داعیجازه ی درایه که له لایه ن سی، آی، سی ار (کمیتنه ته وه کانی سه لیبی - سوور) بۆئیران بیته. ۸

بئی گومان ناتو واتین ئە وه ی بلین که ژینرال بارزانی و هاوڕپیه کانی له و باره وه ناره حه تی وجدانیان بۆنهها تبیته پیشی - وه شای ئیران به مه سه له ی ئوتونومی یان دروست بوونی ده وله تنکی فیڈرالی کوردستان له (چووار چیهی کوماری عه راق دا) رازی بووبی وه ته نانهت بارزانی ش له سالی ۱۹۷۴ وه له گه ل شای ئیران ئە وه ی باس کردبوو، وه درسی لی وه رگرت بوو، وه به

گوی داخویندرا بوو ئە وهی که ئاشکرا بووه، ژینرال بارزانی له سه ره مریکایه ی حساب ده کرد که کار یکی بۆ بکری وه هیچ کاتیک له فکری ئە وهی دانه بوو که سیا، ته نیامه به ستیکی که له پیش چاوگرتووه، ئە وه یه که قه درو، حورمه تی عه راقی له دنیا یه دابه وجوره بینیه خواری" ! ۱

له ۲۵ ی مانگی فیورییه ی ، ۱۹۷۵ دا، بالۆیزی مسرله بیروت رای گه یاندکه به بارزانی رابگه یێن که سه رکومار سادات ده یهوی چاویێ که وتنیکی پیوست" مه به ست به کار یکی گرنگ" له گه ل ئە وه په ریوه بری ۴۸ سه عات به شوینی ئە وبانگه وازه دا، "سامی" له نه کاوله کوردستان راهاته تارانێ واته له وجیگایه ی که بارزانی له ۲۶ فوریه دا چاویێ که وتنیکی کرد بوو، دیتنی به عه مه ل هیناله ۲۸ فیوریه داشا چۆقاهره، وه له گه ل سه رکۆمار سادات، وه له پاشان له گه ل هه یکه ل چاویێ که وتنیکی به ریوه بردا . .

سه رکومار سادات به "سامی" رابگه یاند، که یێک ها تنیک له به ینی ئیران وعه راق له ئە ل جه زیره داله گوژی دایه وه بی گومان مه سه له ی کورده کانی ش باسی لی ده کری. هه ره هاسادات له قسه کانی داگوتی که شای ئیران له " کورده کانی لایهن گری" کردوه .

له نیوان گفتم و گوێه ک که له به ینی "سامی" وه هه یکه ل په دوبه ده ل کرا، سامی به تیرادیویو، ئاشکرائی و ئازائیوه رای گو یاند که : هه ره روت و، ویدیکی و سپکه ها تنیک له به ینی شای ئیران وه سه ددام حسین رابرد بووی ئیتر به جیگای خوی، به لام کورده کان ئە سلحه ی خویان دانانین، وه ئە گه پیوست بی ساله کانی داهاتوش هه ره خه بات ده کات و، سه ردانانوینی!

۱- نه خشی سه رکۆماران سادات- بومیدیهن

له کاتیک داکه یه کتر دیتن و، چاویێ که وتنی ئە وه سه ره رۆکانه له نه یینی داپیکهات، نه زاندره وه که چ که سیک بوته مه به ستی ئە و نزیک بوونه وه یه

نایاسه رکۆمارسادات، یان سه رکۆمار بومیدیه ن وه یان شاحسین پادشای
 ئۆردون بووه که ئه وکارهی پیک هیناوه؟ ئه که رسادات مه به ستی له وکاره
 دئه وه بووبی که به نیوی سه رۆکایه تی عه ره به، سه رسه خته کان وه پیش
 که وی وه نه خشی سه رکردایه تی کایه بکات، جابه وه شای ئیران هه رگز
 دلبنابئی ئه ممانه خشی بومیدییه ن ئه وه بووکه نیوان ناخۆشیکه له ناوههل
 گری.

هه لۆیستی سادات زۆرباش پروون بوو: ده و له ته عه ره به کان له به رامبه
 عیسرایل دابه خۆیان ئیجازه نه ده دا که جه بهیه کی دووهم که ئه ویش یان
 له کوردستان وه یان له زوفارداکه نه وه.

ئینجاده گونجی بلین که شاحسین له وه دانه خشی هه بوو. نه خشی بوو
 میدیه ن له وکۆبوونه وه یه دازۆر پرووانگه یه گی یان و به رینی بوو. له بارهی
 نه خشی جوعزافیاپیوه بومیدییه ن به شوینی ئه وه دابوکه نفوزی دوئه بهر
 قودره ت، واته ئه مریکا - شۆرهوی له خلیج ی فارس ومدیترانه دا که م کاته-
 وه، وه هه ره ومه به سته ده یه بیست زۆربه گورجی - شه ری کوردهکان بکو ژیتنه
 وه، وه دهی گوت ئه وشه ره مه ترسیکی گه وره ی پییهوه.

له سه رمه سه لهی نه فت، وه نیزیکی بوونه وهی ئیران - عراق له به کتر،
 له ئه ل جه زیره هه ول وته قه لای ده دا که قازانجی هه ردوکی تیدابئی و:
 شای ئیران له سه ره ومه تلله به زۆربه " تووندی وگرنگی " ده رۆپشت، وه دهی
 گوت که شای عه ره بستان، مه لک فه پسهل، به چاکی دیانی به سه ردانه
 هیناوه، وه به ته وس وتانه وه گوتی: " ئه گه رفه یسه ل ویه مانی بیبانه وی به
 ئه مریکا، دیاری بدهن، واچاکه که چه کی بدهنی. به لام ئیمه به وه پریگانادهین
 ئیمه ئه وهی ناکه یین! هه روه هاله وکۆبوونه وه یه دا، سه رۆک کۆمار، بومیدییه ن
 هیوادار بووکه له و دانشته دا (او - پ - ای - پ) قه را دادیکی سی گۆشی
 ئه ل جه زیره به غدا - تاران به جی بیته.

ئینجا بومیدییه ن خیالیکی دیکه شی له سهردا بوو، وه ده یه بیست که " گوشه

یه کی چاوو" به غه مزه بۆئه مریکا هه لێنی، تابه پارمهتی وی ده ستی شوره وی له ناوچهی خلیج ی فارس هاگورت که نهوه. له (۲۶ ئو کتوبری ۱۹۷۴) داله کۆبوونه وه یهک داکه له شاری ره بات گیرا به راستی ههوه لێن پی گه یشتن بوو ته ل جه- زیره نه خشی عهوه بوو که له سه ددام حسین داوا بکات که ته گه ربینو، بی سه- لمینی که له گه ل شای ئیران له ده وری میزیک داکو بینهوه بی که لک نابیی ئینجا پاش پراگه یاندی عهوه پیشنیا ره به نایب سه رۆکی کۆماری عراق ی گوت که ته ومه- به سته ده بی زۆر له نهیپی دایی.

له ۶ ژانویهی ۱۹۷۵ داشای ئیران بۆ ماوهی سێ رۆژ چاوپێ که و تنیکی له عوممان کرد. له ۸ ی ژانویه داسه ریکی له قاهره دا، وه سه باره ت به وهی که یه گ میلیارد دولار، ئی عتبار به مسر بدات، له قاهره به روپیری ده چن وه پیشوا- زیکی گه وره ی لێ ده که ن ۱۲۰.

" نهقورچ لێدان" واته تین دانی سازمان (او - پ - ای - پ) وه کار و کرده وهی سادات به ورپگایه گه پشت که ئیترجه ندرپۆژپیش له پیکها تنی په یمانی ته ل جه زیره دا سادات به گرنگی به کوردهکان راده گه یینی که به یه ک گه یشتنیکی گه وره له گۆرئ دایه.

۲- ئاسۆی او پ او پ وه پیک گه یشتنی په یمانی ۱۹۷۵

کۆبوونه وهی گه وره کانی او پ او پ له ۴ مارس ۱۹۷۵ له ته جه زیره ده رفه- تی به بومیدیه ن داکه بتوانی کات به ده ست بی نی که سه ددام حسین و شای ئیران له یه کترزۆر نیزیک کاته وه : هه مووئپواری پاش کو بوونه وهی او پ، اپ شاوه" پیاوی ده س رپوشتووی" عراق له دانشتنیکی زۆر نهیپی داپیکه وه رووبه رووده بوون وتا بهری به یانی له باره ی مه سه له ی به یینی دوو ولات به ووت و، ویزه داده نشتن، له سێ شهوی خووشی هه وه لێ داکه ته ودوو پیاوه پیکه وه قسه یان ده کرد، نه شایه دیکیان له گه ل بوو نه نازریک و نه نیونجیک. له شهوی دووهه م

دابومیدن ها و به شی کرد: ووت و ویژ به زمانی فه رانسه بود وه یه کییک له هه ره نزیکه کانی سه رکۆمار بوومیدیهن قسه کانی به زمانی عه ره بی بۆسه ددام حسین وه ره گپراوه .

بوومیدیه ن ههولئی ده داکه به سه ددام حسین پرابگه یئی که ئیمه ده زانین وه تۆش به چاکی لیت حالیه که ئه رکی شه پری گرانی کوردستان زۆرله بهرچاوه— عه راق ۱۰/۰۰۰ که سی له سالییک داکۆژ راو، بریندار داوه وه ۴میلیارد دولاری خه رج کرد وه، وه ئه گه رسته وی به کار وباری ئاوه دان کردنی عه راق پرابگه ی، پیۆ بیسته خۆت له وشه پوکیشه یه پزگاریکه ی وه " برینه که " سارپیژیکه ی . ۱۲

له باره ی په پوهندی عه راق له گه ل مسکو، نایب سه رکۆمارههولئی داکه به بیسه ره که ی حالی بکات که نیوان سازکردن له گه ل شوپره وی مه به ست به وه— په که عه راق ده یه وی (به قه وهت بی) چونکه عه راق له و نیوه داته نیاماوه— ته وه، شای ئیژان له میژ بووده یه بیست که پرابگه یینی که له ئاوریل ی ۱۹۷۲ که به یمانی دوستایه تی عه راق شوره وی به ستراوه پیۆبیسته شوره وی له ناوچه که داله و بابه ته وه له حقوقیکی مه حدود که لک وه رگری .

سه ددام ده یه بیست به ئاشکرائی حالی بکات که شه پری کورده کان وه هان وتین دان به وشه په گالته له گه ل ئاوره " به چاکی دیاره که له ئیژان دا ۵ میلیون کوردده ژین که له مافی نه ته وایه تی که لک وه رناگرن، وه ته نیامافی فارسه— کان له به رچاوه . کورده کان ناتوانن به زمانی خۆیان له مه دره سه کان دا، بخوینسن و، بنوسن مامۆستاکانی کورد بۆنا وچه کانی دیکه ی ئیژان دوورخراونه وه) کتیب به زمانی کوردی نایه لَن چاپ بی، وه نه ته وه ی کوردبی سوچ و تاوان بی روحمانه سه رکوت ده کری . به کردنه وه ی جه بههیه ک له به یینی کوردستانی ئیژان وعه راق دا، شای ئیژان به جیگایه کی ده گات که سه روبنی دیارنیه :

له مانگی دا د و ویاسی پۆژ هه زاران پیش مه رگه ی کورد، بۆچاوی بی که وتنی که سه کاریان له که مه کانی ورمی وه کرماشان سه رده ده ن .

ئایامرۆف، چۆن له سه ره و پیش مرگانه حیساب ده کات وه له حه قیقهت دا

به سه رهاتیان به کوئی ده گات؟

شازۆر له میژبووئه وریسک ومه ترسییهی لی حالی ببوو، کاتیگ کهلهژوئینی
 ۱۹۷۴ داده چیته وولاتی فهرانسه له وی رای گه یاند : ۱۴
 " باش ده زانن که شه گه رمن شه وشیره ئاوهی بیه ستم کارته واوه " به لی
 هه ل ومه رچی شانیزیک ببووه که شه وشیره ئاوهی بیهستی " پاش ئاخیرین شه
 وی خووش که رایان بووارد، سه رله به یانی له سه ر نان و چای سبهینی داسهر
 کۆمار بومیدییه ن رای گه یاندکه کاتی ته واوبوونی کاری سه رۆکه کانی او - پ
 ۱- پ ته واو بووه ئیستا که وه ختی وهی گه یشتوووه که دووبرای وه ک ئیران و عراق
 په کتریکه نه وه چونکه ئیدی هه مووشتیک حه ل بووه، سه ره نجام سه ددام
 حسین وشای ئیران له وکاته داله به رچاوی سه رۆکه کان، که به راستی سه ریان
 سوور مابوو، یه کتریان له باوه ش گرت .
 ناسر سه رکوماری پیشوی وولاتی مسر له باره ی شای ئیران شه ورسته یه ی
 گوتوووه :

" موسلماننی خو شه ویستی ئیسرا ئیل . ۱۵

۳- ماده ره سمیکانی عمارس ۱۹۷۵ وه پیکه اتنه که

له سه رپیکه اتنی په یمانه که، ۴ ماده نووسرا بو، وه چاوه دیژی کرابوو .
 چلۆنایه تی سنووری به یینی ئیران و عراق له سه رپروری پپروتۆکولی قوس
 ته ن ته فیه له سالی ۱۹۱۳ وه هه روه ها له سه ره ئیش وکاری کمسیوننی سالی
 ۱۹۱۴ وه .

- دیاری کردن و دامه زراندنی سنووری چۆم له سه رپیا زوخه تتی سه رپیا ز
 تالویگ !

- چاوه دیژی له سه رپیی ژاگه یشتنی کی (زۆرباش و گرنگ) له سنوور دا بوئه -
 وهی که خراب کاره کان نه توانن بین و بچن .

— ئە و مه به ستانه به ته واوی گوترابوو، به لام دوورله مه ترسی و، خهتره نه بوو هیندی شتی تی داما بووه ۱۶

۴— ماده نهیسی پیکهاتی ۶ مارس ۱۹۲۵

وادیاربوکه پیکهاتنی ئە ل جه زیره، پیکهاتنیکی واسوکوها سان نهبوو، به لکوبه راستی پیگه پشتیکی ستر اتیژیکی بوو، که ئە گه ربه ته وا و که مال به جی هیندر ا بایه، له هه مووناوچهی خلیجی فارس داده بووه هوی دهنگیکی گه وره وده نگی ده داوه.

له کاتیک داکه په یمان نامه ی سالی ۱۹۱۳ و ۱۹۱۴ که دووباره له بابه ت رپیازی سنوری راوه ستاووه بیرهات بووه سه روکهکانی به عسی عراقی ته نیامه به ستیان مه سه له ی شه ت تول عه ره ب نه بوو، به لکوداوا ی میژووئی له سهر، خوزستان (عه ره بستان) ویان له سه رپیازی شمالی خلیجی فارس ش ده کرا به دووای ئە وه دا — روژنامه ی به عسی دیمه شق به تووندی له سه رهوپیکهاتنه روپشت. له پیکهاتنی ئە ل جهزیره دابه تایبه ت ماده یه کی تیډا بوو، که بریتی له وه بووکه ئە به رقودره ته کان نابیی له وه ی پاش ئە گه رهات وشه ریک له ناوچه که داقه و ماخوتی وه رده ن، یانی له خلیجی فارس دانایی ده خالته بکه، هه ربه و بیروباوه ره بووکه ئیرانیکان ده ستیان له کوردهکان هه ل گرت.

ئینجاعة راق تهواوی ئە وکه سانه ی که له به غذایه رادژی ئیران به نیوی پارتی دیموکرات ی کوردستان وه شوپش گپره کانی زوفاربنکه یان دانا بوو، تیک دا.

۱— تالویگ له دووشمی تال + ویگ پیکهاتوه واته قولائی رپیازی ده ریائی

۵ - کورده کان له بهران بهر پیک هاتنی ئەل جەزیره ۶ مارس ۱۹۷۵

کورده کان له په یمانی ئەل جەزیره به رادیوئاگادار بوون . ئە وهه واه " دهنگی کوردستان " نه بووکه بلاوی کرده وه ، به لکورادیو کانسی بی بی سی . " ده نگی ئەمریکا " رادیوقاهره رادیوئیسرائیل یارادیوبه غذا بووکه ئاگاداری دا . ته نیاجه ندکه سیک له سه رۆکه کورده کان ده یان زانی ، له به یانی ۵ ی مارس دا : بۆته واوی کورده کانسی دیکه ، وه به تاییهت بۆپیش مه رگه کانیککی که له جبهه ی زاخۆ ، په واندر وه قه لادزی بوون وهه ره هابۆپه نابه ره کان وه بۆته واوی کاربه ده سته کانسی " وه زارەت خانە " ی دۆلی چۆمان ئە وژاگه یاندنه وه ک گرمه ی هه وره کانسی پاش بروسک دهنگی داوه . له جبهه کانسی شه پر داهه وهه واه به سه رسوور مانه وه باسی لیکه کراوه بهروایان نه ده کرد وه هیوایان وابووکه ئە وپیکهاتنه قه راردادیکه که له به یانی بارزانی وه بهغذایه به کۆمه ک و ، لایه ن گری شای ئیران به رپوه چوووه . کورده کان له وکاته داهه یان گوت که ئە گه ربه راستی پیوسته سنووربه سترئ ، ئیمه شه ره که هه ر درێژه پی ده دین ، وه بهوجه شنه ده مانه وی به ئیرانیکان بهه لمینین که ئیمه ده توانین بی یارمه تی ئە وان له سه ره پی چۆمان راهه ستین . "

له پشتی دۆلی چۆمان به گشتی ده یان گوت که ئە گه رشه ربه رده وام بی ، ته نیاجه ن مانگیک به رگری ده بی ، خوینده واره کان پی یان وابووکه ئە . وه به راستی خۆله ناو بردنه ، وه هیندی ده یان گوت ده بی چهک دانین سه ر ئە نجام په شیویو ، سه رلی شیوان له به یانی کورده کان دازۆر به هیزبوو : له ئیواره ی ۶ مارس داهیزی ئیران توپخانه ی خۆی کیشاوه پشته وه ، وه توپی دژی هه وائی که له کانگای ناوه ندی مه لامسته فای بارزانی له جاجی عومه ران دابه رگری وپاریزتی ده کرد ، هاته وه خاکی ئیزان . کامیونی گهره ی توپه - کان که یه ک به دووای یه کی داله ریکای هامیلتون به قه تارده گه رانه وه ئیران

ده دیتران ، بی گومان سه رنشینانی ته و ماشین و کامیونانه له فکری ته وه دابوون که ئایابه سه رهات و پاشه رۆژی تال و ، ناخۆشی کورده کان به و چاره په شیئی که توشی بوون به کووی ده گات ، وه په یمانی ۶ مارس چ به سه ربزوتنه وی کورده کان دینی .

سه رله به یانی ۷ مارس ی ۱۹۷۵ ته بیاره کانی عراق ، که ترسیان له دژی هه وائی وه موشه که کانی ئیران نه مابوو ، به چه شنی سیستماتیک ته وای دو له کانی که لاله ناویردان ، تاچومان و ده ربه ندو ، نیزیکی سنوری ئیران به ئاشکرائی ده که ران وهات و چۆیان ده کرد . ئینجاله وکاته یه کیک له روزنامه نووسه کان که له مه لبهندی ده ربه ندده که راهه ، له ۸ ی مارس دابه هه ل کهوت سه ری له کانگای رۆژنامه نو و سه کان ده دا ، وده بینی که روزنامه نوو سیکی تیدا نه ماوه وه هه ربه وجوره (وه زارت خانه کان) چۆل بوون ته ندامانی ئیداره ی پشتی جه به هه مووی په نایان بو ئیران بر دبوو .

هاو کات له که ل ته وه ، هیزی سوپای عه راق هی رشیکی که وره ی ده ست پی کرد . ته نیاله جه به هی په واندزله شکرونیویک که له لایهن ۲۰۰ تانک پشتیوانیان لی ده کرا هه له تیان بۆسه ر پیش مه رگه کان هینا بو عراق ، و بو ئیران عتربه چاکی ده زاندراکه به رگری له لایه ن کورده کانه وه زۆرکه مه وه ناتوانن خۆراگرن ئینجا هیزی عه راق له ماوه ی ۴۸ سه عات داخوی که یانده سنووری ئیران .

به لام له سه رته وهش را پیش مه رگه به ئازائی و پیاوه تی هه رشه ری ده کرده وه زیانیکی زۆری له هیزی عراق ده دا . حه وتیک که له په یمانی ئهل جه زیره رابووارد ، رادیو به غدا هه موورۆژی بلاوی ده کرده وه که شه رله کوردستان داته واوبوو ، ئینجامانگیک مۆله ت به کورده کان دراکه یان خۆیان به ده سه ته وه بدهن وه یان بۆ کوردستان ی ، ولاتی ئیران یجن ۱۸

۶- ژنرال بارزانی و، پهیمانی عمارس ئەل جهزیره

ده گوتراکه له هه وه له وه سه روکه کورده کان، به ئاشکرائی قه راردادی ئە ل جه زیره یان ره د ده کرده وه، وه به هیوای ئە وه بوون که ئە مریکا به شای ئیران بلئی تالایه ن گری خوئی ده برهئ.

بارزانی که له ۲۶ فیوریه دا، هات بو تاران، مه به ست به وه بووکه ئتمامی حوحجه ت بدات، به لام ناهومید، که پراوه، وه به دووای گه راند وه که ی دا، پپیان گوت، که پیکهاتتیک به جئ گه یشتوو که بو کوردایش که لک وسودی تیدایه.

له ۵ مارس ی ۱۹۷۵ واته پپیش پیکهاتن و به ستنی په یمانه که ئە - فسه ریکی سیروسی ته علمی ئیران هاته کن بارزانی وه پپئ پراگه یاند که سه - ره نجام تالی و، ناله باریکی که له گومان داناگونجئ " ئە وه یه که سنوور " ده به سترئ " وه ته واوی بزوتته وه که راده وستئ وه نابی چاوه دیبری یارمه - تی له لایه ن " ئیرانه " وه ببئ وه پپو یسته داوخوازه کانی عراق به جئ بیئ وه پپیش مه ر گه کان ئە گه ر، بیانه وی بو ئیران په نابئ نن، نابئ هه موویکه وه بیئ، به لکوده بیئ به چه شنی تا قمی چووک بیئ و، ئە سله حه کانی خو یان بده نه دهستی هیزی ئیران، وه بیئ چه ک خو یان به ده سته وه بدن و، ئیمه په نایان بده ی ئی ۱۹۰

بارزانی و هاوړپیه کانی هیستاهومیدیان هه بووکه له په یمانی ئە ل جه زیره دا کاریک بو چاره سه رکردنی کورده کان کراوه، وه مافیک به کوردان دراوته نانه ت پاش هیژشی عراق له ۷ ی مارس ی ۱۹۷۵ داسه روکه کانی کورده هیستاکه ش هیوادار بوون ئیخاله ۱۰ ی مارس دا، وه لام بهریکیان نارده لای سازمانی سیا بو تاران، وه به و چه شنه رایان گه یاندبوو:

له وکاته عاسته مه دا مه ترسیو، نیگه رانیکی ته واوکورده کانی داگرتوو،

کورد له سه دهی نوزده و بیست دا

وه هیزه کانی ئیمه توشی خه ته ریکی گه وره که به راستی چاوه پروانی ، نه ده کرا ، بوون نه ته وهی کورد ، دوچاری به لایه کی گرنک بووه وه ته نانه ت نه مانی نه ته وه یه ک له گوړی دایه ، وادیاره که له هه مولاوله چاویان قووچاندوه وه ده م وزاریان بهستووه وه له فکری شه ونه ته وه یه دانین ئیوه نابیی به وکاره پریگابدهن که خزم وکه س وکاری بارزانی له گیزاو ته نگاو دابمی ننه و بخن کین له ئاکامادا- واما ن وایه که به جوریکی شه رافه ت مه ندانه مه سه لهی کوردچاره سر بکری .
 هه ربوئشو پوژئی ش بارزانی له نامه یه ک دابوکی سیگیگری نوو سی که " دهو له تی شه مریکا ، له به رانه رنه ته وهی کورد ، دا ، پیویسیه مه سه له ی شه خلاقی وپرامیاری به شهستویگریت که شه مریکاه وهی ده بی له پریزه ی پرامیاری گرنکی وولاتی خوئی بزانی وه داوای کرد که به وچه شنه که پیویستی هه یه مه سه له که به ریوه ببردری :

۱- هیرش وهه لمه ت راهه ستیندری وه ریگای ووت ویژ ئاواله بی . . . جائه و مه به سه بوه یه که ریگایه ک په یدابی وه لهو (کاته ی که گوئی بیسره یه) ئیمه رزگاربین () .

۲- بی گومان ئیوه که ده سه لات وبه سه رهئیران داهه یه تکاده که م له وکاته ناسکه ی میژووئی داکه ئیمه تیئی دان وه له ئاکامچاره ره شی وبه دبه ختی بوئه ته وه که یه ، کاریک بکری (هیزی چه کدار) وه نه ته که مان هه ره وچه شنه بمی نیته وه وه به ژیا نی خوئی دژیژه بی بدات تابه لکوله داهاتو وداکاتیک په یدابیت و بیگانه ک وه دی بیټ . ۲۱

به لام کی سیگگیر هه رگز و هه رگز به وپرسیاره ی بارزانی وه لامی نه داوه . . .

۷- ئاخیرین پوژوه کانی کورد له بهرگری دا

پاش شه وه ی که برپاری ته قه وه ستانندن درا ، له ۱۳ ی مارس ۱۹۷۵ ته وای وه روکه نیزامیکانی کورد وه به شی زوری له ئەندامانی ده فته ری پرامیاری واته پوولیت بووروی کمیته ی ناوه ندی ، رایان هیناسه ره وهی که به بی شه وهی که

هيوایان به یارمه تی ئیرانی بی، شه ره که ی دژیره بی بدهن. نه خشی چریکی، یانی کرده وهی گرپل لائی له سه رهتای گومانه که دابووبه لام ئەندامانی پیشمه رگه زۆریان نه مابوون:

ته نیا ۱۴، یان ۱۵/۰۰۰ پیش مه رگه گی که نج مابوونه وه که چه کئسه له. حه ی خوایان دانه نابوو.

جیگا کان واته دپوکانی جیی ژیان ئاماده کرابوون. پروانگی بزوتنه وه، وه ئەندامانی ده فته ری پامیاری له ۵ ناوچه ی ئوتونومی دامابوونه وه، ژینرال بارزانی له مهلبه ندی بااله ک داجیی گیر ببوو.

له ۱۶ ی مارس ی ۱۹۷۵ له کوپوونه وه یه ک له شاری گه لاله دا که ته واوی سه روکه کورده کان ی نیزامی وه فه رمانده ی له شکره کان تپی دابه شداریان کردبوو ژینرال بارزانی رای گه یانده که پیویسته نه خشیه کی هیرش و هوروزم له به ره ی په و اندز دابه ریوه ببرد ریت!

وه ته واوی پیش مه رگه کان له وهی رشه دابه شداری بکه ن. فه رمانده ی هیزی کورده کان ئاماده ی شه وه ببوکه به پیش کیش کردنی ۲۰۰۰ شه هید، خه تتی جه. بهه ی هیزی عه راق تیک بشکینی وه تاگه لی عه لی به گ به ره و پیش بزوا.

۲۲

۸- به رگری زووتیک شکا

به داخه وه، ته واوی شه ونه خشانه خه وون خیالیک پترنه بوو: له ۱۵ ی مارس ی ۱۹۷۵ وه هه ره وجوره ی که له په یمانی شه ل جه زیره داچاوه دیری لی کرابوو، وه زیرانی کاروباری ده ره وهی عه راق، سه عدون حه مادی وه عه. باسی خه لعته به ری له شاری تاران چاوی که وتتی کیان له ژیرچاوه دیری وزیر ی کاروباری ده ره وهی ده وله تی شه ل جه زیره عه بدوول عه زیر بوته فلیقه به هه. ست هیئا. پاش ۴۸ سه عات گفت گوی وه زیره کان، وازا گه یاندراکه پیک هاتنیکی

گشتی له سه رپو شوینی په یمانی ته ل جه زیره ، دیاری کراوه ، پرؤتوکؤل واته
مقاوه له نامه له ۱۷ ی مارس پاله ژیرچاوه پروانی سی کوره ۵۰ ته فسه ری ته ل جه-
زیره تی که به سه رسنوردا را بگن به نماگه یشت . له ۱۸ ی مارس داکه کوپونه
وه به ک له ته ندامانی ناوه نندی کمیته ی مه رکهزی ده فته ری رامیاری " پؤلیت
بووړو ی پ ، د ، ک ی عه راق راوته دبیریان هیناسه ره وهی که خه بات ده ستی
بی بکریته وه .

ئنجاله گوړی دانه بوونی ژینرال بارزانی وه خو بی نیشان نه دانه که ی ، بووبه
هو ی چاره ره شیو ، به دبه ختیکی که وره ی کورده کان ، که له ئاخروئوخری به-
رگره که دارو وداوه به کی گرنگ بوو ته من و سال وماندوو بوون وه بی تاقه تی ،
که له لائی بارزانی بووه ی نه ده بووکه ئیترخوی راگری " کاریکی له ده ست-
نه ده هات . کسینگی پش که به راستی مستی سه رزگ بوو . پاش کوپونه وه که ی
وه زیرانی ده ره وهی عه راق وئیران وئه ل جه زیره له تاران ، له زمان ته فسه ریکی
پایه به رزی ئیران ده گپنه وه که به بارزانی گوت بووکه ئه که رگورده کان بیتو وله
سه رخه باتی خو یان دژی عه راق به رده وام بن ، هیزی ئیران بی ده نگ دانا
نیشی

ئینجا به ووتاریکی حدمید برپاړی ، که به کیک له فه رمانده کانی هیزی پیش
مه رگه کورده کان بوووه به رږژنامه نووسیکی به گریانه وه گوت بوو : ته که رئیمه
له کاتی حارز دابه شه ره که دریزه پی بده ین ، ته وشه روخه باته ، ته نیانابینه
دژی حکوم تیک ، به لکوده بیته دژی چه ند . حکومه تان "

هیندی له سه رچاوه هه واله کان رایان گه یاند که ژینیرال بارزانی ، پاش په-
یمانی ۶ ی مارس دووباره سه ریکی له تاران ، داوه که سه ره نجام بتووانی له گه ل
ل شای ئیران چاوپی که وتینکی هه بی پاش دوویاسی روزمانه وه ، وه ده ست به-
سه رپاگرتن له وه تاغیک دا چاوی به شاکه وت بوو .

به شای ئیرانیان راگه یاند که ده لپن کورده کان پاش به ستنی ته وپه یمانه شه
هه رخه بات ده که ن ، ئینجاشاله وچاوپیکه و تنه داژووی له ژینیرال بارزانی

کردو، پیتی گوت که تووا چاکه په نابوئیران بیینی وه پیتی شی گوت: تو ۱۲ سال له وولاتی شوروی داژیانت را بوووارد، جاوه ره له ئیرانیس دوویا ۳ سالان رای بویره."

هیندی له پیاده کانی رۆژئاواپاشحه وتویک که له په یمانی ئە ل جه زیرهزا بردبوو وه له پیش ئە وهی داکه بارزانی له کوردستان پروا دیت بوویان یه- کیکله ومروخانه گیرا ویتهوه که ئیمه هیستاله بلاوکردنه وهی ووتارژادبوین، وه له ئاکام داکه له گه ل بارزانی چاوی که وتنیکم کرد ئاوام دیت، وئاوام لی پرسی به راستی بارزانی به چه شنی پیاویکی پیرکه دهگوت، خوئی له سه ردا بیژ راه وه به رچاوم که وت، له دهروون داخوی ده خوواره وه، دل بریندار بوووجدان و، ئە خلایقی په شیوا ونارهحمت ۲۰۰۰ سه عات له باره ی مه سه لهی "خیانت" دا قسه ی کرد "... به لام قهت وه که پیاویکی که سه رکوت کرابی وشکابی خوئی نیشان نه ده دا!

له باره ی دریزه پیدان وه لویست و کاروباری شه رهروه هاگوتی که دانشتوکانی وولات به تایهتی "بادینان" ناتو وانن به چاکی شه ره که به رپوه به رن ۲۴ گوتی ئیستا که حاززه له گه له به غداووت و، ویژیکی فهوری بکات وه هه روه ها گوتی سالیک له وه پیش گفت وگوئی له نیومان نه ما"! هه یکه ل رۆژنامه نوویسی به ناوبانگی مسری له هه وه لی مانگی مه ی ۱۹۷۵ داکه تو وانی بووی له گه ل بارزانی دابنیشی وووت و ویژبکات، له بارزانی پرسیار کردبوو که مه بهستی تو له وکاره داچبوو.

ژی نیرال بارزانی که له وهخته دابه راستی بارمه یه ک بوو له ژیر دهستی شادا، وه له ئکاروکرده وه و بزوتنه وه، وهه لستان و، دانشتن وقسه کردنه کانی دا، ئازاد نه بووو له لامی داوه!

"هه رچه ند سنوره کان به ته واوی داخراوان وبه ستراون، ئیمه له سه ره- وهش راده توانین به بزوتنه وه که ماوهی پی بدهمین به لام من ئە وئاکاره به باش نازانم که خوینی کوردهکان و، عه راقیکان بژی." وه ههروه ها بارزانی له قسه کانی

دادريژەي پېدا بووكە: " ئە وە من نيم كە بەتە نئى مانم ھە بئى جا ، تائە و كاتە من لە را پە رېنە كە دابووم ئيتريژە داكارم تە واوہ . " ھيئندئى لە سە روکە نيزاميانى كوردنە يان دە ويست كە دريژە بە خە بات بەدەن بە لام ئەسەد (خۆشەوى ، بە تايپە تى وە لامى بۇبارزانى ناردكە: " ئە گە رتۇرا بوەستى وەرريژە بە خە بات بەدەي " ئيمە دە تو وانين ماوہى ۲ سال شەربكە بين وە چە ك وئە سلە حە و خواردنە مە نيمان تا ۲ سال بە ش دە كات ! "

بە لام بارزانى تيلئى گراميكى تازەي بۇليدا ، وە بە خۆشە وى دە ستوور دابوو كە لە گە ل كە س و كارى خويى بئتە حاجى عومە ران پاش چە ندورپوژان واتە تا ۲۴ مارس ، ھيئندئى لە سە روكە كانى نيزامى و ھيئندئى لە سە روكە كوردە كان لە راو ، تە دبيري ئە وە دابوون كە شە رپىكى گريئى لائى لە مە لبە ندى كوردستان دابە تايپە تى لە ناوچەي پنجوون دابە رپوہ بە رن بە لام كارەسات و بوحران و گيژە لووكەي سالى ۱۹۶۴ يان وە بېرھا تە وەو ، نە يان تەووانى راو ، تە دبېروھە لوئىتئىكى دروست بگرن و ، لە كرده و دابە رپوہى بە رن .

۹- رزگارئى - كى - ژنرال دەي تەووانى

سە رئە نجام كاردئى تە واوبئى ، سە روکە كان لە حاجى عومە ران را بۇلاي سنوورى ئيران سەرو وژيئىر بوونەوہ . لە بادىنانە وە كە لە سنوورى ئيران زۆر دووربوو ، خە - لكئىكى زۆر ، لە پە نابە رە كان دە هاتن كە بچنە (كابهى) ئيران . تاچاوى پەرلە فرمېسك ورووى پەرلە خە مبارە وە دەي پرووانى ، ديار بووكە خە لك تئىكيان دا ويشت و ، بۇرژگاربوون لە ھە موولايە كەوھە لدە هاتن .

عيساسووار يە كئىك لەرا بە رە كانى ھيئىزى كوردە كان ، كاتئىك ھات ھيئەزە كان بە جئى بئى لئيت كوشتيان . لە تە واوى مە لبەندى دۆلى چۆمان ، كوردە كان بە چاوى خيانەت دەيان پرووانى سە روکە كوردە كان : لە ئاخريين رۆژە كانى ، مانگى مارس دا ، لە پېئش ئە وەي داكە مانگى ئاوريل " كاتى تە واوبوونى مۆلت بۇخۆوہ -

دهسته وه دان (بگات ، ئە گه ریه کیک له ئە ندامانی کمیتهی ناوه ندی ، یان ئە ندامی ده فته ری سیاسی ، یان یه کیک له کوره کانی بارزانی له ڕینگای حاجی عومهران و چۆمان وه به رچاوی کورده کان که وت بایه بی ووجان ده یان گوشت و لهت وپاریان ده کرد . "

ئاخرین دانشتوانی خه لکی گه لاله و ، چۆمان و ، ده ره بند ، هینایان بنزینیان به سه رمۆبل و ، کورسی وسه نده لی و مال و ، شتوو مه کی خۆیان دا کرد ، وه ئاوریان تیبه ردا و به چاویکی خه مبار و پرله فرمیسکه وه ، به نیودۆل و ، چیا ی کوردستان دابه شین و هاوارا و گابۆر و قیز و قاله وه ، وولایتان به جی ده هیشت ، به شوینی به سه ر هاتی خۆیان وه ڕی ده که وتن . پێش مه رگه کان ده پێش ئە وهی داکه بگه نه .

سنووری عیران چه که کانیا ن فری ده دا . له ۲۰ ی مارس ی ۱۹۷۵ ڕه شیدسندی یه کیک له سه رۆکه کانی نیزامی بارزانی ده ستوری شه پراوه ستاندنی ڕاگه یاند . له ۲۱ ی مارس دارادیو " ده نگی کوردستان " ۴ بی ئە وهی که باسی هیچ شتیگ بگات ، ده نگی بړا . له ۳۰ مارس ی ۱۹۷۵ دابه ره به ری ئیواری ژینرال بارزانی که داوای مافی په نابردنی له ڕبی دیپلوما سیوه له ۲۲ ی مانگی مارس دا کرد بوو که بچیته ئە مریکا یه بوئاخرین جار له سنووری حاجی عومهران تیپه ری . له ئاکاما نزیک به ۳۰ سال پاش قازی موحمه د سه رۆک کوماری بی ده وامی " کوماری مه باد که ئە ویش تاوان بارکراوه که به بوونی ۱۰/۰۰۰ تغه نگچی شه ڕی نه کرد و ، ته سلیم بوو ئە وه چاوی ده که وی که ژینرال بارزانی ش نه ی تووانی ، بو " به ده - ست هینانی مافی کورد " شه ڕبگات ، عینجا پاش ئە وهی که ۴۰ سالی زه به ق ته مه نی خوی له سه ره و ڕا په رینه دانا ، به لام ئە وکه ره ته ش ڕینگای دوور که و تنه وهی له وولات دا ، له پێش چاوگرت ، وه کاتیگ که پشتی له " ده وله تیگی " به قودره تی کوردستان ده کردو عیترده تووانین بلین که پاش ئە میربه درخان ده وله تیگی وا به هه ست نه هات بوو ولاتی به جی هیشت . ۱۲۵

۱۰- هه‌موشتیک ته‌ و‌ابوو (پایان)

پاش چه ندحه و تووان سه رۆکه کانی وه فادار به ژینیرال بارزانی له که‌مپێکی پەنا‌به ره کان له‌شاری نه‌غه ده‌نزیك به‌مه‌باد که‌جی یان دابوونێ، ده‌تیران . هه‌رگه‌ئه‌وانه‌ی که‌دین بشکین وه‌یان له‌داریدرین چاوبی که‌وتنیکی ته‌وتو پیش که‌ش ناکه‌ن که‌خه‌لک زۆر پ‌وحمیان پ‌یدایی . له‌قه‌راغ شاری نه‌غده . چه‌ندچادریک هه‌ل درابوو که‌په‌نا‌به ره‌کانی (ته‌ندامی ده‌فته‌ری رامیاری) وه‌سه‌کرده‌کان : ئیدریس، مه‌سعود "سامی"، عه‌لی‌عه‌بدهل لآ ده‌دیتران . مه‌سعوده‌ه‌ولێ ده‌داکه‌خۆی پ‌ی نیشانی که‌س نه‌داوه‌سه‌باره‌ت به‌وشکانه‌له‌ووت و . و‌پۆله‌گه‌له‌هه‌وال ده‌ره‌کان و‌روژنامه‌نو و سه‌کان ده‌یه‌ویست خۆپاریزی . بۆ هه‌ریه‌ک له‌وانه‌، وه‌هه‌روه‌ها ، سامی " میزیکێ چکۆله‌له‌گه‌ل دووسه‌نده‌لی له‌نیوچادریکی وه‌ک قه‌فه‌س داند را‌بوو . له‌سه‌رمیزی ته‌وچادره‌که‌ده‌رکی ئاواله‌بوو ، هه‌یج شتیک له‌به‌رچا وونه‌بوو

سه‌رمیزی سه‌رۆک وه‌زیری کوردستان ی پ‌یشووچی له‌سه‌رنه‌بوو . به‌راستی ته‌وه‌رووانگه‌یه‌ک بوو که‌ته‌نیاله‌گومان داده‌گونجا و وه‌یچی دی . له‌حه‌قیقه‌ت بۆپیاوی جیی باوه‌رێ نه‌بوو که‌ته‌ویاوه‌ئیتیر هه‌یج شتیکێ پ‌ی نه‌ماوه‌، په‌نگ‌و‌رووی په‌ریوه‌و ، دمووچاوی پ‌رله‌گرێ و‌گۆل و ، چین و ، چروک بوو ، ئایاهه‌ر ته‌ویاوه‌نه‌بوو که‌چه‌ندحه‌وتوله‌وه‌ی پ‌یش قسه‌ی له‌شای‌ئیران یان له‌سه‌روک کومارسات ، یان له‌کسینگێرده‌کرد . به‌راستی چۆن ده‌گونجی که‌هه‌یزیکێ بترله‌ ۳۰/۰۰۰ م‌روشی که‌له‌پۆژه‌لاتی - ناوه‌راست دا‌هه‌یزیکێ به‌قه‌وته‌بوو ، وه‌ته‌رکی سه‌رشانی ته‌وناوچه‌یه‌بوو ، ئه‌یستا که‌به‌وجوره‌ی لێ هاتوو و ، له‌به‌رچا و‌نیه

" سامی " هه‌یج شتیکێ پ‌ینه‌ما بوو که‌بیلی . . . ته‌نیاه‌و‌رسته‌یه‌ی ده‌گوت‌ئیتیر " بزوتنه‌وه‌ی هه‌یزی کوردنه‌ماوه‌" . . . واته‌کار و‌باری پ‌یاوه‌رامیاریکانی کوردکۆ تاعی

پێهاتوه . "

ئه وپیاوه که یه کیچ بووکه له گه ل سازمانی سیاتیکه لی هه بوو زۆر به تالی ورووگرژیو . ناره حه تیوه هه روهها گوتی :شتیکی که زۆر گرنگ بوو ، ئه وه بووکه ئیتران پێگایه کی زۆردژواری له پیش ئیمه دانا بوو که هه رگزنه ده سه لماندرا . "

به لام سه رۆکه کانی کاره به ده ستی سیا زۆرله وهش ، ده ترسان که ئیدی کوردهکان وولامی ئه مریکاش نه ده نه وه وه هه روهها به کاره که یان درپژه پێ بدهن .

له ده ورووبه ری که مه مپی په نابه ره کانی نه غده سه روکه کوردهکانی بارزانی کات له گه ل کاتی له و چادری ، بۆچادریکی دیگه ده چوون وه له به ربیکاری سه ر یان لی ئه ستوور ببو . وه به دلێکی پرله خهم وته ومه وه له هاتو چۆدا بوون :

فرانسوا "حاکمی پیشووی شاری گه لاله ، عه لی عه بده ل لاهه زیری پیشوی مالیه شووان شاخه وان که ده فته ری رامیاری جوتیاره کان وه له کانی به پێوه ده برد وه چهند که سی ، ده یکه ده بین دران به لام له هه مووان ناهومید تروچاره ره شتر خویندهوا ره کانی زانستگه کان بوون که زۆر په شیوو ، ئالۆز ده ها تنه به رچاوو ، وه نه یان ده زانی ده بی بۆکوئی چچن .

هیندی له وانه وهک صالح یوسفی پاش گوئی بیس بوونی پیک که وتنی ئه له جه- زیره ، گه رانه وه وولاتی عه راق ، وه چووبو و نه وه شاری ره واندزی . . . ئه وانهی ١٩٧٥ وه وولاتی عراق ، وه چووبو و نه وه شاری ره واندزی . . . ئه وانهی که ساواکهینای نه تارانی ، زۆر زووبه پاسپورتی عه راق ره وانهی بیروت کران . به لام به شی زۆری خوینده واره کانی زانستگه کانی عه راق یان ئه وانهی که له ئورووپا رها تبه ونه نیو بروتنه وه که ، کاتیان زۆر خراب بوو ، زۆریان له وانه چاوه پروانی فه رمانی لی خۆش بوونیان ده کرد که ده وله تی عه راق تا ٣- ی ئاوریل ١٩٧٥ دا بووی وه ٢٧

٢٥ رۆژ بووه وه رمانه درابوو ، وه ده یانه ویست که لکی لی وه رگرن و ، بگه پێنه- وه عه راقی . هیندی مه ترسیان له وه بووکه نه به خشرین ، هیندی کیان له ژینی خویان ده ترسان . ئینجا عه راق خاترجه می دابوو وه سه ددام حسین له هاتنیکی ره سمی بوتاران (٢٩ ئاوریل ی ، هه وه لی مه ی ١٩٧٥ ژای گه یاند بووکه ته

نیاچوواری که سناتو وانن بگه رینه وه، . . . وه هه رههها گوت بووی، جاهه رکه- سیک به هه رتاوان و، گوناحیک بی کارمان پی نیه، به لام ئە گه رله داها توودا کار یک بکن، گوناح بارن وه سه ددام حسین گوتی ئە وچوواری که سه ن که ناتوانن بگه رینه وه ژینترال، بارزانی ئیدریس، مه سعود، وه موحه ممه دخالد: په کیک له دوو کوره کانی شیخ ئەحمەد . ۲۸

هیندی له خوینده واره کان له سه رهه و بیروپایه بوون که ئیتر پاش " خه یانتهی " شای ئیران وه پاش ئە وه ی که ئیمه له ئیرانی بیزارین وزمانی وانیش نازانین مانه وه که لکی نیه. ده سه ته یه ک له وانه بی پاسپورت چوونه له نده ن و، پاریس!

به لام بالۆی زخانه کان ده ستوریان هه بووکه قه بوولیان بکن، له سه ره وهش رانه ده چوون که کونسوول ش به بینن . . . سه رهه نجام ئە و خوینده وارانە چوونه ده وله ته بچوکه کان وهک سوئید، هولاند، وه ئوتریش که ئە وده وله تانه مافی په نابه ره کانیان له به رچاوبوو، وه ریسی یان دان.

بۆبه شی زوری له په نابه ره کانی کورد، ئە و مه سه له یه هات بۆ پیشی که له هه ردو وولاتی عه راق و ئیران له مه ترسی دابن وه هه ره شه وگوره شه- یان لی بکری وه له نه کاولییان پیشی له مانگی ئوکتوبری ۱۹۷۵ وه پترله دهها هزار مرۆف له په نابه ره کوردهکان، له کاتیک دا، که هیستا به مه رازی نه بیون که بگه رینه وه عه راقی یان بمی ننه وه، مه به سه به وه له که میی په نابه ره کان داله نیوان ساواک و مه ئموره کانی ئیران وه- وان، کیسه وه راده قهوما!

ئینجا ژینرال بارزانی - که له مانگی سی پتامبر - ئوکتوبری ۱۹۷۵ وه پاش ئە وهی که ماوه یه کی زۆرله ئە مریکا دامابۆوه هاته وه شاری که رج له ته نشت تارانی، وه له ژیرچاوه دیۆی گرنگی سیاژپانیکی دزواری راده بوواری له هه وه لی مانگی مهی ۱۹۷۵ داروژنامه یه کی ئیران وینه یه کی له جلکی

ئورووپایان داله سه رۆکی کورد چاپ کردبوو، وه گفـت وگۆیه‌کی شی له گه ل به عه- مه ل هینابوو، بارزانی به کورتی گوت بووی: "که هه لستان و بزوتنه وه که ته واوبوو، کووزاوه وه عیترهه ل نای سیتموه"، وه درپژه پی‌دان به خه بات و شه رکه لک و سوودی له به ردانیه.

به‌گۆرانی لییاس وه ده رهینانی جلگی کوردی، وادیار بووکه بارزانی به ته واوی ناهومپد بووه و کاریکی پی ناکری شای عیران ش به نوبه‌ی خوئی ته واوبوونی راپه رپینی کورده‌کانی راکه یابند.

به لام‌ها وکات له گه ل ئه و هه وئه، له ووتو، ویزیکی که بارزانی له گه ل هه یکه ل به رپوهی بردبوو، وه که سی شی له‌کن نه بوو، تووانی بووی ئه ووه لامه بنیری: "به لی ته نیانه خشی من ته واوبوو... به لام نه ته وه‌ی کوردهه رماوه و، ده می نی و، نابریته وه... وه له نیوباوه شی کورده‌کان دا، رابه رو، لیدیرو، سه رۆکی دیکه‌ی کورد هه ل ده ستی و په یدا ده بی که نه ته وه که ی رابه ری بکات."

به شی چوووارم - دوور نمایلان و، پروانگه

۱- بزوتنه‌وهی کورده‌کانی تورکیه ۱۹۷۵-۱۹۵۸

۱- بزوتنه‌وهی کورده‌کانی تورکیه ۱۹۷۵ - ۱۹۵۸

له ماوه‌ی ، شه ره دوورو ، دریزه‌که‌ی کوردستان دا (۱۹۶۱ - ۱۹۷۵) وه‌خه بات و ، راپه‌ریه‌که‌ی بارزانی‌بوئوتونومی - یان بومافی گشتی نه ته‌وایه‌تی ، واته ستقلال - وه‌پاش‌ئه‌وه‌ی که کوردستانی عه‌راق له لایهن هیزی عه‌راق داگیرکراوه پیویسته له و به‌ینه و مه‌ودایه‌داچا و یک له کوردستان ی تورکیه و ، ئیران بکری ، تا بزاندری له و دووولاتانه‌داچ‌رووی داوه .

هه‌ردوک وولات وه‌ک‌یه‌ک ، له‌که‌ندوکوسپ و ، بلندونه‌وی کارو باری‌قال مه‌قالی ناوچه‌که‌دابوووه‌وه‌ئه‌وبه‌سه‌رهاتانه‌وراپه‌رینانه‌له‌چه‌ندلاپهران داده گونجی که‌بگیر‌دریته‌وه .

له‌مانگی‌مارسی ۱۹۷۵ دا ، پاش‌پیکها‌تنی‌ئه‌ل‌جه‌زیره ، وه‌له‌نیوچوونی بزوتنه‌وه‌ی کوردستان به‌سه‌روکایه‌تی‌ژینرال بارزانی کاتی کوردستان ی عه‌راق خراب‌بوو ، وه‌له‌هیندی وولاتی کوردستان چیوتی و ناله‌باری‌ده‌دیترا:ئه‌و ده‌مه‌له‌هه‌ره‌کاته‌ره‌شه‌کانی کوردستان بوو ، به‌لام‌وادیار‌بووکه‌بزوتنه‌وی نه ته‌وایه‌تی‌خه‌لکی‌کورده‌هه‌ربه‌رده‌وامه ، وه‌ریگای‌ئاواله‌یه‌وه‌به‌رجه‌وه‌ندی‌به‌جووانی‌دیاره .

پاش ۲۰ سال له‌رابردنی‌خه‌باتی‌خویناوی‌که‌ی کورده‌کانی ولاتی تورکیه له ناوچه‌ی‌ده‌رسیم ، کورده‌گان ی تورکیه‌ده‌یانه‌ویست که‌پتر‌کوبینه‌وه . له‌سالی

۱۹۵۸ داله رووناک بیره کانی کوردی تورکیه له دیار به کر، دوومروقی بهناوبانگ موسائه ئیروه جانب ئولدروم، گوفاار یکی حه وتوانه یان به نیوی ئیل له ری یورت (وولاتی پیش که وتوو) له چاپ دا، که له بارهی مه سه له کانی ناوچه که دا، ده ننگ وباسی ده نووسی هه رله ووه خته دارووناک بیره کانی شاری ئه ستانبول و ئانکارا کوبوونه وه یکیان به نیوی کوبوونه وهی زانیاری و، فه رهه نگی پیکهینا. ئه وهی که شایانی با سه، راپه رینی کوردستان ی عه راق به تاییه تی پاش سالی ۱۹۶۲ که سه رهتای دووژمنایه تی بارزانی له گه ل ده وله تی عه راق بوو، له کوردستان ی تورکیه دانه خشی هه بووه، وه ته ئسیری له سه رداناوه.

کوردهکانی تورکیه له نهینی دایارمه تی کوردهکانی عراقیان ده کرد وه له حه قیقهت دا، بارزانیان به چاویکی قاره مانی کوردی خومالی ده رووانی.

به لام زور زوو زووده ستی پیکرا: له مانگی نوامبری ۱۹۵۹ دا. ۴۹ پیاوی رووناک بیری کوردگیران وه دادگای ئانکارائه وانی سه بارهت به وهی که هه لوسیتان به هه ست هینانی " ده وله یتکی جویبازی کورد" بووه به زندانی دوورو دریز مه حکوم کرد، ئینجا ۲۷ ی مه ی ۱۹۶۰ داله تورکیه کودتای نیزامی کراوه کوردهکان ئازاد بوون.

سه رکوماری تازهی تورکیا، ژینرال گورزیل، مه به ستی ئه وه بووکه ده بی کوردهکان به سه ختی سه رکوت بکرین. له ووت وویژیک دابه روژنامهی سوئیدی گوت که: ئه گه رههوجه رده " کیویل کانه" به باشی دانه مه زرین، هیزی نیزامی، له بومباران کردنی دیهات وشاره کانیان کوتایهناکا، وه بی گومان ده یان کوتی: گولاو، حه مامی واخویناویان بوسازده کات که له وی دابخن کین وه له گه ل وولاته که یان له ناوبچن. " ۲

به لام سه روک وهریزی تورکیه به نیوی عسمهت ئینینو، دژی ئه وئاکاره و کرده وه یه، ده نگی خوی ده ربری وه گوتی " حکومهتیکی دیموکراسی راسته قینه ده بی به هه ست بیت" کوردهکان له چه شنه ئازادیک که لکوه رگرن: چاپه منیکانی کورد ئازاد کران، به لام له پاشان نه یان هیشت بلاوبینه وه.

له سه ره وهش را روشن بیروخوینده واره‌کان تووانیان پهندو، زاراوه‌ی کوردی به‌نمایش بیننه سه رپه رده و، پی‌نیشانی خه لک بدهن .
له سالی ۱۹۶۳ سی کوری رامیاری یه ک گرتوو بوون، وه میلیشیای نه ته وایه‌تی و رووناک بیری کوردی تورکیه یان به هه ست هینا .

۱- پارتي ديموکراتي کوردستاني تورکيه

پارتي ديموکراتي کوردستان ی تورکيه له لای نوينه ريکي کورد به نیوی + فایق بوجاکه داند راکه نوينه ری شاری ئورفا بووه ئه وپارته هه موویان کورد بوون، وه کوردی سوریه‌ش تیدا به شدار بوون .
له وپارته داهونه رمه نده‌کان، رووناک بیره‌کان، وه کورده، نه جیب زاده‌گان کوببوونه‌وه، ئینجاله گه وره‌کان و، ده ره به گه کان که له کاری حکومه ده ر کرابوونه‌ها تبوونه نیوپارت . عه زیرئوغلوکه‌نوینه ری شاری دیاربه کربوو، وه پاشان بووبه وه‌زیرله‌ش ساغی له سالی ۱۹۶۳ دا، له گه‌ل پارت‌ها وکاری ده‌کرد .

۲- کورده‌کان و، پارتي کریکاراني تورکيه پ.ا.و.ت

هه روه ک که پارتي کومونستی، عه راق له کرده‌وه داله عه راق ده ستي ده روپشت، پارتي کومونستی تورکيه‌ش نه خشیکی گه وره‌ی له سه رنه ته‌وه‌ی کوردی تورکيه‌هه بووئه وپارته به نیوی پ - او - ت واته پارتي ئورگانی کریکارانی تورکيه بوو . له وپارته دا‌کورد‌ه رووناک بیره کان و پله زایناریکانی کورد، به شد اریان کرد وه تا سالی ۱۹۶۳ ئه ندامی زوربوو .
ئینجاله هه وه له وه پ - او - ت له سه رمه سه له ی کورد . به چاکی نه ده دووا - له سالی ۱۹۶۷ را به ری پارت به نیوی مه همیت عه لی ئه بیهر که تورک بوو، له شاری ستکهلم داله کون فرانسیکی که نترناسیونالیستی دارای که یاند که "مه

سه لهی کوردله تورکیه داهه سستی نیه" وه له سالی ۱۹۶۶ دا کورده کان به جیاوازی لهپ، اوت، دامه سه لهی مافی نه ته وایه تیان سه لماند.

له هه بژاردنی یاسائی داله سالی ۱۹۶۵، ۱۵ نوینه رکه نامزدی پ او - ت بوون هه ل بژیردران، که له وانه ۴ که سیان کورد بوون وه له نیوئهوان دادوکتورتارل ئی کینجی، نوینه ری دیار به کر، بوو ده بیری گشتی حیزب (۱۹۶۹ - ۱۹۶۷). له سالی ۱۹۶۶ دامه همیت عه لی ئه سلان، که کورد بوو، به سه روک پارٹی پ - او - ت هه ل بژیر دراوه له ئاخری ۱۹۶۹ داله ئانکارا گو قاریکی مانگانه به دو و زمان له چاپها ته ده ری به نیوی ئینی ئاکووش (هه وای تازه) که بووه وه لین که رهت بوو که له و گو قاره دابه کوردی و تورکی، مافی نه ته وایه تی کورد داوا کرابوو، به لام ته نیا چوارژماره ی ده رخرا.

۳- بوحران- ۱۹۶۷

گو قاره کانی کوردی که بلاوده بوونه وه بیٹی بوون له:

دیكل فیرات، وه دهنگ بوو که پاش چه ندژماره که وه ده رکه وت ئیترپیشی گیرا و بلاونه بوونه وه مووسائه نتهر" دیکسیونیریکی کوردی تورکی" به چاپ گه یاندونوو سه ریکی دی به نیوی مه حمیت ئه مین بوزارسلان، گوتاریکی به نیوی ئابوری و کومه لایه تی، له سه ر، مه سه لهی کوردستان بلاوکرده وه وه هه روهها مه م وزین ی کوردی تورکی که ئه ده بیاتی کلاسیکی کورده به چاپ گه یاند به لام زور زوو پیشی گیرا.

له ژانوییهی ۱۹۶۷ دا، حکومتی سوله یمان ده میریل له سه ریاسائیکی ره سمیوه ده ری بری که هه رگو قارو، روزنامه یه ک، که له تورکیه دا چاپ ده کری، وه یان له ده روه به چاپ بگات پیویسته له سه رشکل و فرومیکی که له لایهن ده وله تهوه به دیاری بکری. چه ندمانگ پاش کوقاریکی قاتورکی به نیوی پان تورانیست ئوتوکن، که تا ئاوریلی ۱۹۶۷ چاپ ده بوو. ۲

نوشتاریکی دژی کوردی نووسی و ، هه لمهتی برده سه رکوردهکان ، وه له مانگی ژوئن ی ۱۹۶۷ نوشتار یکی له ژیر عینوانی " لوره لوری کورده ، سوره کان " بلاوه کرده وه "

ئهم دەم هه راشه ، به چه شنیکی زورها رانه و تووندوتیژ به سه رهاته که ی سالی ۱۹۲۰ ی کوردهکان ی دووپاته کردبووه و ، له سه ری رویشتبوو . نووسه ربه ئاشکرائی ، نووسی بووی : ئه گه رکوردهکان ده یانهوی ، به زمانی خویان قسه بکن ، ناتوانن ، چونکه ته نیازمانی کوردی ۴۰۰۰ یان ۵۰۰۰ ووشهی هه یه ، وه هه روها ، ئه گه رده یانهوی ، ده وله تیکی به هه ست بی نن و ، وه به شوینی چاپه مه نیکانیان دابروون وه یان ده یانه وی له ناوچهی خویان داله سه داسه د % ۱۰۰ ، قودرمت که لک وه رگرن ، وه له زه ویوزاری تورکیه دا ، سه ربه خوبن ئیتروهک خه ون وخیالیکه که یونانیکنیش له بیزانس وه ئه رمه نیکان بوئه رمه نیستانی گه وره هه ولیان ده دا وه هه روها ده یانه وی به وئاواته له ئیران و پاکستان وهند بگن و ، بولای بارزانی بین . وه به شوینی ئه وه له سازمانی نه ته وه یه ک گرتوکان ، داواده کفن که به شیک له ولاتی ئه فریقاشیان بدیریتی (Sic) . ۱

ئه ونووسه ره هه روها نووسی بووی : " ئیوه ده تانهوی بو کوردکار بگن ، وله خزمهت کورد دابن ، له ئیمهتان دهوی زمانیکی جیاوازوهه بی به رنامه وروژنامهی کوردیتان دهوی ، ئیوه بوههست هینانی ده وله تی کورد تی دهکوژ شن ، وه به شوینی قاره مانی خوتان داکه بارزانیه برون ، وه ئه ویش به پیشوای خوتان دهناسن .

ئیمه ده زانین که ئیوه چه ک وهه سلهحهی تورکی بوده نیرن ئیوه کوبو وه وهی تاییه تیتان هه یه . وه هونراوهی کوردی به منداله کان فیبردهکن . "

ئینجا کوردهکان رانه وهستان ودژی ئه ونوشتاره زور به خیرائی ئه و به یان

یامه بیان وه ده رخست. "ئه گه ردینه خوواری ره له مه پیدانی شمردابن،
 ناشکراده بی که کام لاوه سه رده که وی" وه هه روهها له ۱۹ شاری کوردهکان داوه
 ک به نگول، بی تلیس ئه ل عه زیره، جه زیره دیاربه کر، ئه رزه روم، وان،
 ئورفا مووش، سیویرک، وه... خوینده وارهکان ی زانگودژی نووسهر ئوتوکهن،
 به چه شنیکی تووند و تیژه وه وه لامیان واداو. نووسیان.

"ئیه ده تانه وی کوردهکان بولای شه ریکی براگوژی بکیشن، وهلات بکه
 نه گولوی خوین، وه حه ممای خوین دروست کهن. زورباشه جابزانین لیره داکی
 سه رده کهوی ۶

ئینجا کوردهکان بانگه وازیان دا، وه کوبوونه وه کیان پیک هینا، وه هه
 روه هاله ته واوی دانشتووانی کوردی تورکیه بیان ویست، که کوبینه وه. له ۳
 ئوتی ۱۹۶۷ داله شاری سیلوان پترله ۱۰/۰۰۰ کهس" وه له دیاربه کر ۲۵۰۰۰
 مروف کوبوونه وه، وه خویان نیشان رائه وئا ههنگه روزیکی هه گرنگی کورد له
 میژووله راهه رینی کوردی تورکیه رابوو، چونکه بو هه وه لین که ره ت پاش ۴۰
 سال کوردهکانی تورکیه زور به غیرهت و شانازیوه ئاهه نگیان گیرابوو.

سه ره نجام حکومهتی تورک زوربهی تازه بوکوردان هینا: پاش ئه وخوپی
 نیشان دانه، فایق بوجاق نوینهری شاری ئورفا، وه دامه زرینهری پارته
 دیموکراتی کوردستانی تورکیه به چه شنیکی "زورنهینی" کوژراوه له لایهن
 پولیسی مه خفیه وه له نیوچوو. وه مامی ماموستا بوجاق که رووناک بیریکی
 کوردبوو، مه جبوربوو، بو ده وله تیکی ده ره وه په نابهری. ۷

له سه ره تای ۱۹۶۸ پولیس ده سته به گرتن کرد، پاشان را به ری کوردهکان
 ی پ - د - ک یه ک یه ک هه لاتن، که یه کیک له وانه سه عیدئالجی بوو.

۴- جیاوازی پ. د. ک. تورکیه له سالی ۱۹۶۹ دا

له سالی ۱۹۶۹ داپارتي پ - د - ک - به دووشاخه بهش بیووکه ره - قیبي به کتربوون ، یه کی کیان به سه روکایه تی سه عیدئالجی که ئاکاروشیوهی پ - د - ک " سوریه " ی ره چاوده کرد ، ده سته که ی دی له لایهن دوکتوریکی پزشک دروست کراکه نیوی دوکتورشوان بوو. ئه و دوسازمانه له سالی ۱۹۶۸ داپیکهاتن وه به نیوی " پارتي ئازادی کوردهکانی تورکیا " وه کومه لی ئازادی ناسزا . دوکتور شوان له سالی ۱۹۶۹ داله کیوه کانی کوردستان ی عه راق دابه ووتهی هیندی له سه رچاوه کوردهکان (۴۰۰ - ۵۰۰) پارتیزانی هه بوو ، به لام زورزووله نیوئه ودوسازمانه که ره قیب بوون ناکوکی وشه ربه دی هات . سه عیدئالجی گیراو ، به چاره رهشی له دارد را . هیندی له هه وال ده - ره کانی ی دوکتور شوان دهگیرنه وه که . . . دوکتورشوان له لایهن پيشمه - رگه کانی بارزانی گیراوه له دادگایه کی که حه بیت که ریم سی کریتیری پ - د - ک به ریوهی بردبوو ، محاکمه کراوئیدامیان کرد .

۵- کانگای فه رهنگی شورشگیرانی رۆژئاوا

له ئاخری سالی ۱۹۶۸ واتا هه وهلی سالی ۱۹۶۹ وه له کاتیک داکه ئاهه نگی نه ته وایهتی له ناوچهی رۆژئاای تورکیه دا ، ده گه زاو ، دریزهی هه بوو ، هیندی له خویندهوارهکانی فیرگه و زانستگه له ئه ندامی میلیشیای پ ، او ، ت بوون ، وه له مه سه لهی کوردهکان باش حالی نه بیوون ، وه رخنه بیان ده گرت ، جوی بوونه وه وه نیوی (کانگای فه رهنگی شورشگیرانی رۆژئاوا) بیان له سه رخو دانا (د ، د ، ک ، او) دی ورنسی دوگو ، کولتور ، ئوک لاری .

۶- کورده‌وهی که ماندوئی

له ۱۱ی مارس ی ۱۹۷۰ داکاتیک که له سه رمه سه لهی ئوتونومی کوردستان له عه راق داپیک‌هاتنیک به ریوه‌هات‌بوو، ئه ومه سه له یه له نیوده وله تی‌تورکیه دامه ترسیکی ته واوی هینابو‌پیشی، مه به ست به وه حکومه‌تی ده میریل له‌تورکیه دا، دژی کورده‌کان فه رمانی هیرشی دا.

یه کیک له وفه رمانه، ککرده وهی نیزامی له ۸ی ئاو‌ریلی ۱۹۷۰ رابوسه رناوچهی سیلوان بوو. کاتی شه وی شارله لایهن ۲۰۰۰ که ماندوو هه مارودرا، وه ۲۰۰ ژاندرم که وه ساییلی موتوری و ماشینی و ۶ هیلی‌کوپتر پیشتیوانیان لی ده کردن . . . له به ری به یانی دارژانه نیوشاری وه ده ستیان به مال پشکنین کرد پیاوانی ئه وشاره که ۳۱۴۴ که س بوون وه له ده رهوه ی شاری له یه کترکوبونه وه، وه به رهه لمهت درن وه شپرزهیان کردن، لی یان دان، ئه‌تکیان پی کردن، وه به تووندی که به سه ریان داده گورراندن پبیان ده گوتن " کورده سه گه کان، خه به رچینه کانی بارزانی. زوو‌پیمان بلین چه که کان و، له‌کوی شاردوته وه." ۸

ئاکاروکرده وهی نیزامی له سالی ۱۹۷۰ و ۱۹۷۱ له هیندی شاره چگوله کانی کورد وه ک به نگول، باتمان، تاتوان، وه له هیندی له گونده‌کان را دریزه‌هی‌هه بوو.

له مانگی، ئوکتوبری سالی ۱۹۷۰ هیندی له رووناک بیره‌کانی کوردکه له نیوئه وان دایه کیان دوکتورتارق ئی‌کینجی وه ئه وانی دی یانیب ئولدروم، مووساان تیر، مه حمهت ئه مین بوزارسه‌لان بوون له به‌ندیخانه کران وه پاش چه ندیک ئازاد کران، به لام هیندی له را به ره کانی، کانگای فه رهه‌نگی شورشگیره روزئاواپه کان "گیران".

۷- پ. او. ت. وهمهسهلهی کورد

پارتی کومونیستی عه راق، پارتی جوتیاری تورکیه ش له گه ل به سه رهات ده سووران، واته له سه رمه سه لهی کوردته جدیدی نه زهری ده کردو، ریویزیونیسم بوو.

له ئخری سالی ۱۹۶۹ دامه حممت عه لی ئه بیار، که تورک بوو وهسهروک پارت بوو، جی خوبی دابه مهحممت عه لی ئه سلان که کوردبوو، وه سابان ئه ریک ده بیری کل پارت که تورک بوو به جی نشینی دوکتور تارقی کینجی داندرآ. له کنگرهی ۴ی پارتی کیریکارانی تورکیه (۲۹ تا ۳۱) ئوکتوبری ۱۹۷۰ ریبازی تازهی پارت له بارهی ناسینی مهسه لهی کوردبه وجوره به ریوه ده بردراو، ده گوترا:

— قه ومی کورد له روژئاواداده ژین " قه ومیکه که هه ستی هه یه، ئاشکرایه به لام زورداره کان، پی ده چه قینن و، ده لین ئه وانه، کیویلکهن " وه له کوردستان ی تورکیه ئه و نه ته وه یه، به نیوی خه لکی " روژئاوا " نیوده بن، به پیی برواژنامه یه که نوشته ره کهی ره وجوره دریزه پی ده داو، ده لی. ئاشکرایه که هه رله هه وه له وه رژیمی فاشیست له بارهی ئه وگه له چه وساوه و، زولم لی کراوه، زورخراب دوواوه ئاکاری نیزامی وه هیرشی خویناوی زورجارله کوردستان دابه ریوه چوووه و، خه لکیان زورقه تلی عام کردوه " . ۱

به لام له سه رهه وهش را پ — او — ت پی له سه رمافی ئوتونومی کوردهکان دانانی، به کورتی کرده وه و، راوته دبیری ئه وپارته، ته واو، وه ک ئاکاری حیزیی کومونیستی عه راق ده چووکه ۸ سال له وهی پیش له بارهی کوردستان دا، دهی گوت. سه رهه نجام له ووه خته داله رووانگهی پ — او — ت مه سه لهی " کوردستان " وه مه سه لهی " مافی نه ته وایه تی " قه ومی کوردله به رچاونه بوو، به لکوله سه رخه بات " بوگه یشتن وه داواکردنی دیموکراسی " چاوه دبیری ده

کرد، ئە ویش خە باتیک بو" وەس هینانی مافی سوسیالیست که بوبزوتنه وه و، خە باتی سوسیالیستی بی که ئە وریبازەش پیویستە لە ژیرریک و پیک کردنی کربیکاران و، یه ک گرتتی، ئە وان بی وه ده یان گوت که بناغه و، ژیرخانی کاری ئیمه لهسەرئە و مە سه له یه یهوه ئە وەش ریگای رزگاری گه له وه پیویستە شورش به و چه شنه به ریوه بچی.^{۱۰} پارتی ئیمه پیشاپیش ئالاھه ل گری ئە وشورشه یهوه له پیش ئە وان داله حه ره که ت دایه. به راستی ده بی بگوتی که ئە وراپه رینه له کوردستانی تورکیه دا، له میژووی کوردهکانی تورکیه راکه م دیتراوه:

بووه وه لین باربووه که پارتيکی یاسائی وقانونی، هه ستی کوردده ناسی، وه به تايهت بویه یوهندی له نیوان بالی چه پی کورد، وه بالی چه پی تورک قول هه ل ده مالی.

۱- فشاری تازه پاش زۆربهی هیزی ۱۹۷۱

پاش هیرش وهه لمهتی نیزامی تورکهکان، له ۱۲ ی مارس ۱۹۷۱ ئورگانه کانی، چه پ وهک: پ - او - ت وه سازمانی گه نجه کانی شورشگیری تورک وه کانگای فه رهه نگی شورشگیره کانی روژئاوا (پ - د - ک - او) به کترین گرتوهه.

هیندی له ئورگانه کانی، بزوتنه وهی نهینی "هیزی نیزامی ئازاریخوازی، تورک"، "کومهلی خوبهخت کردن وبه سه رهات به دست خوگرتن" بزوتنههی مائوئیستی "شهفق" خە باتی خویان دریزه پیدا، جاریک کونسولی ئیسراییلان، وه جاریکی دی تیکنسینهکانی ئە مریکائیان فراند.) به لام هیزی نیزامی زوربه وئاکاری خوی پترده کردو، دووپاتهی ده کردهوه.

ئینجا کوردهکان به وه تاوان بارده کران، گه ده یانهوی "خاک وسه رزه مینی وولات بکه نه دووبه ش" وه ئەوکاره به یارمه تی بارزانی دهکەن وه زیری تازهی ناوخوی توزک ورا به رهکان، دژی کوردومیلیشیای کورد دهست به کاربوون وه سه دان مروقی کوردیان گرت که ئە ندامانی ئە ندامی پارتی شورشگیره کانی روژئاواو

پارتی دیموکراتی کوردستان، یان پارتی کریکاران کوردهکان بوون . له کاتی حکومتی، ئی جی ویت، داکه سه روک وه زیربوو، (ئوکتوبری ۱۹۷۳ – سی پتامبری ۱۹۷۴) هیندی ئازادی درا: ته واوی را به ره کانی کورد، له ۸ ی ژانویهی ۱۹۷۴ را به خشران، وه هیندی له میلیشیا کوردهکان له سازمانی "بوهوز" توفان سازمانی خوینده واره کانی ئوروپا، وه "هه ورا" (سازمان وکومه لی کریکاره کوردهکانی ئوروپا، به تاییه تی له ئالمان که ۱۰۰/۰۰۰ کوردی تورکیه ده ژیان به وبه چشنه گه رانه وه، بوولاتی تورکیه .

کات زور رووناک نه بوو، را به ره کوردهکان ی تورکیه له خویان ده پرسى که ئه گه روابی وه پیویست بی بتوانین پارتیه کان مان، هه ره ههست بی زورباشه ئه گینه پیویسته به تیگرانی، سازمانیکی گه وره ی کوردی چه پ له نهینی دابه هه ست بی نین و، کارهکان به ریوه به رین .

فه سلی ۲

پارتی دیموکراتی ئیران له ۱۹۵۸ تا ۱۹۷۶

پاش شورشی مانگی ژوئیهی ۱۹۵۸ (سازمانی همپینی ئیران) ده سستی به سه رکوت کردنی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران کرد وه... ههر وهها به خاتری له به رچاوگرتتی کاری رامیاری بارزانی، ئه وپارتیه بۆما وه یه ک له نهپینی داده بزوتهوه... هه رکه بارزانی له مانگی ئوکتبری ۱۹۵۸ له وولاتی سوێیه ته وه ده گه ریته وه، هیندی که له ئه ندامانی را به ری کوردی ئیرانی بۆچاوپیکهوتن ده چنه به عذابه له هه وه له وه تیژابینی چاک، چاوه دیری ده کرا. ته نانهت بارزانی به یه کئی له وان ده لئی که سیکرتیریکی گشتی واحد بوکوردده کانی عهراق وئیران له به رچاوبگیری...

به لام، هه رله وکات دا، ساواک له ئیران داهیندی له را به ره کانی حیزب وه ک عه زیر یوسفی وه غنی بلوریان له بهندیخانه ده کات. ئه و دووئه ندامه که له ئه ندامانی کمیتهی ناوهندی بوون تا سالی ۱۹۷۶ له زیندان دامانهوه. به دووای ئه وه داپاش سالییک واته سالی ۱۹۵۹ ساواک به گرتنی ۲۵۰ که س له ئه ندامانی حیزب، زۆربه یه کی خرابی له حیزب ده دا، وادیار بووئه وئه ندامانه پیه وه بیون.

له ئاخری سالی ۱۹۵۹ پارتی دیموکراتی کوردستانی ئیران به ته واوی له را به رایهتی ده کهوئی: واته را به ره کانی یاله به ندیخانه دابوون وه یان له

به غداله چه رمه سه ری دابوون: پاش ئه وهی که عه بدوول که ریم قاسم هات و چۆبی له گه ل کومونیسته کان ده برپئی، را به ره کانی حیزبی دیموکراتی کوردستان ی ئیران له به غداوه ده رده ندرین ئه وانیش به ناچار یان بۆسوریه ولبنان ده چن وه یان بۆئوروپا په ناده بن.

۱- کیشانی حیزبی دیموکرات کوردستانی ئیران بۆلای راست دووه مین کنگره: ۱۹۶۴

به راستی حیزب چاکترین ئه ندامانی را به راهیتی خۆی، به تایبته پاش ئه وهی که له سالی ۱۹۵۶ نه خسه په کی پێشکه وتووی له به رچاووده گری له ده ست دابوو.

ئه وحیزبه به چه شنی پارتی دیموکراتی کوردستان ی عه راق له نیوبالی چه بی حیزب که خۆبی بۆلای کومنیسم ده کیشاوه بالی راستی نه ته وه په رسته کانی زۆرخۆمالیش که له په له قازه دابوو، سه رته نجام له سالی ۱۹۵۹ له ژیرچاوه دیری بارزانی بۆلای راست کیشرا. حیزبی دیموکراتی کوردستان، پاش که ریگ که بۆلای چه پ کیشرا، له سالی ۱۹۶۰ داله ژیرچاوه دیری عدبوولای ئسحاقی واته ئه حمه دتوفیق بولای راستها - ته وه. عه بدول لای ئسحاقی په کئی له دانینه رانی کمیتهی ناوه ندی مهاباد بوو، که گه نجیک بووکه زۆرله بارزانی نیژ یکبوو وه له سالی ۱۹۶۲ دا لی پرسینه ری به رگری حیزب ی دیموکراتی کوردستان ئیران له گه ل بارزانی بووکه له لای سنوره وه خه ریکی خه بات بوو. عه بدوول لای ئسحاقی پاش ئه وهی که بوو به سئ کرتبیری گشتی پارتی دیموکراتی کوردستانی ئیران، له سالی ۱۹۶۴ دابۆد-وووه مین کونگره ی حیزب که له سوونی له ناوچهی کوردستانی عه راق له ته نشت شاری قه لادزی پیک دههات، داوهت کرا.

به لام ئه ودانشتنه په له هه لۆپشیککی چاک دانه بوو، وه له هیندی له ئه ندامه کان بهرگیری کراکه له کونگره که دابه شدارنه بن له سه رته وهش را پابه ره کانیک وهک سوله یمان وه عه بدوول لای موعینی له و دانشتیه په دابه شداربوون

(ئە و دووئە ندامه له سالی ۱۹۶۷ دابوونه ئە ندامی کمیتهی شورش) له وکونگره یه دا، عه بدوول لای ئسحاقی، قازی موحه حمه دوه ئە ندامانی پیشکه وتووی حیزب کمیتهی ناوه ندی سالی ۱۹۵۴ ی به خیانه ت وه " لادان له بنه رمت) را، تاوان بارده کات .

۲- هه لستانی ۶۸-۱۹۶۷

به لام گێژه لۆکهی راسته قینه پاش سالی ۱۹۶۴ وه دی هات واته له کاتیک داکه بارزانی به پیچه وانهی یارمهتی کورده کانی ئیران، له گه ل ده و له تی ئیران هات و چۆی به هه ست دینێ ده و له تی ئیرانیش به وه به لینی ده داکه یارمهتی به بارزانی کان بکات وه ئە ویش له هیمنی کوردستانی ئیران داهاو کاری بکات . بو بارزانی ئە وکاره زۆر سووک و هاسان بوو، به تایبته دهی توانی ئە وکاره ی به ده سته عه بدوول لای ئسحاقی به ریوه به ری که به راستی کار و کرده وهی حیزب به وی هه ل ده سوورا به لام له سالی ۱۹۶۶ دا، بارزانی له به ره وهی که عه بدوول لای ئسحاقی له لایهن به عسیکانه وه ده گیرئ، وزۆر زوو ئازاد ده بی، بروای پیناکا وه ئە وی بو ناوچه یه کی دوور له بادینان دورده خاته وه .

پاش ماوه یه ک هیندی له ئە ندامانی خه بات که ری کوردی ئیران که دژی سیاسه تی " هاوکاری" عه بدوول لای ئسحاقی بوون، له سالی ۱۹۶۷ را " کمیتهی شورش" به هه ست دین . له ئە ندامانی ئە و کمیته یه به عه بدوول لای موعینی و سوله یمانی موعینی (کورانی وه زیری پیشوی ناوخویی کوماری مهاباد) موحه ممه ئە مین ره وه ند، وه عه بدور ره حمانی قاسملو که (له وکات داله ئوروپا بوو) بوون .

له مانگی مهی ۱۹۶۷ بارزانی که زانی که تا قمیگ سیاسهتی سه ره خو یان له پیش چاوو گرتووه، به " سامی" ده لی که ئە وپرواره یان بی رابگه یینی: " یان له به غدایی ننه و) وه یان ده ست له ئیش و کاری خو یان بکیشنه وه، وه یان

بگه زینه وه ناوچهی کوردستانی عیران وه له گهل ئیمه ده بی هات و چوبیرن .
به شوینی راکه یادنی ته وبروا رنامهیه (اولتیماتوم) ته ندامانی کمیتهی
شورش رای دینیته سه رهووهی که بگه رینه وه عیرانی .

شوژشگیه کان وهه واداره کانی حیزب که به لانی که م وزوره وه ۱۰۰ که س
ده بوون له دووتاقم داگه رانه وه عیران ، واته هه ولین تاقم له مارس ی ۱۹۶۷
داگه رایه وه ، وه تاقمی دی له مانگی ژووییهی ۱۹۶۷ دا .

له ماوهی چه ندامانگان دابه شوینی کوژران وگرتنی ته وه ندامانه که له
ناوچهی مهاباد ، بانه ، سه رده شت بزوتنه وه یان بوو ، سه رکوت کران .

له ۱۱ ته ندامی (کمیتهی شورش) ۵ که سیان کوژران ، وه دووکه سیان گیران .
شه ریفزاده له ۲ مه ی سالی ۱۹۶۸ ، عه بدوول لای موعینی (مانگی ژوئن
۱۹۶۸) مه لاته حمه دی شه لماشی (ئاواره) ۱۰ ی مانگی مه ۱۹۶۸ له کوژراوه کان
بوون .

به راستی ته و بزوتنه وهی چه که دارانه زورپیکوپیگ نه بوو وه ندامانه ته
نیا ۴ کلاشینکوف ، دووره شاش وه ۸۵ تفه نگی کونیا پی بوو . له سه ره وهش
را یارمه تی نه ده دران . زوری پی نه چوو ، سازوبه رگیان لی برا . جگه له وه ،
هه له یه کی گه وره یان که کرد ، ته وه بووکه له ناوچه یه کی که م دابزوتنه وه یان
بوو ، که هیزی عیران ناوچه کهی له ژیرچا وگرت و دژی وان ده ست به کار بوو .
له ئاکام دامه لامسته فای بارزانی له سه ره وهش راکه پیگای ته وسه دکه سهی
له گه ل کوردستانی عه راق به ست بوو ، تاته ورا ده یه چوپیشی (بوئه وهی که
عیران پیتی خووش بی) له به هاری ۱۹۶۸ داسوله یمانی موعینی که له سه فه ری
ئوروپایه را ده گه راهه ، گرت و ، عیعدامی کرد و ، ترمه کهی داوه به عیران عیرانیش
ترمه کهی له شاری مهاباد له به رچاوی خد لک دانا . به راستی " نرخو بایخی "
یارمه تیکانی عیران زور روون ببووه .

۳- دووهه مین کنفرانسی حیزب دیموکرات کوردستان ۱۹۶۹

له سال ی ۱۹۶۹ ، دو وهه مین کون فرانسری حیزب دموکراتی کوردستان که له لایهن هیمن وه هیندی له شه ندامانی حیزبی دیموکراتی کوردستان، که له کوردستانی عه راق مابوونه وه پیکهات. عه بدوول لای شحاقی که بارزانی وازی لی هینا بوو، له حیزب وه ده ریان نا. لابرندی عه بدوول لای شحاقی وای ده که یاند که حیزب ی دیموکراتی کوردستان بۆلای چه پ ده ژوو.

۴- له سی هه مین کنفرانسی (ژوئن ۱۹۷۱ تا سی هه مین کنگره سپتامبری ۱۹۷۳

پاش دان به سه رداهیانی بروارنامه ی ۱۱ مانگی مارس ی ۱۹۷۰ شاری به غدا دوباره بوو، به کانگای ناوه نندی کوردی جیهانی ئیدی بۆگه رانهوی را به ره پیشکه وتوکانی حیزب دیموکراتی کوردستانی ئیران که له پاش سالی ۱۹۶۰ بۆسوریه، لبنان وه یان ئوروپا په نایان بردو بوو، به ره لستیک به مابوو. . . وه له ئاخری مانگی مارس ۱۹۷۰ دا " کمیته ی ناوه نندی مووه قهت " ی نویی حیزب ئاماده کردنی بروار نامه ی، تازه ی حیزبی به شه ستۆگرت وه کمیته ی به رپوه بردنی ههل بژاردنی حیزب به هه ست دینی، وه عه بدور ره حمان ی قاسلو که له سالی ۱۹۶۴ لابر درابوو، سیگریتری گشتی حیزب .

ئینجا پاش نه بوونی بزوتنه وهی که له به یینی سال ی ۱۹۶۰ تا ۱۹۷۰ به دیها بتوو، حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران له سه ررا که راوه سه رپوشوینی پیشکه و تووی خوینی . . . خوراکیشانی حیزب بۆلای بالی چه پ له کونگره ی سی هه می حیزب دا (۲۲ تا ۲۶ مانگی سی پتامبری ۱۹۷۳) وه دان به سه رداهیانی خه باتی چه کدارانه که ی، وهها وکاری له گهل سازمانه کانی شوڤر شکیڤی ئیران، که دژی رژیم ی

شا، راگه یاندرابوو قامگی له سه رداندرایا. ئینجا به رنامه ی سێ هه مین کونگره بریتی له و دروشمانه بوو:

" خه بات بۆگۆرانیکی قوولێ خه لک، واته دیموکراسی بۆ ئێران وه مافی نه ته وایه ت: بونه تهوی ی کورد .

۵- حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران، وه دووبه ره کی عراق و ئێران

پارتی دیموکراتی کوردستانی ئێران به که لک وه رگرتن له پیگه یه کی باش وه ک عه راق، سازمانی خوویی به یارمه تی ده و له تی به غدا، په ره پێ دا ده و له تی عراق پترراوته دبیری شه وه بووکه رژیمی " ئرتجاعی وته نگ نه زهوی " شای ئێرانی که هه وه لێن سه ربارزانی خوویی له هه وه لێ سال ۱۹۷۳ بۆ شه- رپوزوفاز ناردبوو، تیک دا، جابه ومه به سته حیربی دیموکراتی کوردستانی ئێران به بۆنه ی پیگه یه کی که له نیوزه ی ئێران دا - ، بوو، ده ستهگه وتیکی باشی بۆ خه بات دژی رژیمی شاهه ده ست هێنا بوو

له ماوه ی چه ندمانگ داله نیوان برپینی هات و چوینی ناته واو (هاوینی ۱۹۷۲) وه هه روه ها برپینی ته واو (مایس ۱۹۷۴) مه لسته فای بارزانی له که ل به غداله چاوه پروانی را به ره کورده گانی ئێران، هه یج مه به ستیک بۆیه کیتی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران و ده و له تی به غدا، دژی شای ئێران له گوردی دانه مابوده و گوتری ئایا بۆ هه وه لێن که رهت نه بوو که له میژوودا ده دیتراکه ده و له تی پیشکه وتووی ی ئیمپر یالیستی عه راق رازی ببوو؟ یارمه تی به غدا به حیزب دیموکراتی کوردستانی ئێران هه رگزه که ل یارمه تیکی که شای ئێران به بارزانی ده کرد، به رانه رنه بوو.

به لām له به هاری ۱۹۷۳ دا حیزبی دیموکراتی کوردستان، ی ئێران خاوهنی ده فه ته ریکی که وره له به غدایه ده پێ، وه هیندی یارمه تی چهک و نه سلحه و پوول له ده و له تی عه راق وه رده گری له و بابه ته وه هه م حیزب پێ ده نگه ی

کردبوو وه هه م عراق به و چه شنه یه کیتی له نیوان حیزبی دیموکراتی کوردستانی
ئیران و به عسیکان دژی شای ئیران وه بارزانی به هه ست دی پاش ته ویه کیتی ،
به راستی به لایه گی که وره تووشی کوردان ده بی .

دووراپه رینی کوردی ئیران و عه راق سه ره نجام واوه دی دی ، که له راسته
قینه داپالیان وه دوزمانی خویمان داوه . ته وه حیزبی دیموکراتی کوردستانی
عه راق وئیران له جیاتی وهی که به یه که وه دژی دوزمن خهبات که ن ، له گهل
یه کتر به شه ردین .

۶- حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران پاشمارسی ۱۹۷۴

به لام ، سه ره تای دوزمانیه تی له نیوان بارزانی و ، به عسیکان که له ۱۱ ی
مارسی ۱۹۷۴ دا ، دووباره ده ستی پیکراوه ، به عسیکان پتیا ن ده چه قاند
که حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران پئویسته که ئورگان وکانگای بارزانیکان له
بنه ره ت را مه حکوم کات به لام حیزب ته وهی نه سه لماند ئینجابه عسیکان
بیانیان وه ده ست که وت ، وه یارمه تی و ، کارسووکیکی که بوئه وانی به ههست
هینابووهری ، سه ره نجام هیندی له را به ره کانی حیزبی دیموکراتی کوردستانی
ئیران که له خاکی عه راق دابووون چاره یان نه ماوه بوولاتی دیکه په نایان برد .
له سه رزه وی ئیران ، سیاسه تی شهر ، ته سه ریکی قوولی له کوردستانی ئیرانی
دابه هه ست هینا . جوتیاران کرده وهی باشیان له به رانبه ر کورده کانی عهراق
دا ، سه لماند له زمانی یه کی له جوتیارانی سنوری کوردستانی ئیران له ۵ ی
فوریهی ۱۹۷۵ داگوترا بوو ، که " به رله وه ئیله به تاییهت خه لکی مهباد ده مو
وجوره به رهه لستیکمان بو شای دینا پئیشی به لام له وکاته یه وه که شابه کورده کانی
بارزانی یارمه تی ده کات وازگوپا وه . " ۱

ئهوجوتیاره گوتویه تی که : " ته نانت خانه وادهی قازی محه ممه دگوتویه تی :
به وحه ره که تهی که ئیله ده ی بی نین که شاله بارهی په نابه ره کانی کوردی عه

راق دهی کات ، به خاتری ئەوایر مه تبه له گوناهه کانی پيشووی ده بوورین .
 به لام وادیار بوو ، را به ره کانی کوردی ئیران ئە وه ده هات تووشی که
 ندوکۆسپ و به لابن .

۷- پاش قهرا دادی ۶ مارس ۱۹۷۵

به یمانی ۶ مارس ، وای ده که یاند که له وهی پاش را به ره کانی حیزبی
 دیموکراتی کوردستانی عه راق ناتو وانن به هیچ چه شنی کاروکرده وه یه ک له زهوی
 عه راق دابکن .

به لام ئە وقه رار داده له سه رههوش راقازانجیکی تیداده گونجائه که رپیتی
 بلین قازانچ) : دووده ولّی تی به غدا وئیران دژی کوردهکان پیک هاتن ، وه به-
 وهه مووکاروباره تالی وناخۆشانهی که بوړاپه رینی کوردی عراق به هه ست هاتبووئاش
 به ته لای داو ، ته واوی پی هیئا .

را به ره کانی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران له هه وه له کانی مانگی مهی
 ۱۹۷۶ داله کۆبوونه وه یه ک دا ، به وئاکامه که ییشیتن که له گشت داپیویسته وازی
 ستراتیژی نوێ ئاماده بکن .

ههلوپهستی عراق له سالی ۱۹۷۶

پاش سالیک له تیوه رسوورانی په یمانی ئە ل جه زیره ، وازی عراق له مه-
 جموع دابه وجوره بووه . حکومهتی هه ولّی له سه ره وه داوه که خود موختاریکی که
 له سه رهبرواری کونگره ۹ له سالگی ۱۹۷۶ دابه نیوی حیزبی نوێ دیموکراتی
 کوردستان ، گیرابوو ، وه کانگای ناوهندی ، هه ولیژی به ومه به سته له به رچاوو
 گرتبوو ، پیک هیئا . لهوکونگره یه داسالحو ئە ل حه یدهری ئەندامی ده فتری سیاسی
 حیزبته واوبوونی شوړشه کهی راگه یاند ، وه گوتی شوړشی نه ته وه ئی بوئازادی
 نه تهوه که ی خه بات ده کات ، وه پال وه یه کیتی عه ره ب ده دات " ئینجائه و

بریاره له سه رهه لوپستی فروفیل و به فریودانی کونگره که بووکه شه وووئه یان له زاری کوشی بوو .

وه هه روه هاگوتبوی که شه که رپا به ره کانی عه راق له پروانگهی زانست و ، وورپا ئیوه برون وه له سه رئاکار وکرده وهی را بردووخت بکشین وه کورده په نابه ره کان که بیانه وی بکه پینه وه سه رمالل و حالل و کاروباری خویان ، ده گونجی بلین که له وهی چاکتره که شه ونه ته وه یه پشتی تی بکری و عاش به تال بی می نیته - وه . ئینجائه ونه ته وه یه نابی له سمرپووشو پینیکی که له له لایهن " که وره کانی " بارزانی ره چاوو کرابوو ، تاوان باربکری : له ئاکام دا کورده کان له کاتیک داکه هیوادارن که به مافی نه ته وایه تی ناوخوا ، بگهن ، له ژیریاسای عراق داله گهل ده ولتها و کاری بگهن وه له به پوه بردنی سیاست دا ، ده ستی هاو کاری دریز کهن .

به رگری و پیش لی گرتن

به لام کت و پرا به ره کانی به عسی به غدا ، راوته دبیردینه سه ره وهی که پال شه ستوی تازه بدن . شه وئاکاره به شوینی شهوه دابوکه مه جبورده من که وه لایمی دزور و دریزی پرسپاره کان له سه رمه سه لهی " کوردستانی ئازاد ، بدنه نه وه - واته به چه شنی شه وپرسیارنه ی که شه ندامانی حیزبی کومونیستی چکوسلواکی پاش " به هاری پراگ " دایانه وه ته واوی شه ندامانی پیشووی را به رایه - تی بزوتنه وهی بارزانی ، بوجنوبی عراق واته بوکووت ، عماره ناسریه دوورخرانه وه له وشارانه بوونه خاوه ن کاری شاهه داری یان (کار به ده ستی جهنگل ، که حه مزه عه بدوول لایه کی له وانه بوو ، وه له که ل بارزانی نه کهوت .

زانگوئی سوله یمانی له کرده وه ذاله کارکه وتبوو ، ده گوتری که ته واوی ماوستانکان بوونه قوربانی بزوتنه وه که ، عیدی باس له ئاکادیمی (فه رهه نگستانی علوم) نه ده کرا .

له لایه کی دیکه وه به عسیکان به خیرائی ده یانه ویست که له ناوچهی که-
 رکوک، سه نجارشیاخان، زاخۆ، کوردهکان بو وولاتی خووا رووی عراق کوچ ده ن
 وه دپیه کان وئاوه دانیکان له کورد پاک که نه وه، وهعه ره به کان نشته جیبی شه
 وان که ن له ئاکام دائه وهه مووپال شه ستویه، کوردهکانی والی کرد که رووله کیوهکان
 که ن... نیوی بارزانی هیستاله سهر زاران به ناخۆشی نه دهربرد را، وه له سه-
 برادههات شه ری گرپل لائی وپارتیزانی ده ست بی بگریته وه.

به لام له رووانگهی سیاسیوه هه لکه وت له ئاماده بوونی ئازاوه دابووواته له
 به رچاوی تا قمی رووناک بیرهکان، را به ره کانی پیشو، بیروباوه ریان له ده ست
 دابوووه جه لال تاله بانی په نای بوشاری دیمه شق بردبوو وه له هه ولی شه وه
 دابووکه تا قمی میلیشیای کورد پیک بینی وه له سه ررا ئاکارو بزوتنه وهی نوئی به ده
 سته وه بگری.

له کوپوونه وهی ۳۱ ی مانگی ئوت تا ۱۲ ی سپتامبری ۱۹۷۷ که له ناوچهی
 برادۆست پیکها وه جه لال تاله بانی را به ربوو، سئ بزوتنه وه به ناوائی "راپه
 رینی کوردستان" کمیتهی مارکسیست - لنیستی کوردستان، وه خه تنی گشتی،
 رپوته دبیری هینامه ره وهی که له ژیرئالای "یه کیتی میهن په رستانی کوردستان
 " کمیته یه کیتی ناوه ندی پیک بینی، وه دفته ریکی رامیاری دانین، وه را به رتاله
 بانی بیته، وه ههر وهها به سکرتری گشتی ناسرا، وه به وچه شنه ته سمیم گیراکه
 به رنامه یه کی نوئی پیک بیته.

جگه له وه پاش شه وهی که ده وره یه کی عاش به تالی پیشهات را به
 ره کانی پیشووی حیزبی دیموکراتی کوردستان به تایبته "سامی هیستا
 هیوایان به وه بووکه پاش ماوهی راپه رینه که به چه شنیکی نوئی رینک و پینک
 کهن، له به هاری سالی ۱۹۷۶دا "سامی" هه والی داله دانشتوانی کوردی په نابه-
 ری ئورویا حیزبی دیموکراتی کوردستان وه خوخته وه، وه به نیوی "خه تنی مووه
 ققته" ساغی کاته وه: له لایه کی دیکه وه دوکتورمه حمود عوسمان ده یه ویست
 که هیزی سی یه م له شه ندامانی حیزب پیک بینی وه به نیوی کمیتهی ته دارهکات

خە ریکی ئیش و کاربیت .

ئینجائە وانە کە رەقیبێ بارزانی بوون ، نە خشە یە کێ تازه یان بوڤلا و کردنی
حیزب لە بە رچا و بوو ، واتە بالی راستی حیزب ، وە بالی چە بی حیزب پیکهات . . .

ئاكام وسەرئەبخام

نووسە رلە ئاخرى پە رتۆكە كە د ادەللى .

هېستاكە زۆر زووه كە لە پارهى كار و كرده وهى ژئيرال بارزانى دابدوین وله
سە رى پروین . بە لام لە رووانگهى جوربە جورە ئە و مرۆفەناسراوه ، هېندىك
بزوتنە وه كەى لە باری مە نغى وه دە پروانن ، هېندىك لە باری چاك و موسبەتەوه .
ئەوهى كە شى بۆتە وه ژئيرال بارزانى چهل سالى رپە بە ق شە رى كردوه وه دە -
ستى لە خە بات هە ل نە گرتووه . (خە بات و بزوتنەوى كورەكانى قارە مانى
بارزانى و هايزىبە كانى دژى رژىمى عراق هە روهها دريژەى هە پەوه تاسە رتە نجام
ناپسېتە وه - (وه رگيرم - ر)

ئەوه لېرە داهونە رىكى خە لكى و لاتى توركيە بە ناوى قادرى جان ئەو
هونراوانەى ژېرە وه كە چاوويى دە كە وى لە وبابەتە وه گوتويه :

بارزانى ، بارزانى قەدرۆتە ركى خووى دە زانى ؟

كى بۆوكە لە هاويىنى سوورو ، سە رماوسۆلى زستان دا ، خە باتى دە كرد ؟ بە
لى بارزانى بوو ، بارزانى . .

لە پە رامبە رده وله تانى دووژ من وه لە بە رامبە ردووژمى گە ل دابۆكئيان
بە رھە لست و ، لە مپە رو ، كە ندوكوسپ بە هە ست دىئائە لبت بۆبارزانى ،
بارزانى .

كاتىك لە گە ل رژىمى عراق دە ست و ، پە نجهى نە رم دە كرد جار جارتى هە
ل دە چۆۆه و ، سە رە و خووار دە بۆۆه .

جارتىك لە چياوكيوان و ، وه ختيك لە ئيران كى بۆوخە باتى دە گئيا ، بە لى
ئە وه بارزانى بوو ، بارزانى
بە لام ئترچى . . .

نیوی ئوو پهر توکانهی که نووسهر کهلکی لیوهرگرتون

ام ج. — ئارژشیوی وهزارهتی جهنگی ، پاریس ، فور دو ونسان
 ۲- ای — ئارژشیوی وهزارهتی خارجه پاریس ، گ دو اورسی
 — اوو ئیداره‌ی هندوستان ، له‌هندهن
 دوی . اوو ئیداره‌ی جهنگ له‌هندهن

نووسراوه‌کان

بهشی ههوهل

- ۱- پتی دو لا کزوا ، له‌سالی ۱۶۷۵ ، په‌یوهندی دوری ئه‌فهندی . پاریس ۱۸۱۰
 لاپه‌زی ۹۵
- ۲- باژیر ، نه ستوریکان و لاپه‌زی ۳۰۵
- ۳- دوکتور رایت ، کوژی هرالد بوستون ، ۱۸۴۶ ، لاپه‌ری ۳۸۱
- ۴- ههرله وجیگایه
- ۵- ههرله وجیگایه
- ۶- سی‌ئاستون هانری لیارد ، گفت وگو له‌نینه‌وا ۱۸۳۵ لاپه‌ری ۵۴
- ۷- نامیلکه‌ی ۱۱ ی ژوئیه‌ی ۱۸۴۵ ، له‌لایهن ئاوریلی که لده مه‌سیحی لاپه‌ری ۶۱
- ۸- له‌سالی ۱۸۶۸ له‌سهر بیروزی دوکتور شیرکو (الیاس جه لاله‌ت به درخان)
 له‌سالی ۱۸۷۰ به‌رامبه‌ر له‌سهر گزارشی ماژور نوئیل .
- ۹- له‌کوردله‌کان نه‌قل کراوه ، بازیل نیکتین ، ئاسیای فه‌رانسه ۱۹۲۵ لاپه‌ری ۱۴۹
- ۱۰- ههر له وجیگایه لاپه‌ری ۹۹
- ۱۱- ژرژ کورزون ، ئیزان ومسئله ایران ، له‌هندهن ۱۸۹۲ سالی ۱۸۹۲ . لاپه‌زی ۵۵۳

- ۱۲ - کتاب آبی شماره ۵ ۱۸۸۱ لاپه‌ری ۵۴
- ۱۳ - سامویل ژ، ویلسون، زنان غیرانی و لباسشان
- ۱۴ - ووی ژوادی، ژاپه‌زنی کورد، ناسراوله زانکوی سیراکوس، ئەمریکا، ۱۹۶۰ - لاپه‌ری ۲۹۲
- ۱۵ - بیس زاگه یاندنی فه‌رانسه - انگلیس له ۰۸ قهرنی ۱۹۱۸ x ۱
- ۱۵ - ووت و، ویز له‌گه‌ل نووسەر پاریس ژوئیه‌ی ۱۹۷۵
- ۱۶ - حه‌سمن ئەرفه‌ع . کردها لاپه‌ری ۳۱
- ۱۷ - هه‌رله وجیگایه لاپه‌ری ۳۱
- ۱۸ - بیوگرافی له‌سەر شه‌ریف پاشا ۱۹ ئاوریل ۱۹۲۰ ، ۱۰
- ۱۹ - ام . ژ راپورتی ۲۸ فیوریه ۱۹۲۰ شماره ۲۰ ۱۶۸
- ۲۰ - ای . اوو . ال لاپه‌ری ۱۰/۷۴۵ ، سهدهی ۱۱ x ۴ سالی ۱۹۱۸
- ۲۱ - نووسراوه‌ی جان گوت، نایب مودیری آسیا، آ . اف ۳-۱۱، ۲۶ x ۱۱، ۱۹۱۸
- ۲۲ - نامیلکه‌ی ۱۵ ئاوریل ۱۹۱۸، آ اف ۱۱ ۳-۳۱۱
- ۲۳ - یادداشتی خاتره‌ی (بیره‌وه‌ری) ۱۹ ئاوریل ۱۹۱۹
- ۲۴ - بیره‌وه‌ری ۲۹ ژوئیه‌ی ۱۹۱۹ به ژوبرت وان سی تارت، هه‌وه‌لین سی کرپتری بالوئیزی بریتانیای گه‌وره‌له پاریس، بوبالفور ای، اوو ال - پ لاپه‌ری ۱۰/۷۴۵
- ۲۵ - پیکون، به‌ش کردنی ژۆژه له لاتنی ناوه‌راست، پاریس، لاپه‌ری ۱۷۴
- ۲۶ - گفت و گو له گه‌ل نووسەر، پاریس، ژوئیه ۱۹۷۵
- ۲۷ - ئەمین عملی به درخان له‌گه‌ل سه‌روکه کانی نسیپین که له نیوه‌ی مانگی ئاوریل ۱۹۱۹ خوده ناسینی ماژور نویئل
- ۲۸ - دوو وه‌رگیزاوه له‌و با سه‌ی دا هه‌یه، یه کیان له‌زه‌مانی ئە میرال کالتورپ، کمپسه‌ری عالی بریتانیا له‌قوس تهن ته‌نیه کهوت ویزی کورد - تورک له ۱۰ ی ژوئیه‌ی ۱۹۱۹ ئەوی دی وه‌رگیزاوه‌ی کون له روو دا وه کانی دوکتور شیرکو (الیاس) له سالی ۱۹۳۰ هه‌ردو کیان بزوانه نووسراوه‌ی گاربیت ۱۹۲۰، اف اوو ۳۷۱ - ۵۰۶۷ و ای اوو ال پ اس ۱۰ ژوئیه ۱۹۱۹ دوکتور

شیرکو مهسهلهی کورد ۱۹۳۰

- ۲۹- ام ژ ۱۹۱۹ ۱۱ ۱۷ شماره ۱۶۷ اس ار مارین
- ۳۰- ام ژ ۱۹۱۹ ۱۱ ۱۱ ههرله وجیگایه
- ۳۱- گفت و گوی ئەمین عهلی به درخان له بوسفور
- ۳۲- آ. ای ۳۱۲- ۳۱۱
- ۳۳- قه رار گرتنی پ. د. ک له کمیسه ری عالی ژوبیک ، قوس تهن ته نیه ۱۸
اوکتوبری ۱۹۱۹ ام ژ ژماره ۱۶۶
- ۳۴- وهرگیژاوی ئەل اقدام ام ژ ژماره ۲۰ ۱۶۸
- ۳۵- ههر له وجیگایه
- ۳۶- ام ژ ژماره ۲۰
- ۳۷- راپورتی کمیسه ری عالی روبیک، قوس تهن ته نیه ۱۹۱۹ ۱۱x۹ ای اووال پ اس
- ۳۸- راپورتی ۱۶ ئاوریل ۱۹۲۰، اف اوو ۳۷۱ ۵۰۶۸
- ۳۹- آنکس ژماره ۵، راپورتی ۲۲ اوکتوبری ۱۹۱۹، ام ژ ژماره ۲۰ ۱۶۶
- ۴۰- ۱۶ ژوئن ۱۹۲۰ آ اف لا په ری ۱۶۹ ۳۱۱- ۳۱۲
- ۴۱- نامیلکهی ۵ ئاوریل ۱۹۲۲ آ اف ۳۱۱- ۳۱۳
- ۴۲- نامیلکه به سه رهنگ دووهم پاییک ۲۳ ژانویه ۱۹۱۸، تفلیس. اف. اوو -
۳۷۱- ۵۰۶۷
- ۴۳- یاداشتی گارپیت، فیوریه ۱۹۲۰ اف- او ۳۷۱ ۵۰۶۷
- ۴۴- ام ژ ژماره ۲۰ ۱۶۸
- ۴۵- دیتنی هاری هوارد، کمیونی کرون- کنگ لاپهزه کانی ۲۱۵ و ۱۷۳- ۱۷۲
- ۴۶- عهبدوژه حمانی قاسم لو، کوردستان و کورد، لهندهن ۱۹۶۵ لاپه ری ۴۹

بهشی دووههم

فہسلی ۱

- ۱ - دوکتور شیرکو (الیاس جلالهت بہدرخان) مہسہلہی کورد ۱۹۳۰
- ۲ - یادداشتی ژنرال بیلی کمیسری عالی لہ شرق دا ۱۹۲۱ ۱ ۲۹ لہ سہ ر
مہسہلہی راپہرینی کورد - ۲ ای ۳۱۳ - ۳۱۱
- ۳ - ہەرلہ وجیگیہ
- ۴ - نووسراوہی مہولان زادہ رفعت بہگ و مستہفاپاشا، کہ چوتہرہ واندز و مہا با د
کہ لہ وی سمکوی دیتوہ
- ۵ - لہ سہر ژوو داوہی، راپورتی سیپررسی کاکس ۲۸ ٹوکتوبری ۱۹۲۱ ای . اوو —
ال پ اس
- ۶ - کابل لہ ای اوو ۱۹۲۱ ۱ ۱۱
- ۷ - کمیسری عالی، بہغدا ۱۰۵۰۸۹ و ۳۷۱ اف اوو ۱۹۲۴ ۱۱ ۴

فہسلی ۲

- ۱ - حہسہن ٹہرفہع کردہا لاپہرزی ۵۸
- ۲ - ژۆزی مہ علوم بوون لہ لایہن کونسولی فہرانسہ وہ لہ تہوریز، لہ سہر بیروڑای
حہسہن ٹہرفہع، ہیرش لہنیوہی سپتامبر ۱۹۲۱ دہستی پی دہ کری
- ۳ - لہ سہر بیروڑای کونسولی فہرانسہ لہ تہوریز (خہلک) بوہیرشی کوردان لہ سہر
پی ژا گہ یاندنی ۱۳ ٹوکتوبری ۱۹۲۱، ۳۱۲ - ۳۱۱ ای
- ۴ - نامیلکہ مستہفاپاشا بہ کوزہ کہی ۷۷۸۱ ۳۷۱ اف اوو ۱۲۹۲۱ ۱۱ ۲
- ۵ - حہسہن ٹہرفہع، پاش ۵ پادشا لاپہری ۱۲۲
- ۶ - سی ژی اد موندز کردہا لاپہرزی ۳۰۷

- ۷ - حهسمن ئه رفهع پاش ۵ پادشا
- ۸ - ههر له وجیگایه لاپهژی ۱۲۵
- ۹ - نامیلکهی مسته فاپاشا
- ۱۰ - نامیلکهی سمکو بۆزه فه رئه د ده وله ۳۱ مهی ۱۹۲۲ که به سه ره نگی انگلیسی له ته ور یژ ته سلیم کراوه که به فارسی بووه، وه به سه ره هاتی خوئی زاگه یاندوه
- ۱۱ - پاش ماوه یه کی زۆر له گفت و گو دا له گه ل سمکووه تاها، مسته فاپاشا له کورژی خوئی ده نووسی که نامیلکه یه کی دوورودر یژه، که به چه شنای لی پرسین و، وه لام بووه، ئه وه گفت و گو یه زاسته قنیهی سمکو یه، بریتانیائو نامه یه سانسور کردوه، له پیش گه یشتنی ئه وه نامه یه به جیگای خوئی .
- ۱۲ - ای. اووال پ، اس ۳ ژوئییه ۱۲ مه ۱۹۱۹ ۷۸۲ - ۷۸۱ / ۱۵
- ۱۳ - حهسمن ئه رفهع گو توبه تی که وثوق ۱۳۲۰۰۰ لیره ی بو ئیمزای قه رار داده که ناردوه، لاپهژی ۱۰۹
- ۱۴ - نووسراوه ی نهینی، یارمه تی ده ری زامیاری ره سمی له زانیه گولد شمیت پ .
او سوله یمانی ۲۰ ژوئییه ۱۹۲۱ اف اوو ۶۳۴۷ ۳۷۱
- ۱۵ - نامه ی مسته فاپاشا
- ۱۶ - بالو یز گار پیت، سی کر پتری کمیسره ی عالی له به غدا له پ اوو
- ۱۷ - نامه ی مسته فاپاشا
- ۱۸ - شت فیژ بوون له سه ر مه سه له ی کورد ۲۰ ژوئییه ۱۹۲۲، آ اف ۳۱۳ - ۳۱۱ ای
- ۱۹ - نامیلکه ی مسته فاپاشا ههر له وجیگایه
- ۲۰ - اف اوو ۹۰۰۴ ۳۷۱
- ۲۱ - یادداشتی ۲۸ ژوئییه ۱۹۲۲ له سه ر زاپه زینی کورد آ او ۱۳ - ۳ - ۳۱۱ ای
- ۲۲ - راپورتی کونسولی بریتانیا له کرمانشا ۳ ژوئییه ۱۹۲۲، اف اوو ۷۸۰۸ ۳۷۱
- ۲۳ - حهسمن ئه رفهع پاش ۵ پادشا لاپه ره کانی ۱۲۶ - ۹۵ - ۹۴
- ۲۴ - اف اوو ۷۸۰۸ ۳۷۱ ۱۵ ژوئییه ۱۹۲۲
- ۲۵ - اف اوو ۷۸۰۸ ۳۷۱ ۳ ژوئییه ۱۹۲۲

۲۶ - بزوانه حکایه‌تی شه‌ری شه‌کر یازی له‌کتیبی حه‌سمن ئه‌رفه‌ع دا ، پاش ۵ —

پادشا ۱۳۶ - ۱۳۴

۲۷ - حه‌سمن ئه‌رفه‌ع هه‌رله وجیگایه لاپه‌زی ۱۴۱ ، پاش ئه‌وه‌ی که هه‌یرشی گه‌وره له

لایهن تورک و ئه‌یرانه وه له‌ته داره‌ک دایه وه ده‌ی شارنه وه ادموندز لاپه‌زی

۳۰۵

۲۸ - سی ژی . ادموندز کردها لاپه‌ری ۳۰۷

۲۹ - مه‌ته‌له‌بیک له باره‌ی سمکو که ناردرا له زماره ۸ ژوزی کوردستان رۆژنامه‌ی شیخ

مه حمود

۳۰ - ادموندز کردها

۳۱ - ژوبرت ساله کانی فارس له‌سالی ۱۹۲۸ اف اوو ۱۳۷۹۹ ۳۷۱

فه‌لسی ۳

۱ - ژیر ترودبیل نامیلکه‌ی صفحه ۴۹۲

۲ - هه‌رله وجیگایه ۳۹۵

۳ - نامیلکه‌ی ویسکونت سامویل ، بوجان بول لاپه‌ره‌کانی ۲۰۵ - ۲۰۴

۴ - برتوله وه زاره‌تی فرانسه آ وی ای به‌لوئید جرج ، دلیل بریتانیاداره‌ی پولیس

- سیری ۱ ، جلد ۲ ، ۱۹۱۹ لاپه‌ره‌کانی ۷۲۱ - ۷۲۰ له‌سه‌ر که دوری

۵ - نامیلکه‌ی کورزون به ویس کونت سامویل ، ۱۵ عوتی ۱۹۲۰

۶ - سی‌ر پرسی کاکس ، نامیلکه‌ی کانی ژ - بیل لاپه‌ری ۴۳۲

۷ - جزئیاتیکه روی مسئله که‌رکوک نوشته شده

۸ - گه‌وره‌کانی مه‌ز هه‌بی به‌غدا ، که له شیخ عه بدول قادری گیلانی وه دینه -

خواری که چه شنه حکومه تیکی مووه‌ه‌تیان را به‌ری ده کرد

۹ - له‌سه‌ر مه‌سه‌له‌ی ژفراندوم له ژوتیه ۱۹۲۱ بزوانه‌راپورتی سی‌ر پرسی

کاکس . اووال

- ۱۰ - نامه‌های زیر ترودبیل لاپه‌ری ۵۰۰
- ۱۱ - یادداشتی چرچیل به شوک بورگ، سی‌کریتری خوئی له‌کشوره‌کانی مستعمراتی دا ۱۹۲۱ ۱ ۲۴ به نیو به راگه‌یاندنی کلیمان، دانانی پولیس بریتانیا له ژۆژ - هه‌لا تی ناوه‌راست لاپه‌ری ۱۶۶
- ۱۲ - به ویلسون له و ته‌که‌ی دا به‌کوردستان له ای سوان له گوئی ۱۹۱۹
- ۱۳ - به گویره‌ی به سهر هاتیک له باشوری عراق دا، فه‌یسه‌ل خطاب به ئەندامانی مجلس له لایمن شیخ یک که ئەوی دهر کرد :
- "تو‌ها توبه‌ئیره" به‌سواری وه‌لاغیکی‌را وتۆ ده‌ته‌وی له‌سهر ئیمه حکومت بکه‌ی
- ۱۴ - سی‌پرسی کاکس بیره‌وه‌ری ۲۰ سپتامبر ۱۹۲۱، اف اوو ۶۳۴۷ ۳۷۱ له ده‌و‌لت دا، بو‌هه‌ل بژاردن حکومت ۲ سال پیوسته
- ۱۵ - ههر له وجیگایه
- ۱۶ - بیره‌وه‌ری کولونیل ۶۳۴۷ ۳۷۱ اف او ۱۱ ۱۳
- ۱۷ - سی‌زی ادموندز کورد ۱۲۳
- ۱۸ - داستانی سوآن، له‌سهر چۆل کردنی سوله‌یمانی ۱۹۲۳
- ۱۹ - یادداشتی سی‌پرسی کاکس نامیلکه‌کانی ژیروت بیل ۴۳۳
- ۲۰ - ناسینسی کی گشتی له‌سهر شیخ بارزان له‌باره‌ی حوزمهت و پیاوه‌تی دا که به امام موسی کازم ده‌گات، وه‌یه‌کی له‌چوار خانه‌واده‌کانه‌که ده‌گانه‌وه‌وی .
- ۲۱ - بزوانه له‌سهر متالای ادموندز، له‌فشاری سوله‌یمانی دا زی ک.آ.اس ایکس ۱۹۲۵
- ۲۲ - ادموندز کردها ۲۸۰
- ۲۳ - اف - او ۹۰۰۴ ۳۷۱
- ۲۴ - ادموندز کردها ۳۱۴ بزوانه سهر رژ‌توربون، کرده‌وه‌ی شه‌ر له باشوری کوردستان دا آرمی کارلی . ژانویه ۱۹۳۶ کتیب خانه‌ل ای او
- ۲۵ - ادموندز کردها ۳۱۴

- ۲۶ - بژوانه سهر نوسراوهی ادموندز له ژک آ اس دو ژمارهء دیکه له بانگی حهق دا که له چاپ دراوه ، له ژمارهی ۲ دا بِلَا ونه بوته وه ، به لام له ژماره ۳ داته تشکیلاتی کمیتهی به رگری نه ته وهئی ژاده گه یینی
- ۲۷ - یه کئی له ته سمیماتی وهرگیرا و له کنفرانس قاهره دا (مارس ۱۹۲۱) که - فرماندهری ته واوی هیزه کانی انگلیس خاترجه مدهکات له عراق داله باری فرماندهی هه وائی
- ۲۸ - یادداشتی اس - هاش دابس ، نامیلکه کانی گروت بیل لاپهری ۴۴۰
- ۲۹ - ادموندز کردها ۳۱۲
- ۳۰ - یادداشتی اس - هاش دابس ، نامیلکه کانی گروت بیل له لاپهره کانی ۴۴۱ - ۴۴
- ۳۱ - ادموندز ، کردها ۳۳۷
- ۳۲ - له و نامیلکه یه دا کرده وه نووسراوه
- ۳۳ - ادموندز کردها ۳۴۴
- ۳۴ - ههر له وجیگایه
- ۳۵ - ههر له وجیگایه
- ۳۶ - ئە و گفت و گو یه ژهد ده بیته وه ، سیر پرسی کاکس ده لئی ههرگر له ژیر و لاتی موسل دانه بوو ، وه ک ناوچهی حهکاری ، له وجیگایه ی که ۷۰۰۰ تا ۸۰۰۰ - خه لکی سوریه ی که دوباره جیگیر بوونه وه له ۱۹۲۳ تا ۱۹۱۹
- ۳۷ - ایرستاف یادداشتی گرتنی سوله یمانی ۱۶ سپتامبر ۱۹۲۴ اف او ۱۰۱۱۳ ۳۷۱
- ۳۸ - نامیلکه ی کلنل ره سمی له اف او ۱۸ ژانویه ۱۹۲۴ اف او ۱۰۱۱۳ ۳۷۱
- ۳۹ - به شیک له هیزه کانی عراق و لوای سوریه که ۲ ههنگی سواره نزام ده بوون .

فہسلی ۴

- ۱- راپورتی ماژور ہاران ۴ مارس ۱۹۲۵ اف ۱۹۸۶۷ ۳۷۱
- ۲- بہ رامہری شایہ دیک کہ دہ درئ لہیہکی لہگہ ورہکانی دیارہکر، کاربہدہستی بانکی عثمانی لہ نامیلکہیہ ک دا بہ فہرانسہ دہ نووسی، لہروژی ۲۲ژوئن ۱۹۲۵ - کہ ناسراوہ پاش زاہرین
- ۳- نامیلکہی کاربہ دہ ستیکی بانکی عثمانی ہمر لہ وجیگیہدا، اف او ۱۰۸۶۷ - ۳۷۱
- ۴- لہ کوہونہ وہی گشتی دا، ووتہ. لہ بولتن ناوہندی مقالای کورد دانوسراوہ . کامران بہدرخان ژمارہ ۱۹۴۸
- ۵- قہوم، بروکسل ۲۸ فیوریہ ۱۹۲۵
- ۶- نووسراوہی ژان مورگان اف اوو ۱۰۸۶۷ ۳۷۱ ۴ مارس ۱۹۲۵
- ۷- راپورتی فہرماندہی ہہوائی، عراق مارس ۱۹۲۷، اف اوو مارس ۱۹۲۷ اف او ۳۷۱ ۱۲۲۵۵
- ۸- بزوانہ سہر ویلسون ہویل، سوییت وکورد، متالایہک لہ سہر نہ تہوہی کہ مایہ تی رسالہ دانشگاہ ویرجینی ئەمریکا ۱۹۶۵
- ۹- ژوبرت بالویزی بریتانیا لہ ٹانکارا، لیندسی ۹ مارس ۱۹۲۵ اف او ۱۱۸۶۷ - ۳۷۱
- ۱۰- ووتہی عسمت پاشا، وہزیری سہروک لہ کوہونہوی ۷ ٹاوریل ۱۹۲۵ اف او ۱۰۸۶۷ ۳۷۱
- ۱۱- راپورتی ۱۴ مارس ۱۹۲۵ بالویزخانہ فہرانسہ، قوس تہن تہنیہ ۹ مارس ۱۹۲۵ آی ۳۱۳-۳۱۱ ای
- ۱۲- اف اوو ۱۰۸۶۷ ۳۷۱
- ۱۳- نووسراوہی لیندسی بالویزی بریتانیا، قوس تہن تہنیہ ۹ مارس ۱۹۲۵

- ۱۴ - روبرت ژنرال موژین ، آنکارا ۲۹ مارس ۱۹۲۵ آی ی ۳۱۳ - ۳۱۱
- ۱۵ - سرههنگ دووهم کاتروکس وابستهى نیزامى له قوس تهن تهنیه
- ۱۶ - شیخ عبدالول لا ، شیخ عهلی ، مه‌مود ئاغا ، تیمور ئاغا ، خارگه بازارلی - ره‌شید ئاغا وه قاسم ئسماعیل ، ماژوری پیشوی هیژی تورک
- ۱۷ - حه‌سهن ئه‌رفه‌ع ، کردها ژماره ۳۷
- ۱۸ - نامیلکه‌ی کاربه‌ده‌ستیکی بانکی عسمانی
- ۱۹ - ههر له وجیگایه
- ۲۰ - ههر له وجیگایه
- ۲۱ - واکیت ، ۲۸ ژوئن ۱۹۲۵ له لایهن عسمهت شه‌ریف وانلی گوتراوه کوردستانی عه‌راق نه‌ته‌وه‌ی ژماره ۳۴۷
- ۲۲ - آلبرت سارو بالۆیژی فه‌رانسه ۲۳ ژوئن ۱۹۲۵ آی ای ۳۱۳ - ۳۱۱
- ۲۳ - کاتی اف اوو له لایهن دو سبورن ؟ ۱۶ مارس ۱۹۲۵ اف اوو
- ۲۴ - ده‌یلی کرۆنیک ، به تایه‌ت بزۆشوریکى له سه‌ر تو له له باره‌ی به‌هین ئه‌نده هه‌رین دا
- ۲۵ - اف اوو ۱۱۴۷۰ ۳۱۱
- ۲۶ - شامی ۱۹۲۶ ۲۳×۱ اف اوو ۱۲۲۵۵ ۳۷۱
- ۲۷ - راهپورتی سیژى کلریک ۱۷ ژانویه ۱۹۲۷ له سه‌ر باسی ۱۶ ژانویه له‌گه‌ل وه‌زیری تورک امور خارجه اف اوو ۱۲۲۵۵ ۳۷۱
- ۲۸ - راهپورتی ماژورها رانک وابسته‌ی نیزامی بریتانیا ۳ مارس ۱۹۲۷
- ۲۹ - ووت و ، ویژی ماژورها رانک له‌گه‌ل وابسته‌ی نیزامی ئه‌یران ۱۲۲۵۵ اف اوو

فہسلی ۵

- ۱ - دکتھر شیړکۆ چه لالەت بە درخان ، مەسە لەی کورد ۱۹۳۰
- ۲ - آرقاسملو لاپەری ۵۳
- ۳ - بەر نامە ی خۆی بوون ، مەسە لەی کورد ، دکتھر شیړکۆ
- ۴ - آرقا راپورتی جاسوسی انگلیس عمان ۵ سپتامبر ۱۹۲۸ اف او ۱۳۰۳۷ ۳۷۱
- ۵ - قاسملو بەبی سەر چاوە ثابت دەکات کہ پاپازیان لەهەوڵین کنگرە خۆی بوون دا هاو بەشی بووہ ص ۵۳
- ۶ - دکتھر شیړکۆ وینە یە کی چاپ کرد کہ کردنە وە ی جیژنی ، بەشی ئەمریکا یە ی نشان دەدا لە دیتروا دا ، لەگەل ۲۴ نەفەران کہ هاو بەشیان بووہ لە وانە ۳ یان ژن بوون
- ۷ - زاگە یاندنی کونسول فەرانسە لەتەررێز . . ۱۳۲-۳-۳۱۱ آ آی ای ۱۹۲۷ ۵x۱۱
- ۸ - ھەر لە وجیگایە
- ۹ - نووسراوہ یەک لە سەر زاپەژینی کورد ۱۹۲-۳۱۳-۳۱۱ آ آی ای ۱۹۲۷ ۲x۱
- ۱۰ - پێش چوونی آرازا ت روزیتا فوربو ، توانیویتی دەستە یەکی ۱۲ ئەرمەنی ببینی کہ تا مە ززی ایران هاتبوون ، لە کاتیگ دا بەشیک ی دی لە ژیر توپی سوپەت دا کورژان
- ۱۱ - نووسراوہ ی کونسول فەرانسە ۱۹ ئوتی ۱۹۳۰ ۱۴۵۸۰ ۳۷۱ اف او
- ۱۲ - ھان دان ی کوردە شوژشگیرەکان ، روزنامەکانی بین المللی لەرابتە ۲۸ ئوتی ۱۹۳۰ لە لا یەن وی ھووویل . شورەوی و کورد ۳۴۱ تا دژەکە ی ، کتبی ژرژ آغا بیک اوف ترور نھینی روس
- ۱۳ - زاگە یاندنی کونسول فەرانسە لە تەررێز ۱۳-۳-۳۱۱ آ آی ای ۵x۱۱
- ۱۴ - دکتھر شیړکۆ مەسە لەی کورد سا فراسیان کورد و کوردستان
- ۱۵ - بزوانە ای شانتر آنال لە جغرافیا دا ۱۸۹۳ پاریس

۱۶ - حه‌سمن ئه‌رفه‌ع پاش ۵ پادشا ژماره ۱۴۸

۱۷ - نامیلک‌دی سوریا به‌گ ۲۸ فیوریه ۱۹۲۸ وه وه لّامی هاسکی تیللو له سه‌ر مه‌سه‌له‌ی کورد له لایهن دکتر شیرکو

۱۸ - هه‌ر له وجیگایه

۱۹ - راپورتی مازور اولیر، وابسته‌ی نیزامی بریتانیا، آنکارا اف او ۱۴۵۸۰ ۳۷۱

۲۰ - دکتر شیرکو هه‌ر له وجیگایه

۲۱ - راپورتی روزیتا فورب ۱۶ ژوئییه ۱۴۵۸۰ ۳۷۱ اف او

۲۲ - هه‌ر له وجیگایه پاش چه‌ند ژوژ له مه‌سه‌له‌ی ئارارات، پاشان چۆته غه‌رب به

هومیدی وه‌ی که تابه‌تلیس بجی، به لام کاتیک له‌گه‌ل راهنا که‌ی به‌کیوان دا

ده ژون له ده ریاجه‌ی وان ده‌پرسی که له‌کن ئارکاسییه، لئی حالی ده‌بی که

شه‌ر تونده، له‌بتلیس ده‌مینیته‌وه وه به شوینی داده چته مونس، ساسون ده

ناتوانی چی دی بروا، پاشان ده چیته‌ره و اندزی

۲۳ - رّاگه‌ی یاندنی کونسول فه‌رانسه له‌ته‌وریز ۲۰ ژوئن ۱۹۲۸ ۳۱۳-۳۱۳ آر ای

۲۴ - پی رّاگه‌ی یاندنی کونسول بریتانیا له‌ته‌وریز اف ۱۵۳۶۹ ۳۷۱

۲۵ - راپورتی وابسته‌ی نیزامی بریتانیا له‌تاران ۲۸ اوتی ۱۹۳۰ اف ۱۵۳۶۹ ۳۷۱

۲۶ - ئه‌وخه‌به‌رچاپ ده‌بی له‌تایم له‌نده‌ن له ۱۳ ئوتی ۱۹۳۰ که‌له لایهن ده‌وله‌تی

تورکیه‌وه وه درو ده‌خریته‌وه.

۲۷ - پی رّاگه‌ی یاندنی کونسول بریتانیا ستانوپ پالمیر، ته‌وریز ۱۶ ژوئییه ۱۹۳۱

۳۷۱ ۱۵۳۶۹

۲۸ - پی رّاگه‌ی یاندنی بالويز‌خانه‌ی بریتانیا له‌تاران ۱۷ ئاوریل ۱۹۳۱ ۱۵۳۶۹

۳۷۱

۲۹ - پی رّاگه‌ی یاندنی کونسول بریتانیا ته‌وریز ۱۶ ژوئییه ۱۹۳۱ ۱۵۳۶۹ ۳۷۱-آف

۳۰ - ووتو، ویز له‌ئیران چاپ کراوه‌ی ۱۰ ژوئییه ۱۹۳۱

۳۱ - گزارشی کونسول بریتانیا له‌ته‌وریز ۱۶ ژوئییه ۱۹۳۱

۳۲ - هه‌ر له وجیگایه ۲۳ ژوئییه

- ۳۳ - حهسمن ئهرفهع پاش ۵ پادشا لاپهری ۲۳۱ - ۲۳۰
- ۳۴ - بڑوانه نامیلکهی وهزیری ده ره وهی عراق به وهزیری ده ره وهی تورک ۳ ئاوریل
۱۹۳۳ - ۱۶۹۱۶ ۳۷۱ آ اف
- ۳۵ - راپورتی سیئر کلریک له قوس تنه نهیه ۱۷ ژوئن ۱۹۳۱ ۱۵۳۶۹ ۳۷۱ آ اف
- ۳۶ - له لاپهن رامبوت (پدراجنگل) کورد و مهسه لهی مافی کورد لاپه ره کانی
۳۲ - ۳۳
- ۳۷ - گزارشی کونسول بریتانیا له تهوریز ۲۲ سپتامبر ۱۹۳۱
- ۳۸ - راپورتی وی . دی ماتیس ، کونسول بریتانیا له مارس ۱۹۳۲ اف د ۱۶۹۸۱
۲۰x۱۱ ۳۷۱
- ۳۹ - راپورتی ادموندز ۵۷۹ ۳۷۱ اف او

فهللی ۶

- ۱ - بڑوانه کتیبی پاش ۵ پادشا حهسمن ئهرفهع
- ۲ - بیره وه ری گلا دواين جیب پاش ۳ سی کریتر له تاران ۱۱ ژوئیه ۱۹۲۵ اف او
۳۷۱ ۱۱۴۹۱
- ۳ - بیره وه ری ۱۴ ئوکتوبری ۱۹۲۶ اف او ۳۷۱ ۱۱۴۹۱
- ۴ - راپورتی اف او ۲۰ ژوئیه ۱۹۲۶ اف او ۳۷۱ ۱۱۴۹
- ۵ - راپورتی ار . ک له سهر بروتنه وهی کورد مارس ۱۹۲۷
- ۶ - هدر له وجیگه
- ۷ - اس . د . ان بریتانیای گه وه ، له سهر بیروزی چه شنه اداره کردنی کوردستان
جنوب به تابیهت دانانی کار به دهسته کانی کورد ، له دادگستری ، فرههنگ و ،
زمانی کوردی و ، زمانی کوردی به چه شنی زمانی رسمی بکار بهردری ۱۴۵۲۳
۳۷۱ اف او
- ۸ - عسمهت شهریف وانلی کوردستان عراق به ره و نه ته و ایه تی

- ۹ - نامیلکه‌ی سه‌رۆک وه‌زیری عراق به منشی کمیسه‌ری عالی ۱۴۵۲۳ ۳۷۱ اف او
 ۱۸ ئوکتوبری ۱۹۳۰ ۱۴۵۲۳ ۳۷۱ اف او
 ۱۰ - نامیلکه ۱۷ دسامبر ۱۹۳۰ به کمیسه‌ری عالی ۱۴۵۲۳ ۳۷۱ اف او
 ۱۱ - ههر له و جیگایه
 ۱۲ - سیر کلریک ۱۳ ژوئن ۱۹۳۱ ۱۵۳۶۹ ۳۷۱ اف او
 ۱۳ - ئەهل بریفکانی حه کائیک لاپه‌ری ۴ که له لایهن وی جوادی نووسراوه ،
 کوردستان ژاده‌په‌زی، له‌بنه ژه ته‌وه به‌ره په یداده کات، له‌دانشگاه‌سیراکوس
 ئەمریکا ۱۹۶۰
 ۱۴ - کابل ۱۴۵۳۲ ۳۷۱ اف او ۱۹۳۰ ۱۳×۱۱
 ۱۵ - نامیلکه‌ی کورن والیس به‌جه‌میل ئەل میدفەح ۳ فوریه ۱۹۳۱
 ۱۶ - ۳۱۲ ۱۵ اف ۳۷۱

فەسلی ۷

- ۱ - ادموندز ام ای ژی ۱۹۵۹
 ۲ - ههر له و جیگایه
 ۳ - بیره‌وه‌ری ۱۸ ئاوریل ۱۹۳۲ ۴۵ ۱۶ ۳۷۱ اف او
 ۴ - لو نگریک عراق لاپه‌ری ۱۹۵ ۱۹۵۰ - ۱۹۰۰
 ۵ - ادموندز ام ای ژی ۱۹۵۹
 ۶ - به هاملتون - ریگای ئە سلی کوردستان لاپه‌ری ۲۹۹
 ۷ - بیره‌وه‌ری ۱۶۵۴۵ ۳۷۱ اف او ۱۹۳۲ ئاوریل ۱۸ اف او
 ۸ - نامیلکه‌ی ده‌ فته‌ری بیرو‌زای وه‌زیری عراقی به ئە مسه‌ری هه‌وائی هومفری -
 کمیسه‌ری عالی بریتانیا له به‌غدایه ۱۸ ژانویه ۱۹۳۲ ۱۶۰۴۵ ۳۷۱ اف او
 ۹ - ژنرال همدلام به شداری ده‌بی له‌گه‌ل هیندی له ئە فسه‌رانی دیکه، مازور -
 وارن کلارک دیکنسون، کاپیتان ال فری، سروان لاورتی، بیلی

- ۱۰- راپورتی ژنرال رهندل ۱۶۰۴۵ ۳۷۱ اف او
 ۱۱- یادداشتی سیژ جان سیمون، بالویزی بریتانیا له قوس تن ته نیه ۲۱ ئوت
 ۱۹۳۲ ۱۶۰۴۵ ۳۷۱ اف او
 ۱۲- یادداشتی هموولی اوکتوبری ۱۹۳۲ ۱۵۰۴۵ ۳۷۱ اف او
 ۱۳- ار ۲ اف سیرویس را گه یاندنی حه کائیک لاپهزه کانی ۱۹۳۳ ۹۱۶ ۱۶ ۳۷۱
 ۱۴- له لایهن بریفکانی حه کائیک لاپهزه کانی ۱۶-۱۵ ۶۷۰-۶۶۹

فهللی ۸

- ۱- زۆژنامهی عه ره بی القبس دمشق ۱۹ ئوتی ۱۹۳۴ له لایهن ئەل رامبوت کوردو
 مافه کە ی لاپه ری ۳۴
 ۲- موضوع ارتباطی زمان له ئا نکارا ۱۸ ئوتی ۱۹۳۷
 ۳- راپورتی پرفسور بیلی مارس ۱۹۴۴ ۱۹ ۴۰۲ ۳۷۱ اف او
 ۴- هه ر له وجیگایه
 ۵- کوردستانی ((ده رسم له میژووی کوردستان دا) به تورکی له لایهن ئالب ۱۹۵۲
 چاپ کراوه، دوکتور نوری ده رسم له سالی ۱۹۷۵ دا له سوریه ده مرئ، ئەو-
 پیاوه له سالی ۱۹۱۹ وه له بزوتنه وه کانی جوربه جورهاوبه شی بووه. له تورکیه دا
 به تایبته له زا په زینی ده رسم داله گه ل سید رضا
 ۶- هه ر له وجیگایه
 ۷- زۆژی ۳۱ ژوئیه ۱۹۳۷ له گه ل هیندی کسان (ده رسم کوردستان)
 نامیلکه ی سه ید ره زا که به ماشین تایپ کراوه و به فه رانسه یه وه به نیی وی
 وه زا ژتی ده ره وه ناردراره ، له یداره ی ده ره وه انگلیس. و نوسخه یه کی
 له لای سه ید ره زا مابووه ۲۰۸۶۴ ۳۷۱ اف او که بو له نده ن ناردراره ئە-
 وانیش نارديوپانه ته وه تورکیه
 ۸- دوکتور نوری ده رسم لاپه ری ۲۷۰

۹ - هەر له و جیگایه ۲۷۲

۱۰ - ههسن ئهرفهع کوردهالا پهري ۴۳ كه فكري دوكتور ده رسي مي دهلي و فهريمانده
يهك بۆ له گهل فاشي كورى مهحمهد ئه ميين بهگ بۆ سوريه په نايان برد و له
ديار به كرزا ۱۲ كيلومتره

۱۱ - زمان ۱۸ عوتى ۱۹۳۷

۱۲ - دوكتور نوري ده رسي مي لاپهري ۲۷۴ له كه ره تيك پتر چاپ نه بووه .

۱۳ - تاريخ نه حتمالي

۱۴ - پي زا گه ياندني بالويرى بریتانيا ۱۶ ژوعيه ۱۹۳۷ ، ۲۰۸۶۴ ، اف ۳۷۱

۱۵ - دكتور ده رسي مي ۲۹۰

۱۶ - زمان ۱۸ عوتى ۱۹۳۷

بهشی سوم

فہسلی ۱

- ۱- له ۱۹۳۰ پتر له ۱۰۰ رووناک بیر زیند و زیندو له بهحری وان هاویژران دوکتور ده رسیمی مهسهلهی کورد
- ۲- نوری شاویس ووتو، ویژ له گهل نووسر ناوپردان فوریه ۱۹۷۵
- ۳- بزوانه وی لاکور کومونیسیم و ناسیونالیسیم له رۆژهه لاتنی ناوه راست لاپهری ۱۷۷
- ۴- نوری شاویس ههر له وجیگیه
- ۵- راپورتی مهجید مستهفا به رآوته دبیر که ری وه زیر ۱۸ ژانویه ۱۹۴۴- ۴ ۰۰۳۸ ۳۷۱ اف
- ۶- بهر ا بهر گزارشی بریفکاتی حهکاتیک لاپهری ۲۱- ۱۶ که له لایهن وی جوادی نووسراوه شیخ ئەحمەد له مانگی دا ۲۵ دینار و مهلامستهفا ۱۲ دیناری وه رگرتووه.
- ۷- لاکور لاپهری ۱۷۷
- ۸- ۶۰۰ کورد له هیژی بریتانیادا خزمهتی کردوه، ئەل رامبوت (توماس بوا) کوردو مهسهلهی لاپهری ۷۱
- ۹- راپورتی کورن والیس له سه رۆوداوهی پاش ههلاتنی بارزانی ۱۶ ئوکتوبری ۱۹۴۳- ۱۲- ۳۵- ۳۷۱ اف او
- ۱۰- راپورتی مهجید مستهفا- رآوته دبیری وه زیران ههر له وجیگیه
- ۱۱- کلیمان خیاط (کوردله ئوتۆنۆمی خوئی به رگری دهکات) له پروگری سری ۲۰ مهی ۱۹۴۶ که له لایهن رامبوت نووسراوه لاپهری ۷۰
- ۱۲- رآگه یاندنی کورن والیس ههر له وجیگیه
- ۱۳- ۱۰۳- ۱۳۵ ۳۷۱ اف او ۱۹۴۳ ۱۱x۲۴ اف او به کورن والیس
- ۱۴- ۹- ئوکتوبری ۱۹۴۳ ۱۲- ۳۵- ۳۷۱ اف او
- ۱۵- ههر له وجیگیه

- ۱۶- اف او، کورن والیس ههرله و جیگا ۱۹۴۳ ۱۱×۱۳
- ۱۷- ۴۰۰۳۸ ۳۷۱ اف او
- ۱۸- نامیلکه‌ی ۳۵۰۱۳ ۳۷۱ اف او ۱۹۴۳ ۱۱×۲۱
- ۱۸- ۴۰۰۳ ۳۷۱ اف او
- ۱۹- ۳۵۰۱۳ ۳۷۱ اف او ۲۰- نوری شاویس گفٚ و گۆ له گهل نووسەر
- ۲۰- نوری شاویس گفٚ و گۆ له گهل نووسەر
- ۲۱- راپورتی مه‌جید مسته‌فا به کونسولی وه‌زیر ههرله و جیگا
- ۲۲- به رامبەر گزارشی اردلان، اسرار بارزان لاپه‌ری ۷ پسیان مرگ بود لاپه‌ری
- ۳۲ بزوتنه‌وی کورد له لایهن مه‌لامسته‌فاوه که به‌و جوهره زاندراره.
- هیئندی کورد له لیوا کانی کوردی که رکوک بیته سهر ئیمه، هه‌روه‌ها هه‌ولیر،
- سوله‌یمانی، بادینان، ده‌هۆک، ئامادیا، اکرا، زاخووسنجار و ناوچه‌ی خانه
- قین دانانی نایب سه‌روکی کورد بو هه‌روه زاره‌ت خانه‌یه‌ک
- ۲۳- راپورتی ۲۹ فوریه ۱۹۴۴ ۴۰۰۳۸ ۳۷۱ اف او
- ۲۴- ژیاوک لاپه‌ری ۱۶۵ له‌لایهن دی جویدی ۶۸۷
- ۲۵- ۴۰۰۳۸ ۳۷۱ اف او
- ۲۶- له‌کون فه‌رانسی موسل ۱۴ مه‌ی ۱۹۴۴ که ئه‌فسه‌ریکی انگلیس حازر بووه به
- نیوی ماژور کینج ۴۰۰۳۸ ۳۷۱ اف او
- ۲۷- نیونجی کردن له ۱۵ و ۲۲ مه‌ی ۱۹۴۴
- ۲۸- بیره‌وه‌ری مه‌ی ۱۹۴۴ ۴۰۰۳۸ ۳۷۱ اف او
- ۲۹- ۱۶ ژوئن ۱۹۴۴ ۴۰۰۳۸ ۳۷۱ اف او
- ۳۰- بیره‌وه‌ری بالوئیزخانه بریتانیا له به‌غدایه ۱۹۴۴ ۳۸۱ اف او، ۴۰۰۳۸ -
- ۳۷۱ اف او
- ۳۱- نامیلکه یه‌ک به عه‌ره‌بی ۱۹۴۵ ۴۵۳۴۰ ۳۷۱ اف او کورن والیس
- که مه‌حمود ۱۹۲۶ (لاپه‌ری ۳۷۲) که هات و چۆیه‌کی باشی له‌گهل سهر کرده
- کانی کورده‌هه بووه

- ۳۲- بآلویزی ستون هیویر برد ۱۴ ژوئن ۱۹۴۵ ۴۵۳۴۰ ۳۷۱ اف او
- ۳۳- یادداشتی بآلویزخانه بریتانیا له به‌غدا ۴۵ ۳۴۰ ۳۷۱ اف او اف او
- ۳۴- ۱۷ سپتامبری ۱۹۴۵ ۴۵۳۴۱ ۳۷۱ اف او
- ۳۵- ۹ سپتامبری ۱۹۴۵ ۴۵۳۴۱ ۳۷۱ اف او
- ۳۶- ۹ سپتامبری ماژور ریکس ماریو (ئه‌فسه‌ری ئه‌منیه‌تی) ۲۶ سپتامبر
- ۳۷- راپورتی بآلویزی ستون هیویر برد ۲۱ ئاوریل ۱۹۴۵ به‌غدا
- ۳۸- نوری شاوئیس، گفت وگو له‌گه‌ل نووسر ناوپردان فوریه ۱۹۷۵
- ۳۹- ههرله‌وجیگا
- ۴۰- زید عثمان له‌سالی ۱۹۷۴ که‌یه‌کی له‌ئهندامه‌ره سمیکانی بارزانی بووه له
- ۴۱- ههرله‌وجیگایه
- ۴۲- علی‌عبداللاگوتی له‌له‌گه‌ل نووسر له‌ده‌ری‌مند فوریه ۱۹۷۵ گفت وگو بووه
- ۴۳- برّوانه لاکیر کومونیسیم، ناسیونالیسم له‌خاورمیانه‌دا
- ۴۴- ههرله‌وجیگا لاپه‌ری ۲۲۵
- ۴۵- ۳۷۱ اف او ۴۵۳۴۱
- ۴۶- لاکور ههرله‌وجیگایه ۲۲۶
- ۴۷- ههرله‌وجیگا
- ۴۸- هم‌مه‌زه‌ عبداللا گفت وگو له‌گه‌ل نووسر به‌غدا ۱۹۷۳
- ۴۹- ههرله‌وجیگا

فهللی ۲

- ۱- رابته له‌گه‌ل ره‌حیم قازی
- ۲- بریتانیا هیژی نیزامی ایران ده‌ره و سقز ده‌یه ویست بچیسته‌وه، له‌حالیگ‌دا کوردیک به‌نیوی ره‌شیدحکومه‌تی له‌بانه‌دا دروست کرد بوو.
- ۳- نووسراوه‌ی ۲۷ سپتامبری ۱۹۴۱ ژنرال کانی واویل، کینان‌وسهلیم یاداشتی ۱۹۴۱ ۲۵×۱۱ کمیته‌ی نماینده‌ دولت ۳۸۸ ۳۱ ۳۷۱ اف او.

- ۴- یادداشتی اف او ۱۷ ژانویه ۱۹۴۲ اف او ۳۸۸ ۳۱ ۰۳۷۱ .
- ۵- پی‌راگه‌ی باندنی اورکا هار له‌ته‌وزیز ۲۲ ئوکتوبری ۱۹۴۴ که له‌لایمن ژنیکی نروویژی به نیوی میس‌دال که میرده‌ک‌ه‌ی حبیبی بووه و مه‌بادیه و پاشان بوته‌ماما
- ۶- ورگیژاوی کوک‌کونسولی بریتانیا له‌ته‌وریز ۳۷۱ اف او ۰۳۱۲۶، ۳۰×۱۹۴۰ .
- ۷- دوکتوریک، رُوژنامه نووسیک، مهندسیک، موسیقی دانیک، یادداشتی کوک هەر له چیگایه .
- ۸- راپورتی کولونیل فلی جیر، مشاوری سیاسی له‌کرمانشاه ۱۳ مه‌ی ۱۹۴۲، ۳۹۱ ۳۱ ۳۷۱ اف او .
- ۹- کوک‌کونسولی بریتانیا له‌ته‌وریز ۴۲۶ ۳۱ ۳۷۱ اف او ۱۹۴۱ ۱۴×۱۱
- ۱۰- هەر له‌وجیگا
- ۱۱- یادداشتی انتونی ئیدن، ده‌ستیار و مدیری دهره‌وه‌ی انگلیس ۲۰ نوامبری ۱۹۴۱، ۳۱۳۸۸ ۳۷۱ اف او .
- ۱۲- رُوژنامه‌ی سپند و آلبرت سپیرگفت و گوله‌گهل هیتلر له‌وین ترا له‌نیوه‌ی ئوتی ۱۹۴۴ لاپهره‌کانی ۶۲-۶۳
- ۱۳- وه‌لامی سیر ریدر بولارد بالویزی بریتانیا له‌تاران ۱۴ ژانویه ۱۹۴۲ ۳۱۳۸۸ اف او و کوک‌کنسول بریتانیا له‌ته‌وریز ۲۸ ژانویه ۱۹۴۲-۴۲۶ ۳۱ ۳۷۱ اف او .
- ۱۴- کوک‌ته‌وریز ۷ مه‌ی ۱۹۴۲ ۲۶ ۳۱۴ ۳۷۱ اف او .
- ۱۵- له‌نیوه‌ی ئاوریل ۱۹۴۲ ئەم‌ریکا بیهک به‌نیوی ب کونیل هوم‌کنسولی تبریز ته‌وریز .
ئه‌وپیاوه به‌تایبمت له‌باری شوره‌وی و ناوچه‌ی بالتیک‌دا دهرسی خونیدوه ،
وله‌سەر دووسه‌کان جاسوسه
- ۱۶- پیغام بیورکوارت پاش چوونی بو‌مه‌باد له‌رُوژی ۱۳ و ۱۵ ئوکتوبردا ۱۹۴۲-
اف او ۳۱، ۳۹۱، ۳۷۱ .
- ۱۷- وه‌لامی کنسول بریتانیا له‌کرمانشاه .
- ۱۸- له‌باره‌ی کو‌ماری مه‌باد ب‌روانه‌سەر نووسراوه‌ی به‌نرخ‌ی ویلیام ایگلتون له‌سالی

۱۹۴۶، لەندن ۱۹۶۳. ئەونووسە لەسائەکانى ۵۵-۱۹۵۴. مەدیرى ناوہ ندى فەرھەنگى ئەمەریکا لە کە رکوک و لەپاشان بۆتە کونسولی ئەمەریکا لەتەوریز (۶۱)، (۱۹۵۹)، لەوینە دا لەگەل پیاوہ گەورەکانى کورد ناسیاو بووہ وە بە سەرھاتی سائەکانى ۱۹۴۵، ۴۷ - ۱۹۴۶ لەنزیکە وە دیتوہ. پەرتوکیکە بە نرخ وە ئە و نە و کتیبە تەنیا نوشتاریکە کە لە وولاتى زۆزئاوا بلاو بۆتەوہ.

۱۹- ھەلەوجیگایە

۲۰- ئەوہ شەرحى ویلیام ایگلتن و ئارچى روزولت ھ، گوڤارى زۆزھە لاتى ناوہ راست ۱۹۴۷ ئارچى بالت لە زوعیە ۱۹۴۴ تا دسامبر ۱۹۴۵ وابستە نىزامى لەعەراقوبە شوینى دالەئێران بووہ. یەکی لە و مروانە یە کەلەکاتى "گوامارى" قازى مەحەمەد چۆتە مەھاباد، ئەو پیاوہ لە ماوہى مانوہى لە مەھابادسپتامبەر ۱۹۴۶، ھەنیدى شتى نوسبوہ کە لە گوڤارى ام ای زى دا بلاو بۆتەوہ.

۲۱- افوا ۳۷۱، ۴۰، ۲۱، ۱۷۳.

۲۲- ھەسەن ئەرفەع کورد لاپەرى ۷۵.

۲۳- زۆزى زەسمى کە لەلایەن پارتى دیموکرات کوردستانە و دانراوہ.

۲۴- ئال و گوڤارى نووسراوہى نووسەر لە گەل رەھیم قازى باکو مارس ۱۹۷۶

۲۵- بەرامبەر لەگەل مەتلەبى ئارچى بالد روزولت. بە لام مانای ئەو پاراگرافە جوړبەجوړە ایگلتن دەلى "داھاتوى کوردستان دەبى ھەرلەجیگای خوئى خەرچ بکرى عبدالرحمن قاسمولە متالای نوئى لەبارەى کوردستان دا دەلى (۱۹۷۶) دەبى بو پاراستنى را گرتنى قازانجى جویتارو دە رە بەگ ھەر دوکیان پیک بین

۲۶- اھیکتون ھەرلەجیگا و ھسەن ئەرفوع کردھالا یەرى ۷۸.

۲۷- ایگلتن لاپەرى ۴۵

۲۸- ھەرلە وجیگایە لاپەرى ۴۶، ئەوقسە یەلەگەل مانای ھەمزە عەبدول لاپەرى ۱۵۳ پەيوندى نىہ، تەنیا لە بابەتى بارزانى کە کەس نەى دە و بیست بچیتە ئێران.

۲۹- لەزۆزنامەى شەباز ۳۱ دسامبر ۱۹۴۵ نەقل کراوہ ولەلایەن پیرروندت لە (زە

- وی ئیسلام) سالی ۱۹۴۶، ژماره ۳۴ لاپه‌ری ۱۱۸.
- ۳۰- ویلیام ایگلتن لاپه‌ری ۶۱.
- ۳۱- هەرله وجیگایه.
- ۳۲- ویلیام لین وسترمن ئداره‌ی دهره‌وه‌ی، ژوئیه ۱۹۴۶، بزوانه ووتنه‌ی نیویورک تایمز له ۲۰ ماشین‌باس دهکات کهله سهر‌بازخانه‌ی میان‌دو‌آو دراوه به هیژی مه‌باد.
- ۳۳- ویلیام ایگلتن هەرله وجیگایه.
- ۳۴- 'راپه‌رینی نه‌ته‌وه‌ی کورد در ۱۹۴۶ پی‌رون‌دت له زه‌وی ئسلام ۱۹۴۷، لاپه‌ری ۱۲۹ نووسه‌ر دهره‌وانتیه سهر‌خه‌به‌ری رویت‌ر له ۴ مه ۱۹۴۶ له‌تاران‌ه وه که ئه ویش له رادیو ته‌وریز ده‌گی‌ریتته وه لاپه‌ری ۸۲ ایگلتن.
- ۳۵- هەرله وجیگایه روندت لاپه‌ری ۱۳۰.
- ۳۶- ئارچی بالد روزولت گو‌فاری ام‌ای‌ژی ۱۹۴۷.
- ۳۷- هەرله وجیگایه.
- ۳۸- الگلیتون لاپه‌ری ۵۸.
- ۳۹- ایگلتن ده‌نوسی، قازی مه‌مه‌مه‌د، مناف کریمی نارده‌لای جنوب تاهیزش له مانگی ژوئن‌دا، ۱۹۴۶ ده‌ستی پی‌بکری. به‌لام هاشم اف، کنسولی شوروی له‌ورمئ له‌وکاره به رگری کرد. لاپه‌ری ۹۷.
- ۴۰- فرانس‌پرس، وه‌لامی‌دا نه‌قل‌له رامبوت لاپه‌ری ۷-۱۰۶.
- ۴۱- نووسه‌ر له‌گه‌ل ره‌حیم قازی نامیلکه ئال و‌گوژده‌ کهن مارس ۱۹۷۶
- ۴۲- هەرله وجیگا.
- ۴۳- رامبوت کوردوما‌فی نه‌ته‌وایه‌تی لاپه‌ری ۱۰۴.
- ۴۴- ئارچی بالد روزولت گو‌فاری ام‌ای‌ژی ۱۹۴۷.
- ۴۵- هەرله وجیگا.
- ۴۶- ویلیام ایگلتن لاپه‌ری ۱۲.
- ۴۷- ئال و‌گوژی نامه له‌گه‌ل نووسه‌ر ئاوریل ۱۹۷۶.

- ۴۸ - حەسەن ئەرفەع کردھا لاپەرى ۰۹۶ .
- ۴۹ - ویلیام ایگلتن لاپەرى ۰۱۱۲ .
- ۵۰ - هەزار گەفت و گو له گەل نووسەر بەغدا ۰۱۹۷۳ .
- ۵۱ - رەحیم قازی ، ئال و گو زى نووسراوه مارس ۰۱۹۷۶ .
- ۵۲ - ایگلتن لاپەرى ۰۱۴۶ .
- ۵۳ - لەوبابەتەوه بزوانه بە "شەرى ئاندربايجان" روبرت روسو ، گو قارى ام ای زى -
ز ستانى ۱۹۵۶ ، و "جوولانهوهى کمونىستى له ئيران" ژرژ لین چوسكى گو قارى
ام ای زى ژانویه ۱۹۴۷
- ۵۴ - روبرت روسو گو قارى ام ای زى ۱۹۵۶ لاپەرى ۰۲۹ .
- ۵۵ - ویلیام ایگلتن لاپەرى ۰۱۱۵ .
- ۵۶ - گەفت و گو له گەل همزه عبدول لا بەغدا ۱۹۷۳

فەسلى ۴

- ۱ - همزه عبدول لا گەفت و گو له گەل نووسەر ۱۹۷۳
- ۲ - نوری شایس گەفت و گو له گەل نووسەر له ناوپردان فوریه ۰۱۹۷۵ .
- ۳ - ئبراهیم ئەحمەد گەفت و گو له گەل نووسەر له ناوپردان اکتوبرى ۰۱۹۷۳ .
- ۴ - هەرله وجیگایه .
- ۵ - همزه عبدول لا هەرله وجیگایه .
- ۶ - نوری شایس هەرله وجیگایه .
- ۷ - هەر له وجیگایه .
- ۸ - همزه عبدول لا هەر له وجیگایه .
- ۹ - وی لاکور کمونیسیم و ناسیونالیسم له ژۆزه لاتى ناوهراست لاپەرى ۰۱۹۲ .
- ۱۰ - ئبراهیم ئەحمەد هەرله وجیگایه .
- ۱۱ - نیویورک تایم ۳ ئاوریل ۰۱۹۵۰ .

- ۱۲ - بولتن ناوهندی متالای کورد شماره ۱۰ ۱۹۵۰ .
- ۱۳ - نوری شاویس هەر له و جیگا یه
- ۱۴ - هەر له و جیگا .
- ۱۵ - هەر له و جیگا .
- ۱۶ - ئەه و پاراگرافه له نوسراوهی پارتهی کمونیستی عراق که له زۆزنامهی اتحاد الشعب چاپ کراوه، وه رگیژاوه ۳۰ ژوئن ۱۹۵۹ پاش ۳ سال وه له لایهن جه مال سه یدری له گوڤاری عراق دا له ۴ ژوئن ۱۹۵۹ به چاپ گه یشتوه. وه رگیژاوی فه رانسه که ی له گوڤاری زۆزه لات ۱۹۵۹ لاپهزی ۱۰، ۱۵ ترجمه که ی له گه ل ئە سه که ی له گه ل ئە سه که ی فه رق ده کات له لایهن عسمهت شهریف وانلی لاپهری ۱۶۴ - ۱۶۵ .
- ۱۸ - هەر له و جیگا .
- ۱۹ - نوری شاویس هەر له و جیگا .

فه سلی ۵

- ۲ - زۆزنامهی لوموند ۱۵ ژانویه ۱۹۵۸ .
- ۲ - اورپان ۱۹۵۸ ژماره ۷ پرونود نه ته وه ی کورد له بهرام بهر ژاپه زینی عه ره به کان دا .
- ۳ - دوکتور شه کیرخۆ شه ک کوردومه سه له ی کورد به غدا فوریه ۱۹۵۹ که له لایهن روندونوو سراوه اورپان ۱۹۵۹ ژماره ۱۰
- ۴ - بیوگرافی عارف له لایهن اریک رولو له زۆزنامهی لوموند ۱۹۶۳ x ۱ - ۲۰
- ۵ - اورپان ۱۹۵۸ شماره ۱۸ "وازی عراق" ژرژکلن .
- ۶ - وی جیودی ژاپه زنی کورد .
- ۷ - بروانهیلن کاریردن کوسی سیاست شوره وی له روژه لاتی ناوه راست دا لاپه ری

- ۸ - نووسراوهی ۳ لاپهژی ۳۴۸ عسمت شریف وانلی کوردستانی عراق .
- ۹ - بهرامبر له بیروزی شایه دیک
- ۱۰ - بروانه سهر نووسراوهی عسمت شریف وانلی لاپهری ۱۶۷ .
- ۱۱ - سهرچاوهی بزواپیکراو .
- ۱۲ - ههمیدعسمان یهکی له سی کریتی گشتی کونی پارتی کمونیستعراق .
- ۱۳ - لهسهر شه نووسراوهیه بزوانه ژۆژنامه اوریان ۱۹۵۹ ژماره ۱۲ " دوژ منایه تی عارف " لهلایهن سیمون جرجی وه اوریان ۱۹۵۹ ژماره ۸ نووسراوهی ژرژ کلن وازی عراق .
- ۱۴ - اوریان ۱۹۵۹ ژماره ۹ (کارهکانی موسل) .
- ۱۵ - نووسراوهی اتحادالشعب ۷مه ی ۱۹۵۹ - ارکوتی اوریان ۱۹۵۹ لاپهه کانسی ۱۶۰-۱۵۹ .
- ۱۶ - بروانه سهر مهتلهبی اوریان ۱۹۵۹ لاپههکانی ۱۵۷-۱۵۵ .
- ۱۷ - عسمت شریف وانلی لاپهری ۹۱ .
- ۱۸ - عسمت شریف وانلی جیگا و ژۆژی شه وکنگرهیه دیاری نه کرواه .
- ۱۹ - عسمت شریف وانلی لاپهری ۱۱۷ .
- ۲۰ - "ژاستهقینه" پارتی کمونیستی عراق کهلهلایهن سالم عادل بهژیوه بردرا سی گرتیری گشتی ، عزیزموحه ممد سی کریتی گشتی ۱۹۷۶ وهزه کی خیری فاکتیکی کهلهلایهن قاسم وهسه لماندراوه ، داودسیه .
- ۲۱ - ای سی وی لاپهری ۸۸ .
- ۲۲ - ههرله وجیگا لاپههکانی ۹۰-۹۱
- ۲۳ - ههرله وجیگا ۹۴ .
- ۲۴ - نامیلکهی جهلال تاله بانی به عسمت شریف وانلی لاپهری ۹۹
- ۲۵ - بزوانه ای سی وی لاپههکانی ۹۶-۹۵ و نووسراوهی لاپهری ۳۴۹ .
- ۲۶ - ههرله وجیگایه لاپههکانی ۹۸-۹۷-۹۶ .

فہلسی ۶

- ۱ - بزوانہ عسمت شریف وانلی ، کوردستانی عراق ، زاہرینی نہتہوئی لاپہرہ کانی ۱۰-۱۰۱ ، ۰۹۴ .
- ۲ - "کوردستان عراق له سہر پشتی ئی ستر" ۱۱- "ہہ وادارہ کان" اریک رولو رُوژنامہ لوموند ۱۱ ئاوریل ۱۹۶۳
- ۳ - ہەرلہوجیگا .
- ۴ - ہەرلہوجیگا ، ۴ ، سیاسہتی ناوگار ۱۴-۱۵ ئاوریل ۱۹۶۳ .
- ۵ - بزوانہ عسمت شریف وانلی لاپہرہکانی ۱۷۴-۱۷۰ .
- ۶ - ہەرلہوجیگا لاپہری ۱۰۱ له سالی ۱۹۷۴ عبدول لاسماعیل دہیہویست بیته زاہری شوژی کورد ، کہ دہستہجمعی دژمنایہتی بہ عسیان دہکرد .
- ۷ - اریک رولو لوموند ۱۱ ئاوریل ۱۹۶۳ .
- ۸ - تہنیاشاری کہرکوک ۱۰۰۰۰۰ دیناری کوکردہوہ له سالی ۱۹۶۲ دا ئبراہیم ئەحمەد ناویردان ۱۹۷۳ .
- ۹ - اریک رولو لوموند ئاوریل ۱۹۶۳ .
- ۱۰ - ہەرلہوجیگا ۱۵-۱۴ ئاوریل ۱۹۶۳ .
- ۱۱ - ہەرلہوجیگا ۱۱ ئاوریل ۱۹۶۳ .
- ۱۲ - دانا ئادامس شمیت ، نیویورک تایم ۱۱ سپتامبر ۱۹۶۲ .
- ۱۳ - له بنہرہت را ئەو ہہمیشہ زاہری پ . د . ک . بووہ
- ۱۴ - اریک رولو لہ کردہوہ دا شوژیگی لوموند ۱۳ ئاوریل ۱۹۶۳ .
- ۱۵ - اریک رولو ہەرلہوجیگا ۱۴-۱۵ ئاوریل ۱۹۶۳ .
- ۱۶ - آی ، سیوی لاپہری ۱۱۷ .
- ۱۷ - اریک رولو لوموند ئاوریل ۱۹۶۳
- ۱۸ - ساندی تلگراف ۳۰ دسامبر ۱۹۶۲ .

- ۱۹ - حەسەن ئەرفەع کردەها لاپەری ۱۳۶ .
- ۲۰ - سە چاوە ژاستەقینەکە .
- ۲۱ - ای‌سی‌وسی لاپەری ۱۱۷ .
- ۲۲ - هەرله‌وجیگا .
- ۲۳ - اریک‌رولو لەسەر ئاھەنگی قاچاق چی لوموند ۱۰ ئاوریل ۱۹۶۳ .
- ۲۴ - هەرله‌وجیگا ۱۵-۱۴ ئاوریل ۱۹۶۳ .
- ۲۵ - هەرله‌وجیگا .
- ۲۶ - ای‌سی .وی لاپەری ۱۲۰ .
- ۲۷ - هەرله‌وجیگا لاپەری ۱۲۱ .
- ۲۸ - بڕوانە خەبات لە ۱ ئۆکتۆبری ۱۹۶۱ کە بە دورودریژنا و بردراوە لە‌آی ، سی‌وی " لاپەری ۱۲۳ - ۱۲۲
- ۲۹ - اریک‌رولو لوموند ۱۳ ئاوریل ۱۹۶۳
- ۳۰ - د‌آ‌سی نیویورک تایم ۱۱ سێتامبر ۱۹۶۲ .
- ۳۱ - تەنیا بو‌ا‌ریک‌رولو کە تەوانیوتی ووت و وێژی بە عەرەبی لە گەل بکات
- ۳۲ - داوید آدامسون شەری کوردستان لەبەدەن ۱۹۶۳ لاپەری ۱۴۷ .
- ۳۳ - هەرله‌وجیگا لاپەری ۱۶۶ .
- ۳۴ - هەرله‌وجیگا لاپەری ۱۸۱ .
- ۳۵ - هەرله‌وجیگا لاپەری ۱۵۱ .
- ۳۶ - هەرله‌وجیگا لاپەری کانی ۱۸۷ - ۱۸۶
- ۳۷ - دانا آدامس شمیت نیویورک تایم ۱۰ سێتامبری ۱۹۶۲ .
- ۳۸ - وی‌ه‌وول شۆرەوی و کوردەکان لاپەری ۴۱۱ و نووسراوەی لاپەری ۴۱۲ .
- ۳۹ - لەسەر آدام شمیت ، ئەوبەرەنگاریە لەسەر سەنگ ۱۹۶۱-۱۱x۱۷ لاپەری ۲۰۷
- ۴۰ - جەردیس فتح اللە ، وەرگیژی عەرەب کتبی دانا آدامس شمیت گەت و گو‌لە گەل نووسەرله حاجی عومران ۱۹۷۴ .
- ۴۱ - د‌آ‌دامسو شەری کوردستان لاپەری ۱۹۶ هیژی رایمت لە ۱۰۵ عەراقی بوو

که به رامبهریان .

- ۴۲ - به‌روایه‌تی د آدامسون . شەری کوردستان لاپەری ۱۱۷ ، ۷۰ ئەفسەر و ژنرالیکی له‌آخرسالی ۱۹۶۳ .
- ۴۳ - اریک‌رولو ، لوموند ۱۲ مارس ۱۹۶۳ .
- ۴۴ - هەر له‌هوجیگایه .
- ۴۵ - عسمه‌ت شه‌ریف‌وانلی کوردستان عه‌راق لاپەری ۱۷۵ .
- ۴۶ - پی‌راگه‌یاندن‌ی آ‌آف - پ لوموند ۱۴ فوریه ۱۹۶۳ .
- ۴۷ - هەر له‌هوجیگا
- ۴۸ - هەر له‌هوجیگا

فەسلی ۷

- ۱ - اریک‌رولو لوموند ۲۰ نوامبر ۱۹۶۳ .
- ۲ - بزوانه‌سەر کامل‌عه‌بو جابرپارتی عه‌ره‌بی به‌عس ، دانشگاه سیراکوس ، نیویورک ۱۹۶۶ ، نووسەر ووت و ، ویژیکی له‌گه‌ل تارق عه‌زیر کردوه که‌ورگیژی رۆژنامه‌ال‌جه‌ماهیر له‌فوریه‌تا نوامبر ۱۹۶۳ و به‌شوینی وه‌ی‌دا که به‌قودرەت گه‌یشت و‌تاسالی ۱۹۷۶ هه‌روا‌ماوه .
- ۴ - اریک‌رولو لوموند ۱۲ مارس ۱۹۶۳
- ۴ - هەر له‌هوجیگا
- ۵ - ئەندامه‌کانی دیکه‌ی کورد بابا‌عه‌لی‌وه‌ فواد عارف که دوووه‌زیری کورد‌بوون .
- ۶ - اریک‌رولو لوموند ۱۲ مارس ۱۹۶۳ .
- ۷ - جه‌لال تاله‌بانی هه‌رال‌هوجیگا .
- ۸ - کامل‌عه‌بو جابر عه‌ره‌بی به‌عس له‌پارتی سۆسیالیست‌دا لاپه‌زی ۷۶ .
- ۹ - جه‌ردیس فه‌ت‌حه‌لا هه‌ر له‌هوجیگایه .
- ۱۰ - اریک‌رولو لوموند ۱۲ مارس ۱۹۶۳ .

- ۱۱ - نیویورک تایم ۲ مارس ۱۹۶۳.
- ۱۲ - اریک رولو لوموند ۸ مارس ۱۹۶۳، به سه‌ها ته‌گی‌راوه کان له‌سه‌رچاوه‌کان‌را.
- ۱۳ - ناوی‌جی‌گر تووله لایمن جهرجیس فه‌تح‌اله حاجی عومران ۱۹۷۴.
- ۱۴ - لوموند ۱۶ ئاوریل ۱۹۶۳.
- ۱۵ - هەرله‌وجیگا.
- ۱۶ - اریک رولو، سه‌رۆک‌ناسر له‌مه‌سه‌له‌ی کورد لایمن‌گری ده‌کرد، لوموند ۱۹ ژوئن ۱۹۶۳.
- ۱۷ - لوموند ۱۶ آوریل ۱۹۶۳.
- ۱۸ - هەرله‌وجیگا ۳۰ آوریل ۱۹۶۳.

فەسلی ۸

- ۲ - لوموند ۱۱ ژوئن ۱۹۶۳.
- ۲ - بزوانه سه‌رمه‌تتی ته‌واوی عسمه‌ت شه‌ریف وانلی، کوردستان عه‌راق لاپه‌زه‌کانی ۳۲۵-۳۷۳.
- ۳ - خه‌باتی ژماره ۴۶۹ ژوئن ۱۹۶۳، به‌نیوی‌آی‌سی‌وی لاپه‌ری ۱۹۶.
- ۴ - لوموند ۱۸ نوامبر ۱۹۶۳.
- ۵ - لوموند (دنیا) ۲۰ نوامبر ۱۹۶۳.
- ۶ - اریک رولو، لوموند ۱۶ ئاوریل ۱۹۶۳.
- ۷ - ای‌سی‌و لاپه‌ری ۱۹۷.
- ۸ - دیلی تلگراف ۱۹ ژوئن ۱۹۶۳.
- ۹ - داوید آدامسون شه‌ری کوردستان لاپه‌ری ۱۱۷.
- ۱۰ - لوموند ۱۶ ژوئیه ۱۹۶۳.
- ۱۱ - عه‌بدول وه‌هاب ئوتروشی، گه‌فت وگۆله‌گه‌ل نووسه‌ر، ناوهردان فوریه ۱۹۷۳.
- ۱۲ - اریک رولو "سه‌رۆک‌کو‌مارناسرله شه‌ردا نیونجی ده‌کردله مه‌سه‌له‌ی کورد دالوموند

- ژوئن ۱۹۶۳ .
- ۱۳ - هەرله وجیگا .
- ۱۴ - میشل عهفلهق ، دانینهری به عس ده لهئهسله وه مهسیحی .
- ۱۵ - لوموند (دنیا) ۱۹۶۳-۱-۲۰ .
- ۱۶ - هەرله وجیگا ۱۷-۱۸ فوریه ۱۹۶۳ .
- ۱۷ - بهبی سهراوه هەر چوئیک کهم وزوور . د آدامسون لاپهری ۱۶۴ .
- ۱۸ - لوموند ۱۶ فوریه ۱۹۶۳ .
- ۱۹ - هەرله وجیگا ۱۹ فوریه ۱۹۶۳ .
- ۲۰ - هەرله وجیگا .
- ۲۱ - بهلام یارمهتی شورهوی تازوییه بوو
- ۲۲ - ژۆژنامهی پراودا ۲۳ فوریه ۱۹۶۳ ، لهلایهن وهویل ، شورهوی کورد لاپهزه کانی ۴۱۱-۴۱۵ .
- ۲۳ - پراودا ۶ مه ۱۹۶۳ له اوریان داوهرگیردراوه ۱۹۶۳ ژماره ۲۶ لاپهزه کانی ۱۷۳-۱۷۰ .
- ۲۴ - زاگه یاندنی خبهردهری تاس لوموند ژوئن ۱۹۶۳ .
- ۲۵ - لوموند ۱۱ ژوئیه ۱۹۶۳ .
- ۲۶ - هەرله وجیگا .
- ۲۷ - واشنگتن پست ۱۱ ژوئیه ۱۹۶۳ لهلایهن وهویل لاپهزه کانی ۴۲۳-۴۲۲ .
- ۲۸ - وهویل لاپهری ۴۲۴ لهلایهن وابسته نیزامی عراق له واشنگتن کلنل محمد قاسملا .
- ۲۹ - داوید آدامسون ، شهزی کوردستان لاپهری ۱۹۷ .
- ۳۰ - برونه کامله جو جابر ، پارتی عه ره بی به عس سو سیالیست لاپهزه کانی ۸۳ -
- ۸۲ و اوریان ۱۹۶۳ ژماره موضوع پ ار پانروس .
- ۳۱ - لوموند ۱۹۶۳-۱-۱۹ .
- ۳۲ - اوریان (شهرق) ۱۹۶۳-۱-۳۰

فەلسی ۹

- ۱ - وه‌رگیراوی اس گانتز الیاس جان پیروینو اوریان (مشرق) ۱۹۶۵ ۳۳-۳۲.
- ۲ - زه‌مانی ئەوجی عەرب ژانویه ۱۹۶۴ سەرۆک ناسر فشاری بۆمارشال عارف دینیی که به پێی گه‌ یشتنیک له‌ گه‌ل کوردان بگهن بۆئەوه‌ی هیزی عراق له‌ چه‌لمه‌ی ناوخۆ زۆزگاری بیټ لوموند ۱۲ فوریه ۱۹۶۴.
- ۳ - له‌ ئادامس شمیت له‌ نیویورک تایم داو له‌ ژۆژنامه‌ آمون‌گیست مه‌ردی ئازا داوید آدامسون ساندی تلگراف و جه‌نگی کوردستان، اریک‌رولو، لوموند.
- ۴ - داوید ئادامسون لاپه‌ری ۱۶۲.
- ۵ - حکایه‌تی چه‌شنه‌ راپورتیک له‌ لایهن اس‌گانتز - ژی - پ وینوله‌رساله‌ی خۆی داله‌سەر ژا پهرینیی کورد اوریان ۱۹۶۵.
- ۶ - ای‌سی . و لاپه‌ژی ۲۲۰.
- ۷ - اریک‌رولو، "وزنه‌ له‌ کوردستان عراق‌دا" لوموند ۷ ژوئیه ۱۹۶۴.
- ۸ - گفت‌وگۆی سەرۆک عارف له‌ لایهن اریک‌رولو لوموند ۱۳ ژوئیه ۱۹۶۴.
- ۹ - عسمه‌ت شه‌ریف وانلی له‌ نووسراوه‌ی خۆی‌دا له‌ لاپه‌ره‌کانی ۲۲۰-۲۱۸ مه‌تنی "پیک‌گه‌ شتنیکی نه‌ینیی"
- ۱۰ - وه‌ده‌رکه‌وتوی له‌ رابته‌ له‌ گه‌ل ۱۰ ئاو‌ریل ۱۹۶۴ پ. د. د. کله‌سه‌رمه‌سه‌له‌ی ته‌ قه‌راوه‌ستان وه‌رگیراوی ژپ وینو له‌رساله‌ی خۆی‌دا له‌سه‌رمه‌سه‌له‌ی راپه‌رینیی کورد اوریان ۱۹۶۵.
- ۱۱ - ای‌سی . و، لاپه‌ری ۲۲۲.
- ۱۲ - ژپ وینو اوریان ۱۹۶۴.
- ۱۳ - ای‌سی . و لاپه‌ری ۲۲۳.
- ۱۴ - ا-ار لوموند ۷ ژوئیه ۱۹۶۴.
- ۱۵ - هه‌رله‌هوجیگا ۸ ژوئیه ۱۹۶۴.

- ۱۶ - شهو مه‌تله‌به‌وه ده رخراوه له‌موضوع اریک رولو که لهو پیگه یشتنه‌دا هاوبه‌شی بووه . لوموند ۸ ژوئیه ۱۹۶۴
- ۱۷ - هەرله‌وجیگا .
- ۱۸ - ای . س . و لاپه‌ری ۲۲۳ .
- ۱۹ - ژپ وینو هەرله‌وجیگا لاپه‌ری ۱۰۵ .
- ۲۰ - هەرله‌وجیگا .
- ۲۱ - له‌راپورتی ژپ وینو لاپه‌ری ۱۰۶ عسمت شه‌ریف وانلی ۱۲ مردولاپه‌ری ۲۲۳ .
- ۲۲ - ژۆژنامه شه‌رق ۱۹۶۵ لاپه‌ری ۱۰۷ .
- ۲۳ - ای . س . و لاپه‌ری ۲۲۴ .
- ۲۴ - سه‌ره تایه‌ک له اریک رولو (له موضوعه‌کانی) .
- ۲۵ - له‌سه‌ر متالاکانی ، بزوانه ، متالای عسمت شه‌ریف وانلی لاپه‌ره‌کانی ۲۴۰ - ۲۳۲ .
- ۲۶ - هەرله‌وجیگا لاپه‌ری ۲۴۹ .

فه‌سلی ۱۰

- ۱ - فه‌جری نوی ، ژۆژنامه‌ی به‌غذا ۱۱ فوریه ۱۹۶۵ ، له‌لایهن ای . س . و لاپه‌ری ۲۵۸ .
- ۲ - زاگه‌یاندن به‌ژۆژنامه‌ی لبنا‌نی‌ئه‌ل مح‌ررله‌لایهن ژ . ب وینو " میژووی راپه‌رینی کورد " مش‌رق ۱۹۶۵ ۳۲/۳۳ .
- ۳ - هەرله‌وجیگا .
- ۴ - پترمانسفیلد سان‌دی تایمز ، ۱۶ مه ۱۹۶۵
- ۵ - بزوانه ا . س . و لاپه‌ری ۲۶۰ .
- ۶ - سه‌سه‌له‌حو سازوبه‌رگ که کریویانه له‌ئه‌فسه‌رانی ئی‌رانی له‌چوار چی‌وه‌ی - قه‌رار دادی‌دا .

- ۷ - دانا آدامس شمیت توئی ۱۹۶۲وه داوید آدامسون ئوکتوبر - نوامبر ۱۹۶۲.
- ۸ - ئەگەر کەسیک نەبى وەگلامى بارزانى لەبەرچاونهگرى له لای وان
- ۹ - پترمانسفیلد "کوردەکان بى چهكى تازه شهردەكەن" ساندی تایمز ۱۶مه ۱۹۶۵.
- ۱۰ - لوموند (دنیا) ۳۰ سپتامبر ۱۹۶۵.
- ۱۱ - هەرله وجیگا ۱۹۶۵-۱۷x۱.
- ۱۲ - ووتو، وئیز ژنرال دوکەیلی له ئەل مناردا ۳ ژانویه ۱۹۶۶ لەمونددا ۵ ژانویه ۱۹۶۶.
- ۱۳ - زاگەیاندى آفپ ۵ ژانویه ۱۹۶۶ له لمونددا ۶ ژانویه ۱۹۶۶.
- ۱۴ - جماوال الامیر، رابطه لوموند بەتاران ۵ ژانویه ۱۹۶۶.
- ۱۵ - لوموند ۲۵ ژانویه ۱۹۶۶.
- ۱۶ - لەلایەن عسمەت شەریف وانلی لاپەری ۲۶۴.
- ۱۷ - ارموریه، کوردستان یان نەمان ۱۸۵-۱۷۵.
- ۱۸ - حەبیب کەریم ووتو، وئیزلەگەل نووسەر ناوپردان فوریه ۱۹۷۵
- ۱۹ - راپورتی عەبەدلا پیشەهەری بە عسمەت شەریف وانلی لاپەری ۲۶۶.
- ۲۰ - گفت وگو له گەل نووسەر، ناوپردان ۱۹۷۵.
- ۲۱ - هەرله وجیگا.
- ۲۲ - بزوانەسەر مەنتى كاملى پیکهاتنى له ۱.س.و لاپهزهکانى ۳۸۰-۳۷۹.
- ۲۳ - گفت وگو له گەل نووسەر، ناو پروان فوریه ۷۵.
- ۲۴ - هەر له وجیگا.

فەسلی ۱۱

- ۱ - زاگەیاندى آفپ له لوموند "دنیا" دا ۳۱-۳۰ ئوکتوبرى ۱۹۶۶.
- ۲ - عسمەت شەریف وانلی لاپەری ۲۶۹.
- ۳ - لوموند (دنیا) ۱۹۶۶-۱-۳.

- ۴ - هر له وجیگا ۱۹۶۶ - ۱۱x - ۲۹ .
- ۵ - اریک رولو " باره‌کانی کوردستان " لوموند . ۱۲ ئوکتوبری ۱۹۶۸ .
- ۶ - گفت‌وگو له به‌عذایه له‌گه‌ل یه‌کی له لیدره ئاموزگاران ۱۹۷۴ .
- ۷ - اریک رولو لوموند ۱۲ ئوکتوبری ۱۹۶۸ .
- ۸ - کاروانی شه‌هیدان ، کهریم حسامی (له‌گورددا) لاپه‌ره‌کانی ۷۹-۷۵
- ۹ - ئه‌وئارایشه له‌لایین عه‌زیز ئهل حاجی ، سی‌گریتری گشتی پارتی کمونیست عه‌راق ژابه‌ری ناوه‌ندی (لایه‌ن‌گری چین) یارمه‌تی لایه‌ن‌گری شوره‌وی پارتی کمونیستی ناوه‌ندی که‌له لایه‌ن عه‌زیز مه‌حمود که همیشه سی‌گریتری گشتی بووه ، به‌ژیوه‌ده‌بردرا .
- ۱۰ - آرای لوموند ۱۲ ئوکتوبری ۱۹۶۸ .
- ۱۱ - هرله‌وجیگا .
- ۱۲ - ای‌بس . و لاپه‌ری ۲۷۴ .
- ۱۳ - هرله‌وجیگا .
- ۱۴ - لوموند ۱۲ ئوکتوبری ۱۹۶۸ .

فەسلی ۱۲

ف

- ۶ - بزوانه سه‌رناسینی لرد لیبراکن (نه‌فتی) له ساندی تایمز ۱۱ می ۱۹۶۹ که‌له‌وی دا ، زۆر مه‌تله‌بی ورد وه‌ده‌رده‌خات .
- ۲ - له‌وزه‌مانه‌دا بریتانیا به‌تئیائی %۶ و %۱۱ له ئا کاره‌کان ، فه‌رانسه و ئه‌مریکا %۲۳۳/۴ وه‌هلند %۱/۴ ۲۴ قه‌بول‌ده‌که‌ن .
- ۳ - نیویورک تایم ۳ مارس ۱۹۶۹ .
- له‌وزه‌مانه‌دا داهاات له‌سه‌ر قاعده‌ی ۵۰ - ۵۰ دا‌به‌ش ده‌کری .
- ۴ - ساندی تایمز لامه‌ ۱۹۶۹ .
- ۵ - میراتی " مستعمره بریتانیا ئه‌ومافه بونا‌هز چاوپیی که‌وتنی شا نوسرابود .

نه هیشتنی که شیتی کانی شهر، له شمت ئەل عمر ب دابه بی پیک هاتنی همر دوک لا وه هیندی شتی کم له بهرچاو، بهلام راهنمائی که شیتی کانی عه راق که پیوست بوو.

۶ - بهرام بهرله گهله چاوه دیری ژنرال ئوکه ی لی وه زیری بهرگری عارف که له لایهن اریک رولو له روژنامه لوموند ۹ ئوکتوبری ۱۹۶۸ دا چاپ کراوه.

۷ - ان اگرگ ت ۱۵ سپتامبری ۱۹۶۹.

۸ - سهرچاوه خاترجه م.

۹ - له ته کریت له سالی ۱۹۳۷ داله (دایک بووه) سه ددام حسین، بووه ولین بارله ئوکتوبری ۱۹۵۹ له باره ی وی دا قسه ی کردوه سه ره انجام ئه وه ده بیته یه کی له میلیشا به عسیکان که هاوبه شی دهکان له هیژشه که دادژی قاسم.

به لام نه خشی ئەسلی له سالی ۱۹۶۳ پاش به قودرته گه پشته به عسیکان - دهستی پی دهکات . وه له قودرته دا ده می نیته وه ، به پیچه وانسه ی ی سهر کرده کانی دی که بوولاتی دور ده نیردرین یا زندانی ده کرین له ووه - خته دا بوو که سازمانی به عس له به ژیره دهستی خو ی دهگری وه به تایبته سیروسی ئەمینته ی وه ره قیبه کانی خو ی به ته واوی چاوه دیری دهکات .

۱۰ - گفت وگو له گهله داراته وفیق له ده به مند فوریه ۱۹۷۵.

۱۱ - ههرله هوجیگاله گهله دکتور مه محمود عسمان.

۱۲ - زاگه یاندنی آف پ لوموند ۱۹ فوریه ۱۹۷۰.

۱۳ - نامیلکه به ای . س . و لاپه ری ۳۴۱.

فەسلی ۱۳

۱ - گفت وگو له گهله نووسەر ، ناوپردان ۱۹۷۳.

۲ - ههر له هوجیگا ، حاج عومران ئوکتوبری ۱۹۷۳.

۳ - "سامی" ئی حسان شیرزاد ، نوری شاویس ، سهلاح یوسفی ، نافز.

- ۴ - پاش‌عی مزای پیک‌هاتنی ۱۰ مارس ۱۹۷۰، برایم‌ئهمهد، له سهرانی به عس پرسیار ده‌کات که‌بووسی مانگان بوئه‌وهی که بجیته ئی‌ران، پوولی‌بدنه‌نی به‌لام نه‌یان سه‌لماند. گفت‌وگو له‌گه‌ل نووسەر ئوکتوبری ۱۹۷۳.
- ۵ - دیلی ستار، بیروت ۱۲ مارس ۱۹۷۱.
- ۶ - "عراق بوونی توندی نهفت" کریس کوچیرا، ئه‌فریقای گه‌نج ۱۳ ژوئیه ۱۹۷۱.
- ۷ - دیلی ستار ۱۰ ئوکتوبری ۱۹۷۱.
- ۸ - ووتو، ویز له ژوژنامه شه‌زق روزانه ۱۹۷۱-۱-۱۸ که له ژوژنامه لیبرلزیک ۱۹ نوامبری وه رگی‌راوه.
- ۹ - سه‌رچاوه‌ی باوه‌رپیک‌راو.
- ۱۰ - له "به‌ره‌ی ناوخوی عراق دا" کریس کوچیرا "ئه‌فریقای جوان ۹ سپتامبر ۱۹۷۲.
- ۱۱ - بزوانه وتو، ویزی هه‌وه‌لین وه‌زیری ئی‌ران ئه‌میرعباسی هویداله‌لایهن کریس کوچیرا ژوژنامه ۱۸ ئاویل ۱۹۷۳.
- ۱۲ - بزوانه "خلیج فارس" به‌حری ئه‌مریکایه؟" له‌لایهن کریس کوچیرا فرانس کاتولیک ۱۹۷۲ ۳۰x۱
- ۱۳ - ده‌نگی دی، نیویورک ۱۶ فوریه ۱۹۷۶.
- ۱۴ - راپورتی پایک یادداشتی ۴۵۹.
- ۱۵ - له‌سه‌رچاوه‌ی کورده، که‌م‌وزور ۳ یا ۴ که‌زت ژوبه‌ژوبوون.
- ۱۶ - راپورتی پایک ده‌نگی دی.
- ۱۷ - راپورتی پایک یادداشتی ۴۶۲.
- ۱۸ - هه‌رله‌وجیگا.
- ۱۹ - وی ژوژی کوری ۱۹۷۳، ئه‌وحه‌قیقه تی‌هه‌یه‌که هه‌موو‌روژی دوژمنایه تی خو‌ی ده‌ده‌بری (له‌هه‌مووبه‌سه‌ره‌اتیک‌دا) له‌کوردستان دورتر
- ۲۰ - زاگه‌یان‌دلی رویتەر، دیلی ستار ۱۹۷۵ ۱۰ ژانویه.
- ۲۱ - راپورتی پایک، یادداشتی ۴۶۶.
- ۲۲ - زاگه‌یان‌دنی رویتەر، دیلی ستار ۲۶ ژوئیه ۱۹۷۲.

- ۲۳ - "ماکیاول به عس و کورد" کریس کوچیرا ئەفریقای جوان ۲۱ ژوئیه ۱۹۷۳.
- ۲۴ - دیلی ستار ۱۳ ئوت ۱۹۷۲.
- ۲۵ - رویتر دیلی ستار ۱۹۷۲-۱-۳.
- ۲۶ - گفت و گو له گهل نووسەر ناوپردان ئاوریل ۱۹۷۳.
- ۲۷ - بزوانەر سەردا خەبات بوۆتوۆنۆمی تاگەیشتن بە مافی لاشتی، کریس کوچیرا لوموند دیپلماتیک (دنیاى سیاسى) ئاوریل ۱۹۷۴.
- ۲۸ - گفت و گوێ ژنرال بارزانى له گهل جیم هوگلان، له واشنگتن پست دا، — له انترناسیونال هیرالد تریبون ۲۲ ژوئیه ۱۹۷۳
- ۲۹ - خەبات بوۆتوۆنۆمی تاگەیشتن بە مافی گشتى س.ک.
- ۳۰ - هەرله وجیگا.
- ۳۱ - هەرله وجیگا ئەو زاگەیانندنە لە رابته له گهل حبیب کهریم ونووسەر و، دکتەر مهحمود عسمان ناوپردان ئوکتوبرى ۱۹۷۳.
- ۳۲ - راپورتى پایک لاپەرى ۴۶۵.
- ۳۳ - بزوانه لوموند دیپلماتیک ئاوریل ۱۹۷۴.
- ۳۴ - بەرامبەر له گهل وه رگیر اوی ره سمى له ۳۰ ژوئیه ۱۹۷۴ له نازم کهزار دەیه وست ته واوی سەر و کهکانى به غدا که له فرودگا بوون ههروه هاخه سن ئەل به کر که له سه فرى زه سمى له ئوروپا ده گه زاوه، بیان گری. پاش شکانى پیلانه که نازم کهزار ده گیرى، پاش کوشتنى هومه د شه باب وه زیرى به رگری وه بریندار بوونى سه ددام قه پیدان وه زیرى ناو خوێ، که له دادگا یه ک داله لایهن عزهت دورى به زیوه ده چى، ئەعدام ده کرین بزوانه لوموند ۲۱-۲۰-۱۹ ژوئیه ۱۹۷۳ اریک رولو "ولایتیک له سیپهرى هان دان دا".
- ۳۵ - سکه له خەبات بوۆتوۆنۆمی وه تاگەیشتن بە مافی گشتى " ئە وگفت و گو یه له ئوکتوبرى ۱۹۷۳ دابوو.
- ۳۶ - گفت و گو له گهل سەر وک وه زیرى ئیران له لایهن کریس کوچیرا مارس ۱۹۷۳ که له دیلی ستار ۱۰ مارس ۱۹۷۴ را چاپ کراوه.

۳۷ - دکتەر مه‌حمود عسمان ناوپردان ئوکتوبری ۱۹۷۳ .

۳۸ - له‌لایهن سەرۆکه‌کانی کورده‌وه گوتراوه که سەرژاست به‌شداری بووه‌له‌و با سه‌ دا

۳۹ - سه‌ ددام حسین ، پێش نیاردە‌کات له‌سه‌رمه‌سه‌له‌کانی کاتی داله‌ئهل سوره‌ به‌غدا .

۴۰ - بزوانه‌ به‌ لوموند سیاسی ئاوریل ۱۹۷۴ .

فهللی ۱۴

۱ - کنفراسی مه‌تبوعاتی ۸ ئاوریل ۱۹۷۴ .

۲ - بزوانه‌ سه‌ر عسمه‌ت شه‌ریف وانلی کوردستان عراق لاپه‌زه‌کانی ۱۳۱-۱۳۰ .

۳ - هاشم عه‌قراوی له‌ ۱۹۲۶ داله‌ دایک‌بووه‌ ، ته‌حسیلاتی له‌مه‌دره‌سه‌ی ناوه‌ندی به‌غدا یه‌بووه‌ وه‌له‌کمیتە‌ی ناوه‌ندی پ. د. د. ک. ئەندام بوو تا سال ۱۹۵۹ .

۴ - له‌ ۱۹۲۷ له‌ دایک‌ بووه‌ له‌ ناوچه‌هه‌ولێر عه‌بدول‌لاسماعیل یه‌کی که‌ ۱۶۱ چه‌ ئی‌وه‌هل‌گرتووه‌ ده‌پێش ئەوه‌ی دا‌که‌له‌لایهن‌ه‌یزی عراق له‌ ناوچه‌ شه‌قلاوی بشکئی بزوانه‌ ای‌بس . و‌لاپه‌زه‌کانی ۱۰۱-۱۰۰ .

۵ - لوموند ۱۶ مارس ۱۹۷۴ .

۶ - زاگه‌ یاندنی روتیر ، دیلی ستار ۲۵ ئاوریل ۱۹۷۴ .

۷ - لوموند ۱۱ مه‌ ۱۹۷۴ له‌رادییی ده‌نگی کوردستان بلا‌بووته‌وه‌ .

۸ - " ری په‌یوانیکی دورودریژ‌گورده‌کان " اولیویه‌ پوستل - ویانی ، لوموند ۱۰ ژوئیه‌ ۱۹۷۴ .

۹ - زاگه‌ یاندنی ئاماده‌ له‌ لایهن بولتن سویس پی‌ زاگه‌ یاندنی کورد .

۱۰ - به‌رامبه‌ری زاگه‌ یاندنی مسعود بارزانی ، عراقی‌کان متمرکز له‌به‌ره‌ی کوردستان

ه‌یژه‌کانی هه‌وه‌ل و دووهم و چوار و شش وه‌هشت به‌ ته‌واوی ۳/۴ له‌ ۳ و ۵ ، و

۵ هه‌نگ تاییه‌تی وه‌ ته‌واوی که‌ماندوکان که‌له‌گشت‌دا ۸۰۰۰۰ که‌ س‌ده‌بوون ۹۰

له‌ ۱۰۰ له‌ه‌یزی عراق و ئەسله‌حه‌کانی بزوانه‌ " پێش مه‌رگه‌کان شکاندنسی -

- نمخشی بهغدا له ژۆژنامه کۆتی دیهن دو لهپاری ۹ ژانویه ۱۹۷۵.
- ۱۱ - دیلی ستار ۲۲ ئوت ۱۹۷۴ راگه یاندنی آ. پ ۲۸ ئوت ۱۹۷۴.
- ۱۲ - برّوانه "شهریکی سهده ساله له عراق دا" کریس کوچیرا کۆتی دیهن دوپاری ۱۱ ژانویه ۱۹۷۵.
- ۱۳ - ئهرقامیکی که له لایهن مهسعود بارزانی ئاماده کراوه کۆتی دیهن دوپاری ۹ ژانویه ۱۹۷۵.
- ۱۴ - گیزانه وه له لایهن نووسه رهوه حاجی عومران ۲۸ سپتامبر ۱۹۷۴.
- ۱۵ - "بهغدا ته سمیم دهگری پيش گه یشتی زستان شهزه که تهواوکات" ژ. ب مرسیه ژۆژنامه فیگارو ۱۴ ئوکتوبری ۱۹۷۴.
- ۱۶ - عسمت شریف وانلی.
- ۱۷ - شریف له لایهن عهلی عهبدوللاوه ئاماده کراوه، ئاخیرین بودجهی سالانهی وه زاژهتی کاری شمال ۱۹ میلیون دینار عراقی بووه که ده بیته ۱۲% تهواوی بودجه عراق.
- ۱۸ - گفت وگو له گه ل نووسه سه سهنگ سپتامبر ۱۹۷۴.
- ۱۹ - گفت وگو له گه ل نووسه ئامادیا سپتامبری ۱۹۷۴.
- ۲۰ - گفت وگو له گه ل نووسه حاجی عومران سپتامبری ۱۹۷۴.
- ۲۱ - نووسه ئاخیری فوریه ۱۹۷۵.
- ۴۲ - یهکی له ئەندامی دهفتەری سیاسی کوردستان.
- ۲۳ - واشنگتن پست ۱۹۷۴-۱-۱۷.
- ۲۴ - گفت وگو له گه ل نووسه حاجی عومران فوریه ۱۹۷۵.
- ۲۵ - هه له وجیگا.
- ۲۶ - گفت وگو له گه ل نووسه، ده ربهند فوریه ۱۹۷۵.

فەلسی ۱۵

- ۱ - دکتەر مه‌حمود عسمان فوریه ۱۹۷۵ .
- ۲ - راپورتی پایک نووسراوهی ۴۶۶ .
- ۳ - وتو، و بۆزله‌گه‌ل نووسەر ئوکتوبری ۱۹۷۴ له‌زاهدان .
- ۴ - زاگه‌یانندی رویتەر دیلی ستار ۲۸ دسامبر ۱۹۷۴ .
- ۵ - بزوانه‌رۆژنامه‌ی فیگارو ۱۹۷۴ ، ۱۱-۱۷ و واشنگتن پست ۷۴-۱۱-۱۷ .
- ۶ - دنیا ۱۶ ژانویه ۱۹۷۵ .
- ۷ - گفت و گو له‌گه‌ل نووسەر ۳ ئوکتوبری ۱۹۷۴ .
- ۸ - سه‌رئه‌نجام سه‌لیبی سوری سوید ۱۳۰۰۰ بی‌خُسب و ۳۵ تن یارمه‌تی (جلک) و ساییلی ده‌رمانی و جراحی بۆکوردی عه‌راق ده‌نیرۆوسی‌ای س‌ار تن و نیویک شتمه‌کی ده‌رمانی وه‌ماوه‌ی سی‌ای س‌ار ۱۰ تن گوشت، ۲۵ مبولانس‌پاش پیک‌ها تنی ئەل جه‌زیره بۆتاران ناردرا .
- ۹ - راپورتی پایک یادداشتی ۴۶۶ .
- ۱۰ - گفت‌وگو‌ی بارزانی له‌گه‌ل هه‌یکه‌ل له‌رۆژنامه‌ی انوار دا چاپ کراوه . بیروت ۱۱ سپتامبر ۱۹۷۵ وه‌له‌ گوڤاری تورک اوزگورلوک .
- ۱۱ - سه‌رچاوه‌ی زامیاری تاران .
- ۱۲ - زاگه‌یانندی لوموند ۱۰ ژانویه ۱۹۷۵ له‌سه‌ر مه‌سه‌له‌ی نیرۆیک بوونه‌وه‌ی ئییران و دونیای عه‌ره‌ب .
- ۱۳ - واشنگتن پست ۷ مارس ۱۹۷۵ .
- ۱۴ - بزوانه "به‌شیک له‌ناکامی کوردستان" کریس کوچی‌را ، کوتی دیهن دوپاری ۱۲ ژانویه ۱۹۷۵ .
- ۱۵ - اخبارالیوم ، له‌لایهن ئەحراره وه‌ گوتراوه ، بزوانه‌ سه‌ر کامل ئەبو‌جابر . عه‌ره بی‌به‌عس...

- ۱۶ - بومه تنی پیکهاتنه که بزوانه بهراگه یاندنی آدف . پله ژۆژنامه لوموند دا
 ۸ مارس ۱۹۷۵ دیلی ستار ۷ مارس ۱۹۷۵ .
- ۱۷ - بهووتهی ئیدریس بارزانی ۳۰۰ کهلاک ، ۱۸ تانک وه ۳ فروکه لهبین چوون .
- ۱۸ - بزوانه به ژۆژنامه لوموند (دنیا) ۱۵ مارس ۱۹۷۵ و دیلی ستار ۱۴ مارس
 ۱۹۷۵ .
- ۱۹ - راپورتی پایک لهنوسراوهی ۴۶۳ .
- ۲۰ - ههرلهوجیگاله ۴۶۹ دا .
- ۲۱ - ههرلهوجیگاله ۴۷۰ دا .
- ۲۲ - لهسر چاوه کورده وه، کهلهمه جموع دا چاک گوتراوه، ئهوخه بهره ده بووله لایهن
 هیئیدی که وه: ژنرال بارزانی له ئاکام داهه میشه مهسه لهی ئابوری و کومه لایه تی
 دینا پیشی دهنوواند ، به تایبته لهسر پیاوه کانی خوی .
- ۲۳ - سهراوهی باوه رپی کراو .
- ۲۴ - گف و گو لایهن ههیکل له گهل بارزانی له گو قاری اوزگورلوک .
- ۲۵ - زاگه یاندنی جیم هوئاگلان ، له واشنگتن پست دا وله هرا دتریبون بین الملل
 ۲۴ مارس ۱۹۷۵ .
- ۲۶ - گف و گو له گهل نووسه رله شاری نه قهده ۲۶ ئاوریل ۱۹۷۵ .
- ۲۷ - زاگه یاندنی رویترا ، دیلی ستار ههوه لی مه ۱۹۷۵ له تاران .
- ۲۸ - کنفرانسی چاپه مهنی مطبوعاتی ههوه لی مه ۱۹۷۵ له تاران .
- ۲۹ - کیهان بین الملل تاران ۴ مه ۱۹۷۵ .
- ۳۰ - گف و گو له گهل ههیکل اوزگورلوک .

بهشی ۴

فەسلی ۱

- ۱ - لەسەر قەزاوەتی تازە ی سێتامبەر ۱۹۶۵ . برۆانە رۆژنامە لوموند ۲۶ سێتامبەر ۱۹۶۵ .
- ۲ - داژان نیدەر ، ستکھلم ۱۹۶۰-۱۱-۱۱ لەلایەن عسمەت شەریف وانلی - چاوە دێری لەسەر مەسەلە ی نەتەوا یەتی کوردستان تورکیە هیورا ۱۹۷۱ .
- ۳ - برۆانە سەر موضوعی ژ ی . پ و یەنو " کوردستان نەتەو ی دابەش کراو " لەموند دیپلماتیک اوتی ۱۹۷۱ .
- ۴ - هەرلەوجیگا .
- ۵ - وەرگیرا ونووسراولەلایەن عسمەت شەریف وانلی ، کوردستان عراق ، بەرە و نەتە وایەتی لاپەرەکانی ۲۹۹-۲۹۸ .
- ۶ - هەرلەوجیگا ۳۰۱-۳۰۰ .
- ۷ - ایسیوی . چاوە دێری مەسەلە ی نەتەوا یەتی لە کوردستان تورکیە دا .
- ۸ - بولتن مانگانە ئاوریل ۱۹۷۰ لە ددک او لەلایەن ایسیوی لە لاپەری ۴۷
- ۹ - وەرگیرا ونووسراو ی ژ پ و یەنو لە رۆژنامە لوموند دیپلماتیک اوتی ۱۹۷۱ .
- ۱۰ - هەرلەوجیگا .
- ۱۱ - ای سی وی لە دینی لاپەری ۶۵

فەسلی ۲

- ۱ - لە ئاکام دا عەزیز یوسفی ۱۹۷۷ دا ئازاد کراو ، لە تاران ۶ ژوئن ۱۹۷۸ دا کوچی دوا ی دەهکات لە مهاباد که بە خاک دە سپێردری ، هەزاران کەس لە سەرقە برە کە ی خو پێنشان دە دەن ژوئن ۱۹۷۸ .

— گفت و گو له گهل نووسهر کوردستان ئیران فوریه ۱۹۷۵ .

هسلی ۳

- زیندو که ره وهی کون دکوردیش دپارتی کمونیست کوردستان عراق به شوینی داه
ندامی کمیتهی ناوهندی پارتی کمونیست عراق بزوانه لاپه ری ۵۲۳ .
- ۱ — بزوانه ووتو ، ویژهی صالح حدیده ری له به عذا اوبزیرویژ له کنگرهی ۹ پارتی
دیموکرات کوردستان رۆژنامه به غدا ابزرویژ ۲ ژوئن ۱۹۷۶ .

کتیب ناسین

جوی شه و به رتوکانه که کریس کوچیرا که لکی له وه رگرتون

— لی کولینه وه

پارتی سوسیالیست شه ره ب (شه بوجه بارکامل) نیویورک ۱۹۶۶ جنگ کردها

آدامسون داوید (لندن ۱۹۶۴

زدها . لندن ۱۹۶۴ — ۱۹۶۸

سیحیه‌های گلده پاریس ۱۹۶۴

باجیر ماموریت در بین النهرین و کردستان لندن ۱۹۳۰ — مسیحیان نامه‌های

گیرترویدیل لندن ۱۹۳۰

پل جون ویسکارند سامویل لندن ۱۹۵۷

بیرن — گفتگوی صادقانه لندن ۱۹۴۷

کاریر دانکوسی: سیاست شوروی در خاور میانه ۱۹۵۵ — ۱۹۷۵ پاریس

شریف خان شازاده‌ی یلس شرفنامه — پترسبورک ۱۸۶۸ — ۱۸۷۵

دکتر شیرکوه — مسئله کورد ۱۹۳۰

سیر پرس کاکس افسانه تابستان ژیرترویدیل لندن ۱۹۳۰

ژرژ کورزون — ایران و مسئله ایران لندن ۱۸۹۱

سیرهانری دوبس — افسانه تابستان ژیرترویدیل لندن ۱۹۳۰

- ویلیام داگلاس سرزمین بیگانه و مردم صمیمی نیویورک ۱۹۵۲
 دربیور () کورد و کردستان - ماونت (کره) ۱۹۱۹
 ویلیام اگلیتون - جمهوری کردستان در سال ۱۹۴۶ لندن ۱۹۶۳
 ادموند () کردها و تورک‌ها و اعراب لندن ۱۹۵۷
 عبدالرحمان قاسملو کوردستان و کورد لندن ۱۹۶۵
 کردستان ایران (۱۹۷۶-۵) " کردستان ایران " و کردو کردستان
 پاریس ۱۹۷۸
 هاملتون آرچیبالد راهی از کردستان لندن ۱۹۳۷
 های (W.R) دوسال در کردستان لندن ۱۹۲۱
 هاوارد (هاری کمسیون کرین کرن بیروت ۱۹۶۳
 هاوول (ویلسون) شوروی و کردها و بررسی اقلیت ملی (رساله) دانشگاه
 ویرجینیا آمریکا ۱۹۶۵
 کریم حسامی کاروان شهیدان کردستان
 حرکت نه ته وایه تی کورد (رساله) دانشگاه سیراکوس آمریکا
 ۱۹۶۰
 کلیمان (آیرون) پایه‌های بنیادی سیاست انگلیس در جهان عرب: کنفرانس
 قاهره ۱۹۲۱
 کندال " کردستان ترکیه " " کردهای شوروی " و کردو کردستان پاریس ۱۹۷۸
 لندن ۱۹۷۰
 لاکور والتز کومونیسیم و ناسیونالیسم در خاورمیانه لندن ۱۹۵۶ شوروی و
 خاور میانه
 لارنس زوسکی روسیه غرب ایران - دانشگاه کورنسل ۱۹۴۹
 لونگریک عراق ۱۹۵۰ - ۱۹۰۰
 موریه رنه کردستان و نه مان پاریس ۱۹۷۰
 نیکتین (بازیل) (واسیل) کردها و بررسی اجتماعی و تاریخی، پاریس

۱۹۵۶

دکتر نوری درسیمی: در سیم درتاریخ کردستان (درکردستان ترکیه) تازی هند در سیم آلپ ۱۹۵۲ -

سیرموریس پیترسون ژوسوی پرده لندن ۱۹۵۰

جنگهای صلیبی، ارتباط دوری افندی پاریس ۱۸۱۰

جان پیکون بنیان جنگهای مشرق پاریس ۱۹۲۱، سهم خاور میانه پاریس

۱۹۳۸

لوریان رنه. بعد از بهار پراک پارس ۱۹۷۶

لوسین رامبوت، الیاس پیرتوماس بوا) کرد مسئله حقوق، پاریس ۱۹۴۷ (پیرتوماس)

سافراستیان کردوکردستان لندن ۱۹۴۸

دانا آدامس شمیت مسافرت در میان مردان شجاع بوستون ۱۹۶۴

الی سوآن لندن ۱۹۱۲ - لندن ۱۹۱۹

سیرمارک سیکس خلیفه آخرین میراث لندن ۱۹۱۵

عصمت شریف وانلی کردستان عراق نوشاتل یولی ۱۹۷۰

بررسی مسئله ملی کورد در کردستان ترکیه (S.O.D) کردستان عراق

کردوکردستان پاریس ۱۹۷۸

ویگرام کراول مهدبشر لندن ۱۹۱۴ یا کوچکترین معبرها لندن ۱۹۲۰

ویلسون آرنولد قفقاز ۱۹۱۷ - ۱۹۱۴، بین‌النهرین ۱۹۲۰ - ۱۹۱۷

لندن ۱۹۳۱

سامویل ویلسوی (S) آداب و رسوم و زندگی ایرانی

روزنامه‌ها و ادوار

ارتش (کتاب شناسی) دفتر هند، لندن ژانویه ۱۹۳۶ توربورن

" عملیات جنگی در جنوب کردستان بولتن مطالعات مرکزی کردها،

پاریس ۱۹۵۰ - ۱۹۴۶

دیلی ستار: (بیروت): مارس ۱۹۷۴ - ۱۰ کریس کوچیرا: هویدا و مسئله کرد

(مصاحبه دبیرکل حزب دمکرات کردستان ایران)

دیلی تلگراف:

۲۲ ژوئیه ۱۹۵۸ ریچارد بیسون: " نابودی کردها و مسئله کورد " آوریل

۱۹۶۵ (۲۲ - ۱۷)

بمباران کردها و غیره

اکسپرس ۲ آوریل ۱۹۷۳ کریس کوچیرا: " هویدا، اعلام ب اکسپرس

۲۶ اوت ۱۹۷۴ امیل گیکواتی: " در دره چومان باکردها در جنگ "

۸ مارس ۱۹۷۶ امیل گیکواتی: " مسکو دوباره جنگ کردستان دامن می‌زند "

۲۴ ژوئیه ۱۹۷۸ امیل گیکواتی (مسکو، دوباره جنگ کردستان را دامن میزند .

وزارت امور خارجه

ژوئیه ۱۹۴۶ ویلیام لاین وسترمان: " استقلال کردستان و روسیه قابل

انبساط

فرانس کاتولیک: نوامبر ۱۹۷۲ ، کریس کوچیرا خلیج فارس " دریای آمریکا

کاروین: ۱۱ - ۱۲ اکتبر ۱۹۷۴ داوید هیرست

اعمال بین‌المللی: ژانویه ۱۹۴۶ کولونیل الفی نستون: مسئله کورد "

هارولد تریبون بین‌المللی

۲۲ ژوئن ۱۹۷۳ ، مصاحبه ژنرال بارزانی بوسیله جم هوگلاند (واشنگتن

۲۷ - ۲۸ اوت ۱۹۷۴ ، ۲۴ - ۱۴ مارس ۱۹۷۵

روزنامهء افریقای جنوبی

۱۳ ژوئیه ۱۹۷۱ ، کریس کوچیرا : " استشمام قوی نفت "

۹ سپتامبر ۱۹۷۲ کریس کوچیرا : " در بارهء مسئله جبهه داخلی عراق "

۲۱ ژوئیه ۱۹۷۳ کریس کوچیرا : ماکیاول ، بعث و کوردها "

روزنامهء آسیائی ۱۹۲۴ - ۱۹۱۰

روزنامهء سلطنتی واجتماعی مرکزی آسیا : ۱۹۵۸ - ۱۹۴۸ - ۱۹۳۷ -

۱۹۲۳ - ۱۹۲۵ - ۱۹۲۸

" لیبر بلژیک ۱۹۷۱ - ۱ - و ۱۹۷۱ - و ۱۹۷۱ - ۱۹۷۱

۲۳ - ۷۱۱

روزنامه خاور میانه ژانویه ۱۹۴۷ ژرژ لانس ژوسکی : " جنبش کومونیست در ایران "

ژوئیه ۱۹۴۷ آرچی روزولت : در جمهوری کردستان مهاباد "

ژانویه ۱۹۴۹ ایویل سیتون : " حزب سیاسی در ایران "

۱۹۱۸ - ۱۹۱۴ "

زمستان ۱۹۵۶ روبرت روسو : (جاتل در آذربایجان)

زمستان ۱۹۵۷ " ادموند " : در کردهای ایران "

زمستان ۱۹۵۹ " ادموند کرد و مسئله انقلاب در عراق "

وقایع تاریخی

هیات هارولد (بوستون) : ۱۹۴۸ دکتر رایت

لوموند (دنیا)

۸ مارس ۱۹۶۳ اریک رولو : " رئیس شورش کورد هیات بغداد رامی پذیرد "

۱۰ - ۱۶ آوریل ۱۹۶۳ اریک رولو : کردستان به عراق پشت کرد .

۷ - ۸ ژوئیه ۱۹۶۴ اریک رولو : تعطیل و مکث در کردستان عراق "

۱۹ - ۲۱ ژوئیه ۱۹۷۳ اریک رولو : " یک کشور در سایه تحریکات

۱۰ ژوئیه ۱۹۷۴ پوستل وینی: " راه پیمای طولانی کردها"
۱۹ مارس ۱۹۷۵ آندره قونتن: " بدبختی موجودیت کرد "

لوموند دیپلماتیک (لوموندسیاسی)

اوت ۱۹۷۱: وینو: کوردستان ملت " پاره شده "
آوریل ۱۹۷۴: کریس کوچیرا " خهبات بوئونونومی تا استقلال کردستان
ئوت ۱۹۷۷. کریس کوچیرا ئوتونومی کردستان در عراق تشبیت می‌شود

نیویورک تایمز

۳ آوریل ۱۹۵۰ سیروس سالیز برگر
۱۱-۱۰ سپتامبر ۱۹۶۲ دانا آدامس شمیت

مشرق

۱۹۵۸ (۷) پیر روندو: نه ته وهی کورد له بهرامبه ر هه لستانه کانی
عه ره ب دا "

۱۹۵۸ (۸) ژرژ کین: " استقرار عراق "

۱۹۵۹ (۹) عملیات موصل

۱۹۵۹ (۱۰) مانی فیست حزب کومونیست روی مسئله کورد، مانی فیت

پارتی یه که تی کوردستانی عراق پیر روندو: " کوردهای عراق بعد

از انقلاب ۱۹۵۸ "

کوردها و مسئله کورد، بروشور دکتر شاکر خوسباک، تجزیه و تحلیل از

پیر روند و ۱۹۵۹ (۱) نیرویوان "کنگره کوردوین "

علی که دوری: (عکس‌العملی روی سلطنت شاهی عراق)

۱۹۵۹ (۲۱۲) سیمون جه رنگی " دوژمنایه تی عارف "

۱۹۶۴ (۲۶) (خاطرهء اکراد) تقریری در بارهء کردها

کوردله سده‌ی نوزده و بیست‌دا

مسئله کورد در روزنامه‌های شوروی و آمریکا

۱۹۶۳ (پری پان روس)

۱۹۶۴ (۲۹) توماس بوا (مهاباد و یک جمهوری ناپایدار کرد

۱۹۶۵ (۳۳ - ۳۲) سیرژ گانتز (الیاس) و یهنو): حه ره که تی

نه ته وایه تی کورد)

۱۹۶۹ (۵۰ - ۴۹) به رنامه حیزی کریکاران له تورکیه دا)

کوتی دین دوپاری

۱۰-۹ ژانویه ۱۹۷۵ ، کریس کوچیرا : یک جنگ صدساله در عراق :

دیلی تلگراف

۲۲- ژوئیه ۱۹۵۷ ادmond : درخاور میانه نابودی کردها "

۱۹- ژوئن ۱۹۶۲ ریچارد بیستون : کردهای عراق و ناک آوت نفت

۲۲ - ۱۷ - آوریل ۱۹۶۵ : " عراق حمله می‌کند و تورک ها با کردها

بمباران کردها بغداد مسئله خاموشی در باره جنگ

ساندی تلگراف

۱۹۶۲ داوید آدمسون : " دیداری از مواضع دفاعی کردها

و شکست نیروهای قاسم "

درس‌زمین اسلام

۱۹۴۶ پیر روندو : " ادعاهای ملی کرد "

۱۹۴۷ پیر روندو : حه ره که تی نه ته وایه تی کورد

ساندی تایمز .

۱۶ مه ی ۱۹۶۵ پترمانسفیلد : کردها با سلاحهای جدید می‌جنگند

۱۱ مه ی ۱۹۶۹ لروکیل براگن : "مهاجمان نفت"

۱۵ فوریه ۱۹۷۶ ویلیام شاکروس : " اخبار سانسور شده بقول منابع آمریکا

موجب بی‌اطلاعی از کردها

دهکده ۷ : ۱۶ فوریه ۱۹۷۶ " گزارشهای پایک"

واشنگتن پست :

آرشیو دیپلماتیک

" آرشیوهای سیاسی"

در پاریس

— وزارت جنگ (N/S) نیروی ونیسان سری شماره ۲۰

— وزارت امور خارجه سری E ۳-۳۱۱ (AE)

در لندن

— دفتر هند سری

— وزارت امور خارجه (F.O) اداره اسناد عمومی سری

آرشیوهای وزارت امور خارجه از منابع سرشار و دسترس تا سال ۱۹۴۵ در

هنگام تهیه این اثر وقف شده‌اند در یک اندکس که بطور قابل ملاحظه‌ای

بی دریغ تسهیلات را فراهم کرد . آرشیوهای فرانسه متاءسفانه بیشتر

تا سال ۱۹۳۰ آمادگی را نداشتند و کمتر تسهیلات داشتند.

وشه کانی بیگانه له په رتوکه که دا ومانای وان

- ۱- رنسانس *Renaissance* ژیانی نوی له زانست و، هونه رو، ویژه وهری
- ۲- سه دهی وسطی *Moyen Age* له سه دهی ۹ تا ۱۵
- ۳- پیاستر پوولی فررانسه، هاوکات له گه ل حکومتی به درخان
- ۴- نه ستوری مه سیحیکان
- ۵- ئی گلیتون: نووسه ری په رتوکی کوماری مهاباد له سالی ۱۹۴۶ را
- ۶- فئودال: ده ره به گ "ئاغا، مالک
- ۷- مانی فیست: *Manifeste* به یانیه
- ۸- دیپلوماسی *Diplomatie* رامیاری
- ۹- اپورتونیسیت: خوریک خهر
- ۱۰- ناسیونالیست: خومالی
- ۱۱- انترناسیونالیست: نیوی ته وه کان
- ۱۲- پولیت بورو: ده فته ری رامیاری
- ۱۳- کوئی کول: سه ربازخانه
- ۱۴- میلیشیا: چریکه چه کداره کان
- ۱۵- ئوتونومی: خود موختاری

- ۱۶- کاربوناژ: نیوی تاقمیکي رامیاری نهینی بووه که له سه دهی ۱۹
ئتالیا دا پیک هاتوو، بوشاره زائی ئازادی خووزان
- ۱۷- ماژور کینچ Kinch راویه دبیر که ری رامیاری ئنگلیس (سالی
۱۹۴۴ له عراق را
- ۱۸ ئارچی روزولت وابه سته ی نیزامی و ئاجودانی ئه مریکا له ئیران
دا
- ۱۹- کاخی ویرسای له پی ته ختی فر رانسه دا
- ۲۰- رئالیسم حه قیقی، مه کته بی راسته قینه ئی
- ۲۱- کریپتوکمیسم: له لایهن گری کومونیسته کان له نهینی دابوو.
- ۲۲- FLN به ره ئه ئازادی به خشی نه ته وه ئی له ئه ل جهزیره دا.
- ۲۳- دراکونین: چه شنی قانون دانایی یونان
- ۲۴- سیستماتیک *Systematique* به چه شنی سیستمی ئیداره کردنی
ریژم
- ۲۵- ریژم *Regime* چه شن
- ۲۶- کاپیتولاسیون حقوقی که سه کانی بیگانه ی خاوهن قودرت، له نیوده-
وله ته کان دا
- ۲۷- گریل لا شه ری زور به لیدان له لایهن چریکه کانه وه له ناکاو
- ۲۸- ئدیئولوگ مه غزی بیرکه ره وهی تاییهت، ناسین و بیرو رای.
- ۲۹- سیی کریتر نووسه ر
- ۳۰- فاکت *Facte* مرحله ریگا
- ۳۱- فاز " "
- ۳۲- بریگاد تاقیمکی گه وره ی نیزامی
- ۳۳- نیکسون سه رکوماری کاتی ئه مریکا
- ۳۴- اولتی ماتوم اتمام حجت هه موشیتک به نال
- ۳۵- ماکیاولیست مه کته بیکه که پیاوی خوش گوزه ران له ویدائه ندامن

- ردئتالیارا سه رچاوهی گرتوه
- ۳۶- لوموند دیپلوماتیک دونیای سیاست روزنامه‌یه کی رامیاری که له رانسه وه ده رده کهوی
- ۳۷- بیافرا وولاتی که نه فریقائه که بو وه دهست هینانی تازادی خه باتی کردوه .
- ۳۸- تالوتک Tal + vegue له دوو وشمی Tal + Vegue پیک هاتووه ، به مانای قوولالی ریبازی ده ریائی (خط القعر)
- ۳۹- ئارشوو ناوه ندی قهفه سه ی کانونی کتیب ، به تایبته له وزارت خانه کان دا
- ۴۰- بیلان ته رازنامه
- ۴۱- انتلی جینت سیروس: ده م ده زگای پشکنهری ئینگلیس
- ۴۲- فرانکوفیل لایمن گری فه رانسه و یکان
- ۴۳- is d .N کومه لی سازمانی به ریوه به ری داعمی
- ۴۴- رادیکالی زاسیون Radicalisation بنه‌رتهی
- ۴۵- ئارابی زاسیون عه ره‌بی کردنی وولات
- ۴۶- فولکلور چیروک و ، زاره وه و په ندی پیشینان
- ۴۷- میتولوژی Mytologie ئه فسانه‌ئی به سه رهاتی کون
- ۴۸- گزنفون میژوونووس و ساحیب مه نسه بی پایه به رزی یونان له سه ده ی ۴ پیش زائینی دا
- ۴۹- نیلسون سه رکوماری ئه مریکا له شه ری جیهانی هه وه ل دا
- ۵۰- کلمانسو سه روک وه زیری کاتی ده وله‌تی فه رانسه له شه ری جیهانی هه وه ل دا
- ۵۱- ستراتژیک Strategique ، کاتی جوولانه وهی سوق الجیشی وله شکر که شی .
- ۵۲- پروتوکول Protocole مقاله نامه

- ۵۳- پارتیزان هه وادار
- ۵۴- کلوب باشگاه
- ۵۵- پارت *Parte* واته حیزب
- ۵۶- بولتن مه‌حه‌له
- ۵۷- انستیتو زانستگه زانکو
- ۵۸- که‌مپ سه‌ریازخانه
- ۵۹- سه یونیسف جووله‌که‌ی ناونه‌ته‌وه‌کان
- ۶۰- امپریالیسم پادشائی و ئاغائی
- ۶۱- کسینگر وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی کاتی ئه‌میریکا
- ۶۲- ئاکادیمی فرهنگستان علوم *Academie*
- ۶۳- پی‌سین سرویس تاییب‌تی فرانسه

گورده‌کانی زیندانی له به یێخانه‌ی مه‌باد له به هاری ۱۹۴۷ له چه په وه

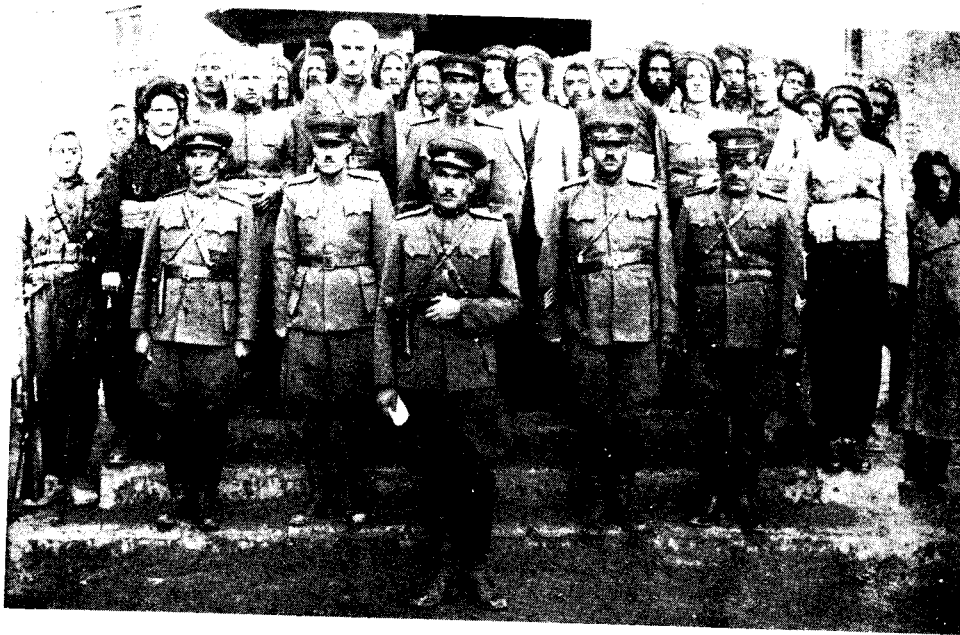

بورااست : دانشتو : سیدمه حه ممه‌دی ته یوبیان ، بئراهیم نادری ، مه حه ممه‌دئه
 مین‌ی شه ره‌فی ، ته حمه‌دی ئی لاهی .
 راه شه‌ناو : که ریم ته حمه‌ده بین ، مه نافی که‌زیمی ، حوسین ، فروهدر ، عه
 زیز کرمانج که هیرشی بر دبوگرتنی شاره‌وانی)
 سه ییدخدری نیزامی (سه روک پولیس) سه یدمه حه ممه‌ئسحافی)

شماره ۳۲

قازی کان : مه حه ممه حوسین سه یقی قازی ، قازی مه حه ممه‌د ، ئه‌بولقاسمی

از چپ بر راست : حسین خفافی سروان محمد تکمه‌چی . سرهنگ محمدنواززاده
سروان عزیز صدیقی سرهنگ صلاح .

محمد حسين سيف قاضي ۱۹۳۶

در جبهه سقز: سيف قاضي راننده جيب، ميرحاج بارزاني در پشت ماشين
جيب بقيه افراد ارتش، مهاجده ها، زنان ها...

حبیب امیری باتفاق ژرژ ویلیام آلنو و عمرخان شریفی شکاک در دهکده زین

دشت (مارس ۱۹۴۷)

قوام السلطنه نخست وزیر وقت ایران (نشسته) بامظفر فیروز ۱۹۴۶

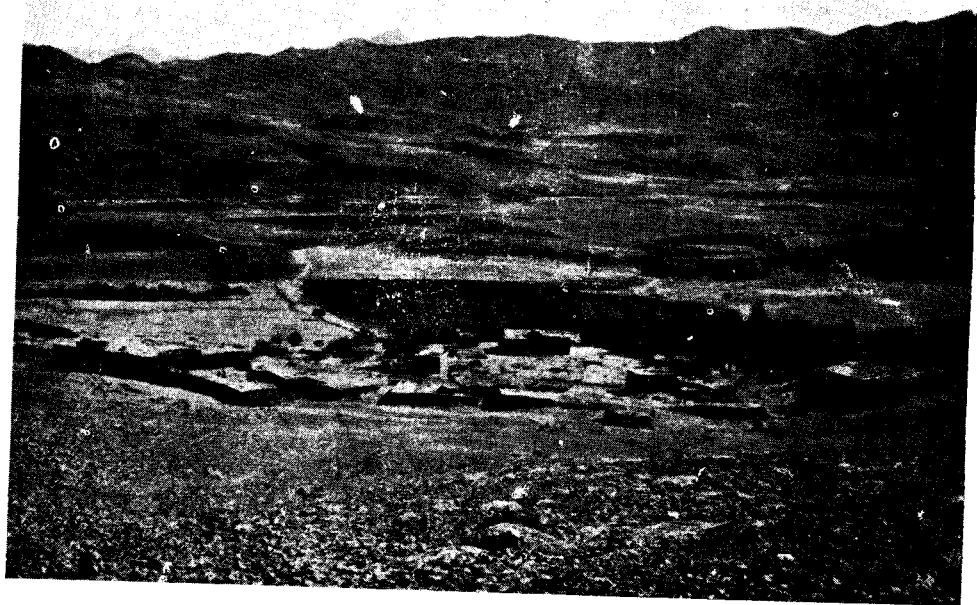

قاضی محمد هنگام کار رسمی. این عکس دیدار کاپیتان روزولت را در سپتامبر ۱۹۴۶ نشان می‌دهد.

کار به ده سته ره سمیکانی کوردله کوماری مهاباد له چه په وه بولای راست :
 دانشتوکان - وه هابی بلوریان - سیدمه‌حه ممه‌دی‌ئه یوبیان ، مسته‌فای‌سولتانیان ،
 غه‌نی‌خوسره‌وی مه‌حه‌ممه‌دئه‌مین‌ی‌شه‌ره‌فی ، خه‌لیل‌خوسره‌وی ، مه‌حه‌مه
 دی‌یاهو .

راوه‌ستاو : وه‌هابی‌قاضی (سه‌روکی‌ترابه‌ری‌وحه‌مل‌ونه‌قل) ره‌حیمی‌له
 شگری‌قاضی (سه‌روک) دلشادی‌ره‌سولی ، که‌ریمی‌ئه‌حمه‌دین‌مه‌نافی‌که‌ریمی
 سه‌عیدی‌هومایون ، ئه‌حمه‌دی‌ئی‌لاهی .

"اعلام جمهوری"

قاضی محمد له ناوه ندی چوارچرای مهاباد . دووی ری به ندانی ۱۳۲۴
 (۲۲ ژانویه ۱۹۴۶) مه لاسسته فای بارزانی له پیشه وهی قاضی

مهاباد له سالی ۱۹۴۶

له چه یه وه یولای راست : سبوحاح (ئه فسه ری عراقی) نوری (عراق) عززه
 عه بدول عه زیز (عراق) مه لاسسته فا (عراق) قادر بیگ نه وهی جه میل پاشا

از چپ بر راست: علی ربیحانی، کریم احمدین، عبدالرحمن ایلیخانی زاده، وهاب بلوریان محمد امین معینی، احمد الهی، خلیل خسروی، حاج مصطفی داودی سدیدق حیدره‌ری که‌ریم یا‌هو مه‌ناف که‌ریمی - سید مه‌حهممد دایوبیان
سه‌عید همایون - عه‌بدوره‌رحمان زه‌بیحی
سارکوه‌ار تازک که‌ر

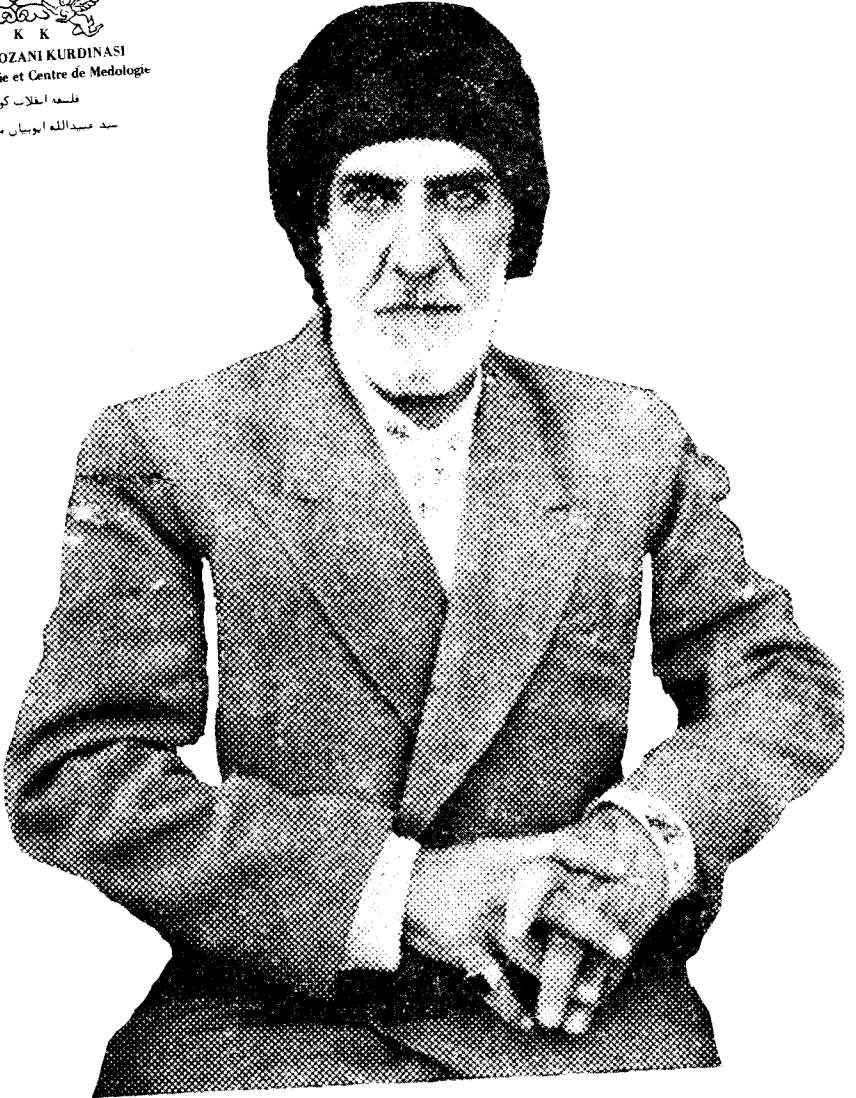

بعد از سه نفر گارد از چپ بر راست: رحیم جوانمرد قاضی، صلاح‌الدین
سید محمد سعید

KOMELEY KOZANI KURDINASI
Institut Kurdologie et Centre de Medologie

موسسه اخلاص کوردی
سد مسد الله ایوبیان مرکزی بروهک

سلطان العرفا

حضرت آیت الله العظمیٰ محمد باقر...

« بو ناگا داری »

ئه و په رتۆ کانهی که له خواره وه نیوبردراون، وه رگیپر
دراونهوه، هیوا دارین به وزوانه، له ژپر چاپ وه ده رکه-
ون

۱- بارامی سه ییاح له پوژئی یسکو : له فه رانسه وه به
کوردی وفارسی

۲- سلهمان زهندی " " " " " "

۳- لای پیر " " " " " "

۴- هه رزمئی گولان " " " " " "

۵- چیرۆکی کوله که " " " " " "

۶- پهندوزا راهی پیشی نیان (به زمانی کوردی)

۷- رسالهی خهج وسامه‌ند، له زمانی کوردیوه به زمانی

فه رانسه، پایان نامه‌ی لیسانس له سالی ۱۳۳۷ شمسی

محمد ریانی

تکایه له پیش خویندهوهی په رتو که کهدها ه له کان دروست کهن

هه له	دروست	لاپه	ډیر	هه له	دروست	لاپه	ډیر
ته هون	تههون	۴۴	۵	یشران	کیشران	۴۳۵	۱۵
توانیوه	توانیویتی	۴۸	۱۹	وهلالی	وهلامی	۴۴۳	۱۷
ناوچه نه	ناوچانه	۷۴	۵	ته	-	۴۹۰	۲۲
۱۹۲	۱۹۲۲	۸۶	۱۳	دهدا	دهدرا	۴۹۴	۱۷
ووته	وتهی	۱۰۷	۱۵	ده کرا	ده کرد	۴۹۸	۱۱
-	-۷	۱۱۸	۲۵	نه ته کهمان	نه تهوه کهمان	۵۰۲	۱۷
ات نوسید	ات نوسید	۱۵۴	۱	بیگایدک	ریگایهک	۵۰۲	۱۹
ثارا کس	ثاراز	۱۶۱	۷	له گدله	له گهل	۵۰۴	۱۵
سه	شه	۱۶۵	۷	هه لوسیتان	هه لویستیان	۵۱۶	۱۳
بهرز نجی	بهرز نجی	۱۸۱	۴	حکومه	حکومهت	۵۱۷	۱۰
ما	-	۱۸۱	۱۴	نقر ناسیو نالیستی	انقر ناسیو نالیستی	۵۱۷	۲۱
کرا	کرد	۲۰۱	۱۳	ککرده	کرده	۵۲۲	۶
دراوه	دهدا	۲۰۱	۱۵	درن	دران	۵۵۲	۱۱
ناوچه که	ناوچه که یه	۲۰۳	۱۸	بینی	بریتی	۵۱۸	۱۲
تامه ن	تهمن	۲۱۲	۶	موحه حمه	محه محده	۵۲۹	۲
نحسکی	نه خشیکی	۲۱۸	۲۲	راکه یادنی	راکه یاندنی	۵۳۰	۲
هاویشته	هاویشنیو	۳۲۳	۳	چه ندا	چهند	۵۳۰	۷
ثاوه ائیکان	ثاوائیکان	۲۲۸	۴	وئه	ته و	۵۳۰	۱۳
هاوالی	هه والی	۲۳۹	۴	دا	دادا اینا بو	۵۳۲	۱۱
کونه ویه کی	کوپونه ویه کی	۳۸۳	۲۸	گوردی	گوری	۵۳۲	۱۶
بورژانی	-	۳۹۰	۲۵	واو بوونی	ته و او بوونی	۵۳۴	۲۱
ن	بدن	۴۱۱	۱۰	ده من	ده بن	۵۳۵	۱۴
سه	سهر	۴۱۹	۲۶				

لاپه ی ۱۸۰، ژیر نووس: یان کومه ک فروگه واینک بووه که یه خسیری گرتووه - م

